

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర కృతులు:

(వష్టిపూర్తి మహాత్సవ ముద్రాణము.)

సంపుటము. 5

వష్టిపూర్తి మహాత్సవసంఘము, బందరు.

ప్రబంధములు .

1. శ్రీపాదానందము
2. లక్ష్మణాపరిణయము
3. త్రినినాని బహుళము
4. ఋషి చరిత్ర
5. ఏలామహాత్మ్యము
6. పాణిగ్రహిత
7. బొబ్బిలిపట్టాభిషేకము

శ్రీ వణా నందము.

(Scholar's edition)

ప్రీతి క

నేటి కాలపు రసజ్ఞుల యభిరుచుల కనుగుణముగా నీకూర్పు
సలదు కొన్ని మార్పు లచటనుచుట నలుపబడినవి. అంతియేకాక
ఒక నీసవద్యముగూడ వదలబడినది. పద్యము వదలినచోటను,
మార్పులొనర్చినచోటను చుక్కగూర్తులుంచితిమి.

ఈ కొలది మార్పులచే గ్రంథస్వరూపము చెడ లేదనియే
తలంచెదము.

ముఖ్యమైన అచ్చుతప్పులు శుద్ధపత్రమున జేర్చితిమి. ఇంకను
మిగిలిపోయినవానిని యిహోచితముగా సవరించుకొందురు గాతమని
సహృదయులకు వేడుచున్నాను.

అంధ్రప్రదేశ్ కళాశాల,
బందరు. 10-4-35

కాటూరి వేంకటేశ్వరరావు,
ప్రముఖ కార్యదర్శి.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్స్వర దేవతాగృహనమః

శ్రవణానందము

ప్రథమాశ్వాసము

ఉ. శ్రీమదానంద పరిణయము సలయగీతిని జానురమున్ గర్వించి కై
 నీచు నెను నైనిగదాపి బ్రహ్మకటిమణిభూనిచ్చట
 శ్రీయంతాపాపము నగు సింగమున త్రణిమీరడ నొప్పు
 గంగియితము ర్తి తంకిరి ముచల బిడు వేంకటరత్నమంగిత్రవం.

౧

ఉ. తంకిరికల్పభూమిను ముంపనభూమిలాశిఖాట్టనా
 తంకిరి ము విషుమననపిటంక మనంతపయకసయోధిరా
 తంకిరికల్పభూమినిచ్చట మే తగు నా పిరి వాడుచేసె ము
 వేంకటరత్నమంగిత్రవంకి పట్టిపట్టెను లోనంగుడెగురు.

౨

నీ. నీనాత్రి కొకగుబ్బ గానము స్థిరింబు రెండవగుబ్బ సానికడంబుంబు
 నీనాత్రియును సత్కమనీశాననంబు రెండవయ్యిల చునురాన నాననంబు
 నీనాత్రిప్రయతమ్యంబు డానాపిసంస్థివుం డెగిరిమీరడ శిష్యునింబు
 నీనాత్రిపుత్రు లుచ్చురెండురునునును దేవమనుష్యులగు బాహ్యభూతు

తే.గీ. లట్టిజగ కక నామ్రాగ్య మధిగమించి
 పీట చేయూని పాటగావించి మగనా
 గరగర జేసెడి యవాణి పరము బొనెగు
 రాజునింబుడగు వేంకటరత్నమణిటి.

తే.గీ. మొదట మన్మథు నడంగింపయూని పటప
 గట్టిచెడి మన్మథునకోడి కాంత కర్ణ
 దేవం మొసంగి నగా తదధీనస్థితి
 నెనెగు సాంబుండు గృతిపతి కన్న శుభము.

క. నీలారమణీమణియు మ
 సోలక్ష్మీయు భువియుఁ దనకు నర్థాంగులు గాఁ
 కేగెన్ దేలెడి వేంకట
 కైలేశుఁడు సంపదల నొసఁగుఁ గృతిపతికిన్.

౫

తే.గీ. కలుములవలంది గారావుఁ గడుపునంట
 నుడుగులవలంది శోచిన నోమునంట
 జగము లన్నియుఁ గలిగింపజాలు దంట
 బ్రహ్మ ధీర్ఘయువును గృతిపతి కౌనంగు.

సీ. అశ్వత్థ మొడులుగాఁగ నాభాప్యవర్తంత మే మహామహుఁడు మాకిచ్చె విద్య
 కన్నంతానంబుకన్న నెక్కుడు గాఁగ నేదయాభుండు మమ్మాదరించె
 చెండ్లి శరంటముల్ ప్రియ మెలర్పఁగఁ జేసి యేగుణవిధి మమ్ము బాగుఁ జేసె
 చిండికై యిల్లు తిరుగనీయక యన్న మేయన్నదాత మా కింట నిడియె

తే.గీ. సకలద్విధేశరాజన్యస్థలయందు
 డంబు మీఱి శతావధానం బొనర్చి
 నిర్వహింపఁగ నెవ్వఁ డాశీర్వదించె
 సంపతి ఘటించెదము బ్రహ్మయగురుమణికి.

శ. నితుపమగ్రంథజాలము లనేకములకై రచించి నజ్ఞనా
 దరముగ నానివాకరసుధాకరతారక మచ్చక్షీర్తి భా
 న్నరులగు కాళిదాసముఖసత్కవిచంద్రిలకున్ ప్రయావిధిన్
 నిరుపతిశంకలేశకవిధీరుల మే మొనరింతు మంజులన్.

సీ. నన్నయకవి పెట్టినాడుకదా, లిక్కనాదికవీంద్రుల కాదిభిక్ష
 భిక్షులొకట భిక్ష పెట్టె శ్రీనాథాదికవుల కెల్లరకుఁ దిక్కినమనీషి
 శ్రీనాథకవిరాజకేళిరుం డల పెద్దనకవిత్వమునకుఁ బ్రాణమ్మువోసె
 దలకాతఁ గవుల కిదిదఱకు మార్గముఁ జూపె దాతగా రయిన పెద్దన్న గారు

తే.గీ. ఏదియును పీడిమార్గమ్ముగోరి యాంధ్ర
 కృతుల నొనరించి బహుబహుకృతుల నలరు
 వారలును మాకుఁ బూజ్యులు వారికన్న
 నితరకవిన త్తముల జోలి యెల మాహా

౭

తే.గీ. సోమయాజులమార్గంపు సొంపు గనక
పిన్న పెద్దల మర్యాద పేరు గొనక
భట్టురీతిని వాసోవునట్టి వట్టి
కాకవులు గాకవులు నొక్కకడుపువాకె.

౧౧

తే.గీ. ఎచ్చపేనియుఁ దప్పండు తేరికైన
ధర్మమే భాగింతి పురుషులధర్మ మగుటఁ;
బుటకు డెబ్బదికుదొకొండు తొటుమలుండు
వారు పీరును నొకతీరువారు గారు.

౧౧

తే.గీ. తనకు నాల్గు ఫిఖంటుకుదములు వచ్చు
ననుచుఁ బదిమందికినిఁ దెలియంగ మాటు
మూలపదములు గుప్పిన ముచ్చటగునె ?
ప్రతిపదమున రస ముట్టిపడిన గాక.

౧౨

సీ. పాపిష్ఠతాజులపాతి దయ్యమ్ము సంధ్యావందనమునకు బావగారు
పరదేశసంచార కఠణమునకు రైలు జపతపమ్ములకెల్ల సవతిత్తల్లి
ముక్తికాంతాసంగమునకు దారువుఁగత్తె సద్యశోవ్యాప్తికిఁ జాటుడప్పు
ఁజనదమునకు దివ్యాంగనాసంగంబు రాజసంబునకు గాలకూచి

తే.గీ. భాగ్యభోగ్యమ్ములకు నెల్ల బట్టుఁగొమ్ము
యఖిలవేత్తత్వమునకు దివ్యాంజనంబు
సరసజనులకుఁ గర్ణరసాయనంబు
కవిత యిట్టిది యని చెప్పఁగాఁ ధరంబె ?

౧౩

తే.గీ. కవులు నూతను లనియును, గత నూన
మనియు నాత్మేపణ యొనర్తురంచు మేము
కొంచెమెఱుఁగుదు మైనను “గొగ్గిత్తక్రొత్త
కొమ్మన” యటన్న సామెత నమ్మినాము.

ఉ. అంచిత లైనవార లిది యారసి యారసముకొ గ్రహించి బా
లించిన జాలుఁ; గొండ “అవి లే వివి లే” వని గేలిసేయు నా
రంచు తచింప మానుదుమె ? యందటినికొ దనియింప మమ్ము ని
చ్చించిన బ్రహ్మకేశక శరమే ? యిది పెద్ద తెలుంగ హుదులే ?

౧౪

- క. తని కిష్టచారముల
నివరించి యొక కృతి నేయ నున్నంతట మ
మ్మను వాడకేవుమలవ
క్షణ వేంకటాద్వైతమునై రావించి యనెన్.
- ౧౬
౧. చంద్రవేంకటేశ్వరస్వరూపణులార ! కపింద్రులార ! దు
ష్టతరముద్ధిభాక్తవధానవిధానపటిష్ఠులార ! దు
ష్టరము శతావధాన మెనకమ్మనఁ గన్గొన నిచ్చ పుట్టె మీ
కరయఁగ వాన నేర్పు గల దంచు జగద్వివేతంబు గావునన్.
- ౧౭
- క. మిముఁ బిలువఁ బంపితిని బే
ర్చి మెయిన్ మాయన్న గారి ప్రేరేపణచే
శ్రమ మెన్నక వచ్చితిరి ము
దము నొనరించితిరి మిగుల ధన్యుడ నైతిన్.
- ౧౮
- తే.గీ. కవు లనేకులు జగమునఁ గలరు గాని
శాస్త్రజేత్రులు గా; రట్టి శాస్త్రకర్త
గలిగి కవితావిశేషంబు గలిగి శతవ
ధాన మొనరింప మీవలెఁ దగ దొరులకు.
- ౧౯
- క. ఊరూరికి నొక్కొక రవ
తారం బై త్తిరట శతవధానము చెటుపన్
గారుపులెఁ జూచి నక్కయు
నారూఢిగ వాత లిడిన నట్లగు నేమో.
- ౨౦
- తే.గీ. “రామరాజభూషణుడు ధర్మ సుకవియును
మాడఘాపి. వేంకటకవిమండనుండు
కవులలోపల విఖ్యాతి గాంచి శతవ
ధానమొనరించి” రనుచు వదంతి గలదు.
- ౨౧
- తే.గీ. కంటియే కాని చూడ లే దనుచు శతవ
ధాన ముష్టవధానంబుఁ దగ నొనర్పఁ
వేసి పహుమతు లొనరించి స్నేహితి
నందఁ నొకతటి నంతికోద్యానమందు.
- ౨౨

ప. వినోదంబుగాఁ గతిపయమిత్రసహితుండై కూర్పుండి యస్మద్విరచితమ్ము లగు ధాతురత్నాకర కాశీసహస్ర శృంగారశృంగాటక కుకరంభాసంవాదాదికంబు లగుసంస్కృతగ్రంథంబుల నచ్చటచ్చటి శ్లోకమ్ములును వేంకటగిరి గద్వాలవిజయనగరాదిసంస్థానమ్ములఁ బ్రసంగవశమ్మున నొనర్చిన చాటుపద్యమ్ములును ఇని సంకలించు మేదురం బగు నాదరమున మముం గాంచి యిట్లనియె.

చ. తెలుఁగునఁ బాటుపద్యములు తీయనలై యలరారఁ జేయు మీ రలు పనిఁబూని యందనుగు గ్రంథ మొకం డెతినూతనమ్ముగా నలరియు నీతియుక్త మగునట్లు ప్రధానరసంబు చివ్విలకై గలయ రచింప రాదె ? కృతినాయకుఁగా ననుజేసి యొప్పుకొన్. ౨౪

ఈ. తాత కృతీంద్రుడయ్యెఁ బినతాతకుమారుఁడు సుబ్బరాయవి ఖ్యాతుఁడునుం గృతీంగనె నఖండయమండు భుజంగరావు వి చ్ఛాతరుఁడుండు మాకుఁ బినతండ్రి యతండ్రిక సత్కృతికై గనెం నాతలనాటనుండి కృతినాథులు మాదుకులీను లందఱుకొన్. ౨౫

తే.గీ. రాజులచరిత్రలును గవిరాజచరిత్ర ములును గ్రంథమ్ములకు వన్నెగలుగఁజేయు; పందులో నామనమ్మున కరసి చూడఁ గవులకతలకు రాజులకతలు లొచ్చు. ౨౬

ప. కావున నేదేనియొక కవిచరిత్రంబు శృంగారరసప్రధానంబై నీతియుక్తం బగు నటులఁ గల్పించి యొనర్చుట నాయభిమతంబని చెప్పి సబహుమానంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలంబుఁ బెట్టుటయు.

సీ. అతిరహస్యంపుసంగతికిఁ దాళపుఁదెట్టె మంచిచెడ్డలకుఁ జూపించుత్రోవ కాలయాపనకుఁ జక్కనియపాయం బమిత్రోధ్వంసమునకు షిరంగిగుండు ఘనకార్యములకుఁ బెట్టినజేరు దారిద్ర్యభంజనమ్మునకుఁ దుపాకిదెబ్బ యాపన్నివారణ కాషఘప్రాయమ్ము తులలేని సుఖదుఃఖములకుఁ దాగిను

తే. గీ. ఆత్మసంరక్షణమున కి మైనకొట సంశయమ్మునకు వినాశనమయ మరయ

నకలలోకోపకారంబునలుపు నుజన

మైత్రికన్న ను వేటొందు మహినిగలదె ?

౨౮

౪. అని చెప్పి కృతినాయకునంకావతారంబు వర్ణింప నారంభించితిమి.

౨౯

చం శ న ర్ణ స

తే. పి. అజ్ఞనూతిమొగమున నవతరించి

నిగమములతోడఁబుట్టువై జగతి మొదటి

వర్ణ మనఁడు, గుణాహ్లాదవర్ణమందు

శీలఁ దులదూఁగుమందు రాఁజ్యైలవారు.

30

క. ఆయాఁజ్యైలనియోగుల

లో యోగము గల్గి మిగుల లోకోన్నతము

శ్రీయును విద్యయు యశమును

శాయనిదై వాడఁజేవువంశం బలరుకొ.

31

౪. అపనిపుమంత్రియై యశము నందనివాఁడుఁ బరోపకారముకొ

దవులనివాఁడు సంతతవదాన్యత మించనివాఁడు భూసుర

ప్రసరుల కన్నదానము నపార మొనర్పనివాఁడుఁ బండితా

శృవకుఁడు వాడఁజేవువలమందు జనింపఁ దడేమి చిత్రమో!

32

తే. గీ. అక్కులక్రమమందుఁ దా నవతరించె

మంత్రిమాన్యుండు కృష్ణయమంతిమాళి

సత్యసంఘండు త్యాగి యాజన్మభోగి

యతులితాన్నపదాత విఖ్యాతిసేత.

33

క. ఆకారము సౌశీల్యం

చేకాకృతిఁ జెందినట్లు లెనకమెనఁగె ను

న్తోకుండు నతిలోకుండు నగు

నాకృష్ణయభార్య పాపమాంబిక సతియై.

34

క. లలితాంగి యగునుఁ దగుతన

తలనీతిలకమునం దతఁడు గనె ముగురకొ

జెలమయఁ బెదచినసీత

న్నల లలితాకృతులఁ గృతుల నవనవమతులకొ.

35

జ. ఇలఁ గల మంత్రిపుంగవుల కెల్లరకున్ దలఁ దాఁటి బుద్ధిలో
పల గురు వంతయై కవులపాలఁటికల్పనగంబుభూతిఁ గో
ర్చె లాసఁగు రామచంద్రీనగరీనర సాధిపుఁగూర్చి మంత్రియై
చెలమయమంత్రీ వర్ధిలె విశేషయశస్సితదిక్త టేకుఁడై.

3౬

తే. గీ. లీలమెయిఁ బల్లకీలోని కాలు నేలఁ
పెట్టక చెలంగునంపద నెట్టుకొనఁగఁ
జేలఁగె నత్యవరపుఁడహసీలుదారుఁ
డగుచు ననయము నాచెలమయ్యమంత్రి.

3౭

చ. చెలమయమంత్రికిన్ మగుణనేపధికిన్ దగులేమయున్ సతీ
తిలకము చారుతావిధికిఁ దేట గుణమ్ములపేట “యచ్చమా
లనకు సాటి రాదగరు లాఁతివెలంగు” లటంచు నెంత్తు లో
కులు, చెలమయ్య యాతరుణికోస మొనర్చినపుణ్య మెట్టిదో!

3౮

చ. చెలమయమంత్రి కచ్చమకు శ్రీకరుఁ డార్యసుతుండు సద్యశో
విలసితదిగ్విత్తానుఁ డగువెంకటరాయఁడుఁ గృష్ణయాఖ్యుఁడున్
గలితగుణాధ్యుఁడై సాబగుఁ గాంచిచెలంగెడునుబ్బరాయఁడున్
గలిగిరి పుత్రులై సమధికంబగు బుద్ధిబలంబుడంబునన్.

3౯

జ. సుజనులయందు రక్తి పెరనుందరులందు విరక్తి దైవత
ద్విజగురులందు సక్తి నిరుపేదలయందు సమప్రసక్తి డు
స్యజరిపుషట్కముక్తి సరసంబగుభుక్తి మృదూక్తియుక్తి చి
శ్వజనసదాసురక్తి సహజమ్ములు వేంకటరాయమంత్రికిన్.

౪౦

తే. గీ. సకలమతసారసిద్ధాంతసంగ్రహంబు
నొనరిచినమేటి నాచితేతునిచరిత్ర
మల్లికార్జునకవిజనమూళిచేతఁ
గృతిఁ గనినమేటి యాతని కెవరు సాటి!

౪౧

జే. గీ. మహితసోమేశ్వరస్వామిమనికిపట్టు
గౌతమీపుణ్యతీరప్రకాశితంబు
పూసపాటిమహేంద్రునిసోఁగిలు కోటి
పల్లరాజాకు నేతయై ప్రబలైతఁడు.

౪౨

సే. గీ. ప్త కనుకల యతిగుహలయన్న
 ప్త కలచుగుములప్తటినిల్లు
 నమ్మచాలప్తిసాటి కామమ్మ తనను
 ప్తకల గాంగ నచ్చమాతనయుఁ డెలరె.

౪౩

క. ఆయిరువుర కందయించిరి
 క్షయతుండు చెలమయమంత్రి ధీరుం డగునా
 రాయణమా ర్తియు సుజనవి
 ధేయండు భుంగరాయధీశేషధియుఁ.

౪౪

ఉ. మేఘమెయిక్ బృహస్పతినమోక్మతుఁ డాచెలమయ్యమంత్రి గం
 గాధరరామరాయస్థపకాంతుండు రావుమలాగ్రగణ్యుఁ డా
 రాధితనత్కంఠుఁ డుడతిరమ్మయ్యుడైనై తగు పీఠికాపురీ
 నాఘనిమంత్రియై యశమునకొ డెర గట్టె విగంత మంతటకొ.

౪౫

తే. గీ. అతఁడు మంత్రిత్వమువహించి యఖిలరాజ
 కార్యముల నిర్వహించెడికాలమందు
 రాజురాజును మాటమాత్రంబకాని
 రాజునెఱుంగరు ప్రిజలు చిత్రంబు గాదె ?

౪౬

చ. పదునగు సన్నయన్నమును బట్టి పదవ్వింశతగాని జిడ్డు శే
 ల్నదలనిమంచి నేయియును బాయసముకొ బలుపిండివంటలుకొ
 మదికి ముడం బొసంగెడిఘమంఘముఁ బొల్పెడికాయగూరలుకొ
 బొదలఁ దదియపట్కిరి దిని పోదురు బ్రాహ్మణు లెందఁజేనియుకొ.

౪౭

ఉ. క్రాగినజేడినీళ్లను సుఖంబుగస్నానముఁ జేసి తృప్తిగా
 నోగిరముకొ భుజించి సాగ సాప్పెడినత్రపురజావడికొ సుఖ
 శ్రీ గణియించుచుకొ నిదురఁజెందుచుఁ జెల్మయమంత్రి నెంతురీ దూ
 రాగతు లైనబ్రాహ్మణు లహా! యని సొమ్మచుఁ గత్తిపూడిలోకొ

౪౮

ఆ. వాడరేవువంశవర్ధనుం డగుచెల
 మయ్య కత్తిపూడియందు సత్ర
 ముంచు కారణమున నొక్కింత చోరుల
 బాధ తగ్గ నడచు ప్రజలకెల్ల.

౪౯

సీ. చలము మీఱంగ శత్రుల జయించి పృథాప మార్జించి మించె దిక్కున్న మంత్రీ
పైడియాకులబోన బండితకవికోటి కన్నముల జెట్టె విస్సన్నమంత్రీ
బలుచమత్కారంబు గలగ్రరిధములకు నాయకుడై చెలంగె సింగన్నమంత్రీ
యడుగుసారలకు నెక్కుడుగమ న్యములిచ్చి యశముఁకొనియె నక్కన్నమంత్రీ

తే. గీ. యొక్కొకరి కొక్కొక విశేషమున్నవం తె
కాని యన్నివిశేషముల్ గలుగ లేదు
కళగెబో ! యివియన్ని యబుండుండైన
మహితవాడేవుచెలమయామాత్యమణికి.

౨౦

తే. గీ. అన్నిటికి నేమి గాని కార్పొన్కి యగుచు
నెచటి కేగిన నేలాటియెడలనైన
వందవందలకొలది సద్బాహ్మణులకు
నిత్యమును వంట చెలమయామాత్యునెంట.

౨౧

ఉ. భావిపురాతనాద్యతనసార్థివులం దల పీఠికాపురీ
రావునృపాలశేఖరుని రాణకు మించిన రాజచంద్రుని, వా
డేవుకులుండుఁ దన్నరవరేణ్యుని మంత్రియునైన చెల్మయక
జేన నెదుర్చుమంత్రిజనశేఖరునికొ గనఁబోల దొక్కెడక.

౨౨

తే. గీ. చతురమతియునుఁ గడుఁ జంఢశాసనపరీ
భావుడగు కాచిమంచి గోపాలకృష్ణ
మంత్రి గారావుఁగొఁతురు మహితమగుణ
యైన కామేశ్వరమృఢుఁ బెండ్లాడె నతఁడు.

క. ఆకానూంబిక గుణముల కాకరము సతీత్వమునకు నాలయము శుభ
ప్రీతికొ గా వై చెలంగె గమాకాంత యనంగ నయ్యుమాకాంత యనక.

౨౩

చ. అలచెలమయ్యమంత్రి గనె నాసతియందు మనోజితేజునికొ
విలసితసద్యశఃకలితు వేంకటరావు ననంతకాంతి జొ
బ్బిల గుణనంతు నపరీతిము వేంకటరత్నసమాఖ్య నల్వరకొ
సలలితరూపశీలవిలసన్మతులై తనరాఘ కూతులకొ.

౨౪

సీ. ఇరువురు నాకృతి యెనకంబు గలవార లిరువురు సమైక్యైది బరఁగువారి
లిరువురు గుణముల నెన్నంగఁ దగువార లిరువురు యోగ్యత నెనఁగువారి

లింపును నిష్కలము నిజ నాస్తిక వారి లింపును విద్యుల నెఱుంగువారి
లింపు నిష్కలముతో బరిచితి గలవార లింపును గవులకు నిచ్చువారి

తే. గీ. లింపును భాగ్యభోగ్యముల నెఱువారి
లింపును దాతలందుల నరణివారి
లమరు వేంకటరాజరత్నముల కతన
యొక్క గానెర దివి స్వభావోక్తిగాని.

౫౬

తే. గీ. తన 'కల్పకరు' వ్యాసనూత్రిములు తెల్లు
నక బొనర్చిన యజగన్నాథరావు
తనయ వేంకటరత్నమాతరుణిఁ బెండ్లి
యాడె వేంకటరావు పృథ్వితి యెసంగ.

౫౭

క. ఆవలదియందు వేంకటరా వొక్కకుమారుఁగనియె రమ్యాకార
క్రి వెలయువానిఁ జెలపతిరావుకొ గామేశ్వరియన రంజిలు కూతుకొ.

౫౮

క. ఆ వేంకటరావు పునశ్చి వెలయుఁగఁ పెండ్లియాడెఁ జెల్లయమ్మకొ
భావుకగుణసంపన్నకొ భావమునకు వచ్చినట్లు పరఁగెడిసాధ్వికొ.

౫౯

తే. గీ. పెద్ద 'తహసీలుదారుడె' పేరుగొన్న
తేజుగల నందివాడ పేట్టాజుకూతు
ననుగుణగుణాఘ్యఁ బద్మనాభమ్మయనెడి
రమణిఁ పెండ్లాడె వేంకటరత్నమంత్రి.

కా. చిరభాగ్యలభోగభాగ్యములచే నాపద్మనాభమ్మయం
దానోగ్యయురహారసౌఖ్యగుణగణ్యాకారసౌభాగ్యస
త్కారక వేంకటరత్నమంత్రి గనియెకొ గామేశ్వరీనామక
న్యారత్నమ్మను సొంత పెంపు వెలయకొ గామేశ్వరీసత్కృపన్.

౬౦

షష్ఠ్యంతములు.

సీ. ఏతద్భక్తిస్థితిధూతివిఖ్యాతివిద్యాతిశయద్యాతితాంతరుసకు
సంస్కృతాంధ్రకవిత్వసారస్యమారిందధారామధుకరాయితశుభమతికిఁ
జెలమయామాత్యసంచితపుణ్యరాశికిఁ గామేశ్వరాంబికాగర్భమణికిఁ
బద్మనాభాంబికాపతికి వేంకటరాయసోదరునకు దాతృతాదరునకు

తే. గీ. వాడరేవుకులాభివృద్ధిగోడుపతికిఁ
బిభృతమాద్ధల్యమునిగోత్రపావనునకు
సరసకవిజనపిక పుష్పసమయమునకు
మహితవెంకటరత్నసన్మంత్రిమణికి.

౬౨

చ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మా యొనర్పంబూనిన కేవలకృత్తిపర్బంబున
బగు శ్రవణానందమునకుఁ గణాకృమంబై డనిన

౬౩

కథాపారంభము

చ. కల దొక పట్టణంబు కలకాల మపారసుధాశనంబుచే
నలరు చనజ్ఞయన్నమున కాసలునేయ ధరాతలమ్ములో
పల జనియించి పాటులనెపమున నుండెడి దేవకోటిశాఁ
డెలఁగెడి శిష్టకోటికిఁ బ్రసిద్ధ మనంతపురాభిధానముకా.

౬౪

సీ. అమణోదయమున నిత్యస్నాన మొనరించి యర్ఘ్యప్రదానమ్ము లాచరించి
నీర్కావిదోఁతుల నియతిగా ధరియించి పలుమాటు పిండెపిండెలు ఘటించి
భూతిరేఖలు మూఁడు మొగమునఁ గీలించి భూమధ్యమునఁ జుక్కబొట్టుపైట్టి
నారిశేళకటాసనమ్ములఁ గూర్చుండి జండెపునవరణల్ నలుపుకొనుచు

తే. గీ. బ్రహ్మచారులు వేడ్క సంభ్రమముతోడ
ననువదించుచు నుండఁగా ననుదినంబు
వేదసంతలఁ గాలము వెళ్లెబుత్తు
రనుగుణమ్ముగ వైదికు లప్పరమున.

౬౫

సీ. రాజులెల్లరును భార్గవరాములే యనఁ దేజంపుఁ బెంపు నుతింపవలెనె ?
కోమటు లెల్ల జస్కులరాజులే యన నైశ్వర్యములపెంపు లడుగవలెనె ?
పాదజు లెల్లను బలరాములే యన హరిసంపదలు నొక్కి చులకవలెనె ?
వెలకాంత లెల్ల రంభలె యన్న రూపసంపద లిట్టి వంచుఁ జెప్పంగవలెనె ?

తే. గీ. యనము లెల్లను నందనవనమునె యనఁ
గునుమనంపత్తులను వేళా కొనెనె పలెనె ?
యనంగఁ జెలువొన నమనబో ననుచుమాని
పుట్టినెరితం బనఁ తొట్టెనునెరిగింబు.

చ. చదువుల నన్నియుకొ బడువఁజాలిన శిష్యులు చుట్టుముట్టఁగా
నది యిది యంచు నెంచక సమస్తరసములతోడ నెప్పు డె
య్యది పొక్కతఁబా తద్రసమయత్సము నొంది వచ్చింపుచుందు రొ
ప్పిచముగ నవ్వరంబునఁ గవిప్రళయలో సరసత్వ మొప్పుగఁక.

౬౭

౪. అట్టికవిపుంగవులందు విశిష్టాద్వైతమతమ్మున.

క. మేమరసంపద్యుక్తుఁడు, మేధావి యశస్వి సుకవిమిత్రుఁడు కవితా
మోదామృతాంబునిధి మధుసూదనుఁ డను నొక్క సుకవిసుందరుఁ డొప్పుకొ.

ఉ. చిన్నతనమ్మునకొ గడుఁ బ్రసిద్ధపు విద్యుల నభ్యసించి నం
పన్నత గల్గి కుందకుసుమం బనఁ దల్లికిఁ దండ్రి కొక్కఁడై
వన్నెయు వాసియుకొ రుచిరచర్తనముకొ జేలువార నొప్పు న
పైన్నిధి, తల్లిదండ్రు లెలుపెత్తన ముత్తమనీతిఁ జేయఁగఁక.

౭౦

ఉ. “మానవదేహి కెంత మతిమంతున కింతటిలోన నోనమా
లైనను రావు వానిఁ గనినయ్యమ లెంతటిపుణ్యశాఖలో
గాని సుఖమ్ము లిట్టిమఱుఁ గాంచినవారలవే” యటంచుఁ బే
రాని సుతింతురే కేళినమయమ్ముల దంపతులెల్ల నాతనికొ.

౭౧

సీ. “నాకళ్ల యెదుట మొన్నటిదాఁకఁ జిన్నతనంపుఁ జేవుల సంచరింపలేదొ !
నాకళ్లయెదుట నున్నతి లేక నెట్టినా వీధివీధుల విట్టివీధలేదొ !
నాకళ్లయెదుట నెంతయువంతరఘనంశమును జంకఁజెట్టుక చనఁగలేదొ !
నాకళ్లయెదుట నున్నతు లెల్ల నవ్వంగఁ జిటిపాటిపద్యముల నెప్పులేదొ !

తే. గీ. ఎంతలో నెంతవాడయ్యె ! నెంత బుద్ధి
వచ్చె ! నెటువంటి సత్కీర్తివచ్చె ! జిత్రో
మనుచు నాతని చర్యలే యభిసంతోష
పండితవరేణ్యులకొవి భాగ్య మేమొ !

౭౨

క. ఎప్పుడు మనమునఁ దలఁచినఁ దప్పక కడుపారఁగన్నతల్లింబడెఁ బా
నప్పరమేశ్వరి యాతని కప్పుడె కననాను బుణ్య మని యెట్టిదియో !

౭౩

సీ. కవితఁ జెప్పఁగనేర్చుఁ గజపు గీతఁగ వేయిగంటాఁకైన నిష్కంటకముగఁ
జదువుఁ జెప్పఁగనేర్చు శబ్దశాస్త్రాధికంబు మేలనుచుఁ బండితాభి మెచ్చు

మద మడంపఁగ నేర్చు బదిమందికన్త లొక్కఁడై దుష్టవాదము నందుకొనిన
మాటలాడఁగ నేర్చు మధురముగా విన్నవార లెల్లరును 'వహ్ని' యనంగ

తే. గీ. 'బాగుబాగు' నియనఁ బాటఁ బాడనేర్చు
సతులీతంబుగఁ జవరంగ మాడనేర్చు
శ్రీహరిగ ముత్యములీతి వ్రాయనేర్చు
సుందరగుణాస్యుఁ డమృత సూదనుండు.

24

చ. అతనికవిశ్వముకొ విని 'యహి' యని మెచ్చనిబుద్ధిమంతులుకొ
జతురునిఁ జూచి వానిసరసత్వముఁ గోరనిప్రాధికాంతలుకొ
నితకిరణానుషంగమును జెంది కరంగనిచంద్రకాంతములొ
క్షితిని "నహిప్రతిజ్ఞ" యని చెప్పదు రాతనిభాగ్య మెట్టివో !

25

తే. గీ. సుగతు మాధుర్యముకొ బలె, సూర్యసమను
ప్రేక్ష్యుంబలె శశికి శీతలతపోజె
సంత చెప్పిన నాతనియెడల నతిశ
యోక్తి గాఁజాల దని స్వభావోక్తి యగుట.

26

ఉ. సాంకము మీఱు నానుకవిపుంగవువీధిక నొక్కఁ వేశ్య మీ
నాంకునిచేలిబాణ మన నందముఁ జందము గల్గి శైశవా
లంకృత యయ్యు విద్యుల నలంఘ్యపటుత్వము గాంచి మించు ని
శ్చంకగ దానిఁ బోలఁగలసారసనేత్రను జూడ మొక్కతెక.

27

క. లీలలలోఁ దగువేశ్యా, బాలలలో మిన్నయగుచుఁ బరంగినకతనకొ
బాలామణి యందురు తద్బాలామణిలీల లెన్న బమ్మకుఁ దరమే ?

28

* తే. గీ. బాల్యనయననుండి యాపాల చాలఁ
గవివరునితోడఁ గీడింపఁగాఁ దలంచి
కన్యముగాఁ బ్రాయమలరార గడుసుదనము
మీఱి పగునాలుగేండ్ల యెయ్యారియయ్యె.

29

సీ. "సాడెనా ! గంధర్వపాటంగధగల పీఠాని నాదంబు చిన్నతన మాను
ఆడెనా ! గంభాముఖాఘ్నగోభి మిన్నగ్గ మెల్లను చల ల్లంఘనకొనును
కూడెనా ! యత్నేశుకొడ్డులై న ఋణవిముక్తికై దృఢస మిచ్చి తెలలేడు
నేడెనా ! వేదాంతవిద్యావిశేషజ్ఞుఁ డైనను మాణుమా టాడ లేడు "

తే. గీ. అనుచుఁ దనుఁజూచుజనులెల్ల నభిసంతింప
సాటిబోటులలో నీటుగోటుఁగల్గి
వటలెనారార ! జలిర ! వహ్వ ! వహవ్వ !
మేలుమేలో ! రాజధాని యాబాలసాని.

క. అమృతసూదనుసారస్యమ్మును విని సోముగమ్ము నరసియు ననురా
గమ్ము మదినూనె చైవక్రతమ్మున నబ్బాల దానిదశ యెట్టిదియో !

౧౦

గీ. వయసువాడఁట ! యామీద వైష్ణవుడఁట !
సుకవియట ! సూక్తినిధియట ! సోయగంబు
గలుగువాడఁట ! మనములు గఱచకున్నె ?
తాత్పర్యము నేలాటినాతికైన.

వ. ఇట్లు తదధీనచిత్తయై తన మనమ్మున

సీ. ముద్దుమాటల ముక్కుమొగ మెఱుంగనివాని ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?
బంధవ్యవాహుసంపద లెఱుంగనివాని ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?
చుంబనక్రియానుఖ మెఱుంగనివాని ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?
సరససంగీత వైఖరులెఱుంగనివాని ధనమేల ? వానిసౌందర్యమేల ?

తే. గీ. ఇన్నియును గల్గి జగతిలో వన్నెకెక్కి
నతులఁదేలించు సుకవిపండితుల నతుల
రతులఁదేలింప కతిధనయుతుల నధమ
తతులఁ గవఁగూడు తనువులగతు లవేల ?

వ. ఇట్లుపట్టరానితమకమ్ము చుట్టుముట్ట నెట్టకేలకు గుట్టుచెడి తల్లికి మెల్లనఁ దన
మనోభిప్రాయం బెఱింగించి సిగ్గువిడిచి యిట్లనియె.

చ. చతురుడటంచు సర్వకవితత్త ముండంచు మహాత్ముండంచు బి
న్నతనమువాడటంచును ఘనమ్ముగ నాతనిఁ జెప్పికొందు రే
యతివకుఁగల్గునో యతని నర్మిలిఁగూడి సుఖంపు టెన్న నా
యతివయె ధన్య, జన్మ మన నయ్యదియే ! సాగసన్న నద్దయే !

౧౧

ఆ. ఇ. సరసుడగుచు సర్వసందర్భములయందుఁ
బెద్దయయ్య సయసుపేడ్చిచేతఁ

బిన్నయైనవాని మన్ననలేకున్న
సానక్కిందివన్నె దానివన్నె.

౮౭

తే. గీ. కలిమి గలవా' రనేకులు గలరుగాని
తెలివిగలవారుకారు; నాతీరు తెలివి
గలుగువారలఁ గూడఁగాఁ దలఁచియుండుఁ
గాని ధనవద్విపాత్పశుగఁగముఁగాదు.

క. ధనవంతులు ధనవంతులు, ధనవంతులటంచుఁ బల్కెదవుకాని సదా
ధనమెంత తెచ్చియిచ్చిన, ధనమా ? మఱి సౌఖ్యకరము తల్లీ ! శైవుమా. ౮౯

చ. “ వెలధనమింత ” యంచనిన వేగమె యాధనమిచ్చి మచ్చుమంచు
దులు పెదఁజల్లినట్లు కడు దొంగవిలాసము లూనుకట్టబొ
మ్మలఁ గవఁగూడువారి యధమంబగుజన్మము నొక్కజన్మమా ?
వలచినబాలికకా గవయువారిది జన్మముగాక తల్లిరో !

* తే. గీ. విత్తమార్జించు పనికినై వేలకొలది
గా నుపాయములున్నవికాని కార
దాకుచమ్ములు గలవాఁడు దక్క నితరుఁ
డింతిఁ గొంగిటఁ జేర్చిన^క నేమినుఖము శి

తే. గీ. గర్భగతునకునైనను గల్పనమ్ము
నేయు వృత్తి నటంచును శైవ్యచంద్రుఁ
పెట్టఁడా ! పట్టెడన్నము పృథివిలోన
మనలఁ బుట్టించినట్టి యవ్వనజభవ్రుడు.

తే. గీ. అదియనుంగాక నీవు ద్రవ్యంబు వేల
కొలదిగా నార్జనముజేసి కూడఁబెట్టి
యుంటి; పయ్యదిచాలదే ? యెరులకీయ,
మేమును భుజింప నాశకు మేరగలదె ?

౯౩

తే. గీ. ఇట్లు బాలామణియును గా మేచ్చపట్టఁ
జాల కాచార్యులనయుండు చాల సరనుఁ
డనుచు దనతల్లితోడ ధనాశ గూడ
దనుచు బోధించిబోధించి యనియె మఱియు.

చ. “ వితతయశుండు ధాన్యకుండు వేలకువేలు గణించువాడు పం
డితుండు సమస్త రాజమకుటీమణిరంజితపాదుఁ డార్యశ
న్నుతుండగు నాధరామరుఁ డనుంగుఁ బ్రియుండగుఁగాత ” మంచు నీ
న్నుతి యొనరింతు నెంతయు నినుకొ, సమకూర్పఁగదే! రయమ్మునకొ. ౯౫

తే. గీ. అనుచుఁ దనత్వల్లతోడఁజెప్పినదికాని
తానుతానయి స్వాతంత్ర్యమూనదయ్యె;
నెంతవలపున్న నెంతవలంతియైన
జననిఁ గికురింపలేదు వేశ్యాపూటె.

౯౬

చ. అనుతనపుతిమాటలు హృదబ్జము బిట్టలరింప వృద్ధభా
మినియు మనమ్ములో చుతకుమేలు గణింపుచు “ మంచదమ్మ ! నీ
కనుగుణుండైన పూరుపు రయమ్మున నే సమకూర్తునమ్మ ! నీ
వనుమితి మానుమమ్మ ! మనమం ” దనుచుకొ గడుఁబ్రీతిఁ బల్కుచుకొ.

ఆ. వె. కూతు బుజ్జగించి కొమరార దీవించి
చింత వల దటంచుఁ జెప్పి చెప్పి
వానిఁ దెచ్చు పెంత పని యంచు నూరించి
యిట్లు లనియె మరల వృద్ధవేశ్య.

౯౭

ఉ. “చిన్నతనమ్మనందు సమశీలవయస్కులఁ బిన్నవారలకొ
గొన్ననఁ గూడి యల్లరి యొనర్చుచు నుండఁగఁ జూచి పెద్ద లే
మన్నను సర్వదా మనగృహమ్ముల నుండెడివాని కింత య
త్యున్నతి వచ్చెఁగా?” యనుచుఁ దోచుచు నాకు ముదంబు నెమ్మదికొ. ౯౮

ఉ. స్త్రీలను జూడఁ డెన్నఁడును శిష్యులపాఠము లెప్పుడుకొ విడకొ
జాలఁడు కార్యమున్నను బజారునకైనను రాఁడు భావముకొ
సోలఁగఁజేయఁ డట్టిమధుసూదనునికొ వరియించి తమ్ముతో!
గోలవు, వాని నెట్లు సమకూర్తుఁగదే? జగదేకసుందరీ!

౧౦౦

తే. గీ. పండితులయొద్ద మాయలు పనికిరావు
మాయ పన్నిన వద్దరామరుండు పిదప
నించుకేనియుఁ దెలిసి శపించె నేనిఁ
దనయ ! యొకగవ్వకైనను బనికి రాము.

౧౦౧

ఉ. లోకములోన మానవులలో ద్విజులతో ఘను, లంతకన్న న
స్తోకకలావిదుల ఘనులు, సూరివరేణ్యులకన్న సత్కవి
త్వాకలనమ్ము గల్గెడి మహాత్ము లమోఘునచమ్ము లమ్ము ! వీ
రేకద ? హాపి చెందఱు నరేంద్రులనో వచనాశుగమ్ములకె.

౧౦౨

సీ. సాహిణిమారుండు చచ్చిపోవుటఁ జూడఁ గవివరేణ్యుల కోపకలనఁ గాదె ?
రాజకలింగగంగాజా భిక్షువుఁ డాట కవివరేణ్యులకోపకలనఁ గాదె ?
పోతనరేంద్రుండు పాలియు సంగతిఁ జూడఁ గవివరేణ్యులకోపకలనఁ గాదె ?
పెద్దాపురపుఁ గోట పెద్దమ్మ కిల్లాట కవివరేణ్యులకోపకలనఁ గాదె ?

౧౦౩

తే. గీ. కరుణ గల్గిన నిల్లు బంగార మోను
గరుణ దప్పిన నడవియో గడియలోన
బ్రహ్మకొడుకైనఁ గవులకు భయముఁజెందు
మన మనఁగనెంత ? యమ్ముక్క ! మదిని జూడ.

తే. గీ. వివ నొక్క యుపాయంబుఁ బూని వాసి
మన గృహం చేసుదెంచు నట్లనుఘటింప
వలయు; నచ్చైస్థవసుతుండు వచ్చువఱకుఁ
జిలుకవలె నుండు మీవు సామ్యులు ధరించి.

౧౦౪

వ. ఇట్లు తనతనయ నొప్పించి యిప్పుని యెట్లు సమకూర్తువని మనమ్మున యోజించు
చున్నంత నొక్కనాఁడు దైవవశమ్మున నమ్ముధుసూదనుండు.

౧౦౫

క. కట్టుక బొట్టుక జాట్టుక చిట్టుపసం బుట్టుజేయ విరవిర మనుచుకె
నెట్టనఁ దనవిధిం జనుపట్టున నడిగట్టి వృద్ధవారాంగనయుకె.

౧౦౬

తే. గీ. ఎదురుచని సామి ! మీదాసి కదములకు న
మస్కరించుచున్నది మాగృహంబు
చెంత కొకసారియైన వేంచేయవలదె ?
మహిఁ బ్రపత్తికెఁ దారతమ్యములు గలవె ?

౧౦౭

వ. అదియునుంగాక యేడుమూఁడు పురుషాంతరమ్ములనుండి మీపూర్వుల మంగళా
శాసనప్రభావమ్మునను దిరుమంత్రోపదేశప్రభావమ్మునను నొక్కింతయుఁ గొదవ
రేక నేటివఱకు పథిల్లుచుంటిమి. మాయర్థప్రాణమ్ములు భవదధీనమ్ములగుటంజేసి,

క. ఒకమాటు మాదుగేహమునకు దయసేయకయె చనుట న్యాయమె మీరుక ?
సకలజనులు భగవంతున కొకటేకద ! పక్షపాత ముండునె ? చెప్పుడీ”

తే. గీ. అనుచుఁ బల్కిన పల్కుల కతఁడు మాట
మాటఁ జెప్పఁగలేఁడాయె; మహిని బల్కి
చేతఁ బాలైనఁ ద్రాసరు న్నేహరీతి
చేత విడుమైనఁ ద్రాపుట సిద్ధమ కద !

తే. గీ. నక్క పొదరిల్లు పంచాననంబు కరణి
వారకామిని యిలు సొచ్చె వైష్ణవుండు;
ఎన్ని చదువులు చదివినసేమి నీచు
లకు గురుత్వంబు వైష్ణవులకు సతంబు.

౧౧౧

క. మత్యమరాచార్యసమప్రత్యయసచివాగ్రగణ్య ! పండితసుకవి
స్తుత్యా ! వేంకటరత్నామాత్యమణీ ! సుజనకమలమాన్యద్యుమణీ !

౧౧౨

చ. చెలమయమంత్రీపుత్ర ! సరసీజశ్రోపమగాత్ర ! నీరజా
తలనితనేత్ర ! సర్వజనతానుతిపాత్ర ! కవీంద్రదక్షిణా
నిలశిఖుచైత్ర ! దానజితనీరజబాంధవపుత్ర ! రాజతా
చలహరహీరకాశనితసారసతుల్యయశోధురంధరా !

౧౧౩

కవిరాజ విరాజితము.

లలితసుహృత్కవిబంధుయుతామితలక్షణలక్షితచిత్రితకం
బలయుతదివ్యసభాభవనాంతరపారసప్రసరత్కవిమం
డలకవితామృతసంతతపానమనఃప్రియకారకభాషణకో
మలతరవర్తన ! తోషితబాంధవ ! మంత్రిశిఖామణి ! ధీరమణి !

౧౧౪

గద్య.

ఇది...శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన

కేవలకల్పితంబగు శ్రవణానందంబను

శుభప్రబంధమునందొక బ్రధ

మాశ్వాసము.

శ్రీశ్రీశ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః

శ్రవణానందము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. పంకజాతవిల్వోచనపంకదుఃఖభవాదివినతపదకుక్కుటరూ
పాంశిత్రశంకరకింకర ! వేంకటరత్నప్రధాన ! విశ్వజనీనా !

౧

తే. గీ. అనధరింపు మనంతరం బతని నుచిత
సేవమం దుండఁగాఁ జేసి వేశ్యమాత
బత్తిదళుకొత్త మిగులఁ బ్రపత్తి దనర
నిట్లు లనియెను గౌరవం బుట్టిపడఁగ.

౨

తే. గీ. వైష్ణవోత్తమ ! మీ పాదపద్మరజము
వలన మాయిల్లు పావనత్వంబు నందె
ధన్యనైతిని మాకన్య ధన్యయయ్యె
నెన్నియో మంగళము లబ్బు నింక మాకు.

౩

ఉ. దాసజనప్రసన్నుడగు తామరసాక్షుని దాసులైన మీ
దాసులకున్ దదంఘ్రియుగదాసులకుం దదధీనవృత్తులౌ
దాసులకుం దదీయపదదాసులకుం గడుదాసురాల వి
శ్వాసము గల్గువారలకు వైష్ణవులే కద ? రంగనాయకుల్.

౪

తే. గీ. చిన్నతనమున మాయంటి కెన్నఁడేని
స్నేహితులఁ గూడి మీరు విచ్ఛేయమంద్రు
నాలుగై దేండ్లనుండి యెన్నఁడును రారు
దాసి తరియించునట్టి విధం బేకెట్లు ?

౫

చ. అని వినయమ్మునం బల్కునజ్జరనవేశ్య కయ్యచార్యుం డిట్లనియె

౬

ఉ. సచ్చట కేమిగాని పయివారలు చూచిన లేనిపోనికె

శ్చచ్చట ఉన్నియితని గుణములు మంచివి గా'వటందుఁ దా
రచ్చటనచ్చటం బడికి యల్లరినేతురు ; లోకు లన్న బల్
మచ్చులు సత్య మెన్నడురే? లోకము మాయను మూ.కు డున్న దే?

2

ఉ. ఇంతకుఁదప్ప వేటొకటి యేదియు లే దిక్క సందియంబు కా
సంత యటన్న ; వృద్ధ యను “నయ్యది సత్యమె లోకు లైనవా
రెంతటివారైన నెటు లెంచుదు రైనను వారివల్ల నా
సంతయఁ టొకుఁ గార్యమనునట్టిది లేదుగదా ! తటంపఁగన్.

౩

ఉ. నిప్పున కంటునే చెదలు ? శీరజమిత్తున కంటునే తమం ?
తెప్పటికైన మిరలిటు లేటికి సందియ మందుచుండు ? రో
యప్ప ! రమానివానునిదయజ్ఞ దమ రెంతటివారలైననుక
దప్పునె ? దాసురాండ్రవయఁ దప్పులు పట్టక యాదరించుటల్.

౪

ప. ఇ ట్లుచితాశాసములం బ్రోద్దుఁ బుచ్చుచున్నంత

౧౦

సీ. మంగాల సింగారముం గార మేలు బంగారు రంగారు లంగా ధరించి
దబ్బకాయలఁ జూచి యబ్బగారని పిల్చు గబ్బిగుబ్బలఁ గంచుకమ్ము దొడిగి
చందమామ మిటారమెంగు మోమున గంగసిందూరనామంబుఁ బొందుపఱచి
కటవరేకులజాలఁ గలువజాలెడి సోగచెలుపు కందోయిఁ గజ్జలము దీర్చి

లే.గీ. లీలఁ గీల్వడఁజుట్టి చొల్లెమ్ము వెట్టి
లలితరుచి నొప్పుచున్న బులాకివోడ
మించి ముసిముసినగవులు మేలమాడ
విపురదరిజేరె నప్పు డవ్వేళ్ళతనయ.

౧౧

ఉ. పైట దొలంగి పాదములపైబడ గాజులు మ్రోయ సర్వదే
శాటనపావనంబగు ధరామరుపాదసరోజయుగ్మ మా
బోటి నమస్కరించె నలపుష్పశరాసుండు బాణపక్షికి
వాటము గాక తా గిరటవైచినచాప మనంగ నత్తటికె.

౧౨

ప. ఇట్లు నమస్కరించినఁ దగగతి మంగళాశాసనం బొనర్చి చనుట కుద్యుక్తుండగు
నక్కశివయ్యం జూతి వృద్ధ యిట్లనియె

౧౩

క. అమ్మా ! మన యయగారికి నిమ్మా ! తాంబూల మింటి కేగదరలు. వే
పొమ్ము కొనిరమ్ము మనపుణ్యమ్మన వారిటకు నచ్చినారు గదమ్మా ! ౧౪

సీ. అయగారి దర్శనం బాచరింపఁగనలె నంచు నెంతయుఁ గుతూహలముతోడఁ
బల్కుచుందువు నీవు కల్కిగో ! యెన్నాళ్ళనోయుండి వార లీయాడిలోన
దయచేసి యుండియు దయచేయ కన్నఁడు మనయింటి కటువంటి మాన్య లిపుడు
దయచేసినారు తనయు నీదు సుకృతంబు ఫలించె, నీనోము పండె నమ్మ !

తే. గీ. వారితో మాట లాడ కీవయ నీవు
సిగ్గుకొని తలవంచు టెగ్గుగాద !
వార లేమనుకొందు రీవరునఁ జూచి ?
యన్యలా ? వారు మనకు బద్ధాయతాక్షి ! ౧౫

వ. ౪౪ని తల్లి పల్కుటయు. ౧౬

ఉ. చేతను బల్లెరంబుఁ గొని సి గ్గుకొంచెము నెప్పలాగఁగా
నాటెఱయందుఁ జిర్నగవు వాటపుఁబంతము లాడుచుండ మే
ల్పాతల గుబ్బలుకొ బయటలోపల నాఁగురుమూత లాడఁగా
నాలని దగ్గరెక వికసితాంబుజలోచన గుండె ర్పుల్లనక. ౧౭

ఉ. “ఇచ్చిన నిప్పుడే నెడలు నీయన, నీయక యిట్టు లెంతనే
పిచ్చటఁ గాలయాపనము నే నొనరింతు” నటంచు నెంచుచుకొ
ముచ్చట నెన్నకుకొ మఱియు ముందటికికొ దిగలాగఁ గొంతనే
పచ్చపలాక్షి*యారకొనె ; నట్లగుఁగా మది మోహ ముండినక ! ౧౮

సీ. కరము కంపమునొంద నరులు తల్లడ మందఁ జెమటచేతను జెక్కు చెమ్మగిల్లఁ
గనులు చాపలమాన మనము గోరికలానఁ దనువు పులకలచే దళముగాఁగ
నవ్వు అవ్వకుదీయ అవ్వ చివ్వునడాయఁ జనులు గందరగోళమనుసరింప
సిగ్గు నెన్నఁడుగేయఁ జేటు ముందడుగేయ మోహమ్మతలకెక్కి మరువుఁజూపఁ

తే. గీ. బల్లెరము బల్లమీదను మెల్ల నునిచి
తమలపాకులు దీసి హస్తమునఁ బూని
పొలఁతి తాంబూలమిచ్చునప్పు డొకవంతఁ
జేసె నావంత యేమని చెప్పనప్పు ? ౧౯

౫. ఇట్లు తాబూలం బొసంగిన గ్రహించి చన నుద్యుక్తుం డగునమ్మగుసూదనున కప్వేళ్యమాత మరల నిట్లనియె. ౨౦

తే. గీ. తప్పగాఁ జూడరేని నేనిప్పు డొక్క
మనవిఁ జేడెద ; దేవర మనవి చిత్త
గించవలెఁ దప్పయిన త్నమియింప పలయు
దానరుల తప్ప దండముతో సరికడ. ౨౧

తే. గీ. వర్ణములలోన వృత్తినిఁ బట్టిచూడ
మాకులం బెంతకేనియుఁ గాకులంబు
“తగిన యన్నంబు లోనికిఁ దగినవూర
దొరక” దనుసామెతకు మేమె గుఱుతునుండి. ౨౨

మ. ధనమా ? లోపములేదు ; విద్యయును మీదాస్యమునంజేసి కై
కొనె నీకన్నియ, రూపురేఖలకుఁ దక్కుంగల్లు మావారిలోఁ
గనుగీతై తగు మెచ్చుతగ్గు, గడువేడ్కు నాటి గోబోట్లనీ
తిని వర్తింపఁగఁజేయవండుటకు నెంతే నెంత స్యాంతంబునకా. ౨౩

ఉ. పుట్టిననాటనుండి ధనముకొ గడియించుట కిచ్చలేదు నా
కెట్టులనైనఁ గాని ఘనులెల్లరు మెచ్చుటయే ధనంబు నీ !
పొట్టకునై కదయ్య ? పలుపోకలు పోవుట, ధాత పెట్టఁడే
పట్టెడుకూడు ? నన్నము నెపమునఁ జచ్చినవార లుండిరే ? ౨౪

ఉ. ఏదెనైన సత్పురుషు లెల్లరు మెచ్చెడి సత్ప్రవర్తనం
బూది క్రమపరీకారమున నుత్తమసమ్మతిగా ధనంబు సం
పాదనఁ జేయు టొప్పుగును ; మాన్యులు మెచ్చనిద్రవ్య మేల ? పా
కిది గడింపడే ధనము ; కీర్తికిరాని ధనంబు కాలృనే ? ౨౫

శా. ఏనే కాదు మదీయమైన కులమం దెన్నో తరాలాయెఁగా
నీ నీచుకొ వినఁబోరు, చూడరు ; ధనం బీనీ ధనం బీయకే
పోనీ బ్రాహ్మణజాతిఁ దక్కు నితరుకొ భోగింపఁగాఁబోరు ; కా
దేనికొ త్తతీయజాతి, యన్యము ‘ముదారే’ మాకుఁ జర్చింపఁగలకొ. ౨౬

ఉ. కాసుల నిత్తుమంచు నరకాసుల నిత్తుమటంచు పత్తర
క్రూరముపచ్చు భూముల నొకానొక నిద్రకె యిత్తుమంచు నా

యీ సుత నెల్లవా రడుగ, నేమొకొ ? నామన మిచ్చగింప ; దే
దోసమొ కాని నా తనయతోడు సుఁడీ ! యన్యత్రమ్ములాడినకా.

౨౭

ఉ. అందఱ కన్నివంకలను నట్లుచునుండునెకాని యెన్వనిం
బొందుట కిచ్చగింప ; దదెహో, యని యేనును నూరకుండు ; మీ
యందున మాత్ర మిచ్చ గల దంచును సూచనఁ జేయుచుండు ; నే
“నందనిశ్రానిపం డిది ” యటందును ; దా “నది కాదు కా ” దనుకా. ౨౮

తే.గీ. కాన దీనిని మీదాసిఁగా నొనర్చి
సంతసము పెరుమాళ్లకు సంఘటించు
భాగవతులకైంకర్యంబు భగవదధిక
సమ్మతం బని కాదె ? వైష్ణవమతంబు.

౨౯

ప. అన నయ్యాచార్యకవివరుం డద్దాని కేట్లనియె.

30

ఉ. కోరినమాట మంచిదియె కోరఁగవచ్చును గోరినంతనే
నేరము గల్గునే ? వినుము నీదగుమాటకు నుత్తరంబు నీ
కోరిక లేకయే జగతిఁ గోరెడివారలు వేనవేలు నీ
వారసికాగ్రగణ్యులకు నర్పణ నేయుము నీదు పుత్రికా.

30

క. రసికతయన నెట్టిదియో యిసుమంతయు మాకు సున్న, యిటువంటి పనుల్
రసికులవి ; మేముయినచో రసహీనము మఱియు నిహపరమ్ముల వెలియుకా. 31

చ. పర మటులుండఁగా వినుము భామిని ! “తానట, సత్కవీశ్వరో
త్తరుండట, మంచిచెడ్డలవిధమ్ము నమస్త మెఱుంగునట్టి ధీ
వరుండట, వేశ్యకన్యకకు వల్లభుండొనట, యెంతవంతయో !
హరిహరి ” యంచు లోకులను నాయపక్షీర్తికి దాళఁజెల్లునే ?

33

క. “ఎవరికినిఁ దెలియ” దంచును, సవరణఁ జేయకుము ; పిల్లి చయ్యనఁదగ క
స్తవ మూసి పాలుద్రావిన నెవరికిఁ దెలియకయ యుండునే ? కనుఁగొనుమీ. 34

తే.గీ. అన్నియు నెఱుంగు ప్రోడవే యగుదువైనఁ
గాని యొక్కటివినుము నిక్కమగు మాట
ఎట్టి సంగతులైనను నిముడుఁ గాని
జారచోరత్వములు దాఁగఁజూల వెందు.

35

తే.గీ. మఱి యిక్కేమన్న, నింకొకమాట వినుము
ఎట్టివాడైన నెలయాలి నెనసెనేని
యశము గంగనుబడ నపయశముపచ్చు
గాన మాబోట్ల కిది మంచిగాదు నిజము.

క. అని పలుకుచున్న విపులించి గని “ యీగతి మీరు పలుకఁగా నగునె? యశం
బున కేమి లోపమబ్బును? కనమే మును కవులయొక్క కతలు మహాత్మా?

సీ. ధనకామినీమణిజనలోలఁడైనట్టి కాళిదాసన కేమి ఘనత దరిగె?
జీతామణివారకాంతాయుతుండైన లీలాశుకున కేమి లీల దగ్గె?
విధివిరామములేక వేశ్యకాంతలఁగూడు శ్రీనాథకవి కేమి చేటు మాఁడె?
చిత్తకాంతాధరాయత్రచిత్తుండైన భూర్జటికవి కేమి దోస మబ్బె?

తే.గీ. గ్రంథములయందుఁ దాము శ్రీరంగసీతు
లెన్నియో చెప్పదురుగాని యెంచిమాడ
వారకాంతలఁ దడవనివారు లేరు
కవులనంగతి నే నెఱుంగనిది కాదు.

3౮

ప. అదియునుం గాక విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతవిరుద్ధం బంటిరేని.

3౯

క. ‘ అడియ ’ నని కోరుచున్నప్పుడు కాదనఁబోరు వైష్ణవులు; తొండరడి
ప్పొడియాళ్వా రొక మా వెలపడఁతిం గొనె; బ్రహ్మరథము పట్టె ? జియ్యల్.

క. రసభరితములగు కావ్యము లసమానముగ నొనర్చి యఖిలజనులకుఁ
రసిత నొసఁగు నుకవులే రసికులు గా రనుచు మూర్ఖురాలికిఁ జెప్పఁడీ.

౪౦

తే. గీ. సిద్ధహయినట్టి యన్నంబు, చేతికంది
నట్టి పరిపక్వఫలమును, నంగనామ
జీప్రథమయాపనమును బండితు లుపేక్ష
నేయఁగా రాదు చేసినఁ జెడును మీఁద.

౪౧

ప. అదియునుం గాక.

౪౨

క. భూదానము కన్యావిద్యాదానములు పరిగ్రహణయోగ్యముల్
గాఁ దెలియఁజెప్పదురు మీ భూదేవతలే! యటన్న భూసురుఁ డనియెక్క.

౪౩

క. కులమును దెలివియుఁ దేటయుఁ గలుకులయెడ ముందుఁ జూడఁగావలె నందుం
గులము ప్రధానమృగు నది కలియనిచో దానిఁ బొందఁగారాదు కదా!

౪౪

ద్వితీయా శ్వాసము

తే. గీ. కాళిదాసాదికపులశంగతికి మాకు

హస్తి మశకాంతగంబగు నది యటుండ

వాత లానరించినట్టి నవ్వర్తనములు

చేయవచ్చును జెడ్డలు చేయ రాను.

౪౬

క. కవులకుఁ గలిగినరసికత కవనమునఁ దుపచరించుగా యోగ్యతఁగ

బవుఁగాక కులవిహీనలఁ గనయుటకా? యన్న శ్మద్య కనూచుఁ బలికెన్. ౪౭

క. కులభేద మెన్నఁగూడదు ; తేలివియుఁ బేటయును గల్గుతొడవలయెడ నీ

యిలలో “స్త్రీరత్నం దుష్కులాదపి” యనంగ వినమె? నూతనశ్రేణ్యా. ౪౮

క. “ఏజాతినారీఁగూడిన నాజాతియె యగును వేశ్య” యంచును విద్వ

ద్రాజులు వచించుమాటలనే జూటామాట లనుచు నెంచితీరి గదా? ౪౯

వ. అనిన నద్దానియుక్తి నైపుణ్యమున కచ్చెరువడి మాటలచే సంతోషపెట్టి యనువాదై

చిటునవ్వు నవ్వుచు నాతం డిట్లనియె. ౫౦

తే. గీ. యోగమున్నను దస్పింప నొకరివశమె,

యుక్తిపై యుక్తులకు నంతముండదు గద ?

మహి విసుటలేదె “మాటకు మాట తెవులు

నీళ్లకును నాచు తెవు “ అను నీతిరీతి.

౫౧

క. అని పోకి సొంగువోయిన దనియును రేపకడ నత్తుననియును నవ్వే

శ్యను నొప్పజేసి చనె నాతనిగృహమున కతఁడు శంకితస్వాంతుండై. ౫౨

వ. అట్లు చని యాతండు తనమనస్సున.

౫౩

తే. గీ. నిదురఁబోగొట్టుఁ, గృహముగా నెత్తికెక్కుఁ,

గలువతఱుటించుఁ గుండయుఁ గట్టియుఁ దన

చేతికొనఁగూర్చు నదిగానఁజెప్పనగునె

వేశ్యకును నస్యమునకును భేదమిలను ?

౫౪

జ. తాగములేకయే పయికి రాగముగల్గినరీతిఁ జూపుచున్

రోగముగల్గియున్ బయికి రోగములేదని బొంకులాడుచున్

సాగినయంతవట్టుఁ గడుఁ జల్లఁగ ద్రవ్యము గోచిపుచ్చు నీ

బోగముజాతి నమ్ముటలు పోలవు గా ! భువి నెంతవెట్టికిన్,

౫౫

సీ. మాయమాటలకు నమ్మక మైన వ్యాఘ్రాత తులలేని పచ్చిబూతులకు బంగ
యనుచితవ్యాపారమునకు! బెట్టిన పేరు స్తుతిపాతవాక్యసంతేలికి వంది
పరమనోభిహారహరణమునకు నద్ద మన్మథవాక్యముల కిమ్మెనకొంప
తనయానువిరచితావినయములకు ఛత్ర మఖి లదోషములకు నాలయంబు

తే. గీ. బెట్టుసరిమాటలకు నెల్ల బుట్టినిల్లు
నిఖిలధనసంతతులకు శనిగ్రహంబు
నెనుకముందును దెలియని పెట్టివెట్టి
విటులపాలిటి యమదూత వెళ్ళమాత.

౫౬

ఉ. కావున వేశ్యమాత లనగా మటుమాయలమారిముండ ; లి
క్షేవగ నైన లాలనము లిచ్చకముల్ పయిపూత కూరుముల్
కేవల సత్సరీతిగను గీల్కొనఁజేసి ధనమ్ముడొతు ; రి
త్రోవ లెఱుంగమే ; బుధులతోడను సాగునె ? యిట్టివేషముల్.

౫౭

ఉ. జారసఖి! ధనాంగనను జారునిఁ జోరునిఁ ద్రాగుఁబోతు నె
వ్వారును గీర్తి కానపడువారలు కొంపకుఁజేర్పరాదు ; ల
ద్వారముఁ గార్యముండినను దామును ద్రొక్కఁగరాదు ; నిక్కమీ
తీరు పెఱుంగకున్నఁ గొని తేవలెనే ! యపకీర్తియేరికి.

౫౮

ఉ. కావున నిట్టిసంగతులు గౌరవహీనులపెట్టె సొమ్ము లీ
త్రోవలు మంచి పూరుషులు ద్రొక్కరు, త్రొక్కిననారి మెచ్చ, లీ
త్రోవలఁ గాలువెట్టినరుండు మహాత్ముడు ; కాలువెట్టెనా,
కేవల నిందితుండు నపకీర్తినతీమణికిం బ్రియమందునా.

౫౯

సీ. కొండమాచార్యపుత్రుండు రామామణి నెనసి నిర్భాగ్యుడై చనఁగలేదో
నీలకంఠావధాని కుమారుఁ డలచంద్రముఖిఁగూడి మాన్యమమ్ముకొనలేదో
హనుమంతరావు చేకొనినదత్తుండు సుందరినిఁగూడి కొంపమ్ముకొనఁగలేదో
అల్లకృష్ణయమంత్రి యనుజుండు మణిహారతోఁగూడి ముష్టి యెత్తుకొనలేదో

తే. గీ. వీరలొకలెక్కయే ! జమిందారులెంద
లెంద అప్పలపాలగు లెఱుంగఁబడదు ?
అమరుఁగాక హిరణ్యశృంగములు తనకు
వెలవెలదిపొందు పలుకప్తములకు విధు.

౬౦

క. అని మనమున ననుకొని, జరగినసంగతివలన నెట్టిక్రియలుగనునో
యని సంశయించె నాతఁడు ; ఘనులకు నపవాదకన్నఁ గట్టము గలదే ? ౬౦

తే. గీ. మనము నెడకున్నకతన నమ్ముదనుఁ డతని
యింటిపంచకువైనను నేగకుండె ;
మనము నెడఁగొట్టుకొన్న యమ్ముగుఁమిన్న
దాపునను గాఁపురమునట్లై దగ్గిరుండు. ౬౨

తే. గీ. అంతఁ గొన్నిదినంబుల కశ్శిలజనుల
కపరిమితమోదదాయకంబై తనచ్చె
సంతతామోదభారవిశాలనచర
సాలశిలీతమగుచు నసంతఃకుతువు. ౬౩

తే. గీ. 'ఇంట సతులను డించి యిట్లుంట మిగుల
బరువు 'గా' దని పోసిపభర్తృకలగు
నారిపక్షము నహించి పాంధజనులఁ
గూఁకలిడె ననఁ గోకిలల్ హంత బిరియె. ౬౪

సీ. అత్తతోడ బోరాట మంది పోయినటుట్టిజామాత తనుఁదాన సఖ్యపడినె
భార్యతోడ విరోధపడి పోయినమగండు మగుడ భార్యను బ్రతిమాలుకొనియె
సన్ననించుటకు నిశ్చయ మందిన విరాగి రాగాంధుడై తన రమణిఁ గవిసెఁ
గార్యార్థమై దూరగతుఁ డైన సంసారి తత్తరమ్మన నూరితారి పట్టె

తే. గీ. బ్రహ్మచారులు పెండ్లివై పాట్లఁ బడిరి
వేశ్యమాతలతోడను విగ్రహించి
నట్టి విటులై నద్దాని ననుసరించి
రహా ! యెమందు నవ్వసంతాగమమున. ౬౫

సీ. చిన్నారి పొన్నారి చిటుతప్రాయపు వహునరుల వివాహముల్ నెరపువారు
పచ్చియు రాని గుబ్బలుకుల్గు గల గుబ్బెతలకు శోభనములు నలుపువారు
ముడివేయుటకుఁ దడదడిసిగల్ గల కుట్టలకు నుపనయనముల్ జరపువారుఁ
గొత్తక్రొత్త గట్టుకొనిన లోగిండ్ల గృహప్రవేశముల నందువారు

తే. గీ. స్వామికళ్యాణమహములు నలుపువారు
ప్రణామదేవత జాతరగ్ గడపునాగు

లలి వసంతోత్సవముల నలరువారు
వైరి జగజ్జల్ల నవ్వనం తాగమమన.

౬౬

ప. ఇట్లు వసంతబుతువు చెలంగునెడ నొక్కనాడ మృగసూచనండు సాచూహ్నుం
బున శీతవాతపోతనిపేవణమునకై యంతికోద్యానమునకుం జని యచట సుధా
నైకతవిలేవనన్నచ్చుం బగు నొక్కచప్పగం బధ్యించి తదాగమరామణీయకంఠం
విలోకించుచు వికసితాంతరంగుడై యున్నంతఁ దదుదంతంబు నొకచెలిమిన్న
తడియవికత్త సందర్శనాభిలాషిణియగునబ్బలమణికిఁ జెప్పిన నప్పగ్రాక్షియు,

సీ. తననవ్వకన్న జక్కనితెల్పు గల చల్వకండువా బుజుచుక్కటి నటించఁ
దనమేకన్న మెత్తని క్రొత్త మల్లెపూవులు వేణినుండి జల్ జలనిరాలఁ
దనకాంతికన్న పొచ్చున నొప్పుబంగారు మొలమూలు కటిమీఁద నెలనసయాడఁ
దనమోవికన్న నెఱుంగు గలగాగరా పదములమీఁద రంగు లేన

తే. గీ. వలపు చిగురింపఁగోచ్చెల దొలకరింప
మనము దెనఁగొనఁ నందియం బినుమడింప
నతనిఁగనుఁగొనువేడుక లలఁపరింపఁ
దత్తుణమయేగె నంతికోద్యానమునకు.

౬౭

ప. ఇట్లు చని తొడవ్వుల నాతనిం గాంచి సమీపమునకుం జన నంశయించుచున్నంత.

సీ. బలువసందుగ నొప్పు పైకిఁ జేకపైఁ బైటలో హారముల్ నీటుఁజూప
మలఁచినట్లున్న దండలఁ గిక్కిరిసి దండకడియమ్మ లొకవింతకాంతి నీన
మరువుఁజూపెడి మద్దుమోవిపైఁ బ్రసరించు తక్కుముత్తము తళిత్రళ నటించ
భ్రమ పుట్టఁజేయు పాదముల నొప్పెడినూపురధ్వనుల్ గతికి సారస్య మొసఁగ

తే. గీ. నెనక మెనఁగంగఁ గాంతి నద్దెసఁజెలంగ
ముసిముసినగవు మొగమున మొలకలెత్త
నల్లనల్లనఁ దనకడ కరుగుడెంచు
నుందరిని గనె నమ్మగుసూదనుండు.

౭౦

ప. ఇట్లుగాంచి తదాగమనమున కచ్చెరువడి యచ్చెలి కిట్లనియె.

౭౧

తే. గీ. పొద్దుగుంకెను జీకటుల్ పొసఁగ నాయె
బొలుపుమీఁదఁ భూషణభూషితంగి

పగుచుఁ దోడింతలేక యుద్ధానమునకు
నేల వచ్చితి ? పనిఁబూని బాలసాని !

29

ప. అనుచు నొక్కింత స్థితపూర్వకముగ నడిగిన నక్కన్నెమిన్న యిట్లనియె.

ఉ. వెండియుఁ గెవె ప్పొమ్మని వేగిరపాటున గంటయైనఁ గూ
ఁబ్బండకఁ యల్లనాఁడు పని యున్నదటంచును నేగి మీరు రా
పండుటఁజేసి మిమ్ముగన నొయ్యన నొంటిగ నేగుడంచితం ;
బండితులైనవారల కబద్ధము లాడుట భావ్యమే కదా !

29

తే. గీ. నాఁడు మాయమ్మతోడ మీ రాడు యుక్తు
లకు నదుత్తరములు చెప్పటకు నొకింత
దలఁచియును మిన్నకుంటి మాతల్లిఁ జూచి,
చెలివెలందుల పొందంత వెక్కనంబె ?

29

చ. కలయుట తప్పటంచుఁ బలుకం దగునే ? మఱి వేళ్ళకాంతలం
గలయుట లేదే ? బ్రాహ్మణులు, గానమె వారల, నన్యకాంతలం
గలయుట తప్పగాని వెలకాంతలఁ గూడుట తప్ప గాదు ; తా
“ వలచిన మేనమామనుత వానియ కా ” దని యందు రేమొకో !

29

క. కులకాంతతోడఁ గూడినఁ గలదే మఱి తప్పిదంబు ? గనుఁగొనుఁడి మదిక
గులకాంతయు వెలకాంతయు నిలలో నొకతీరువారలే మనుజునకుక.

29

ఉ. పాపమటంచుఁ బల్కితిరి పంచశరీముఖబాణసంభవ
త్తాపముచేత బాధపడుతన్వి ననాదరణం బొనర్చునా
పాపముకన్న నన్యమగు పాపములెక్కుడె ? యట్టిపాపమున్
బాపెడిపుణ్యు లీచిలుతపాపము గీపము లెక్కనేతురే ?

29

సీ. సంపెంగఁ బోలుపుష్పము గల్గునే ? యొక్కతేటి కయ్యది వెనుపోటు గాక
తుహినాంతుఁబోలుచున్న గల్గునే ? పద్మతతులకు నైధనతారి గాక
మొగలిఁబోలెడి దళిములు గల్గునే ? కాలగళునకు ప్తాప్తకంబు గాక
గానమ్మవంటిసత్కుల గల్గునే ? వేపిదుల కయ్యదియుఁ గా క్కెదురు గాక

తే.గీ. వలచి వలపింపఁగల్గిన వారముఖ్యు
వంటివగఱాడి గల్గునే ? పనితలండు

తమమదికి వేటురీతిగాఁ బట్టెఁగాక !
భూమినురరాజ ! కవితాసతీమనోజ !

2౯

సీ. పండితపామరాపారమోదదము గానమ్ము మాపెట్టెలో సొమ్ము గాదె ?
శుభకార్యములయందు సొంపు సంపాదించువిధి మేము పెట్టినభిన్న గాదె ?
మన్మథవేదాంతమార్గోపదేశమ్ము లనఁగ మాతలనె పట్టినపింఛన ?
మునిభీతిలో మునిగినరాజు నుద్ధరింపఁగ మమ్ముఁ జెప్పవలెఁ గాదె ?

తే.గీ. సురతనైపుణ్యముల మదిఁజొన్నురసిక
వరుల కందఱు మాతరువాతఁ గాదె ?
ఎన్నివిధములఁ జూచిన మన్ననలకుఁ
దగుదుమేకాని నిందకుఁ దగము మేము.

సీ. కామాగమాభ్యాసకలన మీకుఁ గపింద్ర ! కామాగమాభ్యాసకలన మాకు
తత్తదంగస్ఫూర్తి మత్త మీకుఁ గపింద్ర ! తత్తదంగస్ఫూర్తి మత్త మాకు
నవరసాలంకరణరతి మీకుఁ గపింద్ర ! నవరసాలంకరణరతి మాకు
సనుమనస్కామోదశయ్య మీకుఁ గపింద్ర ! సనుమనస్కామోదశయ్య మాకు

తే. గీ. బరవశవిధానకౌశలపటిమ మీకుఁ
బరవశవిధానకౌశలపటిమ మాకుఁ
గాన మీకును మాకు నై క్యంబు తప్ప
గాదు ; వివరించి చూడు మోకవిసరేణ్య !

సీ. సరసపద్యవిశేషనక్తి మీకుఁ గపింద్ర ! సరసపద్యవిశేషనక్తి మాకుఁ
జిత్రబంధశ్లేషసిద్ధి మీకుఁ గపింద్ర ! చిత్రబంధశ్లేషసిద్ధి మాకు
శుచికలోదయకృతస్ఫూర్తి మీకుఁ గపింద్ర ! శుచికలోదయకృతస్ఫూర్తి మాకు
అభినవపాండిత్యవిభుత మీకుఁ గపింద్ర ! యభినయపాండిత్య విభుత మాకు

తే. గీ. నన్నిటను మీకుమాకును సరసిచూడఁ
దౌల్యమేగాని వర్ణభేదమొకఁడుండె
నింతమాత్రము భేద మదేరికైనఁ
గలదని యెఱుంగరే ? మీరు కవులు గారె ?

౩౦

చ. అతికఠినప్రయాసమున నార్జనం జేసిన కామశాస్త్ర మే
గతిఁ జరితార్థ మాను ? కులకాంతలయం దది గూడ దంచు నా
రతికలయే వచించుఁ ; బరభామల కంతటికాల మబ్బునే ?
విత యగుఁగాదె ? లక్షణవివేకము లక్ష్య మెఱుంగ కుండినన్.

౧౪

తే.గీ. అనుచు నొకమాట కొకమాట కతుకకుండఁ
బల్కు, దరహాసమొనరించు, ఘోటజార్చు,
మనములోఁగోర్చి వెలిజేయుమనుచు మరుఁడు
ప్రేరణమునేయ నాపఁగా నేరితరము ?

౧౫

వ. అను నబ్బలామణిసయుక్తి కమ్ములగు వచనములకు సంతసింపుచు నతండద్దాని
కిట్లనియె.

౧౬

ఉ. ఎన్నఁడునేర్చి తీవగల ? నెన్నఁడు నేర్చితి విన్నిమాటలన్ ?
మొన్నటిదాన వీవు సరిపో ! యిపు డెంతటిదానవైతి ? నిన్
బిన్నటినాఁడెఱుంగుదుచు “బెప్పెపె మెమ్మెమె” యంచు నుందు వీ
వెన్నిట బాణవైతి, విపు డెవ్వనినైనను బుట్టఁబెట్టవే !

౧౭

వ. అని పలికి.

౧౮

నీ. రమణీమణీవిహార మెఱుంగనట్టివరుఁడౌటనే మది గరఁగ లేదొ
ధనకామినీమణీబసతత్పరత మంచి కాదనియే మది గరఁగ లేదొ
క్షణసుఖమ్మునకు యశమ్ము గంగను గల్పఁగా రాదనియే మది గరఁగలేదొ
మనమీది తాత్పర్యమా వెలచెలి ? కిట్టి దరుదనియే మది గరఁగ లేదొ

తే.గీ. కాని యక్కన్నె మిన్నకు లోనుగాక
చనియెఁ దనయింటి కాతఁడెవ్వనము విడిచి ;
కృమముగాఁ గాని యింతమాత్రమున కట్టి
ఘనుల బుద్ధులు పెడమార్గమునకుఁ జనుసె !

౧౯

తే. గీ. అతనిహృదయవిధంబు దా నరయకునికి
సిగ్గిలుచు నత్తలోదరి చింతగొనుచు
నాతఁ డేగినమార్గమ్ము నరసికొనుచు
నింటికేతెంచెఁ జిన్నవోయినవిధమున.

౨౦

క. దొరకక నొరకక సమయము దొరకినఁ బైబడక నే మృదువచనములచే
గరఁగింప నెంచ నగునే ! కరఁగునె ? నిష్పంచుఁ జెప్పఁగా ఘృణ నుకటా !

క. అని యీగతిఁ దనమనమునఁ దనివారని కోర్కెలతలు దట్టములై మే
కొనఁగ నిలుపోపమిని గడుఁ గనికర మగురీతి గోఁపఁగా నున్నయెడఁక. ౯౨

చ. కనుఁగొని తల్లి యిట్లను “ నుఖమ్ముగ నుండఁగ లేక వెట్టిరీ
తిని నిటు గుండ నేటికిమదిం ? గఱవా ? ధరణీతలమ్మునం
దున విటకేళిరుల్ పదులు నూలులు వేలును లక్షలుక, ధనాం
గవ లిటు వెట్టిఁ బూనుదురె ? కాదనరె ? సలివారు విన్నచోక. ౯౩

ఉ. రమ్యనిసంతమాత్రనె కర మృసురాగము మీఱ వచ్చువా
తిమ్మహి వేనవేలు గల ; రిట్టి విటాగ్రణులం దృఢించి నీ
విమ్మహిదేవనూను నలయింపఁగ నేటికి ? రానివారలక
రమ్యని పిల్వ వేడుకనరా ? సరివారలు నవ్వకుందురా ? ౯౪

ఋ. జనుల కనేకమార్గముల సంచద లేర్పడియుండెఁ గాని యీ
వనమె ధనమ్ముగా మనకు వారిజసంభవుఁ డిచ్చె ; నిట్టియా
వనమున లేనిపోనివలవంతలఁ గాలము వెళ్లఁబుత్తురె ?
చినిగినచీత నమ్మకముఁజేసినఁ గొందురె ? యెట్టివెఱులుక. ౯౫

సీ. చిన్నదా, పెద్దదా ? చెప్పు నీకన్న మాణిక్యము వేవేల్ గణించి పోసె
మొదటి కన్నెటికమ్ము తుద ముట్టెనో, లేదో మీనాక్షి గట్టించు మేడఁ జూడు
నీకన్న కన్నె చిన్నెలు గల్గెనే ? కాంతి యొడలెల్ల బంగారుతోడవులాయె
నందమా, చందమా ? యది యచ్చప్రమేకాక యలివేణి యెంతమాత్రము గడించె

తే. గీ. నేటి కేఁడాదియాయె నీకీడువచ్చి
గవ్వయైనను నీవల్ల గడనయెఱుంగఁ
బాడి చెప్పిన నీకుఁ గోపమ్మువచ్చుఁ
గవ్వనుఖములు నీ వెఱుంగవు గదమ్ము ? ౯౬

సీ. చక్కరవిల్కాని శామ్రాజ్యలక్ష్మీనాఁ బ్రక్కనున్నపు చూపట్టవలదె ?
కేళికారీతిఁ జొక్కించువేళలను జంత్రపుబాష్ట్ర పోల్కెఁ గన్నట్టవలదె ?
ఎదురుగాఁ దోతెంచునెడ విలాసం పుసంపదల ప్రోవనఁగఁ జూపట్ట వలదె ?
తతి పెంచుకొన్న గారంపుకీరంబునా భాషించునపు గన్నట్ట వలదె ?

తే. గీ. విటుల మోహింపఁ జేసెడి వేశలందు
మచ్చుమంతులబొమ్మనా మనల వలడె ?
సాని సాని యశంగనే సంబరంజె,
వేరురీతులదాని * సంసారి యనరె!

౯౭

శా. ఏయెవ్వనికినైనఁ గాని హృదయం నీరాగు వాఁ డెట్టివాఁ
డే యాఁ గాక; యొకం డటంచు మన చెనికా, సూత్రముం గట్టెనే ?
బోయీవానికి నొక్కఁడే ప్రభువఁడే, బోగాల కొక్కఁ డఁడే
రాయం, డమ్మరొ ? నెట్టిబూని కులమర్యాదతో విడం భూతురే ?

౯౮

క. అనిపలికెడి తనపలుకులు వినియును వినకున్నయ ట్టభీనయించుశుతం
గని యిట్లనుఁ గాగ్యమ్మున కనుకూలంబై వత్తోప యాపటిలంగఁ.

౯౯

ఉ. ఏల విచారమంద ? విశుమీ ! యయవారికి డగ్గ రై నచు
ట్టాలట, పెండ్లియంచుఁ గడు డంబుగ మేళము రమ్మటంచుఁ దాం
బూలము నిచ్చి పోయి రెటుఁబోతివో? నిక గన వార లెంతయుక
బాలము చేసి రిచ్చట, నెసం జనుదెంచునఁ టయ్యవారునుక.

౧౦౦

ఉ. నచ్చట నిక్కమేని యయవారటనుక సమయమ్ముఁ జూచి నే
నచ్చకబుచ్చకల్ గొలిపి యాదరముం గలిగించి నీయెడం
బొచ్చెము లేనికూర్మిఁ దగఁ జొత్తు లగింపఁగఁ జేతు నమ్ము; నీ
ముచ్చటఁ దీర్తు నీవికఁ బ్రమోదముఁ జెందఁగదమ్ము ! నెమ్మదిక.

౧౦౧

చ. పరిచయ మెక్కుడైనపిదపక మఱి యెంతటివారినిన ము
మ్మనిమగు మోహవారినిధిమమ్మలఁగా నొనరింప నచ్చ నీ
నెఱుంగవు గోల పాట, నిటు లెందఱు నెందఱు మోసపుచ్చి ర
మ్మరొ ? యికఁ దక్క నీతఁ డనునానము మానుము మాననమ్మునక.

౧౦౨

క. నీపాటయు నీయాటయు నేపుగ నొక నాల్గు హోజా లీతండు గనం
గాపాడఁగలఁడె ధైర్యం ? బేపా టీతఁ డన ? ఋశ్వశ్రమంగుఁడె ? నెపునా.

తే. గీ. మనకు మేళములకు వచ్చు ధనముకన్నఁ
దగినవారలతోడ సందర్శములు శు
టించుటే ముఖ్యమగు లాభ మెంచి చూడు
మేమెఱుంగుదు పీలాభ మిందువదన?

౧౦౩

ఉ. మేళ మటంచు నేగునెడ మేలిమిసొమ్ములు లేనిదైన బల్
 లీలు లేనిదైన వెలలేమ పసందుగ నెర్పసొమ్ములం
 దాలివి వేషభౌషలఁ గనంబడినంత నె యెంతహరికే
 బాళి మనమ్మునకొ మిగుల బాల్పడు నే మనుకొంటి వమ్ముగో? ౧౦౫

ఉ. ఇంతియకాక యున్నఁ దమయింట నెసంగెడి సుందరాంగులొ
 కాంతలకన్న నెక్కుడగు కాంతలమే మన? మెంత చక్కనొ
 కాంతకుఁ గాంతుండైన మనకాంతలఁ గన్గొని మోసపోవు; నొ
 నింతకు ముఖ్యకారణము నెన్నఁగ మేళమునున్ను కోమలీ. ౧౦౬

క. నవనాగరికులు గొందఱు శివశివ! మన మేమి తప్పుఁ జేసితిమొ “ శుభం
 బవునెడ మేళమ్ములు పిల్వవల ” దటంచును బ్రతిజ్ఞఁ బట్టి రఁటమ్మా. ౧౦౭

క. “ మేళమునకు బదులుగ వీణాలాపమ్ములకు మోదమందఁగ రాదే?
 హేలమెయిఁ బాడువైణికు లేలా బోగాలకన్న నెనకం బిడగో? ౧౦౮

క. వీరల కిచ్చెడి ధనమున నాటపసా లిడిన వార లధికామోఁ
 శ్రీరాజింపఁగఁ బాడరె? వారాంగనలేల? పో! వివాహమ్ములకుఁ. ౧౦౯

ఉ. వారలలో శతాంశమును బాడఁగ లేరది యట్టులుండ సిం
 గారము లూని వచ్చిన నెగాదిగఁ జూచి మఱెంతవారలుకొ
 ధీరత మాని ద్రవ్యమును దేహమునుం జెడగొట్టుకొందు నీ
 వారసభీనమన్వితవివాహము లేరికి ము ప్పొనర్పవే ” ౧౧౦

క. అని సభలు చేసి లెక్కెరులనేకములొనర్చి “ మేళ మరుదంచినచోఁ
 జనుదేరము పెండ్లికిమే, ” మనికొందఱు నిశ్చయించి రని వింటిఁజూమి. ౧౧౧

క. “ కానిండు మానునె? యనూచానాచారము ” లటంచు సభ్యులమాటల్
 వోనాడి పెండిలికి మేళానకుఁ దాంబూల మిడి రెలమి నీసాముల్. ౧౧౨

క. అని కూఁతునకుం జెప్పిన విని బాలామణియు “ నెత్తు పెండిలి యగు ” నం
 చును నెంచుచున్న నాలోననె వచ్చె వివాహమును ఘనంబుగ నంతకొ. ౧౧౩

తే. గీ. చుట్టవక్కాలతో బలుసాబ గెలర్పఁ
 దరలి వెడలిరి పెండికందఱును గలసి
 ముఖ్యబంధువు లగుకతమునను బెండిఁ
 జూడఁగా నేగె నమ్మధునూదనుడును. ౧౧౪

క. వాడ్రేవుసంశభవ! సురరాడ్రమణీయవిభవ! కవిరాజసుకవితా
లిడ్రసనా! కల్పావనిరుద్రాభసమానదానగోచిష్టమతీ!

౧౧౫

ఉ. వేంకటరాయసోదర! నవీనసుమాస్త్రం! పురాణికామినీ
కింకర! పీఠికానగరకీర్తితమందిర! పద్మనాభమా
పంకజభాస్కరా! సుకవిబాంధవసంయుతసౌభభూమికా!
వేంకటరత్నమంత్రమణి! విశ్వజనీపకలాగ్రణీమణి!

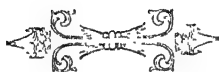
౧౧౬

మాళిని. సుకవికమలమిత్రా! సుంధరకాంచిత్రా!
వికచకమలనేత్రా! విశ్వసౌమిత్యిపాత్రా!
పశుతమకృతకృత్యా! పండితగ్రామనుత్తా!
సకలసచివగణ్యా! నజనస్తత్యగుణ్యా!

౧౧౭

గద్య.

ఇది...శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన
చేపలకల్పితంబగు శ్రవణానందంబను
మహాప్రబంధమునందు ద్వితీ
యాశ్వాసము.
శ్రీశ్రీశ్రీ

(౧౭) వ పేజీలో * ఊరకొనె - ఇది గ్రామ్యము.

(౨౭) న పేజీలోని * (సంసారి) యను పదము లోకోక్తి కనుకరణమనిగాని
అచ్చుత్యాయంతమగు సంసారశబ్దముపై యిచ్చ చేసికొనిన రూపమనిగాని గ్రహింప
జలయు.

ఇందుకుఁ బ్రయోగము. వైజయంతీవినిసములలో. 'న మనందునుముసలాపె యేవివేకి'

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్సాగరేంద్రాచార్య

శ్రవణానందము

తృతీయాశ్వాసము

క. చటుకవితావిద్యాలంఘట ! ఊన్మప్రకృష్టభౌగోదయ ! దు
ర్లుట కార్యసంఘటక ! వేంకటరత్నామత్య ! సుకవికమలాగత్యా !

వ. అవధంతంపు మనంతరంబు.

౨

చ. జరగ వివాహ మగ్గుతరస్రప్రసరల్కలకంఠకంఠభా
స్వరతరుణిమణినటనసంగతమంగళచాద్యహోషవి
స్ఫురితదిగంతరాగతపిశుద్ధచరిత్రధరాసురాధిరా
జరుచిరమంగళశుభిరసప్రధిత్ప్రమమద్రుదంబుగౌ.

౩

సీ. ఒకచోట సకలవైదికసంతతులగోష్ఠి యొకచోటఁ బండితపరిగోష్ఠి
యొకచోట సుకవిరాణ్ఠి కురంబముల గోష్ఠి యొకచోట మంచివైదికులగోష్ఠి
యొకచోట సరసగాయకవతంసులగోష్ఠి యొక్కచోటను వాగయువతిగోష్ఠి
యొకచోట నైతిహాసికకథారసగోష్ఠి యొకచోటఁ బారిహాసికులగోష్ఠి

తే. గీ. యొక్కచోటఁ జిరంటికాయువతిగోష్ఠి
యొక్కచోటను భటరాట్నముదయగోష్ఠి
యతిశయిల్లఁ గగ్గిమమ్ముగా నైదురోజు
లను జెలంగె వివాహమ్ము ఘనులు మెచ్చు.

౪

ఉ. ఒక్కపు డొక్కవేషము మఱొక్కపు డింకొక వేష మింక నొ
క్కొక్కపు డొక్కవేషమును నొప్పుగఁ దాల్చి విలాసయుక్తహా
చొక్కపుఁ బైఁడిబొమ్మయనఁ జూపఱు లానను జెంద బాల దా
నెక్కుడునేర్పుగా నభినయించు సభాసదు లెల్ల మెచ్చంగౌ.

౫

శా. ఆనాట్యాభినయము లారనకచుష్కారంధసంరంధ మ
త్యానందం బాడఁగూర్చ నభ్యజను “లయ్యారే ! బలీ ! మేలుమే !
లీనారీమణి పెరదేమొ ? యీహహా ! యీబాలయూ రెద్దియో
యీ నాటం గనఁబోము దీని కెనయకా నేణాక్షి నింకొక్కతెకా.” ౬

ప. అందు నపరిమితానందంబునఁ గొండలు సాము కట్టరిరి.

చ. ఆనమగస్థానిలో నభినయమును తెప్ప సహాయమూచి మా
నసములు లేటి నల్పుఁగ మనములనెంటునె యింద్రియాని సం
తనమున లేచిపోవఁగ నున్ములు నింత్రపువూపులైరి నీ
పనఁ గనుఁగొన్నమాత్రని నెబాను ! నెబాను ! నగోజణోచనా. ౭

శా. భావంబా ! సాగసా ! గనపరమా ! పాండిత్యసందర్భమా !
హావంబా ! స్వకపోల కల్పనములా ! వ్యంగ్యప్రధానత్వమా !
నీ వేపండితునొద్ద నేర్పితివాకాశీ నీరజాతేక్షణా !
యీవే రంధ్రపుగాక రంధ్రయన వేళే లేదు చర్చింపఁగకా. ౮

ప. ఇదియనుం గాక.

సీ. ఆబాల నసుర క్షింసని మాడనివారు చూచి మోహాబ్ధిలోఁ జొరనివారుఁ
జొచ్చి మారునిబాధ సొక్కి వ్రాలనివారు వ్రాలి లోపల సిగ్గుపడనివారుఁ
బడియును వారలబసకుఁ జననివారుఁ జనియు “మామాట” యంచననివారు
నని విఘ్నత్యంబుఁ గనకయుండినవారుఁ గని మదిలో నీక్ష్యఁ గననివారు

తే.గీ. నూటి కొకరైన నచ్చటి నీటుకోడె
కాండ్రలో మందునకునైనఁ గానరారు;
పెద్ద పెద్దల మనములే బిగువు చెడఁగ
వారలకు నట్టులుండు టబ్బిమ్ము గాదు. ౧౦

చ. ఇది యిటులుండ నమ్ముదిత యేనమయముననైన వీలుగా
నదను తటస్థమైన యపు డమ్ముధునూదనుతోడ హాస్య మొ
ప్పిదముగఁ జేయుఁ గన్గొలుపుఁ బేర్చిమ బలిర్పఁగ గోట గీఁటుఁ దా
బదు లానరింపఁ డాతఁ డొకపట్టుననైన నదేమి చిత్రమో ! ౧౧

ప. ఇట్లు వివాహంబు నలక్షణంబుగాఁ జేసికొని పెండ్లివారేగు నయ్యవసరమ్మునం
దత్తుగనమోషమ్మునః ౧౨

సీ. ద్రాక్షదీతరణతం దాళుపాంధాహూతనావికప్రతిసచోరాపకంబు
ఆనీయమానమీ నాకులీభవదనేకానాయకరథీన రాపులంబు
అంతరీపాగతానంతగోగోపాలకాయస్రనద్వారికణగణంబు
వికసత్కుసుమపుంజవిహారమాణనవీనమలయనూరుతపోతమూనిరంబు

తే. గీ. ఆపరగోధోవిహారాగతాననాన
హూణమిధునావలోకనాహూయనాన
హాలికాన్యోన్యభౌషణవ్యామలంబు
చేతము గరంచు నొక్కఁగునీతటంబు.

౧౪

తే. గీ. కాననగుటయు వారు భాస్కరుఁడు చరమ
గిరి సమీపమ్మునకుఁ జేరనరుగుటయును
దత్తరమ్మన నొక లందఱును నెక్కి
దాటసాగిరి నావికుల్ దాటఁజేయ.

౧౫

తే. గీ. “వారకాంతనుగూడ నీఁటివాని
కర్తవ్యమా” యని వారుణి యధికకోన
శోణదృక్కోణయైతన్నుఁజూచుకతన
నో యనగ నూర్వఁ డారుణ్యమొందె నంత.

౧౬

తే. గీ. పద్మినీకాంత యపరదిగ్భామఁగూడఁ
గాఁ జనెడి కాంతుఁ తా బలాత్కరముగను
లాగ, జాతిన రక్తచేలం బనంగ
సంజకంజాయ గోచె దిక్సంధులందు.

౧౭

తే. గీ. వారకాంతను దవిలి తా వసువిహీనుఁ
డగుచు నిచ్చోటనిక నుండఁదగ దటంచు
ప్రీతిచే నూర్వఁ డస్తాది వెన్కఁజేరె
రిక్తులకు వారకాంతలు రిపులు గారె ?

కా. జాతెన్ సంజ, పత్రతీసంఘములు వృక్షవాతనీడమ్ములన్
దూతెన్, హాలికజాతి యిండ్లకడ కత్తుచైచ్చరయం బొప్పఁగాఁ
జేరెన్, మన్మథుఁ డాశుగమ్ములను నిన్నీమప్రభాపమ్మున
న్నూతెన్; భర్తలరాఁక చిత్తసరణిన్ గోరెన్ వధూసంతతుల్.

౧౮

సీ. చోరసంస్పృత్యసాధారణాధారంబు జారసాంగత్యకేదారభూమి
ఘూకలోకాలోకచాకచక్యంజనం బేకాకికోకశోకాకరంబు
దీపావళీమహాతోపసంధానంబు నక్షత్రపజ్రిశాణఫలకంబు
చాక్షుషజ్ఞానప్రశమనాధిదైవంబు కృషికృతతనముత్యప్రవిఘ్న

తే. గీ. మఖిలమార్గాసరోధ బహ్మగ్రహంబు
సుచ్చభూనిచభూసమానోపకరణ
మప్రమేయం బఖండం బసంతమగుచు
నాక్రమించెఁ దమంబు దిచ్చకృమెల్ల.

తే. గీ. అచ్చటచ్చట నొకటొక్కటై గణింపఁ
దగిన నక్షత్రము లగణ్యదశ సహించి
తమకు సుపకారకంబగు తమము కొంత
పో నడంచెఁ గృతఘ్నుని పోల్కి నపుడు.

సీ. కమలినీముఖివిలాసముల కెవ్వాని దీప్తిప్రచారంబు సుప్తిప్రదంబు
క్షైరవిణివక్త్రకలన కెవ్వాని యాగమన మవ్యభిచారకారణంబు
చంద్రికాపక్షితృష్టావ్యాధి కెవ్వాని ప్రాప్తి నిర్వాజదివ్యోషధంబు
కోకిమనోనంతశోకాభి కెవ్వాని యుదయంబు పర్వచంద్రోదయంబు

తే. గీ. మానినీజననూనహిమాని కెనని
రాక నలినీమనోనాథురాక, వివహి
జనుల కెవ్వాండు ప్రత్యక్షశమనుఁ డాతఁ
డుదయమందెను జంద్రుఁ డత్యుచ్చుండగుచు.

౧౯

తే. గీ. ఇటుల వెన్నెల లెల్లెడ నెనక మెనఁగె
గచ్చు చేసినయట్లు జగంబు మెఱసె
నదిని దరియించి సాము లందఱు ననేక
మార్గముల నేగె సాగి రమందగతుల.

౨౦

తే. గీ. అన్నదీతీరసౌభాగ్య మహాసికొనుచు
మోదమందుచు నమృదుసూదనుండు
తా నొకడ యేగుచున్న యత్తటిని బాల
చెనుకఁ జనసాగె నిదివేళ యని తలంచి.

౨౧

సీ. ఆక దాటియు బనారసుకండువా దాటి గబ్బిగుబ్బలకొంతి గంతు తిడంగ
గాగరా దాటి పైఁ గట్టుపుట్టము దాటి తోడలయందం బడావడి నొనగ్గుఁ
గర్జములను దాటి గండ్లస్థలము దాటి కమ్మలకొంతి యాగడుముఁ జూపఁ
దలదాటి మొలదాటి తప్పుమీఁతడిమేల్మీబంగారుజడ బరాబరులు సేయఁ

తే. గీ. బాహ్యగతవృక్షగళితపుష్పపరీక్షిర్ణ
మై శుకపికాళికలకూజితాభిరామ
మై మలయూహారతోపేతమై తనర్పు
నట్టి యాయేటియొడ్డున నరిగి యరిగి.

౨౧

సీ. చెట్టుచెట్టునకు విచ్చినపుష్పజాలంబు వర్షించు వలిపిల్లవాయుపులకు
నడుగడువకుఁ బల్లవాంతరములనుండి కెరలి పైఁ బడు చంద్రకిరణమాలకుఁ
దేవతేపకు దిమ్మదిరుగ జుమ్మని మీఁదఁబడి హాహాళినేయు భ్రమరములకు
మాటిమాటికిఁ గామమంత్రమాల్ తెనిగించి విప్పిచెప్పెడి శుకపికములకును

తే. గీ. కెరలి యన్యోన్యమును రతిక్రీడ సల్పి
కొరికల కీరిక లొసంగు శారికలకు
భ్రైర్యమును ధారవోసి తత్తటమునందు
మెల్లమెల్లనఁ బరుగిడుఁ బల్లవోషి.

౨౨

శా. వన్నెల్ గుల్కెడి నవ్వునెమ్మొగముతో నాలారు లేజూపుతో
సన్నంలై యసియాడు నెన్నడుముతో జానైన చంద్రియితో
గన్నుల్ చల్లఁగఁ జేయఁజాలు వగతో గంపించు మెదీవతో
వెన్నాడంగల వేణికాభరముతో వెన్నాడెఁ దా నాతనిక.

౨౩

సీ. చిన్నివన్నెలమోముచెల్వ వడ్డి కొసంగు చిన్నారిపొన్నారి చెమటదాని
నాయనమున తొప్ప లల్లనల్లన నార్చుక్రియతంబగు కన్నుఁ దోయిదాని
నొలయు నిట్టార్చు వాయుపులచేఁ దబ్బిబ్బులై యుబ్బు పెన్దుబ్బు లమరుదానిఁ
గరగి నీరై నానికను జాలవాటుసిందూరంపుతోరంపుసౌరుదానిఁ

తే. గీ. గలకలధ్వను లొలయఁ జొంకమ్ముమీఱు
జాఱు మొలనూలుగల కటిస్తలముదానిఁ
గంధియున్నట్టి పాదయుగంబు దానిఁ
గనియె మధుసూదనుండు వెన్నకును దిరిగి,

౨౪

క. కనినంత నె తనమనమున ఘనమైన వికారనీతి గనుపట్టుటయున్
దనలోఁ దా నిట్లని యనుకొనియె నమస్తంబు నెఱుంగు కోవిదుఁ డగుటన్. ౨౯

సీ. పగలు భార్యను బట్టి పడఁగొట్టు ముక్కోపి ధృత్యుండై చరియించు రేయియందుఁ
బగలు స్త్రీ యన శత్రువుగఁ జూచు విజ్ఞాని నిశియందుఁ బరమాత్మనియతఁజూచుఁ
బగలు సన్న్యాసమే “బహుబా” గనెడి యాని రాతరి తనదుభాగ్యును స్మరించుఁ
బగలు “వివాహంబు వద్దను” ద్దనుఁడై వెండ్లికి రాతి వేర్చి గొలుపుఁ

తే. గీ. గాన నెఱుంగుంటినాఁడైనఁ గాని రాత్రి
యేకతమ్మున స్త్రీగాఁ యీకే నేనిఁ
దత్తరం బంది పగవశాయత్తుఁ డగుదుఁ
గోరెన్ తిగురోత్తఁ బైఁబఱఁ గొరకన్మె ?

30

తే. గీ. అనుచుఁ బరిపరి విధముల నతఁడు తన మ
నంబులో నూహనేయు, జ్ఞానంబుగల్గు
వారల కొకప్పు వికృతి చేహరుఁగాక
యితరులం బోలెఁ దుందుడొ కెనయఁబోరా.

ప. ఇట్లతండు డోలాయమానమానసం డగుచు మెల్ల మెల్లన చనుచున్నంత నబ్బాలా
మణియు,

క. పిలిచి యిటులనినెఱు ముగ్గులు గులుకఁగ “మితోడఁ గలిసికొనుటకునై నే
నలసి చనుదెంచితిని నావలనైనను నాడ రిది సెబాసన రావే ?

క. మావారలు కడుదూరముగా వచ్చుచునున్న వారు కావున మిమ్మున్
నే వేఁడెద నిచ్చోటన్ మావారలు వచ్చుదనుక మసలుట కొఱకున్. 3౪

ప. అనిన నాతండును బ్రతీక్షింప శరక వల్లెయని యహ్మో గూరుచుండుటయు
నక్కన్నెమిన్న సాతని పజ్జకుం జేరి గుట్లనియె.

చ. నొరనుడ వంచు నెంతయును సాతురి గల్గినవాడ వంచు నుం
దగుడ నటించు నికొ గని యుండు గదయన్ గమకింప నానయిన్
గరుణ యెసంగ దాయె నిది కాముకధర్మమె ? కోరుదాని నీ
పగున ననాపరింపఁ దగవా ? మగవారల కెందు? నాపుడున్. 3౫

క. “మగువా ! కాముకులగు నమ్మగవారికి నీవు చెప్పుమాటలు సరిగా
దగుఁగాని మమ్మబోల్లకుం దగునా ? చెప్పు”మన నిట్లతనిక నెఁ జెలియున్.

తే. గీ. తత్కరస్సర్వతస్త్వదుతరఃచక్షుః
 వణములను చీజమునఁ బునర్వ్రజము నొంది .
 యంతలోవృద్ధిఁ జెంది కొండంతయగుచు
 నాతనికిఁ బోయెనఁ బ్రత్యక్షమయ్యె.

౫౩

సీ. నడచునేకాని యానడచు మాగ్గం బేడ కేగునో యాతని కెఱుక లేదు
 చూచునేకాని యాచూచు పదార్థము లెవ్వియో యాతని కెఱుకలేదు
 తలచునేకాని యాతలచుటలో సంగతి యెద్దియో యాతని కెఱుక లేదు
 నవ్వునేకాని యానవ్వు నవ్వుట కేమి సేతువో యాతని కెఱుకలేదు

తే. గీ. చలుకునేకాని పిలిచినవార లెవరో
 యెంతమాత్రము నాతని కెఱుక లేదు ;
 ఏమి సెప్పుదు ! నంతలో నింత యయ్యె
 నాతని యవస్థ యా యుషకేతు పలన.

౫౪

క. వివిధములగు సందియములు వివిధములగు కోరికలును వివిధగతులఁ బడె
 గవిని కొలువంగ నాతఁడు భవనమును జేరె డిల్లపడిన మనముతోకా.

౫౫

ఉ. చందరుఁ జూచి యుల్కిపడుఁ, జల్లనిగాఁకి నెట్లఁజెందు, నే
 చందము నందముం గనఁగనైఁపఁడు, నిద్దురఁజెందనోపఁ డా
 నుందరిచందముకొ మదిలి జొన్న యనార్యములైన కోరికతో
 నందడిఁ జేయ మందుని చసందునఁ గుందుఁ గవీంద్రుఁ డెంతయున్.

౫౬

ఉ. “వేసవి మల్లెమొగ్గలకు వియ్యపురాలు రదాలి, నాసలో
 వీసము గాదు గంధఫలి, వేల్పు విటారుల తోడికొడ తా
 రా ! సఖి, దానిఁ బోల్పఁదగవా ? యితరాంగనలకొ, సెబాను ! బా
 లాసతిఁ బోలఁగల్గు నవలా భువిలో నహి లేదు లే” దనుకా.

౫౭

వ. అని పట్టరాని తమకమున.

కా. వెన్నకొ జెంపలగొట్టు మైనునుశ్చతో, బిందైన కమ్మొవితో,
 సన్నలో నేపెడి ముద్దుకన్నుగవతో, జాతైన పయ్యంటితో,
 గన్నేరుంబువు గాగరా సొబగుతో, గామించి దోతెంచు నికొ
 గన్నారం గని ముచ్చటాడఁగల భాగ్యం బెన్నఁడో ? కోమలీ.

౫౮

సీ. పలు కొక్కటియే నేయుఁ బదిపందల వరాలు నాలుఁజూపుట రెండువేలు నేయు
నగ వొక్కటియే నేయు నాలువేల వరాలు విజ్జవీఁగుట లాఱువేలు నేయుఁ
బద మొక్కటియే నేయుఁ బదివేల వరహాఱు లావణ్య మది యొకలక్ష నేయుఁ
బలుసోయగ మే నేయుఁ బదిలక్షల వరాలు కలుకుగుబ్బలతీరు కొటి నేయు

తే.గీ. ముగ్ధుఁడై నెవ్వోయ మూడుకొట్లు
నానసాబ గెన్న డెబ్బది నాల్గుకొట్లు
నుదుటి సిందూరనామము మాఱుకొట్లు
నీకు వెలఁజెప్ప శక్యమే? నీలవేణి.

౬౦

సీ. *కలికిరో! మెత్తనై యలరు నీ మే నొక్కసారి గిల్లింఁ బాలు గారకున్నె!
యబలగో! *మించులై యలరు నీచూపులు సోకినంత నే మరిచొక్క కున్నె! *
సాలతిరో! మృదులమై యలరునీ కెమ్మోవి నొక్కినంత నే తేనె చిక్క కున్నె!
చెలియరో! నీదుకాఁగిలి యొక్కత్రుటియైనఁ బడసిన రస ముట్టి పడక యున్నె!

తే. గీ. మగువ! నీతోడ నొకమాఱు చూటలాడ
సరసకవితావిశేషంబు మెఱయకున్నె?
ముదిత! యొకసారి నీకనుల్ ముద్దు గొనిన
బ్రహ్మకై వల్యచుని చేఁబడక యున్నె?

౬౧

సీ. తడబాటుచేతఁ జే యొడిసి పట్టి 'కటాక్ష మంచుమా' యన నాలకించనైతిఁ
దుమ్మిన విచ్చు తుందుడుకు గుబ్బలఁ గౌఁగిలింఁచఁ బూనిన నమ్మతించనైతిఁ
గలకండకన్న మిక్కటమైన రుచిగల్గు కెమ్మోవి రుచులారగించనైతి
వెడవింటివాఁడు యుద్ధిన్ బాణములఁ జాల వగలఁ బొందిన జాలిఁ దగులనైతిఁ

తే. గీ. బపలుచెయి వట్టి పిలిచినఁ బలుక కట్టి
చాన నమనస చీకటిలోన నీలి
చీరఁ గట్టినతఱి సన్నఁజేయు నెట్టి
చగిది నేఁ గోలుపోతి దైవంబ! నేఁడూ.

౬౨

చ. కనుఁగవ కింపు గల్గి తగు కామకలాభ్యసనంబు గల్గి యా
వనమున లేత యయ్యు రసభాసములం గడుఁ జెడయై తనం
తన పలపున్నదైన వనితామణి యెవ్వనికబ్బు? బాగ్గవం
బునఁ దులలేని పుణ్యములు పూవులు పూచి ఫలించు కుండినకా.

౬౩

చ. జిలిచిలిపూలున్ సొగసుఁ జిల్కెడి ముద్దులుఁ దారుమారున్
 వలపులవోద్యముల్ మిగుల వన్నెలుఁ జిన్నెలుఁ గల్గుకొనిరి
 తలు బ్రతిమాలుటల్ కసిరి తప్పలువట్టుటలుం తెలంగుకాం
 తలరతమే రతంబు ; మఱి తక్కినవెల్ల ర సాతీదూగముల్.

౬౪

చ. పలచినలేమఁ గూడుటయె భాగ్యము, భార్యలవల్లఁ పత్సుఖం
 బలవడ ; దన్యకాంత లనఁగా, మఱి తల్లులంటినారు ; వే
 శ్యలకిది సున్న ; యొక్కయెడ సంభవ మంచిన నట్టివేశ్యతోఁ
 గలయుటకన్న వేటొకటి కల్గినె ? స్వగమ నౌశ్చయుక్ భువిక.

౬౫

ఉ. తానట, వేశ్యకాంతయట ! తానయి తాఁ దనుగోరు నంట ! యెం
 తేనియు ముద్దులాడి యట, యీడును జోడట ! మానిగొనఁ దా
 మానఁ గలాఁడె ? వేయి పయిమాటలు సెప్పఁగ నేర్పఁగాని ; యే
 మైనను దీనిఁ గూడవలగా ? యిలఁ దా నినియించి నంనుకుడ.

౬౬

సీ. కలుగనే కలుగదు కలిగె నేనియు ఛాంపసున క నాభ్యస్త్రీగమనము గల్గు
 గలుగనే కలుగదు కలిగె నేనియుఁ బండితునకుఁ బఁద్రస్త్రీగమనము గల్గు
 గలుగనే కలుగదు కలిగె నేనియును రాజునకు పాదస్త్రీగమనము గల్గు
 గలుగనే కలుగదు కలిగె నేనియుఁ గవీంద్రునకుఁ బణ్యస్త్రీగమనము గల్గు

తే. గీ. గలుగ దొకవేశ్య గలిగినఁ గలుగు మునుల
 కప్పరస్త్రీగమన మని యనుటపలనఁ
 గవులకును వేశ్యలకుఁ దప్పగాదు చెలిమి ;
 దానిలో నప్రయత్న సిద్ధ మిదికాదె !

౬౭

ఉ. కోరినదాని మాను టది గొప్పవిశేష, మిఁకట్టిపూరుషం
 దారయ లేడు మాటి కొక్కడైనను, గోటికి నొక్కరుండు చే
 మారునో, లేదో ? తా నగుచుఁ గోరెడి పూరుషుడన్న సెట్టివాఁ
 డై రసహితుడై జగమునం దపహాస్యతఁ గాంచకుండునే !

సీ. తనకుఁ దానై వండుకొని తిన్న నద్దియన్నంబు గాదది సున్నంబు గాని
 తనకుఁ దానై వేసికొనిన నయ్యది పిడియమ్ము గాదది పడియమ్ము గాని
 తనకుఁ దానై పెట్టికొనిన నయ్యది మంచికొప్పు గా దది ప్రాతఁచెప్పు గాని
 తనకుఁ దానై చెప్పకొనిన నయ్యది సుప్రతిష్ఠ గా దని యపరిష్ఠ గాని

తే. గీ. తనకుఁ దానయి పొంద రమ్మనుమఁ గాంతఁ

గోరునది నోరుగాదు వైజూరుగాని

యప్తయత్నసిద్ధమ్ముగ నబ్జినటి

పొందు లొడఁగూర్చుఁ గాదె పెంపొందు సుఖము !

౬౯

౧. కవితయు పవితయుఁ దనయంత వలచి వచ్చిన ముదం బొదవఁ జేయును ; మ
క్కున లేక బలత్కారంపు విధమ్మున వచ్చినదియ పో ! దుఃఖమిడుకొ. ౭౦

౨. ధనకాంతామోహమ్ములు జనులకు స్వాభావికములు జగమున; నెవఁ డీ
ధనకాంతామోహమ్ములఁ గన కుండునో వాని శివునిగా నెన్నఁ దగుకొ. ౭౧

౩. అని మఱియును. ౭౨

౪. తగునే ? సత్కవివైన నాకు ధనకాంతాసంగమం, బీచని
న్నగరే ? పండితులైనవారు వినినకొ, నాకేమి యో ? నవ్వి నకొ
మగుడ న్నవ్వెద వారి నంచు మది నిమ్మాడ్కిం బ్రశంసించు నా !
“తెగి తే లింగఁడు రాయీ” యంచను జనోక్తి న్నమ్మ నేమో కదా ! ౭౩

౫. కాంతల నమ్మరాదు నెలకాంతల నంతకు మున్నె నమ్మ రా
దింత విరుద్ధ ముండునె ? ఒనీ ! నెలకాంతకు మోహ ముండునే !
వింత గదా ! జగములను వేచులతీయఁదనంబు, లింతకుం
గొంత మనమ్ములో నరయఁ గూడదె ? తుందుడు కింత చెల్లునే ! ౭౪

౬. కాంతలమాట నమ్ముకొని కంతునికిం గడు లోఁకువై తది
యాంతరభాషముల్ దెలియ “కై నరుబాజు” యటంచు నుబ్బుచుం
డ్రొంతవివేకులై న మది నీవిషయంబు పరీక్ష సేయఁగా
నెంతయు “కుక్కలోఁకగొని యేలును బడ్డ” విధంబుగాదో ?

౭. చేడెలు పిన్నకాలమునఁ జిన్నెలు వన్నెలు లేక యెంతయుకొ
“బూదెదబున్న” నాకృతినిఁ గొందియు నంతట నీడు వచ్చుచో
బాడుగఁ జేతు రెంత మతిపారగుచిత్త మునైన ; నయ్యయో !
“గాడిదపిల్ల కోమలము” గాదె ? విచారణఁ జేసి చూచినకొ. ౭౫

౮. “మందులు నెట్టి యెంత మతిమంతుని చిత్త మునైన లోనుగాఁ
గొందురు శారకాంత”లని కొందఱు వల్కుదు రెంతవెట్టులో !

మగదులు వేటె యున్నవియె ? నూయలమాటలూ డక్కుఁజూపులుకొ
మంతరస్త్రితమ్ములును మక్కువ చెక్కిలి నొక్కలుకొ వినా. 22

ప. అని మఱియుఁ బశ్చాత్తాపమ్మున. 23

సీ. గరగరజాడు గాగరవన్నె కుచ్చెలల్ కాళ్ళపై వింతగా గంతులిడఁగ
జిల్లకంచెలలోనఁ జిక్కి చక్కని గుబ్బనోయి మాటికిని దుంగుడుకు నేయ
మునులనైనను దానులను జేయఁగాఁ జాలు చూపు లింతనరాని సొబగునీన
గాంఁగేయసచ్చాయ గడఁకొల్పెడి దేనాకాంతి చూపలు గుండె గలఁగఁ జేయ

తే. గీ. నెన్నియో వన్నియల గుంపు లీనఁ జాలు
నగవు మొగమున కెంతయో సొగసుఁజెలుప
వచ్చి నాచిత్తము హరింప వచ్చును గద ?
పరువు మరియాదలు దలంప వలదె ? కాంత ! 24

ఉ. కంతునికేల నొప్పెనగు కమ్మని మామిడి పూలగుత్తి నా
నెంతయు నాదు కన్నుఁగవ కింపు ఘటించి యిదేమె ? యోసి క
ర్ణాంతవిలోచనా ! మనము నర్మిలి దొంగిలి పాటిపోతి వా
వంతయు శంక లేక, మది నంత యరాజక మంచు నెంచితే ! 25

క. ఈవిధమున నతఁ డెంతయు నావేదనఁ జెందుచుండె నన్వనితయుఁ దా
నేవిధి దోచక గృహమునకై శగ మీఱంగఁ జేరి యాత్మగతమునకొ. 26

చ. తలఁచునొకొ ? మనమ్మున నతండు ననుం ననదానిఁగా, నటుల్
దలఁచిన నేమియకాను ? దలిదండ్రుల చాటున నుండువాఁడు నా
చెలిమి గణించి నాగృహముఁ జేరఁగ నెంచునె ? యిట్టివానిపైఁ
దలఁపు ఘటించుటే మొదటితప్పిక మాటలు వేయు నేటికికొ. 27

సీ. మొదట నేనన్నచో మొగమునెత్త నివాడు క్రమముగామొమెత్తి కాంచదొడఁగఁ
దరువాత మాట కుత్తర మొసంగనివాఁడు ఋజువీతి నుత్తరం బీయఁ గొడఁగఁ
బిమ్మట నర్మవాక్యమ్ము లాడనివాఁడు గొంచె మారీతి భాషించఁ దొడఁగ
నటుమీఁద సంస్కర్ష నాదరించనివాఁడు కేల్వట్టికొనుట కంగీకరించె

తే. గీ. విడె మొసంగిన గృహియించి వేసికొనియె
గోటగీటినఁ జాటుగా మాటుకొనియె

మాట లిక వేయునేల ? నా మాటయన్న
నడుగుదాటునె ? యికగొంత గడచుమీఁద.

౮౩

ఉ. అంతకు నోర్వఁ డాయెఁ బరమాత్ముఁడు, శ్రేయముఁ జెందువారి క
త్యంతము విఘ్నముల్ సలుపు, నంతియకాని యొకప్పుడైనఁ గా
సంతయుఁ జేయఁబూనఁడు సహాయము, ధైర్యము దూఱఁజెల్లునే?
యింతకు నాకు వానికిని నేర్పడి యుండినఁ డప్పివోవునే?

౮౪

ఉ. తా నయి కోరు టన్నఁ గడుఁ దప్పిద మ్మాఁ గది వారకాంత ; కెం
డేనియు నదియుం గలిగెనేని సెబా సనిపించుకొన్న మే
లొ ; నది యట్లుగాక యిటులైనను వే టిక్కఁ జెప్పనున్నదే ?
లేనిది లేక యుండ సరిలేమట నవృట్టయుం దటస్థమా.

౮౫

క॥ ఇటుఁ గుటిలాలక మనమున గుటగుటమను, మారు దూఱుఁ గువలయమిత్సరిం
బెటిలి పడఁ దిట్టు, నశ్వలను గటకట మని పండ్లు గొఱికి కనరు వినువుచే.

౮౬

తే॥ గీ॥ యామినీగోపకామిని యాకనంబ
నెడిఘటమ్మున జ్యోత్స్న యనియెడి పెరుంగు
దరచి చేర్చినవెన్నముద్దయన నంత
వెడలెఁ దల్లనికాంతితో వేగుఁజుక్క.

౮౭

నీ. ఏచరణాయుధం బింపు మీఱఁగఁ బాణిని యతికి హ్రస్వాదినియతిఁ దెల్పె
నేచరణాయుధం బాచారివిప్రనిత్యస్నానదైవజ్ఞతను వహించె
నేచరణాయుధప్రాచుర్యరూపుడై హరి నిశీధము వేసు వనఁగఁ జేసె
నేచరణాయుధశ్రీచేత శూలి పితాపురమ్మున నుండెఁ గాఁపురమ్ము

౮౮

తే. గీ. అట్టిచరణాయుధసమాజ మఖిలజార
చోరులకు గుండెలో దిగుల్ బోరుకలఁగ
ఉడుఉడుఉడు యటంచు నత్యుచ్చరీతి
గూయసాఁగెను దమతమ గూళ్ళ నుండి.

౮౯

నీ. జాతిపోయిన నీవి సవరించి సవరించి కులుకుగుబ్బల కైకఁ గుదురుపఱచి
వీడిపోయిన కొప్పు బిగువుగా ముడివైచి సొగసుదుప్పటి మేల్పుసుంగు వెట్టి
చెలికానితోడను జెప్పలేక చెప్పి మోహమ్మున ముఱొక్కముద్దు వెట్టి
చనలేక యొకకొంత సాఁగి వెన్నుఁకుఁజూచి మనములోఁ గాతిన్యమును వహించి

తే. గీ. సంతసం గొక్కవైపు విచార మొక్క
వైపు బెనగొన నీలాటిపనుల నోన
రింపగా వలెనని నక్క టేలకాయ
రీతి గని చనె జారనాజనంబు.

౧౯

చ. చనుటకు నుద్యమించు, “జన శక్యముగా” దని పన్నుళించు, నిల
చినతమిఁ గొంగిలించు చెలిచేతుల దూరముగాఁగ నుంచు, జ
య్యనఁ దల వంచు, నున్నరని యాత్మ విచారమునంగు ముందుఁ దా
వనితను బాయనవ్వ డొకపల్లవుఁ డుల్లము తల్లడిల్లఁగఁ.

౨౦

చ. పలపు దలిర్పఁగాఁ బ్రియునివక్షమునం బవళించి నిద్రచే
నలనత గానుపింప నెలయాండ్రు కలల్ గులుకంగ మేలుకొ
ల్పులఁ దగఁ బాడఁగా నిదురపూనికతో విరుపూని లేచి సం
దులఁ గడుగోవ్యమై తనరుత్రోనలఁ బోయిరి చాటుపల్లవుల్.

తే. గీ. లేపి పల్లవులను బంపి, లేతపొయ
మలరు తమకన్నియలఁగూడ మెలకునఁగనఁ
జేసి వీణియశ్రుతిఁ జేసి చెప్పఁ దొడఁగి
రపుడు గీతమ్ములను వృద్ధులౌ గణికులు.

౨౧

సీ. కించిద్వికసదబ్జచంచదంచచ్చంచరీకదంపతుల సస్పృహులఁ జీసి
సమరతావధిఁ బృథక్పయ్యాస్వపద్దంపతుల నొక్కశయ్యపైఁ గలయఁ గూర్చి
యుపరతక్రిడామహోత్సవాలసకామినీకుచస్థలఘర్మనీర ముడిపి
సంకేతితస్థస్థనవపగ్నవతల్పగతపరీమళముతోఁ గలసి మెలసి

తే. గీ. అమితతృష్ణార్దితభుజంగసముదయప్ర
మదవిధానాతికుశలసంపదలఁ బొదలి
మలయనిలయపటిరద్రుగ్నలయనిలయ
మారుతములు ప్రభాతసంపదలఁ జెలిపె.

౨౩

తే. గీ. తత్తదుద్యానవనఫలతతులు మెనవి
యినుండు రాఁబోవుచున్నవాఁ డనియెఱింగి
పరువుపరువున నన్నియుఁబజ్జి గట్టి
లేమతమ నివాసములకు ఘోకములు నేరె.

౨౪

తే. గీ. కృమముగా జాతై రాత్రి, సక స్తటపృ
దేశములఁ జేరి రెల్ల వైదికపతంసు,
లరుగఁజొచ్చిరి పాంథులు దురముదనరఁ,
దాదక లడంగెఁ, అంగ్రుఁ డస్తగుచియయ్యె.

౯౫

సీ. పుష్కరిణిపితృపాశ పుష్కరిణియం గాత్మజే న్యాప్త పాపోచ్చయంబు
కొంఁద్రయాగి మాస్తోకముకూర్చిరి. సువనిమానికిఁ దెచ్చకారు మెకిము
సురతసంతోషవిస్ఫురణమునకు గుఱుమ చురనుతాపమున కొనఁగింబు
అవాలముల చన్ను లార్జించు కరణము నీఁకటి పోటి నీడపురువు

శే. గీ. భువనజాతంబు లేయెడఁ బోచుపోడ,
మాఁడుమూర్తులు నివసించు మేడ, జగము
పాలిటి సులోచనం, బహర్పత కృమము
గా చుదయమంచె గన్నులకఱపు దీప.

౯౬

శా. స్నానంబుల్ పచరించువారు జపమున్ సంధించువా రగ్ని
మృతంబుల్ నెఱవేర్చువారు దరణిం బ్రార్థించువా రాత్మ
ధ్యానంబుల్ పొసఁగించువారు నిగమధ్యానములం జేయునా
రానందాభిని దేలువారలును నై రఙ్గెల్లరున్ నైదికుల్.

౯౭

శా. పాతకకృత్యములకై యథోచితముగాఁ బాటించి పాత్రములకై
జేతం బూని నవీనపాతమును నిశ్శేషముగాఁ జూచి తా
మా తాత్పర్యము గొంత కొంత మదిలో నానించి విద్యార్థు లెం
తో తాత్పర్యముతోడ దేశముల గన్గోఁ బోయి రప్పట్టునకై.

౯౮

క. మాద్వల్యసగోత్రభవా ! సాధ్యుణ్యవిచారి ! ధనదసమధికవిభవా !
హృదతభవా ! సుకవితావిద్వల్యప్రాభవా ! పృవీణాగ్రభవా !

౯౯

క. గణనాతీతగుణశ్రీచణ ! కవితారమణ ! సరససాహిత్యరసో
ల్బు ! చరణాయుధరూప్రిణయనపదసేవనానురీణధురీణా !

౧౦౦

స్రగ్వీణి. కామమాంబాలసద్గర్భ శ్రీమణీదామయక్తామణి ! ధామభాస్వన్మణి !
సోమధామోపలన్యూత సోధాంతరాదామరాజాకప్రాజ్యభాగ్యోదయా !

ఇది... శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన తేవలకల్పితంబగు శ్రవణానందంబును
వాచాప్రబంధమునందు తృతీయాశ్వాసము. శ్రీశ్రీశ్రీ.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేశతాయైనమః

శ్రవణానందము

చతుర్థాశ్వాసము

క. నూత్నప్రఖ్యాతిజితప్రత్నధరానాథమంతిరత్న ! సుకృతకృ
ద్యత్నధృతచిత్త ! వేంకటరత్నమాత్యమణి ! విబుధరాద్రాజమణి !

౧

ప. అవధరింపు మనంతరంబు.

౨

క. మెల్లన మేల్కొంచి యతండుల్లములో నుండు వికృతి యొరుల దేవరికిం
దెల్లము గామండలం నంపులవదనుడగుమఁ గాలమును గడపుచుదాన్.

౩

క. ఏదియుఁ దోచక కడుఁ బెంపేది ముదముఁ దక్కి “యెట్లు లీమోహజలం
లీడుడుఁ గర్తవ్యం బిఁకనేది ?” యని మనముల్లోన నెంతయు చగలొన్.

౪

ఉ. ఈవిషయంబు మానుకొనుటే కడు సౌఖ్యమటంచు నెంచి తా
నావిధిఁ జేయ నిశ్చయము నందిన యంతనె మోహమగలం
బై నెనునెంట నంటు ; నటులైనను జేయుదు నన్నతొడనే
భాషము వేనవేలు ప్రతిబంధకముల్ గనఁ జేయు నెంతయున్.

౫

క. మానుదునా ? చేయుదునా ? మానుదుఁ జేయుదు నటంచు మల్లాడి యొగిన్
మానిన విచార మొక్కఁడె, పూనియొనర్చిన విచారములు పెక్కులుగా !

౬

క. అని తనమదిలో ననుకొనియును బుద్ధినిఁ దిగిప్పలేక యొగి నుత్తర మ
క్తనకాంగికి లిఖియింపుటకును ప్రారంభించెఁ గొంతకొంత తెగువతోన్.

౭

మ. రణదుద్యన్మణికంకణకృణజితప్రద్యమ్నకంఘాణికిన్
గణనాతీతకలాలసద్రమణికిన్ గాదంబినివేణికిన్
గణికోద్యన్మణికిన్ బ్రశస్తరరేఖాపాణికిన్ బాలికా
మణికిన్ వక్రజితాబ్జతీతఘ్నణికిన్ మాద్యత్పికీవాణికిన్ !

౮

క. అనవద్యయౌపనోపయః, ఘనరసిక సమాగమాధికనుఖోదయసం
దనధనములు గలుగఁగ దీ, వన లిడి నా వ్రాయు వాక్రతపల నెట్టి దనకొ ;—

క. కడుమంటలేల ? విను, లోఁగడ మాకుఁ గలనిధిత్వకారణమునఁ జం
ద్రుఁడు బంధుఁడు నీకైకడ ! బెడిసెం బంధునకు మాకు విమలేందుముఖీ ! ౧౦

క. కలువలరేనికి వేఁడిను, చిలుకకు వికాస, మన్ని శిఖకును పైత్వం
బలదడునుగాక, నెలకొంఠలకు పులు గలుగుటని వినఁబడకు కదా ! ౧౧

తే. గీ. అట్టి గణికాకులమ్మునఁ బాట్టినట్టి
దానవే కడ ! నీవును దరుణి నీకు,
వలపుగలదన్న మూర్ఛనివంటివాఁడె
నమ్మునేరఁడు ; నేనెట్లు నమ్మునేర్తు ? ౧౨

క. నిజమయిన వలపుగలుగని గజగామినిఁ గవయువానికన్న నధముఁడీ
తిర్రజగతి లేఁ ; డెదియ యనంగఁజను రసాభాస మనఁగఁ గాంతామణిగో !

క. ధనమును గులమును వృత్తంబును రూపముఁ జూతు రెందు బోటులు ; మీలోఁ
బని లేను తక్కినవి యొక ధనమే ప్రధానమ్ము గదచె దరుణీమణిగో ! ౧౩

తే. గీ. కోరితివి నన్ను ; నాబోఁటి ధీరుఁగోరి
యేమిసంపాదనముఁ జేసెదే లతాంగి ?
ధనము గల్గినవాని నొక్కని పరింపఁ
దగు నదియె కాదె నీకులధర్మ మరయ ? ౧౪

క. ఇది యంతయు నీమదిలోఁ బదిలముగా నూహ చేసి వ్రాయవలెఁ జూచి !
తుది నిష్ఠురంబు కన్నను మొదటనే నిష్ఠురము మెఱుంగు పూర్ణేందుముఖీ ! ౧౫

క. అని వాగిసి పంపె నంశు దినకరుఁ డస్తాదిగి కేగెఁ దిమిరము ప్రబలెకొ
వనజాహితుఁ డుదయించె మదనుఁడు పథికనతులమనముఁ దల్లడపటచెకొ. ౧౬

క. ఏమియుఁ దోఁచక యశ్వనితామణి యున్నంతఁ గమ్ము తారసిలుటయుం
ప్రేమ దలిర్పఁగఁ జూచి మహామోడముజేంది తల్లి కంతయుఁ జెప్పెకొ. ౧౭

ప. తల్లియు సంతసించి “జాగు నేయక వినయపూర్వకమ్ముగాఁ బ్రత్యుత్తరముం
బంపు” మని చెప్పటయు నక్కన్నెమిన్న. ౧౮

క. ఏమని వాయుడు నీతని ? కేమని వాగిననను నీత డియ్యకొను ? నటం
నీ మాడ్కిని యోజింపుచుఁ దామెల్లన నిట్లు వ్రాసెఁ దగు నైపుణితోకొ. ౧౯

ప. శ్రీమదుభయవేదాంతప్రసన్నకులగు మధుసూదనాచార్యులవారి సన్నిధికి గాను
రాలగు బాలామణి సాష్టాంగంబు లొవర్చి కుశలోపరి వ్యాసీకొను మనని ౨౦

క. నిన్నటిరాతరి నుండియుఁ గన్నులుదీసికొని యెదురు గనుఁగొనుచును నే
నున్నతటి వూర లందిన విన్నాణఘనమృ మదికి వేళ్ళ - "సంసంగం". ౨౧

కా. తాపంబాతె, విచారమా నడలె, జిత్తంబు మహానంది
ద్యాపారమ్యముఁ గాంచె, దైన్యగుణమా బాదవ్వలండేరె, నా
తాపాశం బతిప్పిర మై భవదపేక్షక వృద్ధిబొందించి యా
టోపప్రక్రియ నొప్పె బూమిలుతుబంటుల్ నాకు బంజెరికె. ౨౨

క. ఇందుకు సందియమును మీరందిం బనిలేదు మీరలంపించిన క
మృందగఁ జైకొని బ్రహ్మానందభరితురాల నైతి నానాగతులకె. ౨౩

క. మిముఁగోరినదెందులకొ తమ కెఱుంగుదు, రే నెఱుంగుదు, పుష్పమొలుంగు
సుమబాణుఁడెఱుంగు నిది నిక్కము మీసందియముఁ బాపఁ గానేనుటనే ?

ఉ. నాయెడఁజేరిమ లేనికతనం దమకన్మియు సందియమృతే
పాయక తోచుచున్నవి సెబా ! సింక మిమ్మన నేల ? మీమనగ
బా యరవిందసంభవుఁడె యట్టు లొనర్చిన యపస్స, డింతనుగ
గాయజుఁ డేమిసేయ సమకట్టెనో ? మీమమిఁ ద్రిప్పనేర్తునే. ౨౪

క. "రవి కెఱుంగరాని దైనను గవు లెఱింగెద" రందుఁ జెప్పఁగా విందుము స
త్కవులైన భవాదృశు లొక యువిద మనసితి నెఱుంగు టొకకష్టం బే ? ౨౫

ఉ. కోరిన యంతమాత్రమునఁ గోరికతీరు గ్రహించి యెక్కుడొ
గౌరవబుద్ధిఁ జూచి కనుగందఁగనీక సమస్తరీతులం
జేరికఁ జేసి పంతమును జెల్లఁగఁజేసెడి నాయకుండు చే
కూరఁగ నోచినట్టి సుమకొమలి నోము లనెట్టి నోములూ ! ౨౬

ఉ. ఏలిన నేలుఁగాక జగ మెల్లను, రూపమునందు మనస్రథం
బోలినఁ బోలుఁగాక ; పలుభూషలు వెట్టినఁ బెట్టుఁగాక ! యే
కాలమునందుఁ గాని రసికత్వపు సంపదచేఁ గవీంద్రుం
బోలెడివార లీ జగతిఁ బుట్టి రటన్న ప్రసిద్ధి వింటిమే ? ౨౭

చ. కవులొనరించు గ్రంథములఁ గాంచిన వారలె యెక్కుడొ రస
జ్ఞులగుచు నిక్కెదరుగా ! యటువంటి పగ్రంథముల్ విలా

సవిధి గచించు నట్టి కవిచంద్రుల కెట్టి రసజ్ఞతావిశే
షవిలసనంబు గల్గునో విచార్యము గాదె స్వతంత్రురాలికిన్ !

30

చ. ఇదియొకకారణం; ఓదీయు నిట్లనె యుండఁగ నిండు ; మీకుఁ జె
ప్పఁదగినహానఁ గా, నయినఁ బల్కెద, నొక్కతె కొక్కపూరుషం
గదిసిన యంతమాత్ర మది గల్గును, వేటొకఁడంతకన్నఁ దొం
పదిపదిరెట్టు లెక్కుడగు వాఁడయినన్ మదిపుట్టనేర్పునే ?

30

ఉ. కావున నీక్షణంబ తమకమ్మున వచ్చి యనుగ్రహించి నన్
బ్రోవఁగఁ గోరెదెం దమకుఁ బుట్టెడి శంకలకున్ సదుత్తరం
బావల నిచ్చెదం, గడుఁ గృపాకరులై క్షమియింప వేఁడెదన్
దైవము సాక్షి యింతయును దివ్యమటంచును వ్రాసి పిమ్మటన్.

31

చ. రవి మెఱుఁ గాయె నక్కలుపరాయనికన్న, నిదేమి పాపమో
పనునికన్న నామదికిఁ బాపకుండే మెఱుఁగాయె నక్కటా !
శివశివ ! వేయిమాట లింకఁ జెప్పఁగ నేటికిఁ ! జిత్తజాతసం
భవమగు నాయవస్థ భగవంతుఁ డెఱుంగును నేనెఱుంగుదున్.

32

స. అని వ్రాసి యంపిన నమ్మఘనూదనుండును.

33

చ. రయము భయమ్ము సంభ్రమము రక్తి విరక్తి నిరాదరాదరో
దయనయముల్ మదిం గదిసి తత్తడపాఘలఁ బుట్టఁజేయ నొ
క్కయెడ రహస్యరీతి నది గాంచి పఠించి తదీయభావని
శ్చయ మొనరించియుం జదువసాగుఁ బునఃపునరాదరంబునన్.

34

క. కను మరలంగను మరలంగను మరలంగను నతండు గాంక్ష దలిర్పన్
వనజాయతలోచన లంపిన వార్త ల వెంతకైనఁ జేమాన్పదముల్ !

35

తే. గీ. ఇట్టులాకమ్ముఁ గనికని యెట్టికేల
కాసరోజాక్షి పొందు నేయంగ నిశ్చ
యించి తగురీతి నట చేగుదెంచుటకును
బయలునెడలె నిశీధనమయమునందు.

36

మ. ఒకకొంతేగును, సంఘించును ; సముద్యుక్తత్వముం జెందు, వే
టొక కొంతేగు, యథాస్థితింగను ; నిరుద్యోగమ్ము వాటించు ; 37

టికిఁ దోతంచుట మాహనేయు ; నిటులెంచేఁ గంటిమే వింత ! ని
ద్యకచా, హేతు వతండు సంతయ సముద్రాంతర్గతుం డాటకున్ ! : 2

మ. మనుజుండై జనియించ రాదు, జనియించంగల్గినం బాండితీ
ధనుడై యుండఁగఁ బోల, దట్లయినచోఁ దప్పేమి ? యన్వాఁడు పుం
స్త్వనిరూఢిం గనఁబోల, దట్లయిన నవ్వాఁ డంగ నాకామియై
చనరా దొండెడ, కట్టులైనను రహస్యస్రక్రియల్ గూడునే ? 30

ఉ. “ ఎవ్వరు గందురో మఱియు నెవ్వరు విందురో యేమనందుగో
యెవ్వరు పల్కరింతురో మఱేమొ ? ” యటంచును సంతయుంచు వాఁ
డివ్వసుధం బరాంగనల నెట్టులఁ బొందగనేర్చు ? బోగపుం
జవ్వని పొందునేయుటయె సాధ్యము గా దటువంటివానికిన్ . 30

క. కఱచెడిపామును మీఁదం బఱచెడి భూతంబు నెఱుంగఁబడక మనము ని
బ్బరముగఁ దిరిగెడి గరకరి విరుదులె పో ! జారకృతికిఁ బెట్టినపేరుల్ . 30

సీ. చూపట్టునట్టివస్తువు లెల్లఁ దనుఁ బట్టఁగావచ్చు వారంచుఁ గాంచకున్నె ?
వివచ్చునట్టి నిస్వన మెల్లఁ దనుఁ బల్కరించు పల్కు లటంచు నెంచకున్నె ?
ఎడనెడ నడచి పోయెడి వారలెల్లఁ దన్ జూచువారలె యంచుఁ దోచకున్నె ?
అగుపట్టు నట్టి గృహమృతలన్నియుఁ బ్రియురాలివే యని శంక నందకున్నె ?

తే. గీ. అహహ ! కొత్తగ వ్యభిచారి మాచరింపఁ
బోవుమిన్న రహస్యపుఁ బురుషులకుఁ ద
ట్టసమగునట్టి యీదురవస్థ శత్రు
వర్గమునకైన వలదురా ! వలదు వలదు.

31

ప. ఇట్లు సంతయించుచుఁ దుగకుఁ జనఁజాలక కాలయాపనంబునకై యొక సుహృ
దేహమృతనకుం బోయి యటఁ బరుండుటయు. 33

చ. దొరకిన పెన్నిధానమును దొంగల కిచ్చినరీతి, నాతఁ డీ
వరుసఁ బరుండి యుండ, గుణవంతుఁ డనం జను నొక్క మిత్రుఁ “ డీ
కరణిఁ బరుండనేమి ? ” యని గట్టిగఁ దన్నడుగంగ నాతఁ డా
దరమునఁ జేతి కిచ్చె నల తన్వ లిఖించినయట్టి పతికన్ . 34

క. ఇచ్చి “భవతైత్వర్యం బచ్చొత్తిన రీతిఁ జెప్పనగు” నన నతఁడీ
సచ్చరితున కిది తగదని చెచ్చెరఁ దలపోసి హితముఁ జెప్పఁదొడంగెన్ . 35

చ. “కులమును బ్రాయమున యశముఁ గోవిదభావము భాగ్యవత్తయుం
జెలుపమా సత్ప్రవర్తనముఁ జేతికి మించినయట్టి యీగియుం
గలిగిన మిమ్ము నొక్క వెలకామిని గోరుటకబ్బురందె, మి
మ్ముల వినినంత నే చెలికిఁ బట్టకయుండు మనోవికారముల్ ?

౪౬

ఉ. చిన్నతనమ్మునుండియుఁ బ్రసిద్ధిపఱించి జగంబునందు బల్
వన్నెకునెక్కఁగల్గు తగువర్తనచే జరియించునట్టి మీ
రన్న, మహానుభావులు గదా ? తమబోటలె యిట్టులైనచో
నున్నటువంటి వార ‘లిది యుక్తమొకో’ యని సంశయింపరే !

౪౭

సీ. తల్లిదండ్రులువిన్న దప్పుగా గణియింతు రత్తమామలు విన్న నాదరింప
రూఠిపెద్దలువిన్న గారవింపరు, మాట వినదగువారును వినరు, తనకుఁ
బ్రాణమిత్రులుగూడఁ బరిభవింపఁగఁజూతు రాలు చుల్కనఁజేసిగాభుజేయుఁ
దన నవుకరుఁగూడఁ దన్ను హేళనఁజేయు నన్న నన్యులమాట లెన్న నేల ?

తే. గీ. ధనము చెడుఁ, గీర్తి చెడు, దేహమునకు లేని
పోనిదురవస్థ గల్గును గాన విత్త
కాంతలనుగూడువారి కొక్కయెడనైన
నగువడదు సౌఖ్యము విచార మడుగవలెనె ?

వ. ఇదియునుం గాక

౪౮

సీ. అర్థ మిచ్చినయప్పు డతిగౌరవము నేయు నర్థ మీకున్న మూడంక వేయుఁ
గాను లిచ్చినఁ గాళ్లు గడిగి నెత్తిని దాల్చుఁ గానులీకున్న వింకాలఁ జూపు
లంచ మిచ్చినను లాలించి ముద్దులు వెట్టు లంచ మీకున్నఁ జిట్టించు మొగము
నగలు దెచ్చినయట్లే వగ లెన్నియో చూపు నగలు తేకున్న నావగలు నున్న

తే. గీ. చీర లిచ్చినయట్లు హర్షించి చూచుఁ
జీర లీకున్న యట్లు నింజించి చూచుఁ
గంచుకాగడ వెలిగించి కనినఁగాని
వలపు గన్నట్టునే వారపనితలకును ?

౪౯

తే. గీ. పన్నెచిన్నెలుగల గొల్లకన్నెముంత
సర్వజనులును ద్రొక్కు బహుసంత

అందఱును నేగ నేమింనినట్టిపుంత
వంతలకు వింతదొంతర వానికాంత.

౫౦

ఉ. ఏరికినైన గూడవు భలేచ్చు జరించెడి చారికామిని
చారుకుచోళగూఢానవిచారము లన్నపుడు తా మొత్త మొ
దారయశోభితేషపరిధానవిభూషితస్థానికన్యతీ
వారు లనంగ నొప్పు తథువంటి మహాశక్తుల కర్తృ మెట్లగుట!

౫౧

దు. గుణవంతుండనునోట “ ముండలమునాటి ” నీతండంచుకొని యా
గ్రణు లాత్మేషణజేయఁబూనుదురు ; చుట్టఁ గొని మాబోఁడులుకొ
గణనంజేయ రటంచు మైత్రినిటుం బల్కఁబూనితింగాని వా
గ్రణముంజేసి మరల్తురే ? హరిహరబ్రహ్మదులైనకొ మియు.

౫౨

క. విసది కాచని యనఁగాఁ గానిది యాననివచింపఁగాఁగల మీలో
శ్రీనాథ, వాదముజేయుట ? యేనూలుగులైన మీకు నెదురే ? చెప్పుడి.

౫౩

క. అని యాతఁడు పలికిన, నిట్లను, “మీలోఁ జెప్పి మంచియగునో, కాదో
వినఁగోరి యడిగితిని మంచి నిదానమ్ముగను మీరు చెప్పితిరినుండీ.

౫౪

క. తనకెంత తెలివకలిగిన దనకార్యమునట్లు దానె తగుభుననుట యొ
ప్పునవని ; యోగ్యతగలిగిన తనమిత్రుల నడుగుటొప్పు దగపరికందుకొ.

౫౫

ఉ. ఇంతియ కాక మీరెఱుంగరే ? ననుచిన్నటనాట నుండి యీ
వింతలలోని కెన్నఁడును వేడుకఁ జేసి మనంబుఁ బొన్న ; నీ
కాంత యదేమొ కాని నను గానిలఁకెయంచునున్న దందుచే
వంతయు మీకుఁ దెల్పి తెలియకొ వినఁగోరితి మంచి చెడ్డలకొ.

౫౬

క. అని యాతఁడు చెప్పినీళ్లు విని యప్పునిపట్టి నితఁడు విముగ్ధుడై డాఁడొక ;
ఘనముగ మిత్రులు గలిగిన మనుజులు దుర్వ్యసనములకు మఱగుట గలదే ?

౫౭

సీ. ‘ ఇప్పుడే వచ్చునో, యికనె వచ్చునో ’ యంచు దలవాకి లిట్లుగా నిలిచి నిలిచి
‘ వచ్చువాఁడైన నీవట కేల రాకుండు ? ’ నని మనమ్మున శంక నంది యంది
‘ నేను వ్రాసిన కమ్మ నిజముగాఁ జూచెనో, చూడలేదో ’ యటంచుసొక్కిసొక్కి
‘ రాకుండునా ? యిట్లు రాతిరి యెంతో ప్రొద్దు పోలే’ యనుచుమదిబొక్కిపొక్కి

తే. గీ. యన్న కన్నెను మరుబారి నుంచివైచి
స్తేహితునిమాటలకుఁ బ్రతిఁజెప్పలేక

చనక యచ్చట నిద్రింప సాగె నతఁడు
నిదుర యేరీతిఁ బట్టెనో ? మది యెఱుంగు.

౫౯

ఉ. ఇంతకుమున్నె యవ్వనిత యెంతయు సంతక మంది 'మన్మథుఁ
కాంతుఁడు నేఁడు రాఁగలఁడుగా!' యని భూషణభూషితాంగియై
వింతగఁగెలికాగృహము వేగవంక్ష్మించి యుండునో యే
మింతగఁగె గాలయాచనను నితఁ డొనర్చు' నటంచు నెంచుచుకొ.

౬౦

చ. వడివడి వచ్చువానిపల్లె వార్తను బండ్లము నంతరాత్రి బాఁ
గడచినమీఁదనైన నిటఁ గాలిడఁ, యెంతటి సత్కవాయి యీ
తఁడు ! నను నింత చుల్కుగఁ నెట్టి గణియించునె ? వచ్చెనేని, నే
నడుగక యుంచునే ? మనమునందలితోచుముఁ దీర్చుకుందునే ?

౬౧

క. అని కనులు దీసికొని యాతనిరాకకు నెదురుచూచుతనయం గని నె
మ్మనమున వినువు దనర నవ్వనబానన తల్లి యిట్లు పలికెం బెలుచుకొ.

౬౨

ఉ. ఓతలిరాకుబోడి ! వినవో ! నిజ మొక్కరివంటివాఁడు గాఁ
డాతఁడు, వచ్చునే మనగృహమున ? కాతనియందుఁ గాంక్ష నీ
చేతమునందు గట్టిగ వసింపుచు నుండిన నేను డెప్పు నీ
రీతిగఁ జేయు మాతఁడె పరించి గ్రహించు నినుం గ్రహముగకొ.

౬౩

క. చదువను నొకమిమఁ బూని ప్రితిదినవల్లన నతని సన్నిధికి నేగినవో
మదిఁజనవుపొచ్చి క్రమముగఁ బదునుచెడు నిక్కమిది యుపాయము నుమ్మి.

క. శచ్చట కాతనిమదిలో నిచ్చవొడమెఁగాని యిచటి కేతెంచెడి యీ
మచ్చట లస్యలు గన్న ను జచ్చినచానగు నటంచు సంతయవడియొకొ.

౬౪

చ. క్రమముగఁ గొంతకాలము గతమృత హృదయముగాఁ బ్రవర్తనం
బమరినమీఁదఁగాని "యెప్పలైతనుఁ గాంచెదరేమొ" యంచు శ.
క మొదటఁ దోచు నెట్టివిటకాండ్రును నన్నపు, డెప్పు డిట్టి క
ర్మముల నెఱుంగనట్టి బనమాన్యులు సందియమందవలెదురే ?

తే. గీ. కృమముగాఁ గొంతసమృద్ధియు గలిగెనేని
విందురందఱు, నామీఁద విడుచు లజ్జ ;
"నలువుగు విశేషిహృది నె గలగునెట్టి,
నడుము మునిగెడితఁడొ కలగదాగు బలియు".

తే. గీ. ఇటులఁ దనపుత్రికకుఁ గార్యఘటనకు నడు
పాయమెఱింగించి నిద్రకుఁబడియె వృద్ధ ;
అటుల నొవరింప నక్కన్నె యనుమతించి
యెపుడు తెలవాటు నని మది నెంచునంత.

ఉ. కొక్కురుకొక్కురో యనుచుఁ గుక్కుటముల్ పలవించె ; నంతలోఁ
జక్క పాటుక్కునం బొడిచె ; సుందరమంధరగంధవాహముల్
నిక్కెఁ ; దమంబు సుగ్గె ; నలినీనతికై రుచు లెక్కి ; నొక్కటై
జక్కవ లార్చిఁ దక్కి ; జలజప్రియఁ డెక్కి నురేంద్రువిక్కుపై. ౬౯

సీ. కలుము లీనెడి కన్నుగవ వీధినల్లడల్ నల్లగల్వలతోరణములు గట్టఁ
గారుకమ్ములు గ్రమ్మఁగాఁ జాలు వేణికారుచులు తుమ్మెదలబారులు ఘటింప
సహజదరస్మితస్వచ్ఛకాంతులు దంతములకాంతిఁగూడి వెన్నెలలు గాయఁ
దళితళిల్ మీఱు గుత్తపుఁ జన్నుగవ పొంగు త్రోవఁ గన్నడువారిదొంగిచూడఁ

తే. గీ. బ్రతిదినము పూట కొకసారి పనినిఁబూని
యతని సన్నిధి కేతెంచు నది మొదలుగఁ
బుస్తకము హస్తమునఁబూని పొలఁతియొకఁతె
తనకుఁ జేదోడువాఁదోడుగను మెలంగ.

20

చ. తమనుతూ నూత్నయావనవిధమ్ము నెఱుంగరో ! వారకామినుల్
కుమరు లటం చెఱుంగరో ! చెలుల్ మఱి యెంతటివారివైన మో
హమయులుగా నొనర్తు రను నంశ మెఱుంగరో ! తల్లిదండ్రు లు
త్తము లన రాదె ? వేటొకవిధం బయినకొ మఱి సమ్ముతంతురే ? 20

చ. ఒకరకమైన పావడ మటొక్క రకంబగు తైలకయున్ మఱిం
కొకరకమైన పైటయు మటొక్కరకంబగు భూషలున్ ధరిం
చుక ముకురంబుఁ జూచుకొని సొంపుగలేదని యెంచి, యంత వే
టొకటి మటొక్క టింకొకటియున్ ఘటించు నశేషవేళలన్. 21

ప. అట్లునచ్చి

చ. చదువను పేరె గాని యొకనక్కెపుమాటల నాదుచుండు, సం
నోదవినయిప్పుడెల్ల నెదియొ యొకసంగతిఁ చెచ్చి “ షంధితుల్

మొదలె యబద్ధమాడుదురు, మోసముచేతురు వారిసమ్ము టొ
ప్పదు నుడి ” యంచుబల్కి తలవంచి నగున్ మొగ మెత్తుఁ గ్రమ్ముటన్. 2౪

చ. పలుచని పండుటాకులకుఁ బాగుగ నీనెలుదీసి చక్కఁగాఁ
జీలుకలుచుట్టి దొంతరలుచేసి యమర్చి కరాంగునీదళం
బుల నిటికించి తెచ్చి పలపుల్ మొలపింపుచు నిచ్చి యంతటం
బలుకును జిల్క-పల్కులను వ్యంగ్యపురంగు చెలంగి పొంగఁగన్. 2౫

కా. ఎంచు న్మృత్యుము లెత్తి మాటికిఁ, దుటాయించుం గనుల్, బల్మిటా
రించుం జన్గవపై చెఱుంగు, వల పూరించున్, నగించున్, బ్రశం
సింపున్, మించు మనోవికారమును నూచించున్, మరుల్ నెంచు ; న
మ్మించుంబోడిస్వభావమో ? యతని నమ్మించున్ బ్రయత్నించుటో ? 26

చ. ఎడపక యెల్లవేళ మఱి యెప్పుడు చూత మటన్నఁగాని య
క్కడనె వసింపుచుండుటయ కాని యొకానొకవేళనైనఁ దా
దడయక యింట నుండినవిధం బది యెట్టిదియో యెఱుంగ ద
చ్చడఁతుక, దానిచిత్తమును బట్టిన భూత మదెట్టివో కదా ! 2౭

సీ. ఒకమాటు మనుచరిత్రకథాంశమున వరూధిని మరుల్ పెందు పట్టునను జదువు
నొకమాటు నాయికాదికచేష్ట లెఱిఁగించు రసమంజరీరసప్రసృతిఁ జదువు
నొకమాటు నభినయప్రకటికరణచణాభినయదర్పణరసాభిరతిఁ జదువు
నొకమాటు గానవిద్యోజయ్యుక్తారసంగ్రహముఖ్యగ్రంథసంగతులు చదువుఁ

తే. గీ. గొత్తక్రొత్తలు జావళీల్ గొత్తక్రొత్త
పదములును గొత్తక్రొత్తలౌ వణములును
నింపు దళకొత్తఁగోరి రచింపఁజేయు
నేమి చెప్పఁగవచ్చు ? నయ్యంతిచర్య. 2౮

ఉ. ఆపగలాడి వచ్చుపఱ కాతఁ డనంతవిషాదవేదనల్
భావమునందుఁ జెందు ; నట్లుపైఁ జనుదేరఁ గొమకృమమ్ముగాఁ
జేవ మనమునం దగులఁ జేయును గాని మనోవికారసం
భావన బైటఁ బైట్ట డట ! బాపురె ! యాతనిభావ మెట్టివో ! 29

ఆ. వె. ఆసరోజనేత్ర యరుదెంచుపఱకె న్నం
తాప మతని, కాళితామనోజ్ఞ

అరుగునంతవఱకె యామోద మీగలి
నతిగెఁ గొన్నిదినము లంతలోన,

౯౦

ఉ. వేసవి వచ్చె భాస్కరనవీనగవీనమితామితాచ్చగు
చ్చాసపవాసనై కడలనాకలనాకులనాయితాసము
చ్చావసనశాసనాదికృతిరుంకృతినంకులపట్టదాసశీ
భాసురభుష్కృపుష్పవిటపప్రకరప్రతిభాప్రమోద్యమై.

౯౧

సీ. నూనబాణునికేళి జొక్కి యక్కన వ్రాలుప్రియురాండ్రుఁ బైటచే విసరువారు
విసరినందులకునై కొసరి యింకొకసారి వెడవెడపనుల కొప్పించువారు
నొప్పించినను నొప్పుకున్న క్రొన్ననబోణులను “మాబగులు దీర్చు” మనెడివారుఁ
దీర్చుకొమ్మన్న విదిర్చి శయ్యను డిగ్గి చనువారిఁ గని ముద్దుఁ గొనెడివారు

తే గీ. ముద్దుఁగొని నుద్దులను గొంతఁ ప్రొద్దుజరపి
మలయవాయువు లిరువురఁ గలఁకదేర్చుఁ
గలయఁదమకించి కోడికూతలకుఁ దలఁకు
వారలైరఁట గీర్మవిభావరులను.

౯౨

చ. పదలినఁ జచ్చిపోదు మనువారలు తక్క సమస్తదంపతుల్
పొదలెడి గీర్మతాపమును బొంది నిహింసఁగలేక తెల్లవా
ఱుదనుక వేఱువేఱుగఁ బరుండి నిశాంతనమీరపోతనం
పద లొలయంగ నైక్కగతి పర్తిలఁ బూనుదు రట్టివేళలక.

౯౩

ఉ. వేసవితాప మిట్టి దని వేమరు నొక్కి వచించ నేల? యా
యాసము నొంది తాపమున కాఁగఁగ లేక రమావిభుండు దా
వాసముఁ జేసె నంబుధి. నివాసముఁ జేసె నుమేశుఁడున్ పీమా
నీనమువేతపర్వతవనీతటినీతటకుంజమండలిక.

౯౪

చ. ఇతరుల దాహపుం గతుల నెన్నఁగ నేల! దినేకు నంతవఱ
డతితరతృష్ణచేఁ దన పహస్యకరమృతు సాచి వేమపుం
గతి విడనాడి గుంటలనె కాదు, నదముఁగ గాదు, కూపసం
తతులనె కాదు కంటికిఁ గనంబడి నంతయుఁ దాగినె నీరముక.

౯౫

ఉ. అట్టి బెడంగుకాక నలరారి వెలింగెడి గ్రీష్మతాపసం
ఘట్టనకుక స్మరాగ్ని యలుకం గని దాని తియింతు నలయ బల్

వెట్టతనంబు పూని కడు నృధ్ధినిఁ జేంది వియోగతప్తులం
బట్టి పలార్చెఁగాని పరిపంథినిఁ బట్టి పలార్చు నేర్చెనే ?

౮౬

శా. వచ్చెం బోగితిభర్తృకాంగనల తాపం బార్చు బెన్దానలం
జిచ్చుల్ మాయఁగఁ జేయ నన్యములకుఁ జేయూత నై నేయ వి
ద్యుచ్చంచద్ద నమాలికానినదభీష్ట ద్వేజితస్వాంతయో
షిచ్చారాన్నతమాంసలస్త నభరాణ్ణేషంబు వర్షర్తువున్.

౮౭

తే. గీ. వాన కేళిగృహములు పదలనీదు
చలి తమంతనె కాఁగిలింతలను దార్చు
మబ్బు రాత్రిందివముల మాటుపఱచు
వర్ష ఋతువంత జేది ? దంపతులదాది.

౮౮

క. బోరునఁ బడియెడివర్షాస్థారంబులు పహ్ని నపుడు చుట్టార్చుంగాఁ
జారుస్త్రీకుచకలశాధారంబై బ్రతుకుఁ గాంచె దంపతిమృగ్యున్.

౮౯

ప. అట్టియెడ నింట నెవ్వరును లేని యొక్కఁజాణి రాత్రిసముయమున నత్తలోబరి
మితభూషిఁబొదిగియై “ అమృతమృతంబు నేటికిఁ జేకూరె ” నని సంత
సింపుచు రహస్యప్రకారమున

ఉ. వచ్చి గృహముసొచ్చి యొకవైఖరి నాతనిఁజూచి యంతఁ దా
నచ్చపలాఠీ యాతఁ డనహంభిత శయ్యఁబరుండి గ్రంథమున్
జెచ్చెరఁ జూచుచుండఁ ధరిఁ జేరఁగ నందియి మంది ద్వారమం
దచ్చపు బంగరుంబ్రతిమ యట్టుల డాఁగిలియుండి కృష్ణమున్.

౯౦

క. మెలమెల్లనఁ జని శయ్యాతలనికటమునందు నిలువదత్తమున న
వ్వెలదుకఁ బొడఁగని యాతఁడు నిలువున నీరాయె నదియు నివ్వెఱపడియెన్.

క. అతఁడును నదియును నిటు ల, ప్రతిపత్తి విమూఢగూఢభావోదయసం
గతులైయుండిరి తుణపరిమితకాలం బదియు శక్యమే ? వర్ణించున్.

౯౧

నీ. తనకు నద్దానిపై మనము పుట్టకయున్న ‘బొమ్మ పొమ్మ’ని చెప్పఁబోలదొక్కొ!
ఇచ్చగల్గినఁ జనవిచ్చి కాఁగిటఁ జేర్చి మరుకేలి గరఁగింపు పెఱుఁగఁడొక్కొ!
అక్కన్నెయెవఁడెయో యిటుట కింతకుమున్ను ప్రతిదినమునుగంటఁబడనిదొక్కొ!
పాపమంచును భయంపట్టుట కీలోననే స్వాదయసంగతులచే బాదలఁడొక్కొ!

తే. గీ. కామశాస్త్రప్రశంసలఁ గనఁడొ, వినఁడొ !
యేమిభావించెనో యాతఁడెవరికెఱుక ?
రమ్మనియుఁ బొమ్మనియు మాటరాదు నోట
“ వలపు సానికిఁ బలుపు దెబ్బలు ” ఘటించు.

తే. గీ. అటులఁ దన్నాదరింపని యతనిరీతిఁ
గాంచి మదిలోనఁ గోపమ్ముగదుర మరలి
పోవుటకు నుద్యమించి యూర్పునిగుడించి
యించుక మనమ్ములోన యోజించి మఱియు.

ఉ. దాపునఁజేరి హస్తమునెదం గడియించినయంతమాత్రనే
కాపుర మాయె మేను పులకప్రకరమ్ములకుఁ, మనమ్ములోఁ
గాపురమున్నజ్ఞానము పికాపికలై చనె ; నెట్టకేలకుం
బాపపుభీతియుం దొలఁగి పర్విడె ; నెంతకుఁ జాలరంగనల్ !

కా. ఆరీతిం గని యాసతీతిలక మత్యానందముంజెంది “ ని
న్నే రామామణి యిట్లుచేయఁగలదోయా ? యంగనాయోగ్యమా
గారామెల్లను నీవచేసెదవు పో ! కాకేమిరా ! ” యంచుఁ గ
ర్పూరామోదితపూగసంకలితతాంబూలమ్ము నందిచ్చుచుకొ.

ఉ. “ మంచిదికాని, ‘ వేశ్యలకు మాయలు మెండెటువంటివారలన్
వంచనఁజేతు ’ రందు ; రది వాస్తవమే ; తమవంటి వారికిఁ
వంచన మంచి గాదుకద ? వచ్చెడియట్లనె యుత్తరమ్ము వాగ్ని
యించియు రాకపోవు టిదియేకద ! ధర్మము మంచివారికిఁ”.

తే. గీ. అనిన నతఁడిట్లులను “ నింద్యమనియుఁ బాప
మనియు నేమానితనిగాని యన్య మెఱుంగఁ ;
జేతునని చెప్పియును జెడ్డ నేయరాదు,
చేయననిచెప్పియును మంచిచేయవచ్చు.

ఉ. ఇప్పటికైనఁగాని మనమెంతయు సందియమందుచుండె నీ
తప్పలనెప్పు నేనెఱుంగఁ దన్విరా ! నీదు కతమ్మునంగదా ?
యిప్పటి కిట్టిరీతి ఘటించె ; మఱొక్కటి విస్మయ, నీయెడఁ
తప్పెత్త తమ్మునో యపుడ తప్పఁజూచి ! మనస్సహశానమత్.

క. అని పృథినవోఁడఁ బుకుచు ననుకంపాకంఠితాంతరంగుండై య
న్వనితామణికిఁ ననుండై యనుకూలుండై పరవశుండై తమిఁ జెందెన్. ౧౦౧

సీ. అజ్ఞాత గాత్రభేదజ్ఞానవిలసనేం బనతీతరతిరహస్యాగమంబు
అనిరుద్ధదంతచ్ఛదామృతాస్వాదనం బప్రయాత్నాత్మబంధానుగమము
అనిమిత్త తాడనాన్యోన్యసంభృతసుఖం బజ్జేయపూర్ణ మోదానుభవము
అనుపసంహృతవచఃపారిరంభసంరంభ మనివాగ్యఘోషోదకావతార

తే. గీ. మవిదితనఖక్షతవ్యధం బ్రపమేయ
రసవిశేషప్రసార మరాళచేష్ట
మనియతాలింగనాభ్య మవ్వనజగంధి
ప్రసమనిధువన మక్కువిప్రవరుఁ డెనసె.

*సీ. ముగ్ధులకి యెడఁగెఁబడి మి హెంకొరకుఁ బునుటకల్పనఁ జేత చిట్టచి
“గాత్రపిఁదాన” యనుచుఁ గల్పముఁ బ్రసాద రతఁ బెరికల్పకేళకయ్యుల

క. కుచకించిచ్ఛలనంబు కటిచమత్కారంబు మేని తీవి బెఱుకుఁజూ
పు చురుకు సారెకు వర్ణింపుచు మెచ్చె నతండు దాని పుంభావంబున్. ౧౦౨

చ. ఎఱుంగరు కష్టమింత సుఖమింత విాసవిశేషమింత యం;
చెఱుంగరు మోహమింత వలపింత పెనంగిన దింతయంచు నా
సరనుఁడు నాసఖీమణియు సౌఖ్యరసాంబుధిలోన మున్ది తే
లిరి ; వివరింప శక్యమే ! బహి ! మఱి వారి వినోదవైఖరుల్. ౧౦౩

వ. అంత

తే. గీ. జారణీజారసురతప్రసంగభంగ
మంగజానంతతాపశాంత్యోషధంబు
చోరకృత్యాంతరాయ మాచారివిప్ర
కోటివిజ్ఞప్తి విననయ్యెఁ గోడికూత.

౧౦౪

వ. అంత

సీ. నలిగిపోయిన పుష్పములు కీలుజడనుండి యడుగడ్డునకుఁ ద్రోవయందు రాల
మలయుఁ బ్రాతఃకాలమలయవాయువులచేఁ జెమటబిందువులమొత్తము లణంగఁ
గురియు నున్మంచుతుంపురులు కెమ్మోవినొక్కల కెంచుక భరమ్ముఁ గలుగఁజేయ
నతిరతిపరవశస్థితి వియ్యమంగు నిగ్గుర నెత్తి కెక్కి తత్తజనుఁజూప

తే. గీ. ' నెవరుచూచెనో ' యందు నించుకొంత
భయముగల్గియు, 'శాశ్వతి' పుటందు
దిటము మదిలోననూని యచ్చులులేరే
“ టింగురంగా ” యటందు నింటికిని జనియె.

క. దీనజనాదరణా ! శరణానుగతాభరణ ! సంతతాభివృద్ధిగణా !
నానావిధగుణవరణా ! భూసుతచరణాయుధాంకభూతేటస్మరణా ! ౧౦౯

ళా. ఆగర్భానుగతప్రకృష్టధనధాన్యామూల్యసాధాదిను
శీగణ్యా ! సరసాగ్రగణ్యా ! సితసీరేజాతనాతాళనే
ఢాగాలంకరణాగశీతనగమాన్యస్వచ్ఛకీర్తిప్రభా !
భోగత్యాగసుయోగ ! సత్కవిజనాంభోజాబ్జినీచాంఘవా ! ౧౧౦

ప్రస్వీణి. శ్రీమదానందవర్ధిష్ఠజిహ్వాదయారామ ! కామేశ్వరీప్రాప్త్యదీప్తద్దయా
సీమ ! సీమంతినీశ్రీతనూజా నయ గ్రామ ! కామేశ్వరీగర్భచంద్రోదయా !

గ ద్య

ఇది శ్రీ...తిరుపతివేంకటేశ్వరప్రణీతంబైన శేషలక్ష్మీతంబగు
శ్రవణానందంబను మహాప్రబంధమునందు
బతుర్ధాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్స్వరజేనతాదైనమః

శ్రవణానందము

ప్రచురమా శాస్త్రము

—

క. శ్రీమహా ప్రసాదాపునగామ ! నిరుపమానకీర్తి గననిరసకలా
కాచుంపల ! వేంకటరత్నాచార్యగణేణ్య ! పరీక తాధికగణేణ్య !

తే. గీ. ఆనందరింపు మనంతరం బంధ మున్ను
డుదయగిరి నెక్కె ; వతడు యగ్రోచితముగ
గృత్యములు దీర్చుకొని రాత్రికృత్యమునకు
మోదమందు ముతంత విసాద మును.

సీ. ఏకాంతం గనుగొన్న నీనడించెడిబుద్ధి యాకాంతమీడల జా సోక నేల ?
సోకెన నేమి, యామందనీమణి లనంతనెగబ్బి నన్నుం దైకొనగనేల ?
తైకొన్న నేమి, చిక్కదనం బుంగ నా కామినీమణితోడ గలయనేల ?
కలసిననేమి, యాకామినీమణి సొండు పరివశత్వమొనర్చి పరంగనేల ?

తే. గీ. పరంగుగాకేమి, బుద్ధి దా మరల నేల ?
మరలుగాకేమి, బుద్ధి గా మరల నేల ?
వేయిమాటల ఫలమేమి, విధికినైన
గామదేవుల జయింప శక్యమృకాదు.

మ. ధనమా, పోవును ; మనమా, చెడును ; నింట, నెత్తిపైకెక్కు ; లో
ననునానింతురు తల్లిదండ్రులు ; కులంబా, నన్నెరుంబుక్కు ; నూ
తనమాంద్యము ఘటిల్లు ; బంధుగులు చంపింకొన్న నిందింతు ; గో
మనమా ! వ ద్దెక నాదు మాట నిడునూ, నున్నాడెగాపాడుమా !

౪

మ. 'విను నీబోటు లనంగ నెంత ? మును గంభీరపరిభావాభ్యుతౌ
మునులే ముచ్చటలందు ముద్ది ; దివిసోనా పెద్దబ్రహ్మాండమా ?'

యన రాజబోకుము వారికి న్ననకుఁ గొండఁ తంతరం బున్న; దో
మనమా ! వద్దిక నాదుమాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౫

మ. 'మును లీలాశుకకాళిదాసకవిరాణ్యశ్శ్లో ధనస్త్రిలతో
డను గీరిడింపరె ? దాన వారల ప్రితిష్ఠలో నోయెనే ?' యంచు నీ
వనఁ దప్పొఁ జూచి ; నక్కయేడ ! దివిజాఘృష్ణాలయం బేడ ! నో
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౬

మ. 'తనయంత నిన్నుఁ గోరి వచ్చినది యీతన్వీమణి న్నీడఁగాఁ
జనునే ? నీ' కని బుద్ధిచెప్పెదవు మెచ్చకొ పచ్చు నీనుద్ది; యీ
తనువే, కాశ్వతమా ! పరమ్మ వలదా ! తప్పలో విచారించనా !
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౭

మ. తనువులో బుద్బుదములో, యశం బనఁగ నిత్య, మృత్తి యీ సద్యశ
మ్ము నీతుచ్చసుఖాప్తి కై తుణములోఁ బోఁగొట్ట నుంకించె దీ
మనమానింపవు లేకనాత్రనుయినక హా ! యెంత కార్యార్థ్యమే ?
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౮

మ. జననంబంది సమస్త పండితులు మెచ్చకొ చెచ్చి కొన్నట్టి కీ
ర్తిని నిమ్మరణ మొక్కనాతికయి వార్ధిం గల్పఁగావేల ? బోఁ
గను, అంకొక్కటి నూఱునోములను మెక్కంబాలు నిక్కమ్ముగా
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౯

మ. 'వనితాసంగమ మెన్నఁ జంచలము, స్వప్నప్రాభవం; బట్టు కా
దని చేయం బరిణామనీరసకరం, బాజోలికి బోహు' మీ
వని వేనారులు చెప్పియుం దుదకు నాహా ! యెంత చేయించితే !
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౦

మ. 'నను నీ వెప్పుడుఁ బాయ వద్దనుచు నా నారీవతంసంబు చె
ల్పిన 'నట్లే' యని యొప్పుకొంటి, నిపు డాలేమ న్నిడంబాప మా
నని యూహించెడ, వెంత సత్యమతివో హా ! మెచ్చఁగావచ్చు నిక
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౧

మ. 'జననంబందిన దానికికొ ఫలము వేశ్యాకామినీపక్త్రియం
బనమే కాక మఱేమి యున్న దిదియే భవ్యం బభవ్యంబు గా ?

పని వాదించెడు, నీచరిత్ర మది వహ్య! మెచ్చుగా వచ్చు నో
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౨

మ. జననం బందిన దానికీఁ ఫలము సచ్చారిత్తుండై సర్వస
జ్ఞులుం దన్ను నుతింప ధర్మపరుండై సాక్షాత్పరబ్రహ్మముం
గన నూహించుట కాక, కామి యయి భోగప్రీతిల భోగింపుటా ?
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౩

మ. 'తనుఁ దా వచ్చినవేశ్యఁ గూడు నుఖి మింతా ! యెంతయో తెల్ప నా
కను వానా ? యది యట్లు లుంచు మిది బ్రహ్మాదుల్ గణింపంగ శ
క్తిని బొందం గలరా !' యటం చనెడు, నీతీపింత గాఁబోలు నో
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౪

మ. 'అనుపయ్యెన్ గద ! నీకు దీనికిని జాత్యాదుల్ కళాశాస్త్రగ్రీ
తిని, సహ్య యిక దీనిపై జనెడి బుద్ధిఁ ద్రిప్ప నీ వోప్పుకొ
న్నను నేనోప్పుదు నే ?' యటం చనెద నన్నా ! యెంతస్వాతంత్ర్యమే !
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౧౫

క. అని యీగతిఁ దన మనమున ననేకరీతులుగ నెంచి యనుతాపముకొ
గను నాలోన నె యచ్చెలి చనుదెంచె యథాస్థితుముగఁ గడునను మిషచే.

౧౬

క. చనుదెంచెఁగాని యాతని మునుఘటిరీతిఁగను జూడ మోమోటుముఁజెం
దును, చెల్వలఁబాటును, సిగ్గునుగను; మెతకగుణ మెంత కూరిపుగుణమో !

౧౭

చ. చదువఁగ సంశయించు, నెకసక్తము లాడఁగ సంశయించు, సాం
సౌదవ ఋజుప్రకారమున నూరక యంటకుఁగూడ సంశయం
బెదఁగను, నింతకన్న మునుపే కడు మేలని లోననెంచు నా
సుదతి; పరుల్ గదా ! హృదయచోరులు కాంతల కంత దాఁటినన్.

౧౮

స. పిమ్మట నాతండును నిశీఘ్రసయమునను వదనవిధుఁసేరితుండై యద్దాని
మృత్యు నేతెంచుచు హఠాత్సంజనితకించిద్వివేకవశమున.

౧౯

మ. ఘనరాజన్యశిరస్తటిమకుటసత్కారముచే మించు న
న్నునుఁ బ్రేరేషణఁ జేసి ధ్యర్థముగ నెంతో పాప మాట్టింప నీ
ధనసారీమణిచెంతఁ గ్రోచె, దిదియుకొ ధర్మము గాఁ గోఁచెనే?
మనమా ! వద్దిక నాదు మాట వినుమా, మర్యాదఁ గాపాడుమా !

౨౦

మ. చనవొప్పక జనపాలనేవకనకుస్కారములం గొంచు, బ
 దనసాధముల ద్వారసీమలను నిత్యముం బ్రవర్తించు న
 న్నును నిరజ్జనితేసి వేశ్యగృహమున్ దూర్షంగ నీకొప్పనే ?
 మనమా ! వద్దిక నాదు చూట వినుమా, మర్యాదగలవిదానా !

..౧౧

మ. ఇది దుష్కార్యమటంచు నాతడడిటు పెంతే లోన నుండించుచు
 దుదకున్ గూఢముగాఁ దడియగృహమున్ దుంచుడున్నెండ్ర, య
 మ్మదిరాక్షిసుననుస్త నాగ్రపరిరంభప్రక్రియాభోగశం
 పదచేఁ బానెవరో యెఱుంగఁ;కపుడుం గాంత్యముల్ పొందనే !

..౧౨

మ. అటులేగెక మఱికోంతకాలము రహస్యప్రక్రియల్ గొనెన న
 చ్చటి కీతండును నేగు, నిచ్చటికి నచ్చంగ్రాస్యయాజ్ సద్బు. న
 ప్పటి కేప్రక్రియ వీలొ యట్టులగుఁ; కెప్పున్ శత్రువే ? పైదనుం
 ఘటనానైపుణి ! యాతడయ్యనియె ? యక్కంజాక్షియే గూతుడ ?

..౧౩

చ. మదిని విరక్తి దోచెనొ, సమంజస మీపని గా దటంచు గు
 ద్ది దిరిగి పోయెనో, మఱి పదింబది పెద్ద లొన్ను నిండనం
 దెదరెనొ యేమొకాని, సరవిం దదనంతర మా లతాంగి క
 ర్తిదుఁ డయి యాతఁ డేగెఁ బర దేశ మొకానొకఁడొ నెరుప్పునకొ.

..౧౪

క. శ్రీమంతము సతతహిమానీమంతము నర్దితతటినీ గాహన
 శీమంతము ప్రబలించెక హేమంతము విరహిజనులతో సంతుంగె.

..౧౫

క. చలి వెట్టి యుష్ణదుచి కంబలకందుకరాంకవాద్యపహ్నుతుండై యి
 మ్ముల ముఖుంగఁబోలుఁ; గిరఃముల పనలేకున్న దగ్గిపోవునె ?

..౧౬

చ. పగలు కృశించె, రాత్రి విరవాటె, గుబేరదిగంత రాగతా
 శుగము జనాళి కాశుగము సాంపునఁ దోచె, ననంగపన్నొ హె
 చెప్పె, గిరివరమ్ము లన్నియు హసించె హిమాచలమున్, జలము పం
 డు గొలుకసాగె, వృద్ధులు కడుకొ భయమందిరి పాంశుభాములు.

..౧౭

తే. గీ. అట్టి హేమంతమున నతఁ డన్యదేశ
 వాసి యగుటకు నబ్బాత పగలఁ బొగిలి
 నూతనవియోగమెంతయుఁ జేత మెరియఁ
 జేయఁ దనయంతఁ డా నిటుచింతఁ జెందు;

..౧౮

సీ. “గుబ్బలా యివి ? కావు; కుంభికుంభోరోజ ! నాపూర్వజన్మ పుణ్యములు గాని
అధరమా యిది ? కాదు మధురబింబఫలోష్టి ! రహిమించు నమృతపాత్రంబుగాని
కన్నులా యిది ? కావు. కమలసన్నిభ నేత్ర ! కళలనీ నెడి ధేనుక లగు గాని
పదనమా యిది ? కాదు వారిజారిసమాస్య ! నామనోరధనిధానంబు గాని

తే. గీ. బాలికపు నీవు గా వహా ! నీలవేణి
లీల నూగెడి మరునిడోటికపు గాని ”
అనుచు నుచగతవేళ న న్నాచరించు
వాని మేలెట్లు నే ముఱపంగ నేర్తు ?

౨౯

చ. నిను విడనాడి నేటికి గణింపంగ నొక్క నెలాయె నోయి ! శిక్ష
గనుగొను నిచ్చు గన్నులును గాయలు గాచెగదోయి ! పేర్మి నె
మ్మనమున నెంచవోయి ? యనుమానము మానగదోయి ! నాపయిం
గనికర ముంచవోయి ? కడకంటను జూడకు మోయి ! మ్రొక్కెదన్. 30

క. అని చింతించుచు మధుసూదను మిత్రుం డొక్కడతని తావునకుం బో
వు నెనకమున్ విని యవ్వనజనయన తనవంత యతని సన్నిధి జెప్పెన్. 30

తే. గీ. మాటిమాటికి జెప్పి యమ్మగువమిన్న
చింత గొనుటయు, నాతడ డచ్చెలియ తమక
మెల్ల మధుసూదనునితోడ నెఱుంగ జెప్పెన్;
జెప్పినంతనె యాతని చిత్త మదరె. 31

తే. గీ. ఇన్ని దినములనుండి యావన్నెలాడి
తోడఁ గీడించు భాగ్యంబు గూడదయ్యె ;
సౌఖ్యములు పెట్టిపుట్టిన నమయములను
సౌఖ్యములు గోర నేరికి సంభవించు ? 32

చ. ముక్కర ముక్కునం గదిసి ముద్దులు గుల్క, బులాకి మోవిపై
చక్కి నటింప, లే నగవు చాయయ లజ్జయఁ గుమ్మ లాడ నా
యక్కునఁ జేరి నాయనునయమ్మలకుం బ్రతిఁ జెప్ప కెక్కుడో
మక్కుపఁ గొంగిలింకుకొను మత్సుకృతమ్మను జూచు పెన్నెడో ? 33

సీ. నాముద్దులమితారి నావన్నెలకటారి నాపున్నెములకోవ నాదుచేస
నావలపులదీవి నాయన్మృతపుబావి నాసొగసులతేట నాదుమాట

నాకొరకలయిక్క నానాశైములమక్క నారసమ్ములనీమ నాదుప్రసమ
నాకనుగవవిందు నాపెనుచగమందు నాకల్పి నాబల్పి నాదుచెల్పి

తే. గీ. నాదు చెందువప్రాణంబు నామనోభి
నంబు నాగుట్టు నామట్టు నాదుపట్టు
నన్ను విడనాడి యేగతి నున్న చొక్కొ
చెప్ప కేగ నటం చేమి చేసె నొక్కొ !

ఉ. 'నాతిరొ ! లాతియూరికిని నాధుని నంపితి వా ' యటన్న ' నే
నాతటి నూర ' లే నని తనంత నె కన్నులనీరు బ్రాంతగాఁ
గాతర వైతి వంతుఁ జెలికాఁడు వచించెను ; నాదుకన్నులే
యాతమిఁ జూచెనేని మగువా ! యవి యెంత విచార ముందునో.

చ. క్రమముగ మానసంబు కనుగంచె నినుం గనుభాగ్య మబ్బమిస ,
దమకము పొచ్చె, మిన్ను పయి దాఁటినయట్టులఁ దోచె, నీదు పై
దములకు వాచెఁ గన్నులు, ముదంబు యథాయథతై నశించె, శ
కృమయిన స్వప్న మందయినఁ గన్నడుమా ! యొకమాటు నెచ్చెలి !

సీ. చిటునవ్వు మొగమందుఁ జెంగలింపఁగ సిగ్గుపడుట కైనను సిగ్గు వడడిదాని
భక్తి విశ్వాసనంపర్కమ్ముచే బయల్ పడెడి కించి త్స్రీమౌనిరముదాని
ఇటు చేయు మని చెప్ప నెట్టకేలకు సమ్మతించి తత్కృతి నాచరించుదాని
సురతమ్మునం దనాదరము గల్గియు నాదరమ్ములే దని చెప్ప రాని దాని

తే. గీ. సుత్తరము చెప్పదగనట్టియుక్తులకును
మొగమొకించుక వంచక మురియుదాని
ముగుదయని మధ్యయని చెప్పదగనిదానిఁ
జూడదగుసోయగముదానిఁ జూడవలదె !

చ. గరువపుఁజెయ్యలూ ? మెయినిగారములూ ? కులుకారతీరులూ ?
పరువమునిగ్గులూ ? పలపుభావములూ ? రస మొల్కునల్గులూ ?
మణువని పేగ్గెమలూ ? తలఁపు మర్మములూ ? వెలలేని ముద్దులూ ?
యలువదిమందియైన సరియా ? మఱి యాకరియానయానకుడ.

ఉ. బోటిరొ ! నాఁడు నేలకులు పొల్కుగ నా కిడువేళ వ్రేలునీ
నీటగు గోట గీఁటి ; తది నేటికి నిన్ను స్మరింపఁ జేసెడి

మాటలు వేయునేల ? యొకమాట వచించెద నెంచి చూడఁగా
మాట లడం గుఁ గాని మఱి మచ్చలడంగునె ? మానినీమణి !

౪౦

చ. రతి యన నెట్టిదో యెఱుఁగరాని ననుం గని యాత్మశక్తి చే
నతివరొ ! జారపూరుషలయందు మహాత్మునిఁ జేసినట్టి నీ
చతురతకేమనందుఁ ? గడుఁ జాణపు జాణపు జాణ ; నింత చి
న్నతనములోన నింతటి ఘనంబగు శక్తియుఁ గల్గియుండునే ?

౪౧

క. ఎన్నఁడు రతి నెఱుఁగనియా మున్నే మెఱుఁ గాయె, నింత మునిఁగె నెఱిఁగినం ;
“దిన్నమ్మకుఁ దిన్నంతయుఁ గన్నమ్మకుఁ గన్నయంత” కాదె మృగాక్షి ?

౪౨

చ. ప్రతమునుబాడుచేసి నను వంచనఁ జేసితి వెంతదానవే ?
యతివరొ యన్నమాట కహహా ! యని నవ్వుచు ‘ముద్దవైచియుం
చితిరె ? బిగింపు మాట లిఁకఁ జెప్పకుఁ’ డంచు వచించు నాఁటిని
చతురత నేటికిఁ మదిని జల్లని వేళఁ దలంతుఁ గోమలీ.

౪౩

చ. అదిదనమందు నాస్థలమునం దలకేళిగృహమ్మునందు నా
సలు దనివార నీసురతసౌఖ్యము దేలిననాట సుండియుం
గులనతి మోము గన్గొనుటకుఁ మన సొగ్గుదు ; “ఱంకు సాగఁ నెం
డిలి యిఁక నేల ” యంచును బఠించెడి పెద్దలనోరు కొర్రవ్వేనే ?

౪౪

ఉ. దూరమునండుసుండియును దొయ్యలి ! డగ్గఱ నున్న రీతిఁగాఁ
బీరముఁ జూపుచుంటి ఫది బేఱు ! నెబాను ! బభా ! యిదేమె ? యో
నీరజగంధి ! కంటి కొకనిద్దర పట్టక మున్నె పక్కలోఁ
దూఁతుదు, కన్ను విచ్చినను దుఱ్ఱున దూఁటెద వెంత దానవో ?

౪౫

ఉ. అన్నుల మిన్న ! నిన్నుఁ గని యందురు కొందఱు మూర్ఖు “లెంతయుం
జిన్నెలు వన్నెలుం గలుగు చేడియ గా దిది” యంచు, దాన నీ
వన్నెల కేమి లోప ? మది వారలకన్నులలోప మెన్న, నా
కన్నులు వారు పెట్టుకొని కాంచిన నోరులు మూయకుందురే.

౪౬

ఉ. అన్నిటి కేమిగాని మగువా ! యొకటే నిజమైనమాట, నీ
చిన్ని మెఱుంగుఁజూపులను జిత్రపుఁ బల్కుల మెల్కనవ్వులుం
దిన్నని భక్తియుం దనివి దీఱని పేర్మియు నెంతతంద్రలో
నున్నను నికొ దలంపుటకు నోపిక నా కిడఁజాలెడుం జుమ్మి.

౪౭

చ. మమత దలిర్పఁగా నుపరిమన్యుఁ డెఱిని గూడువేళ “నో
రమణిరో ! నన్నుఁ గూడి యిటు అంతయు నేయఁగ నీకుఁ జెల్లఁగా
క మహిని దేని కౌ” ననినఁ “గాక మఱే, నిది నాదుపూర్వపు
జ్యోమని వచించు నీదు వచనంబులు నామది నాట కుండునే ?

౪౮

ఉ. రాపిడి గబ్బిగుబ్బల నురమ్మనఁ గ్రుమ్మచుఁ గోర్కి తీపుచుం
గోపము లేకయే కసరి కొట్టుచు “నొచ్చితే” సంచు వింతలం
జూపుచు ముద్దుపెట్టుచును సొంపుగ న న్మోగ మెత్తి చూచు నీ
చూపుల కీయఁగా వలదె ? సోలెడు పద్యము లంబుబాసనా.

౪౯

చ. సముఖముఁజేరవచ్చి బిగిచన్నులఁగ్రుచ్చి కవుంగిలించి ప్రా
యముతమిఁజూపుచుం దమలపాకుల చిల్కలు నోటఁబెట్టుచుం
దమకముమీఱ న న్నుపరతమ్మున సోలఁగఁజేయునట్టి భ
ద్రముగల నాటిరోజు లిక రా విక రా విక రావు నెచ్చెలీ !

౫౦

చ. రకముగ నన్నుఁ గూడుటకు రాతిరివెన్నెలవేళ రాఁగ, మె
చ్చి కవుంగిలించి “ నీవెవరో ? చెప్పము నాయికలం ” దటన్నుఁ, జె
ప్పక నగుఁబాటటంచుఁ బారఁబాటున మెల్లనఁ “ జంద్రికాభిసా
రిక” ననిపల్కు నీవచనరీతులు నామది నుండకుండునే.

౫౧

ఉ. ‘ పావనకీర్తి యీతఁ’ డని పండితులెల్ల నుతించి కొల్వఁగా
భూపలయమ్మునక యశముఁ బొందుచు నుండెడి నాకు నయ్యయో !
నీవగలే సదామదిని నిల్పి భజించుట లభ్య నెచ్చెలీ !
దైవము వాఱయ్యవ్రాత లవి తప్పవుగా భువి నెంతవారికె ?

౫౨

చ. సొగసులదొంతియైన యల నుందరిచెయ్యు లనెంత మూర్ఖుడుం
బొగడఁగ రాని వం చనఁడు ; పున్నెము లేనిదినమ్ములక స్మృతిం
దగులఁగఁజేసి నాకుఁ బరితాపము హెచ్చఁగఁ జేసి నీవునుం
బొగిలిన నేమియో ! మఱచిపోయి నుఖమ్ముగ నుండు చిత్తమా !

౫౩

ఉ. రాతిరి కొంత నిద్ర గదురంగనె దూరమునందు నున్న యా
నాతినిఁ జూడఁబోయి యట నాలుగుజాలును నుండి యిప్పుగా
చేతమ ! వచ్చి తీ ; విటులఁ జేసిన నిన్నిక నేమి నేసినం
బాతక మున్నదే ! యిటుల భామల మాయలఁ జిక్కపచ్చునే !

౫౪

పంచమాశ్వాసము

సీ. “స్త్రీలఁ గూడినఁ జేటు చేకూరు”నని నదా విలుకు న నా బలఁ గలయ నేల?
కలసిన, నేమి ‘లో’కులు విన్న మర్యాదలకు భంగ’ మని భీతిలంగ నేల?
భీతిల్ల నేమి, యాభీతభీతమృగాక్షి నట డించి యిచ్చోటి కరుగ నేల?
అరిగిన నేమి, యాయంగన కొకనీటిబొట్టు డించక యిట్లు పొక్క నేల?

తే. గీ. గతజలమ్మున యీయాన కట్టజేల?

యెట్టి నేర్పులు గలిగిన దిట్టయైనఁ
బరులకును బుద్ధులనుఁ జెప్పవచ్చుఁ గాని
యాత్మకై నప్పు డాబుద్ధు లడుగుపట్టు.

౫౫

చ. కలిమి చెడంగనిమ్ము, కులకామిని దిట్టినఁ దిట్టనిమ్ము, నిం
దలు గలుగంగనిమ్ము, తలదండ్రులు గుంపినఁ గుందనిమ్ము, సం
కెలలు పడంగనిమ్ము, తనకీర్తికి భంగము గల్గనిమ్ము, దాఁ
గలసినకాంతఁ బాయు టది కష్టము కష్టము కష్ట మక్కటా!

౫౬

ఉ. మారకళావిశేషముల మర్మములెల్లఁ బఠించి, లక్ష్యముల్
నేరుచు తెట్టొకొ యనుచు నేను విచారణ నేయుచుండఁగా
నారమణీలలామ తనయంతనె తాఁగరుణించి నేర్పఁగా
నేరిచినాడఁ ; గాని విడనేర్తునె ? నేర్పిన దెస మోర్పునే!

౫౭

క. అని యీగతి మోహాబ్ధిని మునిగి మనోరథరథమ్ముఁ బూని యతఁడు వే
గ నిజావాసముఁ జేరెను మనోరథము నిలుపఁదగిన మానిసి గలఁడే?

౫౮

స. అట్లుపచ్చినపిమ్ముట

౫౯

ఉ. అక్కమలాక్షి యాతఁడును నగ్గలమై తనరారు పేర్చి పెం
పెక్కఁగఁ గొంతకాలము యభేష్టసుఖమ్ములఁ దేలుచుండఁగా
నొక్కెడ నత్త లోదరియు నొక్క యయోగ్యతఁ జేసెఁ ; గంబలిక
మెక్కుచు వెండ్రుకల్ వెరుక మేకొనుచోఁ గఱ వానె యేరికిక !

౬౦

తే. గీ. రాజరాజైన నెంతటి రసికుడైన

నెంత గారా మొసంగిన నెంత ధన మొ
సంగినను జాటున నొనర్చు దొంగసంగ
తుల నొనర్చక మాన దీ తులునఁ గాతి.

౬౧

ప. ఇట్లబ్బల తనవృత్తివై ఖరిం బ్రసరింపుచుంటును.

౬౨

క. ఎఱుంగక యాతం డెప్పటికరణిన్ వర్తింపుచుండెఁ గామసమండై
ధర గణికాంగన లానరుచు దురుపాయములేరికైన్ దుష్టయంబుల్. ౬౩

వ. ఇ ట్లున్నంత. ౬౪

క. అమృధునూదను కష్టనుఖమ్ములకు సమప్రసక్తి గలగుణవంతుం
డమ్మగువడైన పృథ్వింతమ్మంతయు నెఱిగి యిట్లు తలపోసె మదిన్. ౬౫

తే. గీ. ఎన్నివిధములఁ జెప్పిన నితఁడు మున్ను
విసక తుద కాచరించె నవ్వెలఁది పొందు;
ఆచరించుట కేమి, 'యయ్యతివమిన్న
కన్న గుణవతి' లేదంచు గళవళించు. ౬౬

ఉ. 'అందమునందుఁ గాని మరియాదలపట్టునఁగాని నేమపుం
జందమునందుఁగాని నెలచానలలోనన కాదు, దీనికే
చందనగంధులున్ సవతు నల్పఁగ రా' రని యూహమందు; గో
నందరులం దగుల్కొనిన సోమరులన్ సజ్జలంపశక్యమే? ౬౭

తే. గీ. ఆయిన నిద్రాని యవగుణం బతనితోడఁ
జెప్పి విడఁచితుఁ గాక యచ్చెలియ పొందు;
పత్నితో భర్త నెడఁబాపఁ బాప మంద్రు
కాని నెలయాలి నెడఁబాపఁ గలుపమనరు. ౬౮

వ. అని నిశ్చయించి యమృధునూదను కడ కేతెంచి తత్కాలసముచితాలాపమ్ములం
గాలమ్ముగడపుచు నబ్బాల దుశ్శీలంబు సకృత్స్నంబుగాఁ జెప్పి యొప్పించి
మఱియును ౬౯

ఉ. మాయలమారులైన వెలమానిను లెక్కడ! నేమపుంగతుల్
నాయకయుండుటెక్కడ! ప్రపంచమునం దెటువంటివారలన్
రోయక యుందురే! కడలుద్రొక్కిన దెట్టిలతాంగియైన దు
ష్టయము లీధనాంగనల చిత్తము లిందు భ్రమింప రుత్తముల్. ౭౦

క. ఇంతకుమును మీతోడన్ మంతనమున జెప్పినట్టి మాటలలో నొ
క్కింతయు నమఘార్థముగా కంతయు నిజమాయెఁగా యటంచుఁబలికినన్. ౭౧

క. ఆతఁడు నెప్పిన మాటలు చేతమ్మున కెక్కి దాని చేష్టలయందుం
ద్రీతి నెడి తనదు ప్రతిన నిరౌతంకముగా నొనర్ప నాత్మగతమునన్. ౭౨

మ. గొనముల్ నున్న, హుళక్కి సత్య మహాహా ! కూర్పుల్ నభిఃపుష్పముల్
మనముల్ నూడ శతావధానకృతులే, మానమ్ము కుండేటి కొ
మ్మని నీవెల్లెనెటింగి వారసతి నాహా ! యెట్లు వాంఛించెదే !
మనమా ! వద్దిక నాదుమాటవినుమా, మర్యాద గాపాడుమా !

23

మ. ధనసారీమణులెల్ల దుచ్చుమతులే తధ్యమ్ము గాఁజూడ నీ
ధనసారీమణిమాత్ర మొక్కతె మహాధన్యాత్మ కాబట్టి దీ
నిని వర్జింపుటకూడ ' దంటి ; విపుడేనికొ గూడునా , కూడదా ?
మనమా ! వద్దిక నాదుమాటవినుమా ! మర్యాద గాపాడుమా.

24

క. ఈగతి దృఢనిశ్చయందై యాగరితకు వ్రాసె నిట్లు "లకటా ! యశముకొ
బోగొట్టికొంటి నీయనురాగము నిజమనితలంచి రమణీమణిరో.

25

క. చెలికాఁ డాడిన పలుకులఁ గల యర్థం బెఱుంగలేక కలికిరో ! నీప
ల్కులె నేదము లని మరిసిన కలుషాత్మున కిట్టిఫలముఁ గలుగక యున్నే.

26

ఉ. నిన్నననేల ! నీదు కులసీతి నెటింగినవాఁడనయ్యుఁ బే
రెన్నికఁ గన్న సద్యశము నెంచక చంచలమానసుండనై
వన్నెయు వాసియుకొ రుచిరవర్తనముం జెడఁగొట్టుకొంటి నా
కన్నను మూర్ఖుఁ డింకొకఁడు గానఁగరాఁ డిఁక వేయునేటికికొ.

27

చ. వలపు నిజంబటంచు మగువా ! మది నమ్మితిఁ గాని యిన్ని మా
యలు గలదాన వం చెఱుంగనైతిఁ గటా ! సరివారలందు నౌ
దలయును వంచుకొవలసెఁ దన్వి ? వ్రతంబు చెడెకొ సుఖమ్మునుం
గలుగకపోయె నిట్లగునుఁగా ! వెలకాంతలతోడి కూటముల్.

28

ఉ. ఓవనజాక్షి ! నీదు కులయోగ్యత లెల్ల నెటింగి నీవయికొ
భావము నిల్పి పండితులుఁ బామరులుం గడుగేలిసేయఁగా
దే ! విధిచోదితుండనయి తేలిక కేలికనైతి; నేరికిం
గేవల కాలకర్మగతికిం బ్రతికూలమొనర్పఁజెల్లునే !

29

సీ. పుట్టినాఁడనుకదా ! భవనప్రసిద్ధమా నైష్ఠ్యపకులమందు వనజనయన !
చదివినాఁడనుకదా ! సకలవిద్యలను సజ్జనులెల్ల మెచ్చుంగఁ జంద్రావదన !
తిరిగినాఁడనుకదా ! పర దేశములను విద్యాప్రసంగములకై తలిరుఁబోడి !
సొందినాఁడనుకదా ! భూమిలో నీపాటినాఁడు తేఁడనుకీర్తి పద్మగంధి !

తే. గీ. అట్టి నాబోటి నీబోటియైనయొక్క
కాంత కాసిందుటే యొక కానిమాట ;
దానిలోన రసాభాసదశయుఁగూడఁ
గలిగెనేనియుఁ జెప్పనా ! కలికి ! సుఖము.

౦౦

క. ధన మీనో ? మనమీనో ? చనవీనో ? నీదు గొత్తచందము గాను
న్న నొకటి తక్కువున్నదె ! పనిలేదిక నీగుణాలు బహుళం బోయెదె .

౦౧

తే. గీ. కప్రపుంబోడి పంకంబుఁ గలిపి కాని
యందుఁ గస్తూరిగూర్చి గోహఙ్ముచేసి
చొనిపి పన్నీటితోడఁ జెంచుదురుగాక
యున్న వాసన వాయునే ? యుల్లిగడ్డ.

౦౨

తే. గీ. గతజలమ్మున కింక నానకట్టగట్ట
నేమియగు ? నీకు నాకును ఋణముదీతె;
మంచిపని జేసితివి, నాదుమాట తెమి,
జగతి కౌపకారమగు చర్యసలిపితివు.

౦౩

చ. నెలచెలులక వివేకులగు పెద్దలు పెండ్లికిఁ బిల్వరాదు; నా
రలుగల పెండ్లికిం జనఁగరాదు; జనం గనఁబోల దాటపా
టల; నదిగాక విద్యలఁ గడంగి వచింపఁగ రాదు; దీనికిఁ
సాలసినవారికెల్ల మధుసూదను దుర్గతి రాక తీటునే?

౦౪

తే. గీ. అనుచు నెఱుంగంగనేర్చినయట్టివారి
కెల్ల నెఱుంగంగ జేసితి విందువదన !
యెఱుంగనేరనియట్టి సోమరుల కీవ
కాదు బ్రహ్మయు బోధింపఁగాఁ గలఁడె !

౦౫

క. నాకొక్కని కపకారము చేకొని యొనరించి తంచు స్థిలఁ దరుణి !
లోలోపకారకంబగు నీకృతికిఁ మెచ్చ వలదె ! నేర్పరు లెంచుకొ.

౦౬

క. అని కమ్మ వాని పిదపం దనయంతన విడిచె దానిఁ దగ నమ్మఁగను
దనుఁడు ; మనము విడిగినచో పనితామణు లన్న గడ్డిపరకలు గా రి ?

౦౭

క. వాసవునకైన ధనకాంతానంగతి వలదు, దానితత్త్వమ్ము రసా
భాసము నిక్కము ; సుగుణశ్వాసంగులు దానిబారి బడ రెప్పట్లకొ.

౦౮

మ. అతఁ డీరీతిఁ బరిత్యజించుటయు నయ్యబ్జాక్షియుం గొంతఁ దా
మతిఁ జింతించి క్రమమ్ముగా నతని ప్రేమ న్నాని పెన్మాయలాఁ
డితనం బూని స్వపృత్తి నెల్లవిటగోష్ఠిం జెంది పెంపొందె నా !
“గతిలేనమ్మకు గంజి పానక” మనంగా నిక్కమానే కదా !

౧౯

సీ. తలదండ్రు లింటిపెత్తన మొకించుక లోటు జరుగకుండెడిరీతిఁ జక్కఁబెట్ట
ననుకూల మగుకీవిఁ దనకాంత తనకెంతయును వన్నె వాని నార్జనము నేయ
నతిభక్తి గలశిష్యుతతు తెల్లవేళలఁ దను గొల్చి బుద్ధిమత్తను భజింప
లక్ష్మీనరస్వతుల్ దమ పరస్పరవైరములవీడి తనగృహమ్మున వసింప

తే. గీ. బాంధవశ్రేణులెల్ల సెబా ననంగ
నకలదిగేళ రాజన్యసఫలయందుఁ
దనయశమ్ము నిరంకుశత్వము వహింప
సుఖముగా నుండె నమ్మధునూదనుండు.

౨౦

క. సతతపరశ్శతభూదైవతమృష్టాన్నప్రదానవర్జితకీర్త్యం
చితతాదృశజనకయశోవితతి ! తతజగదతీతవితరణమకృతీ.

౨౧

మ. పరిపూర్ణాయురపారభాగ్యవిలసద్భావాంచితా ! కీర్తిసం
భరితాశాంతర ! సత్కవిత్వకుకవిత్వస్ఫూర్తినిచ్చేదత
త్త్వరహస్యప్రథమానబుద్ధిబలసంతానాధికా ! నిత్యస
త్యరతా ! చెల్మయమంత్రిపుత్ర ! కవిరాడ్డారిద్ర్యవిచ్ఛేదకా !

౨౨

క. నానాఫలపుష్పాగనిదానోద్యానాంతరస్థితనుసౌధతలా
నూనబుధనుకవిమిత్రవితాన వినోదావధాన ! దాసనిదానా !

౨౩

గ ద్య.

ఇది శ్రీ కింకరీంద్ర) ఘటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకలానిధి
బాలనరస్వతి శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర
ప్రణీతం బయిన కేవలకల్పితంబగు శ్రవణా
నందంబను మహాప్రబంధమ్మునందు
సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ
సంపూర్ణము

లక్షణాపరిణయము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేశతామైసమః.

లక్ష్మణా పరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము

రామామణి జానకీరమణియై నేవింపఁ దమ్ముల్ సదా
గారాబమ్మునఁగొల్వ నెల్లయెడలన్ గల్యాణముల్ మీఱ ను
శ్రీరంజిల్లునయోధ్య నేలికొను నా శ్రీరాముఁ డెల్లప్పుడున్
శ్రీరామాధిపు నాత్మనామధరు రక్షించున్ గృహశాలియై.

౧. సత్త్వరజస్తమశ్శక్తులలో సత్త్వశక్తియో లక్ష్మీయంశమునఁ బొడమి
యాత్మానుగుణగుణాఘృష్టగుణవృత్తిజెన్నారు విదేహగేహమునఁ బెరిగి
తమము ప్రధానమై తనరెడుశివువిల్లు విఱచిన శ్రీరాము పరునిగఁ గొని
రాజసంబఱచి యరణ్యమేగెడి భర్తకనుకూలయై పెంట వరిగి రావ

తే.గీ. జాదులను గాఢించి బుఁముల యార్చివోగిచి
భర్తతోడఁ గుబేరపుష్పకము నెక్కి
మరల సాకేతమేలంగ మరలివచ్చు
సీత శ్రీరామవిభునకు సిరు లొసంగు.

కా. శ్రీ కేంకల సేనంగు రాచిటుకఁ బేర్చిన్ జూచి ముద్దాడి “నా
బాకీ తీర్పు” మటంచు మై నిమిరి దుష్టన్, జిల్క “యక్కా! యదే
మో కృష్ణుండనె బంటు” యన్న నగు మా మోమున్ విలోకించు నా
శ్రీకాంతుండు కృతార్థుఁ జేయుత యశోధిక్ రామభూమిపతిన్.

3

ఉ. “కల్లలుపన్ని నన్నిడిచి కానలలో నల చెంచుబోటతో
నల్లరి నేయుదే” యని యొయూరముగా మగనేత నేయుచో
నల్లనఁ జెక్కుగొట్టి “యకటా! కడునొచ్చితి” వరిచు నవ్వు మా
నల్లనపాణి యొగ్గునకు భాగ్యము లిచ్చుత రామశౌరికిన్.

౪

మ. నెనరుంజిల్కెడు ముద్దుపల్కులను శ్రీసీరాచలోహామృతా
దనసారస్యము గానుపింప నిజశక్త శ్రేణి గీర్తింపఁగా
సనురాగమ్మునఁ దాటికొండనగరిక హాళి నివ్వఁజుచ్చుచే
సిన యిల్వేలుపు వేంకటేశ్వరుడను వాసిక బోధించు రామఃశివుక. ౧౬

సీ. ఐదుమోములజంగమయ్యపూవుంబోడి యాఱుమోములవానియనుగుండల్లి
కలిమికోమలి పల్కువెలయల్ గొలుచుదేవి కడిమితోట నెనంగుకె లికమిన్న
పోతురక్కనునితో బోరాడిన నెలంత జేదీలనరసి ప్రోవెడి పడంబు
పూఁపజాల్లి పూవుందాల్చిననెలంది జగములన్నియుఁ బ్రోవఁజాలుజాణ

తే.గీ. మంచుగుబ్బలి రాచూలు మించుపన్నె
పలువఁగట్టిన యెలనాఁగ చలునచూపు
కోపులక జూచి రక్షించు గోకిరెడ్డి
పంశమణియైన శ్రీరాము సల్గుధాము.

జా. “నాకై ఘోరతపమొనర్చి తుద కి న్యాయమ్ముగా నా తప
శ్రీకికై భంగముహూర్చి కోరి తపు డిస్సీ! యింత మాతానిన తే
లా? కోప”మ్మని దీనుడయ్య సతియల్కై బాపి నవ్వించు గౌ
రీకాంతుండు కృపాభుండై మనుచుతక శ్రీరామభూమిశ్వరుక.

మ. పతిచే మున్నుగ సామవేదము పఠింపకజేసి యామోడఁ ద
ద్రతి వీణక బలికించి నేర్పుమెయి శుద్ధశ్రోత్రియుండైన త
త్పతికిక గానరసంబు నేర్పఁ దన గీతప్రీతిమక జూపు భా
రతి వాక్పాటన మిచ్చి పోయెఁ గృపమోహక రామభూనాయకుక. ౧౭

సీ. ఒక మోము భారతీ వికచాంబుజాస్య నాతెఱఁజిల్కు తీయనితే సెగ్రాన
నొక మొగం బాపడంతుకతోడ నరససల్లాపమాధుర్యంబు చూపుచుండ
నొక మొగం బావెలందుక తావిఁజిల్కు పుక్కిటిపిటితమ్మ పుక్కిటపహింప
నొక మొగం బానెలంతుకతోడ రతికలావిషయికోపన్యాసవిధులు దెల్పు

తే.గీ. నొక్కమధురోష్ఠ పానముదక్కఁ దక్కు
కృతులఁ బ్రతిసేయనేరని యింతిమిన్న
బిట్టు కాంగిలి గిలిగింత నెట్టుకొన్న
పలువ కృతిపతి కాయపు కలిమిఁబెంచు.

తే.గీ. కృతిపతి యొనర్చునట్టి సత్కృతుల కంత
గంతరాయమ్ము లోడఁగూర్చు కలనుకొఱవ
మెలకుటఁ జెల్లించులనిన మొక్కిల్లు నొసఁగి
వేడికొందుము నూబొజ్జవేల్పుదొంగను,

౧౦

తే.గీ. కాలిదాస మయూరాది కవులు నన్న
యాదులు కవులు చేసిన యట్టి కావ్య
ములఁ జదివి కైర నెప్పుడఁ మొదలుచెట్టి
గలువకుందుమె? లేననునాన్య పేము,

౧౧

తే.గీ. అన్నపస్త్రయ లొసంగి పిద్యలను శిష్యు
లకు ననుదినమ్ము చెప్పు విలక్షణవర్
భావు భావుకభావు మాపాలిదేవు
బ్రహ్మ సురుదర్శన గొల్తు మహాభక్తి,

౧౨

తే.గీ. ఏచతురు లోర్వలేమి పినాదులెలమి
సత్కవులమీఁదఁ బడకుండ నలిసి రట్టి
పకవులకు పందనములు కొట్లకొలఁగి
స్థిరతదమ్మగుభక్తి గంచించవలె !

౧౩

ఆ.వె. గ్రంథిసోదలైన కవులార ! మాపద్య
ములను దొంగిలింప వలదు వినుఁడు
మాదుకైత కొక్క మాటువేసము వైచి
మార్చికొంద మన్న మాఱఁబోదు.

౧౪

ఉ. ఆకలఁ దీర్చికొం తెవరికెసను ధర్మమ కాన యైతి పు
ల్లములవంకఁబోయి యట నాకలి తీర్చికొనుండు లోనికిం
బోకుఁడు; పోతిరేని గడుముప్పగు; మీచిరజీవిభావ మో
కాకవులార ! మీకుఁ జిరకాలము పాయకయుండుఁ గావుతె.

౧౫

ఆ.వె. మచ్చనమ్మువిడిచి మాకర్పరసమ్ము, గోరనయ్య ! మెచ్చుకోలుగలేని
యోర్వలేమి నేడుపొంద మీకన్నర, పోవుఁగాని యేమిపోవుమాకు? .

౧౬

క. “అపలే విపలే” యనిమా, కదనము నిందింశ్రుగాక కవులందఱకున్
జవిగల్గుకృతుల నొనరిం, ప విరించిపరమదక్ష న బరహనుగాడే,

౧౭

చ. పలువురు సత్కవిత్వ మది పాల్పడకుండినఁ గొన్ని పుస్తక
మూలు రచించి సిగ్గిలక మోదము నొందుట తప్పగాదు; పు
స్తకాలు తన కుచ్చవించినఁ “గురూపులు కాగల” రంభ భార్యతోఁ
గలయికమానునే? నుతులఁగాంచకయుండునె? యాభీషాడుఁడొ. ౧౮

సీ. ప్రియురాలి పాలిండ్లవిగు వెఱింగినవాఁడు జిగి కైతఁడుందలి సొగసెఱుంగు
రుచిరాస్య కెమ్మొవిరుపు లెఱింగినవాఁడు రసకవిత్వంపు సారస్యమెఱుంగు
పద్యాక్షి చూపునోపల నెఱింగినవాఁడు తీక్షణకవిత్వంపుఁ డేటయెఱుంగు
చుఁచెలందుకల కౌగిళ్లు లెఱింగినవాఁడు మిశ్రకవిత్వప్రమితు లెఱుంగు

జే.గీ. సంధతమసాభిసారికాగంధ మెఱుంగు
వాఁడె యాశుకవిత్వంపు జూడయెఱుంగుఁ
గాని యన్యుల కెఱుంగ శక్యముగాదు
భావవిజ్ఞాన మది చుయిపైనిఁ గలనె!

౧౯

క. లలితప్రబంధముల లో, చల యమకముఁదూర్చి గసము పొడొనరింపఁ
చులయునె? పెరుగునువడ్లును, గలపోసిన ముచ్చటగునె? కవిపదులారా.

చ. మతిగలవారి కేనియుఁ బ్రమాద మెలర్చక పోదు; పుష్పన
మృతకవితాలతాంగిని రమింపుఁడు కేవలశాస్త్రులార! మీ
మతులకు వచ్చినట్లు రసమాధురిఁ గ్రోబుఁడుగాని వ్యర్థపుం
జతురిమఁజూపి దాని స్తనశల్యపరీక్ష యొవర్పఁబోకుఁడీ.

౨౦

వ. అని శిష్టాచార పరిశంసలొనర్చి,

మ. ప్రతిసంవత్సరమాఖమాసమున గద్వాలప్రభుం డిచ్చు ను
న్నత సత్కారపు వార్షికమ్ముఁగొని. కొన్నాళ్లచ్చుట రాజబం
ధుతతుల్ సత్కవితాదరుల్ మిగుల సంతోషమ్ముల౯ దేల్చు ను
న్నతటి౯ దన్నుపుస్తాకముండు కడుసన్మాన్యండు స్నేహార్పిఁడై.

౨౧

ప. భక్తితాత్పర్యములిగుంప నస్మత్కృత సంస్కృత గ్రంథమ్ములయందలి శ్లోక
మ్ములును నాంధ్ర ప్రబంధమ్ముల యందలి పద్యమ్ములను పదేకాయత్తచిత్త
మున సానుజుండును సపుత్రమిత్రుండునునై వినుచుఁ బట్టువారియున్న
పండితకవినంకుము దిక్కు మొగంఁడై.

౨౨

సీ. గద్వాలరామభూకాంతుని యిల్లాలు గారావుఁ జెలియ లేఘనయశునకు
సామితిగన్ ను సచ్చపుభక్తి యుక్తిఁజెన్నార రాజారెడ్డి యనుజుఁడెవని
కట్టిఁడిట్టిఁ డట్టించు ననరానిమేటి తిమ్మారెడ్డి యెవనిక మఱొకతమ్ముఁ
డత్యంతసత్కవిత్వాదరుఁడైన లక్ష్మారెడ్డి యెన్నాని మాతులూఁడు

తే.గీ. చిన్నతనమంద కృతులకుఁ జేతులొస్త
నిపుణబుద్ధి సీతారామనృపతి సార్వ
భౌముఁ డెవ్వనికి ననుంగు భాగినేయుఁ
డతఁడు శ్రీరామనృపతి పండితహేతుఁడు.

౨౪

క. శ్రీతాటికొండ పురమున
నేతాదృశగరిమ నేలు నీతిపరుఁడు వి
ఖ్యాతుం డతిశాంతుఁడు వి
చ్యాతిశయం బెఱుఁగుజాణ యనుచుమగ్నక్తి.

చ. తిరుపతివేంకటేశ కవిధీరుల మమ్మునుగాంచి నాకృత్యా
తురి మెఱయంగ నిట్లనె “బుధుల్ బళిరేయన నిారు గొంధముల్
విరచనచేసి యుంటిరి పృవీణత మై మఱియెన్నియేని, య
దరయఁగ నాకు భాగవత మన్నిఁటికిం దలమానికఁబగుకొ.”

౨౬

తా. స్వామీ! మికవితాప్రవాహము జగచ్చాన్యంబు మాబోఁట్లు త
త్సామర్థ్యం బిదమిదమంచు వచియించన్నేర్తురే! లక్షణా
భామకృ గృహ్యుఁడు పెండ్లియాడుకత నాపైఁ బేర్చిమీఱం గృతిం
గా మిమ్ముం దయఁ జెప్పజేడెదను సత్కారమ్ము తోరమ్ముగకొ.

౨౭

చ. తిరుపతివేంకటేశ్వర సుధీమణులార! కవీంద్రులార! దు
స్తరతరబుద్ధిభాక్తపదానవిధానపటిష్ఠులార! భూ
పరహేతులార! యెక్కుడు కృపామతి నాశుగ మాకు లక్షణా
పరిణయమున్ రచింపవలెఁ బండితమండలి కింపుగావలెకొ.

౨౮

మ. కవితాకన్యక లెందఁజేనిఁ గల రిక్కాలమ్మునం దల్ల వా
రు విచారింపఁగ నుగ్రికన్నుగలవారో, మంటివారో, సురూ
పవిహీనాత్ములూ కాఁగలారు; వివరింపక సర్వసంపన్న మీ
కవితాకన్యక యటంచు నొక్కి పలుకంగానేర్తు ముమ్మాటికికొ.

౨౯

తే.గీ. చెన్నపురి రాజధానిలోనున్న రాజ
వరులు సైబాములోనున్న నరవరులును
మీ శత్రువులను కృతులను మెచ్చి "న
బంగరు బిరుదులొసంగిరి బహునుతులుగ,

30

శా. ఏనుగునెక్కినారు భరణీందులు మొక్కిరిగ నిక్కినారు స
న్మానములందినారు బహుమానములం గరిసొయించినారు తె
వ్యానిని లెక్కపెట్టి కనివారణ దిగ్విజయంబొసర్చి ప
జ్ఞానిధులందుఁ జేరుఁగొనినాకలు మీరు కవ్యసంపదక.

31

శా. ఈయాంధ్రావనియందు మీకనభూమికుల్, మియుం బాసలద
జేయన్నేరని రాజచంద్రిలును నాచే నకుతుల్; వేయునే
లా? యీనాటికవీంద్రులం దెవరు విద్యాశక్తి రాజస్యం
జ్యాయత్తంబగు పట్టశేనుపయి నాహుట్ట నూరేగిరే!

32

తే.గీ. హెచ్చుతగ్గులు తులచూచు నెవరికన్న
హెచ్చు మాబావగారు; వారచ్చినారు
మీకు బంగరుబిరుదు లమ్మేటి మేటి
వారిక మ్రొచ్చు మీకు నెన్నరికి హెచ్చు.

33

తే.గీ. శ్రీకరుండగు నరసదీక్షితుని సుతుడు
సుకవియగు పాపశాస్త్రికి సోదరుండు
అస్మదాస్థానమునకు భర్తాధికారి
బారయకు మీరనినఁ గడు గౌరవంబు

34

క. మాతంద్రుగారు మును కృతి
కై తామెంతేని యత్న మలరించిగా
నీ తగు కవి దొరకమిఁ ద
చ్చేతం బొప్పుకొనదయ్యెఁ జెప్పించుటకుక.

35

క. జనకుని శోక్తాందీర్షని
తనయునిఁ దనయుండని చెప్పఁ దగదం డ్రులుగా
వున నీకృతి కారణముగ
వనుఁ గృతకృత్యునిఁగఁ జేయ న్నాయ్యంబనుచుక,

36

ప. వాగ్బహుమాన పూర్వకమ్ముగఁ దాంబూలంబు వెట్టుటయు నేమును నతని యోగ్యతకు నలరి యీవిభుపతంసుండు తక్కు గుణములట్లుండఁ బితృనుజ్ఞాకరణ ధురంధరత్వమ్మునను నిజమ్ముగ రాముడే యగునని ప్రశంసించుకొనుచు నాతనిసంత క్రిమింబుఁ గొండొక వివరింపఁ బూనితిమి. 32

క. సిరి యే చరణము పరమా
ఓరమున నేవించు నట నుపయమందెను శం
కరు తలపుతోఁబుట్టువు
ధర ను త్తమశూద్రకులము తగియెడిపృథ్విక. 33

తే. గీ. కారణాంతరముల దానఁ గలిగె నెన్ని
యేనిభేదమ్ము లవి చెప్పనేల? నాఁడు
నేఁడు నికమీఁద వికృతులజాడఁ దాఁ జ
ననిదియై యొప్పు నొక పాకనాటికులము. 34

అ.ప. త్తమకు సత్యమునకు సత్త్వమ్మునకు రాము
నాఁటివారు పాకనాటివారు
భోగభాగ్యములకు యోగమ్మునకుఁ గృష్ణు
నాఁటివారు పాకనాటివారు. 35

తే. గీ. వారి గోత్రములెన్నియో పఱలు నందు
గోకిరెడ్డియనెడి కాఁపు కులపురుషుండు
గాఁగలిగి యతిరాజసకలన మిగిలి
యొక్క తెగవారు బో నీరినొప్పుచుండు. 36

ప. భరతునిబట్టి యిందుజులు భారతులైరి, రఘుండు హేతువై
పరఁగిరి రాఘవాఖ్యు నలభానుకులప్రభవుల్, మహాయశ
స్కరుండగు గోకిరెడ్డి యతిశస్త్రగుణాకరుఁ డిందుఁగల్గుటకై
వఱలెను వానిపేర్లలిగి వంశము వీరి కసంతయమ్ముగకై. 37

క. అతిరాజస గోత్రాప
స్థితిచే నతిరాజసత్వనిధి గలిగెనో?
యతిరాజనులగు వీరలె
గతియగుదురొ గోత్ర మట్టిగతిఁ గాంచుటకుకై 38

గీ. తెలయటట దుష్టభంబని ధీరులెన్నఁ
దగిన యవ్వంశమందు ముత్యమువోలె
రంగధాతీవతంసుఁ డారంగ నుదయ
మంది పృజనేలె నిరతనిష్ఠుందయశుఁడు.

౪౪

శా. పాంగారంగల కీర్తి కెల్లయగుచున్ భూలోకదేవేంద్రుడై
సింగంబన్నను జరికింగొనక విస్తీర్ణప్రతాపాప్తి నే
లంగల్లెన్ మఱిసేల నర్థిజనులెల్లన్ దన్నుల్లాఘింప, నా
రంగారెడ్డి గుణోత్తరత్వమది వర్ణ్యంబాట కాశ్చర్యమే!

౪౫

గీ. ఆతనికుమారుఁ డత్యంతశీతలం డ
నంతధరణీశుఁ డీతఁ డనంతయశుఁ డ
నంతసుగుణాకరుండు ననంతతేజఁ
డగుచుఁ బాలించిమించె ననంత నెలమి.

౪౬

గీ. ఆతనికిఁ బుత్రుడొడయ్యుఁ దిమ్మావనీంద్రుఁ
డతఁడు పూర్వలఁబోలి రాజ్యము రామ
రాజ్యముగనేలి పుత్రికఁ బౌజ్యసుగుణఁ
గాంచెఁ గొండమ్మ యను నొక కాంచనాంగి.

౪౭

క. శ్రీరమణు సాటిదగు రా
జారెడ్డికి నామె నిచ్చి సర్వోన్నతమా
తీరునఁ బెండ్లి యొనర్చి ధ
రారమణునిఁ జేసెఁ బదప రాజ్యమ్మిడియున్.

౪౮

గీ. జలధి నిల్లటముండిన శౌరిపోల్కె
శిమగిరి వసించు నల నగజేశు మాడ్కిఁ
దాటికొండ పురమ్మునఁ దా వసించి
మించి పరిపాలన మొనర్చె నంచితముగ.

౪౯

క. ఆరామయందుఁ గనె ను
శ్రీరుచిదగు రామచంద్రరెడ్డి మఱి ల
త్మరెడ్డి గొమరులుగా
నారారెడ్డి వంశ మతి వృద్ధిదగన్.

కీ॥ మాతానుమాకులగోత్ర

శ్వాతులు వీరైరి భార్యగల కన్యకనే

నాతిగఁ గొనఁదగుఁ గాదే

నీతిగువారి నేమమిట్టిని యగుటకా.

౧౮౦

సీ॥ ఇరువురు : శ్వాతులై తగువారి లిరువు రొక్కటాపాక మెనఁగువార

లిరువు రొక్కటాపాక నెచ్చు బొచ్చెడినాఁ లిరువురు పెద్దల నెఱుఁగువార

లిరువురు కవులచే నెన్నికగనువారి లిరువురు కనికరం జెనయువార

లిరువు రొక్కటాపాక నీనడంచుకొనఁ బరువును చితురు నొరయువార

తే॥గీ॥ లిరువురును నాతితండుల సరణివార

లిరువు రన్యోన్యమును మెత్తిరి బరఁగువార

లొక్క యంగభేద మొక్కటిదక్క రామ

లక్ష్మణులు రామలక్ష్మణుల లలితమతులు.

౧౮౧

తే॥గీ॥ వీర లాచారపరులు సుశ్రీరుచిరులు

వీరు లతిధీరు లత్యంత శూరు లధిక

బంధుహామణతప్పరుల ప్రియు లెంత

చేనిదగు చేసఁగల వార లిద్దయునులు.

౧౮౨

ఆ॥పె॥ రానుచుంపరిరెడ్డి రమణీయములు కల్లు

మేలుబంతి యనెడి మేల్మీగన్న

లక్ష్మణమాంబికను సలక్షణముగఁ జెండ్లి

చేసికొనియె మిగుల వానియెనఁగ.

౧౮౩

సీ॥ మునీకులగోత్ర సముద్యవుండగు ననంతారెడ్డి యేగుణో త్తరకుఁబండి

తనమేరు సార్థకప్రభు పహింపఁ జరించు రత్ననాసార్థి యేరమణితల్లి

తిరుగుళ్ల పురమేలు నరపతి నారసింహారెడ్డి యేసతికన్నగారు

రామబాన్ధుడు మేటితేజోయుతుండు లక్ష్మారెడ్డి యేజగన్మాన్యతమ్ముఁ

తే॥గీ॥ డట్టి శ్రీలుచ్చమాంబ గోపాంబ వీర

లిరువురును భార్యలై తనకెసకమెనఁగ

భాగదేవేంద్రుడై వృద్ధిబొందెసార

శ్రీయుతుండు లక్ష్మారెడ్డి శ్రీయుతుండు.

౧౮౪

సీ॥ లక్ష్మీనరస్వతుల్ రహినీడనంగవచ్చు నన్యోన్యమును మైత్రియమననేని
సాహితీగీతులు సరినాంగదగు నేకపురుషాశ్రయత్వంబు పఱలనేని
శాంతిదాంతులతోడసాటిసేయంగవచ్చుఁడై నొండు లోనొండుఁ బరంగనేని
శ్రద్ధామనీషులు సరిచెప్పఁగావచ్చు నన్యోన్యసైరుద్ధృతి మలరచేని

తే॥గీ॥ అక్కపెల్లెండుగైనై సమానాకృతులయి
సవతులయ్యును భేదము లపము లేక
క్షీరనీరవిధమునఁ జెలిమిగలిగి
డంబలరు బుచ్చమకును గోపాంక్షకును.

౫౬

క॥ ఆలక్ష్మి రెడ్డియు మఱ
యాలలనలలోన బుచ్చమాంబయును లస
చ్ఛీలుర మువ్వరుగొమరుల
బాలిక నొక్కర్తుఁ గని రపారయశస్కృత్.

౫౭

క॥ శిరిలక్ష్మిదేవియును న
బ్యాభిక తనపేరు సార్వపతిమ పహింపక
బాల శశిరేఖయో యనఁ
గా లలివృద్ధిం దనర్చె గళలరారక.

౫౮

ఉ॥ ఆలలనా లలామ సుగుణాకరుడౌ గదవాలరామభూ
పాలునకిచ్చి పెండిలి యపారముదయ్యునఁ జేసి; రాపె స
చ్ఛీలము ప్రస్తునోహరు ప్రసిద్ధియు నీగియు నిర్ణయింపఁగాఁ
జాలుట మాక కాదు జలజాతిభవాదులకే సరకృపా.

౫౯

తే॥గీ॥ ఈమెకన్నను జిన్నలై యెల్ల సుగుణ
ములను నెవ్వరికన్నను మొదటివార
లగును నలరారుచుండు రొజావనీంద్రుఁ
డును మఱియుఁ దెచ్చునృపతియు ననుపమితులు.

౬౦

క॥ ఇరువురు విద్యలలో ఘను
లిరువురు నాకారవంతు లిరువురు నన్నక
గురుభక్తిగొల్పు గురుయతు
లిరువురు సంతానవంతు లిరువురు శాంతుల్.

౬౧

మ. మతిమంతుండయి ఘోరనీచదివి తిమ్మరెడ్డి పాపసయ్యెను
న్నతమైనట్టి వకీల్పరీక్ష యిదియండకో దెల్లనకో సత్కవి
ప్రభుతుల మెచ్చుచు నీతివాక్యపదపూర్వంబైన రత్నాపళికా
గృహితానై యొనరించె నమ్మహాపునికా గీర్తింపఁగాఁ జెల్లజే.

౬౨

క. వీరికినెల్లకో జ్యేష్ఠుం
దైరాజులు ననుపమానమగు శాంతికి తా
వై రామారెడ్డి మహా
గీర్తిండు గంభీరండును సుశీల-న్యుండునై.

౬౩

తే.గీ. ఘోరనీభావ నెక్కుడు పండితుండు
రేనియక భాషలోన సుక్ష్మప్రత్యుత్తముండు
తెల్లనం బెంతచేనియుఁ బెల్లిగల్లు
వాఁడు వినయానిగుఱుముల వీడితండు.

౬౪

ఆ||ప|| శర్మసుతునకేనిఁ దబ్బు నెదకవచ్చు
గాని యితనియెడలఁ గానరాదు
ఇంత శాంతి దాంతి యింత యనుద్ధతి
యింత యోగ్యతయు మఱిందులేదు.

౬౫

తే. గీ. కవులతో స్నేహమొనరించు ఘనండుతండు
కవులతో స్నేహమొనరించు ఘనండుతండు
భేదమిట్టిది యొక్కింత లేదయేని
రామవిభుఁ డనవచ్చు నీ రామవిభుని.

౬౬

క. ఆరాముఁ డనంతానత
గారామునఁ బెండ్లియాడఁగా; రాముండితం
దారామతల్లి పేరిటి
వారీమణిఁ బెండ్లియాడె సయవిగయయుతక.

౬౭

క. ఎంతేనిఁ దనదుపెద్దలు
సంపదమునఁ బొందల రామజనపతి యాయు
ప్రస్తుతుని సుశ్రీమంతు న
సంతాంబికయందుఁ గనె ననంతారెడ్డిక.

౬౮

❖ ప.ప్యం త ము లు. ❖

—:0:—

నీ. ఏతాద్యశగుణాశీచేషః బాహ్యైడివాని కతులేత ప్రగృహం బలరుహాని
 కీవిచేఁ బ్రఖ్యాతి నెనసి వర్తిలువాని కతిశుద్ధమగు చిత్త మమగువాని
 కధికమా రసికత కాధారమగువాని కఖిలవిద్యాశాలి యైనవాని
 కెనలేని వినయంపు గనియైనవానికి ధైర్యమెక్కుడు గల్గి తనరుహాని

గీ. కభ్యుదయములు గల్గెడు నట్లుమేము
 బుగులు ముదమందు గతిఁజేయఁబూను లక్ష
 ణాపరిణయమనెడి ప్రబంధమునకుఁ గ
 ణాకృమం డిష్టైర్గమునఁ దనరుచుండు.

— : కథాప్రారంభము : —

రికింబట్టు యశోవిభూతిపిఠయశ్రీశోభితాశాంతరం
డరిరాట్రాననపీతిహోత్రుండు చక్రశోధాన్యభాభానురం
డరులవ్యక్తిగలప్రయాన ప్రతాపాలంబి సోమ్యము
స్థిరు ఉన్నోక కలాపానంబు బృహత్సేనదృఢుఁడొప్పురుక.

౧

ఈ, కాత మహానుభావుఁడు బుద్ధివ్రతం గొనించు వాఁడు ని
ర్జిత నమస్తవిద్యుల, కనింబ్రహ్మరితం ఉపాసకశ్రుతుండు
ద్భూతసమస్తకల్పభుండు మాణిచానంబులుండు ఉత్తమ
భూతిసమేతుఁ డాశ్రయతికాంతునిఁ గోలించి గాల రొండొకఁడు.

౨

నీ, ప్రతిలేనినంబు ల్లిం బరీధిపిల్లలైకాదు పిద్యాపిశేషముల్ చలయువాఁడు
అనుచునానభూతి నతితయిల్లులైకాదు కనకనాథీయము శోభిల్లువాఁడు
అధికప్రతాపమునంది యుండులైకాదు కాంక్ష దాంతును మెచ్చదగువాఁడు
అద్రుతుఁడృతి ననుగమించులైకాదు ఉల్లిం గాం మభాన్యం చలించువాఁడు

జే.గీ. సకలసకలచరణాకాశనికరభూతి
మాతంపాకరాయితామండపితర
కైయాశాలి రాజనృపక్రమాళి
మానతప్రదగ్ధయుండు బృహత్సేనపిభుండు

౩

నీ, సుకవి పచ్చెనటన్నం జూడనంబులైకాని మనశేమియని యూరకొనుటలేదు
విద్యాంసుండు దనియన్నం బిల్వనంబులైకాని పోనిమ్మనుట మొట్టిమొదలె లేదు
గాయకుండు దనియన్న గారవించులైకాని నాస్తి పాపమనుట స్వప్నమునలేదు
యాచకుండు దనియన్న నానరించులైకాని యానడించుట యెన్నఁజేనిలేదు

జే.గీ. ఎన్నిసాలైన నడిగిన నిమ్మమండు
కాని నున్నిడు తొక్కి మాత్రైవలేదు
అన్యతమాడుట చంగున కైవలేదు
ఏన్మపులుసాటి యా బృహత్సేనపతికి

౪

క. నయమా ప్రతిపదసంపదు

దయమా యామిద మ త్తత త్తద్విపురా

ద్దయమా యదియును గాక వి

నయమా వేటొక్కరుఁ డిట్లనెన్ దాదృశుఁడే.

౪.

క. ఆ రాజేంద్రుని కొక్క కు

మారీమని తనరు సకలమనుజేంద్రతనూ

బారత్నములకు నాపెకు

వార యరయ హ స్తిమశక వైఖరి నొప్పున్,

౫.

తే. గీ. ఆనరోజాక్షి పుట్టినయది మొదలుగ

నఖిలకుభలక్షణముల నలరుకతన

లక్షణ యటంచుబల్కి రెల్లరును న త్ర

లోదరీలక్షణము లెంత యొప్పునొక్కొ!

౬.

తే. గీ. ఆమగువ జన్మనక్షత్రమేమొకాని

పుట్టినదిగోలె శ్రీకృష్ణ పుణ్యభులు

వినగ మది ముచ్చటంబడు వెన్నుఁడన్న

మాట విన్నంతమాత్ర నస్మదముచూపు,

౭.

ఉ. ఆ యెలనాగ శైశవమునందున మేల్ రతనంపుఁ దొట్టెలోఁ

బాయనికూర్చినుంచి తగుపాటలు పాడెడివేళ “ఓలి కృ

ష్ణా” యన నాలకించి పదనాంబుజ మంకురితస్మితముగాఁ

గోయని మించి యాడునట, కోమలి జన్మపశేష మెట్టిదో!

౮.

తే. గీ. పలు పలుకులేల, గరుడపక్షులు సంఘతము

సూజమగు కూజితమునఁ గృష్ణా యటన్న

నాలకించి వినోదాబ్ధి నోలలాడు

మతులెవరి కైనఁ గర్తాను గతులుగానె!

౧౦

క. కేవలక్షణయయ్యును

నావెలదుక నర్వలక్షణాలంకార

శ్రీవెలయ సలక్షణయనఁ

గా వృద్ధిఁజెందె శీతకరరేఖ యనన్.

౧౧

క. అలరులకు సౌరభమువలె

సెలకు శరత్సమయమువలె నీరదతతికిం

దొలకరిమెఱుపుంబలె న

స్నేలతకు లేజవ్వనంపునిగ్గులు దోచెన్.

౧౦

సీ. ముసిముసి సగవులపని చనుదుగఁదూఁగె మొలకచూపులసౌరు తథుకుజిలికె
నడలందుఁ గడవిత జడిమి నూల్కొనసాఁగె నెదవి స్తరించి పయ్యెదనుడాఁగె
నడుము నానాఁటికి నాదారుగాఁదోచె దొడలయందునఁ బుట్టి దొలకరించె
వాతెఱ వేటొక్క వైతిరె గననయ్యెఁ జాతురి పల్కుల నూతగొనియె

తే. గీ. సంతకంతకు లాపణ్యమతిశయించె

వితవిత పనులయందు వేడ్కదొడరె

సంతిపురమున నుండు టభ్యాసమయ్యెఁ

గంతునకుఁ గాఁపురంబయ్యె నింతిమేను.

౧౩

తే. గీ. జాఱుముడిచెవఁ గట్టిపైఁ బచారునేయు

జడఘటించిన పడమలఁ దొడరియాడుఁ

గొప్పపెట్టినఁ దలకన్న గొప్పగాంచుఁ

జొల్లెమిడుటొప్పదే యట్టి సుపతి కురుల.

౧౪

మ. పరివేషములుగట్టి పూగశకలప్రాయములై యంత బద
గరుగోలీల నతిక్రమించి లికుచాకారములై పిమ్మట
సరసీజములమీఱి గట్టిపడి విన్నాణంపు బల్కుప్పలై
పరిమాణింప నశక్యమై యెసఁగె నప్పద్రాక్షివక్షోజముల్.

౧౫

క. రదములను మల్లెమొగ్గులు

పొదలక లేజన్నులనెడి పూవుండుత్తుల్

గదియ నునుఁ బల్కుఁగోయిల

రొదలొదవఁగఁ బుష్పసమయరూఢిన్ దనరెన్.

౧౬

క. అరిత వసంతము సంతత

దంతురితలతాంతమొక్కె దాంతవిరహిహృ

త్కుంత మతిశాంతసకలా

శాంతము సంతోషకరనిశాంతంబగుచున్.

౧౭

క. లేమామగున్న చిగుమిల

నామెయి మెనపంగఁ గోలొంగవలె ని
త్యామోద్యసదమధుర
శ్రీమణయంగఁ గంజములె చలలు తెగయె.

౧౮

క. అల కాల మెల్లరికు సమి

కలసక తామ్రప్రసన్న గాంచినయ్యె
గలయికలలేక తగు కాం
తులభుక గాంతలకు నిశ్చల దుర్దిగియ్యె.

౧౯

ఉ. మామిడిపండ్లు పానకము మంజులతక దగు నిశ్చలపండ్లముల్
భూమిసురాగ్రిగఁబ్రకటించి బూర్ణముగానిడి చందనము మై
నోమియు పీవనల్ వినరియున్ దనియింతురు పుణ్యవంతు ల
య్యామనియందు మాధవున కాదర మెంతయు మేదురమ్మగక.

౨౦

క. అట్టియెడ బృహత్సేనుడు

దట్టములగు చూతములను దనరారి మణి
మట్టితట్టిమమై బల్
నెట్టిన్నెట్టి దగునట్టి పరి లేనోలుక.

౨౧

చ. చరమధరాధరమునకు నన్నుభిలో నొక్కయింత చివ్వునక
నరసనిజమిత్రుండొండ భటసంఘము గొల్వఁగనేగి పట్టివే
ళ్లరుచిసెనంగి సర్వశుభలక్షితమై యలరారునట్టి చ
ప్పరమునఁ గూరుచుండె దగు పండితమండలి చుట్టువాఱగక.

౨౨

ఉ. గాయక గానముల్ సెలంగఁగా రమణీయధఃసాంగనామణి
గేయవిలాసనాట్యములొగిక మిగులక దగ స్వస్తివాచకా
గీర్ణయులు వేదభూష మొనరింప నిలింపులకింపు నింపు న
ట్లాయతమైన సంపదల నాన్యపుండంత వదాన్యమాళియై.

౨౩

మ. మణులక వ్రజములక మహాంబరములక మధ్వాదులక మేటి ద
క్షిణలక భూసురవర్ణముం దనుపుచుక గేల్పొడ్చి యవ్వారికిక
బ్రహ్మతుల్ నల్పును పీవనల్ వినరుమక బాటిరపంకంబు వీ.
క్షణిరమృతిభుగఁ బూయుచుక స్రజములక గంజములక వైచమముక.

౨౪

ఉ. ఉన్నయెడకో సమస్తజగదుత్సవకారణమై సమంతతో
భృగ్నన్నతపన్నగప్రకరపోషకమై ద్రమిడాంగనాకుచ
స్విన్నపటిరసౌరభపశేషపరీమళమై యెలర్చె సం
పన్నవిపన్నభూరిసుఖబంధురమై మలయానిలంబొగ్గె.

౨౦

క. ఆమలయానిల మొలయుట
చే మహిసురులును నృపాలకేతురండును ధృ
త్యామాత్యాదిజనములు
నామోదరసాఖ్యిందేలు నాసమయమునకే.

౨౧

సీ. కాషాయ వస్త్రమ్ము కటితటమ్మునంగ్రాలఁ గాయమంతయు భూతిగడలుకొనఁగఁ
ద్రదికాపగామృత్తు సుదుట్టిపైఁ జెలువార మస్తకమ్మున జటామకుట మొలయ
దండకమండలుద్వయము కేలసెసంగఁ బాదమ్ములందుఁ బావాలు దనరఁ
బేదరమ్మునఁ బద్మబీజమాలయెలర్చ వీణీయ బుజమ్ముపై రాణనింప

తే. గీ. సంబరమునుండి కృష్ణకృష్ణ యటంచు
సరససంగీతధంగీతసంగతులను
బాడియాడుచు నానందభరితుండగుచు
వచ్చె నారదుఁడా నృపపరునికడకు.

౨౨

ఉ. వచ్చినమానిఁ గాంచి సభవార లవారణగౌరవంబు పై
పెచ్చుగ లేచి; రంతఁ బృథివీపతికల్పితపూజకెంతయుకొ
మెచ్చి మునీంద్రుఁ డాదరము మేకొనఁ దన్నృపమాళిదత్తమా
పచ్చలగద్దెపై హరినిఁ బాడుచు వేడుక పిచ్చలింపఁగొ.

౨౩

ప. సుఖాసీనుండై.

ఉ. “నందకుమార! భక్తజనసారకతారక! ద్వారకాపురీ
నందనచందనద్రుమ! సనాతననూతనగోపమందరీ
బృందమిళింద! బగభంరపరీమళభానుమరంద! నీకణే
వందనముల్ పదింబదిగ పండుబవేలు పుండవంశియైతా!

౨౪

ఉ. ఇందుముఖమనోజ! జగదీశ! రమేశ! విధిశమత్య! ని
ష్పందయశోవికాల! పరిపాలితసమ్మనిజాల! సన్మనో

నందన! భక్తచందన! కనకకృష్ణకాంబర! కృష్ణ! నీకీదే
పందనముతో పదింబదిగ వారిడిలోచన! పాపమోచనా!

30

క. చిక్కపు తపముల జపములఁ
జిక్కపు జన్నముల నేమిచేసిరో! నీకా
టక్కరి గొల్లవెలందులు
చక్కఁగఁ జిక్కితివి వారిసందిశలందుకొ.

31

మ. అలినీలాలక భీష్మకన్య తొడపై నానందముంచెల్ల నీ
లలు చెన్నారంగ సత్యభామ మధురాలాపములందెల్ల నీ
చ్చులపై పెచ్చుగ నానుదంత విడముకొ జానొప్పనందీయ మె
చ్చులకుకొ మెచ్చులూసంగు నీవిహృతికికొ జోహారు జోడించెడుకొ.

32

కా. కోకలో చంకనుబెట్టి గూఢగతిఁ దక్కుంగొల్ల యిల్లాండ్ర బలో
పింకకొ పంచనచేసి పొన్నపయికికొ నేంచేసి కూర్చుండి త
దాకాపూర్ణనిశాకరానల మర్తంబులో విలోకించు “నీ
జోకలో లోకము మెచ్చుపోక” లనుచుకొ జోడించి తేల్కొడ్చదకొ.

33

కా. రాకాచంద్రాకనన్మయూఖతమీఱకొ జేరి కాళిందిలో
నేకాంతమ్ముగ గొల్లచేడియలతో నిచ్చల్పసాళింపఁ గొ
క్కికాచారము దప్పకుండ ననుఁగుం గోపాలకులనూడ స్నే
హకాంతంబయియొప్పు నీచయిన రానకీడ తేమొక్కదకొ.”

34

క. అని మాటిమాటికిని న
ప్రసజాక్షుని చర్యలెల్ల పర్చించుచు భ
క్తినిమిలితలోచనుడై
ముని వీణియమీటె రసము మోటులుగట్టకొ.

35

క. నెట్టికొని నారదుఁడు రస
ముట్టిపడకొ జలజనయను నొగిఁబొగడఁగ న
ప్పట్టునను బృహత్సేనుని
పట్టి వినియె నలపుకొంత పయిపయిఁబొంగకొ,

36

మ. ఐమ్మట సారదుండును బృహత్సేనుండును గొంతపడే నుచిత ప్రసంగమ్ముల
గాలమ్ముఁ బుచ్చుచుండి రట్టియెడ నమ్ముని కలననున్న లక్షణంగాంచి
నృపున కిట్లనియె.

ఉ. “ఈయెలనాఁగ వెండిలికినీడయి తోచెడిఁ బెద్దతెల్ల నా
బోయనఁబోలు నూత్నమదనాంచిత నొక్క కుమారకున్ జగ
ద్దేయునిఁజూచి సర్వజనగేయముగా నిక్కనైనఁ బెండిలిన్
జేయక మిన్నకుంట తగునే? నరపాలకులౌషధంసమా!”

30

క. ఆన బడనరుఁ డిట్లను “నో
యనసూ! తగునట్టి నర-రాగ్రణినుమునిన్
జననుతుని మీరలొనరి
వినిచిన నన్నానికిచ్చి పెండ్లియొకర్తున్,”

31

చ. అనవుడు పోనియిట్లను “గృహధిప! మానుల మైనమామ న
చ్చినపురుషుండు పొక్కితములు పెప్పెడివారలఁబోలె మీకు న
చ్చునో, యటుగాదో! నామదికిఁజొప్పడువాని వచింతు నాతఁ డి
క్కనకనిభాంగికిం దగినకాంతుండటందుఁ దలంతునెంతయున్,”

32

ఉ. ద్వారకనేలువాఁడు సముదారగుణాఘ్యుఁడు మేలువాఁడు నా
కారము చెప్ప నేల! రతికాంతునిఁగన్న మనోహరుండు దు
ర్వారధిపువ్రకాండముదగ్గఁజనుఁ డాతనికన్న మేటి యీ
ధారుణిఁగాదు నాకముఖిధామము లందుఁ గనక వివక జామీ,

33

ఉ. ఆతని కాతఁడేవ్రతి సమస్తవిభక్తులఁ దృప్తు-మారికా
రీతియుఁజూడ నాతనిఁరంపఁగ నెంచెయిట్ల తోచు మే
లీతరుణిశిరోమణికి నీడతఁ, డాపరిభూతశంబరా
ధాతికి బోడు నీతనయ రాజవరేణ్య! యెఱుంగఁజెప్పితఁ,

34

క. కాని యొకసందియము కల
దీనరలోకాధిపతుల కెల్లరకును న
హ్మానిజననుతుండు గొల్లండు
గాని నృపుఁడు గాఁడటందుఁ, గలది వచింతున్.

35

క. నారాయణుండు భరణి
గోనగు వారిండు యాదవకులహ్మణఁ డె
న్నారెన్ గృహ్మండన నీ
కారసి తెల్పితిని గడురహస్యంబైనన్.

36

క, చకితులగు లోకులకు నెఱు

పక్షతీటదు గాన నొకయంపాయము కడునె

న్నికయగుగతిఁ దెల్పెద వా

రక చాటింపుము స్వయంవరము జగమెల్లఁ.

ర౪

ఉ, నీకొమిరెన్ పరింప భరణీపతులెల్ల రహంకియామహం

ద్రోక మెలర్ప రాఁగలరు; తెల్లముగా నభుడీవు మత్స్యయం

త్రాకలనమ్మునన్ జయమునందిన నుందరుడీ కుమారికన్

జేకొనునట్లుగాఁ బ్రతిపచేయు ముపాయము వ్యాయ్యమైతగన్.

ర౫

ఊ, దానికే గృష్ణఁడొక్కరుఁడు దక్కఁ దదన్య భిక్షు; లాతఁ డ

మ్మాని జలమ్మునందుఁగని యుప్పరవీడిని మత్స్యయంత్రముం

బోనరకంగలాఁ డతని పోడిమి యన్యల కబ్బసేర్చునే

యానరరధ్యుచోదకునికడ్డమె! యెంతటి రాజచంద్రిలున్,

ర౬

ఋ, జయలక్ష్మీలనామనోహరుఁడు కృష్ణస్వామి నీపుత్రికిన్

బ్రియుఁడై యొప్పెడి నిక్కమియ్యది నృపుల్ పేటెత్తిపెచ్చినన్

లయమందింపఁగఁజాలకున్నె? శిశుపాలధ్వంసి నీకేల ని

ర్భంజమాశీతి నొనర్చుమిట్లు, శుభముల్ వాటిల్లు నాయానతిన్,

ర౭

క, అనుచులుకులు విని వృషపరుఁ

డనుశౌదముచెందె మానియరిగెం దనయి

చ్చను; లక్షణకున్ మన వ

మృవసిజజనకుపయి మాటిమాటికి వ్రాఁనన్.

ర౮

తే. గీ. అంత నరవతి పురమునకరిగె; లక్ష

ణాంగనామణి యంతఃపురాంతరమున

కేగెఁ; జెలికత్తెలందఱు నిండ్లుచేరి;

డరుణుఁ డరుణప్రభాంకితకరణుఁడయ్యె.

౫౯

—: ఆ శ్వా సాం త వ ద్య ము లు. :—

—: ౦: —

క. ఘోషావాప్రజ్ఞో

త్కర్షాకర్షితయశోధికా! శంకరసం

కర్ణానమబుద్ధియుత! య
మర్షస్వీకృతివిరహిత! మానితచరతా !

౫౧

సగ్విణి. పాకనాట్యవ్యయా! బంధురాలంకిరీయా!
శ్రీకళత్రాంఘ్రి సంసేనాప్రోదయా!
గోకిరెడ్యాప్తసంగు పక్షి రీ! గుణా
భోక నైకప్రియా! లోలుత్యాప్రియా!

౫౨

పంచచామరము.

ధరామరస్థిరాదరా! వృథావిధోక్త్యనాదరా!
నిరంతరామరక్తి చిహ్నా! నిత్యపోషితప్రజా!
పరాభిధేయవస్తుతత్త్వపండితా! యశోన్వితా!
ధరాపరేశ్వరా! సమస్తధర్మమర్మభాస్వరా!

✽ గద్య. ✽

ఇది... శ్రీ తిరుగుతివేంకటేశాయ లక్షణా పరిణయంబను
మహాకవిబంధమ్మునందుఁ బరిధానాశ్వాసము

కిరస్తు.

కిమత్పరచేపతామైసము.

లక్షణా పరిణయము

ద్వితీయాశ్వాసము

కర! లోకోన్నతసుగు
జాకర! యాపనకలావిహర! సుకవితా
పాకవివేకముగల కవి
రాకకలరు వేల్పుగిడ్డి! రామాచెడ్డి!

తే.గీ. అవధరింపు మనంతరంబుబంధు
నందు రాగాతిశయ మెక్కుడై నెలంగె
స్వగతుడగు హరి వరుగెగోర గమకించు
లక్షణకు గల రక్తిదెల్పినో యనంగ.

౩

క. ఆంబుజబంధుడు పూర్ణత
రంబై యర్థమయి కొంతరాజించియు నూ
త్మంబై తగు బింబమున గ
మంబుగదాఁ బశ్చిమాద్రిమాటున కరిగెన్.

౩

క. హరిదత్తుడు తనగృహమున
కరుడెంచె నటంచుఁ బశ్చిమాంబుధి ముఖంబు
గరమునఁ గానుకొనంగఁ ద
దరుణచ్ఛవిఁ బొల్పెననఁగ నరుణం దెనఁగెన్.

౩

తే.గీ. పశ్చిమాచలమునఁ గాంతి పరిధవ్వె
గాని తూరుపుఁగొండ రిక్తదశనంచె;
“నొకఁడు చెడిపోవువైఁగాని యొకఁడు బొగు
పడుటలే” దని జను లాడుపలుకు నిజము.

౫

తే.గీ. వారకాంతనుపదలి యంభోరుహాస్తుఁ
డరిగినంతన యద్దాని నంటుకొనఁగఁ
దమ మరుగుదెంచె, వారకాంతలకుఁ దగిన
వాఁడు వీడిన దురపస్థ పన్నుటయదె!

౬

ఉ. అంబుజముల్ చలించె, బతగావళీ గూళ్లకుఁ జేరవచ్చె, దీ
రంబులనుండి విప్పులు కరంబుల డంబుగ నీరుకావిన
స్త్రంబుల సంపుటంబులు పొనంగ గృహంబుల కేగుదెంచి, ర
భ్రంబున సంజ తగ్గె, విరచబాతెఁ దమంబు కృమంబుగాదెనల్.

౭

తే.గీ. కొండలన్నియుఁ గాటుకకొండలయ్యెఁ
జెట్టులన్నియుఁ జీకటిచెట్టులయ్యెఁ
బండులన్నియు నేరెడు పండులయ్యె
నేమనఁగవచ్చుఁ దామసిదీమనంబు!

౮

ఆ.ప. జలజజలజబంధుశరపాభ్రములయందుఁ
గలుగు రాగమెల్లఁ గలసి జార
జారిణీమనఃప్రచారంబు గావింపఁ
బోలు లేకయున్నఁ బోవుటెట్లు.

౯

తే.గీ. గగన మను గని పెకలించి కాలపురుషుఁ
డందుఁగల పజ్జిములఁ బయి నమరఁబెట్టు
చున్నపోలికఁ గృమముగా నొక్కటొకటి
గాఁబ్రకాశించె దారక ల్లములుగట్టి.

౧౦

జ. వెలవెలబాతెఁ దూర్పుడెన వేవిళ్లు లొప్పినమీఁద గర్భిణీ
లలనమొగంబువోలె; శుభలక్షణాలక్షితుఁడై దిగంగనా
తిలకముసాంపునకొదగి ప్రతిక్షణవర్ధిత కాంతిసంపదల్
చెలఁగఁగఁ జందురుండు వొడిచెన్ సగపాలుతమం బడంగఁగన్.

౧౧

క. కలువలపాలిఁటి పున్నెము
కులుకుంబవరాండ్రపాలి కొరిక గజదొం
గలపాలిఁటి మృత్యువు చె
న్నెలరాయఁడు వెలిగె విరహీణీశతుం డె.

౧౨

క. కేరె జకోరములెల్ల; వి
చారమ్మన మునిగె జక్కజంపతులు; జలం
బూరె స్నెలరాలె; జే
కూటె దంపతులకింపు; కొలయుతేటె.

౧౩

తే.గీ. పద్మనీకాంత తనుజూచి పవలు నవ్వ
రాత్రి నగసాగె దాని గైరవిణి చెలగి;
యేరికేనియు నమవన యేగుమిడ
రాణనెనగడి పున్నమ రాకపోదు.

౧౪

ప. ఇట్లు చంద్రుడు విజృంభించుటయు.

ఉ. “నారదుడేలవచ్చె? జననాయకు మోలకు, వచ్చుగాక తా
మారునిగన్న సుందరునిమాటల నెత్తగనేల? యెత్తుగా
కారమణీమనోహరునియందము నామది కెక్కనేల? “నా
కోరిక దీర్చువారెవరో? యిపు” డంచు మదిం దలంచుచు.”

౧౫

మ. “అనురాగంబది కన్నుగానదు, మనంబా మిఱుపల్లమ్మలె
గనకెచ్చెటకునైన నేగు, నిక వేడ్కల్ మంచియున్ జెడయున్
మునుపే నేరవు, మన్మథుండు చపలాత్ముండెంతయు న్మూర్ఖుడం
గనలె లోకువజేసి మీడెబడు శక్యంబే నివారింపగన్?”

౧౬

క. అని పలుకెఱుగుల మనమున
జననాయకపుత్రి ప్రిబలసంశయడోలా
వినిపితమగు తనపితమున
కనుమతలగు చెలులులేమి నటుచూచుతటి.

౧౭

ఉ. “నెచ్చెలులేగుడంచి ధరణీవరపుత్రికగాంచి తద్విధం
బచ్చుపడంగనెంచి ప్రియమారగ డగ్గఱజేరి యెంతయున్
బొచ్చెములేనికూర్చి పాలుపున్ డెలుపన్ విరహాగ్ని పైపయిన్
హెచ్చగఁ బచ్చునింటిదొర హెచ్చులునున్ బయిపెచ్చులెత్తగన్.”

౧౮

క. పొడలుటకు సంకయించుచు
ముదితకుఁ దామిట్టులనిరి మద్దియలు “బ్రో
యిదియేమివంత! తాపా
సాదనుయొ లతాంగి నేను మూలమునన్.”

౧౯

చ. కుచములఁ దారహారములఁ గ్రొంబొగ రేగుటయేమి ? చందనం
బు చిటులులేమి ? మేను తెలుపుం బలుపెక్కుటయేమి? యింతలో
విచికిలగంధి నీకుఁ గనువేడుఱుగల్గిన హేతువేమి ? యిం
త చపలతకా నెనం గను విధంబదియేమి ? యెఱుంగఁజెప్పనూ. ౨౦

క. నీవైఖరిచూచిన నీ
భావం బల తుంటుపెంటివానికి నిలయా
భావముగనె ననితోఁచెడి
బైవారమె ? యేము నీకుఁ బచ్చదహాక్షి. ౨౧

క. కావున నీసమ్మదిగల
యాపత్సంగతులు చెప్పు మందుంగల కా
ర్యావసరము గనుఁగొందము
నీవారికిఁ దెలియకుండ నీరజనేత్రా. ౨౨

ప. అని గ్రుచ్చి గ్రుచ్చియడుగు నెచ్చెలుల కచ్చెలిమిన్న గొన్నన నిట్లనియె. ౨౩

ఉ. చెప్పెడిదేమి నాకుఁగలచేవయుఁ దోవయు మీరకాదె ? మీ
యొప్పునికార్యమందు మదినుంచెడిదానె ? మీకుఁజెప్పటన్
తప్పునె ? తప్పుగల్గినె ? విధానమెఱింగిన పోడలైన మీ
రెప్పుని నేయఁజాల ? రిది యెంతటికార్యము మీరుపూనినకొ. ౨౪

ఉ. నారదహూని పచ్చి జననాయకుముందరఁ గృష్ణచర్య లిం
పార విపంచికారపము హాయిగఁగూర్చి పచిం చెఁ, జించె న
మృదుఁడు నామనంబు పలుమాటు శరమ్ములనించినించి, యో
సారసగంధులార! యెకనక్కెము చేసెదరేమి? నెమ్మదికొ. ౨౫

చ. ఆపనిసరుండు నమ్మునిపరాగ్రిణియాన స్వయంవరమ్మునే
యవలయునంచు నెంచె నపుడామర నైరి యనుగొహించి యీ
యవనికిరాకయున్న మన మావలఁజేసెడిదేమి? వానికొ
క్కవిషయమానె? నావలపుకాంతలు వేసకునేలు గల్లగకొ. ౨౬

స. ఎదుటొమ్మదిగక సమ్మదికెక్కు పలుతెక్కులాదించు రుక్మణీయువతి కన్ను
దొడఁజేరికడుమీటి గడిదేరి పోడయై ప్రేమచూపెడి సత్భామకన్న,

నునుకెంపు కనునింపులను ఒంపునుంకింపు ధీయపెట్టికలచు బొంబుగొట్టికన్ను,
జలమూని తలపాని పులపే నియతించేసి లీలనోలార్పు కాళిందకన్న ;

తే. గీ. నెచటవోరకిన నచటన యిండ్లక హమి
లాగికోనిపోవు గొల్ల యిల్లాంకికన్ను
ఒక్కడినమున్న దాననో, చాకచక్ర
మున్నదాననో? యేను రామోడినుట.

౨౭

వ. అని పట్టరాని తమకమ్మున నెట్టతేలవ గుట్టుచెడ పట్టగదుర నెట్టుకోని యిట్టు
నట్టును దోచుమి దనలో,

౨౮

నీ. ఆరుక్మిణీదేవి కధరంబవైతేని యధరమా ! తదధరసుధలభించు
నానత్యభామకు హస్తంబవైతేని హస్తమా ! యతని తలంటగల్గు
నాజాంబవతికి నిక్షోజంబవేని వక్షోజమా ! తన్నఖాంతుము లూలయ్య
నానుదంతకు గన్నులై జనించితిరేని గనులార ! యతని గన్గొనగనమ్ము;

తే. గీ. తుదకు నొక గొల్లనుదతికి బదములైతి
రేని చరణమ్ములార! యాతేనిమాళి
మానన లభించు నారితమాని నన్ను
నాశ్రయించితి రేమి భాగ్యమ్ము గగ్గ?

౨౯

ఉ. ఎంతటిసోయగంబా? మఱియెంతటి చక్కని చాకచక్రమో?
యెంతటి వింతసంతసమో? యెంతమనోహరతావిశేషమో
యెంతటి తీనియో? మఱియు నెంతకు నెంతయుఁగాక యున్న న
క్కాంతలు నవ్యకాంతలును గంతుని మంతనమందు సుంతురే.

30

మ. మదనుం దిట్టగరాదు, కోయిలలతో మామోడ్డగారాదు, నె
మ్మది వారింపగరాదు, కోక్కెలపసక మర్దింపగరాదు, దు
ర్బదముం గిందుగజేయరాదు, తనకాసుం బన్యులొవారితో
మొదలే చెప్పగరాదు కష్టమకదా, పూబోడియైపుట్టుటల్!

31

క. మదనా! నీకిది యెంతయ
నదనా? నీవంటివాని కనకలమిందక

గదనార్థటి తగునా? యా
గదనాటి న వారిమీద బాహుబలంబా.

30

క. పాలయలుకలుగల కలుకుల
కలక వెలికిగొలుపు తలపుగలిగింపగ నె
గలిగించెను జలజానుడు
శిల వెలియగ జలజముగల నేచెదడకటా!

క. కలనీమెలని చెలరేగెడి
తలనీతలునులకు పలపుతలపులపైపె
నొలయించిన గలుగును నీ
తల జలనము లేనికీర్తి లిక్షుశరాసా.

31

చ. భుజములు తీటవట్టినను బోరగరాడె, పురారితోడ? నీ
రజముఖుల? భవచ్చితశరములదాడికి దాళువారు; నీ
విజయ మెఱుంగమే? యజుడు విష్ణుడు రుద్రుడు నీకు దాసులౌ
ర! జగము లెల్లగెచ్చి యొకరామపయిం పగునా? పృథాభముల్.

32

కా. రాజీవంబ యటంచు వైచెదవు లాగ్రాజీవముక జీవమా
రా జాగేల? యటంచు జీవమును గూర్చిరెలై వెలింజేయునో
రాజీవాస్త్ర! భవద్విరోధములు మార్జాలంపు సయ్యాటలై
రాజీవాక్షుల నేదుచున్న విది ధగ్మంబానె? నీదోటికికె,

33

స. అని చంద్రు ముద్దేశించి,

తే.గీ. చంద్రు జీవనదార నీధామమెన్న
జీవనదమార్గ మాకృతితీవి జీవ
నస్వరూపము నీకు ననాభజీవ
నాపహరణంబు యుక్తమానా? శతాంక!

34

తే.గీ. చంకములకు నీకును బద్ధవైర
మట్టి చంకసాయకు ననుసరించి
చేపమాపెద వార! రాజీవవైరి
చరమశత్రులు గలసినచ బ్రతుకెదరమె:

35

చ. సహజశృంగభుంధి గురుసామజయానను గూడి యామిసీ
విహరణశీలినై దివి భువి న్నిలువోపకయున్నయట్టి నీ
యహమిక కంగనామణులు నా నొక లెక్కయే? యింతయేల? నీ
యిహము సరమ్మునుం గనని యెడల నేమన నేమిలాభమా.

37

చ. ఎరుటికి వచ్చి పుష్పముల నింపుజనించుగఁ జల్లినట్టి య
మ్మదను మహాగ్రంథమున మాపిన యాపురవైరి యుప్పుడుకొ
గడలక నెత్తికెక్కు నినుఁ గాదనఁ గాగ్రహమానఁ డక్క టా
మది నొకలింగధారి నని చూటికెఁ గా నభిమాన మొనెగో.

38

క. అని చందురునిం బలుమలు
గినిసి పలికి చెవులు చించు కీరమ్ముల మిం
చినగతిఁ గేరెడి పికములఁ
గను లెఱుంగఁజేసి యనిలుఁ గని యిట్లునియొకొ,

39

క. చలమాననేల? ములూ
చలమారుతమా! వియోగచలమానినులకొ
బలమాఁజేయు టిదియొక
బలమా? కలమాట లెల్లు పక్షికులఫలనా.

40

ఉ. ఈగతి దూఱిదూటి యొక యింతయుఁ దాళఁగలేక మూగ్ధునో
గాఁ గని నెచ్చెలులో చలువగండము గుబ్బలఁబూసి శీతలో
ద్యోగము లెన్నియేనియును దోచిననట్లు నొనర్చి తేర్చి యిం
కేగతి నిర్వహింతు మని యెంచి తలంచుచు సున్నయంతటకొ.

41

తే.గీ. కెలనఁ బంజరముననున్న చిలుక పలికె
“నేల యీలీల యోజింప నేనుగల్గె?
గృష్ణునెఱుంగనో? ద్వారకలేగలేనో?
కార్యమును బొత్తుపఱచెడి గతు లెఱుంగనో?

42

ఉ. మున్నొకనాఁడు చూచితిని ముచ్చటమీఱఁగ ద్వారకాపురిం
బన్నగవైరిప్రోలు నగజాధిపువీడు రమేశురాజధా
ని న్నగజాలు నన్నగరి నిచ్చలుఁ గాఁపురమున్న భూసుగులో
జన్మములందుఁ బ్రోడలు విశాలయశులో నిగమాంతకోవిదుల్.

43

ఉ. వారల పొండితీమహిమ వారలయోగ్యత వారితీరు న
వ్వారి కులానువర్తనము వారలతేజము వారినంపదల్
వారి కుటుంబవైఖరులు వారిపరోపకృతిస్వభావముల్
వారిజసంభవుండయిన పరిణాననేయగలే ధొకింతయున్. ౪౬

క. ఆదితీమి వింపయో యొక
పదియేడులు పచ్చదళకె పవమున్ గగ్గిరుమున్
దుడుముట్టె జెప్పనేర్తురు
చదువుల కిక్కలగు బ్రహ్మచారులు నగరిన్. ౪౭

ఉ. కత్తులపై బరీక్షనిడఁగాఁదగు వేదము, శాస్త్రమన్న మీ
చిత్తమువచ్చినంత యింకఁ జెప్పెడిదేమి, కింతమన్న పే
రెత్తి జయింపశక్యమె మఱెవ్వరికేని, సమస్త విద్య ల
ప్సత్తనభూసురాగ్రిణుల పాలనరాదె? మఱింతయేటికిన్, ౪౮

ఉ. రాజులదేమి? సంపదల రాజులు వారలులేరె? కత్తురిన్
రాజులు నిర్జితప్రళితరాజులు రక్షితవేదిశాస్త్రమి
శాస్త్రజులు సమృద్ధాయితవరాజులు సంపదలందు మేటి గా
రాజులు కీర్తినిర్మలతరాజులు రాజులు భోగ సంపదన్. ౪౯

తే. గీ. కోమటులసంపదలను బేర్కొనఁగనేల
యాదియంతమ్మునొందియు నాదియంత
మును గనక మధ్యమమ్ములెచను ననేక
ములు మణులు ప్రజములు రత్నములును నెలమి. ౫౦

తే. గీ. విష్ణుపదజులు సదసద్వివేక మెఱిగి
తగు ననంతాప్తిచే మహాదయముగాంచి
విధుని సంసేవనముగల్గి విధివిహితగ
తుల నతులవైఖరుల నొప్పుదురు పురమున. ౫౧

ఉ. అప్పురి వారకామినుల యందము చంద మటుండగొడు బల్
కుప్పలుగా భవంబు పదికోటు లొసంగినగాని నీచుడన్
తెప్పలు విప్పిచూడరు సరేకడు! విద్యలునూపి ద్రవ్యమున్
గాళ్ళగ సంగగొించి యనుకూలురఁగూడి ముఖింతురెంతయున్. ౫౨

ఉ. అందమునందుఁ దన్నగరమందలి గొల్లవెలందులే మరు
చ్చందనగంధులం గెలుపజాలుదు రన్న ధనాంగనామణి
బృందము నెన్న నేల? పురవీధులఁ బూవులనమ్మబోట్లతో
డం దులఁదూఁగ నేర్పునె టెడంగున రంగయు గింఁగఁదోనియున్. ౫౩

ఉ. పూవులతోటలూ, మదముఁబుట్టఁగఁజేసెడి మేటితావులూ,
బావుల శీవులూ, మణులుపన్నిన మేల్మికఁడానిమేటిలూ,
మావులతావులూ, నుధురమంజులకోకిలకాకలీకల
దాప్రములూ! మనోహరము లత్పూరి మెన్నిట నెన్ని చూచినన్. ౫౪

క. ఆపురము నేలకొనెడి మ
హాపురుషుఁడుకాఁడే? కృష్ణుఁడనఁగ, సతనితో
రూపమున నన్యవిధమున,
నేపురుషులు సాటివత్తు లే భుషనమునన్.

సీ. పురిటింటనున్నయప్పుడ పూలననుగొట్టి మేటికొఖ్యాతిఁగి మించినాఁడు
అతిబాల్యమైన ప్రాయమున మద్దులఁదూల్చి యందరాని యశమ్ము నంగనాఁడు
అంతకింతైన ప్రాయమ్ములోనన దానదసము మిగిలి పశ్చింతి దవలినాఁడు,
అంతకొక్కింత హెచ్చైన పాయముననే నగమెత్తి నట్కింపు నెగఁదినాఁడు

తే. గీ. కాళియాపిమదం బడగంగఁద్రొక్కె
గంసు హింసించె, దనవారి కట్ట ముడిపె,
ఁబెండియాడె, గుఁచేలుఁ గుఁబేరుఁజేసె,
నానఁ డగుఁగాద? శ్రీకృష్ణుఁడ పతిపలుగన్! ౫౫

క. పదియాఱువేల చెలులకు
మదనుండె వెన్న పెరుగు మఱుపించి ముసం
బొడవఁగఁ దిని బలిసిన కో
విదమాన్యుఁ డతండు గుఱుతు వేటికనెలూ. ౫౬

ఉ. ఆతని చిత్రమేమొ యొకఁడయ్యును నందఱ కన్ని గుఱుకొనె
వేత్తల సొక్కఁజేయుచును వేయివిధమ్ముల మెప్పులంగిల
చ్చేతములందు నెప్పుడు వసించు నటంచును జెప్పవంటి మా
జ్ఞాతులఁజూడఁబోయి యొకనాఁడు నిజమ్ముగ నమ్ముఁ డింతయున్. ౫౭

చ. అను శుకరాజమాటలు హృదయము బిట్టలరింప నెచ్చెలులో
విని గదియంగఁజేరి పృథివీవరు పుత్రికఁగాంచి “సీమన
మునున గల కోర్కె లింపలఁగ బూర్తియొనర్పఁగఁ బూనినట్టి నీ
యనుఁగు శుక మృహట వివశమ్మ! మనఃపరతాప మాఁగఁగఁ.

౫౯

చ. పులుగుల కిట్టికార్యములు పూనఁజెల్లవటించు నెంచఁగా
నలవడ పల్లవాఁడు దమయంతికి నన్నలుతోడ నేస్తముం
గలుపఁచె యొక్కయంచ? గనఁగా నివి కొత్తలె? తత్తదున్నత
స్థలముల కేగఁజెల్లునె? ననఁ మఱియొక్కరి కెంతవారికిఁ.

౬౦

శా. ద్వారముల్ పనిలేదు కోటలనినకొ దాటుల్ తదంతస్థితా
గారంబుల్ సార శంకలేదు పులుఁగుల్ గా కిట్టికార్యము లె
వ్వారల్ దీర్పఁగలారు? నీ మనమునకొ బాటిల్లు తాపమ్మ నీ
కిర్రాగ్రేసరుతోడఁ జెప్పఁదగఁదే? కీరేశ్వరాలాపిసీ.

౬౧

ఉ. అమ్మరొ! యిట్టికార్యముల యం దిటు జాగొనరింపరాదు వే
గముగ నీమనోరథము గాదిలిచిల్కఁకుఁ జెప్పిపంపు జా
లమొనరింపఁబోకుము విలంబము చెట్టయగుకొ “శుభస్యశీ
ఘ్ర” మృని చెప్పినకొ వినవుగా, తడవాయె నిశీధమేగెడికొ.”

౬౨

క. అని మాటిమాటికిని బో
ధనచేసెడి చెలుల వినువు దనరఁగఁ గని నె
క్కొని మఱియు మఱియు బోధిం
చిన మెల్లనఁ జిల్కఁతోడఁ జెలి యిట్లనియెకొ.

౬౩

క. రమ్మనుమి, నైపుట భా
రమ్మనుమి, విరహ మతిభరమ్మనుమి, వా
రమ్మనుమి వ్యవధి, నుదూ
రమ్మనుమిపురి, స్వయంసర మ్మనుమి తగకొ.

౬౪

క. చలమనుమి మరుసకి, ని
చ్చలమనుమి మన్మథ, బచలమనుమి పృగం
చల మన్మథులపై, నిదిచం
చలమానిని గాదటించు శౌరికిఁ జెపుమి.

౬౫

క. మొక్కితిననుమి, తనకుం

దక్కితిననుమి, విశేషతాపగరమునక

సొక్కితిననుమి మిగులక

జిక్కితిననుమి, స్వయముగఁ జెప్పితి ననుమి.

౬౬

క. అనుమానమేల? నిక్కము

నిను మాన నటంఁగుఁ బలికె నెలఁతుక పేర్మిక్

జనుమాన మొనఁగుమనుమా

చనుమా కనుమా కృపానుసారికౌ శౌరికౌ.

౬౭

క. విరు లరులు, సరులు సరులు, హి

మరుచియు నక్కమరుచి, పికనూద్యద్భ్రంగ

స్వర మురు భీకరతర, మే

మఱి కిదియంతయును దెల్పునూ నరహరికికౌ.

౬౮

చ. అనియనుపకౌ శుకంబరిగె; నంచితనంచితపుణ్యగణ్యన

జ్ఞనధననందనందనలనత్పదపద్మరజోనుషంగన

ద్భ్రునిభృతవాసభానురమద్రప్రమదామృదుగానదూనదే

పనిచయమై తనర్చు నల ద్వారకకుకౌ గకుబంతచారియై.

౬౯

తే. గీ. కుక్కుటములంఁక గొక్కురుకోయటనియె

దిక్కులం దించుకించుక తెల్విదోఁచెఁ

జుక్కువోడిచెఁ బొటుక్కునఁ జూడఁజూడ

దీపములు తెల్లవారె సంతాపమాతె.

౭౦

శా. చోరుల్ తాటిరి తారకల్ జాణిగె గచ్చున్విచ్చుగా జారిణీ

జారుల్ వాటిరి మారుడుకౌ మరలెఁ గాసారంపుఁ దీరములం

బాఱుల్ నేరిరి దూరమేగు పథికుల్ మార్గంబులంబట్టిరం

భోరులెన్నరభపూరపూరితములె పొల్పారె నుండెమ్మెరల్.

౭౧

సీ. అభిసారికాంగనావ్యభిచారములుతగ్గెఁ దమము తూరుపు పర్యతము డిగ్గెఁ

గువలయుములరంగు దపుడప్పుల ముణింగ నెడవిపటివాని యాగడమడంగఁ

బద్ధిపీకాంతకుఁ బ్రాయంబునిండాఁ నంబుజారికి వైభవంబుతీతె

నేకీభవించుచుఁ గోకముల్ చెలరేగె గుడ్లగూబలు కొండగుహలడాఁగె

తే. గీ. రంగమెయి మత్తువస్తువుల్ మింగిమింగి
యొడలెఱుంగని రతముల బడలిబడలి
తెలివిగనలేని బలుసోమరులకుఁ దక్కఁ
దెల్లముగ నెల్లవారికిఁ దెల్లవారె.

22

ఉ. రంగగఁ దూర్పుకొండపయి రాజిలు చెట్టునఁబుట్టినట్టి నా
రంగఘటంబనంగఁ గడురమ్యములౌ నరుణచ్రభౌచ్చటౌ
నింగినఁ బర్వం బంకజసనీకమనీయత మాటిమాటి కు
ప్పొంగ నహస్కరుండు పొడుపుంగనెఁ జక్కప లొక్కఁటైతగఁ.

23

తే. గీ. పొచ్చగము సూర్యుడనుపుత్రుఁ బడయుకతన
సంతసమ్మున దిక్కుల కంత రక్త
రాంకవమ్ములు బహుమతి రాణనొసఁగె
నాఁగ నీరెండ చెన్నారె నాలుదెసల.

24

ఉ. అంతకు లక్షణాసతీయు నాబిడ నెచ్చెలులుకొ దిగంతర
ప్రాంతనిష్ కృత్యమ్మలయి పల్కఱు కీరము రాక చూచుచుకొ
గంతు దురంతతాపమునఁ గ్రొంగెడి రాతనయకొ బ్రహ్మదిత
స్వాంతనొనర్ప నేగిరి పసంతునికొటకుఁ బూలతోటకుకొ.

25

సీ. గొలలచేదూఁగు కదళికల్ ఫలమ్ములఁ గొమరారు నారికేళములగములు
చేయెత్తు నిడుపువచ్చెడి పూగములు కిసాలయములఁ దగురసాలంపుఁ దరులు
పూలఁబిండెలఁబండ్ల వ్రాలెడి పనసలు పండినచెఱకులఁ బ్రబలుమడులు
నడుగడ్డునకును జొప్పడు పిల్లకాల్వలు కంటికి నింపగుపంటచేలు

తే. గీ. చక్కని కొలంకులును మేటి చంద్రకాంత
ఫలకవేదులు కేళహాళులు సుమాళ
మలరు కేళిగృహమ్ములు పాలుపుడెలుపు
పలపుజిలికెడి యుద్ధానవనమునందు.

26

సీ. ఉభయపార్శ్వములందు నొప్పగు మల్లికార్జునతీ సౌందర్యంబు పాఠజూని
దూరదూరమ్ముగాఁ గేరుకొయిలలతోఁ దులహిగ నూపుల నరసియగని
జలజలరాలు పుష్పములకుప్పల సౌరభమువొల్పు పొగడవృక్షములు గాంచి
మలయనాయువులచేఁ గలయఁబరచెడి పరాగముల నొప్పెడి నికుంజములనెంచి

తే. గీ. తమ్మిపూదేనెఁగోల్చి చిత్తమ్మునకు ము
దమ్మునుం దిమ్మునుం గ్రమ్ము శుమ్మెదల రి
వమ్ములకు నిమ్మయిన తటాకమ్మునొంత
వంతయగు చంద్రకాంతశిలావంతరమున.

౪౭

శా. కాలక్షేపముతోనమై సొగసులె కంసారి సంసారపుణ్ణ
హేలల్ వాడుచు లక్షణాంగనకు వెంటే మోదముం గుంపుచున్
వేళాతోళములాడుచున్ నృపసుతక దేమాలు నూరించుచున్
హాళిన్ దేల్చుచుఁ గూరుచుండిరి వయస్యల్ కీరముం చురుమిసె.

౪౮

ఉ. ఆంతట నేగుడంచె రయమారంగఁ గీరము దూరమా పరి
శార్వతి నొకింతయున్ గణననల్పక, వచ్చెడిదాని సంబరి
ప్రాంతమునందుఁజూచి ముదమందుచు “నీలొకపందయేండ్లు, మా
పంత లడంగె మాకుఁ బదిపందలయేం ” డ్లని రంపఱున్ నలుల్.

౪౯

క. అనునంతట నక్కిరము
వనశేక్షణకేల వ్రాలి వగరుచుచున్ గృ
ష్ణనిఁజూచితిఁ జెప్పితి వ
చ్చునలెందు స్వయంపరమ్ము చూచెడి వేడ్కన్.

౫౦

ప. అను సంక్షేపమ్ముగా ఫలీతార్థముచెప్పిన సచ్చిలుకలహాళికి యుద్ధిలుకం
గని మెల్లన నిమరుచు నిట్లనియె.

౫౧

ఉ. ఏమనెకొరి? నీవు మఱి యేగతి నేగితి? వేడనుండె నా
రాముని సోదరుం, డెటు విరామముగలెఁ బదాఱువేల గో
పీమణులన్ భరించు నల వేణువినోదికి? బూసగ్రుచ్చిన
ట్లీమెయి సర్వముం దెలుపువీ, శుక రాసకులాపతంహ!

౫౨

ఉ. రమ్మని గారవించెనొ, కిరమ్మున నీపయి పోయివార్తితిలో?
కమ్మలిఖించి యిచ్చెనో? ముఖాముఖమాటలు నెప్పవఁ చెనో?
నమ్మెనొ, నమ్మలేదో? మఱి నా చలపంతయు పులమట్టుగా
నమ్మధునూదనుండు నిజమంచు దలంచెనె? కూర్మినించెనే.

౫౩

ఉ. పోతి నిశిధమందపుడు బోటులకూటములందు నమ్మురా
రాతి విలాససౌధముల గండ్లిలు నానమయమ్మునందు నీ

కాతని దర్శనంబెటుల నట్టెనో? యేగతి విన్నవించితో?
చేతము చల్లనొనటులఁ జెప్పఁగరాదె సవిస్తరమ్ముగకో.

౧౪

చ. కుపలయఁజేత్ర సారెకును గోరికలీరికలెత్త నీగతిం
దవిలి పునఃపునఃపృకలితమ్ముగు నాదరముం దురమ్ముగా
నవిరళమై రసపృసరమైతగు వాక్యపరంపరకొ గడుగు
నవిపర్యయంబుల బట్కినచెనకొ రుకరాజుచంద్ర మిట్టచుకొ.

౧౫

చ. నీ నరుగుదలకుఁ గారణ
మేనెఱుంగనుగాని చూతఁడెఱిగినయఁబులకొ
చానొక్కఁడు నొక్కఁడై యో
మానిని! సాధాగ్రమందు మనలుచునుండెకొ.

౧౬

చ. ఎలమిఁ బచారునేయు జలజేక్షణు దవ్వులఁగాంచి కాక్రమకొ
ఘటమగుంగదా యనుచుఁ బక్షములకొ ద్వనిరేగకుండ ని
చ్చలగతి నాతఁడున్న మణిసాధము పొంతకునేగి రద్లవా
క్షులనధుమకొ దృగంచలముసాచి గృహంతర మెల్లఁ జూచితికొ.

౧౭

చ. చిలుకలుకొన్ని కుంజరవిశేషములకొ గను పట్టె; నంత లో
చలికి వెనన్ జనంగ నొక పద్మదశాక్షియు లేకపోయె; నా
తలఁపున సందియంబగుంగదా, యపుడేమి యొనర్పఁగావలెకొ?
నిలువదశాక్షుడైన నొక చందనగంధియు లేకపోవునే!

౧౮

చ. ఇట్లు సంభవించి నెఱింగెను.

నీ. కారుకములనేలఁగాఁబారె నెమ్మేను నెమలిసించయము పెన్నెఱులనొప్పెఁ
గరముల శంబుచక్రములు షేర్చి నెనంగె చనమాల గళమున నెససివ్రేలఁ
గొస్తుభం బక్కువైఁ గళల నీనఁగసాగె శ్రీనత్సమును వింతమెలుపు తెలిపెఁ
నీతొంబరంబు విస్ఫిలమై కనుపట్టె వేమనామోవిపై రాణనలరె

తే. గీ. తక్కుంగల గొల్లదోచల బోలెక్కులెల్ల
చక్కనగుఘక్కిఁ గన్నట్టై నక్కమితఁడు
కృష్ణుడేయని యోజించి కెలననుండి
యెదుటవారితి నాతఁడు నదిరిచూడ.

౧౯

చ. నెలఁదిరో! యేమిచెప్పనగు నెన్నునివంతలు, నన్నుజూనియో
చిలుక! భవత్పక్షిమణికి నేమమె? పెండిలి యహానశైష్య?డ
య్యలికులవేణి తేనృపునియం దనురాగముగల్గె? నీకునుం
దెలియకపోదు నాకుఁ దగఁదెల్పుము పెండిలి లేనువచ్చెదన్.

౯౦

చ. ఆని సప్తనమ్మనన్ బలుచనై నును లేనగవంతురింప నన్
గని యొకనక్కెపుంగతినిఁ గంజవిలోచనుఁడాడె నాతఁ డే
యనువున నీమనోరథమునారనె దయ్యమెఱుంగు! నాకుఁగో
చెనపుడు నారదుండరిగి చెప్పెనటంచుఁ గుర్తంగలోచనా.

౯౧

చ. అదియునుగాదు నిక్క, మతఁడాతనితో నినుఁ జెప్పఁగాక, నీ
మదిఁగలమర్మ మెట్లని మాననమంఠే! నటండనిమ్ము; నా
కిది కడుఁడెదవిత! నను నీవనుపం జనినట్టిదానిఁగా
నెదనెటు నిశ్చయించె? భగదీర్షరుఁ డాటఁడెఱుంగవండునీ.

౯౨

చ. అంత నేనును మహానుభావుండగు నరసికి నమస్కరించి వినుచున్నాన
నిట్లంటి.

౯౩

క. దేవా! నీనెఱుంగనికత
లేవీటన్ గలుగు? నీకు నేనెఱిఁగింపం
గావలయునె? పునరుక్తము
గావలయునె? యంచుఁ జెప్పఁగా నొరఁకొంటిన్.

౯౪

తే. గీ. భూసరోజముఖీమణిభూషణంబు
సప్తభూమికహటిక సౌధవరము
నకలసంపద్విభాసురజనచయంబు
మద్రములకెల్ల తనరారు మద్రపురము.

౯౫

క. పాఱులు ధృతనిగమవ్యా
పారులు సమధీతనిగమపారులు జితకో
పారులు సమస్తశాస్త్రా
పారు లుదారులు నజాతపారులు నగరిన్.

౯౬

ఉ. అచ్చటి రాచవారు కలనైనను బోరులనోగగారు, వి
ప్రచ్చనినైన మెచ్చ, రిల భార్గవరాముఁడు నేడునున్నఁడై

“పెచ్చనిపించుకొందుమని బీరము బేరములాడుచుండ్రు; కాల్ గుచ్చిన బాఁపరాతలకున్ దలవంపులొనర్తు రెంతయున్.

౬౩

ఉ. తాతలనాటి పాతులకతమ్మున నాతని కందలేముగా
కాల్గెడు మమ్ముబోలె ధనమార్జనచేసెనెయంచు నూరుసం
బాంపుగాతివారచట జక్కులరాయని లెక్కనేయ చే
పాతులబేకయే ధన మపారముగా గణించుటకొ,

౬౪

క. పాదజులెల్లరు ద్విజనే
వాదరు లత్యంతవిభవ లవ్వరియం దా
మోదింపఁ దగనివస్తువు
లేదొక్కటియేనియును నశీకంచేలా,

౬౫

వ. అట్టిపురమ్మున కధీశ్వరుండు

క. కలఁడు బృహత్సేనధరా
తలనాథుం, డతఁడు మిగుల దర్మాత్ముఁడా
లలితునకు నొక్కమాతరు
సెలఁగున్ లక్షణయటంచుఁ జెప్పదు రాపెన్.

౬౬

ఉ. మాచెలియంచుఁ జెప్పికొనుమాటలుగావివి యామెబోల నా
మాచెలి యయ్యమాసతియు మారునినారియు మాటుగారు దే
వా ! చెలులుందురాఁగద పదాఱునహస్తిము లిప్పురమ్మునం
దాచెలియందమందలి పదాఱవతీరున మాటనేర్తురే!

౬౭

స. అని వెండియు.

సీ. నీలంపుమణులు మానెలత పెన్నెలులంటి పడఁతిగుబ్బలు దబ్బపండులంటి
దానిమ్మగింజలు తరుణిదంతములంటి మగువ కెమ్మొవి బింబఫలమంటి
చెలిమిన్ననాఁగారు చీమలబాఁజంటిఁ గలికిసత్తుల్ తరంగమ్ములంటి
పనజాన్యనాసిక కనకపుష్పంబంటి వెలఁదికన్నులు పద్మదళములంటి

తే. గీ. సకియ నెమ్మొము పూర్ణిమాచంద్రుడంటి
కొమ్మ పెందొడ లంటికంబమ్ములంటి

నడుము సున్నంటిఁ బొక్కిలి సుడియటంటిఁ
దగును నీకంటి రన్ముని తగులుకొంటి,

౧౦౨

క, కరములు నీరజశోభా
కరములు గళమెన్నదరనిగళమగు కలురాం
కురములు హిమకరరేఖాం
కురములు పదములును విజితతోకనవఃస్ఫుల్,

౧౦౩

ఉ. బంగరుబొమ్మ సంపదగులపట్టు చొక్కాటపుటిక్కి- మేలు మేలు
రంగులకుప్ప మారునికరంబు రసంబులతేట ప్రజపున్
ముంగర నేయపుండభుకు ముద్దులమూట పాలజేట నా
యంగన, దానిబోలగల యంగన లేదని నొక్కి-నెప్పితిన్.

౧౦౪

ఉ. నారదమానివచ్చి జననాయకునొద్ద నొకింతగా నా
చ్చారుతరప్రభావముల చందమునందమునుండగన్ మనం
బూరంగజేయుచుం చెలిపె నోయదునందన! తల్లణంబ నీ
పై రుచివెట్టె గాచెలియ, పట్టంగ లక్ష్మముగాద జేరికా.

౧౦౫

క. ఆళ్లలనిన నులికిపడు నె
చ్చెలులన్నై గనరుం బికవిశేషగ్భునికి
దలకు శశియన్న నులుకు
జిలుకలకొలికి యళ్లు కేమి చెప్పంగచ్చుకా?

౧౦౬

చ. నిను నుతియించు నిక గనరు నీదనినక దలగెను త్రిచూచుం గా
నినుం బలుమారునుం దలచు నీదు కథాసుధం గ్రోలు నరతట
న్నినుగను నిన్ను మ్రొక్కు- మఱినిన్ను వినుక నినుంబాడు మాటికి
న్నినుంబలించు నిన్నెదకు నీమయమంతయు నూలతొంగికి.

౧౦౭

ఉ. చక్కనివాడవీవు నెఱజూణలజాణ నరేంద్రకన్య; బా
టక్కరివీవు సొంపగుబెడంగున మేటి నృపాలబాల; నీ
వక్కమలాస్యకుం దగుదు వక్కమలాస్యయు నీకుంజాలుం; గా
మ్రొక్కె- నుతించె జేడికొనె ముంచిన దేల్చిన నీవసుమ్మిశాన్,

౧౦౮

క॥ అని నీచెప్పిన సంగతు
లను శతగుణముగ నొనర్చి లక్షతగుల భో

ధనచేసి “పత్తునిట” కని
యనిపించితి సా స్తమందు హా స్తంబిడియెక్.

౧౦౯

చ. ఆని చిలుకాడుచూటులు హృదయము పీట్టలరెండు పక్షణా
సనజముఖీలలాసు ముఖవారిజ మంకురితస్మితముగాఁ
జనవునఁ బల్కె కుక్కెలు చుక్కెలుం దినిపించె; నార్తగా
మినులకు చూచులాక్ష్మితఱి మేటిపరముల్లాసంగు దైవముల్.

౧౧౦

తే.గీ. అంతనెచ్చెలు లిట్లని రానరేంద్ర
పుత్రితో “నీదు కార్యము పాత్తుపఱచి
నట్టి చిల్లకు సమాన మాచరించి
చిల్ల తేజదొరను వెలిజేయనగునె”.

౧౧౧

మ. అనఁ జూచాయల నత్తలోదరియుఁ దానంగీకృతిం దెల్పె న
వ్వనజాస్యల్ నృపపుత్రితో సరసిలో వాలాయమోలాడి యొ
డ్డునకుఁ వచ్చి కురుల్ విదిర్చికొని పట్టుంబుట్టముల్ గట్టి నె
క్కొని భూషల్ ధరియించి బొట్టులిడి కోర్కెల్ మిన్నముట్టె దగ్గ

సీ. కిలకిలమనుచుఁ గోకిలు గూసెడిచోట నళిదంపతులగాన మమరుచోటఁ
జిలుకముత్తైదువుల్ గలసి యాడెడిచోటఁ గేకులు పురివిచ్చి కెరలుచోటఁ
నల్లిబిల్లిగ లతలల్ల యొప్పెడిచోటఁ బుష్పపరాగంబు వొలయుచోటఁ
బిల్లవాయువులు సంప్రీతిఁ జేసెడిచోట కారికల్ సురతముల్ సలుపుచోటఁ

తే.గీ. బూలఁబిందెలఁ దులఁదూఁగి నేలకంటు
గుఱ్ఱలేనునుమామిడి గులుకుచోట
సవరివారముగాఁ బుష్పశరని నిలిపి
యతని వామాంకమున రతి సనువుపఱచి.

౧౧౩

క. ఆవాహనాదివిధుల ము
దాపహముగ మదనదేవునర్పించి సఖుల్
పూవుంఁదొయిలి గొని యా
దేవుని మదినిల్పికొని నుతించిరి భక్తిక్.

౧౧౪

సీ. మదనాయ తారుణ్యపదనాయ శుభ్రాంశుపదనాయ దేవ తుభ్యంసమోస్తు
మారాయ వైరాగ్యచోరాయ భృతకీరపారాయ దేవ తుభ్యంసమోస్తు

కామాయ సహచరత్వోమాయ విరహాణీహమాయ దేవ తుభ్యంసమోస్తు
తరుణాయ సౌందర్యవరణాయ శంబరహరణాయ దేవ తుభ్యంసమోస్తు

తే.గీ. పంకరుహసాయకాయ తుభ్యం సమోస్తు
పద్మబాదినతాయ తుభ్యం సమోస్తు
పరమపుణ్యకథాయ తుభ్యం సమోస్తు
భార్యవీనందనాయ తుభ్యం సమోస్తు.

౧౧౫

చ. నలు దమయంతితోఁ గలిపినావు సుదర్శనుతోడఁ జేర్చు పి
లులవొలయంగ నాశశికలాలితాంగినిఁ గూర్చినావు నీ
విలంగల యెల్లదంపతుల శ్రేతికవై జగదాదిహేతువై
చెలఁగెడివాడ పీనతికి శ్రీసారి పొందొడఁగూర్చుజాలవే.

౧౧౬

చ. అని నుతియించి యాపనితలగదఱుఁ గందళితాంతరంగఁలై
యనుఁగు సఖీమణిం గలసి యంతిపురమ్మున నాపె డించి యా
జనుగొని యిండ్లకేగిరి వెనకఁ జలజాప్తుఁడు సంతఁ దీర్తున
ర్తునుఁడయి మధ్యమాంబరపదమ్మున డంబుగనొప్పె నిచ్చుటకొ.

౧౧౭

తే. గీ. అవనివతి భోజనాదికృత్యములు దీర్చి
కవులు మంత్రులు పండితుల్ గలసికొలువఁ
దరుణశరదందుముఖులు చామరలుపీవ
నిండుకొలుపుండె గన్నులపండువలర.

౧౧౮

ఉ. నారదుఁడాడినట్టి వచనమ్ములు మంత్రులతోడఁజెప్పి మీ
లారసి పుత్రికామణికి నాయదునందనుపై విరాళియుకొ
బాటుటెఱింగి చారులను బంచె దగ్గఁ శుభలేఖ లిచ్చి పి
స్తాధరాతలేశ్వరల సంఘములకొ బిలుపంగ న త్తఱికొ.

౧౧౯

 ఆ శ్వా సాంతపద్యములు.

క. శ్రీకారదాకటాక్షా
వేశ సమావేశ సంప్రసృద్ధభ్యాతీ!
దేశాయిదేశముఖము
ఖ్యాతాశ్రుతబిరుదశాలి! యత్తగుణాళి!

౧౨౦

చ. హితమితభాషితాపరిచితరహ్యధతభావవేత్తతే
 స్వితసఫలీకృత్ప్రతినివేశితగౌరవబుద్ధినిశ్శలం
 కితచరితా ! కవిత్వరసకేవలతత్పర ! సత్సరాయణా !
 అతిపరిపక్వచిత్త ! పరమాద్భుతవృత్త ! మహాగుణోర్తరా !

౧౨౧

సగ్నిణి, తాటికొండాఖ్యసద్గ్రామధామా ! నిరా
 ఘాటసామర్థ్యయుక్తా ! మహాశాంత ! యు
 త్పాటితక్రొధ ! సంపాప్తబోధా ! యస
 త్యాటపీచ్ఛేదనాయత్తచిత్తాంచితా !

౧.౨౨

గద్య

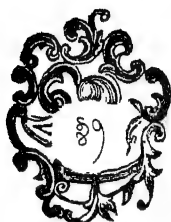
ఇద్రిశీ...తిరుపతివేంకటీయ లక్షణాపరిణయంబను మహా ప్రబంధమునందు
 ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీనివాసము.

శ్రీమత్పురజేపతామయై నమః.

లక్ష్మణా పరిణయము

తృతీయాశ్వాసము

రామచంద్రపదప
ద్వారాధననియతహృదయ! హరహరయః
శ్రీరఘచిర! నిరుపమదయా
ర్ద్రా! రక్షితపండితేంద్రా! రామనరేంద్రా!

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బట్లు నంద
నందనుడు చిల్క చెప్పిన యందచంద
ములు మనమున నాటి యమ్ముద్దుగుమ్మ
కన్నులకు గట్టినట్లుగాఁ గళవలించు.

౨

ఉ. అంతకుమున్న విన్న చెలు వగలమై తలకెక్కి రుక్మిణీ
కాంతున కంతకంతకును గంతునిదంతి పచించినట్టి య
య్యింతి విలాసముల్ మరుని కేపుఘటించి తదన్యకాంతలం
దెంతయు నేవగింపు లగియింపగఁజేసె నదేమివింతయో.

౩

సీ. రుక్మిణీతోఁ బొత్తు రుచియింపదాయెఁగా దాయగాఁదోచె సుదంతపింత
సాత్రాడితి యటన్న శత్రుత్వమాదుఁగా పాయఁగాఁదోచె బాంబునతి నేర్పి
రాధకానితి చెప్పి రహితకపాయఁగా పాయఁగాఁదోచె వాధద్రీ పీర్చి
నీలపాం దడవిపెన్నెల పోలికాయెఁగా తాయఁగాఁదోచె నర్కసూతమమత

తే. గీ. వన్నెగల గొల్లకన్నెల చిన్నెలన్ని
యొన్నికకు రాక మునుమున్న నన్నెదఱిగ

చిన్నిచిన్నారి చిన్నెలు వెన్నుదన్న
లక్షణామయఁడయ్యెఁ బట్టేక్షణుండు.

౪

సీ. సంసియంబందె భీష్ముకరాజనందన సత్యభామ కొకిం శంకవొడమె
రాధకు మునువోలె రసమెసంగకపోయె భద్రకు సీరసభావ మొదలె
కళలుజాటుట తప్పె గాళింది కెంతయు ననుమానము నుదంత కినుమడించె
జాంబవతీకి బూర్వసారస్య మెరుసాయె నీతగు మునుపటిబాలి తటికె

తే. గీ, లక్షణాధీనుడైన పద్మాక్షుపాండు
సుందరులకందఱకుఁ గ్రోర్తఁడందమాయెఁ;
గాంతులమనమ్ము లన్యనంగతములైనఁ
చెలివిగల ప్రోవఁచెలలకుఁ చెలియఁబడనె.?

౫

గ. తమకుఁ బరస్పరముగల తామసముల్ విడనాడి యంబఱుక
గుమిగొని కృష్ణాచర్యులను గొంతనడిక దలపోసి యంత న
క్రమబదళాక్షు చిత్తమధికమ్ముగ లక్షణయందుఁ జిక్కుటల్
క్రమముగఁ గిందపంతిగఁ చాక దోయంగఁ చఱోదగిమహల్,

౬

౪. “మన మనుభవించుగా మిగి
లిన సోఘ్యం బనుభవించులే” యందు నొక
ర్తను; “దానికేమి యదియును
మనవంటిద సా”మృటంచు మఱియొకతె యనుకొ.

౭

ఉ. “చాలమటంచు నింక నొక సారసగంధిని గూడ నించెనో!
యాలలితాంగి యందమున కందఱ కెక్కుడటంచుఁ గోచెనో!
స్త్రీలు పదాఱువేలుగల చెల్వునకేమని యాసచేసెనో
యాలల నాశిరోమణి, బహి! కలరే; మనవంటి వెట్టులుకొ!

౮

క. తరుణి కొక పురుషునందుం
దిరముగ మదినిల్చుఁగాని తొఱఫలయందుకొ
దఱచుగఁ బురుషుల కొకచో
గుఱినిల్చుట కాన మేమొకో? తరహాక్షి.

౯

క. మనచంద మెచ్చటను మే
ద్దినిఁ గనవిసరాదు వింత తెరువిది లోక

మృతః బురుషుః ట్టివారలు

వినఁబడిరె ? పురాణములను వేదములందుకొ.

౧౦

చ. ఇతరమృగాః పులందుఁ గలసేని మదింకొరక సంతతం
బలివయొక్కర్తుగా నియమమందెడి సుందర్యలైన పూరుషుతో
వెళ్ళిన నెందుసేనిఁ బృథ్వింగలరేమొకొ యంచు సంశయూ
హతమగు నామనం, బలుఁలనబ్బిన గుఱ్ఱైతస్సన్యా మన్యవే.”

౧౧

క. అని పలువిధములఁ గృష్ణుని

పనజాననలెల్ల వారివారిమదికిఁ దోఁ

చినభంగి నాడికొని; రం

గన లన్యస్వాంతుఁ గాంతుఁ గని యోరుతురే.

౧౨

సీ. చిలుకపోయినతోర్కఁ పలుచూఁకుఁ దిలకించుఁ దిలకించి నిట్టూర్పు వెలిగివిడుదు,
విడిచి యించుకనేపు తడపాటు మదిఁజూల్చుదాల్చి కందమ్ము లంతలుగఁజేయుఁ
జేసి లోలోన విశ్వాసమ్మునంధించు నంధించి యచ్చాన చందమెందు,
నెంచి ముచ్చట్టలాడ నించుకగమకిండు గఘసించి తనలోనఁ గళవళించుఁ,

తే.గీ. గళవళించి యకుతృప్తగాంచి మించు;

మించియోజించు; యోజించి మేలుగాంచుఁ

గాంచి చింతించు; చింతించి కంతునెంచు;

నెంచి “దయయుంచు” మని పలవించు శౌరి.

౧౩

సీ. తా బృహత్సేనుఁడై తనరువాడయ్యు బృహత్సేనుసతుకునై యానచేయుఁ
దా బహులక్షణాధారుడయ్యును నొక్కలక్షణాతరుణీవిలాసమెంచుఁ,
దా బయోధరపయోధరహరియయ్యు నత్తెలునీపయోధరమ్ములకుఁ దలకుఁ,
దా దావఘోరాగ్నిఁ ద్రావువాడయ్యు నయ్యంగనావిరహాగ్నికటమటించుఁ

తే.గీ. దా ననంగునిఁ గన్నట్టి తండ్రియయ్యు

నయ్యనంగుని శిక్షింప నడరుగాంచుఁ

దా జగన్మోహనుండయ్యుఁ దద్దత్తైక

మోహినీ మోహవార్షిధి మునిఁగి తేలు.

౧౪

క. ఈగతిఁ గృష్ణుండెంతయు

వేగుచు నుద్యానమునకు వెడలి యచట నా

నాగమహితకలనో

ద్యోగమునఁ బొద్దువుచ్చుచుండెఁ దనంతక.

ఉ. అంతట నేగుదెంచిరి స్వయంవరలేఖలు గొంచుఁ జారు ల
క్కుంతునిఁ గన్నతండ్రి కెనకమ్మన విన్నపమాచరింపఁ, గం
సాంతకుఁ డాదరమ్మున స్వయంవర లేఖ పకించి లోన నొ
క్కింత నిటమ్ముపూని చనియెన్ పనమేడకు నిశ్చితాత్మఁడై.

౧౬

తే.గీ. లక్షణాచంద్రముఖయు విలక్షణార్తి
నలసిసాలసి “స్వయంవరమగుట యెప్పు,
కృష్ణసంపద్యనంబగు పైపు, నా మ
నోవ్యభుట తీకుటెవ్వ” జనుచుఁ గడంగి.

౧౭

ఉ. ద్వారకయున్న నిక్కునకుఁ దద్దయు పృష్ఠినిగుడ్డుచున్ సఖీ
వారము తత్పరీపధమునంకకు నంపుచు భూటికూటికిన్
మారుని దూఱుచున్ మలయమండసమీరకుమారుఁ గేరచున్
నాతిజనాభునిన్ హృదయవారిజమందుఁ బసందు చేయుచున్.

౧౮

తే.గీ. ఆపధిదినములు పలుమారు నరసికొనుచు
గణనచేయుచుఁ గాలదైర్ఘ్యమునకు న
సూయచెందుచుఁ గుందుచు నాయశోది
కాతనయుఁగూర్చి కాలమ్ము గడపునంత.

౧౯

ఉ. వచ్చిరి రాజపుత్రు లనివారణవారణులై తురంగరం
గచ్చతురంగులై జయదఖండరథోద్ధతులై నిరస్తవి
ద్యుచ్చలనాసిభాసురకరోద్ధరసారసనాదిసాదిభా
స్వచ్చతురంతయానవిలసత్పరివారజనానుయాతులై.

౨౦

ఉ. అంగజతేజుఁ డుజ్జ్వలతహారకిరీటమణీవిభూషణా
భంగురకాయుఁ డాయతకృపారసబంధురమానసుండు ప
చ్చెం గమలాక్షుఁ డుత్సుకత చెన్నలరార రథాధిరూఢుండై
మంగళసంగతంబయిన మద్రధరాధిపురాజుగానికిన్.

౨౧

ఉ. నెచ్చెలు లేగియంత ధరణీపరపుత్రికఁగాంచి “వచ్చె వి
వ్వచ్చుని బావ” యంచుఁ దెలుపన్ పలపంతురమంది యంతలో

హెచ్చి మనోవికారము లనేకములకొనె న్యుజియించె నేమనకొ
వచ్చును, బచ్చవింటిదొర వైఖరు లాంగంగ నేరిశక్యహా!

౨౨

చ. ఒకతె వచించు నానెనుక నొక్కతె నెన్ను ననంతరంబు వే
తొకతెయు మీద నొక్కతెయు నొక్కతె చెప్పినమాట వేటొక
ర్తుక మది నెంచ కిట్లుపలురూపులఁ జెప్పిరి మద్రాశక
న్యకకు మురారిరాక; కృష్ణమా నెడ వాగ్దల పానరు క్ష్యములో,

౨౩

సీ. హరివచ్చెనని చెప్పె ననుచు నెచ్చెలియొర్తు సరిసి నొక్కండనె సరిమొదలొక్క
పద్మనాభుండనె బడఁతిమిన్న యొక్కర్తు యెనమలియొనె జండ్రిమిదనయొక్క
బర్హభూషణుండనె బద్మనేత్ర యొక్కర్తు చక్రహస్తుండనె బానయొక్క
వేణుభానురుండనె నెలది యింకొక్కర్తు కాస్తుభాన్యుండనె గాంతయొక్క

తే. గీ. కలికియొక్కతె శ్రీచక్రకలిశం డనియె
నతిదయొక్కతె పితాంబరాధ్యుడనియె
యదుకుమారకుండనె నొక్కయంచయోగ
కృష్ణుడనిచెప్పె నొక్కకీరవాణి.

౨౪

తే. గీ. ఎచటఁజూచిన రాజన్య లెచట దృష్టి
నించినను గుఱ్ఱమున గజానీకములును
నెచటఁ గనుగొన్న రథము లిట్లెల్లయెడల
దంతురంబయ్యె మద్రపురాంతరంబు.

౨౫

క. అంత బృహత్సేనధరా
కాంతుం డెల్లరకుఁ దగినగౌరవములతో
నెంతయు సన్మానించి య
నంతరమున మత్స్యయంత్ర మాసాదించెకొ.

౨౬

ఉ. పిమ్మట రాజులెల్లఁ బృథివీపతి పిల్వంగఁబంపమత్స్యయం
త్రమ్ము సమీపమందుఁ గల రచ్చనెలఁచెడి చంత్రకాంత పీ
తమ్ములఁ దారతమ్యము గడల్కొన నూల్కొని రంబుజాక్షుడొక
సమ్మతి నెక్కె నొక్కవిలసన్మణిసీత మహార్యచర్యుడై.

౨౭

ఉ. చూచెడివారు, యంత్రమిది చోద్యమటంచుఁ డలంపవారు, “నా
రాచపువ్విదైకుం దగినరచ్చ యిదే” యనువారు, “వాళిలోఁ

జూచుచు దీనిఁగొట్టవలెఁ జూచినఁ గా” దనువారు, “వహ్వరే రాచకొమార్త నేలఁగల రాజేవఁడో” యనువారు భూపతుల్.

28

మ. పయసాక్కింత యతీతమా నృపతులకొ వాలాయ మీక్షించి లే పయసుకొ రాజకుమారు లందఱును నవ్వకజొచ్చి రాశ్చర్యమా వయసుల్ డస్సినమీఁడఁ గన్నియలపై వాంఛల్ పిసాళించువా రి యయోగ్యస్థితు లేరికేనియును బూరించుకొ రసాభాసముల్.

29

ఉ. నందకుమారు రాకకతనం దెలివొందిన మోముతోఁ గన త్సుందరమందహాసకలతోఁ దులఁదూఁగుచు గండపాళి నిం పుందభుకొత్తు నుకొ విరహపుం దెలిచాయలతోడ లక్షణా చందనగంధి వచ్చె సరసంపుగతికొ మితభూషితస్థితకొ.

30

ఉ. గాదిలి రాచకన్నియ నెగాదిగఁ జూచుచు రాకుమారు “లీ మాదిరి నుందరీమణి విమానచరప్రమదాశులందుఁ గా కోదరరాజసంభవతలోదరులందును లే” దటంచు నా మోదము సందియమ్మును బ్రమోదమునుం గని రందఱుందగకొ.

31

ఉ. అంత నృపాలకుం డొకఁడు హస్తమునకొ ధనువుకొ ధరించి య త్యంతము నేర్పుగల్గినటు లాకనమందలి మత్స్యయంత్ర మొ క్కింపుగ నీటఁజూచి శరమేసెను బారెడు హెచ్చు తగ్గుగా “నెంబటి వింటి విద్య” యని యెల్లనృపుల్ దనుఁజూచి నవ్వఁగకొ.

32

ఉ. ఇంచుక డుస్సిపోవ నొకఁడేసి ; మఱొక్కఁడు లక్ష్యమెద్దియో యెందక బాణముం దెఱిచె ; నేమననచ్చు! నొకండు లక్షణా చంచలనేత్రపై మనము జాతీనవాఁడగుటకొ మఱొక్కచో నించె శరంబు, నందఱును నివ్వెఱఁగంది తనుం గనుంగొనకొ.

33

శా. అంతకొ గంతునిఁగన్నతండ్రి సురకాంతానందసంధాయియై ప్రాంతస్థాపనిసాలకుల్ శిరములకొ పంపకొ సశంపాంబుద భ్రాంతి డెల్పుచు బంగరుంబటము పైపైజూల సంసీపితా శాంతుండై యవలీలమైఁ దునిమె మత్స్యకారముకొ యంత్రముకొ.

34

ఉ. తుంగించినయంతమాత్రమున దుందుభు లాకనమందు మోసె భా యించి రనేకవాద్యముల నిచ్చట, నచ్చట నచ్చరల్ ప్రశం

సింఛిరి లక్షణాసతియుఁ జెచ్చెరపచ్చి మహాకమాల నుం
కించి తగిల్చె సిగ్గిలుచుఁ గృష్ణానికంతమునందుఁ బొందుగఁ.

301

ప. ఇట్లు లక్షణ కృష్ణావరించుటయు నచ్చటి రాజులందఱును

ఉ. గొల్లఁడు రాచకన్నెను దగుల్కొనిపోవఁగ రాజులార ! మీ
యుల్లములందు సిగ్గువడ కూరక పోయెదరేల ? రండు భీ
తిలుట రాచపాడియె ? మదించిన పీనిమదం బడంచి యీ
పల్లవపాణికిం దగినవానికిఁ బెండ్లియొనర్తమం చొగిన్.

32

చ. తవతవమీఱఁ గొందఱు కటారులుదీసిరి; కొంతమంది క
న్దవనెఱసంజచాయ లాలుకన్ ధనువుల్ శరముల్ ధరించి “ త
క్కువగనలేక గొల్లనికిఁ గూఁతు నొసంగుదురయ్య ! యేటిరా
జ ” ననుచు మద్యభూషణిని సారెకు దూఱఁగఁడంగి రెంతయున్.

33

ప. ఇట్లు రాజులందఱును నొక్కపెట్టి హరిపైఁ గనయుటయు

నీ. బవరమ్మువచ్చె దైవమ ! యంచు లక్షణాసారసాక్షికి గుండెజల్లుమనఁగ
రాజువైరంబు సంపాదించెనని మద్యధరణీశునకుఁ గాళ్లుతడఁబడంగ
మీనయంత్రము ద్రుంసలేనిరాజుల కేటి పాదపంబని పాదసరులు చూడ
నీరాజమణు లెంతయీనుమానిను లంచుఁ జదల గీర్వాణు లాశ్చర్యమండ

తే.గీ. పట్టుపుట్టెంబు నడుమునఁ బట్టుచుట్టి
హరిణతేతిమీఁద దుముకు సింహంబుపగిదఁ
జక్క మొకకేల ధరియించి సరసిజాతుఁ
డవనిపాలురై నిర్భయముగ నుఱికె.

34

ప. ఇట్లుఱికి సంవర్తనమయి ధారాధరమ్ము వడువున శరాసారమ్ములంబుఱిపి చీకాకు
గావించిన

ఉ. ఆనృప పీఠులందఱు స్వయంశరవైఖరు లెంచుకొందు హా
లోనఁ జలమ్ము లజ్జయును లోలతయున్ దలపంపునించ ము
క్కునినమార్గముంగొని త్వరోద్ధరులై చని ; రంత నాబృహ
తేనుఁడు గృష్ణుఁ దోడికొని నేవలు గొల్లఁగ నేగెఁ గోటకున్.

35

తే. గీ. అంతలక్షణకును జలజాక్షునకును

మంగళస్నాన మొనరించి రంగనాబ

నములు మంగళవాద్యముల్ గొమరుమిగుల

వేదఘోషమ్ము లందంద విస్తరిల్ల.

౮౩

మ. తలయంబెన్ జలజాక్షియొక్కతె లలత్తైయుమ్మ కంసారికిన్

నలుగుంబెట్టై మఱొక్కలేమ హరికి న్నొనెంపుఁ గాలాగురున్

జలకంబార్చె నిఁకొక్కచాన హిమవాస్సరమ్మునన్ జక్రికిన్

జెలి వేఱొక్కతె నున్ గురుల్ దగ విదిర్చెన్ గోరులన్ దువ్వుచున్.

౮౪

తే. గీ. మురిపెములనొప్పు నవ్వధూవరుల నుచిత

భూషణాంబరముల నింపుపుట్టఁ దగ న

లంకరించి యథోచితలక్షణముల

వేదిఁ గైసేయఁజేసిరి పేరటాండ్రు.

౮౫

క. శృతిహితముగ నతులితముగ

ధృతమతుకస్వాంతులగుచు ద్విజులు శుభసమ

న్నితగతిఁ బెండ్లియొనర్చిరి

సతీపతులకిర్వురకు సెనకమెనఁగంగన్.

౮౬

శా. కట్టెకొగేలు సెమర్ప మానసము పొంగక గోర్కు లాకాశముకొ

ముట్టకొ మంగళసూత్ర మంగజకఱాపూర్ణుండు గృష్ణుండు మేల్

రెట్టింపకొ దగు లక్షణాగళమునకొ లీలామహావాద్యముల్

ధట్టింపకొ దదుదారదివ్యతరసౌందర్యమ్ము నీక్షించుచుకొ.

౮౭

ఉ. “నాతి చరామి” యన్న పచనార్థమెఱుంగునొ, లేదా! యమ్మురా

రాతి పఠించి యచ్చెలిశిరమ్మున హస్తము వైట్టె బిట్టుపేర్

మాతిశయమ్మునకొ గురువరాసుమతికొ, బదియాటువేలపై

చేతులఁ దక్కు భార్యలఁ ద్యజింపఁ దలంచెనొ లక్షణార్థమై!

౮౮

తే. గీ. మురిపె మొక్కింత లోనఁ దత్తఱ మొకింత

సందియ మొకింతయును సంతస మొక్కింత

గలసి యొకవింత పుట్టింపఁ జెలియమిన్న

వల్లవీలోలుపైఁ దలఁబొలువోపె.

౮౯

సీ. మంగళం లక్షణామానినీక మనాయ మంగళం త్రైలోకోక్తమండనాయ
మంగళం పల్లవీమాససాధారాయ మంగళం యదువంశమానితాయ
మంగళం గోగోపమండలత్రాణాయ మంగళం హినిసంభావితాయ
మంగళం సత్యభామాపదానుచరాయ మంగళం రాధికామన్యాయ

తే. గీ. మంగళం మంగళం గోపపుంగవాలా
మంగళం మంగళం సర్వమంగళాలా
మంగళం మంగళం మృదుమాసనాయ
యనుచు నారతు నైతిరి పనగముఖాలా.

౨౦

తే. గీ. శ్రుతిహితమ్ముగ విప్రులు శ్రుతులు సెప్ప
బుణ్యనతులెల్ల మంగళమ్ములను బాడ
వెలవెలందులు నాట్లముల్ విస్తరింప
లక్షణను పెండ్లియాడె బద్ధేక్షణుండు.

౨౧

తే. గీ. ప్రమదమొప్పగ నైదుదినములు నేగ
సంత నగరోత్సవమ్ము చేయంగఁ దలచి
మించు సదలంకృతులను భూషించిరెలమి
లక్షణాపర్యణిసరోజేక్షణులను.

౨౨

సీ. మల్లెమొగ్గలువెట్టి మణినరమ్ములుచుట్టి బడకు సింగారమ్ము గడలుగొల్పి
రతసంపునత్తు విజృంభణలూకీ పాతుగలిపి నానకు వింతచెలుపుగొలిపి
పలుహారములచేతఁ బచ్చికస్తరిపూత గుబ్బులన్నులకు మేల్ గుస్తరించి
దొడ్డచీర లగించి యొడ్డాణములిగించి రేణునెన్నడునున కూతఁగెనునగి

తే. గీ. పసపు పూసియుఁ బారాణియొసంగి పదస
రసిజములకుఁ బసందగు పస ఘటించి
పలుచనగుగతి బాహులఁ గలప మలఁది
లక్షణ నలంకరించెరి లక్షణముగ.

౨౩

సీ. పలుఫలాహారముల్ సులువపన్నులు మేలత్తరుల్ చిత్తరుల్ మాళిన్లయి
నెత్తంపుబలకవీణియ తమ్ములంపుఁజిల్గులు పూలబంతలు మెలపుఁబలుప
చిటిచాఁచ చెలువునించెడు పట్టుదిండియల్ బంగారుకలశముల్ పసనెసంగ
ముక్కాల్పింట బల్ చక్కని మగ్గీలు నేడ్లు గులోబులు చెలువుమలప

తే. గీ. చోమలెర జోడు పఱపులతోఁ జెలంగు
బంగరుంబని దంతపుఁబట్టెనుంచ
మందు సింగారముగ యడునందనుండు
చెలువపై మని బరుగిడ సలరుచుండె,

౫౪

తే. గీ. అంత లక్షణం గోడ్కొని యనుచుఁజెలులు
చేలికాగారతోఁరఁపాలెదరికి
హరిఁ జెన్నార్ నొక్కొక్కయడుగువరుస
వరిగి లక్షణ కనిరి హస్తంపుగుతుల.

౫౫

ఉ. “ఎన్నడుగాని కన్నియల హేలలెఱుంగని వన్నెలొడు మా
వెన్నుడు వెట్టిగొల్ల, పృథివీపతిపుత్రిక బీవు వన్నెలుం
జెన్నెలు నేర్చుదాస, వెలునెల్లెనొ మీకుఁ బనస్వరం” ఎటుం
చు న్ననాక్షిణి నెంచె నొకసుందర కృష్ణ నెఱుంగ నట్లుగఁక,

౫౬

క. “పలుసురుతుల చేతులలో
మెలఁగినవాఁ డతని నెట్లు మెప్పించెనొ ? యో
కలకీ” యని నేటొక చెలి
నలికెన్ గలమాట తెలుపుభంగి పొందుగఁక,

క. “పలుకులుకు లేల, రాధా
లలనయనకొ మనసశాస్త్రలక్షణగుతి యా
నెలఁదుకతు దానుండె కడు
నలిఁగినవాఁ డతఁడు మెచ్చునారులు గలనే!”

క. అని పలువిధములఁ జెలు ల
వృసజాసన గేలిసేయ వనజముఖి యొక
ర్దన “నరఁడు నేర్చికొనె మన
పనితయు నేర్చికొను సరసలనఁ దనంతకొ.”

౫౮

తే. గీ. “నేర్చికొననేల? నన్నెచిన్నె లన యనుఁ
బడుచులకు నెల్లరతును స్వాధ్యాయము”
మమం చెమలొనఁదమ రాడుకొనుచు నొయ్య
నొయ్య కయ్యకుఁదార్చి రయ్యవిడ నెలమి,

౬౦

తే.గీ. సిగ్గునను మగ్గుచున్న యచ్చెలియఁ గృష్ణు
దరికి రాదీసి యొకపోడఁదనపుఁ గలికి
పలుకులం చెంతయును నేర్పు దొలకరించ
నింపులు జనించ నరనితో నిట్టులనియె.

౬౧

సీ. పర్వములుగావు పడఁతికత్తోజమ్మ లలరుగుత్తులుసుమీ యద్యోభరణ!
కాలనర్పముగాదు కలకీర్తిలుజడ యశికులమాలసుమి కాశీయదమన!
కరికరమ్ములుగావు కలికినుండొడ లంటి స్తంభముల్ సుమ్ము కంసికరిహరణ!
చకరముల్ గావు మాజలజాక్షి పిఱుదులు పైకతమ్ములు సుమి సకరిసాస్త!

తే.గీ. మోవి సుమ్మిది పిల్లనగ్రోవి గాదు
రాతనయ సుమ్ము చలమ్మువేత గాదు
తెలుపుమర్యాద గావునఁ దెలుపుచుంటి
మోటుఁగనా? రుక్మిణీసతీహృదయలోల!

౬౨

ప. వేల్చిక కీరవాణి లక్షణం మెల్లన నిట్లనియె.

సీ. నూటికొక్కటికైన మాటకు త్తరము నీవలెఁగాని యూరకొవలదు సుమ్ము
కొమ్మోవియాననుంకించిన నొయ్యనీనలెఁగాని డాచుకొనలదు సుమ్ము
పుక్కిటవిడెమియఁబోయిన నందుకొనలెఁగాని వెలిజేయవలదు సుమ్ము
కొంగులించుకొవంగ గమకింప నెగురొత్తవలెఁగాని వెనుదీయనలదు సుమ్ము

తే.గీ. చిత్తమున కనుగుణముగఁ జెలంగవలయుఁ
గాని యొక్కెడనైన నొక్కత్రుటికన్నఁ
బెనఁగులాడఁగవలదును మృనుగుకాఁ డ
నంగ దెవమ్మునుమ్మ నన్నత లతాంగి.

౬౩

తే.గీ. ఇటులఁ దగుభంగులన్నియు నెఱుంగఁజేసి
“యాతఁడున్నాఁడు, నీవుంటి పతివమిన్న!”
యని పయికిఁజెప్పి యొక్కొకవని నెవమునఁ
జనిరి చెలికత్తెలంద తా స్థలమువిడిచి.

౬౪

శా. రేలంబెన్ బెరలేలువట్టె మెయి సోకించెన్ మెయిన్ గంగమున్
గీలించెన్ గుచనీమ మంజులగతిన్ గేలంచె గండస్థలిన్
లాలించెన్ దగఁగొగిలించె మధురాలాపములన్ బేల్చెన్ గే
లీలోలుండయి మించె శౌరి కడుపాళిన్ లక్షణాభామతోన్.

౬౫

మ. అకృతప్రత్యయ మపయిక్తవచనం బహిష్కరితాలింగనం
బకనద్బంధ మచుంబితాధర మసంప్రాప్తావకాశం బద్ధ
శ్మకటాక్షంబగు లక్షణానవరతం బానందమంగూర్చ శౌ
రికి, ముద్ధారతసౌఖ్యసంపదలు పక్షింపంగ రా వేరికిన్.

౬౬

*సీ. ఎందఱీడ్చిన సెజ్జయిల్లు చేరనిబోటి చేరి వాకిలి యొరఁజేయనేర్చె
నెంతవేడిన మొగంజెత్త సేరనిచాన యెత్తిచిట్నగవు పట్టాత్తనేర్చె
నిందమంచును విడమొయనేరనిలేమ యిచ్చి వా తెలు యాననీయనేర్చె
చెయివట్టిలాగిన సెజ్జయిల్లునిగోల యంటి తోఁ బన్నుంట యదియునేర్చె

తే. గీ. ముట్టినంతన మ్రాన్పడు ముద్దరాలు
మ్రాన్పడక వీలొసంగనేర్చె రతికొకింత
యార! యేరీతిమా తెఱ జేతోంతరంబు
వాతికన్నెరికమ్మ రెండవదివమున,

౬౭

తే. గీ. ఎఱిగియు నెఱుంగకుండెడి సురతసముఖము
నొసఁగియు నొసంగకుండెడి యొత్తరసము
పలికియును బలుకకయుండు పలుకు తథుకు
కన్నియలహూటముల నెన్నఁగాఁ దరంజె!

౬౮

క. ఈగతి నాగజగమనా
భోగమయిండగుచు మద్రపురమునఁ గృష్ణం
డాఁగె నొక కొంతకాలము
భోగం జెఱుంగంగనీదు పురుషార్థమ్ముల్.

౬౯

తే. గీ. ముగ్ధయై కొంతకాలంబు మురువునూపె
మధ్యయై కొంతకాలంబు మది గరంచె
ప్రాధయై కొంతకాలమ్ము ప్రిమదమొసఁగె
లక్షణాచంద్రిముఖి సరోజేక్షణునకు.

౭౦

ఉ. ఆ యదునందనుం డిటులు హాయిగ నాయలివేఱిఁ గూడి ని
త్యాయితసౌఖ్యముల్ గొనెడి యానమయమ్ముననైన రాధికా
తొయజనేత్ర యాదిగల తొల్లిటి వేతలచెల్లు లెంచు; నే
చాయల నేరికి న్మఱవ శక్యమె, తొల్లిటినాటి కూటుముల్ ;

౭౧

* ఈస్తీసము, మిత్రమగు, ఆదిపూడి ప్రభాకర కవిచే రచింపబడినది.

ఉ. శ్రీయవతారమై పాలుపుచెందెడి రుక్మిణియుండ సత్యభా
 మాయతనేత్ర యుండఁ దగులాటపునెచ్చెలు లుండ రాధికా
 తోయజనేత్ర సంగతులఁ దోయజలోచనుఁ డెంచి మించి యో
 హా! యనిసొక్కు; నొక్కయెడ నొక్కనిమానస మట్లు చిక్కఁడుకొ,

తే.గీ. ఇటుల జలజాతునకు “బొంబె యిచ్చటఁ, బ్రాస
 మచట” ననునట్టి సామెత యనువుపడఁగ
 సంత నేతెంచెఁ దగ శరదాగమంబు
 కలితకాదంబినికాంతినలెల మగుదు

23

నీ. తెలుపెక్క మేఘముల్ బలుపెక్క బుచ్చముల్ తఱు క్కడదారా వితానములకుఁ
 బాలుపొందెఁ జంద్రుండు తెలివొందె దిక్కులు కాశసూనములు ప్రకాశమందఁ
 బసమీశుఁ బుచ్చముల్ పెండేతె నీరముల్ మల్లియల్ గుప్పించి వల్లివిడిసె
 జెలరఁగె విఠహముల్ తులఁదూఁగె నస్యముల్ గాలికెఁబ్రాగ్నిశాగ్నిమనఁ ముమిష

తే.గీ. నెండ మెండయ్యెఁ గొండలు పండుఁ యెఁగ
 జలి మొలకలెత్తె దూర్బుచ్చుములు మొల్ల
 నేలులు కృశించెఁ దన్నియల్ తారసింఁచె
 సుగతరుచి హెచ్చె దివికి భాసుగత చచ్చె.

24

తే.గీ. అట్టి శరదాగమమునం దంలకంఠ
 కధిక మగుచు విరాళి రాధాంగనాశి
 రోమణీచర్య లెంచి కూరుములు పెంచి
 కృష్ణ సుంకించి తాల్మి జంకించె బభిలె.

25

ఉ. “ఎందఱునైనఁ జూచితి నీఁ కెందఱునైననుఁ జూడ నుంటి నో
 నుందరి! నీదుచందమును సొంపును నింపు చలంపు నింపు నే
 మందు నవారవిందవదనా! పద నాయెవ నాటఁబోవు నే
 న్నందగుదాన నెంతకయినకొ బయి నకొ దయ నంపి చూచువే.

26

చ. మన గిలిగింపలుకొ మనదు మర్మములుకొ మన తాఱుమాఱులుకొ
 మన పొలయల్కులుకొ మన మనమ్ములనుండెడి వింపకోర్కెలుకొ
 మనమన నర్మవాక్యములు మన్ననలుకొ మరియాదలుకొ మన
 మున్న నెప్పుడైనఁ గాని తలపోయుదువే? సరసీరుహాననా!

27

ఉ. పద్మికమీట నాడు చగు నెత్తి గా మితభూషితాంగి వై
యద్దమరేయివేళ దళమైతగు నెన్నెలలోన నీవు నా
యొద్దకు వచ్చి కాంగిలిడి యొక్కటియే కద ముద్దునెట్టి, తా
ముద్దుబుణము దీర్చుటకు మాడుయగములు పట్టు నెచ్చెటి! 20

సీ. అగ్రక్షయమైన యంతరాయములేని వింపవంతల కాంగిలింతలార!
తమి నెఱుంగక పొంగు ప్రమకమ్మననెంగు వాద్దుపద్దులులేని ముద్దులార!
తడఁబాటు పజిఁదాని యొడలు నీరుగఁజేసి పొగరుచూపెడి గుబ్బపాటులార!
లేనితప్పలు చుట్టి పోనికూరిమిబట్టి తడవవ దగు చుపేటములార!

తే. గీ. తియ్యదియ్యనికెమ్మొవితేనెలార!
నిరుపమానపు దొంతర నిద్రలార!
తమి నెఱుంగని పురుషాయితమ్ములార!
రాధికా కృష్ణులను విడరాదు నుండు. 21

తే. గీ. ఒడలెఱుంగని శేష్విఁ బ్రబుడెడి పడఁతి
పలుకుపలుకునకుం దేనెలొలుకు కలికి
గిల్లినను పాలుగాఁజెడి పల్లవోష్ఠి
పొందు గలవాడె పో పుణ్యపురుషుఁ డిలను. 22

ఉ. ముద్దుల చెప్పలకొ ముఁచిపోతి; సుతారపుఁ బూరుషాయితం
బెద్దడియాయె; సోయగపుఁపేలల తేమి, జగమ్మనకొ మఁతే
ముద్దియ కుండ కుండు; పలపుకొ మొలపింపఁగఁజేయుకొ నీ
యొద్దన పుట్టె వేటొక తలోదరి నీసరిజేయ నేర్తునే.

ఉ. నేరుపెఱుంగనట్టి నను నీవకదా! కడుఁ బెద్దఁజేసి యా
యా రతిరీతులందలి యొయారములకొ గడిచేర్చి యెంతయుకొ
బారగుఁజేసి యేలితివి పద్మదళాక్షిణి! నిన్నుఁ బాయఁగా
నేరుచు బల్ కృతఘ్నుఁడను నేరము లెన్నకు మిట్టి సావయికొ. 23

సీ. నాడు గా! నిరుపమానందంపు టందంపుఁ జందంపుఁ బొందికల్ పొందుపడుట
నాడుగా! మిగుల విన్నాణంపు నాణెంపు రాణంది రాణించు రస మెనఁగుట
నాడుగా! యమునాకన త్తటిన్యత్తటాత్మ్యత్కటస్ఫుటశేఖ లాటపుగనుట
నాడుగా! రుచిరబృందావసానేపనాధావసాభావనాధాటి గనుట

తే. గీ. నాడుగా, ఘనవేణుగానముల సాగను!
 నాడుగా, కీర్తిగావించు పొడతనము!
 నాడుగా, వేడగా బాడి నను పనుపుట!
 నాడు గల చిన్నై లన్నియు నేడు గలనె! ”

౮౩

చ. అని పలుమారు నెవ్వనమునందుఁ దలంచునకాని లక్షణా
 వనజముఖీలలము విధవం గమకింపఁగలేడు శౌరి, యే
 మనఁదగుఁ? బల్వెలందులకు నానలుచేసెడివారి చిత్త న
 ర్తన, తరణిద్వయార్పితపదద్వయించుదము గాక యుండునే.

౮౪

తే. గీ. ఇటులు మది రెండు దెఱుగులై యేఱుగట్టు
 చుండినను లక్షణ యెఱుంగకుండఁ గృష్ణుఁ
 డనయమును వింతవింతలఁ దనువుచుండె
 నెంతపొడయుఁగాకున్న నిందఁజేల!

౮౫

క. పయనంబని కృష్ణుం డ
 మైయి మామ కెఱుంగఁజేయ మెలతక బనుపక
 దయ వెన్నెదీయ నృపుఁ డెం
 తయు నాలస్యంబు చేసె ధర్మమ కాదే!

౮౬

గీ. పోవచ్చునంచుఁ జెప్పఁచు గొన్ని నాళ్లు తందరయేమటంచుఁ గొన్నాళ్లుజరిపి
 శుభముహూర్తములఁ జూచుచుఁ గొన్నాళ్లు నంతరంబనుచుఁ గొన్నాళ్లుజరిపి
 నేడు గాదంచు మన్నించుచుఁ గొన్నాళ్లు నాడంచుఁజెప్పి కొన్నాళ్లుజరిపి
 విందులపై మిషపెట్టుచుఁ గొన్నాళ్లు తెల్లవారనని కొన్నాళ్లుజరిపి ;

తే. గీ. పసపునకుఁ గుంకుమకుఁ గొంత వసతియొసఁగి
 మంచి సుముహూర్తమున బహుమతులొసంగి
 కూతు నత్తింటి కంపించె గువలయేళుఁ;
 డంపుదురె ? యంపు మన్నంత సత్తవారు.

౮౭

తే. గీ. సరసిజాక్షుండు లక్షణాసహితుఁడగుచు
 నరుగు నంతటఁ బురకాంత లతనిఁజూడ
 నేగుదెంచి కనుంగొని రెలమి సప్త
 భూమికోన్నతసాధాగ్రములను నిలిచి,

౮౮

చ. “మదమనిఁ గన్నవాఁ డనెడిమాట నిజం” బనె నొక్కనాతి, “నా
రదనుతుఁడంట నిక్కమనరాదె” యటంచనె నొక్కలేమ, “వేల్
యదుకుల మింతపుణ్యదశ నందెగదా?” యనె నొక్కసాధ్వి, “యె
ట్లు దగిరి గొల్లలేమ లతిలోకుఁ డితం” డనె నొక్కచానయుక.

౧౯

శా. “గొల్లల్ గొల్లలటన్న గొల్లలటె యగొల్లల్! తదీయాంగవల్
ఫుల్లాంభోరుహలోచనల్ మృదురదస్ఫూర్తల్ కవత్కొంటివి
ద్యుతేఖిల్ కరిరాజమందగతు లిందు బ్రాజవాస్యల్ సుతా
రల్లీలావతు లేల వేయుపలుకుల్ రంభోర్వశీమేసకల్.

౨౦

క. మనఃపీటక జల్లమైడి
పనితలమా టట్టులుంచు వారసతులు నా
పనితల దాస్యమునకై
నను జాలి” రటించు నొక్కనాతి వచించెక.

౨౧

తే. గీ. ఇట్లు పరిపరివిధముల నెంచికొనుచుఁ
బురసతులు నూడ లక్షణాతరుణిఁ గూడి
ద్వారకకు సేగెఁ గృష్ణుఁ, డాతని యువతులు
తమ్ము వడలుటఁజేసి చిత్తములు గలఁగ.

౨౨

ఉ. ఎన్నఁడువచ్చుఁ గృష్ణుఁ, డిఁక నెన్నఁడు చూడఁగల్గు, వేడ్కమై
నెన్నఁడు కాఁగిలించుకొను, నెన్నఁడు ముద్దిడు, నెన్నఁడేలు, నిం
కెన్నఁడు తాపమాటు, మనమెన్నఁడు తిన్నబడుక, మనోరథం
దెన్నఁడు తీరునందు మది నెన్నఁగరాని వియోగవేదనక.

౨౩

సీ. కృష్ణసంగతులు నీకించుకేని యెఱుంగరావుగా? యని సత్య రాధ నడిగె
జలజాక్షుఁడెప్పుడెచ్చటనుండెనో యెఱుంగబడెనె? నీ కని రాధ భద్ర నసిగె
మఱచెనో మనలనెల్లరఁ గృష్ణుఁడంచుఁ దాపముమీఱ నీలతో భద్ర వలికె
గర్జశృంగఖ్యాతి గనుపట్టె నని నీల పతి చందమెంచె జాంబవతితోడ

తే. గీ. రుక్మిణీదేవికెఱుక యీరూఢివర్త
మాన మనుచు సుదంత జాంబవతి కనియె
నిటులు పలువిధములను వారెల్లఁ దల్ల
డించి పలవించసాగిరి మించువేర్పి.

౨౪

ఉ. అంబకన్న నాథ పడునార్తి వచింపఁ దరంబుగాదు కృ
ష్ణం చలపోసి మండిపడు సోయగ మెంచి తలంకు సారెకుక
గుండు “దయావహిను నెటుకూడితి నే” నని మాటిమాటికిక
నిందయొనర్చుఁ; గూర్చి పరసీరజనేత్రుల కెక్కుడొగదా!

౯౫

ఉ. “రతియననెట్టివో యెఱుంగరాని తనుకొ మదనాగమాంతపం
డితునిగఁ జేయుటెల్ల నొకసీరజనేత్రుకు నొప్పజెప్ప నం
చతఁడు మనిం డలంచెనో? దయాభునిగా నెదినమ్మితికొ గ్గుల
ఘృత లెఱుంగంగపచ్చనె? కనంబడు సంతటిదాక నేరికిక.

౯౬

ఉ. కప్పుకొనంగ నాపయఁటఁగాని మఱొక్కటినొల్లఁ డెవ్వరేఁ
జెప్పినమాట నాకెఱుంగఁజేయక నిద్దురవోఁ డొకప్పుడుకొ
గప్పురపీఠె మొక్కడయ్యైకొనఁ డామరిపెమ్మ లన్నియుకొ
దప్పెనో? యెల్లకాలమొకతాగ్రును బోదురె జారపూగుఁగో!

౯౭

ఉ. వల్లభు నొల్ల కన్దయమువారికి లోఁగక లోకు లాడు నా
యల్లరిమాట లోర్చుకొని యన్నిఁటికిం దెగఁతెంపు చేసి యీ
కల్లరి శోల్చుమే సతముగాఁ దలపోసి పరుకొ వరించు నా
హల్లకపాణికిక జెడుట యబ్రిమె? పున్నెముఁ బూనిమ్మఁ.

౯౮

ఉ. రాకాశచచ్చంద్రరాజమానానూనచంద్రికాఫలైస్సృక్షస్మృతాగ
వికసత్కుసుమగుచ్ఛవిహారమాణాతిగుంజన్మధునగ్రతనకుంబుష్ప
వివిధశృంగారభావితహంసతూలికాతల్పపత్మేళిసౌధమ్మ
మలమహారతపోతపలనానుకలనావితతయము నానైకలమ్మ.

తే.సి. మా వినోదంపుల జెయ్యులు మంతనములు
కష్టసుఖములు మీరెఱుంగనివికావు
మీరలైనను నాదుపేర్చినిగణించి
పెదకి వేవేగఁ గృష్ణ రప్పింప లేరె.”

౯౯

క. అని పలువిధములఁ దలంచుచు
వనజానన యుండె; సంత వనజాక్షుండు రా
ధ నెపుడు గనుగొందునో యం
చుచు సచ్చెకొ దన్ను గొల్లనుడతులు కూడక.

౧౦౦

౪. అదె! ప్రియుడేగుడెంచె; జలజాక్షుడగుచ్చె; మనోహరుడు నా
కదె! కనుపట్టెనంచు వనజాననలందఱుఁ జెప్పికోంచు నీ
రదరుచిభాసురుఁ హరిఁ గరమ్మునుజూచిరి వాచినట్లు, నె
మ్మదు లతివేలహర్షగరిమఁ భరమాని వశంబుతప్పఁగఁ.

౧౦౧

౫. పచ్చినకృష్ణజూచి వృషభమ్ములు నాలును గోపబాలురుఁ
హెచ్చినవేడ్క నూరికడకేగిరి ద్వారకయుఁ బ్రేమదముల్
పిచ్చిలు నట్లుతోచె నిటు వేణువిశారదుఁ డేగుడెంచుచో
నిచ్చులు రాధపైఁ బరుగులెత్తఁగఁ దత్తర మావహింపఁగఁ.

౧౦౨

౬. గడియకొ, లేక యొక్క యరగంటకొ కంటఁబడుఁ బ్రియంబుచో
పుడఁ దగఁ గొనిలించుకొను బల్ వలపురంగ ముద్దువెట్టు నె
క్కుడు తమకమ్మునఁ మరునికూటములఁ గరఁగించు నింకఁ దుం
గుడుకును మాను మయ్యదియ తొయ్యలి కేళిగృహంబు చిత్తమా.

౧౦౩

౭. ఆరాధచేళినదనము
తారనమగుకొలది నిట్లు దనుజహరునకుఁ
దోరంబగుదత్తర, మది
ధారుణి ననుభూతమగు విధం బనరాడే.

౧౦౪

౮. ద్వారము చేరునంత దరిదాపున నారసి రాధికానఖుల్
నేరుదు లోనికేసి “ నఖి కృష్ణుడగు వచ్చె ” నటించుఁడెల్పు నం
భోరుహనేత్ర నమ్మ కటుఁబో గమకింపఁ దలంచునంతలో
సారసలోచనుండకిగె సారసగంధి గృహమ్ముచెంతకుఁ.

౧౦౫

౯. ఇంచుకగాంచి రాధ జలజేక్షుఁడ గంటి నటన్న మోచమో
పంచనచేయు నిచ్చయొ స్వభావమొ కృష్ణునిమీది కోవమో
యెంచఁగరాదుకాని చనియెఁ జవుజవ్వనఁ కేళికాగృహో
చంచితశయ్యకుఁ, వడిగఁ దామరసాక్షుఁడు వెంబడింపఁగఁ.

౧౦౬

౧౦. ఇటుచని యెఱుంగనిగతి దు
ప్పటి మునుఁగిడి శయ్యపైనిఁ బనఁగించిన న
క్కుటిలాలక విధమెఱిగిన
విటకేళురుఁ దరిగె రాధ వెనువెంటబడిగఁ.

౧౦౭

చ. చనిదరిజేరి శౌరి పరిచర్యయొనర్చెనొ “తప్పవైపుమీ”
యని బతిమాలసాగెనొ “దయకొగనుమీ” యని లేనిదైన్యముకొ
గనుచడజేసెనొ, చరణకంజములంబడి మ్రొక్కెనొ, పచి
ప నలవికాదుగాని యలపద్మదళాక్షియుఁ బక్కన న్నుగొక.

౧౧౦

ఉ. వారివినోదముల్ మజియు వారిపరస్పరనర్మవాక్యముల్
వారి విలాసపుంబనులు వారలచెయ్యులు వారిహారుముల్
వారల ముచ్చటల్ మజియు వారల తీరులు నిర్ణయించునె
వ్వారికి శత్యమా? గవులు వర్ణనచేసెడిపాటి వారిలే!

౧౧౧

శీ. లక్షణ నీరీతి లాలనచేయుదే? యన, మంచిదానవే! యనియె శౌరి
యాబోటిపై మనంబతికెనే? యారీతి నన, లేదులేదులేదనియె శౌరి
అయింతి కీవంత లన్నియునేర్పితే? యన, వెట్టివాడెనే? యనియె శౌరి
అనాతి కీప్రీతియమరెనే? నీమీద నన, నించుమించుగా ననియె శౌరి.

తే. గీ. అలన యెన్నడేని నన్నడిగెనే? య
టన్న, నెఱుంగునొ, యెఱుంగదో యనియె శౌరి
చెప్పకుందువె? నాతోడఁ జెప్ప వనిన,
నబల! నీకలయిక సాక్షియనియె శౌరి.

౧౧౨

తే. గీ. ఇటులనే తక్కుగల సతులెల్లఁ దన్నుఁ
గోపగింపఁగ నందఱకోపములను
రసమెసంగెడిగతి నివారణమొనర్చె
రసికజనశ్రేణులం డన రాదె శౌరి!

౧౧౩

తే. గీ. అప్యభార్తల నేలుచు ననవరతము
గోపికలకోర్కె దీర్చుచుఁ గోరువారి
కిహపరమ్ముల నొనఁగుచు నెనక మెనఁగఁ
గృహ్లాడు చెలంగె వైభవజిహ్వాడగుచు.

౧౧౪

క. ఈలక్షణాపరిణయము
పోలంగా వ్రాసి చదువు పుణ్యాత్ములకుకొ
శ్రీలలాదవు డొనఁగన
మేలగునాయువును సిరియు మేటియశమ్ముకొ.

౧౧౫

అశ్వసాంతసద్యములు.

క. ఆహూతానేకాగమ

నాఘ్నుదిసీన్నానపూతపండితసుకవి

వాన్మఖుప్రణుతకపీంద్రస

మాహూషితకావ్యసార! యలఘువిచారా!

౧౦౪

శ. శ్రీపత్యద్యతసుద్ధచిత్త! పరనారీసోదరీభూత! దు

ష్ఠ్విపాహంక్రియ! గోకరెడ్డికులపారావారరాకాతమి

స్రాపాలా! దయమానదీర్ఘనయనపాబల్య! సత్యద్యతా

హపశ్రీబల! తాటికొండపురపాలా! రామభూపాలకా!

౧౦౫

మంగళమహాశీర్షవృత్తము.

శ్రీలలితమందిరవిశిష్టసుభజాలయత సేవకజనోచితదయా! గ

ద్వానరపాలపరభావుక! కళాకలితభావుకగుణాకర! కృతీంద్రా!

తాళనగనామ పురధన్యజనపాల! జనతావినుతశీల! నుతగోత్రా

సాల! శుభరామనరపాల! జయలోల! కవివారసుత మంగళమహాశీర్షి.

ఇది,

శ్రీకింకరేంద్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకథానిధి బాలనర్సవత్స

శతానధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబగు లక్షణా

పరిణయంబను మహాప్రబంధస్మృతండు

నర్వంజును దృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శుద్ధపత్రిక.

పుట,	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు.
16	18	సరససిజ	సరసిజ
17	24	బంధుర	బంధుర
20	24	డరుణుఁ	రరుణుఁ
34	22	వతంసూ	వతంసనూ
35	20	పించయము	పించియము
39	16	కెరలుచోటఁ	కెరలుచోట
43	17	నడుమునఁ	నడుమున

శ్రీ నివాస విలాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

ప్రథమాశ్వాసము

రమణీమణితోడ వి
హారముగఁ గురుమతిమహాగిరి నిత్య
శ్రీరాజితండగు హరి నీ
తారామనృపాలు నేలుత న్దండమీఱక.

శా. శ్రీనారీమణికేల నొప్పెనఁగు రాజీవంపుమొగ్గం బర
ధ్యానప్రక్రియఁ దా గ్రహించి వటుసంధానంబు నూహింప న
వ్రూప న్నిగ్దిలు నన్వేలంది హృదయం బూహించి లో మెచ్చు ప
ద్యానానుండు కృపాకుండై మనుచు నీతారామభూపాలునికొ.

౨

సీ. నిప్పచ్చరముఁబాపు నేర్పుగల్గినచాన జగములన్నియుఁ బోవఁజాలుజాణ
గారాపుఁబూవిల్లుఁ గనిపెంచిన నెలంత కరివన్నెవాని చొక్కంపుఁగాంత
పూపచందురుతోడఁబుట్టిన వగలాడి పురుడుచెప్పఁగరాని పూవుఁబోడి
కడలిరారాజా మొక్కరఁపుముద్దుకుమార్త తమ్మిగద్దియ నొప్ప నెమ్మెలాడి

తె. గీ. పలుకులవెలందియత్త యో పడఁతిమిన్న
సరసముక్కరవంశసంభూతసోమ
భూవపుత్రు నీతారామభూమిపాలు
నేలుచుఁ బగ్గొత్తులఁగూడ నేలుఁగాక.

౩

మ. ఉరమందుంచు టదేమిలెక్క, మొగమం దుంచంగనుంకెంచు ట
బుద్ధరమా, యంచు శరీరము న్నగము లొఁ బూఁబోడి కర్పించి త

త్వరుడై యొప్పెడు రాజశేఖరుడు సీతారామనామాంకభూ-
వరుని దుల్యనుఖోదయం బొసంగి కాపాడం బరియత్నించుతన్.

౪

మ. పతి కైకొన్న భుజంగశేఖరం సంభావించి లోనెంచి బ
ల్కితవుం డీతం డటంచు భ్రాంతిపడి చెల్చి స్ఫుర్తయధాంగసం
స్థితిఁ జెన్నొందిన మంచుగొండయనుఁగుంజిన్నారీమేల్పట్టి సం
తత మైశ్వర్య మొసంగి ప్రోచు నల సీతారామభూపాలునిన్.

౫

మ. చెలులే దుర్మతు, లావయిం జదువువాసిం బేర్చినం బట్టఁగాఁ
దలమే వారల, నంచు నెంచి తనవక్త్రంబందుఁ బూఁబోణికిన్
నిలయంబేర్పడఁజేసి తా జగములన్నిర్మించునదైన న
త్తులునిం బాయనిధాత ప్రోచు నల సీతారామభూపాలునిన్.

౬

మ. రసికు ల్సత్కవు లట్టివారలపయిఁ రాణించునీపేర్చి ఛాం
డనుడ స్నేనని మేలమాడు తనభర్తన్ లేత నవ్వొప్పు ఛాం
దనులే వారలు మీరలే రసికు లాంతర్యమృనంజూడుఁ డం
చు సమాధానముఁ జెప్పు వాణి తగ మన్సు నోమభూపాత్రజున్.

౭

తే. గీ. పార్వతీవరమేశ్వరభాగ్యరాశి
కవులపాలిటి రెండవ కల్పనగము
గజవదనుఁ డంతరాయముల్ కసికుసంగి
కృతికృతిపతులను శుభానుగతులఁ జేయు.

౮

తే. గీ. అన్నవస్త్రము ల్లాసంగి విద్యులను శిష్యు
లకు ననుదినంబుఁ జెప్పు విలక్షణప్ర
భావు భావుకభావు మాపాలిదేవు
బ్రహ్మగురువర్యుఁ గొల్లు మపారభక్తి.

౯

తే. గీ. కాళిదాసాదినంస్కృతకవుల కెరంగి
నన్నయోద్యాంధ్రకవులకు నతులొనర్చి
కుకవులగువారలకు శతగుణముగాఁగ
మొక్కుకొందుము మాకృతి ముట్టుకుండని.

౧౦

ఉ. కొండల నోరఁజేసికొని కొంతవడిం బఱులెంచి యంత ను
ద్ధండత దారికడ్డమయి తాఁకి హళాహళిసేయు కొండలం

బిండిగఁజేసి రైలు కడువేగమునం జనుదెంచునట్లు భూ
మండలి మాకవిత్వమును మంతుఘటమ్ములఁ జెండి మీఱుతఁ.

౧౧

ప. అని శిష్టాచారకృమమ్మున నిష్టదేవతాపందనాదికం బాచరించి.

౧౨

మ. కవులం బండితులఁ విశేషముగ నత్కారమ్ములంజేయ భో
జవిభుంబోలిన రాజొకండుయిన నీ సామాన్యకాలమ్మునం
దవనిం గల్గునో లేదో చూతమచి యాయాదేశముల్ చూడ నే
గి విలోకించుచునుండఁ బశ్చిమదిశం గృహ్లాసమీపమ్మునఁ.

౧౩

సీ. దట్టములైయొప్పు దర్బాసనములు భుజశిరమ్ముల వింత పాలుపుడెలువ
ఉదయించుచున్న సూర్యనిబోలు రాగినిబోలు చేతులకు క్షేణాలాసంగఁ
బాలనిగ్గుల నేలఁజాలుడాలలమేల్వీభూతిరేఖలు మొగమున నెనంగ
గన్నేరుపూవన్న కల్గిన కట్టుదోవకుల నీర్కావిసంపద నటింప

లే. గీ. 'నాత్మకూరునృపాలుని యంతదాత
నహి నహి' యటంచు నుతుల నొనర్చుకొంచు
నాత్మకూరుపురమున కరుగు విప్ర
జనులఁ గని యడుగఁగ నిట్టులనిరి వారు.

౧౪

ఉ. దాత మహానుభావుఁడు బుధప్రతతింగరగించువాఁడు ని
ర్ణేత సమస్తవిద్యలకు నేర్పరి శ్రీకరుఁ డాత్మకూరువి
ఖ్యాతపురాధినేత సుగుణాధ్యుఁడు భోజానివంటివాఁ డతం
డాతనిబోలు భూపతుల నారయ మొక్కెడనైన భూస్థలిఁ.

౧౫

క. అన్నరపాలుఁడు విద్యల నన్నింటిఁబఱిచిచేసి యను ఘల్లునముఁ
మన్నించి యెల్లరకును మహాన్నతి సన్నాశనమ్ము లొనఁగుచునుండుఁ

౧౬

క. అందులకై చనెదము మేమిందఱ మని పలికి వార లేగుటయును మే
ముం దగుగతి వారలవెనుకం దత్పరసరముఁ జేరి కడుముద మెనఁగఁ.

౧౭

క. లక్ష్మీనివాసమందిరు లక్ష్మీనాథచరణయగ్రలలన్చిత్తుఁ
లక్ష్మీసదృశశ్రీమ ల్లక్ష్మీతనయుఁ స్వరూపలక్ష్మీతనయుఁ.

౧౮

శా. ధర్మాధర్మవిచక్షణక్షణకృతిఁ దాక్షిణ్యగణ్యాకృతిఁ
గుర్గత్పదపతిప్రసవనకృతిం గూలంకపాలంకృతిఁ

- క. యగ్మత్యనిగివిదారణామరపతిన్ దోస్తంభశుంభత్వీతిన్
శర్మాధాయముహూకవీంద్రివినుతిన్ సాక్షాత్కృతశ్రీపతిన్. ౧౯
- క. కృష్ణాగ్ధాంతర్వర్ధిష్ఠమహీవలయనిలయు రిపుజనవిలయున్
నైస్సచదనేవారోచిష్ఠమతిన్ సోమభూపచిరసుకృతతతిన్. ౨౦
- క. శ్రీపాకనాటినత్కులదీపకు నై జాముభూష్యధీశ్వరనిత్య
ప్రాపకుఁ దోషితనకలపనీపకు సంతాడితాపనీపకనికరున్. ౨౧
- క. మక్కుగకులదీపకు హిమరుక్మలశాంభోధిసితసరోజశరద్వా
యక్కులపటిరహీరవ్యక్తార్కరియశస్సనాథు నానరనాథున్. ౨౨
- మ. కరుణాసాగరుఁ గుర్మతీశ్వరలలత్కారుణ్యసంప్రాప్తను
ద్ధిరరాజ్యతిరయున్ బ్రహ్మదలహరీదేదీప్యమానాశయన్
హరనీహారధరాధరామరవరాహారోపమోద్యద్యశున్
దరుణీమస్మధు సోమభూషణుతు సీతారామభూపాలకున్. ౨౩
- క. కాంచిన నానరపాలుఁ డుదంచద్వైరపముమీఱఁ దనయాస్థాన
ప్రాంచద్విద్వాంసులలో నెంచి మముం గారవించి యింపెనలాగన్. ౨౪
- క. మేమెనరించిన గృంధము లామూలాగ్రముగ వినుచు నానందరస
వ్యామోహితుడై నిత్యశ్రీమీఱఁగఁ గాల మొక్కరీతిఁ గడపుచున్. ౨౫
- మ. ఒకనా డంకమునన్ గుమారుఁడును బంధూద్యోగివిద్యతల్పవి
ప్రకరంబుల్ దగుచోటులం దగ సుధరామధ్యమందున్ జయం
తకుమారుం దొడఁదాల్చి యొప్పు డివిషన్నాధుండునా సంతతా
ధికబాభాసినభాంతరాశీవిలసత్సంహాసనాసీనుడై. ౨౬
- మ. వెండియు నఖండపాండితీమండనుండగు శ్రీనివాసాచార్యుండును సురపురమహా
రాజప్రదత్తకవిసార్వభౌమబిరుదవిఖ్యాతుండగు వేంకటకవియును సకలశాస్త్ర
విశారదులును దత్తద్వైశాగతులునునగు తక్కువిద్యజ్ఞసంబులును వైద్యవిద్యాపర
ధన్వంతరియగు ధన్వంతరీరామాచార్యుండును సంగీతసముద్రుండగు రాఘవా
చార్యుండును సుగుణసింధువులగు రాజబంధువులును దుర్మంత్రవిచ్ఛేదకుండును
సన్మంత్రోపదేశకుండును సకలకార్యఫలనా ప్రవీణుండును శాంత్యాదిసుగుణ
భూషితుండును సుకవిజనవిధేయుండును సచివపుంగవుండునునగు బంకటసింగునా
ఘోరును సకలరాజకార్యనిర్వాహకులును సతతానుపద్దులును విమలక్షీర్తులును రాజా

సుగ్రహపాత్రులును నగు పెదరాయన చినరాయనప్రభృతులును దక్కినయుద్యోగి
జనంబులును బలసికొలువ డెందంబున నమందానందంబు నిండాన నిండుపేరొల
గంబుండి.

౨౭

మ. మము శ్రీమత్సర్వదేవతామహిమసంప్రాప్తాశుధారాకవి
త్వమహత్త్వప్రకృతప్రబంధరచనాపారీణుల న్బండితో
త్తమసంభాష్యతావధానల సమస్తప్రక్రియాపౌర్ణిదు
ర్గములకై శ్రీపతి వేంకటేశ్వరులఁ జక్కఁ జూచి నల్లెఁ గృపన్.

సీ. ఒనరించి నారు సర్వోత్కృష్టఫణితిఁ గాశీసహస్రంబు నై లింఛభాష
నిర్మించి నారు బల్ నియమంబుతో ధాతురత్నాకరంబు గీర్వాణభాష
రచించి నారు సరసమైయెనఁగ శ్రవణానంద మనుకాచ్య మాండ్రభాష
విరచించి నారు ధేవీభాగవతమును చిక్కన్నచైలిగాఁ దెల్లుభాష

తే. గీ. నింకఁ దక్కినగ్రంథము లెన్న నేల
యుభయభాషలయందు నోహలో యటంచుఁ
జేరుఁగొన్నారు మీపాటి వారలెవరు
సరసతిరుపతివేంకటేశకవులార.

౨౮

సీ. బుక్కపట్టణవంశ్యబుచ్చయాచార్యతనూభవుం డురుకలావైభవుండు
నాండ్రాధానికవనమ్ములందు నేర్పుగలాఁడు సకలవిద్యజ్ఞసనమ్ముతుండు
శైశవమ్మునసె విశ్వమ్ముమెచ్చఁగ నాల్లతంత్రము లేర్పిన ధన్యతముండు
బాలసరస్వతీభాషమ్ము మెనురుపురిని గైకొన్న బంధురయతుండు

తే. గీ. నన్మదాస్థానవిద్వాంసుడైన శ్రీని
వాసపండితుడైన జగద్వర్ణనీయుఁ
డాయనయు మీకవిత్వమ్ము నాదరించు
నహహ మీచేతఁ గృతిని మే మందవలదె.

౩౦

తే. గీ. దేవతలు మెచ్చరీతి యుధిష్ఠిరాశ్వ
మేధచంపువుఁ జెప్పినమేటి నెంక
టాళ్ళుకవిసార్వభౌముఁ డాహాయటంచు
మెచ్చె సురపురరాట్టవి మీకవితకు.

౩౧

తే. గీ. శ్రీకరుండగు సరసదీక్షితుని సుతుండు
సుకవియుగు పాపశాస్త్రీకి సోదరుండు

నన్నదాస్థానమందు ధర్మాధికారి
బారయకు మీరనినఁ గడుగౌరవంబు.

39

మ. స్త్రయదూరుల్ బలరామకృష్ణనిభు లస్త్రస్త్రుఖ్యబంధుల్ పృశ
స్త్రయశుల్ యోగ్యులు రామిరెడ్డియును గృష్ణరెడ్డియున్ మీకవి
త్రయధాధికాస్థితి కుప్పి మీవలన సద్గ్రంథంబు నొక్కండు మా
కయి చేయింపఁగ నూహఁజేసి రిది మీ రంగీకరింపకదగినన్.

సీ. భోజుండు తానెంత పుణ్యముచేసెనో కానిదానకవిత్వగరిమ మెఱయ
విక్రమాదుర్గుం డెంత పెట్టిపుట్టెనో యట్టి భట్టికవిత్వసంపదలఁ గొనుట
రాజనరేంద్రుఁ డే పూజజేసెనో నన్నయకవీంద్రునికవిత్వ మందుకొనఁగ
కృష్ణరాయం డెంత కృతకృత్యుఁడో పెద్దనాదులకననమ్ములంగు పోయె

తే. గీ. ఆంధ్రమునఁగాని గీర్వాణమందుఁ గాని
కవితఁజెప్పెడి వారలే కఱపు, రసక
విత్వవిదుఁడన్న నెన్నఁడో పేయికొఁడు
కాని కలఁ డట్టివాఁ డొక్క కవిమండు.

39

సీ. ఎవ్వని వాగ్ధాటి యెంత చూచిన మేటి పాటనంబున నైలుబండిసాటి
యెవ్వనిపదలీల యెంతచూచినఁ జాల మేలనందగినముత్యాలనూల
యెవ్వనిబల్ యుక్తి యెంతచూచిన రక్తి నొప్పారు భాస్వరకృతుక్తి శక్తి
యెవ్వని సాహితీ యెంతచూచిన మితిగనక చెన్నారు సాల్కడలికిఁ బ్రతి

తే. గీ. యతఁడు నవదుర్గవంశామృతాంబురాశి
చంద్రుఁ డురు కిర్తిసాంద్యుఁ డతంద్రకవిమృ
గేంద్రుఁ డతిభక్తి పరిచితోపేంద్రుఁ డలరు
కృష్ణకవిసార్వభౌముఁ డుత్కృష్టతమండు.

39

ఉ. భావిపురాతనాద్యతనపండితమండలులందుఁ జూడ మా
చేవయు నాచమత్కృతివిశేషము నాకవితానుభావ మా
భావవిభూతి యానుగుణపద్ధతి యాబుజుజైవి యామహా
కోవిదరీతి యారసము కోటుల లక్షల నర్బుదమ్ములన్.

39

తే. గీ. ఆ నుకవి యాశుకవితామహత్వ మొప్పు
కూకుఁ గులదైవతంబయి మమ్ము మన్ను

శ్రీనివాసువిలాసమ్ముఁ జెప్పె ముమ్ము
రసికు తాననురీతి గీర్వాణభాష.

32

తే. గీ. సంస్కృతంబునఁ బండితసాధ్య మగుట
నెల్లరకుఁ దేటతేల్లమై యింపునింప
దాంధ్రమో దేశభాషయై యలరుకతనఁ
బండితాపండితులకు సంభాష్యమగును.

33

క. దానిఁ దెలిగించి మాకు ననూనానందం బొనర్ప నుంకింపుఁడు మా
యానందమె మీకును బరమానంద మొనంగఁజాలు నఖిలవిధములక.

34

తే. గీ. తనకు నాల్పనిఘంటుపదములు వచ్చు
ననుచుఁ బదిమందికిని దెలియంగ మాటు
మూలపదములు గుప్పిన ముచ్చటగునె
ప్రతిపదమ్మున రస ముట్టిపడినఁ గాక.

35

క. వడియును బ్రాసమ్మును బడబడమను శబ్దములుదక్కఁ బరికించిన నొ
క్కడనైన రసము గురియును పొడిపొడికృతులందు శబ్దపుంజము లగుటక.

క. శ్రవణానంద మొనర్చినకవులు తమరు తమరు రసముగాఁ గవనముఁ జె
ప్పవలయునని బోధించుట భువి వెన్నెల చల్లఁజేయు పోలికగాదే.

36

ఉ. ఈకృతి యెందఱో కవుల కిచ్చితిమింకకుఁ బూర్వమెవ్వరుక
జేకొని మీవలకె దెనుఁగుఁ జేసెదమంచు వచింపరైరి మీ
చాకచకిక గ్రహించితి నసాధ్యముగా దిది మీకు గ్రంథముక
నైకొనుఁ డంచు సంస్కృతపు గ్రంథము చేతి కొసంగె నంతటక.

37

ప. సకర్పూరతాంబూలబహుమానపూర్వకంబుగా గ్రహించి దీనిం దెనింగింప
నారంభించితిమి.

38

మ. తెనిగింపందగినట్టి వెవ్వియనః నెంతేనర్థభూయిష్ఠతక
గని యొప్పారు పురాణముల్ మఱియుఁ దత్కల్పమ్ములై యొప్పొ చ
క్కినికావ్యమ్ములు నాటకమ్ములును వీకక శబ్దముల్ గుక్కి కూ
ర్చిన కబ్బం బది తెల్లనేయఁదరమే? చేయక రసంబొప్పునే?

39

ఉ. అందుఁ బురాణముల్ మీగుల వందములై పాలుపొందుఁ గావ్యమా
చందముగా మనమ్మునకు సంతసమీయదు నాటకమ్ములుక

విందులుగావు తెల్లనఁ గవిప్రవరుల్ సొనఁగించువట్ట; నే
యందము దేనియం వొదవు నయ్యది దానన యుంచుటొప్పగున్. ర.౬

ఉ. కావ్యముగాని నాటకముగాని మనోక్కటిగాని తెల్లనఁ
శ్రావ్యముగా నెనఁగదు, పురాణము తెల్లనరించినన్ గడున్
శ్రావ్యతగాంచి యొప్పెనఁగి సంస్కృతమున్ గని గేలిసేయు; నీ
కావ్యము శబ్దముఖ్య మటుగాన తెనుంగొనరింపశక్యమే. ర.౭

ఉ. ఈకవి గొప్పవాడనుట యెల్లరమన్ విశదంబకాని శ
బ్దాలనమృతం దితని కాదర మెక్కుడు, శబ్దరీతులం
గొనువారికబ్బములఁ గన్నడు వ్యర్థములైన శబ్దముల్
చెకొని తెల్లనేయ నవి నెప్పినయట్లు వినంగ నేర్చునే. ర.౮

చ. పదములు కొంచె మర్థ మతిపారముగాఁ గనుపట్టుకావ్యముల్.
మొదలను గాళిదాసకవిముఖ్యులొనర్చిరి తెల్లనర్చన
మృది కతి నమ్మదంబిడు శ్రమమ్మునఁ గొందఱు శబ్దసంగతుల్
గదియరచించి రయ్యవి తగంచెనిగింప రసం చెసంగునే. ర.౯

ఉ. కేవలశబ్దముల్ దగ లగించి బిగించిన యట్టి సంస్కృతం
బేవగ విప్పిచెప్పనగు? నేమన గుడ్డలు రై కలోపలం
బ్రోవిడినట్టి శుష్కమచ పొంకము బైటకుఁబెట్టినన్ ంసం
బావహిలంగ నేర్చునె? మహాకవులార, యనుగ్రహింపుడే! ౧౦

మ. జతుకావ్యక్రియనొప్ప సంస్కృతపుకేషల్ దెల్లుగాఁజేయ మా
మతికిన్ శక్యమటంచుఁ దోచు; దిశమామటట్టులుండంగ ను
న్నతులై పేరునుగొన్నయట్టి యలక్రినాధాదు లిప్పట్టునన్
నతులర్పించిరి నిక్కమియ్యది ప్రమాణంబుల్ తదుద్గ్రంథముల్. ౧౧

ఉ. ఒక్కెడఁజక్కనౌ పదము నొక్కటిఁ జేర్చిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కెడ నున్న దున్నయట్లు లుంచరచించిన ముచ్చటౌ మఱిం
కొక్కెడ నున్నదాన సగముగనిన పేలగుఁ జెల్లినేయుచో
మక్కికమక్కియన్నటులమార్చిన కావ్యము పుట్టును. ౧౨

ఉ. ఒక్కయొడ వ్యమానముగ నొక్కొకచోట విశేషరీతిగా
కొక్కెడఁ దగ్గుగా మఱియు నొక్కెడ వేరొకరీతిదోషఁగాఁ

జక్కగఁజేసి రెల్లకవినత్తము లాంధ్రముఁ జేయునప్పు డా
ఫక్కియే మేముఁ బట్టినది పండితులార ! పెనంగఁ బోకుడీ.

౫౩

చ. తెనుఁగునఁ గొన్ని సంగతులు తియ్యనలై యలరారు, సంస్కృతం
బున మఱిగొన్ని సంగతులు ముద్దులు మూటలుగట్టజాలు, నిం
దును మఱియందును న్నొబగుతోడ దులదాఁగును గొన్ని సంగతుల్
పనిగొని చెప్పనేల యిది పండితవేద్యము కాక యుండునే.

౫౪

చ. ఇదివఱ కప్రయత్నముగ నేమొనరించిన గ్రంథముల్ రసా
స్పదము లటంచుఁ బండితులు వల్కుదు రట్లనె మాకుఁ దోచు ని
య్యది యధికప్రయత్నబు మందినదయ్యెను దీనికిఁ రసా
భ్యుదయముకల్గునో కలుగదో యని దెందము తందరించెడుకొ.

౫౫

చ. సరసముగా నెనంగినను సమృత్మే, యటులుండకున్న నీ
యరసత సంస్కృతంపుఁగవయం దిడఁబోకుడకు, దానిదెచ్చి మా
శిరమునఁ బెట్టుఁ ; డియ్యది రుచించును సంస్కృతమందుఁ, దెల్లనం
దరయఁగ నీరసంబగుట కాతఁడు బాధ్యతగాంచ నేర్పునే.

౫౬

క. అల్లితిమి తోచుగతిఁ గవితల్లజు లొనరించు గ్రంథతతి కిది నమమా?
'శిలికిశిల్లే, పల్లికి పల్లే' యని చెప్పనట్టి పలుకులు వినరే.

౫౭

ఉ. నేరిచినట్లొనర్చితిమి నేరనిదిప్పుడు నేర్తుమే ? మఱె
వ్వారలుగాని దీని రసవంతముగాఁ దెనిగించిరేని య
వ్వారికి మేమొనర్చెదము వందనము ల్పదివేలు, దీనిలో
నారసి దిద్దువారలకు నట్లనె మే మొనరింతు మంజులల్.

౫౮

వ. అని పరోపకారాసక్తులును యథార్థబుద్ధులును నిర్మత్సరులునగు బెద్దలం దద్దయుం
గొనియాడి కృతిపతి పంశావతారం బభివర్ణించెదము.

౫౯

—* వంశవర్ణనము *—

సీ. కలుములినేడు పాలకడలి రాకూతురు నునుదొడఁ దాల్చు రతనపుదొడవు
పాతకమ్ములు పంచబంగారముగఁజేయునట్టి గంగాదేవి పుట్టినిల్లు
స్వారాజానకుఁ ద్రిలోకీరాజ్యభారమ్ము పట్టమ్ముగట్టిన పట్టుఁగొమ్ము
ప్రాబల్కుకల్గి గారొపుచెయ్యులకు నీదానమొయ్యును సుద్యానవనము

తే. గీ. నేవ్వమై యొప్పు నలగయాజ్ఞేత్రమను కొ
లంకునం దింపుమీఱు మేల్పంకజంబు
బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాశ్రుభుళిరముల
చెలయు మన్వంపుమకుటంగు విష్ణుపదము.

౬౦

తే. గీ. దాన నాలవజాతి యుద్ధపమునందె,
దానిలోన ననేకభేదములు గలవు,
అందు శ్రేష్ఠులు సచూఢ్రు లందులోన
మేటియని చెప్పదగు బాకనాటికులము.

౬౧

సీ. సమదశశ్రున్యపాలసంఘమ్ము కొనగోట మీటనేర్తురు పాకనాటివారు
తుదకు సింగమునైన నెదిరించి బల్లెమ్ము నాటనేర్తురు పాకనాటివారు
హరికై న వెరగంది శరణుజొచ్చినవారి మాటనేర్తురు పాకనాటివారు
తురగవిద్యాధురంధరతఁ గోటలనైన దాటనేర్తురు పాకనాటివారు

తే. గీ. ధాటిఁజెన్నారుదురు పాకనాటివారు
మేటిసిరిమించుదురు పాకనాటివారు
సాటిలే కొప్పుదురు పాకనాటివారు
ఏటి కెదురీడుదురు పాకనాటివారు.

౬౨

తే. గీ. మేటియగునట్టి యాపాకనాటికులము
నందు ముక్కరకులము పెంపొందుచుండు
సాగుగుగల నగలం దెల్ల మిగుల వన్నె
గలిగి యింపెనలారు ముక్కరయుఁబోతె.

౬౩

క. ఖరకరుకులమును హిమశీకరకరుకులమును బ్రతాపఘనవిమలయశో
గరిమ నిరసించుచు ముక్కరకుల మెక్కుడగుశృద్ధిగలిగి యెసంగెకా.

౬౪

సీ. బుద్ధిగరిమ మహావృద్ధిగరిమను వాక్పతితోడ దీటు ముక్కరకులంబు
కీర్తిచేఁ దేజఃప్రపూర్తిచేఁ బుష్పవద్ధరిమనొప్పెనఁగు ముక్కరకులంబు
ధైర్యమ్ముచేత సాదార్యమ్ముచే సురాగము మేరమీఱు ముక్కరకులంబు
భూతిచే నాకృతిస్థితిచే నసమాంబకఖ్యాతిసెనఁగు ముక్కరకులంబు

తే. గీ. అట్టి ముక్కరకులమునం దనఘు లతుల
మతులు రాజన్యకొటీరమాన్యులును మ

హాత్ములును నైన వారలే యవతరింతు
రఁట, తదన్యలు జనియింపరఁట యదేమొ !

౬౫

తే. గీ. దోసతోటయఁబోలె నెంతోవిశేష
వృద్ధిగరిమ నెసంగి ప్రిసిద్ధి కెక్కు
నక్కులక్రమమందుఁ దా నవతరించె
శ్రీమృత్యుతుండు తిమ్మరెడ్డిదేశాయి విభుఁడు.

౬౬

మ. మహిమకొ శ్రీశుండు, దావమందు శిబి, ధర్మంబును ధర్మండు, దు
స్సహతెకొ నూర్పుండు, నూన్యతంబున హరిశ్చంద్రుండు, శేషాహి దు
ర్వహభూభూర్వహనమ్మనందు, హరి పంపత్తిం దులందూఁచ వి
మ్మహినాథుల్ గిహినాథుని న్సరియె తిమ్మరెడ్డిదేశాయికికొ.

౬౭

తే. గీ. దిక్కులయశమ్ముచేఁ గడుఁ బిక్కటిల్లి
చక్కఁదనమున మిగులఁ బ్రతస్తి కెక్కి
చొక్కపునతీత్యమునకుఁ దా నిక్కయగుచు
నాతనికి భార్యయైన సోమక్క దనరు.

౬౮

క. సోమని యక్కయొ వాణియొ హైమవతియొ రతియొనా మహైశ్వర్యకలా
భూమాకృతుల నెసంగెడి సోమక్కను సాటివచ్చు సుదతులు గలరే !

౬౯

సీ. ఆప్తులలో మున్దనట్టి గృహస్థులో వసియించు పంకజావాసయొకతే
గర్భదారిద్ర్యమ్ము గలవారి యిండ్లలోఁబల నెప్పుడును నొప్పు వాణియొకతే
కొండగుహల భర్తఁగూడి యెల్లప్పుడు కాపురం బొనరించు గౌరియొకతే
విటవిట్టిజనులలో నటియించు పతిఁగూడి నేవచేసెడి రతీదేవియొకతే

తే. గీ. నలువురునుగూడి తమకు ననారతంబు
గలుగు నీదోషములు దీర్చఁగాఁడలంచి
సకలసౌభాగ్యసంపద్విశాలయగుచు
వెలయు సోమక్కగా సంభవించఁచోలు.

౭౦

తే. గీ. ఆతఁ డీతరుణీమణియందుఁ గాంచె
శ్రీయుతుని సోమనాద్రదేశాయివిభుని
నాతనిచరిత్ర మతిచిత్ర మతిపవిత్ర
ఘోరి జగమ్మున మిగులఁ బ్రఖ్యాతికెక్కి.

౭౧

సీ. తాటియాకులయిండ్లఁ దనిరియుండెడి కవిప్రతికెల్లను సాధవితతులప్పై
రాగిజానీల కార్యముదీర్చు సోమయాజులకెల్ల బంగారు కలశలప్పై
గాశ్మీరకంబళాల్ గప్పుకొనెడి బుధేశులకెల్ల వన్నెనేల్ జోడులప్పై
నీర్కావిదోపతుల్ నియతిఁ గట్టెడి వైదికులకెల్ల మేల్ జగన్ వలువలప్పై

తే.గీ. మానమగ్నాదలకుఁ బడి మృగ్గు రాజ
బంధువులకెల్ల నిరపాయబహుళసుఖద
సంపదల నీను మేల్ ముఖాసాలు గలిగె
నతఁడు సామాన్యుడే సోమనాదివిభుఁడు !

20

క. ఆసోమనాదివిభునికే దా సతియై సకలధర్మతత్పరమతియై
భూసురపూజారతియై శ్రీసతీయన డీకమాంబ చెయ్యవసించెక.

21

చ. పతికెదురొమ్ముకుంపటిగఁ బాల్పడకుండని లక్ష్మీ, పల్కురె
బతులుగఁగోరనట్టి యలపాండవభామిని, చుక్కయై నిశి
గుతుకమునకై బయల్పడుటకుం గమకింపని యయ్యరంధ్రతీ
సతి యన డీకమాంబ కింకసాటియు గీటియుఁ జెప్పనేటికిక.

22

చ. ప్రియము నయమ్ము, నొప్పుఁ బెడవేంకటరెడ్డియుఁ బిన్న వేంకటా
హ్మయుఁడును వీరికికై దనయులై జనియించిరి, వీర లాజదు
ర్జయులు పరోపకారులు విశాలయశుల్ నయకోవిదుల్ మహా
దయులు దయాస్వభావు లతిధర్మపరుల్ శరణాగతావసుల్.

23

ఉ. తమ్ముడు యావరాజ్యమును దాల్చి నమస్తవిధమ్ముల స్సహా
యమ్మొనరింప ధర్మపరుడై పెడవేంకటగడ్డి శశుగ్రనా
శమ్ముగ లోకమెల్లను పశమ్ముగఁ బండితకోటికెల్ల సౌ
ఖ్యమ్ముగ నెల్లవారికి సుఖమ్ముగ రాజ్యమునేల నిమ్ముగక.

24

ఉ. తమ్ముండటంచు నీతనినిఁ దక్క మఱొక్కనిఁ జెప్పరాదు పాం
కమ్ముగ నన్న గారిని సుఖమ్ముగనుండఁగజేసి శత్రులం
జిమ్మి తదీయరాజ్యములఁ జేకొని యన్నకు నొప్పఁజెప్పు నిం
కిమ్మహి నిట్టివాఁడు గలఁడే ! భరి ! యొక్క కిరీటిదక్కినక.

25

మ. దయయొక సత్యము శౌచముం గలిగి విద్యావంశుడై సంతతో
గయ్యఁడై కేవలధర్మయుక్తహృదయుండై యొప్పు నా డీకమా

ప్రియపుత్రుండగు పెద్దవేంకటధరిత్రీభర్త సద్వర్తనా
దియంతే వేంకటలక్ష్మమాంబను నుబుద్ధిం బెండ్లియాడెం దగ్గఁ.

2౮

సీ. హరుని యర్థాంగమై మురువుమీఱనెసంగు నన్నపూర్ణాదేవి నవఘటించి
హరి కురోభూషణంబై యింపుమీఱు సాక్షాన్తహలస్త్రీతో నవతుగాంచి
బ్రహ్మదేవు ధర్మపత్నియై నెలువారు వాణీమహాదేవి వాసిగాంచి
దేవేంద్రునిశింగూర్పు దేవేరియై పేర్చి గాంచు శచీదేవి గరిమగాంచి

తే. గీ. భర్త కనుకూలవర్తనఁ బరిభవిల్లి
నతులలోపల విఖ్యాతి సంతరించి
మిగులసౌభాగ్యగరిమచే నెగడె దగ ల
లద్దణకదంబ నెంకట లక్ష్మమాంబ

2౯

తే. గీ. వీరలకు నాత్మజాతుండై వీరవరుల
లోనఁ గడునగ్గిగణ్యుండై లోకు లెన్న
బ్రబలవిఖ్యాతి నలరారి బాలకృష్ణ
రెడ్డిదేశాయి మిగుల నుశీరి వహించె.

౩౦

సీ. తన నిర్మలయశోమృతప్రవాహమునకుఁ గలశాబ్ధి యొక చిన్న కలశ గాఁగఁ
దనదు పూర్ణవదాన్యతానల్పకల్పగుచ్ఛమున కర్థులు తేటిగములు గాఁగఁ
దనదు నిర్గుప్తప్రతాపోజ్జ్వలాగ్నికి నీరేజబంధుండు నెరుసుగాఁగఁ
దన దైర్వ్యవజ్ఞాయుధమునకుఁ దృప్తశాత్రువనర్థములు పర్వతములు గాఁగ

తే. గీ. నవనిఁబాలించెఁ గమతశేషాపిదగ్గ
జాననీధ్రంబులకు భార మనదుగాఁగ
నత్యభామాప్తిగలిగిన నరసుఁ డగుటఁ
గృష్ణుఁ డో యన నబ్బాలకృష్ణవిభుఁడు.

౩౧

ఉ. ధైర్యము సాహసమ్మును వదాన్యతయున్ నుజనానురక్తి చా
తుర్యము నప్రమత్తతయు దోర్బలదర్పము నుత్తమత్వమున్
శౌర్య మవార్యతేజ మనిశం బగునట్టి యశంబు సంతత
సైర్యము బాలకృష్ణవసుధాపతికిన్ సహజమ్ములైతగున్.

౩౨

సీ. పలుగురు తనునవ్వఁ బనులఁ గాచినవాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
ఊలీయవచ్చిన పడఁతఁ జరిపినవాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

గొల్లకొంపల చెన్న గొని తిట్లబడినాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
గోపాలకుండవయ్య గోవుఁజంపినవాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

తే. గీ. ఇకను గొన్ని యకృత్యము లేయొనర్చి
యంటి నీలోపములు దీర్చు టొప్పుఁగాద
యనుచు నుగుణంపుఁ బ్రోవయి యలరు బాల
కృష్ణుడై పుట్టఁగోలు శ్రీకృష్ణమూర్తి.

౧౩

సీ. సురవంద్యుండయ్యను నరునికొక్కనికి సారథ్యము చేసిన రట్టువోవ
శూరుండయ్యను నొక్క నుందరి ప్రాపంది రణ మొనర్చిన యపగుణమువోవ
విజితేంద్రియుండయ్య విధివిరామములేక జారుడైనట్టి నీచతదొలంగ
బశుపతీద్యుండయ్యుఁ బనులగాచుచు నలుగురనోళ్ళలోఁ బడ్డ గుఱుతువోవ

తే. గీ. నొక్కయొడ జన్మమంది వేరొక్కయొడకుఁ
బ్రాణరక్షకుఁ జనినలోపమువోవ
సరసముక్కరవంశాభిచంద్రుండగుచుఁ
గృష్ణుడిప్పడు కీర్తిబాలకృష్ణుండయ్యె.

౧౪

తే. గీ. ఈమహామహుభార్యయై యెనక మెనఁగ
సాధ్వీయా కృష్ణమాంబదేశాయి, యామెఁ
జెప్పి చెప్పంగ నింకొక్కచెలియ గలదె ?
యిందు నందును మాటియు నింకెందుఁగాని.

౧౫

చ. ఋతువులలో వసంతమును, వృత్తులఁ గైకి, సూరలక్ బృహ
స్పతి, కృతులందు దై వకృతి, సర్వనిలింపులఁ బాకవైరి, స
ద్గతులను ముక్తి, యెల్ల కవితల్లజులందును గాలిదాను, స
త్సత్తులను గృష్ణమాంబయని సన్నుతిజేయుదు రామ నెల్లరుక.

౧౬

సీ. మగనికరీరంబు సగమునేయని గొరి చూసలం బెఱుంగని జలధిపుత్రి
పదిమందినోళ్ళలోఁ బడని సరస్వతి యవరపరుని బెండ్లియాడని గతి
తనయంత మగనింజెందని రుక్మిణీదేవి సమరంబుచేయని సత్యభామ
కొనవేలఁ జూపించుకొనని యరుంధతి వనవాస మెఱుంగని జనకపుత్రి

తే. గీ. కలిభయ మొకింతయైనను గనని భైమి
యైదుగురఁ బెండ్లియాడని యట్టి కృష్ణ

యనఁగఁ జెలువారె జగమున ననుపమప్ర
కృష్ణసుగుణావలంబ యా కృష్ణమాంబ.

౮౭

టి. బాలకృష్ణవిభుఁడు బడసె నాకృష్ణమా ధర్మపత్నియందుఁ దనయు వినయ
ముఖగుణాలవారుఁ బూజితకవిజాలు సోమభూమిపాలు సుభగశీలు.

౮౮

సీ. కట్టించినాఁడు చక్కనిరీతిఁ గుర్రూర్తి పర్వతమ్మునకు సోపానములను
బెట్టించినాఁ డాత్మపట్టణంబునను నచ్చటనచ్చటను నన్నసత్తాములను
మట్టించినాఁడు దుర్మదమెత్తి మైకెత్తివచ్చిన శత్రునృపాలవరుల
రెట్టించినాఁడు పేర్మిక్ గొన్నిబిరుదముల్ రాజ్యమ్ముతోడఁ బూర్వమ్ముకన్న

తే. గీ. నతఁడు రాజాసవాయిబహదరుముఖివి
రుదవిరాజతుఁ డచ్చనీరదపటీర
కారదానారదామృతపారదాబ్జ
భానురయశుండు సోమభూపాలకుండు.

౮౯

శా. తత్తద్దేశనివాసులై తనరు విద్వాంసుల్ కడుక్ పేడ్పు ద
శ్శోత్తక్ దన్నును జూడవచ్చుటయుఁ దానూహించి యవ్వారికిఁ
వృత్తుల్ పెక్కుగ నిచ్చి కాఁపురములకై బెట్టించి దట్టంపు సం
పత్తిక్ జెందినదానికిఁ ఫలము సంపాదించెఁ బూర్ణమ్ముగఁ.

౯౦

మ. పరమేశోత్సవ మెంతయుక్ సొబగెలర్పక్ ఫాల్గునమ్ముందు మిం
చురుచిక్ జేయఁగఁజేసి యప్పుడు తనుక్ జూడంగనేతెంచు భూ
నురులక్ విద్యఁ బరీక్షఁజేసి తగ నిచ్చుక్ వారికిఁ భూములుక్
గరు లశ్వమ్ములు నగ్రహారములు మైగప్పించు నేర్జోడులక్.

౯౧

మ. అరయక్ గార్తికమాసమందుఁ గురుమత్యద్రీశుఁడౌ వేంకటే
శ్వరు నంబాపురమందు నుత్సవముచే సంతుష్టుఁగావించి త
త్పరులైవచ్చిన పండితోత్తముల సంభావించు మాద్యత్కరీం
ద్రరయోద్యత్తురగాగ్రహరమణిహరస్వర్ణహరమ్ములక్.

౯౨

శా. తౌ పేటొక్కఁడఁ దెచ్చయిచ్చు టదియెక్ దానంబె ? ముందిచ్చి యా
మై వీరానెడ లాగికొంట యది గొప్పా ? మేల్ కళామాతృమా
నీవిక్ మెచ్చగవచ్చునే ? ప్రతిఫలంబీయెక్ గొనక్ బాడియే ?
సీ ! పీఠిక్ గడుమెచ్చ, మెచ్చదఁ గడుక్ శ్రీసోమభూపాలునిక్.

౯౩

సీ. శ్రీసుధాంశునిఁబోల్చఁగా సరియకా సుధాంశుఁడు దాఁ గళంకితాశూన్యుఁడేని
ధర్మజుం డీడనఁదగు ధర్మజుఁడు ద్రోణతనయునియెడ బొంకఁదలఁపఁడేని
భార్గవుం డీడనఁబరఁగు భార్గవునకుఁ గ్రోధాపవాదంబు గూడదేని
అచలేందుఁడె నయననగు నచలేంద్రున కల వజ్రభీతి దాఁజెలఁగదేని

తే.గీ. సరసముక్తరవంశాబ్ధిచంద్రుఁడగుచు
నవనిపాలించి మించు సోమావనీశు
విమలయశమునకును సత్యవిలసనమున
కమితదానంబునకును ధైర్యంబునకును.

౬౪

సీ. ఉరుయశస్కురుఁడు యోగ్యుఁడు సింగవరపువెంకటరెడ్డి యేనాతిఁగన్నతండ్రి
సకలసంపత్కరం బకలక సౌభాగ్యపూర్ణ మేయెలనాఁగపుట్టినిల్లు
నిరుపమానఖ్యాతి నీతిపాతివ్రత్యమహిమ లేవిరిబోణి మందిరములు
వాదాన్యకము దైవభక్తి సౌందర్యప్రసన్నత లేకొమ్ము సహజగుణము

తే. గీ. లుభయకులపాపని యనంగ నొప్పి పాలై
సంగు నాలక్ష్మమాంబదేశాయి బెండ్లి
యాడె నభినవమన్మథుం డనెడిపేరు
పడసి చెలువారు సోమభూపాలవరుఁడు.

౬౫

క. ఆలక్ష్మమాంబ గుణముల కాలయము సతీత్వమునకు నాకరము కృపా
వాలత కిరవునునయి నుశ్రిలక జెన్నారు నల శచీదేవియనక.

౬౬

సీ. భూదానగోదానములు పెక్కుజేసె నేపడఁతి మహాదయపర్వమందు
క్రిరంగముఖ్యదక్షిణయాత్రలెల్ల నేపనిత నేవించె నభ్యక్తిగరిమ
ఉత్కృష్టమగురీతి నొనరించె నేనాతి ప్రియమై లక్షవర్తివృతంబు
పరకాలయతివర్య భక్తిమై నేవించి మంత్రోపదేశ మేమగున జెంద

తే.గీ. ఎన్నియో నువ్రతంబు లింకెన్నియేని
పుణ్యకార్యమ్ము లొనరించి భూమిసురుల
కతులితాన్నప్రదాన మేయమ్ము చేసె
లలిత సుగుణావలంబ యాలక్ష్మమాంబ.

౬౭

క. ఆ రామయందు సోమశ్చరమణుఁడు పడసె నొకకుమారమణి స్నీ
తారామన్యపాలునిఁ బెంపారక రాశేశ్వరమ్మయను నొకమాతృక.

౬౮

క. ఆహూతుక్ దేశాయు శ్రీకలిత నోసంగి పెండ్లిజేసెను సోమ
త్యైకాంతుండు రాజా దుబ్బాక యుమాపతికి రావుబహదూరునకుక్.

క. హితులను బుధతతులను సంశ్రితుల నతులగతుల నేలు శ్రీసోమధరా
పతిసుతుఁ డాతండు పితృశ్మతగుణయని పల్కు హుక్ సత్యముగాఁగక్. ౧౦౦.

సీ. తనయుదారత కల్పతరుకామధేన్వాదులకు నీవిమెలఁతువల్ గజపుచుండఁ
దనప్రతాపము వికర్తనవీతిహోతాదులకు హీనతరదశల్ గడపుచుండఁ
దనకీర్తిఁ కుముదబాంధవకారదాభ్యాదులకు శుచిత్యపుగతుల్ బజ్రపుచుండఁ
దనధీరభావంబు కనకభూమిధరాదులకు నచలస్థితుల్ సలుపుచుండఁ

తే.గీ. దనప్రజాపాలనము పురాతనబహుమహి
విభుల యూర్వేరులను మఱిపించుచుండ
భూమి నేలుచునున్నాఁడు సోమభూప
పుత్రుఁడైన సీతారామభూపరుండు.

౧౦౧

శా. సప్తాహం బానరించి విపులకు లక్షల్ సొమ్ముగాఁజేసె, సం
తృప్తంజేసెను శ్రీకుఁ గోటితులసిక్, దీవ్యనృణీమంటప
ప్రాప్తంజేసెను గుర్మతీశ్వరని, సోపానము లక్ష్మిండుకుక్
వ్యాప్తి జెండఁగఁజేసి పుష్కరిణికిం గట్టిం చె నూత్నముగక్.

౧౦౨

చ. ఇడు, నిఁకనొక్కసారి యిడు, నింకొకమా టిడు, నింక నొక్కమా
టిడు, మునుగొన్నయట్టి జనులే గొనుచుందు రొకింతయే నెఱుం
గఁడనివచింతు ఛాందసు; లఖండవదాన్యుండితం డెఱింగియే
యిడు ననుమా టెఱుంగరు భళి భవి నింతటిదాత లుందురే!

౧౦౩

క. రతనంపు సొమ్ములను గురుపతిపతి కర్పించె భక్తిపరవశుఁడై భూ
పతి సీతారాముండు తరతమత్వం బెఱుఁగుదాతరా! యితండు భళి!

౧౦౪

ఉ. అబ్బురమా మహత్త్వము నుదారత ధీరతచాతుతాదులుక్
జొబ్బిలు సోమభూపరుని నూనునియందని నిబ్బరంబుగా
దబ్బులలేని కృష్ణకవి తల్లజుఁ డల్లన నల్లినట్టి యీ
కబ్బమె సాక్ష్యమిచ్చు ననఁగాఁ దినుచో రుచు లెన్న నేటికిక్.

౧౦౫

సీ. పాపమంచనక స్త్రీనధ యొనర్చివవాడఁ బరికించ నిదియొక పరువుగాదు
రాజ్యస్య విడచి యరణ్యమేగినవాడఁ బరికించ నిదియొక పరువుగాదు
(3)

అన్యాయముగ వాలి నని వధించినవాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు
కోతులతోఁ జెల్మి కోరిచేసినవాడఁ బరికింప నిదియొక పరువుగాదు

తే. గీ. అమరు నీలోపములుదీర్చ ననుదినంబు
నాత్మనెంచి సీతారాముఁ డవనియందుఁ
దివిరి నిడివెల్లగోత్రవర్తిష్టఁడగుచుఁ
బుట్టబోలు సీతారామభూపుఁడగుచు.

౧౦౬

సీ. వరయశోనిధి సింగవరపువంశోద్భవుండగు గంగిరెడ్డి యేయతివ తండ్రి
సౌశీల్యవాత్సల్యసౌందర్యగాంభీర్యములకు నేయెలనాఁగ పుట్టినిల్లు
దేవతాభక్తిభూదేవతానక్తు లే తరుణీశిరోమణి తానకములు
అనిమిత్తజాయమానానూనకరుణాకటాక్షప్రసార మేయమ్మ సామ్మ

తే. గీ. అమరు దేశాయిబిరుద మేయబల కట్టి
రామలక్ష్మమ తనకు ధర్మసతిగాఁగ
రాయచేంకటకృష్ణమారామభూమి
పాలకులఁ గెన సోమభూపాలనుతుఁడు.

౧౦౭

క. ఆకూతుఁ డేశాయి శ్రీకలితం బెండ్లిజేసె సీతారామ
త్సాకాంతుఁడు రాజా దుబ్బాకవిభుక్రీనివాస బహదూరునకుఁ.

౧౦౮

క. ఆసీతారామనుతుం డాసీతారామనుతుని య ట్లనుపమవి
ద్యాసౌశీల్యగురుయశక్తి సౌందర్యములు గలిగి చెలఁగుచుండుఁ.

౧౦౯

సీ. మాటలాడఁడుగాని మాటలాడినయిండ్లు విద్యాప్రసంగ మేవేళఁజేయుఁ
జేతులెత్తఁడుగాని చేతులెత్తినయిండ్లు ధరణీసురులకు వందనమొనర్చుఁ
గోపగించఁడుగాని కోపగించినయిండ్లు దుష్టజనశ్రేణి దునియఁజూచుఁ
గోర్కెలూనఁడుగాని గోర్కెలూనినయిండ్లు డర్థికోటుల లేము లణఁపఁగోరు

తే. గీ. ఇతని రక్షింపవలె గుర్మతీసుఁ డంచుఁ
బెద్ద లాశీర్వచింపఁగా వృద్ధిజెందె
వృద్ధిజెందుచునున్నాఁడు వృద్ధిజెందఁ
గలఁడు శ్రీరామభూపాలకాంతుఁడెపుడు.

౧౧౦

క. చిలుకూరివంశసంభవుఁ డతిఘుండు శ్రీరామదా సహర్షిశముఁ వి
ద్యులు గణప వన్నెకెక్కిన సలలితుఁ డారాచగున్న శక్యమెవఁగడఁ.

౧౧౧

మ. తరుణీమన్మథుడై చెలంగు నతిసీతారామభూపాలుఁడుకొ
మరలం గైకొనె రామసాగరపుంగుష్ఠాఁడైదేశాయికూఁ
తు రమాభాసుర నుత్త మొత్తమగుస్తోమాభిరామకొ మనో
హరలావణ్యనిధికొ సమగ్రకరుణాధ్యక్ష రాజలక్ష్మీసతికొ. ౧౧౨

క. ఆరాజలక్ష్మమకు సీతారామనృపాలసంచితధనమ్మునకుకొ
పారావారతనూజాకారకు నేరాజసతులు గా రుచమింపకొ. ౧౧౩

సీ. మదుక చీరలుగట్టు బుధులభార్యలకెల్ల వెలలేనిపట్టుచీరలు లభించె
నగలెఱుంగని కవీంద్రసతిమణులకెల్ల నొడలెల్ల బంగారు లొడవులాయె
పండ మంచములేక యుండు శోత్రియుల యిల్లాండ్రకుఁ కేళిగృహమ్ములబ్బె
జొన్నయన్న మె సన్నయన్నమా గర్భరికైంగనాతికి కాల్యన్నమబ్బె

తే. గీ. లక్ష్మీ నిర్లక్ష్యభావ మలరంగ నెవ్వ
రెవ్వరికి సంపదలనీయ కీనడించు
నట్టివారలకెల్ల భాగ్యము లిడునఁట
లక్ష్మీప్రపతిగాదె యీరాజలక్ష్మమాంబ.

౧౧౪

క. సీతారామనృపాలుం డీతరుణీతిలకమందు నిందిరకెనయా
కూఁతుంగనె, నాకూఁతుకొ సీతారాముండు కరుణచే రక్షించుకొ.

షష్ఠ్యంతములు

క. ఏతాదృశైశ్వర్యస్థీతునకుకొ సోమభూపచిరకృతమకృత
భ్యాతునకుకొ ముక్కరకుల సీతారామునకుఁ జేయసీరామునకుకొ. ౧

క. శారదసీరదనారదపారదసమయసునకుం గృపావివసునకుకొ
ధీరున కల ముక్కర సీతారామున కత్యుదారతారామునకుకొ. ౨

క. శ్రీమండితాత్మకూర్పరధామునకుకొ గోటిసూర్యధామునకు మహా
ద్దామున కభిన్నసీతారామునకుకొ ధారుణీధురారామునకుకొ. ౩

క. అనుపమలక్ష్మ్యంబాచందనవల్లీనుమమునకు మదనగూపునకుకొ
ఘనముక్కరసీతారామునకుకొ స్మితవిజితచంద్రమోధామునకుకొ. ౪

క. కురుమతిపతిపదనేనాస్థిరమతికి నరేంద్రమకుటదీప్యద్రత్న
స్ఫురదంఘ్రియుగళనకు ముక్కరకులకలశాబ్ధి శీతకరున కురునకుకొ.

- క. ప్రతిపదవృద్ధ్యన్ముఖసంతతలక్ష్యేనిలయునకు సుదంచద్విద్యా
నివృత్తునకు శుభగుణవిభ్రాజితునకు రాజితునకు మతిజితగీష్పతికిన్. ౧
- ఁ. అభ్యుదయపరంపరా భివృద్ధిగా మే మాంధ్యకరింపంబూనిన కృష్ణకవిసార్వభౌమ
విరచితంబగు శ్రీనివాసవిలాసంబునకుఁ బారంగంబుఁ జెట్టిదనిన. ౨

కథాపారిరంభము

మ. తొలికూటమ్మున మెల్లమెల్లన చుట్టుతుల్ గొల్పి తన్నానుగి
కలనాపత్యప మాటుమోమిడు రమాకాంతన్ ధృష్టాంగనా
కలితంజేయఁ దదేకచూదుకహతిం గాఁబోలు నీమచ్చనాఁ
జెలుపున్నించెడు వేంకటాచలపతిక్రివత్స మేలున్ మరున్. ౧

తే. గీ. ఎద్ది తెల్లనికాంతితో నెనకమెనఁగు
మాలియను రక్కసునిఁ బరిమార్చె నెద్ది
అట్టి శంఖచక్రమ్ముల ననవరతముఁ
దాల్చు కురుమతిచుతి నన్ను ధన్యుఁజేయు. ౨

క. చిరకాలము రవిబింబాంతరమున నెలకొన్నయట్టి తాపమణఁపఁ జం
దురులింబంబున నెలకొను తురగముఖున కెంతయున్ నతు ల్పచరింతున్. ౩

తే. గీ. జలదసంతతి దావాగ్నిఁ జల్లఁజేయు
పగిదిఁ బ్రతివాదిపండితపటలి నభల
నెవనివాగ్ధాటిచేత జయింపఁబడియె
నట్టి పరకాలగురువర్య నాశ్రయింతు. ౪

క. ఎవని యశం బత్సంతపప్రవిమలమై యెల్లదిశల వ్యాపించెనో యా
సువిమలాఁడగు తాతాచార్యవరుఁడు నాతాత జయమునంది చెలఁగుతేన్. ౫

సీ. శరదర్కకరవికస్వరవారిహక వన్మధుఘోషమాధురీమానితములు
అంబరాపతదంబుడంబరా రంభభృద్దేవధునీవిసీతిప్రదములు
షడ్వర్ణనీసారసారభోదారచాతుర్యధైర్యస్థైర్యదోహదములు
ప్రతిపదావదవాదఘక్కికారంభనిర్వాపణప్రక్రియాభావుకములు

తే. గీ. నయిన వాచాభరమ్ముల పఖిలపండి
తుల జయించినయట్టి యతులయశుండు

సార్థకాభిఖ్యుండగు సజ్జయార్యవరుడు
సిరుల దయచేసి మమ్ము రక్షించుగాత.

౧

మ. కవితావాసనలేని మచ్చరులు 'సత్కావ్యమ్ము లెన్నెన్నియో
భువినుండంగ నవీనమైనకృతు లింపున్నింపునే' యండ్రు, వా
రి నచోగుంభము వేదమే ? కవుల వారింపందరంబే ? కృతుల్
కః యకావాడు రచింపడే ? యొరుల వక్రత్వంబు లెక్కించునే ?

౨

తే. గీ. అట్టికవనమ్ము దనకబ్బదనెడి దుఃఖ
మునఁ గుకవి సుకవికవిత గని హసించు,
నందమగుభార్యలేనివాఁ డన్యనుండ
రీమణినిఁ గాంచి నగినంత నేమిజోవు.

౩

క. అతినరసము లతికఠినము లితరములగు పద్యములును గృతీతతులం దా
రతుమట దోసమె నానాగతి విధికృతసృష్టియంద కనఁబడునుగదా!

౪

తే. గీ. మృదులమగుఁగాక కఠినమై యొసఁగుఁగాక
సరసమగుపద్యము ముదం బొసంగు మనకి
రసికుఁడగువాని కొకయధరంబె మోద
మిడునె, కుచయుగమది మోదమిడకయున్నె ?

౧౦

తే. గీ. పెక్కుగుణములచే వన్నెకెక్కు కృతుల
నల్పవోపంబు విద్వాంసు లరయఁబోరు
ద్రాక్ష దిను నేర్పుగల్గిన రసికుఁడైన
సుమిసివేయునె తద్బీజమొక్కడైన?

౧౧

చ. సరసకవితృత్త్యగతిసారవిదుల్ దలలూచిమెచ్చు నా
ధురి నెఱిమీఱు నత్కవిత తోయ్యలులెల్ల శిరంబులందు నా
దరమునఁ దాల్చు మాలిక పృథాగతిఁ గోఁతులచేతఁబడ్డయ
ట్లరసికులైన దుర్మతులుగ్రమునకొ నటియింపకుండుతకె.

౧౨

ఆ. వె. చిన్నివన్నెలాఁడి చిన్నారిపొన్నారి
గంటలొలయు కాంచికారవమ్ము
పగిది సుకవికవిత పండితహృదయముల్
వినినయంతమాత్రమునఁ గరతము.

౧౩

తే. గీ. అప్రయత్నోక్త మైనదియయ్య నుకవి
కవిత్వ పండితహృదయముల్ గరగఁజేయు
సహజలావణ్యనిధియైన చాన నగలు
దాల్చకున్న నొయారంబు తక్కువౌనె ?

౧౮

క. గుణహీనమయ్య నీకృతి గుణఖనులగు నిష్కపటులకున్ ముదమిడు, ని
ర్గుణపరిపాటిని శిశువులు గొణిఁగెడిపలుకు లవి మునము కొసరి యొసఁగవే.

౧౯

మ. ధరణీచంద్రముఖీమహేంద్రమణిముక్తాహారదూర్భిచ్ఛటా
సరసాపారజలప్రవాహాయుతకృష్ణాగౌతమీమధ్యప
ర్వరమావాసవిలాసభాగ్యనగరీదేశక్షమాసఖ్యలం
కరణం బొప్పుగు నాత్మకూరుపుర మొక్కం డిందిరావాసమై.

౧౬

క. ఆరాజ్యమేలుచుండు ధరారమణవరుండు సత్యరతుఁ డుపమితనీ
తారాముండు ముక్కరసీతారామనృపాలుఁ డమితధర్మప్రాధిక్.

౧౭

నీ. నిజభూయగసమున్నేపనంవర్ధితాఖిలశ్రృకర్మరాఖిలజనుండు
అతిలోకనిజవిక్రమతపనోరుస్థాయియమునాయమానవియ త్తలుండు
కామినీజనమనఃకైరవానందసంధాననిర్వాజచంద్రాయితుండు
కరుణాతరంగరంగత్కటాక్షుచ్ఛటాపాలితాఖిలరాజబాంధవుండు

తే. గీ. సకలరాజన్యసంఘాతమకుటతటసు
ఘటితరత్న విసూత్న ప్రకాశనాలి
కానవీనార్కఘృణిగణకలితదివ్య
పాదకమలుండు సోమభూపాలనుతుండు.

౧౮

నీ. మారాహితక్షీరవారాశిహీరామృతైరావతప్రభాచోరకములు
సీరాయుధవిరించిదారతారాశరద్ధారాధరప్రభావారకములు
స్వారాట్కృపాణమందారకర్పూరనీహారాగరాట్కృభాదారకములు
హారాగమల్లికాహారసుధాహరచీరాంబరప్రభామారకములు

తే. గీ. సకలదేశాగతబుధేంద్రసముదయావ
నక్రియాబుధమణికంకణవితరణను
కృతపరీపాకజన్మసంగతము లతని
క్షీరులన నధికాపతి శేవలుండె !

౧౯

శ. ఏతాదృక్షయశమ్ముచే విమలుడై యిందుండు చేతస్సము
దృఢతానందము విన్నవించుటకునై దోతెంచి నానామణి
వ్రాతస్థాపితతన్నపాలమకుటీప్రాంతసృజేశమ్మునకా
శ్వేతచ్ఛత్రవిభూతి నొప్పునట! తద్విఖ్యాతి సామాన్యమే.

౨౦

చ. నిజభుజవిక్రమజ్వలననిర్జిత మిత్రుని మన్యుమంచు నీ
రజములు వైరిరాణ్యకుటరాజిభృతాంజలులై తను స్తుతిం
పఁ జనినసంగతిం దెలుపు ద్వాస్థులమాటల నాలకింప న
క్రూరముగ వక్త్రచంద్రుని సగం బటుదిగ్వి నతం డతందుగిడై.

౨౧

ష. చెండియు న్యక్తతరిపుచక్రకనద్విక్రమమదఘక్కిశుభముక్తరకులకలశాంబుధి
చంద్రుండును, సుగుణావళిసాంద్రుండును, శ్రీకృరుమూర్తి గిరినిలయశ్రీనివాసకరు
ణాకటాక్షవీక్షణలభైఖండ సామ్రాజ్యనయవినయసౌశీల్యవాత్సల్యముఖగుణగజైక
తానాస్థానాయితకాసల్యాదశరథసామ్యసీమాసమారాధలక్ష్యంబాసోమభూపా
లచిరంతనా నల్పనుకృతపరిపాకలృతరుపరిపూర్ణఫలాయమాండును, మానాధిక
కవిజనకలితానఘలలితాద్భుత కవితాలతావితానసము స్మేషణస్థితారామాయితం
డునునగు సీతారామభూపాలవద్యుండు.

౨౨

సర్వలఘుసీసము.

లలితతేరగతతీకరికలభవృషభవృధురథమహి వపరిచరణచణమనుజగణము
కనకమయదశకమృగతమరుహవసనమరతకఘచితరుచిరుచిరనుకటకగణము
ధళధళదనుపమమణితరళతరసరభతరసరసఘృణిమస్పృణితనుసరవిసరము
సకలఘసరభీనుమనమనుగతతయలనదుపవననికటకలితనుభవనగణము

తే. గీ. లును నొసగు తనవితరణ మనుపదమును
గురసిజగలితమధురససమకవనఫ
ణితులగ గవులు నుతినలుచ మితహాసితప
దగనీతకీరణుడగుచు ముదము బొదలగ.

౨౩

ష. నిజవదనసితకీరణకీరణాయమానాపాంగభంగీదీపసాంగీకృతకనకాంగీజననిచయాంగీ
కృతమంగళతరమృదంగనివదనంగతసంగీతభంగీబహువిధారోహణావరోహణచాతు
రీశ్రవణసముదంచదమందానందసోమరోచిశ్చామరోద్వేజనోద్వేల్లితభుజవల్లికింకరీ
నికరమందస్మితగర్భితధళధళత్కప్టోలరుచినిచయవిలోకనసంజాతలజ్జావనతనదసం

బులువాడుగు స్తంభోపాగ్ర కీలితకాలానుసంఘటితమాలఘనతరకులాధోదేశాధో
ముఖబద్ధముకురనికరంబుల నిగనిగల మిగిలి ద్వాదశాత్తుండగుపంకజబాంధవుండు
తపనీయశరీరుండగు భగవంతుండు నాయంచ వసించుచునను గర్వంబునొందు
టకు సహంపక తదధికగౌరవంబు సంపాదించ నుంకించి నానాయాపంబులు
దాల్చి యంతర్గతస్వర్ణవర్ణభగవత్స్వరూపుడై నలుదిక్కులఁ జుక్కలాగొలువఁ
దోతెంచిన తోగలవగకాని ననుకరించు నదీవస్ఫటికమణిఘటికాఘటితసరవిసర
వలయితస్ఫాటికసముద్దకనికరంబును, నంతఃపృతిఘటితవసదీబంబును, బుద్బు
దనికరవిరాజితమృనునగు కడలి సడలించు నిండుపేరోలగమ్మున.

సీ. పృతిభాలతాఢ్యకల్పాయమానమనోభవమనోహరస్వరూపంబువాడు
అతులచాతుర్యధైర్యైర్యవిభ్రాజిరాజనీతిప్రచారంబువాడు
అఖిలజనగుణగోహూచణసౌజన్యరమ్యపరోపకారంబువాడు
తత్తత్కృత్రిప్రశస్తతరప్రచారనిర్మాతకళంకాంకురంబువాడు

తే. గీ. సకలనుకవిచకోరకనికరచందిరి
కాయితామితవితరణప్రాధివాడు
మహితవెంకటరెడ్డిసమాఖ్యసచివ
వర్జ్యుఁ డాత్మీయవామపార్శ్వమునఁ జెలఁగ.

౨౫

సీ. కళ్ళుబెళ్ళుల తెల్ల కయితనెవ్వగలాడి జిల్లుకాగిటిలోనఁ జిక్కువాడు
తనకన్నఘనులైన జనులఁ గన్గొని యోర్వలేమి యొక్కింతైనలేనివాడు
పద్యమృతకు నొక్కచదమైన రసవంతమయిన నద్దానికే యలరువాడు
తురగవిద్యాధురంధరభావమున మాదిరి తోలిచూలి నవలీల గలుచువాడు

తే. గీ. సైన తిరుమలరాయసమాహ్వయండు
కుడికెలనఁ జెన్నమీఱ నల్లడల సుజన
కార్యఘటనాదికృత్యచాతుర్యమతులు
ఘనులు వెంకటరాయాదులును జెలంగ.

౨౬

తే. గీ. అతులమణిమయసింహాసనాంతరమునఁ
గొలుపుదీరిచి మర్యాద కోమరుమిగుల
జెన్నుఁ బిలిపించి పలికె విన్నాణముగను
మధుతమృదులగభీరసరభాషణముల.

౨౭

సీ. అలమహీశూరమహారాజకృష్ణరాట్నభీమసన్మానంబు వడసితీవు
రసతరంగితరంగరాజవీలాసచంపూపరిబంధము కృతః బొందువేళఁ
గర్జాటభూమ్యులంకరణమానేగొంది యనుపేరఁ బరఁగు విద్యానగరము
నకు రాజు కృష్ణరాజురవాధమానితాచ్యుతరాయవంశపయోధికల్ప

తే. గీ. కంబు వీరప్రతాపవిఖ్యాతఃరప
తిబిరుదాంకిత తిరుమలదేవరాయ
నామకుడునగు నృపుచేత నాగకనక
మంటపాశోహణంబు గైకొంటి వీవు.

30

ప. అదియనుంగాక,

క. బహుశకుకవిజనమిహికామిహిరుండనై నుకవిజనులు మేల్మేలు భీ
వహమాయన బహువృత్తులు బహుమానము గొంటి వీవు బహుమాన్యుడవై.

తే. గీ. బహుమతివి నుకవిరాట్సర్వభౌమవీరుడ
కలితుండవు నిన్ను వర్ణింపఁగలనె ? కుటుమ
తిగిరి పతియను మా కులదేవుడునగు
శ్రీనివాసువీలాసంబు చెప్పుమయ్య !

30

క. కరుమతిగిరిపతిచరితము సరసముగాఁజెప్పి మాకు సంతోషంబుకొ
గత మొనరువుమని వేడినఁ బరమావందానుబంధంబురమతిన్.

30

సీ. పరకాలయతివర్యపాదపంకజాతకరుణావిశేషంబు గలుగు వాడు
కవిసార్వభౌమవిఖ్యాతిచే దశదిశాపలయమ్ములను బేరువెలయువాడు
నవనవోన్మేషవై భవముగల్గిన బుద్ధిపాటుపంబున గురుప్రతిమవాడు
సర్వవిద్యావిశేషప్రచారప్రభావప్రకాశమ్ము బొప్పడినవాడు

తే. గీ. నిరుపమానండు విమలండు సీతిపరుడు
నైన శ్రీవెంకటార్జున డెవ్వానియన్ను,
వసుధ నవమర్మపురము నివాస మెవని
కట్టి శ్రీకృష్ణకవిసానుమలరు నేను,

31

ఉ. 'వీగినరాత్రి గుర్మతిగిరిండుడు నాకలలోనవచ్చి మీ
రేగతిజెప్పినారొ యటులే సెలవిచ్చెఁ బ్రబంధ మొక్కఁ డిం

సాగతిజెప్పమంచు, భవదాజ్ఞయు దేవునియాజ్ఞతోడ సం
యోగముఁ జేందె నానుకృతయోగము మంచిదికాదె భూవరా? 33

వ. అని వినుతించి హృద్యానవద్యగద్యపద్యాత్మకంబగు నీప్రబంధంబు జెప్పం దొరం
కొంటి. 34

మ. కరుణాసాగర ! కుర్మతీశ్వర ! లలత్కల్యాణవాచాపరం
వరలక్ మున్నతిబాలకుఁ ఛువునిఁ బోసెన్ బూనినావంచు నా
తురతన్ సాహసమాని తావకగుణస్తోత్రంబొనర్పంగ నే
దొరకొంటిన్ శుభవాక్పరంపర ననాధు న్నున్ను రక్షింపవే. 35

మ. కరుమత్కృద్విరోధతంతుడగు నాగోవిందుఁ డస్త్రత్కృతీ
శ్వరుఁడైనన్ మఱికొన్ని వస్తువులసౌభాగ్యంబు వర్ణింతు, నె
వ్వరు రామాయణముఖ్యకావ్యకలనాపారీణు లవ్వార లా
దరమున్ జూపినఁజాలదే ? యెరుల నిందం దందరం గొందునే. 36

చ. పలుకులకల్పితేల నొక భంగిఁజెలంగు విపంచికాస్వనం
బులఁ గిలికించితంబుల గుబుల్ కొనఁజేయఁగఁ జాలి, శత్రులం
గలకలపాటునంబొదలఁగా గమకించుపరాక్రమంపుని
గ్గులుగల కృష్ణసూరిపదగుంభనకున్ జగ ముత్సహింపదే. 37

క. కరుమతియనఁ గుర్మతియనఁ గురుమూర్తియనంగ మఱియుఁ గుర్మూర్తియనన్
కురుపతియనఁగాఁబరఁగెడు ధరణీధరరాజమొకఁడు ధరణీకవఱున్. 38

వ. మఱియుఁ బురాంతకామరవరాదిమాఖిలసురావళిశ్రీగీయమాననిజమహిమంబగు న
గ్గిరివరంబు దానవకులంబువడువునఁ బరికంపితసుపర్వవంశాతిబలమనోహరంబును,
హరుని తెఱఁగునఁ బ్రతిక్షణము నగజాననపుష్కరచుంబితవిమలగండాభిరామంబు
ను, రాముని మాడ్చి సమాశ్రితచిత్రకూటకావనజాతంబును, జాతరూపగిరిపగిది
నాశ్రితసుమనశ్శిలాకందరంబును, దరంబుపోలిక ఘనవనమాలికాంతశయవిలసితం
బును, సితకరునివలె మహానీలసహితంబును, హితజనంబుడంబును నుజ్జీవనానూపదే
శరంజితమానవంబును, యవరాశివిధంబునఁ గృష్ణసారమహితాభివృద్ధంబును,
వృద్ధునిచందంబున బహుతరప్రవాతకంపితపంచశాఖాకలితాగమమ్మున్న సై కొని
యాడఁ బడుచుండు. 39

సీ. హరిహతద్విరదకుంభాంతరాగళితముక్తమణీసాంద్రకందరతలంబు
కందరప్రాంతసంగతచమరీవాలచాలనవ్యాప్త నిర్దురకణంబు
నిర్దురకణసంజనితశీతవాతనిర్దుతరతాయాసాస్పరోగణంబు
అస్పరోముఖచుంబనాల్లింగనాదిసంభోగసాదరచేవతాగణంబు

తే. గీ. దేవతాకరసంగహాశావనూత
కబరికాస్యస్తనవమల్లికానుమంబు
మల్లికానుమగంధసంధ్రమవిలోల
మత్తుమధుపారవంబు కుర్చుతినగంబు.

రం

సీ. మధుపారవవిపంచిమధురస్వరాకర్ణనాకులీకృతహరిణీకులంబు
హరిణీరవినుతాకణాయమాననితంబవృక్షశాఖావ్యాప్తవీక్షణంబు
వీక్షణాశీజంబువిభాగింతవితహస్తతడలాభాయాసితవటుగణము
వటునిశామనభృశాపహసద్రమేశసేవాలోలనగరీయావతిచయంబు

తే. గీ. యువతివశగతతరుణసంస్తవవివశిత
తచ్చతురమధురవచనతీతినమనుక
రణచణకుక్రమకరతారరవముఖరిత
సకలదిక్కుంబు కుర్చుతిత్తాధరంబు.

రం

వ. చెండియు నద్ధరణీధరంబు హరీశ్వరాశ్రితశిఖరంబయ్యు నహాశ్వరాశ్రితశిఖరం
బును, వనప్రియద్విజకలితంబయ్యు నవనప్రియద్విజకలితంబును, నగకేసరకుసుమ
మస్పణితంబయ్యు నాగకేసరకుసుమమస్పణితంబును, రంకుశశాడకపిష్టానీరమ్యం
బయ్యు నరంకుశశాడకపిష్టానీరమ్యంబును, వైణవరారాజితంబయ్యు నవై
ణవరారాజితంబును, సప్తపర్ణతరుణోభితంబయ్యు నసంఖ్యాతపర్ణతరుణోభితంబును
జంభవిజ్యంభణపద్రంబయ్యు దేవవల్లభప్రియంబును, ద్విపారిభద్రాంచితంబయ్యు
నసంఖ్యాతపారిభద్రాంచితంబును, పటనహాస్యకతప్రాంతంబయ్యు నపటనహాస్య
కతప్రప్రాంతమును, ద్విజపావనావనీకలితంబయ్యు బహుజపావనావనీకలితంబును,
నిరంతరైకవిష్ణుకాంతావనీయుతంబయ్యు సదామహాదేవసమాక్రాంతావనీయుతం
బును, తాళీరక్షణనిపుణంబయ్యు నతాళీరక్షణనిపుణంబును నై యొప్పుచుండు.

సీ. ఇనకరకాంతుల నెనసి విస్తృతకాంతిరమ్యంబులగు పద్మరాగమణుల
కోడి జెలువాచెడి శిఖరమ్ములఁ దనర్చి రతసంఘనాణంఘ రహిఁజెలంగు

పర్వతుల్ తమకుఁ గాఢలసినన్నియు వజ్రములందగు నాకరమ్ములను ద్రవిష్టి
కొనిపోవ, నటమిగిలిన వజ్రములకాంతి నలుచిక్కులనుబాటి యలముకొనఁగఁ

తే. గీ. బడగలను రత్నకాంతులు పరఁగ, నాలు
కలను వెలిగొల్పి భూమిప్రక్కలుగఁజేసి
శ్రీనివాసునిఁ గొలువవచ్చి యటఁ జుట్ట
గొనిన శేషాపీనాఁగ నక్కుఁగర మొప్పు.

౪౩

సీ. వైభాగమున రసప్రభలచేఁజెన్నారు శారదాభివృద్ధి సమితిఁజెలఁగ
నాసన్నభూమియం దతిపుల్లచంచకప్రసవచయ్యభావటలి దనర
సలితంబగురీతి జాలువారెడి మేటి సెలయేర్లు నలుచెనల్ గలయఁ బర్వ
పారసమాంగవష్యతికరభస్మాంగరాగనఁచన్నాగ్నిరాజితమును

తే. గీ. గవకమంభోపమము మాక్తికసరయతము
నైఁజెలంగెడి శంకరాధాంగియైన
సర్వమంగళ యున్నతన్నమనంగ
నొక్కతఱి నధరాధర మొప్పుచుండు.

౪౪

సీ. నానావిధప్రచూనానీతమకరంపపానప్రమత్తాలిగానములును
గానశ్రవణదూనమానినీకుచయు గాధీవహస్త శయాన దేవతలును
దేవతానుష్ఠి సౌఖ్యాప్రహావనిలసన్నారితేకాదీనుండరతగులును
తరురాజదుద్యానతలఁజేకినీనాగకంతోదితారవాకలనములును

తే. గీ. కలనముల కనుగుణమ్ముగ లలితనటన
ములను నల్పెడి నెమ్మిఁజెలులునుగల్గి
కన్నులకుఁ బండువుగను నాపన్నశరణ
ముగను జెలువారుఁ గుర్రూర్చినగవరంబు.

౪౫

తే. గీ. గగనగతులందు నటఁ గీటకములు నోటఁ
గజుచు వేణులఁ బడిన రిక్కలను ముత్తి
యము లటందురు, కాకున్న నచ్చటనట
నాశనం బుడుశూన్య మెట్లయ్యెనొక్కొ.

౪౬

తే. గీ. గుహలఁ జరియించుసింగముల్ బహుళభయద
రావములొసర్ప విని కాళ్ళురాక డిల్ల

పడిన యేనుంగునన్నుల దడములనఁగ
గండశిల లన్నగంబునఁ గ్రాలుచుండు.

౪౭

మ. రతనంపుగనులాంది గౌరవముచే రాజించియు న్నూర్ధర
స్థితిచే మించియు పంచకప్రచురమైతికైందుటకై బ్రోజ్జల
త్కితజత్వమున మించు నన్నగమురీతిం దారు యోజించి కు
ర్మతిభూద్రంబిది యద్రమాణమని సంభావింతు లోకుల్ దగ్గక.

౪౮

మ. చనుచోఁ జందురు లేడి తన్నగమృగీసం గేచ్చచేఁ దూటిపో
యినఁ దత్సృటికకాంతిరంధ్రమిది తా నేర్పాటుగాదయ్యె, మీఁ
దను నయ్యది నతిక్రమించుటయుఁ దద్రంధ్రానలంబయ్యకాం
తి నతంకయ్యెఁగళంకవంతుఁ, డపక్షిర్తిక దోయఁగాశక్యమే.

౪౯

చ. చిత్రపముక బాసర్పుటను జేసి హృదబ్జమునందుఁజిక్కెనీ
హరి, కనులంతమిప్పిన గతాయనుఁడై చనునేమెయఁచు న
గ్గిరి మను లక్ష్మీమీలనను గీల్కొనఁజేసి జపించునుండు, రె
వృత్తికిని గవ్వలబ్జములు వృద్ధమైనర్పఁగ బుద్ధిపుట్టునే.

౫౦

వ. మఱియు నగ్గిరివరంబున విచిత్రతరంబులగు గుహామఖంబుల ననుంగుకాండంగూడి
విహరించువాపపూసజవరాండ్రుపలుదవట్టువయిరుకునిబ్బరపుగబ్బిగుబ్బలరమ్మున
హత్తిగోఁగిలింతుకొనం గమకించు నెయ్యంపుకాండ్రుచే బలాద్భుతాత్మకహస్తలగు
చు సిగ్గునకై మ్రగ్గుచు నెట్టకేటకుఁ గలువదల్చుకొని గుహాంతరమ్ములకుం జని నిజశిర
స్థలధశధతాయమానమణిఘ్నణినివారితాంధకారంబగునయ్యెడకు వచ్చి ప్రియులు
సింహయాంచలంబులంగ్రహింప విఫలితాంతఃప్రవేశప్రయాసలగుచుఁ గ్రమ్మరఁ దమ
కరమ్ములు శిరమ్ములఁ గీలించి మణికాంతిపరంపరల మాటుపరుపనుంకింపుడు స్వ
కీయ కరతలాంధురీవిపరవ్రసరస్మణిఘ్నణిచ్చటాపలయమ్ములం గనుపట్టియుఁ గను
పట్టని మైదీపలం బొల్పినకతమ్మున నిష్ప్రతిబంధకానుభూయమాన ప్రియాంకపాళీ
ధరంధరలై చేయునదిలేక సలజ్జాభరస్మితాంకురంబులు వెలుంగ నిజశిరోమణివి
ధాతయగు విధాతం దిట్టుచు నిరతిశయసురతసుఖంబు లనుభవించుచుండు.

౫౧

కా. దూరస్థంబగు కేషభూధరమునందున్నే వంపక ననుం
జేరకైలేక మదీయభక్తతతి గాసింజెందునంచుం గృపా
పారావారుడు వేంకటేశ్వరుండు దాఁ బద్మాలయంగూడి పెం
పొరకగుర్మతిధారుణీధరము నధ్యక్షించి మించెకావెనకై,

౫౨

సీ. కాచినాఁడెవ్వఁడు కరిరాజుపాణిమ్ము కఠినచక్రమును జక్రమునఁ దుగించి
చూచినాఁడెవ్వఁడు శుభదృష్టి కురుధరాపతియైనభరతుని వరములొసంగి
పోచినాఁడెవ్వఁడు పూర్వదైతేయడింభకుని వేవేగఁ గంబమునఁబొడమి
దాచినాఁడెవ్వఁడు ద్రౌపదీమానమ్ము సభలోనఁ బెక్కువస్త్రములొసంగి

తే. గీ. అట్టిహరి తనశేరున కనుగుణమగు
నెడ వసింపఁగ మనమున నిచ్చుగించి
కురుమతిగిరింద్రకందరాంతరమునందు
నిందిరాదేవితో వసియింపఁబోలు.

౫౩

క. వారణభీతినివారణకారణతయుఁ బుండరీకకనదక్షియుగ
క్రీరుచినీలత గల హరి నారసి జను లభయమొందు టుబ్రముగాదే!

౫౪

ఉ. శ్రీలనెనంగుకుర్మతిగిరికొ గుహలోన మురారియకొ మహా
నీలము పుట్టి, నిద్రి గణనీయమొ కాదొ యటంచు నెవ్వఁడో
లోలత శ్రీరవారినిధిలోఁ బడవైచి పరీక్షజేసెఁగాఁ
బోలును, గాకయుంజిన సమృద్ధమునం దెవఁడుంజచేగెడుకొ!

౫౫

సీ. కలసి కక్షగవనించు కారుకమ్ములతోడ నెవనిమేనిహారంగు లెదిరిపోరుఁ
దశేతశత్రుశమించు తమ్మిరేకులనంచు లెవనికన్దనతీవు లీనడించుఁ
దొలిపల్కుచివరపల్కులచేత జడదారు లెవనిపేరులు జసియించుచుండ్రు
నిప్పచ్చరముఁబాపు నేర్పుగల్గినబోటి యెవనిపేరురమునం దెవకమెనఁగు

తే.గీ. నాతఁ డుపకారపరుఁడు దివ్యావతారుఁ
డనఘుఁ డతులుం డనంతుం డఘాపహరి
హరి వసిం చెను గుర్మతిగిరివరమున
భక్తసంరక్షణైకతత్పరతఁదవిలి.

౫౬

ఉ. ఈగిరికూటమందుఁ జరియించుఘనమ్ములు పిల్లనంతఁ దా
మేగుచు డించివోవఁ దన కేగ సహాయములేక గవ్వారం
తేగతిగా నసింప జను లెల్లరు శ్రీపతియంచుఁబల్కి, రీ
లాగునఁగాకయన్న నెటులకొవరియించు నితండు తాపములో?

౫౭

క. హరి తనదక్షిణకరమున ధరియించినచక్రమున్ బుధతతి గని గుహం

తదగతతిమిత మడఁపఁగ మిహిడు ధరియించె నతఁడనుచు సెంచు నుతిఁబుఁ. ౫౮

తే.గీ. తరుచు కలియుగమందుఁగాంతలను శిరము
లందుఁదాల్తురు పురుషు లటంచుఁడెలుప
శ్రీనివాసుండు తనకూర్చుకొనితనమందు
సిరిని వసియింపఁజేసి రంజించుచుండె.

౫౯

చ. సిరి తనపెండ్లివేళ మునిసింహులు భర్త శిరమృతమందు నా
దరమెనఁగన్ వసింపుమని తద్దయుఁ బల్కినమంత్రమున్ హృదం
తరముననుంచి సార్థకమొనర్పఁ దలంచెయ కాదె! కుర్రతీ
శ్వరునకు మీఁదిభాగమున వాసమొనర్చుచునుండె నెంతయున్.

౬౦

తే. గీ. విపులచుగు వక్షమునఁ గొంతవిడిది తనకు
హరి యొసఁగినంతమాత్రనే సిరి క్రమమ్ము
గా శిరముమీఁద నెలకొనె, గమలనయన
లించుకేనియు మదిసంశయింప రహహ.

౬౧

తే. గీ. అందమైనట్టిభార్యలయందుఁ గడు పు
రాణపురుషుల కత్యాదరంబు గలుగు
ననుచు నూచింపఁ దనశిరమందు కౌరి
యించువిల్కానితల్లి నెక్కించుకొనియె.

౬౨

ఉ. లాతినగోజనేత్రల విలాసము లెక్కడ! నిందిరావయ
స్థితతనూవిలాసముల బింకములెక్కడ! మున్నుదా జగ
న్మాతృకయయ్యు మేరుపటిమందగు గుబ్బలనొప్పుటగదా
యాతరుణిక్ ధరించె శిరమందు ముకుందు డమందరాగుండె.

౬౩

ఉ. శ్రీయును నీళయున్ ధరయు జేసెడికయ్యములన్ నివారణన్
జేయఁగ నేర్పుగల్గియును జీటికిమాటికిఁ బంతగించున
త్వయజనేత్రలన్ వినువుతో విడనాడఁగఁబోలు, గానినో
స్వయపదమ్మువీడి నివసించునె శ్రీహరి కందరస్థలిన్?

౬౪

మ. హరివక్షోమణి దన్నుఁగాంచి సిరి యన్యభ్రాంతిచేఁ గోపగిం
చి రహిన్ స్వీకృతహస్తంఁడైనయతనిన్ జింతింప కయ్యుద్ధిపై
కరిగెన్, గేలుదెమల్పు నూర్చికలసాంపారున్ మణుల్ డుల్లెనాఁ
గరమొప్పారుఁ దదంతకన్ధగతాఖండప్రదీపావళుల్.

౬౫

మ. మననాథుండగు శేషభూధ్రమేళుడు మన్నించునావిష్టుని
చ్చ నిటక గందరమందు నుండెననుచుకొ సన్నేహలై నాగకా
మిను లత్యచ్ఛదశామిషమ్ముగొని పేర్చిక బెమ్మెరకదూగుదీ
పనికాయంబను శీర్ష రత్నముల సంభావించు రక్కాంతముకొ.

౬౬

ఉ. ఇందిర యేకతంబ పసియించుట శేమి కతంబటంచు గో
విందునిగన్గొనంగ శశి వేగిర పెట్టంగ బోయి యచ్చటక
బొందుగనున్నతారకల పోలిక దీపములూర్పుఁ బేర్చిమై
నందఱకు నిద్రి శేషమగునట్టివ పుట్టినయింటిన్నేహముల్.

౬౭

చ. ఇట పసియించునీతఁడని యిచ్చితి రత్నముతోడఁబుత్రికకొ
గటకట! యేడకేగనొకా? కకొగొనుడియని యబ్బి పంప న
చ్చటి కరుదెంచినట్టి మణిసంఘమునాఁజెలువారుదీపపుకొ
బటలము, లెన్నఁడేని దశమగ్రహముల్ కృతముల్ దలంతురే.

౬౮

క. చిరకాలం బగ్గరికందరమున పసియించుచుకొ ముదమ్మున హరి ని
ర్జరులును నరులు నొనర్చెడి పరమోత్సవములకుఁ దృప్తిఁ బొల్పడియొండెకొ. ౬౯

చ. తిరుమలయందుఁజెన్నలరు దేవుడె తానిటఁ బేర్చిఁగర్మతీ
శ్వరుఁడయి యుండెనంచును బ్రజల్ కడుభక్తిదలిర్ప మొక్కు ల
క్కురుమతిపర్వతేంద్రమునకుకొ జని యర్చణజేతు, రాలఁడుకొ
పరములనిచ్చి మన్ను ద్విగుణంబుగ సంతస మొప్పు వారలకొ.

౭౦

క. హరిపరణాంభోజములు నఖిరవిభురేఖికల నేమిగలిఁజెందెనొ రా
తిరియంచు నుదయమాన రవి కరముల లాలించుచుండు గారాబమునకొ.

౭౧

ప. అంత.

తే. గీ. దిబ్బాఖింబుల మేఘముల్ లేజరిల్ల
నీపసర్జముకుళములు నివ్వటిల్ల
వీరహిజనులకు తాపముల్ విస్తరిల్ల
మాసరములయ్యె వర్ష రువాసరములు.

౭౨

క. ధరణీబయోధరముల కంబరమాచ్ఛాదనము సర్వమత మైతగు, నం
బరమునకుఁ బయోధరములు కరమాచ్ఛాదనములగుట గడుఁజిత్రమగుకొ.

౭౩

ఆ. ఎచట నగ్నియుండు, నచటనే తాపంబు సంభవించు టభిలసమృతంబు
మెఱుపు మేఘమందు, నొఱుపు వియోగుల యందు సంభవించు టరుచుగాడె. 21

క. ఘననీలాశ్వములఁ బ్రభంజనుండను సాదిపతికేలఁ జంచలలను చ
క్కిని కనకకళలఁ గొని ప్రేరణజేయఁగ ధాగ లంబరమున నొనర్చెన్. 22

ఆ. ఘనము లంబురాశిఁ గలముత్తైయులు గొని కరకమిషచునను జగమ్ము ముంప
నాని నన్నిటిని జనంబున మ్రింగినకరన భూమి రత్నగర్భయయ్యె. 23

ఆ. జలధిజలముద్రావి జలదముల్ వర్షించు టుచితమగునుగాని యొకట జలము
ద్రావనట్టి విరహితతిలోచనములు నీరమ్మునించు టనుచితమ్ముగాడె. 24

క. అబలాపయోధరములఁ గనఁబడు ముఖాగ్రములయంద నైల్యం, బిడిచి
త్రబహుళ మెల్లడ నైల్యము ప్రబలెన్ వర్షాపయోధరమ్ముల కెలమిన్. 25

తే. గీ. అరుణకిరణాత్ గర్భయై యంబుదాళి
యింద్రగోపమ్ములను గనె నెనక మెనఁగ
నెవఁడు గర్భంబొనర్చునో యింతి చాని
కనుకుణమ్ముగు పుత్తుని గనుట యసదె. 26

తే. గీ. ఇంద్రచాపమ్ముబూని ఘనేంద్రుఁడు శర
సమదయమ్మున భూధరసమితఁబొడువ
విరహిజనమానసమ్ములు విదళితంబు
లయ్యెనను పెంతయు విచిత్ర మనఁగరాడె. 27

క. ఘనతరగర్జ్వానినదంబునఁ దగుకాళాభ్రపటలముల జలము పురా
తనవాపీకూపనదీఘనసరసీతతులఁ బూర్తిగావించె వెనన్. 28

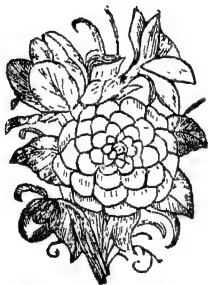
తే. గీ. అనుగతతృణాంకురమ్ముల నలరి గిరులు
పులకితశరీరులగుకాముకులను బోలె ;
ఘవి పయోధరసంపర్కమున మఱెంత
కఠినుఁడైనను మోదసంగతుఁడుకాడె. 29

తే. గీ. నభమునందు విధుండు ఘనచయనంకు
చితమహస్కృతఁగాంచె నా ఋతువునందు
నభమునరిద విధుండు ఘనపరిచితమ
హస్కృతయొప్పె గుర్మూర్తియందు బలిరె. 30

తే. గీ. కోటితులసిదళార్చనగొని కురుమతి
 పతి యతులమోదగరిమచేఁ బరిఘట్టె
 విఘ్నసంతర్పణములచే వేనవేలు
 బాపనయ్యలు సంతోషభరితులైరి.

౧౫

ఇది శ్రీకింకపీండ్ల ఘంటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకళానిధి
 బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
 నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాస
 మ్మూలఁ బ్రహ్మశాస్త్రము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

లి సీబాలకు నేలెడ

నలయ కెపుడు నేన నేన యనియెడి లక్ష్మీ

లలానామర్యత్వద్రీ

శులభల్కులు సోమభూషనుతు రక్షించుకొ.

౧

క. కరిరాజగమనలగు నిర్జరదాననసిద్ధమర్త్యచలనేత్రలకుకొ

మరుమరిపెములకొ గఱపెడి శరదృతు వేతెంచె నంత సంతసమెఱగకొ.

౨

చ. మొదల రజస్సుగాంచి, జలముక్సఖు లంతట నీరువోయ, నా

పిదప శిఖిద్విజోచ్ఛరితవేదవిధిక్ శుచియై, కృషీవలుల్

గదిసి యొసంగు బీజగతి గాంచి, యెసంగెడిగర్భమంది, భూ

మదవతి గాంచె సస్యశిశుమండలి నెల్లెడ నింపుమీఱగకొ.

౩

మ. సరసోజ్జ్వలితనప్త పర్ణకదళీసారభృగర్భాపత

ద్భరుదుజ్జ్వలభణమందరంబగు శరత్సంపత్తి వ్యాదీనవో

త్కరముకదన్నెను శుభ్రతారకను రాకాచంద్రవక్త్రకృత్ సదం

బరారాజిపయోధరకొ గనిన నెవ్వఁడైన నానందియొ.

౪

తే. గీ ఏడుదళములుగల్గు చెట్లే వికాస

మంద, పంసయు వేయియు నమరుమనము

కుట్మలాకృతి గాంచడగునె యనుచు న

సహసమునఁ దయ్యలును వికాసమునఁ బొలిచె.

౫

క. తారచనీరదవారము స్వారాత్కరిరాజశాబచయమునఁ బరఁగెన్
దారలు తన్మృఖివిదళస్మీరపుష్పమన్నికరములన నెగఁడెన్నిశలన్.

తే. గీ. నయనచక్షుగతి గాంచె మానసనివాస
మైన హంసగణంబు మర్త్యతతికెల్ల
సారసంబులు ఓగ సరసములునగుచుఁ
దనరెనను పెంతయును విచిత్రముగదె.

తే. గీ. కలితకాదంబినీసమాఖ్యను దనరె
నాకసం బంతదనుకనటంచు నెంచి
మత్స్యరంబొందినదివోలె మహియు నపుడు
కలితకాదంబినీసమాఖ్యను దనరె.

శా. గాలిం దూలిన సప్తపర్ణకదళీకర్పూరరాశిన్ శర
క్కాలాభ్రప్రకరంబటందురు, తదుగ్రత్సారభీచారుధా
రాణోలాళికదంబకంబు సురమార్గంబందు, కాకున్న నే
లా, లాభించు సీతాభివామయ, ద్విరేఖాభిఖ్యయున్ గంటికిన్ ?

చ. లలితపనీకదంబముకుళంబుల నీశరదాగమంబు ముగి
చ్చిలి నిశలందుఁ బైటఁబడఁజేసినఁ దారకలందుగిగాని, రి
క్కలయిన నొక్కఁడేని దివిఁ గ్రాలదె వార్షికరాతులందు ? దొం
గలు ఘనులైన నేమనరు గాని బయల్పడకుండ శక్యమే.

సీ. శ్రీలీలదగు వానకాలమ్మునందు మేఘములెల్ల వాధిన్ చక్కటికిఁబోయి,
కడుపార నచట ముక్తామణీజాలంబుతోఁగూడ నీరమ్ముద్రాగి, పిదప
నీరమ్ముమాత్రమే నేర్పుమొఁ గురిసి, ముత్యమ్ములు కడుపులో దాచికొనినఁ
గడుపులోనున్న చక్కని ముత్యములకాంతి శరదాదిధవళిమ సంభవించె

తే. గీ. గాలిచే లోనిముత్యము ల్గదలి నాల్గు
ప్రక్కలకుఁ బర్వ, వానిని రిక్కలందు
దానిచేతనకాదె యబ్బములకెలమి
సర్వతోముఖముక్తాప్తి సంఘటిల్లె.

తే. గీ. డంబుమీఁతెడి శరదాగమంబు మేది
నీతలంబు సదాకాశనిర్మలంబు

సలిపి శ్రీరాజహంస్ర చంకగ్రామము
దగ ఘటింపగఁజేసె జితగ్రామిడికాదె.

౧౨

క. శరదృతుపురుషుండు ఘనాకరముం బెకలించి యుష్ణకరరత్నము నం
బరమను సాన నొఱపి వానరలక్ష్మీవదనమున కొనఁగెఁ దిలకముగఁ.

౧౩

క. ఘనధూమేగమృదవస్మిని మెఱుపను పైఁడికణిక నెఱి కరఁగియ యీ
యినకలశ జేసెను శరత్క నకకరుఁడు ; దానఁ గాదె కనఁబడఁదదియుఁ.

౧౪

నీ. తామసీముఖమరుద్దళితసప్త చృదచృదధూతకర్పూరసంచయంబు
ఖండంబులై నలుగడలఁబర్వించఁగాంచి తారకాగణముగాఁదలచుచుండ్రు
సంధ్యావలపగ్రభాజ్యతేమ్యులైన తత్త్వండమ్ములవి యుష్ణకాలముందు
సాంద్రదీప్తులచే నెసంగఁ దచ్చిఖిలను బాలార్కరుచులు గాభ్రమియుచుచు

ఁ. అట్లుగాకయున్న నాప్రభాతంబు నంబరమునందెసంగు భసముదయము
నందు నొక్కరిక్కయైనఁ మందునకై నఁ బట్టపగటఁ గానఁబడకయున్నె.

౧౫

తే. గీ. నప్తమైనట్టి శాదముల్ నదులయొడ్డు
నందుఁ బ్రబల గఁజొచ్చె నాయానదులను
దాఁటు నరులనుదాఁటింప దాశవరులు
తత్త టమ్ములనుండి రెంతయుముదమున.

౧౬

తే. గీ. హంసపుష్పంబు పుల్లపత్రాఢ్యమునగు
రుచినెగడునట్టి సారసనిచయ మొకఁడు
కరముజెలువారె సరసీనికరములందు
ననుభవించె నుఖం బచటచట నొకఁడు.

౧౭

తే. గీ. పాలములం దెల్ల మొలచి యింపునుఘటించు
దూర్వ లమరమణీరుచుల్ దొంగిలించెఁ
గాకయుండిన నల తృణగ్రాహిమణులు
పట్టిపాలార్చనేల దూర్వలనుదవలి.

౧౮

చ. మనమగఁడైన వారిధి సమంబుగ నందఱు జూచుచుండె, వీ
నిని వశుఁజేసేకొడలయు వేనతివేగమ పోయి యిప్పు డం
చును బలువానలం జని వశుఁబొనరింపఁగలేక తక్కి, పె
ల్లనఁ జనసాగె నేరులు పగినన్నతయొప్పుఁ బ్రియుం గనుంగొనఁ.

౧౯

క. ఘనసమయయామిసముఖమునఁ దటినులు జలధికాంతు మొనసితసుత్వం
బెనసియు నింపునఁ దగె రతమున నలసినముగున తనిమముదమొనఁగుఁ గదా ౨౦

తే. గీ. ఆరసిచూడుము వరసారసారసంబు
నెదురుచదివిన పొగ్గితి పదలదనుచు
నెంచి దంపతులెల్ల యోజించి మించి
యెంతయును సంతసమ్మున నెనఁగింపుడు. ౨౧

క. కడు నెలిమబ్బులుగలతటిఁ బుడమింజొప్పడు కురుమతిభూధర మల పా
ల్కడలిం ద్రచ్చెడుతటిఁదెక్ బుడగలఁ దనరారు కవ్వపుందరిబోలెక్. ౨౨

తే. గీ. తెల్లమబ్బులు దివిఁ గొన్ని నాళ్ళుజెలఁగి
పేరుమాసిన రాఁబోవుకారుకమ్ము
లకును విత్తులు గూర్చె కాలం బవంగఁ
గళ్ళముల మాపములరాను లుల్లసిల్లే. ౨౩

తే. గీ. ఎనఁగఁ దిలరాశి యా నభోన్యత్తమగుచుఁ
బూతమగుచును గుంచితముఖమునగుచుఁ
గాంతమగుచును కిలభువి గానుసించుఁ
దిలకసమనుని గ్రహించి రెలమిజనులు. ౨౪

మ. లలి ననోన్యముఁజూచునిచ్చ నిదురల్ రాసీక రాగంబు క
న్నులలోజొత్తిల శయ్యలంబొరలుటెక్ సున్ముంగురుల్ జూఱ రా
గులుగావించిరి నూత్నదంపతులు పుణ్యంబై నయభ్యంజనం
బలరారంగఁ జతుర్దశిముఖమునం దత్తింటి కత్యంతముక్. ౨౫

మ. 'అనుసంపత్నర మేగుడెంచు కురుమత్యదీణ్యహం బేగుడెం
చెనొ, లేవో' యని చైత్ర మాదిగ నెలల్ చేవేళ్ళుట పాచి 'యే'
డని భూకామిని లెక్కవెట్టి కపురం బాస్వామి కర్పింపఁబూ
నెనానా జొప్పడె సప్తపర్ణముల నన్నింటన్ సితాభగ్చటల్. ౨౬

సీ. స్వాతితారాభ్యంజనాతినిర్మలములై మేనికాంతులు మిటుమిట్లుగొలుపఁ
నొకరి నొకళ్ళు చూచుకొనుతలంపునఁ గులుకుచూపులసారు మొలకలెత్తఁ
దడియార్చి కొనలందు ముడివైచిన శిరోజముల జారుముడి మేలిచెలుపుఁజూపఁ
గరముసిగ్గునఁ బరస్పరలోచనాంతప్రసారమ్ము లొకకొంత సంశయింప

తే. గీ. క్రొత్త నంపతు లెల్లరు నత్తవారి
యిండ్లలోపల సంతోషమినుమడింపఁ
జెలఁగి రెంతయు సంతతశీల సౌభగు
దనరు దీపావళీమహోత్సవమునాఁడు.

౨౭

సీ. విత్తనంబులు నాటి యత్త మభూమియంతయుఁ బంటపండి ముదయుగూర్చె
గోవులన్నియు నీని కొమరారు తమతమ తర్జకములఁ బాలఁ దనుపుచుండె
వర్షానిలములేక పలులు భాస్కరకరకాంతు లత్యంతతీక్షణంబులయ్యెఁ
దమ్మిపూవుల తావిఁజిమ్ము తెమ్మెరలచేఁ గొలఁకులన్నియు మంచికులుకుఁజూపె

తే. గీ. రాత్రియంతయు రత్నపువరతులఁ దనిసి
యందయమయినను గౌఁగిలి పదలలేక
త్రిదశగణములకైన వారింపరాని
వితతమఖములఁ గనిరి దంపతులతతులు.

౨౮

ఉ. ఖరజలంబు ద్రావిన రసజ్వలసౌ రుడివోవుటెంచి, త
న్నీరములం ద్యజించి, యపనికొ దగునాలకుఁ బుట్టి, తత్ప్రయః
పూరము గోలు భారమునఁ బూర్వనివాసముఁ జేరలేని త
ద్వారిధరమ్మలో యనఁగఁ దర్లకముల్ చెలరేఁగె గంతులకొ.

౨౯

తే. గీ. మాలతులయంద వర్షాగమమ్మనందు
సితిమ జెలువారె, నిక శరదృతువునందు
జలదజలజాబ్జకాశహంసమ్ములందుఁ
దొగలయందును వేయిరెట్లుగఁ జెలంగె.

౩౦

సీ. వలనానధశధశప్రభమీఱు మురిపెంపుటంబుదావళి దుకూలంబుగాఁగ
వికసత్ప్రసవగుచ్ఛవితతవల్లీవీశేషములు చక్కనికంచుకములుగాఁగ
సంపూర్ణహిమరశ్మిచంద్రికాసారంబు దనరారు మంచిగంధంబుగాఁగఁ
దారకాపత్క్తులుదారమ్ములైన పహ్నిలఁ జెన్నారు హరములుగాఁగ

తే. గీ. సప్తపర్ణపరీమళేసరసకాశ
సూనశయనీయముల దిశామానవతులు
మమతమీఱఁగ శరదాగమంబుతోడఁ
గ్రీడసల్పిరి మరుని సాక్షిగనొనర్చి.

౩౧

వ. ఇట్లు శరదాగమంబు సమస్త జంతుసంతోషకరంబైచెలగునెడ సమస్త రక్షశ్శిక్షణ విచక్షణంబును, మానాధిక నిజమహిమరశ్మిప్రతానసమాకృష్టసమస్త ధరామండల నరపరుండును, విశ్వంభరుండయు నాసేతు హైమాచలాయాతమనుజకృతసపర్యల నుచ్చైత్తగా గ్రహించుటయం దనమర్థండునుంబోలె గొండొక దివ్యమంగళవిగ్ర హంబు ధరియించి కురుమూర్తి ధరాధరకండరాంతరాళమ్మున విహార మ్మంగీకరించి భక్తజనకృతసపర్యలం గ్రహించుచు మహావరమ్ము లొసంగువాఁడును, శేషాచల భూసామణియు నైన శ్రీమన్నారాయణు సంపత్సరదివ్యపాదుకాస్త్రీకరణమహోత్సవసమయంబు సంప్రాప్తంబగుటయు నలుప్రకృల హృదయాంతరసముద్వేల్లుదు ల్లోలకల్లోలమతూహలజలధులగు భక్తనివహములు పరిచేష్టింప సుధావితేనప్రభా భూషితంబగు నమృతమతినగంబు.

39

క. వెన్నునకుఁ దానకంబై వన్నగగిరి జగతి యశముపడసెనను ననూ

య, న్నారాయణు నెలవై యున్న తుహినశైలరాజమోయనఁ దనరె.

33

వ. మఱియు నంతరాంతరావరచితమ్ములగు ధాతురాగళిలామయపట్టమ్ముల దట్టమ్ము లగుగండశైలమండలంబుల మండితమ్ముగునొండొండొండల నూడు తనసోదరుం డగు పుండరీకనయను నుత్సవంబున కనుప నలంకృతావయవతనయమండలసహితం బై వచ్చిన సురగజంబునాఁ దనరె.

సీ. నలవైరికరబృందములఁగేరు చామరద్వయముచే నేవింపఁబడెడువాఁడు
జలజాప్తమిత్రమై చెలువారు పైడిగొడుగు మాళి గై నేయనెగడువాఁడు
గిరికిఁ గ్రిందను మీఁదఁ జరియించుచును నుత్సవమనేయఁగాఁ బొందుపఱచువాఁడు
నిజపరాక్రమసరసిజమిత్రశిఖియనఁ బైడిబెత్తము చేతఁ బట్టువాఁడు

తే. గీ. నైన శ్రీహరినేనాని యద్యుతంపు
బుద్ధిమేఱయఁగఁ గార్తి కశుద్ధపక్ష
ప్రథమదినమున శ్రీశోత్సవంపుఁ బనుల
నలవరింపఁగ గిరికింది కరుగుడెంచె.

34

వ. ఇట్లు పఱుతెంచి భగవదాజ్ఞానుసారంబుగా భగవంతుండగు నావిష్వక్సేనుండు కురుమూర్తిశైలస్వరూపదర్శననిశ్చంకసమంకురితానందంబును దూరోద్ధాతవినతా ఖిలజనతాతంకంబగు భగవద్వివోత్సవంబున కభిముఖంబునగు భక్తగణంబుం గనుంగొని యిట్లనియె.

35

తే. గీ. ఈదినము మొదలుకొని మీరేడుదినము
లాదరాయత్త చిత్తులై యలరవలయుఁ
గురుమతిస్వామియుత్సవం బరుగుదెంచెఁ
గాన జాగ్రత్త నుండు భక్త వరులార.

32

సీ. మృత్కూటములుద్రవ్వి యెసఁగఁజేయఁగవలె విషమోషలము లేటి వేయవలయు
పుష్పపహారముల్ పొసఁగఁజేయఁగవలె గంటకంబుల నేర్చి కాల్పవలయు
తోరణమ్ములసార మూఁడ జేయఁగవలె జెండాలచే గొండ నిండవలయు
ధరణీయంతయు సరాసరిజేయఁగావలె లలి మంటపముల నింపాలయవలయు

తే. గీ. ననుచు శ్రీహరిసేనానిసైన సేన
యానతిచ్చుచునున్నాడ నఖిలజనుల,
కెవ్వఁడేని మదీయాజ్ఞ కెదురువాఁడొ
వానికై వేత్రమిది పనిబూనియుండె.

33

ప. మఱియు దుందుభుల దాడింపవలయు, జయశబ్దమ్ము లుద్ధోషింపవలయు, రంగ
వల్లికల సింగారింపవలయు, బర్ణశాలలం గై నేయవలయు, భగవదాగమనమార్గ
మ్ములు తడిసి బాగుజేయవలయు, నగురునత్తు లంటింపవలయు, సేనలు చల్లవలయు,
నుత్సవసంభారమ్ములు సన్నద్ధపఱుపవలయునని చెప్పిమఱియును.

34

సీ. కలవానికన్నజుక్కలరేనికన్న నగ్గలమైనసిరిరూపు లొలయువాఁడు
మరుమూర్తిగిరినాథు కరుణాకటాక్షుంపు నిగ్గులకై చేతులొగ్గువాఁడు
అమరావతినీఁ గేరనగు వైభవముమీఱు నాత్మకూర్పుర మేలనైనవాఁడు
తనకొల్వు నొనరించు జనులపైఁ గరుణ నిగ్గులుబేఱు శుభదృష్టిఁ జిలుకువాఁడు

తే. గీ. సురలయెడ భూసురులయెడ సరసమయిన
భక్తిగలవాఁడు ముక్కరవంశవర్ధ
మానుడైన సీతారామ మానవేంద్రుఁ
డనువహనగుణపౌఢి నలరువాఁడు.

35

సీ. వీరాజు ధారుణీభారంబు వహియింపఁ జిల్వరాయనికిఁ బ్రేచేయియయ్యె
సీరాజు వితరణ స్మృతిలోనఁ గర్ణవ కవల నేడాకు లెక్కువవరించె
సీరాజు సంగ్రామపారాశిలోన నోలనాడ గాండీవి తలకుదాఁటె
సీరాజు కవులచే గౌరవంబువహింపఁ గృష్ణరాయలకు దుష్కిరివచ్చె

తే. గీ. నతఁడు తనరారు నేవాసమాగతామి
తావనీపాలజాలశిరోవిరాజ
మానమాళిప్రభారవిమహితలలిత
పాదకమలుండు సోమభూపాలనుతుండు.

౪౦

క ఆనరపతి కీయుత్సవ మే నెఱిగించితి నటంచు నెఱిగింపుండు మీ,
రేనరిగెదనని విష్వత్సేనుండు శ్రీకాంతుడరికిఁ జేరినపిదపక్ష.

౪౧

వ. భక్తవరు లా యుత్సవోదంత మానరపతికి విన్నవించి తదాజ్ఞావిరచితశ్రీనివాస
మహోత్సవసంభారధురంధరులై నిఖిలజనతోషణంబగు మహోత్సవోన్మేషణంబున
కెదురుచూచుచున్నంత.

౪౩

తే. గీ. హరికరనతతపనతిచే భారసిన జడ
తను విడువఁదలంచి హరిభవనమునుండి
వెడలి చక్రము నరతతి వెలయు కురుమ
తిగిరి శిరమునఁ దిరిగెనాదినమునందు.

౪౪

ఉ. నాసిరి దొంగిలించి శరణంబగు శ్రీహరికేల వాసముం
జేసి మదించె, జేకుటక చేకుటె నేటికి నాదుభాగ్యముం
జేసి యటంచుఁ జక్రమును శిక్షయొనర్చ నహస్కరండు నేం
చేసినరీతి నొప్పె మణిచితిత్రమైతగు ఛత్ర మత్తటిక.

౪౫

చ. నెలనెలకుం గలావితతి నించి ననుకొ బ్రదికించుచున్న నె
చ్చెలియని చక్రముం దలంచి శీతకరుం డరుదెంచెనాఁగఁ జె
న్నలరెనుఛత్ర, మట్లు కుముదాప్తుండు రాకయెయొన్న నాఁడు మ
ర్త్యుల కెటు గానరావు దివి దోయజశాత్రవబింబసంపదల్!

౪౬

శా. తేజశ్శాలియెకాని దుస్సహకరాప్తిం జూడనీయండు నీ
రేజాప్తుండని లోకులెన్ను నపకీర్తింబాయఁగానెంచి నీ
రేజాప్తుండు సుదర్శనత్వమును బేర్చిం గాంచె; లోకంబునం
దేజం బెన్నరు దోష మెంతురుగదా తేజన్ములందుకొ జనుల్!

౪౭

తే. గీ. హరికరప్రాప్తి లేక సౌఖ్యంబుదక్కి
చక్రములు వంతఁగొనఁగ నీచక్రమొకఁడు

హరికరప్రాప్తిలేకయు నతులగతులఁ
దవిలి చెన్నారూఢిది విచిత్రమ్ముగాఁ.

౪౮

మ. గురుదుర్గ్రాహబలాతిభారకలనాక్రూరంబులౌటం బఁ
స్వరమున్ భేదములేక చెన్నలరెడుం జక్రింబు నక్రంబునం
చు రహిన్ లోకులు వల్కు నీచసమతానూయామహత్త్వమ్మునం
గరిరాజున్ బ్రదికింపఁ జక్రమిది వేడ్కం జంచె నానక్రిమున్.

౪౯

సీ. పరిచారకులు భక్తిగరిమచే మెల్లమెల్లనఁ జామరలు వీచ లలితమగుచు
రమ్యంబులగు గిరి పొంతమ్ములను గాంచి కాంచి యానందసంకలితమగుచు
వందవందలమంది వచ్చి యిచ్చునపుర్య గొనఁగఁ పండ్రాసమాకులితమగుచు
నీరేబహుళమై నెగడుపుష్కరిణి చెంతలను ఋణపునశ్చలితమగుచు.

తే.గీ. గొంతవడి భక్తజనులకు సంతసం చె
సంగ విహరణమొనరించి చక్రమంత
సకలసజ్జనఘనమనశ్చరియైన
కురుమతికినివాసుని గుహకుఁజేరె.

౫౦

చ. హరిదివినుండి చక్రియచిక్తై చనుదెంచి హరింపఁ బైపయిం
దిరిగియుఁ బాలలేక యది నీరజనాభుకరంబుఁ జేర నా
హరివలనన్ భయమ్మున గుహన్ బొరఁబాలక బైట నిల్పి రు
ఘరణములేమి సంకుచితుడయ్యెననం దగె ఛత్రమత్తటిన్.

౫౧

తే.గీ. ఏనుబాణమ్ముతో నుండఁగానె నాదు
శత్రునగు చక్రిము గని సచ్చక్రిములు మ
హారుచిం గాంచి చెన్నారె నారయంచు
మిహిరుఁ డసహనమున నస్తమించె నంత.

౫౨

సీ. కరిరాజు మున్ను నక్రముచేత గాసిఁజెందిన బాలిఁజెంది కాచినఘనండు
ద్రౌపది మును ధృతరాష్ట్రాత్మజుల బారిబడిన బోగ్గిలిన దయావారిరాశి
కాకంబు మును తనకాంత కెగ్గొనరించి శరణన్నబోగ్గిలిన సత్తమండు
అసురపుత్తుని మున్ను కసిదీట బాధఁజెందింపఁ గాచిన జగతీకుటుంబి

తే.గీ. యయిన కురుమతిగిరి నాధుఁ డాదరమున
గుహవెడలి రఘునుచు వేడుకొనెడి భక్త

లోకవిజ్ఞాపనంబు లంగీకరించి
పల్లకీలోనఁ దనపదాబ్జంబువెట్టె.

౫౩

చ. బిసరుహలోచనుండు సరసిం జిరకాలమునుండి నాయెడఁ
పసతియొనర్చి వేడుక నెవఁమున నన్నుఁ ద్యజించెనంచు మే
ల్పసిఁడిచెరంగులు న్నగలు పైని ధరించి గుహామతల్లియున్
బసగొనివచ్చెనా శిబిక భాసిలె హేమవితానయుక్తమె.

౫౪

తే.గీ. ఉపనిషత్కాంతమాశీపై నొప్పు నీల
మును గొని యెవండొ హేమసంపుటమునందు
దాచెనన నీలనీరదధాముఁడైన
శ్రీహరి చెలంగె బంగారు శిబికలోన.

౫౫

క. బంగారు పల్లకీలోనం గాలపయోదసముఁడు నళినాక్షుఁడు స్వ
ర్గంగాహేమసరోజమునంగల భృంగంబునాఁ గనంగనయ్యెన్.

౫౬

క. లలనలకరముల నటనము సలిపెడి వింజామరలు లనత్తన్నభువ
జ్జలలితధారాయితరోచు లనెడుభ్రాంతిం దనర్చె జూచుజనులకున్.

తే.గీ. పసిఁడిగుబ్బలిసామియం దెనక మెనఁగు
జలదము శిఖావళిములకు సంతసం బొ
సంగుగతి పైఁడి శిబికలో రంగుమీఱు
హరి నరులకెల్ల సంతోషగరిమనించె.

౫౭

తే.గీ. మదధినాథకమై తగు నుదినమందుఁ
గురుమతిస్వామియొత్సవం బరుగుదెంచె
నంచు మది నెంచి సన్నేహుఁడగుచు దీప
రూపములు గాంచి యనలుండు రూఢిమొఱసె.

౫౮

ఆ. చె. కొత్త రెల్లుబువ్వు కొమరుగల్గిన చామ
రములగాలి యంబరమునుదొలఁగఁ
జేయ శిబికనుండి శ్రీహరి దిగె నంత
భక్తకామదానపటిమ మొఱయ.

౫౯

తే.గీ. జగతియను వార్ధియందు భుజములను తరఁ
గలయెఱపుచేతఁ బైకిఁ దెనులిన మణు ల

నంగ దీపంబుగములు గావంగనయ్యె
నక్కుదుమతిగిరీశ్వరగనగ్గిమంగు.

౬౧

వ. తేనెనంతరమ్మున.

మ. : సొగస్వామిహయండు భవ్యదశమివేదికొ సపర్యాపరి
గొహసంతుప్తమనస్కుడై నూదము భక్త శ్రేణికింగూర్చుగొ
గుహకుంజేశరె బునఃపునఃకలీతమందుభ్యాదితూర్యస్వని
చగ్రహతంబై ధరణీకటాహ మనమగ్రపౌధిధేదిల్లగకొ.

౬౨

వ. ఇట్లు ప్రథమదివం బతిక్రమించుటయు ముఱునాఁడు,

మ. జలధిం జూతఫలంబటం చొకమణిం జర్పించి చర్పించి చేఁ
పలు దానిం గొనఁ బోయి వాలములతోఁ బల్మాలు పోరాడఁ దోఁ
కలసమృద్ధము పైకి మీట, నది యాకాశంబు గై నేసెనా
బలభిద్దిక్కున నూర్యమండల మదభ్రీశీల నొప్పెందగకొ.

౬౩

తే. గీ. ఉదయపూజల సర్పకుండోదవజ్జేయఁ
తైకొనుచు భక్తులీడు కానుకలనుగొనుచు
సరసగాయకసంగీతసార వివశుఁ
డగుచు గుహలోన విహరించె నమృతుండు.

౬౪

చ. మదహితరోచియైన మురమర్దనఁచక్రము పచ్చు నింక నం
తదనుకనుండి తచ్చిరమునకొ వసియించెద నంచు అంబుపైఁ
గదిసి యహస్కరుండు త్తణకాలము జూచియుండన్మహోత్సవం
బెదకు భయంబొనర్పఁ జనియెం జరమాద్రినమిషభూమికిన్.

౬౫

క. హరి మును మకరాకులశుష్కరిణీనంరక్షణంబుగావించ దయా
కరుడై పనిచినచక్రం బరిగెం దత్త టమునకు రయంబున నిపుడుకొ.

౬౬

తే. గీ. మిత్రమగు రవి పశ్చిమమేదినిధ
రమున కేగఁగ నేనుంట సముచితంబు
గాదనుచుఁ బంకజాతుచక్రంబు గుహకుఁ
జనియె భక్తు లొనర్చు పూజలను గొనుచు.

౬౭

తే. గీ. కురుమతీశు చక్రోత్సవం బరసి విభశ
చిత్తయైమున్న దినలక్ష్మిచేతనుండి

జాతిపోయిన మేల్మీబంగారుతొగ్గ
బంతియోయన భానుబింబంబు మెఱసె.

౬౮

తే. గీ. తపనబింబంబు గని తనతనయుండైన
కాస్తుభ మటందుఁ జరమాట్టి కొంగిలించు
కొనియె పీచీకరమ్ములఁ గోర్కెచీరఁ,
దల్లిదండ్రులు తనయనత్సలులుగారె.

౬౯

చ. పడమటికొండపై తరులపైఁ గలచిల్కలు నోట చాడివీ
ఫలమని భానుబింబమును వ్రక్కలునేయఁగఁ జిందినట్టి శ్వ
క్కులనఁ జెలంగఁ గావితభుకుం గులుకారెడి మేఘముల్, తగు
జ్వలతరకాంతిఁ దారలు నెసంగెను బండిన గింజలోయనక.

౭౦

తే. గీ. సోమబాలున కత్యంతసుఖము లానఁగి
ప్రత్యహము వృద్ధినొసఁగు మర్మతినగేంద్రుఁ
డంచు నడేవు నేవింపనెంచి యంబ
రమున నాసోమబాలుండు రహి నెసంగె.

౭౧

సీ. జనులందఱును సంతసమున నగ్గమునకుఁ దఱుమఁగాఁ జని యత్యుదారమగుచుఁ
గుర్మతీంద్రునినేపకొఱకు వచ్చుచుఁ దోక బుజువుగా నొనరించి యెదుటఁబడిన
మవ్వంపుఁ జెలి మణిమయమయి యున్నతమయి యెత్తఁబడిన ఫణాంచలమును
చాద్యశంభైయొప్పు తనఫణాగ్రమున ముద్దాడుచుఁ దనతోక నటులసాచి

తే. గీ. యున్న యహిపతియన మణినన్నె కలశ
శిరమునఁ దగ రజతకవచితసువంశ
దండమున నొప్పి రజతవితానితమగు
శిభికపై నెక్కెఁ గుర్మతీశ్రీవిభండు.

౭౨

క. సితరుచి కీఁదగిన కళాతతులక హరి యస్తమించుతఱి హరియను నా
ద్యుతిచే చాఁచెననం గుర్మతీనాధునియొద్దఁ జామరములు చెలంగెక.

౭౩

సీ. తననేతయగు ధాత దినమునఁ గుర్మతీగిరినాధుతిరునాళ్ళు జరుగుచుండె
నని యెంచి నీరజాసనునంచ సత్యలోకమునుండి దిగివచ్చి కాంచువేళఁ
దనరెక్కలను విచ్చైనననొప్పు సితతరచ్చత్రంబు తనపక్క సరసమైన
తుచులచేఁ దనరఁ జరిదుర్గిండుదయించి కించిద్దూరగతుండయి చెలఁగువేళ

తే.గీ. సుదయగిరి యుండునీతి నెన్నదగు దివ్య
మైన చతురంతయానంబునందుఁ దనరె
గురుమతి శీరివాసుండు సరసలలిత
దివ్యభూషణరుచి దశదిశల వెలుంగ.

28

సీ. చిరకాలముననుండి కరుణించి మనకు నిరాభాషమగు సౌధమైచెలంగు
కురుమూర్తిగిరియందు పలులు రమేశాను దివ్యోత్సవప్రభ తేజరిల్లు
చున్నది, మనమార కుపలభావము నొంది కానకుండుట మంచి గాదటంచు
గనినుండి వెడలి వికస్వరనూతనదీప్తుల రతనముతో దీపములయి

తే.గీ. మెల్లమెల్లన సోపానమేదినిగ
తంబయిన యంధతమసంబు దరలఁజేయ
స్వాధిపేంచేసి కుర్మతిస్వామి కొంత
తడవు వేదికపయిని ముదముననుండె.

29

సీ. అప్వరఃకాంతల యందమ్ముగల వారచంద్రాననలు నాచుసలుపుచుండ
బ్రహ్మాండభాండమ్ము పగులఁజేయఁజాలు భేరీరవమ్ములు బోయకలఁగ
నారాశీపీచికాధీరారవముగల్గు రంగజేవులపాట చెంగలించు
బూజాపురస్కారములతోడ భక్తమానవులెల్ల వేడ్కు సుత్సవముజూడఁ

తే. గీ. గొంతకాలము వేదిపైఁగూరుచుండి
సంతసముమీఱు గుర్మతిస్వామి యంతః
బల్లకీ నెక్కి లోచనపర్వముగను
గుహకు వేంచేసె జనులకోర్కులు ఫలింప.

30

ప. అంతట రుక్మిణీయు సత్యభామయు మొదలగు నెనమండ్రుభార్యలతో నీత్యనుఖం
బు లనుభవించిన కృష్ణనియవతారంబగు శీరివాసుండు మహోత్సవకలితయు
నద్వితీయయు నగు నేను జూచుచుండ దశమీ వేదిక నాశ్రయించెనను నమాయం
బోలె ద్వితీయయుఁ, జపలులగు పురుషులయెదుట నుండఁదగదని తృతీయాగమ
సకారణంబై చనుటయు.

31

శ. ఉరగగిరిందుర్తి కార్తికమహోత్సవకాలము వచ్చినంతఁబోళి
గ్గిరియనుకంబపుంగొనఁ దగిల్చిన రశ్మిలయం డుపోశరం

దరుణతరపభాలితమైతగు దీపము వెట్టె నాఁగ భా
స్కరుఁ డుదయాచలంబున నెసంగెను మూఁడవనాఁటిపొద్దుటకా.

సీ. నతులూనర్చిడి మహామతుల కశాంతమ్ము మేలుగూర్చెడిసామి ! మేలుకొనుము
కురుచూర్తి శైలరాధుహలోన వసియించు లీలజూపెడిసామి ! మేలుకొనుము
స్వారాజుబోలు సీతారామమేదినీపాలు నేలెడిసామి ! మేలుకొనుము
ఎదయందుఁ గలుములు వెడఁజ్జు కడలిరాచూలి దాల్చినసామి ! మేలుకొనుము

తే. గీ. అనుచు వైతాళికజనం బుదారమధుర
వచనరచనలఁ గొనియాడ వారిజాక్షుఁ
డనుచమానుఁ డనంతకళ్యాణగుణుఁడు
కురుమతిగిరీశ్వరుఁడు మేలుకొనియెనంత.

చ. తనతలలో జనించిన యుదారమణిం దలపై ధరించి వే
చని గజరాజరక్షకుఁడు శౌరికిఁ గానుకనీడలంచెనో
యన నొకవెండికుండ శిరమందు ధరించి సగోజసేతువు
జ్జనమున తేగి తెచ్చెను గజమృది పుష్కరిణీజలమ్ములకా.

౮౦

చ. రజనికుమారు నొక్కనిఁ జరాలున నేగుచు డించిపోయె నీ
రజనిమగండు, దీనికిఁ గరం బహితుం డతఁ డేచునంచుఁ దా
గజమును జూచి భ్రాంతిపడి కల్వలరాయఁడు ప్రోవ వచ్చెనా
రజతఘటం బెసంగెఁ గరిరాజశిరమ్మున మేల్ హారంగునకా.

౮౧

క. కించిద్వికసితనవకలికాంచతులసీదళముల నర్చకతలి గా
వించెను లక్ష్మీలలనోదంచితపదకమలముల కనంతసవర్ణలో.

౮౨

చ. చరమధరాధరంబునకు సన్నిధిలో నొకయింతేదవ్వనకొ
నరసజమిత్రుఁ డుండఁ దిరునాళ్లకు వచ్చినభక్తకోటిపైఁ
గరుణదలిర్పఁగా దితిజకాలుఁడు తత్కృతపాపయామిసీ
చరులను ద్రుంపనరిచెననఁ జక్రము తద్గుహనుండి వెల్వడెకా.

౮౩

క. ధూతసహస్రారంబు, సమేతసహస్రారమునయి యెసంగెడిచక్రం
తేతెంచె యథాపూర్వపు గీతి స్వేవేగఁ బుష్కరిణియొడ్డునకుకా.

౮౪

క. హరికరసంగతిచేత విధురమై చక్రంబు వితతతోషం బల పు
ష్కరిణికిఁగావించుట యబ్బురమే చూడంగ నిది యపూర్వమే జగతికా.

౮౫

తే.గీ. శ్రీనివాసకరాబ్జమైతిని సమాను
లయ్యుఁ జక్కోశతామరసాపు లెలమిఁ
దగ నపశ్చిమపశ్చిమనగవరేశ
సన్నిధుల కేనుడెంచు టాశ్చర్య మరయ.

౮౬

చ. హరికరవాసభాసురతనంది చెలంగెడి చక్ర రాజముం
గరము పరిత్యజించి ననుఁ గాంతురెయందు నసూయచేత నా
హరిపదవాసమంది యథమాత్మతఁ గాంచిన చక్రరాజు దా
నరిగెను బచ్చిమాదిరికి; బలాఘ్నలు దుర్బలబాధకులదా !

౮౭

చ. అరియగు చక్రముం గని యహస్కరుఁ డేగిన నేగుఁగాక, నే
దరమును గాంచ నేల తదధస్థితవర్ణమనోహరాకృతికొ
బొరసియునంచుఁ జందురుఁ డపూర్వదిశాతరుణీలలాటభా
సురతరహీరభూషణము సొంపునఁ దా నుదయించె నింపుగఁ.

౮౮

చ. కనుఁగొని ధాత యభ్యిభుకమ్మునఁ దా సితపక్షమకొ శలా
కనుగొని యెంతయుకొ దనదు కాశలమొప్ప నుద్యగ్నితానముకొ
దనుపఁగఁ గామవృత్తము గణక్రమముం గొని పృథ్వరింప వాగ్రి
సిన గురురేఖయోయనఁగ శీతకరోజ్జ్వలరేఖ రాజిలెకొ.

౮౯

సీ. చతురాసనుండు మేచకరుచిఁదగు వియత్పత్రయ్యునం దంధతమసమసిని
గొని వేడ్కమెఱయంగఁ గురుమూర్తిగిరినాథసరసనఖరజిత శృంగద్రయచుచు
వ్రాఁయఁగా, నాద్యక్షరములపై మసి యాచిహోయెను, జిగురున వ్రాఁయఁబడిన
క్రావడికిని విసర్గకునుపై మసి యధికమ్ముగాఁ బడి తడిగాఁజెలంగ

తే.గీ. నంత నభ్యిక్రరజము పై నదిమె ననఁగఁ
బ్రక్కలోఁ రెండు చిన్నితారకలు దనర
బాలసితకరరేఖ యభ్రమ్మునందుఁ
కన్నుదోయికి నానందగరిమ నించె.

౯౦

తే.గీ. చిలువరావారువము నెక్కు శ్రీనివాసుఁ
డనుచు సంతోషదంతురితాంతరంగు
లగుచు నంగజసములైనయచరు లదిగ్రి
శృంగముల నల్లడవి నధిష్ఠించి రెలమి.

౯౧

వ. అట్టిసమయమున 'నపారకృపాకరుండగు నక్కురుమతిస్వామి మదీయగిరివరశిరో మణియగు శ్రీనివాసు దివ్యోత్సవంబు భవ్యంబగుచుండ గాఢాంధకారబంధు రంబగు పాతాళమున వసించునెల ? యచటికిఁ జని తదీయమహోత్సవరీతిని రీతిగా నవలోకించి భక్తావళీగీయమానంబులగు తదీయదివ్యస్తుతు లాకర్షించి నయనసహస్రతయ యుగళంబు సఫలంబొనర్తు'నని తుమారగిరినిందాకరమ్ములగు నిజదీప్తి పరంపరలు దశదిశల వెలుంగ ధరణీతలంబు పగుల్చుకొనివచ్చిన శేషాహి యనందగు శేషవాహనమ్మునఁ బరివారజనమ్ము నిజభవనద్వారావసీ తలమ్మునకుఁ దోడ్కొనిరా నది యశిష్ఠించి నిజభగినియగు హిమవ త్తనయవాస రమ్మున దివ్యోత్సవసంగతుండైన యల్లుండగు సింధుజాకాంతండు నిఖిలజగదా నందవాదాన్యకంబు వహియించెనను వాత్సల్యంబునఁ దుంగతరాంతరంగయగు గంగానది యవ్వనంబుగాఁ బంపిన పీచీద్వయంబనందగు చామరద్వయం బిరు ప్రక్రూలఁ దనర, నిజాధిసాధశేషవాహనోత్సవంబు విలోకింప రసాతలమ్ము నుండి వచ్చి విలోలఫణామణీరుచులగుచు నటునిటుఁ దిరుగు దర్శికరంబులనందగు కౌగడలు ధరించి పరిచారకులు పరివేష్టించి, మున్ను మన్నామకుండగు వసుదే వున కవకారం బొనర్చిన కంఠం జంపిన పురుషోత్తముఁ డితఁ డని ప్రశంసించు చందమ్మున సానకదుందుభి బృందమ్ము లమందారవంబు సంధింప భక్తబృందమ్ముల సానందకందలితుల నొనర్చుచు మందమందగిరినిర్భరశీకరకోరకితమారుతశిరోనేవ నపరిమితవ్యాయామాయానుండగుచు గిరిశిరమ్మునుండి దశమీవేదికడకు వచ్చి యుచుటఁ గొంతదడవు సవర్యలం గ్రహించి మరల గిరిశిరమ్మునకుం జని పదన జితచంద్రియుఁ గవనిర్జితేంద్రిరయునగు నిందిరాదేవితో జగత్సుందరం డగుచు నీజమంది రాయితకందరాంతరాళంబు ప్రవేశించుటయు.

తే.గీ. ననుఁ గృపారసగరిమఁ పావనముఁజేయు
తోయజాత్మం డటంచుఁ జతుర్థదినము
వచ్చె, శేషావనీధరవల్లభునకు
కూద్రకృప యెక్కుడని మునీశులు వచింతు.

౯౩

మ. అరికాంతికో గరముకో దిరస్కృతుండనే నైయుండి రాకున్న వా
సరసాధత్యము పోవుఁగావున నపశ్యంబుకో స్వకార్యంబు త
త్పరులౌవారలు వీడరంచు రవి యర్థంబర్థమైయొప్పు బిం
బరుచికో గన్పడఁజేసె లజ్జయు మనోవైక్లబ్ధముంజొప్పడకో.

౯౪

తే.గీ. గజముఖుని వాసరంబిది గాన దీని
గజవదనుఁ డుత్సవమ్ముచే గారవిరచు

ననెడి సంతోషమునఁబోలె నపుడు గజము
మజ్జనఘటంబు గొని తెచ్చె చుధవునకు.

౯౫

చ. తన కరులైన ముత్యములు దాల్చెడు నీకరిపంథమంచు నీ
ర్వ్యసుగోని యాకసంబు డిగి చయ్యన దానిఁ బగుల్పునిచ్చ వ
చ్చిన పెనురిక్కయోయనఁగఁ జెన్నలరారెడు వెండికుండఁగ
క్కున ధరియించి వచ్చె వరకుంజక మాహరిమజ్జనార్థమై.

౯౬

క. కురుమతిఖిరాగ్రము భాస్వరభాస్కరకరనికరవిభాభాస్కరమై
కరమలర హరియు నర్చకకరకృతపూజలను మోదగరిమ వహించెన్.

౯౭

ఉ. శ్రీనిలయోత్సవస్మృ నిటు చెన్నలరార నుమాళిరుద్ధమై
యానగ మొచ్చెనంచు జనులెంచ రుషన్ గమలాత్మండంపె నాఁ
గా నరిగెన్ గుహన్ విడిచి గగ్గన్మనఁ జక్రవరంబు, నూన్మతా
నూన్మతవాగ్వివేచనము చొప్పడ నీయదు కోప మక్కటా.

౯౮

చ. మునుపు సమాహితార్థమును బొందమి రోషముఁజెందియున్న యం
జనతనయాండు నేఁడు విలసదతిన్వొప్పఁగలాఁడు నన్ను మ్రొం
గునొ మఱియేమొ వండనెడి కోరిక లీరికలెత్త నంచు నొ
య్యనఁ జరమాల్చిలో మునిగె నంబుజనీపతి భీతిగ్రమ్మఁగన్.

౯౯

తే. గీ. మిక్కిలడగు భాస్కరుం డస్తమించె వైరి
యైనచంద్రుండు పచ్చనటంచు భీతి
పుష్కరిణినుండి హరికరపుష్కరంబుఁ
జేరి చక్రింబు మోదంబుఁ జెందుటరుదె.

౧౦౦

ప. తదనంతరమ్మున హనుమన్మహోత్సవసూచకంబులును, పర్వలతరపుష్కరఘటిత
ధవళాజినంబులును నగు దుందుభులు స్వకీయరూపశాభాగ్యహరుండగు శితక
రుండు నేఁడు తనుత్వంబెనసియుండెనని సంగరమ్మునకుఁ బిలుచుభంగి నభంగురా
రవంబులఁ జెలంగ, మున్నంజనాచలకూటమ్మున భవద్వికీర్ణంబగు వరంబునం బొడ
మినబాలుం డితఁ డితనిం బరిపాలింపుమని యంజనచే సమర్పించబడిన భంగి
నున్నవాఁడును, బురస్సముచ్చానపర్వలాపాటలనాసికోష్ఠాధరచుబుకమండలుం
డగు కతనఁ దనకైశవంబున నప్రాప్తమనోరథుండగుటచే నిపుడు తదవమానంబు
దలచుకొనిబాలభానుం గబళించుభంగినున్నవాఁడును; హరిశ్చరత్వంబుఁ బ్రకటిం

పనోయనఁ బింగళితరంబులగు లోచనంబుల మనశ్శిలాపాటలశిఖరప్రరూఢ
 వైమూర్యద్వయం బగు గిరిం బురణించు వాఁడును, దారాధిపనిగ్రహప్రముదిత హృ
 దయుండనగు నాయెదుట నీ తారాధిపుండ్ర నెంతవాడని యీనునఁ జంద్రుని
 గబళించు తటి నధరప్రాంతవినిర్గతంబులును వికలంబులునగు తచ్చకలంబులునాఁ
 దగు కోటలును, రమణీయ ప్రవాళదాయాదంబగు వేదనంబును జోష్మడుకతన నుభ
 యతోద్భృత్యమానశృంగచంద్రైకభామధ్యభాగపిధాన కృత్స్నంధ్యాంబుదాలంకృతం
 బగు గిరి ననుకరించువాఁడును, జలనిధిం దాఁటునెడ నాకసంబున సరభసగతి
 వశంబునం గళమ్మునఁ దగులుకొని యిప్పటికిం జోష్మడు నక్షత్రమాలికనాఁదగు
 నక్షత్రమాలికచే మందప్రసరనిర్వరరమణీయంబగు ధరణీధరంబు నీసడించువాఁ
 డును, నిజనందినుడగు సుగీవుకార్యంబు నిర్వహించెనను వాత్సల్యంబుచే
 శిరంబు మూర్ఛించుచున్న సహస్రకిరణుం డనఁ దగు కిరీటమ్మును గౌఁగిలించు
 కొనుచున్న యతని కరంబులనఁదగు హారంబులును గలిగి యలరువాఁడును, సమర
 సమయమ్ముల నిరంతరదురితభరితచరితనిశాచరచరణవృత్తికరంబు సయితము
 సంభవించెఁ దద్దురితంబు శ్రీనివాసశరదుదితదినకరకరనికరవృత్తికరపరిపుల సరసిజ
 తల్లజదౌర్దాలిశృంగోడనమల్లచరణపల్లవయుగళసంసేవనమ్మునంజేసి పాపెద
 ననుభంగిఁ బురఃప్రసారితంబులగుకరతలంబుల నాభాగ్యం బింత యొప్పునేయని
 యభినయించుభంగి నెసంగువాఁడును, గాంచనవనపరికలితసంవ్యాసండుకతన
 నితండు మన్నాఘండు కాఁగలాడని కుతుకమ్మున సరస్వత్యంశభవయగు నదిచేఁ
 గౌఁగిలించఁబడినభంగిఁ జెలంగువాఁడును, బత్సాన్నికుంచితపురఃప్రసారితాకుంచిత
 సన్యదక్షిణజానువుల నూనుకతన వామభాగం బపురస్కరణీయంబు, దక్షిణభాగం
 బు పురస్కరణీయంబని తదౌచిత్యానౌచిత్యచాతురిం బ్రకటించు భంగి నొప్పువాఁ
 డును, మామకీనజీవనంబగు సమీరుని కుమారుం డీతఁడని వాత్సల్యంబున శరీర
 పశ్చార్థంబు నామస్తకంబు పరిమృశించు వానుకీర్తనాయనఁ దగి స్పృగ్దేశాలవాల
 నిరంతుశోజ్జ్వలభీతోఽప్పు సమాశ్రయకాతుకోజ్జ్వలభీతానివార్యకౌర్యలతాశంక
 నంకురింపంజేయు వాలధిమండలమ్మునఁ బ్రకాశించువాఁడును, వలయా
 భూతవాలాగ్రరాజితమకుటాగ్రమ్మునంబొల్చుకతనఁ గురుమూర్తిశిఖరశేఖరమణి
 యగు శ్రీనివాసు నాశ్రయించిన వారికి భయం బెన్నఁటికిని నెచ్చోటైన సం
 భవింపనేరదని చక్రంబు శిరంబునం దిడుకొని ప్రమాణంబొనర్చుభంగిఁ దనర్చు
 వాఁడును, మూర్తిమంతంబగు ప్రతాపరాశినాఁ దగువాఁడును, భగవంతుండును
 నగు హనుమంతు వధిస్థించి మదియకులతిలకుండగు శ్రీరామునకు సాహాయ్యకం
 బొనరింపఁ బారావారంబు దాఁటిన మహామహుండితఁడని తదుత్సవంబుఁ జూచు
 టకు నిజుచనిగ్రహణవిగ్రహచణంబగు భగవద్విగ్రహంబు విలోకించి జా
 తావమానయుం బోలె నధప్రసారిణియు నిజతనూజయు నగు కాళిందితోడను
 దదుద్వహనపత్నలయుంబోలె వెన్నంటివచ్చిన ఛాయతోడను జనుదెంచిన సహ

సృక్తిరణుండునాడగు నింద్రనీలమణిమయయప్తివిరాజమానసచ్చాయమణిమ
యాతపత్రంబు శీర్షభాగమ్మునం దనర, మున్న రామకార్యనిర్వాహత్వరాయత్త
చిత్తుండగుట నంతరవస్థానం బనుచితంబని హనుమంతుండు మత్కృతసపర్యలు
గ్రహింపక చనియె నాతనియుత్సవంబు నేడు సంపాప్తంబయ్యెగదా యని
సాదరుండై రత్నాకరుండు పంపిన మాక్తికపుంజంబులు నాడగు చామరం
బులయుఁ బృథులరత్నంబులునాడగు దీపంబులయుఁ గాంతులు యామినీకళిం
దనందనకు గం గానరస్వతినంగమంబు సంపాదింప గిరివఱశిఖరంబునుండి దిగి
యపారకృపారసబంధురుండగు నాశ్రీనివాసుండు కొంత తడవు దశమివేదిక
యందు యథాపూర్వంబుగా నంగీకృతసపర్యుండయి మరల నగ్గిరివరం బధిష్ఠించి
బహునుందరంబగు నిజకందరాంతరాళంబునకు వేంచేయుటయు.

తే. గీ. తెలియనేరక రోఁ జతుర్దీపనమున
విధునిసంసేవనంబు గావించియుంటి,
నేమి యపవాద మూడునోయింకఁ నా క
టంచు ఛత్రంబు సంకోచమందె నంత.

౧౦౨

తే. గీ. తారలను నభ్రవార్ధిడిండీరచయము
లవి యుష్కాలమారతహతి నడంగెఁ,
గాకయుండినఁ బ్రత్యూషకాలమందు
నొక్కడేనియుఁ గనుపడకుండుటెట్లు

౧౦౩

ఇది శ్రీకింకపీండ్ర ఘటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకలానిధి
బాలనరస్వతి శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మున
ద్వితీయోల్లాసము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

తృతీయాశ్వాసము

చమిఁ దదధినాధసర్వవిభుశిరము
నం దెనంగెడి మణియన నర్కమండ
లం బుదయమంది యుదయాచలమునకుడగు
నవమణికిరీటభూషణోన్నతి వహించె.

మ. కరికుంభద్వయిఁ జీరనట్టినను లోకంచేలాఁ యూరకే
హరియంచు న్వచియించునంచు శశి తత్సార్థకృతసంప్రాప్తికై
చరఁగన్నిల్చెనొనాఁగ నద్రజతకుంభమ్మున్ దలందాల్చి యు
క్తురుమత్థాలయు మజ్జనమ్మునకునై కుంభీంద్రమొప్పెన్ వెనక.

మ. హరిఁ బూజించుటకై సురేంద్రమణిదీప్యత్కాంతినొప్పారు పు
ష్కరిణీసీరముపంపఁ బెన్బుడగ శీర్షమందునందాల్చి యు
క్తమై వచ్చు తరంగమోయనఁగ నాగస్వామిశీర్షమ్మునకై
వరచంద్రోజ్జ్వలపూర్ణరౌప్యకలశక దాఁదాల్చి తెచ్చెన్వెనక.

ప. అంతఁ గురుమతిగిరిపతికరుణాకటాక్షనుధార్మరీనిరంతరపరిపూర్ణముక్కురవంశ
పయఃపారావారరాకానుధాకరాయితుండును సోమావనీపాలబాలుండును నగు
సీతారామభూపాలుండు భక్తజనపరికలితౌషనికసపర్యాచర్యామర్యాదాపర్యా
ప్రాశ్నర్యుండగుచుఁ గురుమూర్త్యహార్యధుర్యుండగు శ్రీనివాసుండు గుహావిహారం
బంగీకరించుటకుమున్న మదీయకులదై వతంబును దేవతాచక్రవర్తియునగు కురుమూ
ర్తీస్వామి మహాత్మ్యవం బవలోకింపనేలేచిన జనంబులకు ఘోషనంబులకుఁ

దగు సత్రంబు పగవర్తనీయంబనితలచి పురుషోత్తమకైంకర్యమ్మునకుఁ దదుచి
తుండై ప్రేషణీయుండని యూహించెనోయనఁ బురుషోత్తమరామాభిధుండగు
నొక యధ్యక్షు నియమించుటయు నతండు. ౪

సీ. తదుపత్యక్తప్రాంతతలభాసమానంబు దివ్యవాసీసరోదీపితంబు
నింబజంబీరకదంబాదితరుయుతో పవనంబునైన యంబాపురంబు
నందు సత్రప్రాంతమం దనేకులు లేఖకులు చుట్టువారఁగఁ గూరుచుండి
ఆరసి నియమించ నంతటఁ దగుభృత్యవర్గమ్ములెల్ల నవారితముగ

తే. గీ. గోనులను విప్పి బియ్యంబు కొంతవట్టు
రానులనుజేయ నవి తుమారగిరికిని ను
తులూ యనంగను నెంతయుఁ జెలుపుమీటి
కనుఁగొనెడివారి కానందగరిమనించె. ౫

వ. మఱియుఁ బిటకమ్ములచే నెత్తి తత్తద్రవ్యంబుల ననేకభాండంబులం బోయుచు
ముద్గదళమ్ములం దెచ్చుచుఁ జణకదళరాను లపనయించుచు రాజమాషంబు లున్న
యించుచు సహపమ్ముల నొనంగుచు లవణరానులం గ్రహించుచు మరిచమ్ముల
సంగ్రహించుచు గుడరానులు స్థాపించుచు మరిచకాటవవికృతమ్ములుగాకుండ
గోధూమపిష్టరానులు దూరమ్మునంబెట్టుచు ద్రావ్యాంతరపూరణమ్మునకై రిక్తవ
సనప్రసేవికాకదంబంబుల నాపల కందిచ్చుచు రిక్తకుతూతతులం దెచ్చి వంచి
కొన్నింటి నాజ్యపూరంబుచేతను, మఱికొన్నింటిఁ దైలంబుచేతను నిండించుచు
ననేకు లనేకప్రకారమ్ములం జెలంగుచున్నంత. ౬

తే. గీ. మాకు వేగ మొసంగుఁడు, మాకు వేగ
మియుఁడని కొంద టుద్ధతి నేగుడేర
నాకుఁ దందరయున్న దెంతయును నాకు
ముందిడుమటంచు నొక్కఁడు మొట్టవెట్టు. ౭

తే. గీ. అంత వేటొక్కభూసురుం డరుగుదెంచి
యెంతకాలము తాళుదు, నేల సమయ
మిరు తరతమభావమ్ములెఱుంగ, లేను
భూపురోజెప్పెవనటంచు భుజములూఁచు. ౮

పందబ్రాహ్మణులకు జాలు పాత్రకుఁ దగినతండులములు దగినవ్యంజ
 లతో మునుమున్న నాకి' మృనునొకండు వేటొకఁడంత నవ్విపుజూచి
 పందఱకన్న నీయతిశయంబే' మని పృతికూలభాషలు పలుకునంత
 పదివాఁ డొకార ముందును వెన్నయఁజూడ కుప్పతి నిట్టులాడ నీకు

తే. గీ. నెవ్వఁ డధికారమిచ్చె, నన్నెవనిఁగాఁ ద
 లంచితివి నోరుమూయింతు' నంచు లేచు
 నంత, 'నుభయలు మాన్యులే పంతమేల'
 యంచుఁ గొందఱు వారల ననునయింతురీ.

౯

తే. గీ. మరలఁజేలుచునున్నాఁడు మానఁడీ దు
 రాత్మకుఁడు మీరలెల్ల నన్ననునయింప
 నూరకుంటినిగాదె వీఁడూరకుండె
 నేయని మొదటియతఁ డను నింతలోన.

౧౦

నరాజేంద్రునికీర్తి మేము విని పేర్పింజూడ గోదావరీ
 ప్రపాంతమునుండి వచ్చితిమి మాదేహమ్ము శుష్కించె యు
 భ్రంబుం గడుఁజెందియుంటి మళనార్థంబిత్తుగో యీయగో
 రం డిందని రందుఁ గొందఱు రుషావేగోధతుల్ బ్రాహ్మణుల్.

౧౧

పఠట వారింజూచి మీరెందఱని దాక్షిణాత్యు లడిగిన మే మేబదిమందియని
 ప్పి మీరెందఱనియడిగిన దాక్షిణాత్యులును మేము మాఁడువందలమందియని
 ప్పటయు మొదటివారు 'చూడుఁడిది యసత్యము వీరు ముప్పది మందివచ్చి
 రాఁడువందలమందియని చెప్పెద'రని వారిమర్మంబు బైటఁబెట్టి, దాక్షిణాత్యు
 గోదురొక్కరులారా ! మీరుమాత్రము నిజముగా నేబదిమందివచ్చితిరే' యని
 హఠేపింప గోదావరితీరస్థు లిట్లనిరి.

౧౨

కొందఱు గేహమందు మరికొందఱు పుష్కరిణీతటమ్మునం
 కొందఱు కర్మతీర్థరునికోవెలలో నరపాలుసన్నిధి
 కొందఱు మాటలున్నకడ కొందఱునుండిరి మిమ్ముఁబోలి మా
 పిం దన్మతప్రచారఁ డొకఁడైనను నుండఁడు నిక్క మిక్కఁధలో.

౧౩

అ. వె. అనిన దాక్షిణాత్యులహహ! మీమాటలు
 సముతమును ననల్గునరణులనిన

సయిత మనుటనే యసత్యులు దాక్షిణా
త్యులవి మధ్యవారు పలికి నగిరి.

౧౪

తే. గీ. నిక్కమగుఁగాక యన్యతమై నెగడుఁగాక
విపుల కొనంగుటయు మన విధునిసెలపు,
గాననొనఁగుడు స్నేహప్రకారముగ న
టందుఁ గొండొకయధికారి గూఢతిచ్చె

౧౫

వ. ఇట్లాశతిచ్చిన పదేను పదాఱు యిరువది ముప్పదియటందుఁ గుంచుకొని లెక్క
వెట్టుచు భృత్యులు విపులకుఁ గొలిచియిచ్చుచుండఁ గొంచు విపులు 'మేము
బ్రాహ్మణులము కుంచుకొని లనుకూలముకా నింపింపు' యని భృత్యులం బ్రార్థిం
చుచుండిరి. భృత్యులును 'వేవేగఁ గైకొనుడు, కైకొనుడింకను పచ్చువార
లనేకులుగల'రని యొసంగుచుండునెడఁ గొందఱు తండులానయనమున కేమియుం
డెచ్చుకొనలేదని యటునిటుంజూచుచుండ మఱికొందఱు 'మీరు ఛాందసుల
రటుండు'డని వారి వారించి, తమయుత్తరీయంబులు పఱచి తండులములకొ
గ్రహించుచుండి, రంతలోన మఱికొందఱు భటరాజులువచ్చి 'మోదకార్పంబగు
సామగ్రి మాకొసంగుటకు రాజుగా రానతిచ్చిరిగావున మాకట్లనుగ్రహింపు'డని
నుతించుచుండ వారింజూచి విప్రు 'హా దుర్మార్గులారా! బ్రాహ్మణులకుం
బోలె మీకును మోదకంబుల! మీతాతముత్తాతల నాఁడెన్నఁడేని మోదకము
జాటుంగుదురే? నూపాన్నలాభమాప్రయ్యున నె బ్రతికినవా'రని ధిక్కరించు
చుండి రట్టియెడ.

౧౬

శా. ఆయాపస్తవులకొ గ్రహించుటకునై యందంద వారాంగనల్
డాయంబోవుడుఁ గొంపఱగ్రజవిటుల్ 'మోదవృల నిల్వడు' డే
లా! యీలాగున మీఁదికేగు టిదిమేలా'యంచు వారించున
ట్లాయబ్జాక్షులగుబ్బలకొ దడవి మోదాయత్తులై రెంతయుకొ.

౧౭

తే. గీ. మఱియుఁ గొండఱిదేమి సమృద్ధమనుచు
మాగఁమేర్పడఁజేసెడి మాడ్కి వార
నలిననేత్రుల నాలింగనంబొనర్చి
సంతసించిరి జన్మంబు నశులమనుచు.

౧౮

చ. 'అసమయమందువచ్చితి రహా మఃకుఁ బోలియు మీరుఁగూడ నో
బినరహానేత్రులార! యిటుఁ బేదరికమున కాటపట్టులై

పనఁజెడఁగొట్టుకొంట తగవా'యని లాలనజేయుభంగి దు
ర్వ్యసనమెసంగఁ దచ్చుబుకపాఠి గ్రహించిరి గొందఱగ్రహిల్.

౧౯

ఉ. ఆయతమైన యాసరసిజాక్షులవేణినిఁగాంచి యొక్కగా
మేయకుఁ డెంతయున్ భయముమేకొన 'నల్లదె నల్లతా'చు బా
బో'యని కోఁతిగంతులిడుపోలిక దూరము పాటిపోయి 'య
మ్మా ! యిది నీదు కడ్పుచల'పంచు నుతించెను గంపమానుడై.

౨౦

ఉ. మాటలువేయు నేల యొకమాటకు మాటలుగోరునట్టిగో
బోటుల కొక్కగవ్యయును బోకడవెట్టక 'మెంతయున్ నిరా
ఘాటముగాఁ దదీయకుచుట్టినమాదిగఁ దత్తదంగసం
గాటనమబ్బె నచ్చొటను గాటనుగా విటవిప్రకోటికిన్.

౨౧

వ. అంతట రాజతురంగంబుల కభ్యాసార్థంబు కుభ్యుద్ధంబులు లేలేమ్మని రాజభటులు
నిర్లక్ష్యంబుగఁ దత్తటపెట్టుచుండ 'నిచ్చుడ వచ్చితిమి మమ్మొకించుకచూడు'డని
జీర్ణవస్త్రకలితచేఘటగు వృషభాబీవులు చర్చరీవాద్యములు వాయించుచుండ, నం
తటనధికారియొకండు కింకరులంబిలిచి 'యిదియిట్లుండుఁ గాక వేశవారముంజూ
డు' మనిన వాడును వల్లెయని భుజమ్ముల బనసంఘమ్ము చెలువరించుచుం బోవు
చుండ మరలఁ బిలిచి 'యోరి పిచ్చివాడ! యేడలేగెద'వని యడుగుటయు, వాడు
వేశ్యాజనానయనమ్మునకై వేశవారమ్మునకుం బోయెదనని పలుకుటయు, నధికారి
నాసికాగ్రమ్మునఁ గేలుంగిలించి 'యద్దిరే ! టాకమ్మున వేశ్యలరెండ మనుజుల
కింతటిప్రీతియొప్పునే చాలుఁజాలు రామతదిరకాద్యుపస్కరముంజూడుమని
యాజ్ఞాపించిన నెగిరియెగిరిపడుచు వేశ్యాజనానయనమునకుం బరుగెత్తుచుం
టివా ?' అనిన డిల్లపోవునవ్వానిం గాంచి నవ్వువారునునై 'చెలంగి రట్టియెడ
మఱికోందఱు.

౨౨

నీ. ఆర్ద్రకంబడుగ ఘర్మార్ద్రకంబగు జనసంచయంబనుచు భ్రమించువారు
శృంగబేరమ్ము నాకిమ్మున గంగాతటనియొడ్డునకు నేగుమనెడివారు
విశ్వ మిమ్మున నున్నవిప్రులగతియేమి యంతయు నీకీయ ననెడివారు
విశ్వభేషజమన్న నశ్వసు లిచ్చెద రమరావతికి నేగుమనెడివారు

తే. గీ. నాగరంబిమ్మునిన నిట నాగరంబ
యఖిల మరణ్యకంబులే దనెడువారు

శుంఠియిమ్మన నింటేల కంఠశోష
పుచ్చుకొ మ్మిచ్చెదనటంచు నిచ్చువారు.

అ 3

తే. గీ. ఇచ్చి 'నీదగుపాండిత్య మిచటఁజూప
వలెనె, మొదలనె యీరీతిఁబలికితేని
యట్ల నినుఁ బంపుదుముగదా యరుసు మిచ్చు
దైన్' నని పంపువారలు కైరి, మఱియు.

ర

సీ. తండులమ్ములు పూగఁఖండంబులు గుడంబు చణకముల్ పిరికనర్పణములు
వసుపు బియ్యముపిండి ఘాతేతంబులు నారితేళేతండులమ్ములు స్మృతము రాజ
మాషమ్ము లాదియశేషపదార్థముల్ కొందఱు చచ్చటివారు కొల్లఁగొనుచు
పడుచు లేచుచు మేను చుడుచుకొంచును డిల్లపడుచు నెంతయుభీతి పరుగులిడుచు

తే. గీ. నేటి కేడాదిసరిపడు నివయటంచు
సంతసించుచుఁ దమతమ సదనములను
నిండఁగాఁజేసికొన్నను నిలిచియున్న
తత్తదమితపదార్థముల్ తఱుగవాయె.

అ 4

సీ. చెవులు చిల్లులువోవఁజేయఁజాలెడు చర్మరీవాద్యరస మొక్కకేరనఁ దనర
సంతరంగము ప్రమోదాస్థియంచెడి మృదంగధ్వన మొక్కచక్కటిఁ జెలంగఁ
జీకాకుపుట్టింపఁజేసెడి హమరుచ్చటచ్చటన్వని యొక్కటనునెసంగఁ
బండితపామరాపారమోదదమైన వాంఠికస్వన మొక్కవంకనొలయ

తే. గీ. మఱియుఁ దాశ్వాదికధ్వన మహితమగుచు
నధికకోలాహలమ్ముగా నమరునచట
నొకరినొకఁడు లొకభృగుఁ బ్రకటరీతి
వినఁబడకయందునట్టి యవ్వేళయందు.

అ 5

వ. ఒకటి చేయుమన వేటొకటి యొనర్చువాగును లవణంబిమ్మన గుడంబిచ్చువారును
దైలంబిమ్మన నావాలిచ్చితిమే యననారును రమ్మనిన దూరముగా బోవువారు
ను బొమ్మనిన దగ్గఱకు వచ్చువారును రావాకంబిమ్మనఁ గమతంబు తటాకంటునఁ
గలదనునారును గుడముగుడమన్నఁ జడుండువు నీవేయని కలహించువారునైరి
మఱియు.

అ 6

శ్రీ. నాంతున మాటరామి : పోయెదను నాంతున పోయెదనీయెద
బంత యొసంగుడే' యిందు పుష్పం పాస్తయు పుష్పం యి
ప్రాంతముజేసి చూపఁ జనుబంతులు మాకడలేవు సాండు రో
యింతులయిండ్లకందు పచియించుచు నవ్వరి కొండజయ్యెడకె. 29

౪. ఇట్లనేకు లనేకప్రకారములఁ జెలంగఁ బంచమి మొదలు సప్తమివఱకు ననుప
కాంతకోలాహలముగా నానత్రప్రసేశంబు మహాకవినచనములకు సయితము
వర్ణించు నరకవ్యంబయ్యె, వేయేల యయ్యెడ కరుడెంచిన వాంఠులలో నమానితుం
డుగాని యలాలితుండుగాని యధిష్టిస్తుండుగాని యలబ్ధిసామగ్రికుండుగాని య
సంపూర్ణమనోరథుండుగాని యనుదితానందుండుగాని లేడయ్యె. 30

౫. శరణమనారిఁబ్రోచుటకు శంకయొకింతయు లేకయొప్పు స
త్కరుణనెనంగి కుర్మతివగమున భాసిలుశ్రీనివాసు న
బ్బురపుమహోత్సవంబు సురపూజ్యముగానిటులొప్పె, సద్గుణా
కరుఁ డురుక్తి దివ్యమతికాంతుండునా సరపాలుఁడుకవిసెకె. 31

౬. శ్రీరుచిరకుసుమతీశ్వరకారుణ్యాకరుండు మకవిగణమితుండు నీ
తారామన్యపాలుండు దానారయ సుంకించె నమ్మహామహుమహుకె.

శ్రీ. తనకెరంగడిభక్తజనుల కెంతయు సంతసం విచ్చి కాపాడఁజాలువాండు
అనుపదమ్మును విబుధానీకములచేత బహురమ్యముగ నుతింపఁబడువాండు
అహితభావమ్ముచే నాదరింపనినారిఁ బనిఁబూని త్సూములోఁ గునుమువాండు
కడునపారంబైన కలుషపాథోరాశి దరియింప నాపయ్యె తపరువాండు

తే. శ్రీ. ఎదురులేక జగముల నేలువాండు
కురుమతిగిరింద్రమున నెలకొన్నవాండు
హరి ననుంబోచుఁగాకయటంచు మదిని
నతులనర్చి నుతించె భూనాయకుండు. 32

౭. కవినాథార్చితసత్కృతిచ్చలలత్కన్యైకవాధత్వనై
భవముంగాంచిన భోజరా జిపుడు దీప్యత్సత్కవీశావన
ప్రవణత్వమ్మున సోమభూషనుతుండై ప్రాచుర్భవించె న్నిజం
బవునంచు న్నుతిజేసి రందలు గుణైకాలంబు నాభూషణికె. 33

౮. తదుదారత్వముచే జయింపఁబడి తత్కల్పాగ మనగిమ్ములకొ
పదలుకె దా మకరందమన్నెవమునం, గంజించు ముట్ట, స్మరు

త్పిదమున్నదను, భీతిచే నెఱటకేఁ బాఁకుంగనుంకించునో
యిదియంచుకొ హరి తాల్చె నేత్రముల వేయింటికి దవీక్షార్థమై.

సీ. సకలక్షితీశానసమ్మాననార్హుండు వసుమతీఖండధూర్వహనచణఁడు
శ్రీనివాసోత్సవశ్రీపీఠానాదరం డత్యంతవిమలకీర్త్యుంచితుండు
ధర్మజుఁడైనసీతారామనరపాలశేఖరునాజ్ఞబూజించుమంత్ర
సత్తము లొనరించు కాసనమును శిరంబులఁచాల్చి భటకర్ణముల సముత్స

తే. గీ. కత్వ మొప్పార దివ్యచుహత్స్వగరిమ
నెనఁగ భూలోకవైఖంతమిదియనంగఁ
దనరు మర్మతిగోత్రయాత్రకయి బయలు
చెడలి రొక పెట్టె దగ వేనవేలసంఖ్య.

౩౫

ప. ఇట్లుకదలి మరుమతిగిరిపతినిలయత్రీనివాసనేవాహేనాక భావాతిముదితఖ్యాతావా
మానఘమతి యగు సీతారామావనిపతి దుర్లంఘంబగు నానతింజేసి ముచ్యమాన
తురంగమ్ములును, బద్ధమానవశ్యాణమ్ములును, న్యస్యమానఖలీనమ్ములును, భూప్య
మాణమదానశంబులును, నుద్ధియమాణ నళకంబులును, బ్రవిశ్యమానకంచుకంబు
లును, బ్రతిముచ్యమానసారసనంబులును, నాముచ్యమాన గ్రైవేయకంబులును,
నుతేక్షిప్యమాణకాక్షేయకంబులును, గృహ్యమాణాసిధేయకంబులును, సహ్యమాన
శిరస్త్రాణాభరణంబులును, నారహ్యమాణ రథంబులును, మహ్యమానఘేటకం
బులును, సర్వమానఘోటకంబులును, సజ్జక్రియమాణోష్ఠ్యమ్ములును, నుద్యమాన
రథమ్ములును, నుత్కంఠ్యమానకుంతమ్ములును, నుద్ధూయమానోత్కంఠవసనమ్ము
లును, గ్రియమాణసింహనాదమ్ములును, గార్యమాణకరిగర్జితమ్ములును, జాల్యమాన
కళమ్ములును, వల్లమానాజానేయమ్ములును, నిరుద్ధ్యమానవనాయుజమ్ములును,
నాసోఽట్టమానారట్టజమ్ములును, నాఘట్టమాన జయదుందిభీచయమ్ములును
నావోఽట్టమానహస్తమ్ములును, నట్టమానకాంభోజమ్ములును, నావేప్యమాన
శీర్షణ్యపటమ్ములును, విచేప్యమానకలభమ్ములును, నున్నట్టమానక్రమేళ
కమ్ములును, ధిక్క్రంతప్రతిభటకరటిఘటమ్ములును, నుజ్జ్వంభితప్రతాప ఛటమ్ము
లును, యధ్ధరంగోష్ఠమ్ములును, బహుధైర్య స్ఫుటమ్ములును, దుర్వారమదో
త్కటమ్ములును, యశోఽమలీతేనక్టమ్ములును, మదారుణాంతగృహ్య
టమ్ములును, సత్యదృఢమ్ములును, జటలమ్ములునునగు ఛటకటమ్ము లన్యోన్యం
బును పచించుకొను నట్టిరమ్ము సా మ్మిమ్ము తాగిను ముంచుము చేయుము
చెప్పము రక్షింపుము గురైఱుంగుము విహరింపుము పరిపాలింపుము పోహరింపుము
నోరింపు మనుమోదింపుము బయింపుము ధరింపు మెచ్చటికేగదపు నిలుపుము

భూపాలుం డెప్పుడు బయలువెడలు నేమిచేయుచున్నాఁ డెచ్చటనున్నాఁడిప్పుడ
బయలువెడలె నవకాశంబులే' దను నానావిధపవనంబుల ధిక్కృతామరపురమ్ముగు
నాత్మకూరుపురమ్ము కరమ్ము నినిడీకృతంబయ్యె.

మ. తను మున్నర్కచురుండు మెచ్చటను సీతాంఘ్రి దంగుష్ఠముకై
దనయంగమ్మునఁ బొన్ని మీటికను దత్కార్యంబొనర్పంగ శి
క్తిని దాఁబొందని యీదురాత్ముఁ డిటు కేటేరం గఠించేను యం
చును దాడించిరి దుందుభి న్భటులు తత్ ప్రోక్షితు న్నాల్గించెకా.

32

సీ. మదయాక్షతాత్రవమండలదుర్గమకర్దమభాస్కరపర్వనంబు
నిర్దయభటవర్గమర్దితఘనతరమర్దలనర్దనమానితంబు
పటుపటహపటలపటురావనమృతసాంగీకరణవిధానాధిక్యతను
మేరుమందరముఖ్యధారుణీకరదరిగర్భనిర్భేదనకర్పరంబు

తే. గీ. నైనమందుభినిధాన మంద వినియె
దుర్బదారాలసంఘసంఘక్షణండు
వితతకాయకనిజపర్వభృత్సుబురుండు
నైనశ్రీసోమభూమిపాలాత్మజుండు.

33

వ. తదనంతరమ్మున మారధిక్కారవ్యాపార పోషణకార్యండును సంతోషితనిభిజన
నారండును సంశ్రితకామప్రబాతయుచు సర్వాంగసుందరండును నగు
సీతారామభూపాలుండు సింహాసనంబు డిగి, పరిజనంబు కరానలంబంబొ
సంగ, లంబమానబాహుండును గరకలితనుతుమారవన
నుండునగు నొక భృశ్యుండు సవినయంబుగ దారిద్ర్యపఁ బ్రతి
పదమ్మునంగన్నట్టువారల నెఱింగియు భటులెఱింగింప నెఱింగినవాఁడునుం
బోలె మానాధికగాంభీర్యంబునఁ దత్తద్దర్శనజనితకుతూహలంబు బయల్పడనీక
యవ్వారలం దగురీతి మన్నించుచు మత్స్యనామకుండగు సోమభూపాలునందనుం
డితఁ డని తారకామకుటీపరివృతుండై శిరంబు చూర్కొన మకుటోపరిభా
గంబున కేటించి సోమమార్గసౌందర్యవిలోకనవిషయిత్వాదయుండై కాఁగినించు
కొన నొకేటె గ్రిందికిసాచియున్న చంగురుండు నాఁదగు గజతమయపండకార
ణ్యయకలశిమోక్షిక్రగ్ధిరపట్టనూత్రప్రాంతజాలకవిభూషితంబగు విశదాత
పత్రంబు మకుటోపరిభాగమ్మునం దనరఁ దత్తాదృశసౌందర్యానమానితుం డగు
కందర్పం డన్ననంబుగాఁ బంపిన తురీయ బాణంబులగు నవమల్లికాకుసుమపుంజం
బులు నాఁదగు చామరంబు లిరుపగ్గిక్రమఁజెలఁగ నుజ్జనకుండగు రత్నాకరంబున

జనించిన బహువిధరత్నంబు లాత్మకూరుపురభూపాలాంతఃపురమ్మునం గలవు
 వానిం దెండని చందురం డానతీయ నిశానమయంబుల వేవేగ జాలమార్గంబుల
 నచ్చటికింజని ముచ్చిలి బహిఃపుకాశితంబులైనవో భటులు దండితురను
 భయమ్మున లోనం దాచికొనియు, ముకురసదృశస్వచ్ఛకాంతులగుకతన నుదరాం
 తరదృశ్యమానాపహృతరత్న నికరంబులై పరికుపితకందుకిబృందమ్ములచే నిగళితమ్ము
 లగు సూక్ష్మతరతారకాపరివృతపృథ్వీతారకాగణంబులు నాడగు సంతోషకా
 శితదీపకారకస్ఫటికఘటికాసరవిసరపరిక్షిర్ణవర్తులస్ఫటికపాత్రికలచే మనోహర
 మ్మును జతుఃపంచషడ్దశఘటితంబులగు దర్పణకమలంబులఁ బ్రతిఫలించిన మను
 జాల ముఖంబు లనేకంబులు గలుగు కతనఁ జతుర్ముఖ పంచముఖ షణ్ముఖ ప్రము
 ఖులందఱు నాయందయుండు, రే నీ నిఘిలలోకోత్తరసంపదంబాలుచుదాన నని
 ముకురనికరవిస్మయరశుచిరుచిన్యాజమ్మున సకలలోకసంపదల నపహసించునది
 వోలె నెనంగునదియు, సర్వతఃప్రతిబద్ధవిపులముకురనికరంబుల నలరుకతన సంతోష
 విష్టులగు జనంబులకు మనమునయితము విశ్వరూపులమైతిమొకోయను నాశ్చర్యం
 బానర్పంజాలు ననేకవిహారగృహంబుల నిబిడికృతంబును, శ్రేణీభూతరత్నఘటి
 తంబయ్యు నిశ్రేణీభూతరత్నఘటితంబును, లసద్దావరలనంబయ్యు విలసద్దావరల
 లనంబునునగు నాస్థానమంటపంబు గడిచి, రామునింబోలె పరశుభవచ్చిఁగిధరం
 బును ధరణీధరచక్రవర్తింబోలె సానుగతకాంతసురమణీబృందంబును బృందార
 కేంద్రంబోలె గారుత్మతపక్షికాంతస్థగితవజ్రంబును వజ్రంబునుం బోలె స్వరూ
 పలాలితాభిఖ్యానందరంబును సత్పురుషునిం బోలె ననంతరూపదర్శనానందిత
 సచ్చిత్తంబునునగు రాజమందిరప్రదేశంబు విలోకించుచుఁ బ్రథమకక్ష్య నతి
 క్రమించి పురోవిరాజితంబును 'జనులారా! చూడుఁ డతికర్కశతరంబగు నిద్దాని
 తోడనే కోమలాంగులయొక్కయు నూరుస్తంభంబులు తుల్యతంబులగుచున్న నిమి
 యభాగ్యంబితయొప్పునే' యని సకలజనులకుంబ్రకటించుభంగి వివిధచిత్రశృంగార
 రితంబగు శుండాదండంబు మాటిమాటికిఁ గదల్చుచున్నదియు, గరపుష్కరాంచ
 లనీరంభినిస్థివ్యమానవిమలజలశీకరనికరంబులం బొల్పు కతనఁ దానును జామ
 రాందోళనంబానర్చు భంగింగాని లేక నిషాదికరకలితనిరంకుశాంకుశఘట్టనవేద
 నకుఁ సహింపక నిజజన్మభూమింగూడఁ బరిత్యజించి యెలకేనియుంబోవునిచ్చ
 నాసికావిసరమార్గంబున బయలువెడలినముత్తియమ్ముల నాత్మజవాత్సల్యమ్మునంజేసి
 రాజసమీపమ్మునకు బొండ్లని చిమ్ముచున్న భంగింగాని యెనంగునదియు, వక్త్ర
 ఘటితబాలచంద్రశృంగమ్ములునాడగు దంతమ్ముల నలరునదియు, నిషాదిహస్తోద
 స్తస్థణిఘట్టనసమయంబున మందమందఘాయమానంబగు శిరమ్మునంబొల్పు
 కతన నవయోవసోద్ధతవనితాఘనతరకుచయగళతౌల్యంబు మదియకుంభయగళం
 బులకుఁ జేకుఁజెగదాయని యనుమోదించు భంగిగన్పట్టుచున్నదియు, శశ్వదాం
 దోళ్యమానకర్ణయగళంబునంబొల్పు కతన నాజన్మశ్రీమంతుండగు సీతారా

మధూపాబుండు మరుపరివిద్యమానకనకమంటపనిషేపణంబాచరించిన తఱి కొం
చెమైన రవికరనికరవృత్తికరంబు గలిగినఁ బరిత్రాంతి నొందుగదాయని తన్నివా
రణార్థంబు తాళవృంతచాలనం బభ్యసించు భంగినున్నదియు, జకచక్రికనకపరి
స్తోమభూషితపశ్చార్ధంబగు కతన శరత్సమయంబగుటంచేసి నిజవయితగు నాను నా
దర్శనజనితంబగు విరహంబున వికలాంతరంగంబులగు విద్యుల్లతాసముదయంబు
లచేఁ దమనల్లభుండనుభ్రమచే నాలింగింపబడిన పోల్కెనున్నదియు, పర్వలాగ్ర
లంబమానపుచ్చంబగు కతనఁ గటకభాగవత్ప్రీతివినిర్గతవిత్తసూలంబమానకృష్ణసూసి
నుందరంబగు మందరంబుం బురణించుచున్నదియు, సంతోషదంతరితంబును నగు
దంతీంద్రముం గాంచి పంచషంబులగుపదంబు లతిక్రమించి సంవిభృందంబు లమం
దారవంబున లలితరాగావళీకలితంబుగా జయజయశబ్దంబు లుచ్చరించ నాశీఃపూర్వ
కంబుగా భూసురప్రదత్తంబులును నక్షతజయంబులునునగు నక్షతచయంబులు కర
కంజంబున మంజులకింజల్కపుంజరుచి సంసాపింప, వినయవినమితోత్తమాంగుం
డగు కతన పదనచంద్రసాన్నిధ్యంబునంజేసి సంకుచితంబును భక్తున్నమితంబును
నగు సంజలిపద్మంబున నాభూసురులఁ దగురీతి మన్నించుచు నస్యజ్ఞుల నీక్షిం
చుచు సైనికుల నాలోకించుచు నిజవిరోధియగు గజరాజు నీక్షించిన భయంబునం
బోలె సంకుచితంబులగు వాహినీసముస్మృతదంబుజముకుళంబులునాడగు వాహినీ
సముదంచితాంజలిపుంజంబుల నిజపదనచంద్రకటాక్షచంద్రికావ్రసారంబున గా
ఢముకుళితంబులుగానొనర్చుచు, బరిజనదత్తకరావలంబుండైదంతీంద్రనికటంబున
కేతెంచి కురుమూర్తిశ్రీనివాసుని మనస్సునం దలంచుచు, సుగుణసాంద్రుండును
మంత్రీచంద్రుండును శుభవర్యుండునునగు వెంకటరెడ్డివర్యుం గాంచి నావెను
వెంట నీవ యధిష్ఠింపవలయు నని యానతిచ్చి దంతీంద్రోపరినిబద్ధంబును మనక
తపరిచితశిఖరంబును మహానీలమణిజాలకజాలలాఠితంబును శుంభిచ్చాతకుంభస్తం
భాగ్విగుంభితజంభరిపుమణిరుచినంభృతాంభోధరకదంబుపరభాడంబరంబును గలిత
రుచిమండలంబును నగు కనకమయమంటపమ్మును రజితనిశ్చేణికామార్గంబున
నధిష్ఠించె.

౩౯

క, పంకజనయనపదాంబుజ సంతలితమతియును గృతియు సరనుండునగు నా
వెంకటరెడ్డి గజంబును బొంకముగా నెక్కి భూమిపుంగవువైన్చె. ౪౦

నీ. బ్రహ్మాండభాండమ్ము పగులఁజేయఁగఁజాలు నట్టి యుద్దండదండభిఘాత
మున నతిస్థితమ్ముగను భేరికాపటహాచయమ్మువలన నత్యద్భుతముగ
బయలుదేరిన మహాధ్యానం బనూనహేమసూర్యుండు హస్తప్రశస్త
కరటిఘటానంతగర్జితాశ్శాస్త్రీతాతిస్థైర్యవైభవాతిప్రకృష్ట

తే. గీ. మై యఖండోదయంబయి యప్రమేయ
మై యవార్యమై యనంతమై సమస్త
హరిదశేషాంతరంబులయందు నిండి
మెండగుచు గండుమీటి ప్రచండమయ్యె.

౪౦

సీ. ఆత్మజ్వలత్కౌశాహతికృతిపరివిధానప్రతిపదలసన్నాటకములు
విలసితాత్మీయనిశ్చలబలశాత్రవప్రకరమహామనోత్పాటకములు
సుస్థిరాకారభాసురఖురాహతిపరిపాటిధరాతలాస్పాటకములు
నిర్జరేశ్వరమహాదుర్జయోచ్చైశ్రవోధాటివిశేషచపేటకములు

తే. గీ. అతివిచిత్రప్రకారకగతియుతములు
వివిధతరరత్నభూషణావేష్టితములు
స్ఫుటసటాచ్ఛటాత్యంతభాసురతరములు
నైనఘోటకములు నృత్యమాచరించె.

౪౧

చ. కటుతరదంతకుంతపరిఘట్టనకుట్టనముల్ ఘనాభముల్
చటుతరదండకుండలనశౌండతరంబు లతిప్రభాఢ్యముల్
చటుచతురంబు లుద్ధతశుభంబులునౌ తదిభప్రకాండరా
ట్పటలము లెల్లెడం బురిని బర్వి హాశాహళిఁజేసె నత్తటికే.

౪౩

తే. గీ. శ్రీనివాసునకుఁ మ్రొక్కనేనయన్వె
లఁదుక సాచిన తనభుజలతయనంగఁ
జెలఁగుసిడమును దాల్చి చెన్నలరునొక్క
కుంజరము ముందునడిచె బల్కుతుక మెసంగ.

౪౪

ప. దానివెనుక సాదికరకలితకనకకోణాహతిజనితటాంకారప్రశస్తయశశపటహయ
గళఘటితపల్యాణంబును జవవిజిత విహంగంబునునగు నొక్క తురంగంబు మదుద
గృజాగ్రదవ్యగ్రహృద్య వాద్యనినదాటోపంబ భూపాలకీర్తిపూర్తిప్రకాశకంబను
సంతసంబునం బోలెఁ గులుకుచు నడిచె. గానివెనుక రక్షోష్ణిషంబులును, నీలకం
చుకంబులును, గుంతంబులును ధరించి కళాత్రయవిశారదమతులగు సాదిపతు
లధిష్ఠింప నిర్మితోర్మిగతివిశేషమ్ములును, సతోషమ్ములును, ద్వారాపరాకృతగంధవా
హమ్ములును నగువాహమ్ములును, వాని వెనుక నొక్కగజరాజమ్మును, దానివెనుక
సేనాలలవాధృతశరదుత్ఫుల్లహల్లకల్లజమాల్యసంశయావహంబులగు పాటలొష్ణి
షంబులు శీరంబుల మెఱయ నుభయనితంబులంబహువాంచలచంచదరుణపారఫణా

వనద్ధకటితటమ్ములతోడను, ధవళతరకంచుకాంతరీయకవచమ్ములతోడను, గండ
మండలయుగలంబమానకచమ్ములతోడను యథాక్రమమ్ముగఁ బంక్తిగట్టినడుచు
భటపటలమ్మును, వారివెనుక నొక వాఁడేంద్రమ్మును, బానిసనుక నిఖిలజనరంజన
ఘననినదహృద్భావవాద్యవాచనచతురీకోటినిఁ బ్రసాదపాలకుని పాణిఘటే
ఁబలును నైఁజీకులును, వారివెనుక నొక మదావళంబును, బానిసనుక నై న్యలక్ష్మీ
పృథ్వలముక్తాహారాయమాణరాజతఃకుటికానీరాజితాగ్రశిర్షభృశేఖరి యలును,
పాటలతరవర్ములును, బరాక్రమమైకధర్ములును, నిర్మితపోషకశర్ములును, నిరం
తరకృతజయవర్ములును, విచిత్రకర్ములును, వివిధపరికర్ములును, ప్రోక్షిచ్చనశ
కులును, ధృతకరవాళకులును, నసితాంతరీయకంచుకనిచోళితాధిపదేశులును,
బహుపరీకాశులును నగుపదాతీసులును, వారివెనుక చంద్రినుండలపాండు
రాఖండడిండిమకుండలజర్జరితనిర్జరనిర్దగర్జనరంజనిర్దయమర్దితమర్దలప
ణవ
గణవరతాళజాలమంగళతుంగళ్యంగసుముఖగోముఖ పటపటాత్కరచటులపట
హచటులనిర్వద్ధనితూర్వకలితహస్తులును, సహాశిమస్తులును, ప్రశస్తులునగు
భటులును, వారివెనుక వాద్యమానవాద్యవిశేషనిస్సరట్టుంకార సహచరకంతా
కుంతారపులును, ఘటోత్కచనహచరులలో, కబంధనసాధులలో, అతికాయ
సచ్ఛాత్రులలో, కుంభకర్ణప్రబ్రహ్మచారులలో, నరాంతిక సగోతుగ్రలో యనఁదగి
సీతారామభూపనామమాతృశ్రవణజాతదృశతరభక్తులగుచు విభీషణపాలితంబగు
లంకాపురంబు వదలి చనుదెంచిన రాక్షసులలో యనఁదగి యెసఁగువారును, బాల
కులను కరుణ వరుణునిచే విడువంబడిన తమశ్శిశువులలో నాఁడగువారలును, కుతు
కంబున నడలంబితమనుజరూపమ్ములగు గజంబులలో యనఁదగువారలును,
మహాకోపాటోపులును, బలీనులును, నిలీనులయ్యు యూధశతనహస్రమ్ములతో
నెదుర్కొను వారును, ప్రతాపవంతులును, నళకసంతులునగు కాలయవనులును,
వారలవెనుక నన్మదృఢపతి సరూపవై భవుం డవు, నీవు కావని సంక్రందను శిర
స్తిరశ్చాలనపూర్వకంబుగానిందించుపగిదిఁ గింకరకరనిశ్చంకంపితములును సకిం
కీణీరవమ్ములును, నత్కున్నతములును, నామాలాగ్రిరచితరజకవల్లీవేల్లనమ్ము
లును నగుచు కామినీతనులతానమాశ్లిష్టకాముకాకారంబు ధరించిన శృంగార
భల్లపటలమ్ములును, వాని వెనుకఁ బూర్వద్వయంబున నిరువురు పురుషు లతి
రభసోల్లంఘనదోర్లాతిశ్యంబు నివాఁించుటకునై ఖలీనంబు నాకర్షించుచున్న
కతన సున్నమితనిగాళంబును, న్యుజ్జీభూతవదనంబును నగుచు నిద్దానిచే
నాకును నిరోధమాయను నీనున దంతమ్ములచేఁ బిండిజేయు తెఱంగున బలం
ఖిలధ్యానంబొప్పు ముఖలీనంబగు ఖలీనంబును నమలుచున్నదియును, వైష్ణవాగ్రి
గణ్యుండగు నన్మదృఢపాలుండు శుక్రిద్వయంబు మన్నించునని తెలుపుభంగిఁ
దాసును శుక్రిద్వయంబు నెసంగఁజేయు నదియు, నిజాధినాథరూపసౌభాగ్య

సర్వస్వనిర్వాణభూర్వహుండగు నున్నీపతి వాహనంబై జనింపంగోరి యేతత్తు
రగావరోహణసమయంబున మునుమున్న యారాజన్యని నయనపదవెంబడిన
నాయం దధికానురాగుండగునను నిచ్చ మూర్ధమధ్యభాగం బధిష్ఠించినదియు
బరిచుండితదాడిమిబీజంబును నగు ముసినవాహనకీరమునాడగు మరకతరచితపక్ష
పరిచుండితపశ్చరాగమణిచుచూపుటాంతరాళంబగు భూసూకీరంబుచే రమణీ
యంబును, నిజాధీశ్వరు తురంగంబుకన్న నిది యధికతరంబును నాత్మకృంబున
వచ్చి ముద్దిడుకొనుచున్న శక్తిగ్రహస్థితనాడగు రత్నఖచితంబు భూహముఖ
రజ్జువుచే గమనీయకపోలయుగళలబాటభాగంబును, అతిజనంబుగల నన్నులు
మాత్రంబగు మానసంబుతో బండితులునైతము బోల్చెద రెవి యెట్లు సహింతు
నను ననూయంబోలె ననుక్షణంబును పంపుల్యమానకోమలప్రోభులంబగుచు
సూత్రార్థంబులు విడుచుచున్నదియును, మనకిరువురకును సుచ్చైశ్శ్రవస్త్య
సామ్యంబు స్ఫుటతరంబైనను నాకన్న నూర్ధ్వస్థితి నీకేలయుని యింద్రుతరం
గంబును సంగరంబునకుంబిల్లుభంగి శరద్దుత్క్షిప్తమాణాగ్రపాదద్వయంబును,
నిద్దాని పశ్చార్థంబు వాలియును వాత్సల్యంబున నిర్జరపతి యప్పనంబుగానంపిన
హైమాంబుజమాలిక నాడగు పృథ్వీభాగభాసమానసౌవర్ణకలశమాలికాగిణిత
సువర్ణనద్రిచే వలయితంబగుచు సంతరపర్యాప్త బహిరుచ్ఛలత్రైజోధారాసారపుం
జమోయనడగు వాలహస్తంబుచే నుదంచితంబును ననంతైకత్రావస్థానంబును
నుధాంశుసామంతదీప్తియునగు కతనఁ బారదనిర్మితమోయనఁదగినదియు ననుక్షణ
పదనాగ్రసమున్మీలజ్జింజీరమండపరికీర్ణధరాతలంబగు కతన మదావళస్పర్ధచే
దానును ముత్తియమ్ములఁ గ్రమ్ముచున్నదియుఁబోలె జూపట్టునదియు, వివిధమ
ణిగణఖచితకనకపల్యాణపరస్పృతపృష్ఠభాగంబగు కతన విద్యుల్లతాపరిరబ్ధం
బగు శారదాద్రుమం బురణించుచున్నదియునగు నున్నీపతి యర్వంబును, దానికి
నలుదెసలఁ బజ్జ్విభూతంబులగు తురంగములును, వానివెనుక రత్నఖచిత
రుచిరకనకమంటపాంతరంబున మహార్థమణింబోలె జేలఁగు సీతారామభూపా
లుండును, దత్ప్రకాశనతత్త్వరంబగు శుద్ధసువర్ణంబుపగిది శుద్ధసునర్ణుండును, పశ్చా
న్నిషణ్ణుండును. మంత్రినిరేణ్యుండును నగు వేంకటరెడ్డియు నధిష్ఠించిన దంతా
వళసౌర్యభౌముండును, దానికి నలువక్రికల ననేకగజంబులును, ఆవెనుక సౌశీ
ల్యంబును దయాళుత్వంబును బత్వాజ్ఞాపరిపోషణంబును భగవదాయత్తచిత్తత్వం
బును దాక్షిణ్యంబును నాచిత్యంబును మహాదాద్యంబును మొదలుగాఁగల ను
గుణమృతకు సంతసించి సరస్వతి యప్పనంబుగానంపిన హంసలునాడగు ధవళ
చ్ఛత్రచామరంబుల విభూషితశిరఃపార్శ్వభాగంబును పరివారతానోలికాసం
ఘపరివృతమ్ముననగు నానోలిక నానోహించిన భూపాలంబుయగు లక్ష్మ్యంబ
యును; నావెనుక నాంద్రకనితాగంగాతరంగంబనఁడగు తుంగంబగు తురంగం

బధిష్ఠించి వాజిధీరుండును సవాజిధీరుండును ప్రవిమలకాయుండును నగు తిరుమల
రాయుండును, నాతని వెనుక సమరూఢగంధర్వుండగు వేంకటరాయుండును, నా
వెనుక నాకాశపదము నాక్రమించుచుగిది చారకల రాల్చుపోటిక నంబోధించానం
బొనర్చుభంగి రిపుచలభూసంబుల నమలుపడువునఁ బర్యతంబులం జూర్ణంబొనర్చు
విధమ్మన దిగ్గజమ్మలం జనింపఁజేయుచందమున హేషారసస్మృలు నలుపుచుఁ
బదాగ్రమ్మలెత్తుచు సాదికరాంచలప్రగ్రహమ్ముల నాకర్షించుచు నాస్సాలితస్కంధ
భాగులును వామకరతలాకృష్టఖలీనరశ్ములును దృఢతరగృహీతపల్యాణముఖులును
వంకాంతనిరహితవామచరణులును నగు సాదిపతులు కళాచలనమాత్రమున నడి
పింప నడుచుచున్న యుద్ధరంగాభేటకమ్ములగు ఘోటకమ్ములును మహానేనాజ
నితపారావారభగ్నిమావతిర్జనగర్జనపద్మనృశంకావహచతురరీపురజ్జనస్సూర్జ దూర్జ
స్వలఘూర్ణమానచక్రనేమినముద్గిర్జ్వలశృంఖల క్రేంకారనక లవీరజనహృదయానంద
మ్ములగు స్వందనమ్ములును మదబంధురసింఘరోపరివిశృంఖలతావ్యమాన భేరి
భాంకారవమ్ములు దశదిక్కుటమ్ము లద్రువఁజేయ మందమందమ్ముగా నవారణంబగు
నగరీతోరణంబునుండి బయలు వెడలుటయు.

౪౫

కా. ఉచ్చండమ్ములు హిండమానము లతిప్రోద్ధండనాగేంద్రశుం
డోచ్చైర్భూతవిభీతముల్ వియదభిప్రోల్లంఘనాధ్యమ్ములు
ద్యచ్చంచద్విహగేంద్రచిత్రగతు లత్యంతత్వరావిప్లముల్
తచ్చావృత్తము లాకర్మించె ధరణిక్ దండోపతండమ్ముగఁ.

౪౬

కా. ఉత్క్షిప్తాయుధధాశభ్యకలనాత్యుద్దీపితాశాంతరుల్
దక్షుల్ రూక్షులునైన సాదిపతు లుద్యన్నాశకారావసం
ధుక్షి భూతవిచిత్రలాస్యకలితానూనాపసర్పక్రియా
విక్షేపాశ్వములక్ ఖలీనఖలనాప్తిం బట్టి రొమ్మమ్ముడిక్,

౪౭

కా. భేరిరావముచేతఁ గొన్నిహరు లుద్భీతమ్ములై యుత్క్షిప
ద్ధారాశాగ్రపదాంచితమ్ములయి స్తబ్ధశ్రోత్రయగృమ్ములై
రారాజద్విషమత్తురమ్ములయి యారభ్యాపనర్పమ్ములై
యారూఢాచరితరణమ్ములయి నేత్రానందరీతిం దగెఁ.

౪౮

చ. కటుతరచండభానుకరకాండమహాపరితాపమున్ సహిం
చుటది మదియనాఘనమఁ జొప్పడదంచు దలంచి లోన న
క్కుటికముఁబూని భూమి దివిగట్టిన చాందినినాఁగ ఘోటక
స్ఫుటఖురఘట్టినోద్ధమగు భూతిపరాగభరంబు వెల్వడెఁ.

౪౯

క. తురగవరఖరఖురాహతిఁ బరాగ మంబరహనందుఁ బరఁగె న్వరము
క్కురసోమభూపతనయుని వరూధిని ధరించు నాతపత్రంబనఁగెన్.

క. నిజనాథాధికవిభవప్రజాధినాథావలోకపరిమిళితమరు
ద్యౌజసంతోషవిషాదప్రజననశౌండమయి దివి పరాగ మెసంగెన్.

౨౧

చ. లలి నదె నీలకాహళములన్ ధరియించె గజచ్ఛటన్ కర
చ్ఛలమున వ్యత్యయంబుగ నెసంగుట కేమినిమిత్తమో! ప్రమ
త్తులకు వివేకముల్ మదినిఁగోచునె, దాన నె యారవంబు కా
హళరవభిన్నమై యెసంగె నలంచుఁ దలంచిరి కొందఱెంతయున్.

౨౨

చ. ఖరపరితాడితెంబయిన మంభిని వే బతిమాలునిచ్చులన్
గరమును సాదిపాదచలనంబుల నేగుచుఁగొంగిలింతలన్
బొరసినరీతి నెంతయును భుగ్నునిజావయవమ్ములై జవో
ద్ధురగతిఁ గొన్ని గుఱునాలు తుండుడుకొప్పుఁ జరించె నయ్యెడన్.

౨౩

చ. హరియిటనుండువాఁడట మహాత్ముఁడుగాఁడె యితం డటంచు భూ
ధరములు స్తోత్రపాఠములు తద్దయు నల్పుచు నేవఁజేయ న
క్కురుమతిసన్నిధానమునకుం జనుడెంచెనొనాఁగ నేగె ను
చ్ఛరధము లుచ్చలత్ప్రబలచక్రవిరావధరంబులై తగన్.

౨౪

చ. తగుగతి సాదివర్గము లదల్పఁగఁ బొల్పుగుమండలప్రచా
రగతు లాశర్పువేళ నిరుపకృల నచ్చములైన పుచ్చముల్
నెగడఁగఁ గాశమానచయనిర్మలచామరపీజనంబొన
ర్చుగతిఁ దనర్చె నెంతయును సొంపు జనింపఁగఁ గొన్ని గుఱుముల్.

౨౫

మ. తతమాద్యద్ధనగంధసింధురచలత్పాదాతపాదాహతి
క్షుతభూజాతపరాగసంకతదిక్కులై ప్రహేషవిఘ్నా
ణికతశతుక్షితిపాలనైన్యపరితోన్మత్యత్తురం గాలిసం
గతమై నైన్యమెసంగె రంగుగను రంగన్మంగళోపేతమై.

౨౬

మ. బలమాతంగవదాభిఘాతమాన సంప్రాపించుకాలుష్య మి
మ్ముల మందాకినిలో మునింగి శుచియై పోనాడనుంకించి యు

ల్లలదుచ్చస్థజవాయువుల్ తనకు నాలంబంబుగాఁగన్ వియ
త్తలముంజేరెడి భూమినాఁజెలఁగె దత్త త్రైవ్యసూలిఘటన్.

౫౭

చ. ఉరుగతి శ్రీనివాసునిమహోత్సవమున్ దిలకింపవచ్చి పి
స్ఫురితపరాగపుంజపరిపూరితమైన నభమ్మనంపు సం
కురణమొనర్చుచున్న దివిషచ్ఛయగున్ దనియించె దధ్యజ్ఞో
త్కరము నిజోద్భవత్సవనఖండితపూరిపరాగజాలమై.

౫౮

సీ. తాళారవమ్మ లుద్ధతి మీఱు తురగఖురధ్వానమున విమిత్రములయ్యెఁ
గాహాధీధ్వనముల్ ఘననాగరాజఘోకృతుల నెంతగూఢు నేకీభవించె
శంఖసంఘధ్వనరిఖణం బశ్వపేషావిశేషములతో సంగమించె
గజకంఠనిర్ద్రుత్కటరావముల్ భేరికారవమ్మలతోడఁ గలిసికొనియె

తే. గీ. ఇన్నియునుగూడి యేకమైయేపుమీటి
యఖిలదిక్పాత్రితముల నొప్పనట్టి పర్య
తగుహలండున వ్యాపించి తత్ప్రతిస్వ
నములతోఁగూడి కోలాహలముగ నెనఁగ.

౫౯

మ. ఘననిస్సాణరపంబులెల్ల రథచక్రధ్వనమం దైక్యముం
గనుఁడుం దత్త ణమందు సేనయాది రంగద్రంగభూమినమం
బన నొప్పారెను మీఁద నెంతయును వేగాయత్తమై తత్తఱం
బున రత్నంతవిక్రీర్ణరూపయగు పూవుంబోడిఁబోఁడెం దగన్.

౬౦

మ. మనుజుల్ కుంచితలోచనంబయిన తన్మత్తేభవిక్రీడితం
బును జిత్రంబగు సత్తురంగగతియున్ మోదమ్మనం గాంచి మీఁ
దను నున్నమ్రకళాధ్యమా కరభమున్ దౌదౌవుల న్నవ్వి, రెం
డును సౌందర్యముగల్గవారికడ నన్య ల్మాన్యతం గాంతురే.

౬౧

మ. నను సర్వసహాయంచు స్తోత్రముల నానందింపఁగాఁజేసి తా
డనముంజేసెద రీజనుల్, శ్రమయె కట్టా యింతకుందెచ్చె, నా
కును నీస్తోత్రముచేత నేమి యనుచుం గోపించి భూదేవి శ
జ్జనసంఘమ్ములమీఁదికెక్కి ననఁగా నైవ్యాగ్రీహుళుల్దగన్.

౬౨

చ. ఇది నృపుసేన వేగముగ నేగడు దీనిపథమ్ములోపలం
బొదలకుఁడీ మనుష్యులని ముందుగ నూచనఁజేయుభంగి నొ

ప్పిదముగ నుజ్జ్వలప్రమదవేల్లితమాగజరాజుపై ధ్వజం
బాదవెను మాటిమాటి కనిలోద్ధతికంపితమై యెసంగుచున్.

౬౩

చ. నటుతరకోణతాండవముపై నెసంగంగ నఖండరీతి ను
త్కటకరటీంద్రసంగసముదంచితదుందుభినిస్వసంబు ప్రా
కటముగబర్వ 'నాశిశువుఁ గాంచితే? నాశిశుఁ గాంచితే' యటం
చటమబుఁజెంది తెల్లులు మహాపలకై వెదుకంగడంగిరా.

౬౪

తే. గీ. గజరథతురంగములు నలుఁగడలఁదనర
నొప్పనానేన రధ్యయందొగిఁ బ్రవేశ
కలనఁ దనరారె వియదాపగార్ఘురంబు
కుల్యయందుఁ బ్రవేశించుకొమరుదోచ.

౬౫

తే. గీ. రమణ గోమయగోముఖరంగవల్లి
నైరికద్రవరేఖలఁ గాగ్నివీధి
దనరె హరిదంశుకంబు ముక్తానరములు
శోణమణిసరములుగల నుదతిమాడ్కి.

౬౬

క. భుజనాశాంచలవిలసన్ని జకరపంకజవిగళితనిబిడబిసలతా
ప్రజమోయన నటకాంతాప్రజకల్పితదివ్యరంగవల్లికలాప్పెన్.

౬౭

ఉ. బాలిరొ చూడుమా నృపుని బల్రయమొప్పఁగ రమ్ము నెచ్చెలీ
తాళ్ళమొకింత పల్కవుగదా నుదతీ యిదె వత్తునంచు నీ
లీల విశృంఖలమ్ముగ లలిం దమలోఁ దమరాడుకొంచు న
క్కాలమునం జెలుల్ నృపునిఁ గన్గొన మేడలనెక్కి రందఱున్.

౬౮

సీ. తనచెలికత్తె హస్తము కేలఁగీలించి నిలిచి భూపతిఁజూచె నెలతయొకతె
తనమొగంబు మఱొక్కతనివ్విమూఁపున మోపి నరపాలు నీక్షించె నాతియొకతె
చాలమేలగునట్టి జాలంతరమునుండి విభుని నాలోకించె నెలదియొకతె
అదియేమి యని సారెనడుగుచు నబ్బురంబుగ రాజుఁ దిలకించె బోటియొకతె

తే. గీ. శ్రీమహితుడైనభూపాలశేఖరుం డె
చట నెచట నెచ్చు పెద్ద పెచ్చటయటంచుఁ
గుతుకమొప్పార్ వేటొక్కయతివఁజూచి
పలుకుచు నృపాలుఁగనె నొక్కపడఁతిమిన్న.

౬౯

చ. 'కనుగొనుమీ నృపాలకునిఁ గన్గొనుమీ నృపుమీఁదనేమి గ
న్గొనెదవు రమ్మ ముందట కనుంగు. జెలీ మగవారు లేరు ల
జనుగొననేల భర్తృభయసంగతు లిష్టమే! యత్త లోన ని
న్ననుకొని యేమిసేయు' ననె నంగనయొక్కతె కొంత్ర కోడలికె. 20

చ. కనుగొన నాకునుండెఁ గుతుకమ్మధికమ్ముగ నత్త గారి తి
ట్లను బడలేక నెమ్మది తడంబడుచున్నది బాల్యమందుఁ దా
మును మనరీతి నిట్లనె సముత్సుకతకె గనలేనొ, కోడలం
చనినను మచ్చరంబిటుల నత్తల కుండుట కేమిహేతువో. 21

మ. ఇది యెల్లప్పుడునుండుఁ జూడు మిటులేలే బాల నీనెమ్మదికె
ముదమెప్పొరదు మోమువాడె నదియేమోయంచు నూహింతునా
విదితంబయ్యెఁగదే చెలియనుచుఁ దా వేమాటు దత్సాలమం
దొదవుకె ముంగుతులంటఁద్రొనెను మఱింకొక్కర్త ప్రేమార్ద్రయై. 22

సీ. ఓమత్తురాల నాకొక్కింత చోటిమ్ము చెలియరో యిచ్చోట నిలువరాదె
మదియరో కొంతమోమెత్త రాదంటే కనుగొంటినేను గన్గొనుమునీవు
అచటరాజున్న నీవిచటఁజూచెదవేమి యిటనీకుఁ జోటుండు నిట్లురమ్ము
ఓయమ్మ చోటు నాకీయనా యొక్కింత నీకెంత కోపమే నీరజాక్షి

తే. గీ. మొగము మటమటలాడింపఁదగదు నీన
మీపమున నుండ నిచటికి మేమువచ్చి
నారమే భారమేల యోనాతిమిన్న
చూతు మేమును నీవును జూడరాదె. 23

చ. ఉవిదరో! గుబ్బలకె బయలు నుంచఁగదే యివి నీక పుట్టెనే?
శివశివ యంబరంబు కటిచెంత నమర్చుము వీరలందఱుకె
యువతులు గారె నీవలెనెయండిరె? వామభుజంబు నెత్తఁబో
కు వివశురాల! వామకుచకుంభము బైటికి వచ్చు నచ్చుగకె. 24

ఉ. సారకుముట్టఁబోకుమని సందడిఁజేసెడి నీవుసంఘముం
జేరఁగనేల నేమమును జెందితివేని దిదృక్షయేలయం
చీరహినొక్క రొక్కొకరి నెంచుచుఁ బోరసతులొ విలాసములొ
మీఱ నృపాలకుం గనుచు మేలుగఁజూచిరి రాజునైన్యముకె. 25

ఉ. ముక్కల వామకర్ణమున, ముద్దులుగుల్మెడికాంచి కంఠమం
దొక్కలతాంగితాల్చి నృపునొప్పగఁ జూచుచు దమ్ముజూచు బల్
చక్కనితోడెకాండ్రను వెనకగరఁగించెఁ; దమంత సోయగం
దెక్కుడుగల్గవారు నగ లేకతీరదాల్చిన నేమితిక్కుపా?

2౬

ఉ. ఈతనిఁగన్నదే జనని, యీతఁడు బాలకుడయ్యె నిట్లు నా
చేతము దొంగిలించె నిఁకఁజెప్పఁగనున్నదె. ఎవ్వనమ్మనం
దీతనిపంటి మంచిమగఁడే దొరికకవలె నాకటంచు వి
ఖ్యాతిగ వృద్ధులకు దరుణకాంతలు నెంచిరి కన్నెమిన్నలుకొ.

2౭

తే. గీ. ఎవనిసామ్యముగనఁ దపమెనని తా ర
మాకుమారుండెదిరియు రమాకుమారుఁ
డయ్యె నీరాజపుంగవుఁ డాతఁడేయని
యాదరమున నొకకోమలాంగి జూచె.

2౮

తే. గీ. మేడతుదనున్న వెలదుకమిన్న బాహు
లతచిగురునుండి పేలమునరమణ నృపుశి
రమున జలజలఁబడియె దరదళితవిను
లములయిన మల్లెమొగ్గలక్రమముదనర.

2౯

చ. క్షీతిపతి గన్నకన్నులనె చెప్పుగ నన్యనిఁ జూడనోప నం
చతివ యొకర్తు పల్కు, నొకయంగన తా నిటుబల్కె 'సత్యమే
యతివరొ! రాజుమోముఁ గనినట్టియొయార మెసంగుకన్నులకొ
మోతక మొగంబు గల్గుమగనికొ గనినంత నె మొట్టిబుద్ధియా'

౩౦

చ. స్మరుఁ డతినుందరుండని ప్రజల్పచియింతు రితండ భూమిపైఁ
బరఁగినచో మనోహరత బైటఁబడుకొ దదనంగభావమే
కరము యశస్సుదెచ్చె, నటుగానియెడకొ మనభూమిపాలుముం
దతి సతఁడేమిలెక్క యని తన్ని యొకర్త నె మన్మథార్తయ్యె.

౩౧

క. కవిమిత్రసోమబాలక భవదుచ్చక్షేత్రమగుచుఁ బరఁగెడికన్యక
గవినియఁ ద్వల్ల గ్నాత్యంతవిభవమండవగుమరి యొకతన్ని వచించెకొ.

౩౨

క. ఏతత్సద్భవభూటీస్థితకుచద్వయము కనకచిత్రితచోళం
బై తగెనని కనకపటనమేతోన్నతకుంభములయి మెలఁగెఁ గలభముల్.

౩౩

తే. గీ. సైంధవుండీతఁ డేమును సైంధవులను
లుతనియూర్ధ్వస్థితికి సైతుమే యటంచు
నబ్జు బడలాగుటకుఁబోలె నశ్వత్తులు
దగ్రచరణముఱగుచు నృత్యమునలిపె.

౪౪

క. ఈరీతి యువతరమ్యులై రాజులు నాత్మపురము నరయుచు మోద
శ్రీరాజతుండగుచును నీతారామనృపాలకుండు దరలెన్ పీఠిన్.

౪౫

తే. గీ. మఱియు నయ్యాత్మకూర్పురమహితరాజ
సౌధములయున్నతి వచింపశక్యమగునె ?
గగనచుంబినిజాగ్రజాగ్రీన్మణిప్ర
కాండరుచిమండితార్యమమండలములు.

౪౬

కా. ఆరాజుపసఘాగ్రభూముల గవాక్షాంతర్గతుండైన యా
నీరేజారిని గాంచి యామిషులు బల్ నిదాలనత్వంబు చె
న్నారక ఘంటయటంచు దండమున నత్యంతంబు తాడింపఁ జే
కూరెన్ మండలమధ్యమం దలకిఁజాంకురంబు తోరంబుగన్.

౪౭

తే. గీ. ఆపురోపవనాపమ్యమందఁ దపమే
నర్చు నవనందనవనమునకుఁ దదాప్తి
యెంత తలకిందుఁబడినఁ దానెనఁగదాయె ;
నలవడునె కార్యసిద్ధి నురాశితులకు ?

౪౮

క. ఆపురినాత్మపురంబుని కాఁపుర మొనరించువారు గణియింపుట యొ
ప్పే ! పరదేశీయులునుం బాపురె యాత్మపురమనుట బహుచిత్రమగున్.

౪౯

మ. కొమరుంజుక్కలు తత్పురాంగనలతస్కన్దోంగిలన్ జాలమా
ర్గములన్ హర్ష్యగతంబులై నయెడ నిద్రంబోని భృత్యుల్ మహా
ద్యమలై సంకెలన్ దగుల్ప శశి తద్యక్తాత్మభీతిన్ వద
ల్పమిఁ దత్రత్యులచేతఁ దాల్పబడు వీలాతారహారాగిన్.

౫౦

ప. అట్టిపురపీఠిన్ దరలి లోకేశుండగు శ్రీకేశవునకు నతియొనర్చి, శ్రీనివాససేవాధార
మేగు నాకు వారుణీనమ్మభీనంబగు గమనం బనుచితంబని తలంచుయో యనఁ బల్కి
మదిశాగమనంబు మాని కుడికెలనికిం దిరిగి వీధిని వదలి హరిదిశాగమనంబుచితంబని
కొంతతడవు నడచి నవ్విత్తురుండగు శ్రీనివాసునిసేవకై యుత్తరదిగాశ్రయణంబు

మంచిదియని యెఱింగినదియుంబోలె నుత్తరాభిముఖంబుగా నడచుచున్న సేన మహాత్మనసేవాకుతుకంబున నుప్పొంగివచ్చిన కృష్ణాభిధానవాహినినా స్యాధిష్ఠితకరిరాజపార్శ్వభాగమృతం దనరఁ, గనకరత్నమంటపమృతం దధిష్ఠించియున్న సీతారామభూపాలుండు కుడివైపున జలధిపీతంబులగు తోయంబులు జలధియందు దశభాగమృతును ధరణియందు స్వల్పభాగంబును నుభిక్షకాలమృతనసే వర్షించు నీపర్జ న్యుండను స్వార్జితదౌర్జన్యంబుఁ బోగొట్టుకొననుంకించి గగన తలంబు డిగినచ్చి సముద్రభ్రాంతిచేఁ దనలోనంబడి యశ్లేష్ఠంబుగ మధురజలము లాస్వాదించి యచటఁ గొంచెము మాత్రమే వర్షించుచు నధికాంశమును సస్యాభివృద్ధికై భూతలచక్రమందొదవఁజేయు మేఘద్వయమోయననొప్పి, హాళికులు పీనాహాగ్రిభాసమానంబగు త్రికాచకమృతంబుండి డింప గృహీతజలమృతలగుచు వృషభద్వితయస్కంధావనద్ధయుగమధ్యమృతం గట్టబడిన రజ్జు వాకర్షించు చుండ వివరాంతరవినిర్దళత్వాత్మతరజలధారాసారంబులగుచు యంత్రాస్రో మధ్యభాగవిరచితంబగు కుల్కాగ్రముఖమునఁ దజ్జలమృతు చిమృతజీ నటునిటు జెలఁగు జలశీతరమృతు జీవనప్రదానమృత నారాగమృత బ్రతికించుచుంటి వే యని పుష్పాంజలు లాసంగుపోలికం దెలుప, సశుండాదండవేదండతుం డంబుఁ బురణించుచున్న మోటలచేఁ జెలువారు రాజవాపికను రాజసంబంధ వాత్సల్యంబునక బోలెఁ జూచుచు, నాగరికకుచంబులచే జయింపబడిన మనము నగాగ్రమృతం బోవుదమని యెంచియుంబోలె నారంగనగశాఖల వాత్ర యించి యంత నగమృత నక్కుచమృతల కొడినదియే యను సాధ్యసమృతంబోలె ననిలకంపమానమృతలై క్రిందికిం బడుచున్నవియు, నారామలక్ష్మీక్రీడాకనక తంతుసంతతిదంతురితకందుకంబులక బురణించుచున్నవియు నుపవనలక్ష్మీ పృకల్పితరసభరితమంగళతుంగభృంగారనిచయమృతల ననుకరించుచున్నవియు, హరిద్రాపరిలిప్తకర్ణాటీవక్షోజమృతల నీనడించుచున్నవియు, నుద్యద్దినకరబింబ దాన్యదానశౌండములునునగు శరిపక్వసారంగఫలమృతలచేతను, మత్స్యనామిక యగునొక్కతె యూర్ధ్వభాగమృత నెసంగుచుండ సిగ్గులేక దానికెదురుగా నెట్లుండుమను నసూయంగాని, యంశువత్సలాభిఖ్యయు శుభచ్ఛాయయునగు నే నుండ ననుదినమృత నీయంశుమంతుం డుదయించినతోడనే సప్రభమరకమా లినీనద్య స్తనకుట్టులంబులక గరముల మన్నించుచుండు నీతనిం జూడఁదగ దను క్రోధిమృతంగాని వ్యావర్తితపదనంబులును, రంభ వారవనితయాయెనను లోకాపపాదమృతవలని యవమానమృతంబోలె నధోముఖంబులును గర్వదు ర్విదగ్ధయు నుపరివిహారమాణయు నస్మదభిఖ్యయునగు గణికం జయించి వచ్చెద మమ్మా మమ్ము విడుపుమని జననియగు భూమిని యాచించుటకు నవనమితాంజ లిపుటమృతలై నవియుంబోలె నానమృఫలభరితశాఖాగ్రకుట్టులమ్ములును, నైకటిక కగరవిలసల్లలనాజననిజై తోర్పుయగుగళ్ల స్మరణనితభయమృతంబోలె మందా

నిలకంపమానదళకదంబమ్ములును నగు రంభాకదంబమ్ములచేతను, నన్మద్యూ
 పాలు నాశ్రయించినవారి కుదగ్రఫలసిద్ధికాగలదని సూచించునవియుంబోలే
 సత్యన్నతశాఖాంచలపద్మతలబహుఫలమ్ములును, మాక్తికహారగుచ్ఛపరివృత
 పద్మరాగకలశఘటితమాలమరకతతులాసీచమనోహరమ్ములగు నారామలక్ష్మి
 దివ్యభవనవజ్రమయస్తంభమ్ములునాఁ దనరారునవియు, లంబమానప్రసూనగుచ్ఛ
 పరికల్ప పరిపాకారుగాఫలోద్భవాగామూలాగ్రహరితరపశ్చిశాఖారమణీయ
 శిరోభాగమ్ములును, మారుతాండోళవావసరపరస్పరాభిస్ఫుట్టనగిరిర్హపరిపూర్ణఫల
 నివహనిరర్గళవినిర్గళత్వగులరసధారాపారసంశయావహమ్ములు నగు నారికేళ
 ప్రికాండమ్ములచేతను నిబిడితమ్మును, నగరంగస్థానంబయ్య నాగరంగస్థానం
 బును, నమక్తకునుమాభిరామంబయ్య నలముక్తకునుమాభిరామంబునునగు
 నారామంబు విలోకించుమఁ, గించిద్దూరంబతిక్రమించి యచ్చట భగవంతుండగు
 నుమాకాంతునకుఁ గృతసిరాజనపూర్వకమ్ముగా నమస్కరించి యచ్చట గదలి
 ఆశ్రాన్యంబగుకతనఁ బద్మకర్ణమంబగు లెటాకకచ్చపప్రాంతమార్గమ్ము నడచు
 చున్నదియు, దృఢగృహీతిఖలేనరజ్జువులును, గించిదవనమితపూర్వకాయలునగు
 సాదులచే సావధానపేరితంబులై ఘుర్గురశబ్దంబులుచెలంగఁ దటాకనేతువు
 నాగోహించు గుఱ్ఱమ్ములచేతను, నన్మదతీభారమ్ము నీనేతువు నైచునో లేదో
 యని యూహించినవియుంబోలే మండమండగమనమ్మున నాగోహించు నారణ
 మ్ములచేతను, నిబిడితంబునగు సేనచే ననుగతుండగుమఁ బార్శ్వస్థాగమ్మున నాస
 హధర్మిణీయగు గంగానదినీ సర్వజ్ఞాండయ్య నీశివుండు పరనియంగఁ దలపఁక
 తన జటాజూటమ్మున నెట్లు ధరియించెనో యేనుబోయి యడుగునాఁడనని
 కోపమ్మున వచ్చి తత్పరమేశ్వరు దివ్యభవనంబు నరికట్టియున్న సముద్రుఁడో
 యనఁదగినదియు, సేతుకైతవమహావ్యాళపరిరంభణం బాచరించుకొని కతి
 చపలాయమానాంతరంగలై శిరోరత్నంబులతోఁ గూడ నహమహమికతోఁ
 జనుడెంచు నాగకన్యకలు నాఁడగు ప్రతిబింబితాంబుజబంధుబింబంబులగు తరం
 గంబులఁ బరస్పరసంఘట్టనంబున సుతీర్ణమౌళికరనికరంబగుకతన నాకును
 రత్నాకరసామ్యంబు గలదు, నన్నవమానింపకుమని తనకు ముక్తాంజలు లాసంగు
 చున్నదియుం బోలే సెసంగుచున్నదియు, మహోత్సవదర్శనకుతూహలంబునం
 బోలే పైకినెగురుచు సర్వంబు నీక్షించి యెంతతలక్రిందుఁబడినను నన్మత్రేత
 నుండగు మదనుం డీ భూపాలుని రూపంబులో శతాంశమ్మునం బోలఁడని
 సూచించుభంగిఁ దలక్రిందుగాఁ బొరలుచు జలమ్ము లతిస్వచ్ఛమ్ములగుకతన
 నెంతలోఁతునకుం బోయిచం గన్నట్టదు సంచలనచాపలగభసన్యానర్హితాధః
 కాయమ్ములగు కతన మెఱుపులుంబోలె బ్రతిక్షణప్రదర్శితధాళిభవ్యముఁగుచు
 గగనమునుండి జలరామణీయకంబాలోకించు నిర్దరాంగనల లోచనప్రసరింబం
 బులోయన నలరుమఁ, బరస్పరగృహీతపదార్థంబులం బరస్పరముం గృహించుచు

గ్రహించినదానిం జిందరవందరజేయుచు మరల నద్దానికొ ముఖగ్రమ్మనం బొడుచుచు, నతిచాపల్యమృత్యునం దిరుగుచు, జతరాంతరం బనవకాశంబగుకతన బహిఃపృస్థతంబగు ముక్తాఫలము నాదగు బుద్బుద ముకొ ముఖనిస్సానంబున వెడలంగ్రమ్ముచు, భగవంతుండగు శ్రీనివాసుండును నన్యుదవతారం బెత్తెనును సంతసంబునంబోలె గంతులిడుచు డిండ్రిమండలముంగాంచి బకపహుటీభ్రాంతింజేసి పిల్లలతోఁగూడ నధ్యక్ష దేశంబునకుంబోవుచు, దుర్జనులంబోలి స్వజాతిం గబళించుచు, నానాపృకారం బులఁ జెలంగు ననుకామీనమ్ములచే మచోహరమ్మును, నాత్మప్రతిహాలదం తాపశీవిలోకనసాధ్యసంబునంబోలెఁ దరంగభంగసంఘసంఘర్షణపేంఖిత మ్ములగుచుఁ గదలు తామరసంబులచే నత్యంతభాసమానమ్మును, బృహస్పతిం బోలె శ్రీమద్ధురుతాంచితంబును, సంగరరంగముంబోలె సముచ్చలత్ప్రపత్కం బును, ఘనాఘనముంబోలె శతహ్రదాంచితంబును, నుషస్సమయముంబోలె నారక్తసంధ్యంబును, మృగయనింబోలె సుత్పలాసక్తంబును, మృగరాజంబోలె నాకాశంతకుంభికాంతంబును, సకోకనదంబునునగు తటాకరాజముం దిలకించు చుఁ, గించిద్దూరం బతిక్రమించి, విశ్వధీకృతముఖరజ్జుపూను, నుత్తంభితవక్ష స్కులును నగు తురగారోహకులు మందమందమ్ముగా తటాకవరణమ్మునుండి యవతరింపఁజేయ డిగు తురంగమ్ములతోడను, నిమ్నస్థలావతరణమునకై సంశ యించుచు నిషాదికరకలితాంకుశఘట్టనవేదన సంయతము గణింపక శిరంబుల నటు నిటు గదల్చుచు నెట్టకేల కేకైకచరణవిన్యాసపూర్వకంబుగా డిగుకతన శ్రీనివాససేవాకుతూహలాగతజనకోపపాత్రమ్ములును, గంభీరవేదులును, మనో రమమ్ములునునగు స్తంభేరమమ్ములతోడను, మహాత్మవదిదృఢాచలితభూపాలు బలభరభుగ్న ఫణభుజంగపుంగవసాహాయ్యకమ్మునకై భూధరత్వాభిమానమ్మున భూమిని పృక్కలుజేసికొని రసాతలమ్మున కేగు కైలజాలమ్ములు నాదగు న్యుజ్జీభూతపూర్వభాగమ్ముగా డిగు పువ్యరథమ్ములతోడను, దత్తటాకపాఠిత మ్ముత్రికమించి భగవత్స్నిధిగమనకుతూహలం బున్నతంబుగాఁ జెలంగ వడివ డిగా నంబాపురస్థితరాజమందిరసమీపంబునకుం జనునంతలోఁ దురంగమమ్ము లం దాటించుచుఁ, గ్రమేళకమ్ముల నదల్చుచు, వారణమ్ముల ఘోషింపంజేయుచు, వాదిత్ర్యమ్ముల మ్రోయంజేయుచు, దుందుభిభాంకారమ్ముల విస్తరింపఁజేయుచు బిరుదుపద్యమ్ము లుద్ఘోషించుచు, శరీరమ్ముల విఱుచుకొనుచు, సారసనమ్ములఁ గటితటమ్ములం గీలించుచుఁ, పురస్థితగామీణుల నివారించుచు, సరభస గమనమ్ము నాఙ్గాపించుచుఁ, బక్వాద్దృష్టమాత్రమ్ములగు పర్వతమ్ముల దూరంబు లుగా నొనర్చుచు, హర్షాతిశయమ్మునం బొదలుచు, సుత్కంఠిశతేతనంబుగా గుచ్ఛాతితచామరంబుగా సున్నతితజాలకాతపత్రమ్ముగా నుషిష్టాత్కంపవస

నమ్ముగా నున్నస్తకఘంటారసమ్ముగా నున్నూలితధూళిపాళికమ్ముగా నుద్దాబు
హ్రీమహాసమ్ముగా నుద్దాతాలస్యమ్ముగా నజ్ఞాశబహుదూరమార్గాతిక్రమ
మ్ముగా నుదంచితాంధోళికావహనధురీణజనవివిధనాదమ్ముగా ననన్యమానసమ్ము
లగు తత్సైన్యంబు లన్నియు నంబాపురమధ్యభాగవిలసితంబును నికామకాంతం
బునునగు రాజమందిరప్రాతంబున విడిసె.

౯౦

తే. గీ. బలములన్నియు నిట్లు లంబాపురంబు
నికటమున కేగి మోదవార్షిధి మునింగె,
నెలమి నంబాపురపార్శిత మెవరికేసి
యధికతరమైన సంతోషమందజేయు.

౯౧

తే. గీ. గుఱ్ఱముల డిగి కొంద, శ్రేష్ఠులను డిగియుఁ
గొంద ఊతిరథసమ్మును జెంది యంత
రక్షీచర్మమ్ముతోఁగూడ రాజనర్మ్య
గజనమీపమ్మునకు వచ్చి కలిసికొనిరి.

౯౨

తే. గీ. అంత గజశిక్షకునియాజ్ఞ ననుగుణముగఁ
గుంచితాంఘ్రిక మై యొప్పు కుంజరంబు
నుండి యొకభృత్యునికరంబు నూతఁగొనుచు
మంత్రితోఁగూడ డిగియె త్నమావిభుండు.

౯౩

తే. గీ. యోధుల శిరస్సులమ్ముల నొప్పుమీఱు
సంజూల పుంజములఁజూచి యాదరించి
యత్తనర్థ మణిరుచు లమరు హర్మ్య
రాజమును జేరె నంత నారాజసుతుఁడు.

౯౪

తే. గీ. ఎంతదూరమ్ము మనరౌతు లేగువారొ
యనుచు ననుకొంటి మిచటనే యాపినార
లనుచుఁ జుల్కనఁజేసి నవ్వివవిధమున
హరులు హ్రేషలొనర్చుచు నురుగుఁగ్రక్కె.

౯౫

తే. గీ. జీనులనుదీసి మీద ఖలీనములను
జారవిడిచి పురస్థలిఁ జేరఁజేయ
హరికిశోరము అంభాపురాంకమున ము
దంబుచేనొప్పె ననుట యుక్తంబకాక.

౯౬

తే. గీ. ఇద్దియెంతయు దారుణాకృతి భజించె
ననుచు భృత్యులు కటకభూమ్యంతరమున
శంకులను గొట్టసాగి రత్నగజబంధ
నములొనర్చుటకై లగుడముల నూని.

౯౯

మ ఎసంగ్ సోలుచుఁ గొన్ని, బంధముల నాకృష్టములై తొన్నియున్
వనుధన్ మూర్కొని డెక్కలన్ జొనిపి యుత్పాదించుచుం గొన్నియున్
వెనమై ముట్టెలద్రిప్పకొంచును వడి న్నిట్టూర్పుల న్నించుచుం
బసమై మేయుచు గాత్రముల్ దులుపుచుం బాటిల్లె నాయశ్వముల్.

గ ద్య .

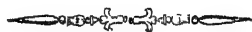
ఇద్ది క్రికింకపిందరి ఘటాపంచాసన విద్యత్కవిబాలకలానిధి బాలసరస్వతీ
శతాపధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే నాంధ్రీకృతంబగు క్రినివాస
విలాసమ్మునం దృతీయోల్లాసము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

శ్రీనివాసవిలాసము

తిరుపతివేంకటేశాయనమః

చతుర్థాశ్వాసము

సీ. కందోయినించుచక్కదనమ్ముగల్గి యచ్చెగుపాటునేయుచిత్తరువు లొకట
బలవైరిమణిభిత్తికలఁ జెలువారు నిద్రపుపెద్దనిల్వటద్దమ్ములొకట
దర్పణచ్చవిఘ్ననాంతరతటిద్భ్రాంతి నాట్యమునల్పు నీలకంఠమ్ములొకట
నెమిలికొమ్ముల పించియముల తెచ్చెర గ్రమ్మి శ్రమవాయుపండితాగ్రణులునొకట

తే. గీ. దనర రక్షివిచక్షణాధ్యక్షకాభి
రూపభారికనైస్మికగోపసౌవి
దల్ల వాంశికసంచయమల్ల ముఖ్య
నుందరంబగు నరపాలమందిరమున.

౧

క. పరిజనకరసరసిజయుగవిరచితబహుచందనోదబిందువ్యజనాం
తరమరుదర్శకసంచితపరమానందానుబంధబంధురమతియై.

౨

ప. ఆసీతారామ భూపాలుండు యామమాత్రోపశిష్టంబగు దివాభాగమ్మున సకలా
ధ్యతులుం బరివేష్టించఁ దల్లికి నమస్కరించి తదనుమతిఁబడసి నిజమందిరాంగణ
నిర్బిద్రంబగు భద్రగజంబుం బరిజననికరంబు కవరాలంబం బొసంగ నమాత్యత్రుంగ
వుండగు వెంకటరెడ్డితోఁ గూడ నధిష్ఠించి చనునెడ.

౩

చ. అరుణనివారుపమ్ములు తదద్భుతజైత్రవరూఢిసీలల
త్తురగకదంబకంబుగతితో సరిదూఁగ మదిం దలంచి స
త్వరగతి మించెనాఁగ నొకదాఁటున దాఁటెను బజ్జిమాదనీ
ధరమునమీపభూమికి నదాగతి దాల్చినరూపులొయనక.

౪

వ. ఇట్లురుణుండు చరమాద్రెసమిసభూమికింజేరఁబోవుటయు యథాపూర్వముగఁ జతురంగబలములు గలిసి కొలువ నానరపాలుండు కురుమతిగిరిసరిసరపుష్కరిణీ తటమునకుంజేరి యచట నిజాజ్ఞాప్రవర్తితంబగు బ్రాహ్మణాన్న సత్రముఖుంబున సుఖముగనున్నంత.

సీ. భుంజానులై నవిపులు గోరుశాకాదు లెంచి వేర్వేట వడ్డించువారు
వచ్చి కూర్చున్న విస్మయంబులకు భుక్తి భాజనంబుల నేరుపఱచువారు
భాజనంబుల నేరుపఱచినంతనె వస్తునికరంబుచేత నిండించువారు
ఆపోశనంబెత్తునంతనే జారీలు పంచి నేతినిగ్రుమ్మించువారు

ఆ. నె. భక్ష్యరేహ్యచోష్యపానీయములు చేతఁ
బట్టి వేయిసార్లు పంక్తి పంక్తి
కరిగి 'మీకు మీ' కటంచును వడ్డించు
వారలైరి వంటవార లచట.

సీ. నేయిరాలృపదేమి నీతాతసామ్య యంచఱచి యొక్కని చేతఁ జఱచెనొకఁడు
పస్సుతెప్పనఁ దేకపరువెత్తె దేమి రోగమని యొక్కనిఁ దిట్టఁగడఁగెనొకఁడు
ఔత్తరాహులు వీరలనియెఱుంగవెయంచుఁ దెగున నొక్కనిఁ జేతఁదిగిచెనొకఁడు
ఔత్తగాహులకన్న నధముండనే యంచుమించి యొక్కని నిరసించె నొకఁడు

తే.గీ. తెమ్ముతెమ్ముని కుయివెట్టి తెచ్చినంత
వలదుపామ్మ నె నొకని నవ్వలకు నొకఁడు
నృపునితోఁజెప్పి నేఁడు నీనిక్కు మాని
పించెద నటంచు నొకని వేధించె నొకఁడు.

క. దొన్నెలబోఁగలభృత మొకచిన్నమ్మును మిగులుకుండఁ జెంబున వేసే
గన్నెలకొలుపుచు లేదని దొన్నెలు బోర్లించె నొకఁడు దుండగ మెనయఁ.

చ. నను నుగుణాయటంచు స్తవనంబొనరించె వితండు మంచివాఁ
డని మఱి కొన్ని భక్ష్యముల నాయవనీసురుభాజనమ్మునం
దునిచెను వేగ నంసయుగ ముఖ్య నిరక్షరకుక్షియైన యా
దనికుండొకండు నూదుండని తత్పదవాచ్య మెఱుంగ కెంతయఁ.

క. నవనీతము తెమ్ముని యొక యవనీసురుఁ డడుగ నొక్కఁడన్నం బిడిగో
నవనీతం బని యొసఁగెను నవనీతంబొసఁగె నొకఁడు నవ్వచు మరలఁ.

ప. మఱియు నొక్క పాపకుండు నిష్ఠానత్వవిఖ్యాతంబగు తేమనంబిదిగోయని పరి
వేష్టించు గేవలవైయాకరణుండగు నొక్క ధరాసురుం డీతేమనబడమ్మునకే
నూత్రమ్మున నిష్ఠానత్వంబుగలిగె నని ఖిసూచియగుచు భోజనమ్ము వదలి పరి
శీలించుచున్నంత సరసతరసాహితీసాహితీధురీణులగు కవులెల్ల నాతనింగాంచి.

ఉ. చూచుటకేమి 'కోయణచి' నూత్రముగాదది బుద్ధి కేన కా
జూచినటందు వర్జకగణంబులకైన నుసాధమైన యీ
వాచకమెన్నఁడేనిగనవా ? యమరంబునలేదు పాప మీ
పాపకుండైన మేలని యపస్మితముంబొనరించి రెంతయున్.

౧౨

క. ఇవి చూర్ణాపూషిక లీయవి మాధ్యమ లివి లవణము లవి దాధికముల్
చవిజాడుఁ డంచుఁ బాచకు లవిరళగమనమ్మునల్పిరటు నిటు పంక్తిన్.

౧౩

మ. సురసాలానిసంగుండంచు నొకఁ డాత్మకృష్ణమ్మునంబల్క ని
ర్జతలోకమ్మున కేగ మానవులకున్ శక్యంబై మేమెట్లు లా
సురసాలమ్మున జూడనోపుదు మటంచున్ బాచకు ల్యల్క భూ
సురులున్ మాజ్ఞికలంచుఁ డెల్పిరి తగన్ నూదాళికి న్నమ్ము.

౧౪

సీ. మోదకమ్ముల నానలేదు పొమ్మునువార లాజ్యమ్మునకు దండమనెడువారు
చించ నెప్పటికి వాంఛింపఁబో మనువారు తమకడ్చు లొకచేత నిమరువారు
సురభిసీరముదాగి పొమ్మసిల్లెడువారు తక్కిపానమొనర్చి రెనియువారు
పద్యము ల్లిదివి బొబ్బలువేయువారును బొబ్బట్లచవి తలపోయువారు

తే.గీ. అన్నవితరణసుకృతము నెన్నువారు
పొట్టజూచుచు బ్రహ్మను దిట్టువారు
పాలకుండగు స్తోమభూపాలసుతుఁడు
పృథివి నేలతమంచు దీవించువారు.

౧౫

ప. మఱియును జగ్ధార్థకబళులు నజగ్ధకబళులును జర్విరమనోహరులును, భోజ
నార్యానమ్మున లేవనశక్తులగు వారింజూచి నవ్వువారును నవ్వువారల నాక్షేపిం
చువారును, దృష్టలయ్యును నానదీరక భక్త్యమ్ములవంకఁ జూచువారును నర
పతికులాభరణంబగు సీతారామభూపాలుం డనుచివంటిట్టి సంతర్పణం బొనర్చు
చుండ వలయు మేమునుం దినుచుండవలయు మీకేలయని నవ్వువారింగాంచి
కోపించువారును నగు ధరాసురోత్తములం గని డెండమ్మున నమందానందంబు

కందలింబు నటనుండి వెడలి తద్దిరివరవరిసరతటమ్మున మణికుట్టిమంబగు నొక కనక
మంటపాంతరమ్మున రత్నకంబలప్రాంతకల్పితంబగు నొక్కభద్రదాసనంబున
సుఖాసీనుండై కాంతతరవారకాంతాకలితనర్తనవలలోకమ్మునం గాలక్షేపం
బొనర్చుచున్నంత.

చ. తతమగు నంబరీషపరితాప మితఃపర ముద్ధగంబుగాఁ
బ్రతివిపణిం జనించునను పల్కులు విన్నదివోలెనంతఁ గు
ర్మతిగుహనుండి వెల్పుడియె మాధవుఁడక్క; మవక్రవిక్రమో
ద్యతుల కనుగ్రహంబు శరణాగతులం దధికంబగుంగదా.

౧౭

చ. సరసులకుఁ విరోధులగు ట్పైపతియేనుగులెల్ల నాత్మపు
ష్కరిణిఁ గలంచునో యనుచు సారసలోచనుఁడూహఁజేసి పు
ష్కరిణికిఁ దోడుగమ్మునుచుఁ జక్రమునంపెనొ నాఁగ నుల్లస
త్త్విరగతిమీఁఁ జక్రపతివచ్చె సరోవరతీరభూమికిఁ.

౧౮

చ. అనుదిన మేగు నియ్యది మహాత్వర నెచ్చటికోయటంచు దాఁ
గనుఁగొను వేడుకకఁ వెడలు కంజవిలోచనుఁడేళంబిహూ
యన రజనీమనోహర మహాప్రతిపక్షిమహామహాదయం
బునఁ దగుఁచిత్రముందనరెఁ బొల్పుగఁ జక్రముమీఁద నెంతయుకఁ.

౧౯

ఉ. పాములకుఁ విరోధియగు పక్షివిభండిఁకఁ గుర్మతీంద్రునే
వామతిఠాఁగలాఁ డతఁడు వచ్చిన మద్రధరజ్ఞుసర్ప మే
మేమి యవస్థఁజెంది మఱి యేమయిపోవునొకోయటంచుఁ ద
ద్భీ మదిసెంచెనా రవియు వేగ మునింగెను బల్చిమాంబుధిఁ.

౨౦

తే. గీ. శంఖచక్రంబులివిరెండు సరసిజాత్ము
చేతులందుండునని జనుల్ చెప్పుచుందు
రిచట నే నొంటిగానుంట యుచితమగునె
యంచుఁ జక్రము గుహలోనికరిగెనంత.

౨౧

తే. గీ. ఎపుడు దుర్మతినంబంధ మెననియెండు
యగవిగమమందయిన దానినుడుగఁబో ద
టంచు హరిపరిజనము లహంకరించి
శౌదిరోయన దుందుభి మొట్టవేల్చె.

౨౨

క. అదట ఖగరాడాగమనాదరసూచకములగుచు నత్యద్భుతభే
రీదంధనాదంబులు రోహకుహరంబు కరమద్రువం బిక్కటిలెకా. ౨:

క. కృతతాత్కాలికపూజారతుడై కుర్మతిధరాధరస్వామి దయా
మతి ఖగరాద్యాహదృతమతియై గుహ వెడలె భక్తమండలి వొగడకా. ౨౪

ప. ఇట్లు వెడలి చనుదెంచునెడ గ్వారసన్నద్ధంబును, శిరస్సమాటికమానగత్తుకోటి
ఖచితకోటిరమ్మును, నుత్పల్లవతత్రమ్మును, గాంచనాంచితవర్ణమ్మును నగు
గరుడవాహనంబు కురుమూర్తిగిరి శ్రీనివాసనివాసం బగుటంజేసి యభిలకులగిరి
శేఖరం బగుంగానఁ దదనుగ్రహంబువడసి నీవును దాదృశంబగు కీర్తి సంపాదంపు
మని హేమాచలంబు పనిచిన సరత్పశ్యంగపక్షుండగు హేమాద్రితనయూడో
యనఁ జెలువారె. మతీయును నిఖిలదితిమతమండలఖండనోద్దండం డగు పుండ
రీకనయనుం డుభయపార్శ్వలంబమానమేచకవై జయంతిపటవిరాజమానంబగు
నిజవిజయస్తంభాగ్రంబునం దెత్తి వ పద్మరాగమణికలశంబునాఁజెలఁగు నాసా
మూలసమారబ్ధభూయ గాంతరోజ్యంభితకుంకుమతలకంబును, నిఖిలలోకభీకర
నాగరాజశిరఃపాటినోచితంబగు సృణియోయన నొప్పు దంభోళికాటవ సమపాటవం
బగు చంచూపుటంబును గలదియు, నావంటి ద్విజరాజగునీతని వదనంబునంగూడ
ద్విజరాజోదయంబు కలిగెనని జనులు వచించుచుండు రవి నాకంటె నధికశ్రీ
కంబులో న్యూనశ్రీకంబులో చూచెదనని బాల్యచాపల్యంబునం జూడవచ్చి
యాజన్మకతినశీలమ్ములగు నామధారణమత్రమును నయిపని తదగ్రదమ్ములచే
నుభయధామండితుండైన బాలచంద్రుని శకలంబులు వికలాంగమ్ములగుటంజేసి
పోశీరక సెలవులఁ దగులుకొనియెనోయనఁ దగుకోరలచే శ్వేతాతస్మికారకయు
గళభానురంబగు బంధుకకుసుమగుచ్ఛరాశింబోలునదియు, ద్విజరాజను నను
రాగంబున వచ్చి గుచ్చి కవుఁగలించుకొనిన తారావళులు నాడుగు తారావళు
లచే నెనంగునదియు, జేజేరాజుకన్న నోజుమనం బదిరెట్లు పెద్దయని తెల్పుభంగి
బాహుయుగళదశాదశావతార భానురంబగు కులిశంబునా నహిగోత్రపత
విదళనచణంబగు నఖిరనికరమ్ముచే జంధ్రకాంతిం ద్విగుణమ్ముగాఁజేయు
ప్రపారితకరతలమ్ములచే బ్రహ్మాండమండలంబెత్తి యొక్కసారి బంతిభౌతిఁ
గ్రీడింతునని డెలుపుభంగి నున్నదియు, నికుంచితపాదయుగళంబగు కతన మత్స
దృశుండగు వలీమాఖిశువున కళకళంబగు చండభానుమండలనిగిళనంబు నేనొ
క్కపదమ్మునంజేసెద జనులారా చూడుఁడని యెగురువున్నభంగి నున్నదియు.
మునుపొకకొంతకాలము నురాళియంబు నాకు దూరీకృతంబుగా నొనర్పితి
వట్లు కలకాల మనుగ్రహింపుము నిన్నాశ్రయించెదనని వేడుకొను నుభయో
యనఁదగు సిరోత్తరీయమ్ముచే దినయనదియు, రుద్ద్రైకానక్తంబయ్య నారాయ

తైకభక్తంబును శ్రుతిద్యయమనోహరాంగంబయ్య ననంతశ్రుతిమనోహరాంగంబును బన్నగోచ్చాటనపక్షవాతంబయ్య విపన్నగోచ్చాటనపక్షవాతంబును నిఖిలజగద్విజయాయతనంబును నఖిలతేజంబుల కాధారంబును నఖండనయమ్మున కకారంబును రెండు దెఱంగుల సుక్తిరివలంబించుచున్నదియు వినతానంద కరమ్మునునగు నాగరుడవాహనం బధిష్ఠించి మత్సనామకుండును ద్రయ్యాశరీరుండును, భగవదాశ్రితుండును, నగునీపతగేంద్రున కెంతతేజంబుకలదో చూచెదనని యంబరతలమ్మునుండి యుపరిస్థలమ్మునకు వ్రేలుచు నిజరుచిధిక్కరణచణతత్తా దృశతదీయతేజోవిలోకనసముద్భూతసాధ్వసవిగళతేజోధారాసారంబగు భానుమండలంబునా, దనరారు కనకదండాగ్రభాసమానకనకాతపత్త్రంబును, నద్దానితోడ మైత్రింజేయు భంగిఁ దనరారు మణిమకుటంబును దాల్చుకతన నిశయందొక్కసారిగా భానుమండలయుగళోదయం బొడఁగూర్చి నిజశక్తిం బ్రకటించువానిభంగి నొప్పుచు, సుధాపరణప్రసానసమయంబున ఖగపతిచే సమానీతంబులగుచు నిజావాసభేదమండగు శతనింగాంచి భయంబున ముహుర్తముః కంపమానంబులగు మాక్తికపుంజంబులలో నాఁడగు కింకరాందోళితహంస వర్ణకచామరంబు లిరుపక్రిక్కులదనరఁ బక్షిరాజముఖనిష్ఠ్యాతవర్షితానేకదర్శి కరధూర్వహమహత్తరశిరోరత్నంబులలోయని జాజ్వల్యమానంబులగు ప్రదీప బృందంబుల యమందప్రభచే గిరిప్రాంతంబులు పల్లవితంబులు నాఁడెలువారు చుండ మందమందమ్ముగా బయలువెడలి భక్తవాత్సల్యంబుం బ్రకటించుభంగి సీతారామాస్థానమంటపపుట్టిమంబునకుం జని సరభసకృతప్రణామండును, పాంజలిబంధుండును, సగద్దదరవుండును, సానందబాహ్వుండును, సపులకాంకురుండును బాలుండయ్య భగవద్విష్ణుముఖారవిందమరందాస్వాదనస్థిమితమధుకరాయమాణలోచనుండగు కతన దూరికృతచాంచల్యుండును, నగు నాసీతారామ భూపాలునిచే సేవింపఁబడి కొంతతడవు దశమివేదికయం దుపచితపూజాపురస్కారుండగుచు నాకురుమతిగిరిశ్వరుండు నిజావాసగుహంతరంబుం బగివేళించు నంతలో నతికాంతుండగు నా మహీకాంతుండును యథాపూర్వంబుగా సముచ్చలచ్చతురతురగకనివరరథమలనిబిడీకృతపార్శ్వండుగుచు మంజులంబగు కుంజరేంద్రంబు నధిష్ఠించి నిఖిలజనకదంబాకరంబగు నంబాపురంబుంజేరి బహువిధదర్పణస్ఫారంబగు నిజాగారంబున సుఖమ్ముగఁ గుముదినీవిటకామినియగు నయ్యామినిం గడపె నంత.

౨౫

ఉ. శౌరికి నాగమాఘృతకలశంబిడి సమ్మతించాంచగాఁ దదా
కారముమాత్ర వేటగునగంబను నేనెటు లూరకుండు బం
గారుపయోధరంబొకటి కానుకొనంగెదనంచుఁ దాల్చెనాఁ
గా రుచిమీతొక దూరుపునగమ్ము శిరోగతనూర్యచింబమై.

౨౬

మ. తనకాల్పేట్టినమాత్రం లోకమునమస్తంబున్ శుచింజీయు న
జ్ఞుని దోషకరుడఁ డం డ్రెఱుంగక కరంబుల్ సాచి కోయంచుఁ బా
యని నిశ్చీకమలిస్యపగ్గిహణసౌఖ్యంబందుచున్నట్టి సూ
ర్యుని దోషకరుడఁచుఁబల్కెదము చంద్రుంబల్కుఁగాఁబాడియే. ౨౭

తే. గీ. తేజగలవానియందు పర్తించునట్టి
దుర్గుణంబులు బైటికి దొరలనకట !
కువలయధ్వంసమొనరించు రవియు లోక
బాంధవుండంచు నుతియింపుఁబడుటలేతె ! ౨౮

చ. రవికిరణప్రభాపటలరంజితమా మహిభూన్నికాయ మె
క్కువ రహిగా నిజాధిపతి కుర్మతి భూధర నాథునుత్సవం
బవునని దిక్సరోజముఖులందఱుతో నవకుంకుమాంగరా
గవిలసితాంగకంబగుచుఁ గన్గొనవచ్చెననంగ శోభిలెన్. ౨౯

తే. గీ. అగు నితఁడు నన్నుఁబోలి కంజారి, యిర్వ
రకు నుహృద్భావమున్న గౌరవముగల్గు
ననుచుఁ జిందురుఁ దలఁచాల్చె ననంగ రజత
కలశతో శ్రీశుదరికి నాగమ్ము వచ్చె. ౩౦

తే. గీ. లచ్చికుచములతోడఁ బోల్పంగవచ్చు
దీనిననుపేర్చిచేబోలె. ద్విపసమావృ
తంబయిన కలశగల జలంబుచేత
బాద్యమును గొని హరి మోదభరితుడయ్యె. ౩౧

తే. గీ. మెల్ల మెల్లనఁగొందఱు మిగులవేగ
గరిమఁ గొందఱు జనములు గలసి మెలసి
కురుమిగిరింద్రకండరాకరుని హరిని
గొలువ నరిగిరి కరముల ఫలము లమర. ౩౨

ఉ. చరమధరంబునన్నిధికి సారసబాంధవుఁడేగునంతలో
నరచతివారుపంబుల స్వనంబున మించిన దుందుభీధ్వసుల్
కరముఁజెలంగు సైన్యములుగ్రమ్మ మదావళి మెక్కియేగ న
క్కురుమతి శైలనాయకునకుం బ్రజామిల్లి మాదంబులందఁగన్. ౩౩

తే. గీ. నాకుఁగలపేరు ధరియించి నాకు దాన
చర్యలొనరించుచున్న యాచక్రరాజు
వచ్చెనో లేదో యని చూడవచ్చెనో య
నఁగ వెడలెఁ జక్రరాజుండు నగమునుండి.

38

తే. గీ. మాకుఁ దనదర్శనం బిచ్చి మమ్ము ధన్య
తముల నెన్నఁడొనర్చునో దానవారి
యనుచు మంత్రులు కవులు చుట్టునుజెలంగ
మహిమరుఁ డుండె మణిమయమంటపమున.

39

సీ. వలలోఁ బడిన జక్రపలునాఁగఁజందోయి దుడుకుమీఱఁగఁదొంగిలొంగిచూడఁ
బడగవిప్పిన నల్లపామునా వెన్నుపైఁ బై ని గీల్లెడ బరాచరులునేయ
పట్టిపిండినఁదేనె పట్టువా గానంపుఁజెలుపువైఖరి తేనె జిందఁజేయఁ
దేనెనోపలు నివేదించుచాడ్చునఁ గాళ్ళగజ్జెలు ఘళుఘళుఘళుఘళురనఁగ

తే. గీ. వారకాంతలు మిగులశృంగారగరిమ
నభినయము కొంతదనుక నాట్యమ్ముకొంత
దనుక గానమ్ముమఱికొంత దనుకఁజూపి
మించి భూపాలకుని గరఁగించి రచట.

39

క. కదలక మానసవికృతిం బొడలక నలకునుమశరులఁ బోలెడి తనుసం
పదలఁబొదలునానరతుతి పదలకనటియించు వారపనితలఁజూచెన్.

39

ఉ. తమ్మునకుఁ బయోసిధిగతమ్మయి యింపెసలాయరత్నజా
తమ్మును దెచ్చియిచ్చి లసితమ్ముఘటించడలంచియోయనన్
దమ్ములరేనితో నతిదుర్గతమ్ముగ పశ్చిమవారిరాశిపా
తమ్మునరించె గాళ్ళపి; సతమ్ములుగావె సగర్భ్యభావముల్.

39

ఉ. నింగినిబిడి వారిధిమునింగినభాసుని మీనపాలి నా
రంగఫలభ్రమకొ గదియరాఁ దదపారగభస్తిరాశి కాఁ
కం గడునోవృథాగములు కాలఁగఁబోలును, గాకయున్న దే
నిం గబలింపఁబోయియును నేటికి భీతిమెయింజలించునే.

39

తే. గీ. సరసియొడ్డునఁజేయుపూజలను గొనుచు
శ్శేరికారావమంతట బోయకలగ

హరి గుడునువాలు కుగ్మతిధరణిధరగు
హంతరంబున కంత రయమునఁజనియె.

౪౦

తే. గీ. ఖగుండని పతంగుండని తన్ను జగములెల్ల
బలుపల్కులు నిజముగా భాస్కరుండు
పతంగభావము గనెననఁ బక్షిరాజు
లచ్చిమగనింటిగుమ్మ మలంకరించె.

౪౧

తే. గీ. కుండలిత్వంబు రెంటికిఁ గొమరుమిగులు
గానఁ బన్నగమును బతంగమును సమము
లనుచుఁ బన్నగతల్పకుండయ్యు శౌరి
చెలఁగుచుఁ బతంగమును నధిష్ఠించెనపుడు.

౪౨

చ. ఇవమువిరోధికిం దనయనేనని నల్లనియేరు గర్వముకొ
దవిన నానరన్వతియుఁదా నిజసాదినగర్భ్యు నెక్కిమా
ధవుమహముకొ గనకొ భువికిఁ దారినసూర్యనకుకొ జనించెనాఁ
గ చెలసె ఛత్రముకొ బసిఁడి కామయు శౌరిశిరస్థలంబునకొ.

౪౩

ప. ఇట్లు విచిత్రంబగు ప్రతరథతరంగమం బారోపించి మించురుచి పహించియున్న
య క్కురు మ తి గి రి పతిఖగనాధమహామహమహీయస్తాజనితఘనతరసంతోష
నటనచటులంబులగు మరాళంబులు నా డంగామీలు చామరంబులు వీవ సోపానం
బులకు మొట్టమొదటినుండి చిట్టచివరవఱ కిరుదెసలఁ బనమీలుఁ బక్షి భూతం
బులగు భక్త జాతంబుల యుదస్తంబులగు హస్తంబుల శస్త్రంబులగు గంధకబంధుర
దీపంబు లంతరాంతఃప్రతిఫలితపరస్పరరేఖాభిరామంబులగుటంజేసి నిజాధినాథ
శ్రీనివాససేవాధంబుగా నిజబనీజనితమణిగణపరిష్కారామణిగుంభిత
లంబమానై కావళిభూషితంబునాఁ దనరు నక్కురుమతిగిరింద్రంబు నిర్వృత్తు
నిర్వృత్తైర్వృత్తికారావమిళితసేవాహేవాకజనకోలాహలదంతరితభేరికారావముఖ
రితంబులగు గుహాముఖంబుల నుదంచితంబగు ప్రతిధ్వానంబును నెపంబును నిజ
మహోత్సవంబు నుతించుభంగి నెసంగఁగదలి చనుడెంచునెడ.

౪౪

కా. దంతిక బోధించిననాటిధాటిచెలువొందక నేడు మాతేడు శ్రీ
మంతంబైన పతత్రినాయకభుజామధ్యస్థలంబెక్కి మా
చెంతంజేరుచున్నవాడని తలం జేదోయి సంధించి య
త్యంతమృత్తు న్నుతియించె భక్తతతి తత్సాక్షిణ్యముల్ బాడుచుకొ.

౪౫

సీ. బత్తి గల్గినవారి నెత్తి పెంచెడి పేర్ని గలుగుచేవర ! నమస్కారమయ్య
పాపరాబువ్వఁజొప్పడుముక్కుగలపక్కిసామిసాహిణి ! నమస్కారమయ్య
పొబ్బలకల్పిపాపటివేల్పురారాతి నగయైనవేల్పు ! దండంబులయ్య
జడదారులమది నెప్పడు కాఁపురమునేయు నల్లమైసామి! దండంబులయ్య

తే. గీ. మేము సీవార మిదియెల్ల నీమహత్త్వ
మనుచు నానందబాష్పము లినుమడింపఁ
దలల నోసిలుల్గాగ్ని యెంతయును ననున
రింపసాగిరి వేంకటరెడ్డిముఖులు.

౪౬

చ. గిరిపతిపైకినెక్కి యిరుకేలును నొక్కటిఁజేసి యాదలం
దిరముగ మోడ్చి తద్వదననీరజరవ్యుచిపృవాహభా
స్వరఘనదంపతీభవదపారవికాలవిలోచనప్రభృత్
నరపతియు న్నమస్కృతులొనర్చె ఖగేశవిహారిశౌరికే.

౪౭

తే. గీ. రాతుదినమందు మహము చేరంగవచ్చె
నంచు నేనాని నెమిలి యూహించి వచ్చి
పింఛమును విప్పెనోయన వెలసెనపుడు
పింఛమయమగు గొడుగు భూవిభుశిరమున.

౪౮

సీ. రతనముల్ చెక్కించి పతినేవకై వనుంధర కానుకిచ్చిన మురుజనంగఁ
దపనీయమణిగణస్థగిత మైయెనఁగు కాననలక్ష్మీరతశంపు నత్తనంగ
క్షీప్రాపతన్నిర్జరప్రమదాకనద్భిష్టకాంచీకలాపంబనంగ
వేల్పురోవెలఁదుల విఱులదండలనుండి తరలిన పొగడపూదండయనంగఁ

తే. గీ. గటకవిధముఁజనునికియె కర్జమనుచు
భోసమాశ్రమదీపముల్ పంక్తిగట్ట
వలయరూపమ్ము గాంచి చెన్నలరెఁ గటక
శబ్దవాచ్యమ్ము భూపాలనైవ్య మచట.

౪౯

సీ. అఱచేత లోకమ్ము లాడింప జీవమ్ము గ్రమ్మినచ్చిన పైఁడిబొమ్మలనంగ
జగములెల్ల జయించి జయపత్రమువహింప స్మరుఁడు పంకినమంత్రశక్తులనంగ
శృంగారరసము జేజేపెద్ద గరఁగించి కరువుగట్టినయంత్రకాంతలనంగ
వైరాగ్యమును జంపివైవఁగా రతి పంప వచ్చిన మృత్యుదేవతలనంగ

తే. గీ.. వారకాంతలు చెలులతో వచ్చి రాగ
మాలపించుచు బాడుచు నభివయచ్చ
లమున కుకపికరవనిండలను సలుపుచు
హరియెడుట నాచునలిపి రత్నదుభితముగ.

౫౦

ప. ఇట్లు మంగళార్థావపురస్సరంబుగా సూరేగి.

తే. గీ. దీపరేఖలతో నిరుదెసలయందు
వాహినీనామ మది సార్థక పటిమందనరం
బజ్జిగాఁ బ్రసరించుభూపాలసేన
చేరిగొలువంగ వేదిక నైసె శౌరి.

౫౧

ప. ఇట్లు దశమివేదిక నిషీడినం బాచరించి యర్చకకృతసపర్యలం గటాక్షప్రసారము
లం బరిగ్రహించుచు భవద్వదనారవిందహుండరఘ్నజీలహరీపరాభూతుండగు
నస్తుద్వల్లభు ననుగ్రహింపవేయని వేడు స్వాతియనందగు కర్పూరదీపమ్మునఁ
గృతనీరాజనుండై కదలి మరల గుహ్యహప్రవేశంబొనర్చునెడ.

౫౨

ఉ. నాకు వయస్యయైన దివి నావలెఁగాక సమగ్గియుత్తర
త్నాకులమంచు రత్నములు హస్తమునంగొని రత్నగర్భ యా
యాకనమందఁజేయ నవి యందక జాతెననంగనొప్పే బా
ణాకృతిగంధకజ్వలనయంతరిగళ ఘటికానికాయులుల్.

౫౩

శా. శౌరిశ్రీఁగనకచ్చి చూచియుఁ బునస్సవ్వస్థానముకజేరువోఁ
దారాసంతతి తుష్టిభారమునఁ క్రిందక రానినా రాజితం
బారామండలగంధకజ్వలనయంత్రప్రోచ్చలహారహా
త్కారధావనవియద్రతాగతచలస్వప్నాస్సులింగచ్ఛటల్.

౫౪

సీ. భగవంతుతిరునాళ్ళు భక్తిమైఁజూచి సంతసముపాలై యున్న తల్లితోడ
మాటమాటకుఁ దేసె పోటురా నుతిసల్పు కలుపుదీరిన మహాకవులతోడఁ
జతురుపాయోపాయమతి రాజకాత్యముల్ నెఱవేర్చుగల మంత్రప్రయత్నతోడఁ
బులిలై న మీసాలు మెలిపెట్టి పెకలించు చిరుతచేష్టులుగల్గ సేనతోడ

తే. గీ. రాజు కుదుమతిధరణీధరమునదలి
కదలిచను దెంచె జగదంబ కరుణకలిమి
సకలసంపత్సనాధమై సరసతతికి
బాపురేయనోపు నంబాపురంబు.

౫౫

తే. గీ. సప్తమీపతియైన భాస్కరుడు నాటి

కురుమతిగిరీశునుత్సవం బరుగుదేణ

భక్తి మై నేవజేయంగ వచ్చెననంగ

నుదయగిరిమీద రుచిమీఱ నుదయమందె.

౫౬.

క. భగవత్సేవయొనర్చిన జగములరాగంబు లడఁగు జనులకనుచుఁ జె

ప్పంగ నెంచెనొయన నంతట ఖగ రాజు ప్రణవ్యరాగగరిమకొ గాంచెకొ.

౫౭

క. అరుణం డుదయింపఁ గ రాంకురపానముచేసె ననంగఁ గొఁడల నెల్లన్

సరసీజము లరణచచ్చవిబారసి జలజరాగమణుల పొలుపునహించెకొ.

౫౮

చ. సిరిచనువోయితోడ సరిజేయుడు రందఱు కూడియున్న యి

క్కరివరకుంభయుగ్రము నొకండని నన్నన, రొక్కకుంభముం

బరిగొనినంత నిర్వృతసమంబుగఁ జూతురటంచు నెంచెనాఁ

గరము కరీంద్రకుంభయగిఁ గ్రాలె రమాపతితీర్థకుంభముకొ.

౫౯

తే. గీ. నాకుఁ గుంభయగంబు నున్న యదికాని

మలినమైయొప్పునంచు నమృతై గజము

శుచియయినకుంభమొకఁడు దానిచెననంగ

రజతకుంభంబు గొనుచుఁ దీర్థంబుదెచ్చె.

౬౦

క. కురువతిధరణీధరమున మురవైరి యుషస్సవర్య పూజకులెల్లం

గరమాచరించునంతటఁ బరివారముతోడ ధరణీపతియుం దరలెకొ.

౬౧

సీ. దుందుభిధ్వని మహీర్మోభాగములు నిండె మర్దభారవము సమృద్ధమయ్యెఁ

గాహళధ్వానంబు కర్ణంబులు పగిల్చెఁ గయినేతగ నె భద్రగజచయంబు

వారువంబులు వల్లవలనముల్ గావించె ఖేటకమ్ములు మేళగింపుగాఁచెఁ

జామరమ్ములు కరాంచలచాలితములయ్యెఁ గటక మెంతయు లనద్దతులమింకె

తే. గీ. ధ్వజములెత్తిరి వీధులు తడిసి మల్లె

పూలు చల్లిరి కత్తులు పానఁగజేసి

రఖిలనైనికులపుడు నయ్యవనివరుని

యాజ్ఞ తమతమయాదలందువాల్చి.

౬౨

తే. గీ. పాగ్విధమ్మునఁ జతురంగబలముగొలువ

నశ్వమందు యశఃపటహములుజెలంగఁ

జూపరులు సంతసమ్మునఁ జూచుచుండ
భద్రసంతానము నెక్కెఁ బొగ్గెఁ వుండు.

౬౩

చ. ఒడిసి మదీయవంశభవు నొక్కని బాలుని రామనాము నె
క్కుడుతమి లోబిగించుకొనఁగూడునె నీకని కైరవాహితం
డడుగఁగవచ్చె నాఁగఁ జెలువారెడి శత్రువుతోడఁగూడ న
య్యెడయనివెన్న నెక్కె కరి నొప్పుగ నెంకటరెడ్డి ధీరుడై.

౬౪

ఉ. దుందుభిరావముల్ నృపునితోఁజెలకేగుట లాలకించి చే
యందగుకృత్యముల్ మఱచి యందలు మంఁగతి న్వెలంగు లా
నందముతో నృపాలకుఁ గనంజను దెంచుచుఁ జూచుసంతలో
నం దగనేగ వేగ మహినాథుఁడు చామరవీజ్యమానుడై.

౬౫

తే. గీ. వారువమ్ములు నెన్నఁజెన్నార నృపతి
యంతరానందకలితుడై యశ్శిలబలము
చెలఁగికొలువఁగఁ గురుమూర్తి శిఖరిచెంతఁ
గలసరసుఁ జేరి యచ్చటఁ గరిని డిగియె.

౬౬

ఉ. స్నానముజేసి పుండ్రములు జక్కఁగఁదీరించి భృత్యసత్తముల్
మానుగఁదోడరాఁగ నగమధ్యఁ బితామహుతండ్రి వేంకటే
శానుఁడు నిల్వినట్టి కపిచంద్రుని మారుతపుత్రుఁగాంచి యెం
తేనుతియించి యంతఁ జనియెం గురుమూర్తి గుహాగృహమికికొ.

౬౭

సీ. గోవిందయని పెద్దగోలఁగొన్నెడువారు బలజనేత్ర యటంచుఁ గూటువారు
దేవదేవ యటంచు నేపజేసెడువారు, మురవైరియనుచును మ్రొక్కువారు
శ్రీనివాస యటంచుఁ జెలఁగియాడెడువారు ఘోశైలపతియంచుఁబల్కువారు
కరిరక్షక యటంచుఁ గరమునోమెడువారు, నిందిరాధనయంచు నెరఁగువారు

తే. గీ. నన్నరక్షింపుమనివేడుచున్నవారు
ప్రజలరక్షింపుమా యనిపమ్మువారు
ప్రోవకున్నను నొట్టనఁబోవువారు
వైనభక్తు లఁగనియె నయ్యనభర్త.

౬౮

ఉ. కొందలు పూలదండలను గొందలు దివ్యమణిగణావభా
కుందరభూషణంబులను సోతిమ్రోగఁ దాలిచి క్రిశునేప కా

నందరసమ్మ బైటబడె నాఁ జెమటన్ ఘరిగట్టె దొందరక
ముందఱ నారికేళఫలమున్ గొనియుండిరి చుట్టలైతగఁ.

౬౯

క. జనులహాహాళిజూచుచుఁజ నె నీతారామవృపతిఁడ్రుండు భగవం
తునికందరాగ్రభాగంబుకకుఁ సపరిజనుడగుచు ముదమెవఁబొదలకఁ.

౭౦

ప. నిజశిరోవిరామానననోజలోచనచరణాంకుశమునం జనియించి నికటతలపటు
తరక్రిమాన్తరేఖాంశుహాటకగరాధరంభింబు తాకునం ద్విధాభూతమై
యధస్థలలమ్భాగ్రహేయమునమధ్యభాగమృతం గలసి పదనవ్యభూతలవగ్ధ్య
సాగరసంగమంబు గనిన గంగాలహరీయుగంబునాడగు పృథ్వికాశితేఖర నానికా
మూలమితిస్వస్థోర్ధ్వపుండ్రయగమ్ము మొగమృతం దినర పక్షళమాలాసారభీ
సమాస్వాదనవివశిక్యతంబగు మధుకరనికరంబనఁదగు సరస్వీజననరం బురంబునం
జెలువార నిరంతరలవణజలనిధిసమాలింగనకైరస్యయగుటంజేసి యిందిరాసుండు
నుందరక రారవిందస్యందమానమరందమాధుర్యంబును విజ్ఞానప్రదంబును శేతద్విరచి
తంబును నగు ద్రావిడాగమసాగరంబు కరంబు కరంబులం గొంగిలించుకొని నేవిం
చుచున్న గంగానది నాడగు శిరోత్తరీయవల్లక దివ్యదేశంబునం దనర, భగవ
ద్గణంబులను బంగారుహారంబుల నిగమయంతింబులం గ్రుచ్చి ధరించిన దివ్య
సందంశికాయంతికయనఁదగు వ్యాఖ్యానముద్రచే నారాయణపాదమృతంబునకై
నఖాగ్రస్థానీమాత్రంజైన సంశయంబులేదని నూచింపుభంగి నెనంగుమఁ బ్రతి
హేయనకు దక్షిణభాగమున విష్ణుండును జ్ఞానగరుత్మత్ప్రదర్శనసముత్తారితానేక
భవపన్నగవిపన్నజనుండును ధ్వజీతలంబును నర్వధుం బనిపించుచున్న ద్యుమణి
యోయనఁదగువాడగుకతన సంసారసాగరతరణియని నుతింపబడువాడును
బ్రహ్మజనకూటస్థుండును శరారియు శతారి నామకుండును నిఖిలవైష్ణవకులాధర
ణుండును భగవంతుండునునగు వసుభాభరణున కెరఁగి, మఱియు నుభయవిభూతి
ప్రదానమృతం జనియించిన యశోరేఖాయగళంబనఁదగు సితోర్ధ్వపుండ్ర
ద్వితయమును దురితపితాచాపసర్పణంబునకై ధరించిన కనకవేత్రింబనఁదగు
తిరుచార్ణవేఖయును నిటలతలంబునం దనర, నిజశుచిత్వద్యోతకంబగు శిఖి శిరం
బునంజెలఁగ, ఘణిపతిభావంబు మనుజావతారసిహితంబయ్యును హృదయంబునం
దిముడక నెలుపలేక పచ్చ తరళతరతత్పజామణీరుచియనఁదగు కాషాయ
శాటిక కటితలంబునఁ దనర హృదయస్థపద్మాక్షనూపకంబు నాడగు పద్మాక్ష
మాలిక యురంబునఁ గరంబు మెఱయ, నిహాధీనమోక్షలక్ష్మీకరస్థితకమలకుటుల
మనియు జగదభయరత్నసంపుటంబనియు నెన్నఁదగు నంజలితో విశిష్టావైష్ణవ
మతస్థాపనంబునంబడసిన సద్భజవిజయస్థంభంబునాడగు సజలవత్సరదండత్ర
యంబుతో ధవళతరమ్మణాలనూత్రవిభాగింతిం జెలుపు నుపశితంబుతోఁ దనరు

నుజ్జీవితశ్రీవైష్ణవచర్యుండగు రామానుజాచార్యుం బ్రణుతించి పృథురసత్వ
లగు వేంకటరెడ్డిముఖులతో, 'క్షంతవ్యోమేపరాధ' యని ధ్యానించుచు వెల్లి
గొను సంతోషబాష్పముల నతిమందప్రసారితైత్తై కపదనిన్యాసుండగును భగవ
న్మందిరకందరాభిముఖుడై చనుననసగమున.

20

తే. గీ. బెత్త ములుచేతఁబూని 'భూవిభుఁడునచ్చె'
సంచుర్బులిపించి జనుల చారిం చుకొనుచు
దనకుఁ గొందఱు భృత్యులు దారిద్రులను
నరిగెఁ గురుమతిపతిగుహోన్వారమునకు.

21

తే. గీ. 'ఇచటనుండుండు రాజు గారేగుదెంచి
నారు లోపలఁ జోటులేరు మీగోదలను
మానుఁడని ప్రితులు జనులను మాన్పుచుండఁ
గురుమతీశ్వరదరికేగె ధరణివిభుఁడు.

23

క. మితపరివారముతో సంతలము న్నిచ్చిత్తి శ్రేని నానాదీప
ప్రతిభితతకాంతితరస్కృత గాఢతమస్కమయిన గిరిగుహలోనక.

24

సీ. పదునాల్గులోకములొ బహునిష్ఠ చే నహదికావ మొనర్చినభాగధేయమనఁగ
ముడుపుమాటలుగట్టి మ్రొక్కువారల రోగతతులు పాపు మహాషణంబనంగ
కురుమతిక్షోణీధృగుహలోనఁబుట్టిన లతమహేంద్రానిలంబనంగ
ముక్తరాన్వయమందుఁ బుట్టుభూపాలకు లార్జించుకొన్న పుణ్యమృత్యునంగఁ

తే. గీ. గారుకములకెనయు నాకారగరిమ
గలిగి దయచిమ్మరూపంబుఁ గలిగి చెలఁగు
విశ్వభరు దివ్యమంగళవిగ్రహంబు
గాంచె వేడుకఁ గన్నుల కఱుపుదీఱ.

25

వ వెండియు సోమబాలపాలనచతురంబగు నిది నన్ను మాత్రము పాలింపదేయని
తలపోసి శరణాగతంబగు సోమబాలరేఖయో యనఁదగు నఖరేఖచే మనోరమం
బును సంపుటికృతంబును నగు పాదయుగంబును ఖగనాధోరస్థల మహానీయై
కావళీహారాయితంబును, హరిచరణంబు మజ్జన్మశరణంబని గరునంబుగాంచిన
సురతటిని యతిశయంబు సహించక పాదజాతయగు నద్దానికన్న సుత్రస్థం
బగు వైశిష్ట్యంబు సంపాదించఁ గట్టిపటంబునం ద్విజన్మత్వంబుగాంచిన యమాన

నాదగునదియునగు నూరుయుగళంబును, దానిం గాల్గిందీ భ్రాంతింజేసి చెలియని
కొంగిలింబికొనిన సరస్వతి నాదగు పీతాంబరంబును, మదీయధరణీధర భూష
ణంబీమహామహుఁ డని సంభ్రమంబునం బరతెంచి కొంగిలించుకొనిన శేషాహ
నాదగు వజ్రకవచితకటిసూత్రంబును వినిమయకలనంబునందును నామ వ్య
త్యాసంబులేని మధ్యమమునకుఁదగిన భూషణమోనాదగఁ దాదృశంబై మనోజ
మహారాజమణివరణసం దేహోహయగు కాంచికచే విరాజమానంబగు మధ్యమం
బును, మత్స్యహజంబగు నీకరంబు వామంబయ్య భగవద్విజయశంఖాలంకృతం
బగుచు నన్నీ సడించుచున్నదను నవమానంబునంబోలె గటితటంబుం జేరి యథో
ముఖంబగు వామకరంబును, సంసారచక్రచక్రమణిమూర్తిన భిన్నమతులరయి
యేలకృత్రించెద రయ్యయ్యా ఈగిరినున్న మదీయపరణయగుగళ సేవ యొనర్చు
డని నూచించునదియోయన నధోకృతాగ్రంబుగా జనుల కభయమొనఁగ నభయ
హస్తంబును, శిరకాలము తన బింబాంతరమున నెలకొనియెనను సౌహార్దంబున
బరితంభణంబాచరించుకొనిన భానునికరనికరమో లేక యుగోవిరాజమానలోక
జననీకరారవిందస్యందమానశరాగ రేఖయోయను సంశయంబొదవఁజేయు నుత్త
రీయాకృతపీతాంబరంబును, వియత్తలంబు జననియగు తననాభికుళంబు తెలియఁ
బుత్తెంచిన వచ్చి నిజోరఃకృతనివాసంబులై మతలఁ జనని తార్కలలో నాదగు
నానాభిలంబమానతారానామకముక్తాస్రజంబులును, నిసర్గతేజంబును ద్రవ్యాశరీ
రంబునుగల నావలె గళంకియగు నీచంద్రుండును భగవన్నయనంబ యగుటంజేసి
మత్స్యముండనఁదగె నేనిపుడ తదురంబునం జనియించి తదాత్మకృష్ట్యంబు సంపా
దించెదనని జనించిన నభోమణియో యవఁదగు కాస్తభమాణిక్యంబును, దనకుం
గల చంద్రోపద్రవంబు తద్దగిని యగు రమకుం డెలిచెదనని యరస్థలం బాశ్ర
యించి యచటఁ గొస్తుభంబను దీపంబునలన భయంపడి సమీపముననున్న శాభి
నుహం డాదగఁబోయి యచటను హరీయనాయకమణిం గని నూర్వ్యుండనుకొని
జడిసి పార్శ్వంబునఁ దారావరీభీతంబయి యటుచునలేక కృశించియున్న తమో
రేఖావనఁదగు రోమరేఖయన, బాత్యచాపల్యంబున వశమాల నలిక్రమించి
యచటఁ దమయూధముంగానక జాగియున్న తిమిరశిఖవనిగాని లేక దివ్యతి
గ్రహాలవణిహాహస్కరతనయాసముద్బద్ధంబగు నుడి యనియుంగాని పలుకంజును
పుట్టుకుచ్చయును, నేను విత్తరూపముగలవాన నే నబ్జరూపంబుగలవాన నీతేల
యహంకృతి నీతేల కోపమని కొంతదనుకం గలహించునవియంబోలె బ్రత్యేక
మబ్జమిత్రరూపంబు టనలంబించి చెఱఁగు శంఖచక్రంబులచే విరాజితంజును
దోర్దండంచలంబులును, బార్శ్వద్వయాస్థితలగుచు నవతులగు రమయూ, భూమియ
నిజవదనసౌందర్యావలోకనంబునకై కలహంపుచుండ నిరుపురను ననునయించు
టకై యిరుప్రక్కలం గట్టుకొనిన ముఖురంబులు నాదగు కపోలంబులును,

గరిరక్షకా మమ్మునుగ్రహించుము పిల్లలమచి కర్ణంబులందగులుకొని వేడుకొను చున్న నిజవదనలావణ్యజలనిధిం జనియించిన మకగళిసుపుటోయనఁ బగు నింద్రానీల మణిఖచితంబులగు మకరకుండలంబులచే మనోహరంబగు గండయుగళంబును, నిజవదనలావణ్యజలనిధింబడి విహరించుతఱి నచట నించువిల్కొని రాకపోకలకుం గట్టినగట్టినదగు నాసిక కిరుషక్కుల చెందునుఁబడి యొకదాని నొకఁడు చూచు కొనమిఁ జూతంబులగు మినదంపతులనఁబగు లోచనయుగంబును, సగ్వతోభద్రం బను పేరు తనకుగల్గినను లేదగు తనయాకులకు లోకనాధశునారవిందమకరంద సేవనంబునం దీపి కఱపించునని పిచుమందంబు మొదటఁ బరీక్షింప వసిన పద్మ యుగమునాఁడగియు, ముఖించి యను మహంబునఁ గన్పూర్తిలకమను చేపనిల్లలం గ్రనియింపవచ్చి పరస్పరలిప్సాజనితకోపమునం గలసొంప సుదృఢమింది మొగం బులు వంచియున్న నీటిపాములో నాఁడగియును, మేము సద్వ్యంశప్రభవులము మీరు గోత్రాధిపతులంబులరని కర్ణమోక్షింకంబులు పరిహాసించగ నైవక నానా వంశంబున జనియించి యెగిరిపైఁబడి కర్ణమోక్షింకంబులతోడం గలసొంపుటకుఁ జాలుగట్టి యెదుర్కొను నింద్రానీలంపుమణులునాఁడగు కనునొమ్ములును, మదన వీరస్థాపితత్రిభువనవిజయనూచకాగ్రభాగోభయతోవ్యాలంబిభ్రాపత్రానాసికేతు సంతభాగ్రకుంభత్వద్ధ్వజవిహ్నువీనశాబకంబనిగాని లేక కందర్పవీరభూలతా చాపసమారోపితనానావంశాంకురబాణాగ్రీఫలకంబని గాని పలుకంబడి స్థాల బాలచంద్రుం గళంకిఁగాఁజేయు కన్పూర్తిలకంబును, నిరుపమానసౌందర్యంబు ఘనీభవింపఁజేయుచుండ నిమ్మహామహు సుత్తమాంగంబు కర్ణాధిష్ఠితం బగుచుండఁగఁ గర్ణజనకుండనగు నే నేతత్సంభవన వసింతునే యను ననూయచే దానును సుత్తమాంగవసతి యొనర్చిన సహస్రకీరణుండు నాఁడగు కిరీటంబుచే నుదితరవిమండలాగ్రచుంబితంజగు ఘనాఘనంబుం బురణించుచున్న నమ్మరు మతీశ్వరు నాపాదమస్తకం బనబోకించి తనిని దీరక గద్గదస్వరం నొదవ నానందబాష్పములు గ్రమ్ముఁ బులకాంకురములు మోడమఁ గుతూహలం బుప్పటిల నమస్కరింపుచు సుతియింపుచుఁ గదలని యవయవంబులతో, వ్రాలని కను తొప్పలతో, జలింపని మనంబుతో, నద్దేవుపాదారవిందంబులు మనంబున నునిచి ధ్యానించుచు దివ్యాభయహస్తసరభసవిగళత్ప్రసాదకుసుమసముదయుం డగు కతన భక్తాగ్రగణ్యాత్మకూరుపురభూపతిరాజ్యలక్ష్మీశిరంబునం బుష్పాభి షేకం బొనర్చుపగిది గాని లేక తనీయబుధిఫలబీజావాపం బొసగర్చుచున్న భంగిం గాని చూపట్టునప్పరమేశ్వరునకు మరల మ్రొక్కి సబాష్పగద్గదలగు కతన సేమియు నననీరక ధ్యానించుచున్న వేంకటరెడ్డి ప్రముఖులతోఁ గూడ నిట్లని వినుతింపం దొడంగె.

సీ. కురుమూర్తిశైలకందరవిహారమొనర్చు ఘణిశైలనాథ తుభ్యంసమోస్తు
కుర్మతిక్షోణిభృద్ధహలోనవసియించు హస్తిశైలేశ తుభ్యంసమోస్తు
కురుమతిజ్యాభృద్ధరి రమించుచున్న నీలాచలాధీశ తుభ్యంసమోస్తు
కురుపతిహ్మధృకందరనున్న శ్రీరంగవట్టణాధీశ తుభ్యంసమోస్తు

తే.గీ. భవ్యకరుణాసముద్ర తుభ్యంసమోస్తు
పద్మభవముఖ్యవినూత తుభ్యంసమోస్తు
పరమపురుష రమేశ తుభ్యంసమోస్తు
భవ్యకరిరాజవరద తుభ్యంసమోస్తు.

2 -

సీ. చతురంగబల మేకగతి నమగ్రచక్రావంబుగైకొంట నీవలనఁగాదె
కాళిదాసునిఁబోలు కత్తులిచ్చుకావ్యకన్యలనుగైకొంట నీవలనఁగాదె
నవజాతిమణుల విన్నాణంబుగల కోశములనుగైకొంట నీవలనఁగాదె
ఘనమణిపొసాదగణములొప్పారు సంశత్తిగైకొంట నీవలనఁగాదె

తే.గీ. పాభవముగల్గియుంట నీవలనఁగాదె
బంధువిస్తృతిగనుట నీవలనఁగాదె
బహుళముక్కరవంశభూపాలకులకు
శేషశైలేశ కుర్మతిక్రినివాస.

22

తే.గీ. నిన్నుశరణంబువేడెద నిన్నుదప్ప
నితర దైవములను నెన్న నేనెఱుంగ
నన్ను నెప్పుడు సంరక్షణంబొనర్చు
శీతలంబగు నీదయఁ జిలుకవలయు.

23

తే.గీ. తతమతినిగాక నే నింతదనుకఁ జేసి
యున్న పాపంబులన్నియు నున్నజేసి
యింక నే పాపములుచేయనీక మించు
గతి ననుంబోవుమయ్య కుర్మతినగేశ !

24

తే. గీ. నిన్ను సుతియింపనేరని చిన్నివాని
నన్నుఁ జపలుని రక్షింతువన్నధైర్య
సాహసంబులు గొనుటకు సాక్షిగాదె
రక్షిణకరీంద్ర నీ ధృవరక్షణంబు॥

మ. రవితనయాచరభ్రమర రావిరాజితదేహ దేవదా
నవసుత శంఖచక్రధర నాకుభవాదికపింద్రసుత్య భూ
భవనధరప్రసిద్ధకురుమూర్తి గిరింద్రదరికుటీరమా
ధవ యమ్యతోపమామితకథావిమలానమలాలితాభిలా.

౮౦

మ. మరుదన్నప్రభుసూళికోటివిలసన్మాణిక్యచారుప్రభా
కిరణాళిచ పలాకులారుణకలాకీలాలదాయాదనుం
దరనేత్రద్వయ నూతనద్యుమణిరుద్ధాయాదభామచ్ఛటా
ధర పక్షిశనుతా నతాభిలజగత్సంరక్షణశ్రీరతా.

౮౧

తే. గీ. రాజశేఖరదేవతారాజరాజ

రాణ్యుఖామరవినుతా ! పరాక్రమవిజి

తామరాహిత ! భక్తస్థిరాసురాగ

రాధితపరాత్పర ! పరకుర్మతిగిరిశ !

౮౩

క. మందరగిరిధరకిటివరనుందరవామనస్పసింహ శుభకరపదనా
నందకహస్త ! యశోదానందన ! కరిహరణ ! నందనందన శౌరీ.

౮౪

ఉ. తారలఁ గేరుగోరులు సుతారముఁజూప రమాననుంధరో
దారసుకంకణారస మనంత ముదాపహమైజెలంగ నా
కారము నీరజంబుల వికారములైటకుఁ బెట్టుచుండఁ జె
న్నారు భవత్పదద్వయ మనారతముకొ మదిలోఁ దలంచెదన్.

౮౫

సీ. ప్రాఁబల్కుజపరాళిరాణివాసముగన్న మునులు గన్గొనఁజాలుగనివి నీవ
పదితలలోగలసోఁకుఁ బగసోఁకఁదెగటార్చి ప్రజలఁగాచిన మగరాజువీవ
రాచయేన్ద్రుల నేలరాచి వారలనల్ల చెరువుగట్టిన జగాజెట్టివీవ
పదియాఱువేలయెన్నిదిమందిచెలులపై భుజముసాచినపెద్ద బొజుగువీవ

తే. గీ. మంచుమలచూలుపల్కుటాల్ మరులమగల

కొలుపుగసునట్టి వేలుపుతలవునీవ

యిపుడుమాపాలివేల్పవైయెసఁగితయ్య

గుడునువాల్దల్ప ! పాపరాగుట్టవేల్ప !.

౮౬

చ. అని సుతీయించి శ్రీహరికరాజ్ఞమునం దిడి యర్చకుండు కొం
డనుచు నుమప్రసాద మభయఁ బొసఁగం దలమీఁడఁ దాల్చి య

య్యనఘుపదద్వయంబు హృదయంబునఁ దాలించి భక్తిపారవశ్యనియతచిత్తుడై నయనసారసముల్ ముకుళించియుండినకొ.

౮౩

చ. తనపతి సోమభూపతి ముదంబున శీఘ్రంజీవవేళఁ జెప్పినవిధమంతయుకొ విడిచిపెట్టక పుణ్యమునంద బుద్ధియుకొ జనులయెడఁ దయామతియు సజ్జనులందుఁ బ్రపత్తియుకొ దనంతన దగియున్నలక్ష్మమయుఁ దన్నుతి నేయఁదొడంగ నత్తఱికొ.

౮౪

మ. మిగులకొ నీవు దయాస్వభావుఁడవు లక్ష్మీపుత్రుఁడోనాఁ బ్రసిద్ధగుణోపేతు భవత్కుమారకుని సీతారామభూపాలు బ్రోవఁగదే శ్రీపతి ! పోవకున్న సిరి శోపస్వాంతయాఁజుమ్మి; పెద్దగదా భర్తలకన్నఁ గాంతల కపత్యప్రేమ లోకంబునకొ.

౮౫

తే. గీ. జిలజలోచన ! మున్ను రక్షకుమార
చంద్రహాసద్రువాదిరక్షకునినిన్ను
దివిరి మాబాలు నేలుమా దేవ యనుట
నాతి నగుటను గాని యన్యంబుగాదు.

౮౬

ప. అని నుతియించి పిమ్మట జగన్మాతయగు లక్ష్మీనందేశించి.

తే. గీ. సోమనకుఁ దోడఁబుట్టిన నుదతివీవు
సోమభూపాలవరునకు నుదతి నేను
గానఁ జుట్టాలమగుమమ్మఁ గరుణఁజూచి
యిందిరాదేవి మాబాలు నేలుమమ్మ.

౮౭

సీ. వలరాజునందుఁ గల్వలరాజునందుఁ గల్గినహృద్వి వీని రక్షింపుమమ్మ
కలవాని వేల్పుమాకలవాని నిరసించు సిరియిచ్చి వీనిఁ బోషింపుమమ్మ
తులలేమియును నరాతులలేమిగల రాచరికమిచ్చి వీని భరింపుమమ్మ
కనికరం బర్థిరాఁగని కరంబర్థిఁగాఁజేయించి వీని నేయుమమ్మ

తే. గీ. సకలనరపాలవందితచరణుండైన
సీతమాజుని కెసఁగు లక్ష్మీతమాజ
నామమది సార్థకముజేసి నామనంబు
మోదరత్నాకరమ్మున ముంచుమమ్మ.

౮౮

సీ. భయములేదని యొక్కపల్కు సల్పినఁజాలు బాకారిసిరి తృణప్రాయమనఁగ
అతిభక్తిగలదంచు నాదరించినఁజాలు ధనదునిసిరి యదెంతటిదనంగ

నావాండవని పేర్చి చేపజూపిన జాలుఁ బశుపతిసిరి గడ్డిపరకయనఁగ
మనసుదీరఁగ నొక్కమాటు చూచినజాలుఁ గురురాజుసిరి గోటికొనయనఁగ

తే. గీ. విశ్వజనయిత్రీ నీకు నాబిడ్డయందు
గరుణగల్గుటకావలెఁగాని నీబ
లంబుగలవాని కేమిలోపంబు తల్లి !
భార్గవీ ! నీకుఁ బదివేల పందనములు.

౯౩

వ. అని నుతియించుచున్నంత.

క. ననుజూచెను ననుజూచెను ననుజూచెను నన్నుజూచె నాభాగ్యంచే
మని యందఱుఁ దామనుకొనఁగ నె నందఱ శౌరి కరుణ గలచూపులతోఁ. ౯౪

క. నీరాజనంబునకుఁ గర్పూరము వెలిగించి తెచ్చి పూజారియుఁగైఁ
వారఁజెనరింపుడన నీతారామనృపాలచుఱులు దద్దయభక్తిఁ. ౯౫

ఆ. వె. కనుల నద్దుకొనిరి కన్నులు చల్లగాఁ
జేసి ప్రోవుచుయ్య శ్రీనతీశ!
నకలలోకరక్షణకలాచతుర ! మర్మ
తిగిరివాస ! దేవదేవ ! యనుచు.

౯౬

వ. ఇట్లు నీరాజనంబునకు నమస్కరించి.

సీ. భృత్యవర్యులు కొండటిదిదారి యిదిదారియంచు మార్గమ్ముసూచించుచుండ
అడుగడ్డునకు మాధవావతారంబు కన్దోయిగట్టినఱుట్లు తోచుచుండఁ
గరితురంగమనటాకలితభూరజ మభ్రమణిహయంబుల రంగు మాన్పుచుండ
‘జయమహారాజరాజ్యంశాధి’యని పందిజనులు కైవారంబు నలుపుచుండ

తే. గీ. ధన్యజన్మయైన తల్లితో బాంధవ
ప్రతతితోడ నుకవివితతితోడ
సోమభూమిపాలసుతుఁడు మర్మతిగిరిం
ద్రమ్ము డిగియెఁ గడుముద మ్రొలర్చు.

౯౭

తే. గీ. ఇట్లు డిగి భక్తజనముల యెనకమెల్లఁ
బరఁగనరయుచు నరిగి యంబాపురంబు
నందలిభవనమున కేగునంతలోన
నభ్రమద్యంబునకు వచ్చె నభ్రమణియు.

౯౮

తే. గీ. భోజనముచేసి యారాజపుంగవుండు
గాయకులగానములు నుహ్మద్దణముతోడ
వించు హృదయాంబుజము పల్లవింప రమ్య
హర్మ్యతలమున విహరించె నతిశయముగ.

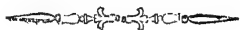
౫ ద్య .

ఇది శ్రీకింకపీండ్ర ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకళానిధి
బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
నాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమ్మునఁ
జతుర్థాశ్వాసము .

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సరదేవతామృతము:

శ్రీనివాసవిలాసము

తిరుపతివేంకటేశ్వరము

పంచమాశ్వాసము

తే.గీ. వాయువేగముగల్గెడివారువముల

నెక్కి యిర్వురు సాహిణు లెసకమెసంగ

నలమధరణీసప్తనకు నంజలిఘటించి

పలికి రిట్లని సంతోషభరితులగుచు.

౧

ప. దేవా! సావధానమనస్కుండవై యాలకింపుము. భవదాజ్ఞాప్రకారంబున నుత్సవ
వాగతజనంబుల నరసివచ్చితి మస్త్రుత్పత్తనుసారంబుగాఁ జూచినంతవట్టు విశేషం
బు లెఱింగించెద మెట్లనిన, శ్రీనివాసచరణాగవిందసందర్శనంబునకై బృంద
బృందములుగా ననేకదేశములనుండి వచ్చిన పృజ లాకరిమొగ మొక
రెఱుంగనికతనఁ బరదేశభాషానుల నిందించుచు స్వదేశమాభాదులం బ్రశంసించు
కొనుచుండిరి. మఱియును ధవళోత్తరీయపాగ్నివృతమస్తకులును వననగ్రంధికలిత
వామకడులును బ్రహ్మవర్చసవిప్రులునునగు విప్రు లనేకులు వచ్చుచుండిరి. మఱి
యును గొందఱు తాము మాండువచ్చి దిగినచోటు మఱికొంద యాకరిమింప
నుచ్చంఘలముగాఁ గలహించుచుండిరి. మఱియు నొక్కబజారునఁ గొందఱు
పద్మినీవల్లభకఁంబులు పుండరీకంబులంబోలె బటమంటమ్ముల విస్తరింపఁజే
యుచు నుద్యోగ లాడ్వృత్త విపక్షులంబోలె ధాన్యపరిపూరితమ్ములగు గోనులను
వృషభమహిషమ్ములనుండి పడఁదోయుచుండిరి. కొందఱు తండులమ్ములు
రాసిగాఁ జేసికొని యోహా జనులారా! ఇటురం డిటురం డంతకన్న నే
నెక్కుడుగా నిచ్చెదనని చేతులెత్తి పలుచుచుండ మఱికొంద అంతకన్నను
మేమెక్కు డిచ్చెదమని బొబ్బవేయ మరణిపోవు క్రాయుకులను మొదటివా
రంతకన్నను నెక్కుడుగా నిచ్చెదమని పలుచుచుండిరి. మఱియొకచోట
మీమీకు బృహుకాకృతిం గాంచెదము మమ్ము మర్దంపకుండని యాకోశించుపగిది
సంద్యోభిర్జితంబులగుకతన సుబాఖిలాంతరమునలోగఁగ్రుట్టనంబునఁ జారకారణ

బొనరించు వీరపాలను నివియుఁగూడ మనలఁబోలె బృహంకంబులేయను సంతస మ్మునంబోలె జలించుచున్న నంబులంబొల్పు శృంగారవతులు మద్దించు చుండిరి. వేటొక్కయెడ నాపణికాంగన తీహరిమంధకమ్ములు కఠినస్వభా వంబులను గోపమ్మునంబోలె వేచి వినరుచుండిరి. మఱియొక్కచోటఁ గొంద టిత్తుపాకంబీయుండని యడుగఁ గొంద టాపణికు లాబాబ్యాశిక్షితచాటువచనులగు వారిం గాంచి పృథులగుడంబు కావలయునేయని యడుగఁ దద్వచనశ్రవణమాత్ర పలాయమానులగు నవ్వారిం గాంచి సహస్త తాళమ్ముగా నపహసించుచుండిరి. ౨

సీ. ఒకచోట శర్కరనొసఁగుమంచును గొండఱుగ శర్కరలేనియట్టియొక్క వర్తకుం 'డిదియేమివైఖరి యిసుము కావలెనే' యటంచునవ్వంగ వారు 'కాదోయి సిత మాకుఁగావలె' ననుటయు, గోధూమపిష్టాభి గొని 'సిత యిదె' యని చూప వారును 'నారార యిటు మోసపుట్టువే యిప్పని భూపుతోడఁ

తే. గీ. జెప్పెద ' మటన్న, నవ్వాడు ' సితయొ కాదో
కనుఁగొనుఁడు పొజ్జలరు మీరు కనులులేక
యున్న వేటొక్కరికిఁజూపు కొన్నఁదెలియు'
ననుచు గలహింపసాగె నోయవనిపాల.

3

సీ. ఒకచోటఁ బణ్యవీధిక నెన్నఁడెఱుఁగని ఛాందసుండైనట్టిత్మానురుండు వచ్చి హింగువు గోర, వర్తకుండొకఁడు రమ్మనుచు సురామతమైన మా దు కాణమునం దేదికావలెననఁ గర్ణములు మూసికొనుచు విప్రుఁడు కటకట యనుచు నిష్ఠివనంబావరించుచు జందె మును నివేతముఁజేసికొనుచు నెన్నఁ

తే. గీ. దేని రాని బజారునకేల వచ్చి
తని సురామతమట యిది, దీనికేమి
నిష్కృతియొ యంచు దాని నిందించుచున్న
నతని నాడింపసాగి రోయవనిపాల !

౪

వ. మఱియొక్కచోట మహాజనసంఘపారావారతురంగతరంగకాతుకసమాగతరంగ దుత్తరంగంగాయమునాసరస్వతీభ్రాంతిపల్లి కామతల్లికోపహ్నుయితకృయవిక్ర యికానీతనము ద్వేల్ల న్మాంసలతరథవళి నీలశోణవర్ణ మాహాక్షాధ్యక్షంబులు లక్షల కొలదిగ నక్షిజాక్షిక్షణదానదక్షమ్ములై తనరారుచుండె.

సీ. ఒకచోటఁ బటమందిరకలితమ్ములగు సంచులను విప్పచుఁ గట్టుచునుజేలంగు నట్టి వర్తకు లిచ్చునట్టి మాంజిష్ఠాదివస్తువులొగొనుచున్నవారిరొదయు

సావర్ణతంతువిస్తారితరాంకవాదికపటపటలమ్ములకునయి తగ
పందలకొలదిగా వచ్చెడిజనముల కోలాహలమ్మునుగూడి కొండ

తే. గీ. దరుల వ్యాపించి యటనుండు తపసులకును
గర్జనిల్లేదన మొనర్పగా బయటికి
వచ్చి వారు మహాశృర్యమచ్చపడగఁ
దలలనూచుచుఁ జూతు రుత్సవము నధిప.

౬

సీ. కొండనెక్కిడివారు కొండనుదిగువారు దేవున కెరగి నుతించువారు
పరుగెత్తువారును బడువారు తమయంత లేచువారును వారిజూచువారు
ఘోషించువారు సంతోషించువారు రమ్మనువారు నటనుండుడనెడివారు
ఘలములు గొనువారు పంచదారను గొనువారు కీర్తనములఁబాడువారు

తే. గీ. దానములొసంగి నుక్తమృఁబూనువారు
శ్రీనివాసాస్యమెఱుంగక చెలఁగువారు
నైనజనసంఘములచేత వ్యాప్తమగునుఁ
గొండ కన్నులచందువైయుండెనధిప.

౭

సీ. పటమంటచుములు ముప్పదివేలకెక్కుడు వృషభంబులవి వేనవేలసంఖ్య
నశ్వమ్ము లొకలక్షయైన నుండకపోవు చేలముల్ లెక్కింపఁజాల మేము
రూప్యరాసులను నిరూపింపఁగారాదు భక్ష్యపుంజములఁజెప్పగఁదరంబె
తండులరాసులు తండోపతండముల్ రసవస్తువుల లెక్క రాదు చక్క

తే. గీ. నెచటఁజూచిన పర్వతు లెచటదృష్టి
నించినను వస్త్రజాతమ్ములెంచదరమె
చనికనినదేవరకును విశదమకాదె
భూమి యానినయట్లుండె భూపతిలక.

౮

క. కల్లులుగావు నవోదన ముల నీలగ భాండములు మహాన్నతగతిజొ
బ్బిల్లఁగ నర్చిప్రాంతము చుట్టిమయమయ్యె భూప ! నుండరూపా.

౯

సీ. మార్గంగికధ్వానమాననీయంబులై తాళారవానుబద్ధమ్ములగుచు
వల్లకీనాదసంపత్తిరమ్మమ్ములై తానప్రతాననిత్రమ్ములగుచు
మాననీయానూనగానగమ్మమ్ములై ఘటవాద్యరవనముత్కటములగుచు
ముఖవల్లకీనాదముఖరవయుతములై బహుళవై దేశికస్వనములగుచు

తే. గీ. తత్తదనుగుణవీరిజితమున కతుల
గతుల సంతసమొసఁగుసంగతులనెఱిగి
పాడి యాడంగ నేర్చిన పోడలున్న
వేశవాటములవి వేనవేలు భూప!

౧౦

చ. ఏవఁడవు నీవటంచు వచియిం చెడివా, రెవఁడంచుబల్కు నీ
కవసరమేమి పొమ్మునుచు నాడెడివారుచు, దారి యిమ్ము మే
మవలకుఁ బోవఁగావలెనటంచు వచిం చెడివారు, నాపయిం
గవయకు మద్రి పెద్దదియ కా యటుపొమ్మునువారు భూపరా!

౧౧

చ. నగలివి చూచుచుండుడని నమ్మికచేఁ దమ కిచ్చిపోవ నా
నగలను గొంచు వారు చనిన న్నగలిచ్చినవారు వచ్చి మా
నగలని యేడువందొడఁగినం గని మ్రుచ్చులఁబట్టి తెచ్చి యా
నగల నొసంగుచుందుము జనమ్ములు నిన్ను సుతింప భూపరా.

౧౨

చ. పనిగొని యట్కులుకొ పెనగపప్పు నపూపముబుకొ సుసంభ్రమం
బునఁ దినువారు కొంద, అనుమోదమునకొ నుర త్రావి త్రావి భూ
మినిబడి మాటికిం బొరలి మేనులెఱుంగిక కారుమాటలకొ
వినఁ గొఱగానివీరిఁ బలవిం చెడువారుచు గొంద తోనృపా!

౧౩

సీ. మల్లెపూల్ సిగనిండ నల్లిబిల్లిగఁజుట్టి విడెము పుక్కిటనిండఁ గడలుకొల్పి
తనువెల్ల మంచిగండచ్చుగాఁ గయినేసి చలువబట్టు పొల్లెసంగఁదాల్చి
యొకరికే లొకరికే లొకటిగాఁగీలించి సుందరీమణులపైఁ జూపునించి
యన్నికార్యములు నట్టడవిలో దిగడించి చాచల్యమును చిత్త సరణిఁబెంచి

తే. గీ. కులకుగుబ్బలజవరాండ్రగుంపులొని
కరిగి యారాటుపోటుల కాగి నిక్కి
నీల్లి విహరించుచున్నట్టి నీటుకాండ్ర
వర్జనముసేయ మేమెంతవార మధిప!

౧౪

చ. కురుమతివర్వతేంద్రమునకుం బ్రణమిల్లకతమ్మనం దమొం
కురములు వీడుభంగి మఱికొందఱు ముండితమూర్ధ మొప్పుఁ బు
ష్కరిణి మునింగి “పాపొ మునిసన్నతదేవ ముకుంద” యంచు ను
స్థిరమతులై భజించుచును జేరిరి కొండకుఁ బౌర్ణికోత్తమా.

౧౫

చ. నరవర యేమి చెప్పడు మనారతసంఘవిధుక్షితంబు పు
ష్కరిణి తదంబుపాన మనగాహనము నిర్మించువారి క
క్కురుమతి నేత కాన్తియొడఁగూర్చు ' నెఱుంగము పాపి నో ' యనం
గరము ననుగ్రహించు గరుణావరుణాలయుఁ డాతఁ డెట్టిఁడో! ౧౬

ఉ. దేవునిఁ జూచువేడ్కఁ జనుచెంచినవారు సహస్రజిహ్వలం
దేవరవారిపుణ్యము గణింతు, రదేమన నీదృశత్వసం
భావితుఁడైన శేషగిరివానుఁడు కుర్మతినాయకుండు సం
భావనఁజేసి మిమ్ముఁ బరిపాలనఁజేయుటఁగాదె భూవరా. ౧౭

చ. పలుకులు వేయునేల, రవి పశ్చిమదిగ్గరణీధరావని
స్థలనికటమ్ముఁజేరెడు లసద్గతి శ్రీపతిపాదుకోత్సవం
బలవడువేళయయ్యె సెలవంచు సలామెనరించి యేగి రు
జ్జ్వలతురగాధిరూఢులయి సాహిణు లాహరినేవఁజూడఁగన్. ౧౮

చ. ననకసనందనాదిమునిసత్తము లెవ్వని పాదుకాద్వయ
మ్మును బనిఁబూని చేరి భవమున్నెడఁబాయఁగ నెంతు, రట్టిదే
వుని వరపాదుకోత్సవముఁబొల్పుగఁ జూడఁగ నిచ్చ పిచ్చలిం
ప నృపతి కుర్మతీశ్వరుని పర్వతసన్నిధి కేగనెంచుడున్. ౧౯

క. కరులును హరులు పదాతులును రథమ్ములు మెఱయఁగా ననూనప్రమదా
కరమై నరపాలకుని చతురంగబల మేగుచెంచె దుందుడుకు మెయిన్. ౨౦

క. లలితమ్ములు సాదికరోచ్చలితమ్ము లురశ్శిగఃప్రసారణవిలస
ద్వలితమ్ములు కలితమ్ములు బలితమ్ములు నైన కరులు బహుముదమొసఁగెన్. ౨౧

క. ఖురగోపనమా మనకని శిరమున్ దగవంచి చింతచే నూత్నాత్మలం
బరపు చయశము విడుచుగతి ధిరద్రవ్వెఁ గులీనతురంగతతుల ఖురములన్. ౨౨

క. అంజనగిరిసమ మరికరిభంజనమున్ మంజులమును భద్రమునగు మే
ల్కుంజరము నెక్కి భూపతి కంజనయను జూచువేడుకం జనె గిరికిన్. ౨౩

తే. గీ. కరివరములు పదాతులును రథములును
గురుమతిగిరింద్రపతిసేవ కరుగుచున్న
నరపతికి ముందు నడచె సుందరతరముగ
నచ్చుపుచ్చమ్ములెనట్టి హరివరములు. ౨౪

తే. గీ. అగము చనుదెంచుచున్నదోయమ్మలార
యనుచు గజమునుజూచి భ్రాంతినివహించు
నొక్క గాగ్రమాంగనను జూచి, యొక నిషాది
వాగ యని పట్కె నగియె విన్నాణముగను.

౨౪

క. సరసిజనయనోత్సవముం బరికింపఁగ వచ్చినట్టి బహువిధజనులం
బరికించుచుఁ బుష్పితగిరిచరికటమ్ముచకుఁ జేరె బార్గివుఁ డంతకే.

౨౬

చ. సలలితరీతి నాట్యములు సల్పుచుఁ బాడుచు నీలలోలదృ
ష్టుల నిగుడించుచు న్నెగడు సుందరులౌ జెలయంచయానలం
గలయఁ గనుంగొనెక నృపతికాంతుఁడు కుర్మతీసన్నిధికే మహా
జ్వలతరమంటపోపరిలసన్మణిపీతనుఖోపవిష్టుడై.

౨౭

స. ఇట్లు భూపాలప్రముఖులు నిర్భరానందదంతరితాంతరంగులై యట సుండు నెవ.

చ. అల కురుమత్యగేశుమహిమాతిశయం బది యావహించు ని
మ్ముల మఱికొంద తాడుచును మొక్కచుఁ జేతులనూచుచుకొ గిరి
స్థలమున గండశైలముల సారసలోచనునొద్దఁ బ్రణ్యవీ
ధుల మఱియచ్చట్టటను దోరముగాఁ దిరుగాడిరెంతయుకొ.

౨౯

క. ఎఱిగియు నెఱుంగనిగతిఁ గొందఱు బంధుల విడచి రాజు దర్శింపక మై
మఱచియుఁ బలుకక గౌరవ మెఱుంగక తిరుగాడనాగి రేమనవచ్చుకొ!

౩౦

సీ. విడిపోయి మాటికి వీపుపైఁ బొరలాడు కురులజార్ముడి వైచుకొనుటమాని
దిగజారి కాళ్ళకుఁ దగులుకొనెడి పైట కలుకుగుబ్బల వైచుకొనుటమాని
చిందరవందరై క్రిందుమీదునుబోవు హారమ్ములను జూచుటైనమాని
చెనుట యేరై పాఱఁ జెదరి కాలువగట్టు బొట్టును నవరించుపూన్కిమాని

తే. గీ. నర్తనం బభ్యసించుచందంబుదోచఁ
గులటలనుబోలి లజ్జనుగోలుపోయి
యధికతరమైనయావేశ మావహించ
నెనసియాడిరి తగుకుటుంబినులుగూడ.

౩౧

స. ఇట్లు భగవన్మహామహిమావేశంబున నొడలెఱుంగక పొరలాడు జనులం గాంచి యొన
రేని వీరలు విడంబనార్థమ్ముగా నిట్లొనరింతురు గాని యిట్టిభగవన్మహిమ కలుగునా
దబ్బరయని తఱులోఁ దమ రినుకొన్నయంతమాత్రన వారును భగవన్మహిమా
వేశంబున.

౩౨

చ. నెనుకటివారికన్నుల బడివేలమడుంగులు గొప్పగాఁగ న
రైనమొనరించుచు నృపరాధము సైపు మటంచు గండతా
డనమొనరించుకొంచు నకటా యిటులెన్నఁడు చేయమంచు న
య్యనఘని మొక్కసాగిరి తడయ్యుతదివ్యమహత్త్వపెట్టిదో!

33

తే. గీ. కొంద టిలువీడినది మొదల్కొనిగూ గంతు
లిడుచుఁ బుష్కరిణింజేరి, యేదియో మ
ఱచినటాల వెన్నతేగి మరలయు వచ్చి
యుల్బుచును నొక్కక్షణకాల మూరకొండుగ్గి.

34

ఉ. పాపములార! మాపయికిఁ బాఁగఁగఁబోకుఁ డటంచు మీఁదికికొ
రేపెడుభంగి జేతులను నింగికిసాచుచుఁ గొండఱున్, జగ
ద్వ్యాపకుఁడీతఁ డీయనఘుదాఁటినవేలుపులేడటంచు వే
చూపెడుభంగి శీర్షములు చొప్పడఁదిగ్రహించునంద్రు కొండఱుకొ.

35

అ. శ్రీనివాసునేవఁజేయ నుచ్చైర్గతి యెనఁగుననెడిభంగి నెగురువారు
శ్రీనివాసునిందఁజేయ నధోగతి బరఁగుననెడిభంగిఁ బడెడువారు.

36

తే. గీ. కురుమతిగిరీశునుత్సవం బరయవచ్చి
నట్టిజనములవేగున కాగలేక
యిల యొడలు కదలింపఁగా నెగిరి పడిన
భంగిఁ గొండఱు పొదలిరి భక్తులపుడు.

37

తే. గీ. శ్రీనివాసుని భక్తులమైనకతన
దండపాణికినయితము దండపాణు
లనుగుడు మనుచుఁడెల్పెడియట్లు చేత
దండములు పూని రందుఁగొండఱుజనములు.

38

వ. మఱియు నిశ్వాసశ్వాసననిగళమృతకై శ్రవణవల్మీకమ్ములనుండి బయలు వెడలి
గరుడధ్వజమహిమవేళజనితసాధ్వనమ్మునంబోలె గంపించుచున్న కృష్ణాహికన్య
కలువాదగు పృథ్విక్షణకంపితభ్రూలతలచే జనులకు భయహర్షంబులంకురింపంజేయు
చు భక్తు లిటునటల నిరుగునంతట నలుదెసల దృష్టి ప్రసరించునంతవఱకు గుంపు
గుంపుగా భగవన్మహిమతిశయమ్మున నెగిరిపడుచున్న జనులచే నిబిడితమ్ముగుకతన
తశాకాంతుమహిమ నూహించి యూహించి భూమియను నోహించును

బాదలెనో నాఁ జెలువారుచుండ, నీదృశోత్సవసందర్శనమునఁ దామును నావేళి
తములోయన భేరీపటహాపణవరూణవాద్యకాహళాదులు సింహనాదంబులం
బోని సమగ్రధ్వానంబుల నెనంగుచుండఁ దామును నావేళితములో యనఁ
జామరోత్సంపవనవతాకాపటలములు గంధవాహందోళితంబులై కదలు
చుండ, సర్వసహాయయ్య జగదీశదివ్యావేశంబు సహింపనేరక మీఁదికెగిరి
పోవు వసుమతియోయన ధూళికాపాళికలు ప్రబలుచుండ, మునుముందు తురు
మతిగిరిదనుకం బరుగిడి శ్రీనివాసపాదుకాసమాశ్రయణంబుదక్క ధరణీభృదా
శ్రయణం బచుచితంబని తలంచియోయన మరలి పాదుకలదనుక పరుగిడివచ్చు
నావేళితజనములచేఁ బరివృతంబును, శ్రీనివాసదివ్యపాదాఁగరివిందయుగళీసమర్ప
ణమునకై తదనుగ్రహపథకమానముగు పథకమానాఖ్యగ్రామముననుండు భక్త
వరునిచే యథావిధినిర్మితంబును, తచ్చిరోధ్యతంబును, సమగ్రజనభవపాశజడి
మవిదళనచణుండగు మదావళీవరదుని పదారవిందయుగళంబును నిరంతరభవపాశి
సమాఖ్యయును జడాధిపాదత్వంబునుగల నన్నుఁబరిపాలించునని నిరంకుశవిశ్వా
సమున వరుణుం డభ్యర్థనోపాయనముగా నంపిన నిష్క్రరాశియుగళంబనఁ
దద్దిశాభాగానీయమానంబును, జలనిధిమతానలతానితాంతకాంతి నపహరించి
ఘనదుర్గంబాశ్రయించి బరిపుమణిఁజ్ఞాపయ రమానివాసదివ్యవిగ్రహరచిప్రాప్తని
గ్రహభేదబహుధవళంబగు నద్దానితోఁగూడ నేతత్పదారవిందయుగళంబుకన్న
నన్యశరణంబు లేదని ద్వేధాభూతంబై శరణుజెందిన విద్యుల్లతామండలం బనఁ
దగికాని లేక నన్నజనవిష్ణుపదాభరణముగాఁ జెప్పుచుందురు తత్పదారవిందం
బాశ్రయింపని నాకిది యుచితంబుగాదని నిరంతరతత్పదయుగళోదగ్రభూష
ణద్వంద్వరూపంబు ధరియించి యిదియేమో కనుగొందునని శంకితుండై యూ
ధ్వకభాగముననుసరించి వచ్చు చంద్రునిచే రమణీయంబగు సహస్రశరణమండ
లంబు నాఁదగిగాని, ధవళతరవితానరమణీయోధ్వకభాగకాంచనసూత్రకలితంబు
ను, శ్రుతియుగళీమమటీద్వితయాలంబితమునునగు శ్రీనివాసపాదుకాయుగళం
బును విలోకించుచున్న మానవులయు, వసుంధరాధురంధరప్రముఖులయు హృ
దయంబులు సురకార్యం బాచరించి వచ్చిన జానకీహృదయాఁదనుండగు దశ
రథనందనుదివ్యపాదుకాయుగళంబు బురస్కరించుకొని యెదుర్కొనుచున్న
సాకేతనగరవాసులయు, దానింజూచుచున్న విభీషణాదులయు హృదయంబులం
బోలి నానందబంధురంబులై చెలఁగె ; నీ యానందంబు వర్ణింప మహాకవివచన
స్మృలకును నసాధ్యంబైయుండు.

3౯

కా వ్యాసోద్దాలకశౌనకప్రముఖు లేపాదూద్యయిం జూడఁగా
నానందజెంది తపముఁజేసి తుదకుంబ్రాపింతురో యట్టిశ్రీ

వాసాంఘ్రిద్యయరక్షల స్వరపరాప్రాప్యమ్యులం గాంచి యెం
తోసంతోసముఁజెంది రందఱును దత్తస్తోత్రక్రియాధుర్యులై.

౪౦

శా. పాతివ్రత్యముపట్టుఁగొమ్మ కరుణావారాశి బుద్ధితునా
చాతుర్యంబుల కెల్ల సోమధరణీశా నార్థదేహంగు తా
నోతల్లి! హరిపాదుకా! సదయవై యొక్కింతరక్షింపుమా
సీతారామనృపాలునంచు నచియించెం బేర్పించె డారఁగఁ.

౪౧

శా. ఓతల్లి! హరిపాదరక్షవని నిన్నూహింతు లోకంబు లీ
వేతన్మాతృమకాక మానవసుపర్యేక్షానముఘ్నామర
వ్రాతంబుక దయఁబ్రోచుచుందు వతిచిత్రంబంచుఁ గేల్యోడ్డి యా
సీతారామనృపాలకుండు నుతియించెం బేర్పించె వాఁగఁ.

౪౨

చ. భరతుని శౌరిపాదయుగబద్ధమనమ్మని రాజ్యమిచ్చి ముక
గరుణదలిర్పఁబ్రోచినపృకారమునక మమునేలు సోహభూ
వరసుతు సర్వభూమిపతివంద్య నొనర్చుచుఁబ్రోవుమా దయా
భిరతిసటంచుఁగేల్యోగిచి వెంకటరెడ్డి నుతించె నెంతయుక.

౪౩

తే. గీ. కురుమతీశ్వరుపాదపుష్కరనుహృత్వ
గరిమ గను ధామనిధిని నికాగాంచి జనులు
హృదయగుహఁగల తమమునునీసడింతు
చిత్రమని పాదుక నుతించె జెలఁగియొకఁడు.

౪౪

తే. గీ. అహహ మహదాశ్రయంబు నీ కబ్బుకతనఁ
గాదె బ్రహ్మాదిదేవతాగణుల మకుట
తటము లెక్కుచునుందు నిత్యమునటంచు
శౌరిపాదుక నొక్కఁడు సమ్మతించె.

౪౫

చ. హరి యటులుండుఁగాక మము నారసిప్రోవఁగ నీవ దిక్కును
మృరయ జగత్త్రయావనమహామహిమమ్మునఁబొల్పుశౌరి త
చ్చరణయుగావనమ్మనకుఁ జాలినమేటివి నీవటంచు న
త్తిరుమలరాయఁ డంజలివిధించి నుతుల్పచరించెబాదుక.

౪౬

కవిరాజవిరాజితము.

అనుదినముక హరిపాదయుగమ్మున నంటిచెలంగుచుఁ గంటకబా
ధను నిరసింపుట యుక్తమకాని నదా న్నినుఁ గొల్పెడివారి ముఖం

ఋణఁ గలకంటకముల్ హరియించి సమున్నతిఁగంటకముల్ తనువె
ల్లనుబొసఁగించెదు పాదుక! బల్వరలంబిది యంచొకఁ డెంచెనొగిన్.

తే. గీ. అంబ! నీచే సవదరక్షుండైన జగద
ధీశ్వరుండు వరదుండయి యెసఁగుచుండ
దైత్యులెల్ల వివదరక్షుతనుభజంపఁ
బాదుకా! హేతు వేమని పలికెనొకఁడు.

౪౮

తే. గీ. ఇట్లు తన్నెల్లరును నుతియించుచుండఁ
గలితతూర్వస్వనమ్ములు గడలుకొనఁగఁ
బ్రాహ్మనారత్నలయనట్టిభక్తులెల్లఁ
దోడఁరా గిరికేగఁ బాదూయుగంబు.

౪౯

క. కురుమతిగిరిపతివరపతిచరణాసక్తుఁడగుభక్తసత్తముఁ డొకఁ డా
హరిపాదుకలను శిరమున ధరియించి రయమనఁ దెచ్చెదల్ స్థలమునకున్.

౫౦

చ. సనకసనందనాదిమునిసత్తమసేవ్య మనంతకాంతియుం
గనకమయంబునున్ నుజనకామదమున్ పరమక్కరావ్యయా
గ్రణియగుసోమభూపనుతుఁ గామము లిచ్చి యనుగ్రహించుక
ల్పనగము పాదుకాయుగము పర్వతమం దొగి నిల్వెనాతఁడున్.

౫౧

కా. ఆవేశమ్మునుజెందియాడుచు మహోద్యద్రావముల్ నేయుచున్
దేవేశాంఘ్రులనెంచు భక్తజనులెంతే నెల్లడకోమిఱఁగా
సావేశమ్మునుజెంది వారివలె నాట్యప్రక్రియ న్బొల్పె నా
శ్రీవాసాశ్రయమైనభూమిధరమున్ జెన్నారె విన్నాణమై.

౫౨

క. శక్రాదివినుతమగు హరి చక్రము పుష్కరిణిఁజేరి చయ్యనఁ బూజా
ప్రక్రియలనొప్పఁగా గ్రహచక్రాధిపుఁ డరిగఁ జరమై లమ్మునకున్.

౫౩

తే. గీ. అలనుదర్శనముంజూచి యభిలషణులు
ముందుగా మోదవాల్గిధి మునిఁగి రంత
నరుణుండు నపాస్తతావుండై చరమవారి
రాశిలోన మునింగెను రయమెలర్చు.

౫౪

మ. మును మన్నామకు సైంధవుందునుమ సంభోజాత్మనిం గప్పి తా
ననుకూలక్రియ నొప్పెఁజక్రిమిది కట్టాయంచు లోనెంచి దా

నిని గెల్వొకఁగమకించియోయనఁగ నెంతే నగ్రపాదవ్యయ
మ్మును బైకెత్తిచెలంగె నైంధవము కుర్మాత్తిశుద్ధార్మునకొ.

౫౫

క. అరియను నామంబూనియు నరికర్పనమయి చెలంగు హరిచక్రము నుం
దరమగుకురుమతిగిరికందరమునకుంజేరె భక్తతతి నుతియింపకొ.

౫౬

ఉ. యామియన్వెలంది యుడుహారముల స్మేడఁదాల్చి కామదీ
క్షేమముగట్టి శౌరికి రకమ్ముగఁ దాఁ దిలకమ్ముదిద్దఁగా
రామగు నర్థచంద్రుఁడను రాజతపాత్రుఁ గళంకముకొగురం
గీమదమాని వచ్చె హరికిం బరిచర్యయైనర్చుటబ్రమే.

౫౭

క. తాదృగ్రక్షోగణశత్రూదాహోత్సనమునందునొగి దుందుభి నా
నాదిగ్వాప్త నిజధ్వని మోదంబొనరించె జనసముదయంబునకుకొ.

౫౮

క. మానుగఁగోణాహతి నెంతేనికొ మధ్యస్వరాభివృద్ధింగని యా
యానక మాయుత్సనమున నానాకభ్యాతపయ్యెనఁట యేమందుకొ.

౫౯

కా. భేరిభాంకరణమ్మునం జనము లుద్వేలమ్ము గాఁబోవుతై
చేర న్వెన్నెలనల్లడబదనర నాశ్రీనాధుగుఱ్ఱంబుడ
న్నారెన్ మందరపర్వతేంద్ర చలితంబైయొప్పు క్షీరాబ్ధి న
ద్యోరమ్యంబగుకాంతినొప్పెసఁగునాయుపైచ్చిత్రపంబోయనకొ.

మ. తగుడోలాకవస్తున నివళతౌతన్వంగులకొ శ్రీలం
దగవచ్చించి జనారవాకలితమా ద్వారమ్మునకొ మాధవుం
డగళత్తుండను జన్మవత్సలతచే నంపింప నుచ్చైశ్రవం
బొగిఁ దావచ్చెనొనాఁగ నొప్పెసఁగు నశోవృత్తంస మెక్కె న్వనకొ.

౬౦

మ. సరవి న్బొల్చె సపద్మరాగకలశచ్చత్రంబు పాపాపహా
ర్పరమేకానమహోత్సనంబు గన న్వాతీతారతోఁగూడి చం
దురుఁ డేతెంచినభంగి నీలమఃఖలకొనూల్కొన్నదండంబు త
ద్ధరినందర్శననిర్దళచృశికళాంకాంకురమో నాఁదగొకొ.

౬౧

క. హరిహరినిర్మలతరపుచ్చరుచికొ విజితంబులగుచుఁ జామరములు త
ద్ధరికి సపర్యయొనర్చెడి కరణిం జెలువారె లలితకంపితగతులకొ.

౬౩

తే. గీ. హరిహయంబయ్యు ధవళమైయలరె దీప
దీప్తివరుణమయి చెలంగెదేవదేవు
నీలనీరదకాంతిచే నీలమయ్యు
లనీతగంధకదీపరుచి సితమయ్యు.

౬౪

తే. గీ. తనకును సనాముడైనట్టితాద్యునెక్కె
నితఁడనుచు వై నునస్యంబు నెనసియున్న
వాజిపతి నతిసంతోషవార్ధి ముంచు
జనె నధిష్ఠించి కుమకతిష్ఠాధ్యనేత.

౬౪

తే. గీ. రత్నసానుపటన్నపేరకదనర్చి
గర్వముననొప్పు మేరువుగర్వమహాప
దీపవజ్రులు నల్లడల్ దేజరిల్ల
దాదృశంబయ్యె గురూతిక ధరణిధరము.

౬౬

తే. గీ. ఇచటనుండిన నీధరాభృత్తు నీజ
నితమణుల కోడితిమటంచు నిందవచ్చు
సవతుజెందగవలెనంచు సచ్చయంబు
లటఁ బడినరీతి నొప్పె దీపాళులెల్ల.

౬౭

మ. లలి నస్తత్ప్రతియైనచంద్రభగినిక లక్ష్మీమహాదేవి ని
మ్మల సెజ్జక దగమోసపుచ్చి యెటకేఁబోసున్నవాఁ డీతనిక
గలయంజూచెద మంచుఁ దారకలు సన్నాహంబుతోనుండెనా
నెలవొందెక గిరినుండి క్రిందిదనుకక దీపంబు లిర్వంకలక.

౬౮

తే. గీ. ఎద్దియొక్కోర్కె దనమది నెనయుకతన
గండళిల పేర్చి దీపమొక్కటి శిరంబు
నందు ధరియించి చెలువారె నాకతమున
నందఱును గండదీపమటండ్రు దాని.

౬౯

తే. గీ. ము న్నహల్యనుబ్రోచిన పుణ్యమూర్తి
పాదరజమునఁ దనదృవత్వంబుఁబాపు
కొనఁ జిరతపంబునేయ నెక్కొనియె మంట
దీనికనియెంచిరి శిరస్థదీపశిలను.

౭౦

తే. గీ. అరుణగరుకులు సోదరు, లందు గరుడ
మణి శిలాగర్భయై మహిమంబుఁగనియె
నని యరుణమణియును వేష్ట నశ్మగర్భ
మయ్యెనన గండదీప మొప్పాలెనచట.

౭౧

మ. ప్రతిబృందమున మాధవాయనుచు బాష్పము ల్లలిక్రమ భ
క్తతతుల్ నేవయైనర్ప మెల్లన న గాగ్రముల్ దగ్గఁ డిగ్గి భూ
పతి వానస్థలి కేగె శౌరి; యతఁడున్ భక్తి ప్రణామాంజలి
పృతిపత్తుల్ దగఁ జూచె నాకురుమతిస్వామిన్ హయయాధునిన్. ౭౨

చ. అవనిపునాజ్ఞ నేన వలయాకృతిఁజెంపఁ దదగ్రమందు రే
త్సవితతి రత్నగర్భఁ దమతల్లిని వంచనజేసి యేగు మా
ధవు సరికట్టఁగాఁడలఁచి తద్దయు మాత్రుదరాంతరంబునుం
డి వెడలి చుట్టువారుకొనునీవి నెసంగెను దీపమాలికల్. ౭౩

కా. రాణన్ నూణలపేరిబాహువుల నారాచాంగుళుల్ మోడ్చి యా
క్షోణీకామిని రక్తచామరములన్ జోడించి శ్రీకుర్మతి
క్షోణీభృత్వతి వీచెనాఁగ నెసంగెన్ సాంపారునిర్యంకలన్
శోణక్రికమరుద్విలాడితజ్జ్యోతిఃప్రదీపద్యుతుల్. ౭౪

క. ఓలి నయస్కాంతంబిది కాలాయనమున్ గ్రహించి ఖ్యాతంగనఁగా
నాలీలనె శోణమణుల్ గాగ్రతనం జెలఁగె నాజగజ్జ్యోతులొగ్గన్. ౭౫

క. నైకవిధగంధకృతప్రాకారవిచిత్రవృక్షబహుచక్రకృతం
బై కడునెసంగె లంకాఖ్యాకము యంత్రంబు నేన కావలిప్రక్కన్. ౭౬

గీ. భుజము లల్లలనాడ ముఖము చిర్నగవ్రానఁ జెమటచేతను జెక్కు చెమ్మగిల్లఁ
గనులు తల్తల్నింపఁ గనుబొమ్మలు చలింపఁ జనులు గందరగోళమనుసరింపఁ
గాంచి ఘోషమోయ గజ్జ లల్లరినేయఁ జిన్నారితిలకంబు చెదరిజార
నొయ్యార మెసఁగంగఁ బయ్యెదల్ దూలంగ మేనికాంతులు మిరుమిట్లుగొలుప

తే. గీ. నలసట జనింప నిట్టూర్పు లలవరింపఁ
గనుఁగొనెడివారి కానంద మినుమడింప
నెట్టుకొని కుర్మతిస్వామి కట్టెడుటను
మేలమాడిరి వాతకామినులు చెలఁగి.

౭౭

మ. జగతీమోహనరూప మొప్పు తదురోజద్వంద్వమందాఁకి పె
ల్లగహారమ్ములు సాట్టమాడె నుగుణాలుల్ గల్గఁ గాకేమి హృ
ద్వగతుల్ మించిననేమి నన్మణిచయవాప్తింబవర్తింపనే
మగు, గుబ్బుల్లినంత నేరికిని సాహకారముల్ పుట్టనే.

౭౮

లే. గీ. బుద్ధిమత్త ముండగు రాజపుంగవాగ్ర
గజ్యుచే గొంతపడి నేన గాంచి, పిదపఁ
దూర్యహోషము లెంతయుఁ దోరముగను
జెలగఁ గర్మతిపతియు వేంచేయఁదొడఁగె.

౭౯

క. పుష్కరివరదుండని నను బుష్కరిణియు నాశ్రయింపఁ బూసెడునని తాఁ
బుష్కరిణిఁ బ్రోవనోయనఁ బుష్కరిణికి నేగెఁ బురుషపుంగవుండంతకే. ౮౦

ప. ఇట్లు పుష్కరిణీతీరమున కరిగి యటఁ గల్పితంబగు నవల్పసపర్యం గ్రహించి
నేన కుత్తరదికత్తటమున ననేకముఖాధ్యయగు లంక గన్నట్టుచున్న దిదియేమా
యని యనుకొనుచున్న జనులకొలాహలంబు విని రోషంబునంబోలె శీఘ్ర
ముగానటనుండి కదలి యుభయపార్శ్వముల నైస్యంబు శ్రేణీభూతంబై చెలంగ
నేమికతమున నిటకిది వచ్చెనో యనురోషమున గిరిశిఖరంబునుండి సాక్షా
దుత్పత్తుండునాదగు నరప్రేరితకృత్రిమమారుతతనయు వాల్గిచ్చి చే నంటింపఁ
బడినదియుఁ, బ్రదీపరూపమణినిబిడితమహాకొలాహలజనకదంబాంబుధిమధ్యభూస్థి
తంబునునగు నాకృత్రిమలంకయం దస్మదధినాథుండగు భగవంతుం డనంతావ
తారుండగుచుండఁ దత్కరాలంకారంబున కేనును ననేకరూపంబు లాశ్ర
యింపఁ దగినదియే యని యనేకధావతీర్ణంబగు నుదర్యనంబునాదగి యభ్రీపరి
భ్రీమణినిరసకాశనిస్తీవ్యమాన న్ములింగసంఘునిబిడితప్రాంతంబులగు చక్రరూప
యంత్రబృందంబులు కొట్టకొలది పరిభ్రమించుచుండ, నొక్కెడ సమున్నత
స్తంభామాలాగ్రపార్శ్వద్వయగుంభితగంధకభరితేంగుదీఘలఠేఖా సముదయం
బులు భూమిమొదలుకొని క్రమముగాఁ బ్రజ్వలించుచు నగ్ని స్వస్వోర్ధ్వస్థితంబగు
ఫలంబు నాకర్మించె నింక విడిపాండు విడిపాండు విడిపాండని చెప్పవగిది
విశరణార్థకఫలధాతులొట్టధ్యమపురుషైకవచనప్రయోగంబునేయుచుఁ దాపన
శాఖిశాతంబులైనను గంధపూర్ణంబులైనయెడల విశీర్ణత్వం బలవడకమానదని
బోధించువగిది విశీర్యమానంబులగుచుండ, నింకొక్కయెడఁ దిర్యగ్గుంభితదారూ
భయపార్శ్వలంబమానగంధకయంత్రపిటకయగ్మంబులు గిరిశిఖరంబు దనుక
ప్రజ్వలించుచుండఁ దదఘోగళితృప్తిజ్వలనధవళగంధకఘటికామాలికాంచితశణ
కాంతులు గగనంబునంజరించుచు, మహాత్మ్యవలీకంబున వివశలైన సురకాంతలు
పరస్పరహారావలీకననైసర్గికస్త్రీవృభావంబునంజేసి హారవినిమయంబొనర్చు
కొనుచున్నతటి రెండురెండుగా స్థూలవజ్రఘటితైకావళీహారంబులు ప్రమాదవశంబు
నం జారిపోవడిగి, వానిని మరల గ్రహించుచుండిరో యనువగిది త్షణకాలంబు
మాత్రము జూపట్టి నశించుచుండ, వేటొక్కవోటఁ జక్రాకారయంత్రతాంత
రాశంబులు పార్శ్వద్వయసముద్దిపితంబులై ఖగిత్యైకముగా నేకమార్గంబునం

బయలుపెడలి మార్గమగ్యమృతం బరస్పరసమ్మభీసంబులగుకతన నివృత్తములగు
 చుండ, మఱియొకచోట నభిముఖములగు కరన మరలుచు నట్లనె చిరకాలము
 పరిభ్రమించు గంధకాయంత్రవిశేషద్వయంబులు సమానబలమల్లయుగ్మమండల
 చంక్రమణరీతింజూపుపగిది బ్రజ్వలించుచుండ, గొన్నినక్షత్రంబులు ముందు
 వచ్చి వహోత్సవం బాలోకించి నభస్థితింబులగు తక్కిన రిక్కలంగూడఁ బిల్చు
 కొనివచ్చుకొఱకు సజ్జాఘాతచనరభసమ్మగా నెగురుచున్నవో నాఁదగు యాం
 త్రికజనదీపితాకాశబాణాఖ్యయంత్రంబులు శ్రీంకారశబ్దపూర్వకమ్మగా గగన
 మ్మున కెగయుచుండ, మఱికొన్ని యంత్రంబులు శ్రీనివాససేవాసమాగతజనతా
 పాతకసముదాయంబులం బటాపంచలై పొండని చెప్పుపగిది బటపటపటయని
 పటాపటలొణ్ణధ్వమపురుషైకవచనప్రయోగం బొనర్చుచుండ, మఱికొన్ని
 యంత్రంబు లియ్యవి సకలజనులకుఁ గురుమతిగిరిపతీయండు దృఢభక్తి నుంచు
 డని సూచించుచున్నయవి మహాజనకోలాహలమున నెక్కుడగు భేర్యాద్యా
 రవంబు దిజ్జుఖుఖరితంబగు కతన నల్పప్రాణములగు దద్దర్ణములన్నియు
 వినబడక మహాప్రాణంబగునొక ధామనుపర్ణము మాత్రము వినబడుచున్నదని
 జనులనుకొనునట్లు ధాంకారం బొనర్చుచుండ, లాజనికరంబులపగిదియుఁ దెగిపో
 యిన మాక్తికహారంబులపగిదియుఁ బద్మరాగశకలంబులపగిదియు నింద్రగిరి
 మ్ములపగిదియు సువర్ణకుసుమముల పగిదియు యంత్రబృందములనుండి అగ్ని
 కణంబులు రాలుచుండ గొన్నిగంధకదీపములు సంపూర్ణ చంద్రిమండలముల
 పగిది జెలువారుచుండ జగదుత్తమోత్తమంబగు సమృహోత్సవంబు విఱో
 కించుచు నక్కురుమతిగిరిస్వామి సకలభక్తగణస్తూయమానుండగుచు వద్రిశృంగం
 బధిష్ఠింప నుంకించుచున్నంతలో నుత్సవావలోకనసంతుష్టాంతరంగయు శుభ
 గుణకదంబయు నిజాంబయు నగు లక్ష్మ్యుంబం బురస్కరించుకొని మంత్రి
 సరుండగు వెంకటరెడ్డితో నరవరుండును కరివరంబధిష్ఠించి పుండరీకదళాయతే
 త్తణుండును, గరుణాపరుణాలయుండును, శరణాగతభరణాదరుండును, నఖిల
 నిగమాభరణండు, నిఖిలజగద్విపత్తిహరణండును, శుభకరస్మరణండును,
 ఘనాఘనరుచిసభగంకరణండును, గరివరప్రియంకరణండును, సమగ్రదేవతా
 ప్రమోదస్థాలంకరణండును, సకలకలికంటకోద్ధరణండును, నఖండజగదాఘ్యం
 కరణండును, ప్రపల్లజలజతల్లజనదృశచరణండును, నిత్యతరుణండును, భవాం
 బుధితరణకరణండును నగు నక్కురుమతి శ్రీనివాసు ధ్యానించుచు, బ్రహ్మల
 మయిన మాకు నీవే శరణంబగుచు మమ్ము రక్షింపుమనుచు ననేకవాద్యారవం
 బులు బోరుకలఁగ సమగ్రఘోషేఘటంభాకరంబగు సంభాపురంబుఁ బ్రవేశించె
 నిక నిచ్చట.

మ. నను పంచించి మహోత్సవంబుగనఁగా న్యాయంబై నీకంచు న
వ్వనజాతలయ నన్ను నేమనునో కోపస్వాంతయైయంచు లో
ననుమానింపక కుర్మతీశ్వరుఁడు తానదిగ్రస్తలంఁదెక్కి చ
క్కని రోయింతు లొనర్చునృత్యమును వేడ్కంజూచుచున్నంతలో. ౮౦

చ. మగఁ డొనరించినట్టియపమానము నైఁపక లక్ష్మి యాతనిం
దగ నవమానముంబరుపఁ దద్దయు లోనఁ దలంచి యొక్కదొం
గఁ గడురయమునంబనుపఁగా మఱివాఁడును సింహనాదమొ
ప్పఁగ నరికట్టె నాత్మపరివారముతో నలకుర్మతీశ్వరుఁడౌ. ౮౧

తే. గీ. ఆత్మకచచయముంబోలి యతికుటిలము
లైనపుండ్రమ్ములొప్పెడి యతనిభటులు
మెల్ల మెల్లన నొదుఁగుచు నల్ల భుజగ
పర్యతాధీశుఁబొదినిరి వక్రగతుల. ౮౨

చ. గొడుగునుగొట్టి చామర లకుంతివిక్రమలీలఁజిమ్మియుం
సిడములు పాడునేనియును శ్రీకరహావనమాల లాగి యె
క్కుడురుష భేరికాదికము గొబ్బునఁజొని వార లెంతయుం
గడవిడఁజేసి రుత్సవము కంజవిలోచనుఁడుం దడంబడెం. ౮౩

శా. భేరిహావము దిక్కుములను గంభీరముగామోయ సిం
హారావములెసంగఁ జామరములొప్పారకౌ సితఞ్చత్రిముం
దారానాథునిపోల్కెఁజెన్నలరఁ బద్మాగేహసాన్నిధ్యముం
జేరెం రెండవకుమారతీశ్వరుఁడునాఁ జెన్నారుచుం జోరుఁడుం. ౮౪

ఆ. వె. చిన్ననాఁడు గొల్లకన్నెల పంచించి
వెన్నదిన్నయట్టి వెకలితనము
కట్టికుడిపెనేఁడు కంజాతనేతున
కితరచోరగతుల వెన్న నేల, ౮౫

క. అతిభిన్నుండై కుమారపతి తనగృహమేగు నాయవసరమున శ్రీ
సతియును భూపతితోఁ దనపతి కెదురుగవచ్చె దొట్టుపడుసరములతో. ౮౬

సీ. తన సితఞ్చత్రంబు తన చామరయుగంబు తనదు బం గారుచక్కనిసరములు
తనరత్నమాలికల్ తన హేమవనంబు తనీయొద్దనుండు దీపనికరముల

తన మదాపళములు తన తురంగములు తన భేరికాదివాద్యనిచయములు
తనయగ్రమందునృత్యమునల్పి యానందమునునించినట్టి రోపూపుబోండ్లు

తే. గీ. సర్వమును భార్గవీధరాసతులయొద్ద
నున్నసంగతిగనుగొని వెన్నుండపుడు
సంతసముకొంత యొక్కింత చింత కొంత
యబ్బిపాటొప్ప నిదియేమి యనితలంచె.

౮౮

క. భూమియు లక్ష్మీదేవియు నామెయిగనుచుండ శంకసందక లజ్జ
భావ హరి గొంగిలిలచెను; గామినులకు సాహసంబు గలదెంతైనన్.

౮౯

తే. గీ. సవతులమొగంబుఁ గనుగొన్నఁ శౌరి తన్ను
వదలునేమొకొ యనుభీతి పొదలుకతన
నో యనఁగ లజ్జ మొగమెత్తనీయదయ్యె
నిందిరానాధుడును దలయెత్తఁడయ్యె.

౯౦

చ. ఇది సతనూ యటంచు హరి హ్రీసతి నోసరిలంగఁజేసి య
మ్మదితలవంకఁజూచి కరముల్ మునుళించి మనములోపలన్
బెదరుచు మెల్లనకబలికె; బెండిలియైన సరోజనేత్రం
దొడ్చురసంబు వేటొక తలోదరులం దొదవంగనేర్చునే.

౯౧

ఉ. దానుడనై ననాయెడలఁ దప్పలుగల్గిన నైఁపరాచె నేఁ
జేసిననేరమేమి? దయఁజిల్కెఁచూపుల నన్నొకింత గై
నేసినదోసమానె? ననుఁజిక్కులఁబెట్టిరి దొంగ లింత వి
శ్వాసము దప్పియుంట తగవా మగువా పగవాఁడనైతినే.

౯౨

వ. అనిన లక్ష్మీయిట్లనియె.

కా. నీ చాటూకులకేమి నేనెఱుంగనే నీసంగతుల్ కొత్త లే
యీచాతుర్యముఁజూచి సంతసిలువారెవ్వార లిచ్చొట్ట? ని
న్నేచోరుల్గని కొట్టి పుచ్చుకొనిరో యెవ్వారి దండించెదో
కాచందైనను నేనెఱుంగనుజూమి కాంతా! భుజంగాగ్రణీ!

౯౩

ప. అనిన కురుమూర్తిస్వామి యిట్లనియె.

కా. నీసాన్నిధ్యమనందు భాస్కరునివన్నెంజెన్నుగన్నట్టిబల్
వాసింబొల్పిడి భూషణంబు లవియెల్లన్ లోననూహింపఁగా

సాసామ్యేయగుగాని యన్యమగునా నాయంబు నూహింపుమా
హాసక్రిప్రకట్కృతాశ్మగతవాన్యాలంకృతీ! క్రిసతీ!

౬౪

ప. అనిన కీర్తిదేవి యిట్లనియె.

తే. గీ. మామకీనకటాక్షసంబంధభాగ్య
మునలభించెగదా లక్ష్మీ మున్ను దాని
నే హరించితి జావల్యమేల నీకు
దానినడుగుము పంచాయధా! ముకుంద!

౬౫

ప. అనిన కీర్తినివాసుం డిట్లనియె.

తే. గీ. ఆట్టిలక్ష్మీవి నీవకాయనితలంచి
యడుగుచుంటిని దయసేయు మబ్బపుత్రి!
వామలోచన! కోపమ్మువదలు, మేమి
తప్పగల్గె వృథాపవాదమ్ముగాని.

౬౬

ప. అనిన నిందిర యిట్లనియె.

తే. గీ. తగినయత్తరములులేని తప్పలందుఁ
బురుషులకుఁ జతురోక్తులు పొసఁగుచుందుఁ
దాపకాపరాధముల కంతంబుగలదె
త్రాడుబారెడు ధాప్త్యంబు దవులుకతన.

౬౭

ప. హరియిట్లనియె.

తే. గీ. లేదు నాయెడ నపరాధలేశమయిన
నెవతె కల్పించెచెప్పెనో యిట్లునీకు
భవదధీసుండ దానుడఁ బంకజాక్షి
యే నెచటికేగి నాడ నిన్నెరునుజేసి.

౬౮

ప. అభీపుత్రి యిట్లనియె.

క. చనలేదని బొంకెడు భూపనజాక్షిని నన్ను వదలి వడి వేదవధూ
టినిఁగూడఁగఁజనలేదో? పనితల కెఱుంగఁగఁబడవె వల్లభుమతుల్.

౬౯

ప. క్రినివాసుండిట్లనియె.

క. పనితా! నిను వదలి యనేకనగమ్ముగాభీలమైనకాంతారమ్ముకొ
గననేగితి భీతిలెదని నిను విడిచినతప్పు వైపు నేమొక్కిడుదుకో.

౭౦౦

వ. పద్మాలయ యిట్లనియె.

తే. గీ. పలుకులికవేయు నేల యోపంకజాక్ష!
యంతయును నాదులోపమే యగుటనిజము
నీకువలపైనయెడ కేగు, నేను ముద్ద
రాల నద్దానిఁబోలు గయ్యాళిగాను.

౧౦౧

వ. కురుమతిపతి యిట్లనియె.

ఆ. వె. నాకు నీవుదక్క నలినాక్షి! వేటొక్క
పడఁతి లేదు; కష్టవచన రచన
పాలుజేసి రవ్వపాలానరింతువే
పలుకవేల? ముద్దుపలుకొకండు.

౧౦౨

వ. భార్గవియిట్లనియె.

తే. గీ. నిపుణవాక్యమ్ము లొకకొన్ని నేర్చు కతనఁ
దప్పులొనరించెయును నన్నుఁ దనిపెదీవు
నిన్ను నలయింపుటకు నిది పన్నలేదు
కుటుకమిదినుమ్ము నమ్ము కుర్మతినగేశ.

౧౦౩

వ. జలజాక్షం డీట్లనియె.

తే. గీ. అందఱునుగూడ నన్ను రమాధివాసుఁ
డంద్రుగడ యిట్టినాయం దొకప్పుడైన
నీకు కోపాపకాశంబు నెగడుటెట్లు!
సకియరో! నాకు మోదమృగంగదవె.

౧౦౪

క. ఇటుబల్కుచల్కులకు నక్కుటిలాలక కలఁకదేరి కోర్కెదలిర్పకొ
దటుకున హరిసెనసెను; నొకచిటుకగదా పీయఱులయందుఁ జెలులకుఁ గలఁకల్.

తే. గీ. లక్ష్మీ దన్నెనసినంత విలక్షణమగు
కాంతిచెన్నారె నభిజాకాంతునకును
సుగుణవతియైన భార్యపొందుఁ గనఁడేనిఁ
దివిజగదీశునకైనను దేటగలదె?

౧౦౫

తే. గీ. కూర్మితో నిరి తన్నెఱ్ఱుగూడె నపుడె
యొప్పె నఖిలవిభ్రము దామోదరునకు

శ్రీమహాలక్ష్మి యొక్కంతసేపు మొఱగి
యున్న దేవునకును సిరి సున్న గాదె.

౧౦౩

తే.గీ. ఏతరుణి యాగ్రహింప దేవేశ్వరునకు
వైభవంబెల్లబోయె నావైభవంబు
మఱలనేదేవి కరుణింప మట్టుపడియె
నాజగన్మాతఁ బ్రణుతింతు నతులభక్తి.

౧౦౪

క. సుందరదుందుభిరవముల్ మందగఘనరవము నెసఁగమందముగ జనుల్
బృందములుగట్టి మాధవు కందరమందిరముఁజేరఁగాఁ జనిరంతకొ.

సీ. మదపుటేనుఁగఁబోలు మందంపుగతివాఁడు తులలేనిమహిమఁజెన్నలరువాఁడు
పూర్ణచంద్రునివంటి ముఖవిలాసమువాఁడు కారుకమ్ములనేలు కాంతివాఁడు
దయజిల్లునట్టి హృదయము చొప్పడువాఁడు ప్రతిలేక జగములఁ బరఁగువాఁడు
నుజనులపైఁ బెట్టిజూపు చూపులవాఁడు హెచ్చెనోరిక లిచ్చువాఁడు

తే.గీ. భక్తులొనరించునతుల నాసక్తిఁగొంచు
పనము వెల్పడి కుర్మతిస్వామి దేవ
దుందుభుల్కమోయ మోదమ్ము దొలకరింపఁ
దురగమును డిగ్గి కందరాంతరముఁజేరె.

౧౦౫

తే.గీ. కింకిణులుమోయఁ జామరల్ పంకజాక్షు
లిడగడలవేయ శాయాసమెల్లఁబాయఁ
గుర్మతిస్వామి వేంచేసెఁ గొమరుమిగులు
మేలుబంగరు తూఁగుటుయ్యాలకడకు.

౧౦౬

తే.గీ. బాలికల్ చామరాంచితపాణులగుచు
లీలమై వీవ వారాశిబాలతోడ
డోలికాకేళి నవ్వనమాలి సోలి
చాలమేలగు సౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడె.

౧౦౭

క. నీలాంబుజవనమాలాలీలాభృదపాంగలమికలీలాకమణి
మాలలు కుచిచేతలు వెలబాలలు మేలమ్ములాడి పాడిరి మ్రోలన్.

౧౦౮

క. ఘనతరమగునజ్ఞాభిఖ్యును సార్థక మొనరుపం గరాజ్ఞచంపం నై
కొని ముక్తామణులవిధింబునఁ జల్లిరి నుముములువెలపూవుంబోడుల్.

౧౦౯

క. జలధిసుతాధరసుధతోఁ దులఁదూగఁగఁ వనగుణములతోఁ నెగడఁగ భక్తులు పాడునట్టిగీతంబులు విని సంతోషమందెఁ బురుషోత్తమఁడున్. ౧౧౧

తే. గీ. జయవిజయులార ! చండప్రచండులార !
ధాత ! యోయి విధాత ! భద్రా ! సుభద్రా !
భక్తులెల్లరు చనెదరు ద్వారమందు
భద్ర మిఁకమిఁదఁ గాలాతిపాతమయ్యె. ౧౧౨

తే. గీ. దివ్యసుమశయ్య శౌరి నిద్రించుచుండు
సార్వభౌముని ననుచరసమితివోలె
నఖిలరక్షకుఁడైన యాయంబుజాత్ముఁ
గావనలెఁజొండి యప్పదిక్పాలులార ! ౧౧౩

తే. గీ. వైణికాగ్రణులార ! సునైఖిరులను
హృద్యముగ మీరు వీణ వాయింపవలయు
సుతస్సవపరిశ్రమంబొందియున్న హరికి
పటుమృదం గాదివాద్యముల్ పనికెరావు. ౧౧౪

తే. గీ. ఇటుల వేత్రంబుచేఁబూనియెల్లరకును
దెలియఁగాఁజేసి నూత్రనతీప్రియుండు
శౌరి కిట్లనె 'నల్లదె నజ్జితమగు
శయ్య యద్దాన శయనింపఁజనుము దేవ ! ౧౧౫

తే. గీ. దానికంగీకరించి మందగతిమీఱఁ
గడలిరాముద్దుకూతుతోఁ బుడమితోడఁ
గోటిసూర్యప్రకాశమై కొమరుమిగులు
రతనపుకొ నెజ్జఁగూర్చుండె రమణ శౌరి. ౧౧౬

మ. నకు లెంతేఁ బచరించి భక్తజనులంతంబోపగోహారర
ద్విరయమ్మున్ ఘటియింపుడున్ సౌబగుమై దేదీప్యమానోజయ
స్థితి నొప్పారెడు కేళికాగృహమునన్ శ్రీవాసుఁ డాసప్తరా
త్రతతాయాసమునన్ క్షణావధిగ నిద్రాముద్ర నొప్పెన్వేసన్.

అ. వే. అంత మేలుకాంచి సంతస మొప్పారఁ
బుడమితోడఁ గిలిమిపడఁతితోడ

స్వేష్టభోగగరిమ లెనయుచు విహరించె
వజహరాధినమ్యుఁడైనశౌరి.

౧౨౨

సీ, మిసమిసల్ దేటు క్రొమ్మించుమించుపసిండి డాలెసంగెడిమేటిచేలములును
అత్యుదారమ్ములైయనవద్యకాంతులై యలరారు ముత్యాలహారములును
నిద్రువనవరత్న నిర్మాణమును గాంచి పొలుపారు చు గారు పలయములును
అత్యుజ్వలమ్ములైయత్యుగ్రమ్ములై సౌరుమీఁతెడి చంద్రహారములును

తే. గీ. చాలమేలుజరీయంచుసేలుపలును
గొనబుగల నడగల మంచినట్టములును;
శ్రీనివాసోత్సవాగతులైన కవుల
కిడియెఁ బేర్చి నీతారామనృపవరుండు.

౧౨౩

ఉ, ఆమటునాఁడు గుర్మతినగాధిపు నేవను ధన్యులై మహా
ద్దామరయమ్ముమీఁగ యథాస్థితిసంగతులైననైనికుల్
సేమమెలర్చు గొల్వ నృపశేఖరుఁ డాత్మపురమ్ముఁజేరె నెం
తోముదమొప్పు దన్నుఁ బురతోయజనేత్రులు చూచి యుబ్బుగఁ.

౧౨౪

సీ. తిరుమలకెనయైన కురుమూర్తిలైలకందరము వాసమ్ము గాఁదనరువాని
ప్రావృణ్ణవీనాభిరపటలకాంతుల గెల్వఁజాలు చక్కనిమేని డాలువాని
కలుములీనెడిపాలకడలిరాపట్టి యెల్లప్పుడు పక్షమందోష్టవాని
కరుణామృతరసమ్ముదొరగి పారెడి విశాలములైనకందమ్ము లమరువాని

తే. గీ. హృదయనీరేజమందుఁ డా నెల్లవేళ
నిలిపి భజించి తద్దయాకలితుఁడగుచు
రాజ్యమొనరించుచున్నాఁడు రమ్యగుతుల
సోమభూపాలనూనుండు సురుచిరుండు.

౧౨౫

తే. గీ. కురుమతిశ్రీనివాసుని కరుణచేత
భూపమాళి నీతారామభూమిధవున
కాయురారోగ్యసుఖసంపదాత్మజవిజ
యాదికం బెంతయును వృద్ధినందుఁ గాత.

౧౨౬

శా. ఈరీతి న్నతతమ్ము నుత్సవములెంతేనొందుచుఁ బేర్చి నీ
తారామపరిభు వృద్ధిజేయుటకు నుద్యుక్తఁడెన్నార ను

శ్రీరమ్యంబయి వేంకటాచలసమశ్రీనొప్పు నక్కుర్చుతిం

జేరొప్పార వసిం చె శౌరి యధికప్రీతిం బిరయాయుక్తుడై.

౧౨౩

ఉ. బాలుడనయ్య నీకృపకుఁ బాఠుడనై నకతమ్మునక నుధీ

జాలము మెచ్చ నెంతయు రసయ్యగ నీకృతిఁజెప్పి సంతత

శ్రీలెనంగు నీపడముఁ జేర్చినయ్య కృపాలవాలల

ప్రీతిలనామనోహర తుమించి గ్రహింపఁగదయ్య మొక్కెదక.

౧౨౪

ఉ. ఇంచుక నేర్చుగల్గిన కవీశ్వరులందు నొకండైన నా

కొంచెపుబుద్ధియేడఁ ! గవిమంజరులెల్ల నుతింపలేని నీ

యంచితసద్గుణప్రజమహాత్మ్యమదేడ ! యధామతిం బ్రక

ర్పించితి నాదు గ్రంథమును బేర్చి మెయిక్ గ్రహియింపుమోహరీ.

౧౨౫

తే. గీ. అర్థమునకైనఁ బదమలకైనఁగాని

యించుకేనియు యత్నంబు నేనొనర్చ

నెట్లుచేయించుకొంటివో యిట్టిసన్ను

బేర్పణముఁజేసి యి కృతి శ్రీనివాస.

౧౨౬

ఉ. లెక్కకు నొక్కెడక సుగుణలేశము నొండక బల్పమల్పకృతిం

జొక్కక మన్మథోద్ధమయి చొప్పడు నీకృతి నాదరింపఁగా

నొక్కివచింతు నోపరమనూతనులార, కవీంద్రులార ! నా

మొక్కులు గైకొనుండు కృతి మోదమెల్వఁగఁ జీకొనుండొగిక్.

౧౨౭

క. పొచ్చిన మగు కవనమె సమీచినమె ? నూతనము సమీచినముగా

దే ! చవిచూడుండు నూతనమై చెలువలరారు లేనె యతిమధురంబా.

౧౨౮

మ. కవి ప్రాజ్ఞుడగు నేని సొంపుగఁ గృతిం గల్పించి ప్రాచీనమి

క్కవనంబంచు వచింపఁగావలయు నక్కాప్యంబు దోషైకద్య

క్రవరలొ గాంచి ' పురాతన లుకపుల ప్రాజ్ఞులైన లుగి

కవనంబిట్టిది లే ' దటండ్రు స్వకృతింగా వారలూహింపనిక్.

౧౨౯

ఉ. కొందఱు ప్రాకృతిక ముదముఁ గొంగురు ; దానికి నెంతమాత్రము

జ్ఞేంద ననూయ దాని శులఁజెందిన నూత్నకృతిక గణింపరే

మందును ! దానలేని గుణమైనను గాంచెద, రిందుఁగల్గుదా

నీం చీగఁదీతు రక్కట మనీషులే కియ్యది సహ్యమెట్లుగక ?

౧౩౦

తే. గీ. ప్రత్న సూత్న విచారము ల్పనికిరావు
మగుణముండిన గౌహియింబదగు సుకవుల
కహహ యిచ్చోటఁగాని ద్వీపాంతరమునఁ
గాని మణి పుట్టి గాఢ్యాంబుగాకయున్నె.

౧౩౫

చ. కుటిలమనీషులార ! కవికుంజరులార ! వినుండు మిమ్ము న
క్కట కడుదూరినాడ నిదికర్జముగా దిట మీదువోష మొ
క్కటియునులేదు మీమదినిఁగొల్పెడి యొరువలేమియు న్నుదు
ర్లుటనుగు దయ్య మయ్యది వికారపుఁజేష్టులు మీకు నేచ్చెడికొ.

౧౩౬

క. కవితారసమెఱుంగని దుష్కవులు గభీరమగు సుకవిసత్కృతి గుణవో
షవివేకమొనర్పఁగ బుద్ధివశేషముఁ జెందలేమి తెల్లమ జగతికొ.

౧౩౭

ఉ. చాలు నతిప్రసంగ మొకసంగఁజెప్పెడఁ బ్రత్న సూత్న రలో
దాలపు కావ్యమందొదపు చాతురియాచణఁజేయ, సద్గుణా
వాలర యొక్కటే కృతి కవంధ్యత నేర్పరుపంగఁజాలు న
చ్చీలురు ధక్షపాతమును జెందక దీని గౌహించుటొప్పునకొ.

౧౩౮

క. కవిసార్వభౌమవిరుద్రచనరుండు శతమర్షణకులభవకృష్ణుం డే
నవయుల్లాసమృత శ్రీనివాసునివిలాసమందు నేర్పుగఁజెప్పెన్.

౧౩౯

సీ. పరకాలగురువర్యపాదసేవామహిమప్రాప్త కావ్యనిర్మాణచణుండ
చరిత్రగృహుర్దంబు వాసమైతగువాండఁ గవిఘటాసార్వభౌమవిభవుండఁ
గృష్టనాముండనై నయేను భవ్యంబై న యీకావ్యరత్న మిం పెనగఁజేసి
శ్రీరాట్నవై బహిరీబహదర్శుఖవిరుదసీతారామనరపరునకుఁ

తే. గీ. గృతియిడ నతని విద్వాంసులెల్ల నేర్దు
మై నెక్కించి తూర్వరవములుసెలఁగఁ
గవిఘటాగండభేరుండ గరిమనొసఁగి
వీధినూలేగఁజేసిరి వేడ్క మెఱయ.

౧౪౦

సీ. ఎవ్వని మతిలత మవ్యమానిజతాతపూర్ణకృపారసస్ఫూర్తి మొలిచి
గురుతరరంగార్యనరసింహతాతసద్విమలకృపాస్ఫూర్తి వేరుబాటి
సజ్జయదేశికాచార్యకృపామృతభరముచే నఫల్లమై పరిధవ్లిలై
సతఁడు కృష్ణాంబికాతతగర్భకనకసంపుటరాజమానవేంకటకృత్తీంద్ర

తే. గీ. లనదరుణమణిసహజనీలమ్ము దనరు
మహిలిక్రివత్సగోత్రరామయమనీషి
కెన్న దౌహిత్రుడగుచు బ్రవన్నతిలకుఁ
డై నరం గార్యునకు మేనయల్లుడగుచు,

౧౮౧

సీ. ఫణితైలవతికృపాప్రాప్త మమౌశ్వర్యపరిచితవైష్ణవశక్తిదరుఁడు
ప్ర్యాబలిగామనివాసుండు రంగాంబకును బౌజ్జకృష్ణనకును దనయుఁడు
శ్రీనివాసార్యుఁ డెవ్వనిమాతృప్యనేయుఁడు వెంకటార్యకునుఁడు నెవనికీ
దండితండియగు శ్రీధరణీధరారాత్రికాన్యయుండగుకొండమార్యుఁడెవని

తే. గీ. క్రిచ్చె శబ్దాగమం బతికృపదలిగ్న
నట్టివానిరుపమితవాక్యప్రపంచ
ములకుఁ దలఁకి కుకవులెల్ల మూలఁబడిరఁ
టన్న సాక్షిర్తి పలుమాటునెన్న నేల.

౧౮౨

సీ. అమలరామానుజార్యమరక్షకములౌ మార్తాండముఖమహామహితకృతులఁ
దతకుదృష్టిచయనంతతమస్సంతతు లణఁచుచు నపరవేదాంతదేశి
కాచార్యుడన భూమిపలకెడి గంగాలహరిమదహరవరప్రాధవాగ్వి
భవుఁడు శ్రీకరబుక్కపట్టణసంశసంభవుఁడు శ్రీవాసాఖ్యపండితునకు

తే. గీ. నవ్తయగురంగ నాధార్యనకుడనూజుఁ
డైనశ్రీబుచ్చివెంకటార్యవరుఁడు నుర
పురమహారాజ వేంకట భూపుగురుఁడు
శాబ్దికుఁడు కార్యవేత్త ప్రశస్తి నలరు.

౧౮౩

సీ. ఆచార్యదీక్షితాఖ్యాకవంశాంబుధి కల్పవృక్షమ్ము దుష్కువికులాగ్ర
గణ్యగర్యహరుండు కలితమోచాఫలోపమితవాచావిభవప్రధితుఁడు
కవితామహత్వరక్షణవిచక్షణనిరుపమవత్సలత్వసంభావితుండు
గద్యాలసంస్థానకవియుఁ బురాణదీక్షితపండితుండు నీక్షితి వెలయుత

తే. గీ. ముక్కరకులమ్మునఁ బ్రసిద్ధికెక్కుచున్న
భూపమాలి సీతారామ భూపుఁడెలమి
మన్ననలుజేయున్దోష్ట నీమహితు లిర్వ్య
కును గణింపంగ మత్స్కృతి దనరుఁగాక.

౧౮౪

తే. గీ. శాలివాహనశకమున శైలదంతి

శైలభూసంఖ్యగలయేండ్లు జనినమీఁదఁ
దనరు రక్తాక్షియందున తపమున సిత
పక్షమున ధాతృతిధిఁ జేయఁబడియె నిదియు.

౧౪౫

తే. గీ. దాతృసంపద జగమునఁ దనరుఁగాత

సరసకవితావిలాసంబు మెఱయుఁగాత
కుర్మతీందోత్సవము వృద్ధిగొనెడుఁగాత
వేంకటాద్రిశ్వరుండును వెలయుఁగాత.

౧౪౬

చ. అరయఁగశాలివాహనశకాబ్దములందున రత్నచంద్రదిక్
స్థిరలుపొసంగ నిక్కురుమతిప్రభుదివ్యచరిత్ర భవ్యమై
పరగఁగ హేమలంబియనువత్సరమందు శతావధానులౌ
తిరుపతివేంకటేశ్వరులు తెల్లొనరించిరి శాశ్వతంబుగఁ.

౧౪౭

ఉ. సన్నతవాడరేవుకులచంద్రుండు వేంకటరత్నమంత్రి మృ
ష్టాన్నమువెట్టుచున్ నవినయంబుగ గౌరవరీతిజూపుచున్
మన్ననజేయఁ దద్భవనమంజులసౌధమునంజరించుచుం
బన్నితి మీప్రబంధమును బండితమండలి కింపునింపఁగన్.

౧౪౮

గద్య

ఇది శ్రీకింకపిండ్రీ ఘటాపంచానన విద్వత్కవి బాలకశానిధి

బాలసరస్వతీ శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

సాంధ్రీకృతంబగు శ్రీనివాసవిలాసమృతఁ

సర్వమును బంచమాశ్వాసము

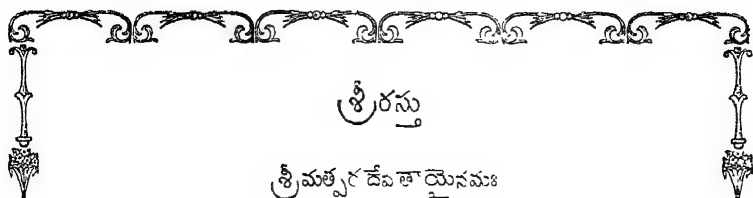
సంపూర్ణము .

శుద్ధ పత్రము.

పుట.	పంక్తి.	తత్వ.	ఒత్వ.
3	19	భూస్థలిక	భూస్థలిక
7	15	తమరు తమరు	తమరు తమరు
„	25	వీకక	వీకక
8	9	కై గా నువారి	కై గా నువారి
„	16	రై క	రై క
9	16	పల్లికి పల్లే	పల్లికి బల్లే
„	24	రాకూతురు	రాకూతురు
„	27	గారావు చెయ్యల	గారావు చెయ్యల
12	10	యనడీక మాంబ	యనడీక మాంబ
14	10	బసుల గాచుచు	బసుల గాచుచు
„	25	మగనిం	మగని
22	26	బుద్ధ	బుద్ధ
23	17	మహిష	మహిష
„	19	సరభతర	సరభతర
24	1	యనఘటిత	యనఘటిత
„	„	తులాధో	తులాధో
28	19	కనుగుణముగ	కనుగుణముగ
29	16	యిరుకు	యిరుకు
„	19	మణిఘ్రిణి	మణిఘ్రిణి
31	1	తరుచు	తరుచు
„	13	గడుపు	గడుపు
32	3	దూగుదీ	దూగుదీ
33	6	నన్నిటిని	నన్నిటిని
„	16	సమదయమ్మన	సమదయమ్మన
„	23	భువిబయో	భువిబయో
37	5	నెఱిగరంగియ	నెఱిగరంగియ
38	27	జారుముడి	జారుముడి
39	18	చెలువారె	చెలువారె
41	12	పనిబూని	పనిబూని
41	15	బాగుజేయ	బాగుజేయ

43	9	గొనంగడంద్రదా	గొనంగరభస
44	28	యెఱపుచేత	యెఱపుచేత
48	16	రజని	రజిని
49	24	కన్నుదోయి	కన్నుదోయి
51	9	నిటు	లిటు
51	16	నంబుజనీ	నంబుజినీ
52	33	నధప్రసారిణి	నధప్రసారిణి
55	2	తుండె	తుండె
56	22	గోదాపరి	గోదాపరీ
57	9	ననుకూలశ్మకా	ననుకూలమ్ముగా
„	29	వేదరికమ్ము	వేదటికమ్ము
60	8	సామగ్రికుండు	సామగ్రికుండు
61	22	దుందిభి	దుందుభి
„	24	సున్నట్టమాన	సున్నట్టమాన
63	16	గడిచి	గడచి
64	25	నధిష్ఠించె	నధిష్ఠించె
65	2	యవార్థమై	యవార్థమయి
68	2	రాయండు	రాయండు
76	13	ఆశ్వానం	ఆశ్వానం
77	8	మీనమ్ములచే	మీనమ్ములగు మీనమ్ములచే
„	27	దాటించు	దాటించు
78	26	మీద	మీద
„	27	జార	జాఱ
82	5	కేమి ' కోయణచి '	కే ' మికోయణచి '
„	7	యమరంబునలేదు	యమరంబున, లేదు
„	18	ల్పదివి	ల్పదివి
87	21	కేనితో	కేనితో
90	11	ఘృణీలహరీ	ఘృణీలహరీ
„	25	చిరుత	చిఱుత
91	28	చెలగఁ	చెలగఁ
93	14	శిశోత్తరీయ	సిశోత్తరీయ
„	19	సత్పథం	సత్పథం
94	11	జనులను	జనుల
95	32	నిరువురను	నిరువురను

బుద్ధచరిత్రము.

— బుద్ధ చ రి త్ర ము —

ప్రథమా శ్వాసము

కా. శ్రీధామం బగు నీలభూధ్రమున సుక్రిమించు వారాశివీ
చీధావశ్యముమించు దేవశమునం జెన్నారు రూపంబు, లో
కాధారంబు, హలాయుధప్రణయి, నిత్యానంది, శ్రీమజ్జగ
న్నాథస్వామి కృపాశుండు మనుచుఁ గృష్ణారాయవిద్యత్ప్రభుక. ౧

మ. 'నటుచందంబున వేషధారియట నీనాథుండు లక్ష్మీ! నిజం
బటనే?' యం చుడికించు నెన్నెల 'సర్వాత్మత్వముం జూప న
ట్టటు లా' నంచు వచించుచు న్నగు సరోజాగార దాఁ గోరి వేం
కటకృష్ణప్రభు నాటువేలధరణీకాంతాగ్నిని జేరుతక. ౨

మ. హరినాభీకమలమ్మునం బొడమి విద్యల్నేర్చి విద్వాంసురా
ల్లరుణీరత్నముగాఁగ దేవతలకెల్లం బెద్దయైమించు దే
వర దీర్ఘాయురపారభాగ్యసుతసంపత్కిర్తులం బెంచి భూ
సురునిం బోలవరప్రభుం గరుణఁ బ్రోచుం గృష్ణభూపాలునిక. ౩

మ. శతలేఖిన్యవధానపద్మరచనాసంజాతభాస్వద్యశో
వితతాశేషవరాంధ్రభూపతిసభావిఖ్యాతనామాస్మదు
న్నతికిం గారణ మైనదేవి ఘనవీణాపాణి యవ్వాణి సం
తతము నేవ్వంకటకృష్ణరాయవిభువాగ్ధామంబుఁ గామించుతక. ౪

చ. శిరమున గంగ, దేహమున శితగిరింద్రముమారి, ప్రక్క భృం
గిరిటియు, నంకభాగములఁ గేకిహయండు గజాననుండు, ముం

- దర ఋషు లిట్లు వెండిమలఁ దత్పరుఁడై కొలువున్న రాజశేఖరుఁడు కృపాశుఁడై మనుచుఁగావుతఁ గృష్ణవృపాలకాగ్రణిఁక. ౫
- మ. సకలార్వీధరసాక్షుఁడైన యచలత్తాభరత్త చే శుద్ధభిక్షుకు నానంద ఋషు ల్ధరాధిపతి యంచుం జెప్పి యిప్పించు గొంకక యాత్మేశ్వరు నీశ్వరేశ్వరునిగాఁ గావించుకొన్నట్టి యద్వికుమారీమణిపుణ్యరేఖ మనుచుకొ శ్రీకృష్ణభూపాలునికొ. ౬
- మ. కడియెద్దం జనియించి విద్య లెలమిం గాశీపురి న్నేర్చి యెప్పుడురీతిం ధవశేశ్వరంబున మహావిద్వాంసులౌ శిష్యు లెప్పుడుఁ గొల్వ న్వసించి సత్ర మొకఁ డప్పణ్యస్థలిం బెట్టి యెప్పుడుకీర్తి నిల్పిసిల్లు బ్రహ్మగురువాక్కు ల్మాకుఁ దో డయ్యెడుకొ. ౭
- మ. నలినాక్షప్రభృతు ల్త్రిమూర్తులు 'గవర్నలై,' సుర ల్క్రింద వర్తిలు నుద్యోగిజనంబులై, ఘనమణిద్యీపంబును 'స్థంఢనై,' యలరం దా నొకరాణియై జగము లేయంబామహాదేవి నిచ్చులఁ బాలించుఁ గృపాభి యాజనని కృష్ణారావు మన్నించుతకొ. ౮
- తే. గీ. కాళిదాసాది సంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాంధ్రకవులకు నతులొనర్చి
కుకవులగు వారలకు శతగుణముగాఁగ
మొక్కికొందుము మాకృతి ముట్టుకుండని. ౯
- క. తనచేసిన కబ్బముచేతన కాకవి ననుచుఁ డెల్లు ధన్యాత్ముల సత్వనిధులఁ దలఁచుట కబ్బంబను తోటకుఁ జంచ యుంచి నట్లగుఁగాదే. ౧౦
- చ. ఒకటియు రెండుఁ బద్యముల కొక్కొక గ్రంథమటంచుఁ బేరుపెట్టుకొని మహాకవీంద్రియకు డొంకక 'మాకవనంబు చూడ సార్థక' మనుకొంచు 'మాకు సరిరా రొరు'లంచును దమ్ముఁదామ మెచ్చుకొనుచు బొంగు వ్యాకరణశుంథల కంతముఁ గట్టుటొప్పుదే? ౧౧
- ఉ. ఊరును పేరులేని యొక యుప్పనిచప్పుని కావ్య మట్లు సింగారపుఁ గైతగాండ్చి పరకావ్యములం గని తప్పు లంచు సంగస్కారములేమిఁ జ్రేలుదురుగాక మహాకవి కేమిలోటు ! లజ్జారహితుల్ స్వశక్తి పరశక్తి తెలుంగక పొంగు టబ్రమే. ౧౨

ప. అని శిష్టాచారంబు నిర్వర్తించి కృతినాయకవంశావతరణపూర్వకంబుగాఁ గృత్య
వతారంబుఁ బ్రశంసించెదము. ౧౩

మ. కల దావేలనియోగిశాఖ యొక్క డక్కంజాతభూవర్ణమం
దలఘుత్వంబునఁ బోల్చు నయ్యెడ నమాత్యశ్రేణు లుద్యోగులుం
దెలుఁగుంబాస కపీంద్రులు నృజీయు నెందేనిం ధరాపాలురం
గల రానాఁడును నేఁడును స్మిగుల యోగం బిందుఁ గానంబడుకొ. ౧౪

తే. గీ. కల్మిఁ దనరారు నీశాఖఁ గాశ్యపముని
గోత్రమునయందుఁ గొచ్చర్లకొటవంశ
మలరు విదైయు నససును గలిమి బలిమి
సాజములు దీనఁ గల సత్యసంధులకును. ౧౫

తే. గీ. ఎందఱో పుణ్యపూరుషు లిక్కులమ్ము
నందు జనియించి పృథ్విజాతినంది రందు
మిగుల సత్కీర్తి గని కవు త్రేటి యనఁగ
నలరు శ్రీరామచంద్రుఁ డద్యక్షుఁబోలి. ౧౬

తే. గీ. వియ్యనయఁ బెద్దిరాజు జగ్గయ్య రామ
రావు నాఁగ జనించి రా రామచంద్ర
మూర్తి కాత్మజ, లిందఱుఁ గీర్తిధనులు
దాతృతాశూరు లధికారధన్యతములు. ౧౭

శా. అందుం జగ్గయ్యగారి నెన్నదరమే! యప్పఱ్ఱుండే శ్రీమహా
నందీశుండు వసించు పట్టనగిరికొ నవ్యస్థితిం గట్టజే
సెం దీవ్యచ్చివశేశవాలయము లాశ్రీ చూచి తీఱన్వలెం;
బొందుం బున్నెముఁ బూరుషార్థ మటకుం బోనెంచు పుణ్యాత్ములకొ. ౧౮

సీ. మొదటినుండియుఁ దుట్టతుదదాఁక నేరాజ్యమునకు గోదావరి మొనసియుండుఁ
బ్రజల పాపము పంచబంగాళముగ వీరభద్రేశుఁ డేసీమఁ బ్రబలియుండుఁ
గొండకాల్వలవాలు విండించు పెంజెర్వు లేమండలము ఫలియింపజేయు
రత్నగర్భాబ్ధ భూరమణి కెచ్చటఁ బ్రతిపదమున సార్థకత్వము వహించు

తే. గీ. నెందుఁ ద్రిదశుల కంటికి విందుజేయు
ఖిలువగల్గిన పాపిజొండలు చెలంగు

సట్టిమండల మార్చించె ననఘమూర్తి
మహితగుణకాలి జగ్గయామాత్యసూళి.

౧౯

నే. గీ. అతని కుదయించె గోపల మనఘమూర్తి
ఘోరుడు సుదారుఁ డభిగంభీరుఁ డలఘుఁ
డాత్మనిగ్రాహికారదుఁ డతని పేరు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరా పటంద్రు.

౨౦

తే. గీ. భద్రకాళీపదద్వయ్యాభక్తి కవన
శక్తి శివనక్తి తనకివి సహజములుగ
నయ్యనఘు నాత్మజుండు మహాయశస్స
నాథుడై యొప్పె శ్రీజగన్నాథరావు.

౨౧

మ. అవనిం గౌతమియొద్దను స్మిగుల భాగ్యాయత్త మా రెడ్డిపో
లవరగామము రాజధానిగఁ జిరాలంకారమైపచ్చు రా
జ్యవిశేషమ్మును నేలె నీయనఘుఁ డుద్యత్సౌభవం బొప్ప శీ
లవయశ్యాదీని కామమాంబ సుగుణాలంకార దేవేరిగఁ.

౨౨

ఉ. చక్కని చుక్క యయ్య నిమనంబును దాఁ దనగర్త పక్కఁ గా
ల్లోక్కక రాత్రులం బయలు దొక్కు నరుంధతి యంచు నామెనం
గ్రక్కున వేలఁజూపుదురుగాని మహాసతి కామమాంబకు
న్నిక్కము దోస మంచును గణించరుగా బలుగాకు లేనియొక.

౨౩

సీ. దైవతభక్తి విద్యానక్తి జనరక్తియను నివి సహజమ్ములైనవాఁడు
ఆపాదుకాంతదీప్తాపారమైన నాలవవేదమున సిద్ధుడైనవాఁడు
ప్రజలకష్టము కంటఁబడెనేని మితిలేని కరుణ చిత్తమునందుఁ గలుగువాఁడు
తనవారు పెణవారలను భేద మరయక తగురీతి జగమేలఁ దగినవాఁడు

తే. గీ. నయవిదుం డగు నాజగన్నాథమూర్తి
కొలదికాలములోన లోకుల యదృష్ట
వైవరీత్యంబునన వీరభద్రు ధన్య
కాళి నేవించి తత్పదై క్యంగు గనియె.

౨౪

సీ. ఎంతమందికి నేని నింగీ ఘ చెప్పించి పెండ్లిండ్లు చేయించె బ్రియ మొలర్కఁ
బటసజ్జేతగనపరత్రసోపానములు బాగుచేయించి మదమగొలిపె

గోటిపల్లెను నెల్లబాటసారుల కుపయోగించు సత్రంబు నొకటి పెట్టె
నన్ని యిన్ని యనంగ నలవిగాని గతి నెన్నేఁజెర్వులును నూతులెలమినించె

తే. గీ. లక్షవర్తివతం బాచి లక్షనుకృత
కార్యము లొనర్చె లోకోపకారబుద్ధి
నాజగన్నాథమూర్తి కర్ధాంగి యైన
కామమాంబిక నెన్నని కవులు గలరె!

౨౫

చ. ప్రతిశివరాత్రీకాలమునఁ బట్టనమం దనఘాత్యు లైన వి
ప్రతతుల కెల్ల మొల్లముగ భక్ష్యము లెల్లడ నొప్పుఁ గొల్లగా
మితికి నతిక్రమించుగతి మేడిని యాజ్యముచేత నామన
టతితరభక్తి భక్త మిడు నయ్యమ పున్నెము నెన్నశక్యమే!

౨౬

చ. ప్రతిదిన మాతృగేహమున బ్రాస్మాణు లెందఱికిని పడ్రస
ప్రతముగ నన్నదానమును బొంపిరివో నొనరించుటే మహా
వ్రత మని యెంచి తాన ప్రతిపక్షికి వచ్చు నటంచు విందు మా
నతి కొక యన్నపూర్ణయగు సాటి; యెరు ల్పితి నాఁగఁ జెల్లుసే.

౨౭

సీ. గాతమగోత్రవిఖ్యాతు శ్రీపెద్దాడ వంశజుఁ బెద్దవిద్వాంసుడై ది
గంతవిశ్రాంతమాగతి శ్రీశకుంతలాపరిణయ మనెడి ప్రబంధ మెలమిఁ
జేసిన నాగరాజ్ఞేఖరు మున్నమమని మల్లికార్జును మనుమని ఘనుఁ
దన చెల్లెలగు తిర్పతమ్మకు నకలంక కనఘుడో నాగరాజాఖ్యునకుఁ ద

తే. గీ. నూజ విద్యలభోజ మనోజలేజుఁ
గతితకవిరాజు యాచకకల్పభూజు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరాడ్పిడోజు
దత్తుగాఁ గొనె గామాంబ ధవుని యాజ్ఞ.

౨౮

శా. దత్తుం డయ్యును గన్న పుత్రువలె నాతం డామెయం దెక్కుడో
బత్తిం బేర్చియొ జూపుచు న్యశమునం బద్ధాదరుండై కళా
వత్తం బాల్మమునంద కైకొని సుధీపర్యు ల్బుతంపకొ లన
ద్వైతాధ్యుం డయి సత్కవిత్వగతి నెంతే వృద్ధిఁ జెందె న్నెనక.

౨౯

చ. అతిసుకుమారుఁ డయ్యుఁ బ్రభుపయ్యు శంఖేంబు గణింపఁ బోక చి
న్నతనమునుండి విద్యల మనం బిడి వేగ 'బి యే' పరిక్ష సం

- గతముగఁ దేటి యిక్కతన 'గౌర్వరు' చేఁ గడుగౌరవంబు నొం
ది తనరు కృష్ణరాట్టిభు నుదీర్ణయశంబు వశంబె యెన్నఁగఁ. 30
- క. జననీజనకులు మునుచేసిన ధర్మమ్ములను వృద్ధిజేందించి తనం
తన కొన్ని ధర్మకార్యము, లనూనముగఁ జేసె నన్యులాతని కెవయే. 31
- చ. మరుని జయించు రూపమున, మాధవుఁ బోలుఁ గృపాపరిసక్తి, నా
దరమున మేటి, యోర్పున నుదారగుణంబున నేరు సాటి? ధీ
వరులకుఁ గల్పవాటి పరిపాటి నెలరెచ్చెడు కృష్ణరాయభూ
సురవిభుధాటి కెయ్యెడలఁ జూచిన మేప్పితికోటి కల్లునే ! 32
- క. నిరతాన్నదానరక్తియు, సరసకవిత్వప్రసక్తి, శాంతి, గుణమహో
త్తరపూర్ణశక్తి సహజస్ఫురణమ్ములు కృష్ణరాయభూమిందుగ్ధనకుఁ. 33
- క. ఇతఁ డతికవితాలోలుపమతి యని వర్ణింపనేల మాటికి నీసం
గతి పృథిమానమున నరస్వతియే ప్రతిదేశ మేగి చాటుచు నుండఁ. 34
- క. ఇంతకు నెక్కుడువారలు నింతకుఁ దక్కు డగువార లెందఱు లే నీ
ప్రాంతముల జమిందారులు; శాంతమ్మున నింతవారు జనియింప రిక్కఁ. 35
- చ. కవి యనునంతమాత్రమునఁ గా దొకపద్యమునేనిఁ జక్కఁగా
నవరసభావము లెల్లఁగ నాజ్ఞముగా రచియించి తన్నుఁ జూ
డవలయు నంచు వచ్చినయెడ, నృతీ వాని దరిద్రతాభరం
బవలకుఁ దోయఁజాలిన యుదారుఁడు వేంకటకృష్ణుఁ డల్పుఁడే ! 36
- చ. ఎవరికి నేని నిచ్చుపనియే మనవృత్తి యటంచు నెంచి న
త్కవులను బండితోత్తముల గాయకులం దనియించుఁ గాని పో
లవరవిభుండు రక్షితకలావిదధీకుఁడు కృష్ణరావు మే
ష్టు వడయునంతపాటి బుధపుంగవులుం గలరే జగంబునఁ ! 37
- తే. గీ. మేను బలి యను, నాకర్ణమితిని చెల్పు
నయనయుగళమ్ము, శ్రీకారాననము నెప్పు
రామభావము, శీకృష్ణరాయచంద్రుఁ
డితఁడు వితరణియని వచియింపవలెనే ! 38
- ఉ. పాటులయందు విద్యల నపారబ్ధ గల్గిరి గాని బల్లిమిం
గాదులు లేరు, గల్గిన నుదారులు గా, రటులేని దుర్లభా

ప్రథమాశ్వాసము

7

కారులు కాకపోరు, కవికారుల కీ, రిది యెల్ల మన్మథా
కారుని గృష్టరాష్ట్రభునిఁ గారుణికాగ్రణి నాశ్రయించెఁగా.

3౯

ఉ. శ్రీ రంజితెడు వాడరేవుకులవార్ధిం బుట్టి శ్రీపావమాం
బారావు నృతిగాఁగఁ జేకొని జగన్మాన్యంబు గాఁగం జమిం
దా రై యేలెడు వేంకటేశ్వరు నపత్యం బైన గారంపు బం
గారమ్మం గొనెఁ గృష్ణరాయధరణీకాతుండు దేవేరిగఁ.

౪౦

క. బంగారమ్మ తనకుఁ దనువుం గాఁ దగు కృష్ణరాష్ట్రభువరేఖ్యనకుఁ
బంగారమ్మ యెలమి నధాంగం బై యొప్పు టొక్క యబ్బుర మగునే.

౪౧

మ. ఘనుఁ డాతం దొకనాఁ డనూన మగువేడ్కం గొల్వ గూర్చుండి మ
మ్మును శ్రీమత్పరదేవతామహిమసంభూతాశుధారాకవి
త్వనితాంతప్రతిభావిశేషరచితాపారప్రబంధానుబం
ధనులఁ దివ్యతావధానధనులం దర్శించి పల్కెం గృవఁ.

౪౨

నీ. తగ నాత్మకూరునీతారామభూపాలుఁ డేన్గ నెక్కించి యూరేగఁ జేసె
గద్వాలరామభూకాంతుండు గౌరవస్థితికై బంగారు బిరుదు లిచ్చె
నానందగజపతిత్వా శేతయును దగిన కవీంద్రులంచు మన్ననయొనర్చె
శ్రీరాజగోపాల కృష్ణయాచనృపాలుఁ డవధాను లంచు గౌరవము చూపెఁ

తే. గీ. జెన్నపురిరాజ్యమందు వసించు రాజ
వరులు మిము గారవింపని వారు గలరె
జగ మెఱిగినప్రాప్తానునకు జందె మేల!
నరస తిరుపతి వేంకటేశకవులార !

౪౩

వ. అని బహుకరించి మీరచించిన ధాతురత్నాకర కాశీసహస్ర వీధీరూపక
శుకరంభానంతాదాది సంస్కృతభాషాప్రబంధంబులును శృంగారానంద దీపి
భాగవత శ్రీనివాసవిలాస లక్షణాపరిణయైహికమాహాత్మ్యాదులగు నాంధ్రప్రబంధం
బులును ననేకమ్ములు ననాధ్యతరమ్ములునగు శతలేఖనవధానాప్తావధానాది
కవితావైచిత్ర్యంబులును మీయశమ్మునకు సాక్ష్య మొసంగు నని మఱియు
నిట్లనియె.

౪౪

తే. గీ. ఇద్ద లేజుఁ డైన బుద్ధదేవుచరిత్ర
నుశ్వహూఃముఖుల ననుసరించి

యస్మదంతముగ సాంధ్యకావ్య మునర్పుఁ
డనుచు వీడ్చు మిచ్చె నాదరమున.

౪౫

క. ఇచ్చిన నైకొని మనమునఁ బొచ్చెము గనరానికూర్మి పొనఁగఁగ నెంతే
హెచ్చగు సంతసముం గని సచ్చరితుం డితఁడు కృతికిఁ జాలు నటంచుకొ. ౪౬

చ. అనువుగఁ గృష్ణరాయలు జయాంకుఁడు మున్నల తుంగభద్రయొ
డ్డునఁ దనరాజ్య మేలుచుఁ గడుం గవిరాజుల నాదరించియుం
దనపరిచారికాతనయతం దిగఁద్రావఁగ నెంచి కృష్ణరా
డ్డునఁ డయి పుట్టె విప్రుఁ డయి గౌతమియొడ్డున నంచు నెంచుచుకొ. ౪౭

నీ. ఎవని చూడొగమాతివిభూతి తెల్పుఁ దల్పొకం బైన బియ్యే పదంబు
ఎవని భాషాభిమానవిభవంబు వచించు నెంచి చేయించు సత్కృతిచయంబు
ఎవని కపింద్రగౌరవము చాటించు ముద్రాపితప్రాక్కవిగ్రంధపటలి
ఎవని యగణ్యపుణ్యవిశేష మెఱిగించు నత్త కోడండ్ర యనోన్యమైతి

తే. గీ. యతఁడు కొచ్చెర్లకోట వంశాంబురాశి
చంద్రుఁ డురుక్తిర్ని సాంద్రుఁడు శాంతిపరుఁడు
రామచంద్రవేంకటకృష్ణరామచంద్రుఁ
డనితరఫృతిభాశాలి యనియుఁ దలఁచి.

౪౮

వ. విద్యజ్ఞనమనశ్చకోరచంద్రాయమానుండును సత్యభాషాహరిశ్చంద్రుండును భోగ
దేవేంద్రుండును నాశ్రితరక్షణోపేంద్రుండునునగు నాభూనురేంద్రున కభ్యుదయ
పరంపరాభివృద్ధిగా మారచింపంబూను బుద్ధచరిత్రంబునకుఁ గథాకర్తమంబు.

కథాపారంభము.

మ. ఇల సాకేతపురాంతికంబునను శోహిష్యాపగాతీరమం
దలసుప్రాభవ మైన మందుముల కత్తంతంబు దావాపునం
బొలుచు వీధి దొకఁ డెల్లవృత్తులు యశమ్ము స్సౌఖ్యము న్నంపదా
దులు ద న్నేప్పుడుఁ గొల్పఁగాఁ గపిలకన్యాయోగి చూడ్పఱగకె. ౫౦

చ. అమితసితోన్నతంబు లగు మార్కటముం గని పెండికొండ నె
త్తము లను భ్రాంతి నొంది జలదంబులు నిచ్చులు విశ్రమించుచుకొ
బ్రమదమున న్నయంబునఁ బ్రభాసమున న్రసతాద్రితోడఁ గు
ల్మ మని తలంచు పౌరుల యథార్థమనీషులఁ జేయుఁ దత్పరికె. ౫౧

ఉ. హాకము గల్గు తన్నగరసాధములకొ రతనంపుఁగ్రొంజిగిం
జీఁకటివోలె లేమియును శేర భయంపడుచుండు నుత్తమ
శ్లోకులు పౌరు లందు మనిలో ముదమందుచు నున్నవో యనకొ
జోక యొనర్చుఁ దత్పరము చూపజకు న్నడిరేయి నేనియుకె. ౫౨

చ. పణముగ నింహకర్ణ ములపై రతనంబులు దాపినట్టి తో
రణముల రామణీయక మరంగులరంగులు నేపురంబు తో
రణముల కిండ్లకెంగును సరాసిరిలేమి బరిస్పరంబుగాఁ
బణమున మీటుచున్నగతి భాసిలుఁ దిత్తురిమందు మాడుపుల్. ౫౩

మ. తనపై నేస్తము గల్గు తమ్ములకు సంతాపంబు గావించు వా
రని కాంతాముఖిచంద్రులం జెనక నిత్యంబుం బతంగుండు త
ద్దనసాధంబుల త్రోవఁ బోవుదుఁ గడుం గాగించియుం జూచి కా
ననిచింతం బడుచుండుఁ బ్రత్యగువధిం దాఁ గోపకత్తాంగుడై. ౫౪

చ. 'శతమఖుఁ డానుగాక మనశాక్యనృపాలురతోడఁ దుబ్బుఁ డే
గతి నగు ? నల్పు లిచ్చిన ప్రకారముగా బిరుదంబు చెల్లునే !
యితనికిఁ గల్గు నా బిరుదమే దుడిపించెద' నంచుఁ దత్పురీ
సతి పయికెత్తు కే లన వ్యజంబుల పెల్లలరారు నవ్వరికె. ౫౫

తే. గీ. నీటఁ బాడఁచు చుచు లంకను లోటగోడ
హరిపదము ముట్టె నన్నను నగుచు గాని
కడలిసలై లోకము గల్గు నగడ్డ గడ్డ
హరిపదము ముట్టె ననుట మనోమృతంబు.

౫౬

తే. గీ. గజములో యని తలచె నగజము లగుచు
నాగములె యని తలపోయ నగములగుచు
గొండపాడుగుగఁ బురిచుట్టు నిండియుండు
దొండములు గల్గునట్టి జంతుప్రజంబు.

౫౭

తే. గీ. శాక్యపరిపాలకుండు విస్తారయశుండు
వికృమకృమపంతుండు చక్రవర్తి
యేలు నప్పట్టణం బుచరేశ్వరుండు
నాఁగ శుద్ధోదనుండు సన్మార్గధనుండు

౫౮

తే. గీ. సకలసామంతమూర్ధాభిషవనగలిత
కలితజలబిందుదలదిందుఖండమండి
తోజ్వలాంగుండు నైన శుద్ధోదనునకు
ధర్మమునఁ దుల్యుఁ డొక్క పృథానుతుండు.

౫౯

చ. జవనహయంబు నెక్కు రభసంబును రౌతులు మెచ్చులాడఁగా
నెవఁడు కరాసిచే నఱుక నీల్గిన శాత్రువికద్విపేంగ్రము
ల్పవిలిన నెత్తులం బలకఁబాటిన ముత్తెఘజేర్లు గ్రక్కుచుం
బువులను దోయిలించుగతి బోరగిలంబడు సంగరస్థలికె.

౬౦

మ. ఉపరాగంబులు నిష్క్రమించి రవి లోకోన్మోదముం ఁయు న
ట్లపకారం బొనరించు శాత్రువుల జక్కాడించి శుద్ధోదనుం
డుపకారం బొనరించుచుం బ్రజలవై నుల్లాసముం జూపుచుం
గృప నీలోకము నేలఁ బెగ్గడల యంగీకారము ల్లోడుగఁ.

౬౧

ప. భూభృద్వరుండయ్యు సపక్షపాతుండు, నీత్యరుండయ్యు సమద్వష్టిప్రసారుండును,
బ్రహ్మతైరానుండయ్యు మదానుపేతుండును నగు నాశుద్ధోదననృపాలుండు సకల
సామంతనృపాలసమర్పణమామదానశ్రమదధారావాహినీపంకిలభవనాంగణంధై
రాజ్యంబు నేయుచు మాయాదేవియు గౌతమియు నను నిరువురు నెలందుకలం
పెండ్లియాడి సుఖం బుండె.

౬౨

సీ. తానకం బేకాంత దైవభక్తికి సాధుగురుజనాసక్తి కేతరుణి కుదురు
ప్రజలపాలింటి కేభౌమిని జనయ్యత్రి చుట్టల కేసాధి పట్టుఁగొమ్మ

పతి శేనరోజాక్షి పంచప్రాణంబులు పరశుద్ధి కేతల్లి పాలవెల్లి
కరుణానివాస మేకలికి భృత్యుల కెల్ల గులకామినులకు నేలలన యొజ్జ

తే. గీ. నిజముగఁ గటికిఁకటి నియతి గలుగు
కలికికొలముల చేదేవి నెలంగుఁ డెచ్చు
మణి యగుదు నట్టి పతిరథ మాయనంటి
నెలఁతుకలు ముగ్ధుగంబున నిండునుచ్చు.

౬౩

ఉ. ఆరమణీలలామ యొక యామినియం దొశికంపు కేళికా
గారమునందు మంజులతఁ గాలెడు సాన్మున భర్తఁ గూడి స్వే
చ్చార్తుల నెల్లంగి యొక స్వప్నము గాంచెను నిద్రలోన నం
భోరుహమిత్రమండలము కొ డ్వరజామున కొప్పనప్పుడుకొ.

౬౪

తే. గీ. పట్కిరణయుక్తమైన సత్కేత్ర మొకఁడు
పాటలపరిభ దిక్కుల దిటుకొనఁగ
నాకసమునుండి కుడిప్రక్కఁదాకి తనదు
గర్భమునఁ జొచ్చినట్లు లక్కలతెఱంగు.

౬౫

ప. ఇట్లైతలోదరి కలగాంచి యల్లన మేల్కొని యక్కల నిక్కము తనపతికిం జెప్పి
పదపడి బంధుజాతమ్మున కెఱిగించిన శుభసూచకం బనుచు నెల్లరు నానందించి
రదియునుం గాక.

౬౬

శా. యావద్భూపరిపాలకుండయిన శాక్యాధీశురాజ్యంబు తా
వై వర్తించు ప్రజ ల్గ్రామక్రమముగా నవ్వార్త యందంద యెం
తేవేడ్క నివి చావుపుట్టుకల మాయింపించు నిర్వాణరూ
త్యావిర్భావము చెందినట్లు గని రత్నంతపరిమోదస్థితికొ.

౬౭

చ. నెనుకటికన్న నెల్లపృథ్వివలయంబును బాడిపంటలం
దనరట యాదిగాఁ గలుగు తత్తదశేషవిశేషము ల్లనుం
గొనుచు నృపాలురాణి కల కుంభిని కెల్లను మోదదాయి య
య్యె నని యశారమైన సుఖమెగును జెంది రనేకంగులకొ

౬౮

చ. పదపడి రాజునానతి సభాస్థలి స్వప్న ఫలపరివర్ధకు
ల్లువ మలరంగ స్వప్న ఫలము న్నవించిరి 'దేవ! యెంతశే

నిఁ దగిన స్వప్నమియది గణింపఁగ శక్యమే నీదు భాగ్యసం
పద! జగదేకరత్నము నశత్రుముఁ గాంచెదు నిశ్చయంబుగఁ.

౬౯

కా. ఆపుణ్యాత్ముఁడు సార్వభౌమపదవిం బ్రాపించి సామంతభూ
మీపాలు ర్దనుఁగొల్వ నెల్లరును మేల్మొలచు శ్లాఘింప నా
శాపాలేషునిభంగి యీభువనము న్నానింగుఁ, గాచేని వి
ద్యాపూర్ణం డయి సర్వలోనులను నిర్జ్యోతంబ మిచ్చుం గృహక.

౭౦

క. పదపడి యమ్మానిని దౌహృదలక్షణము న్నసించె హృదయేగుఁడు స
న్మదమండఁ బ్రథమగర్భం బది శరత్తు మోద మిచ్చుట్రుం బగు నే.

౭౧

ఉ. ఈరుచిరంపువార్త వినునెల్లరి నెమ్మది మోచుమట్ల వి
స్ఫూర్తఁగాంచె గర్భ మలసాధ్వశిఁ జానఁ బ్రీతిక్షణంబున
నోరుకు వీరిక గొల్గి నోమఁకి నొగ మెల్ల వెల్లనై
యారయ నయ్యో జూచుకములం గొడి నె న్నలు పంఠకంఠమక.

౭౨

తే. గీ. ఉదరమునయందు భగవంతుఁ డుంటఁజేసి
యధికశోభ వసించె నయ్యధిపురాణి
వెన్నెలల కన్ని చెస లొక్క విశ్రవదైన
వెండిమలనెత్త మలమోచ్చియందుఁగాడ.

౭౩

తే. గీ. మించుఁ గడుపున ధరియించు మేఘమాల
పోల్కిడనలోన బోధిసత్వుని ధరించి
ధరణి దీనాళి దారిద్ర్యతాపశరము
మాయ ధనవృష్టి గురిపించె మాయ యపుడు.

౭౪

క. పరిపూర్ణగర్భవతియై సరసిజముఖి పుట్టినెంటిచాయకు వెంటం
బరివారము రాఁ జను నననరమున గారి నుచనముచక్కటి నొకటక.

౭౫

చ. అనయముఁ బూలఁ బిండల ఫలాభ్యులం దులఁదూగుచుండు లం
బినియను చెట్లతోఁపుఁ గడువేడ్క యెల్లగఁ జేరునంతఁ గగి
క్కునఁ బ్రసవంపుభంగి యొకకొంత కనంబడ నాపె యాన మొ
య్యన నిలువంగఁ జేసి డిగి యల్లనఁ గొండొక యొక్కెడక.

౭౬

చ. నిలువంబడి యొక్కపలాశవృక్షాఖి చేతులం బట్టికొని ప్రసవవేదనాపర
నశయై యుండుపట్టున వచ్చులాశవృక్షంబు;

౭౭

మ. తనకొమ్మట్టిగవంచి యెట్లెడలఁ బత్రోవ్యాప్తిఁ గావించి నూ
ర్యనిరోధం బొనరించె గొడ్డుగితి నారా : వింతె, యాసాధ్య ని
ల్చినచోట న్యాయనీయ మట్ల మెలచె న్నేజ్జొంపము బూలు, మీఁ
దను నేటిక్కటి వచ్చెదావునకు నేత్రప్రీతి సంధించుచుకొ.

2౮

ఉ. ఇట్టి విచిత్రచర్యలకు నెల్లను నెల్ల సమస్త నివ్వలం
భట్టుఁడు కాఁగఁజూడు పరతత్త్వవిశారదుఁ డార్యసంతకు
లట్టినభాగ్యశ్రేణి యలకాంతకుఁ బుత్రోమఁడై త్తణంబునం
బుట్టె సమస్త లక్షణముజ్జ్వలమై తనమూర్తి యెప్పఁగకొ.

2౯

తే. గీ. మొగిలుతెర దాఁటి రవి పచ్చుపగిది మాతృ
కుక్షి వెడలిన యాజగద్రక్షమూర్తి
యెఱిగి నంచులు వన మెల్లయెడల నిండి
పండు వొనరించె బాలాతపంబుమాడ్కి.

౩౦

క. చందనయాపముతో సరియందముగల శాక్తిభూపరాత్మకు మీఁద
న్యందారపుష్పవర్షము బృందారకు లెల్లరుఁ గురిపించిరి శేర్మికొ.

౩౧

ఉ. అల్లలనాడె వాతహతమా తరిలాగు ధరిత్యి యంతయుం
జల్లనిగాలి వీచె, రవిచంద్రులు మున్నటికంటె హెచ్చు భా
సిలిరి, దిక్కరుల్ మదముచెన్నున మించెను, బొద్దె వార్ధులుకొ
మొల్లము పల్లవించె నగము ల్పహనీయుని జన్మవేళలకొ.

౩౨

మ. అహహా! యెంతమహానుభావుడో కదా యాతండు దిక్పాలకు
ల్మహి కేతెంచి పగ్గనూసమేతముగ భర్మస్థితమై యెక్కుడో
రహి నొప్పొరెడి యానమం దునిచి గర్వం బింతయు న్లేక తా
ర్షహియింపం దగువారలై నగరికిం బ్రాపించి రన్నట్లునకొ.

౩౩

తే. గీ. సురలు మోయు కలాచికోపరితలమున
జనని యొడికట్టు లోపలఁదనరునినువు
సంజకెంజాయచాటున జనులచేతఁ
జూడఁబడు బాలశశిచేభిఁబడఁ జెంచె.

౩౪

ప. ఇట్లు దిక్పాలకానీతం బగుయానంబు కపిలవస్తుపురక్షిం జనుదెంచునమయంబున
నబ్బరంపడు పౌరు లందఱొకస్మికం బను తదదంతంబు సాంతంబుగా విని
గుందుఁ జని శుద్ధోదనున కెఱింగించితి.

౩౫

క. కని శుద్ధోదనుఁ డానందనిమగ్నుం డయ్యె దేవతలు మనుజులు నాఁ
గను భేద మించుకయు లేక నియతమోదాతిశయము నందిరి పౌరులౌ. ౮౬

ఆ. వె. పుడమి యెంత పెట్టి పుట్టెనే యనియు శు
ద్ధోదనుని డబండయోగ మనియు
నతనిభార్య కెవ్వరైనను లొచ్చని
యు సురలెల్లఁ బొగడిరెసక మెసఁగ. ౮౭

చ. మును గలనాఁడు పండితు లమోఘపచన్ములు చెప్పఁగూట లే
దినమున లక్షణాధ్యక్ష మగు లేజము వొల్చెడు పుత్రుచందము
నృనమున నెంచి యీతఁడు సమస్త నృపాలకిగోవిభూషణం
బవఁడగు రాజచంద్రుఁ డవునా నని సంతస మం దెఁ దండ్రియున్. ౮౮

తే. గీ. అంతియే కాని సంసారమపలఁ ద్రోచి
జ్ఞానియై జ్ఞానులకు నెల్ల జ్ఞానబోధ
మొలవఁజేయుచు సన్యాసమును ససించు
నని యెఱుంగఁ ; డేరికెఱుక భాష్యర్థగతులు ! ౮౯

సీ. విరావణమునైన నక్కుఁ దన్నఁగఁజాలు చేవగల్గు ననేకపాపభులును
నుచ్చైశ్శ్రవసముతోనొఱపుఁ జూపెడి చక్కనైన వేగమువొల్చినతృప్తతులు
పవిత్రోడ నెదిరించి బవరం బొనర్చఁగఁ జాలిన యాయుషసుముదయములు
చింతామణికి సిగ్గుచేయఁజాలెడి మంచి నిగ్గు గల్గిన రత్ననికరములును

తే. గీ. బునుఁగుఁ గఘ్టారియు జవాబియును ననర్హ
మైన ముత్యాలహారమ్ము లట్టిసేలు
వులు నుపాయనముగ నృపావళులు చూడఁ
దరలి వచ్చిరి తండ్రోపతండములుగ. ౯౦

ఉ. వెండియు నాఁడు సంతసమువెల్లిగొనంగను జారులెల్లఁ బూ
ర్తండన మాచరించి మృదుమంగళనిస్సనవృత్త గీతము
శ్రొండుగ నెల్లవోటులను మేకొనఁ గేవలసౌఖ్యమగ్నులై
కొండొకనంగతు ల్లలఁపుగొల్పక వర్తిల్లి రేకరీతిగన్. ౯౧

చ. చిరముననుండి తాఁ డపమునేయుచు యోగసమాధినున్న స
త్పురుషుఁడు వృద్ధమూర్తి యసితుం డను నొక్కమహానుభావుఁ డు

ధృరగుణుఁడైన బుద్ధుఁ డొకతొయ్యలికిం జనియించె నంచు నం
బరమున నొక్కవార్త విని షట్టంగరాని కుతూహలంబునకొ.

౯౨

క. అమరుగతిఁ గపిలవస్తుపురమునకుఁ జనుదెంచి వేగ రాజన్యని సా
ధము చొచ్చి యచ్చటిప్రజాసముదాయముతోడ రాజసన్నిధి కరిగెకొ.

౯౩

ఉ. వచ్చినమానిఁ గాంచి జనవల్లభుఁ డల్లన లేచి మ్రొక్కి లో
మెచ్చుచుఁ బాద్యమిచ్చి మది మెత్తని బత్తియుఁదత్తఁటింప నీ
యిచ్చ యొనర్తుఁ జెప్పఁగదవే' యని చేతులు దోయిలంపఁగా
నచ్చపుఁజేర్చి నిట్లనియె నమ్ముని తేనియ లొల్కుపల్కులకొ.

౯౪

ఉ. ఈవినయంబు కొ౯ త్తయగునే కులపూర్వులపోల్కిఁగాకనీ
కీవి నయంబున నృజల నేలుటయందు సమాను లెవ్వ రో
కోవిదమాన్య ! నీవు జనకుండవుగా నుదయించె బుద్ధుఁ డన్
దేవుఁ డటంచు వింటి విని దేవరఁ జూడఁగ నిట్లు వచ్చితికొ.

౯౫

ఉ. నావుడు రాజచంద్రుఁడు మనంబున నుబ్బుచు లేచి వెంటఁగొం
పోవఁగఁ బోయి కాంచె ముని ముద్దులబాలు దయావిశాలు నీ
రాసనితాంగుఁ జక్కఁకమలాంకితపాదుఁ గళావిసోదు దం
తావళవస్తికేశు జనతానుతరూపు నిరస్తపాపునికొ.

౯౬

తే. గీ. గౌరితోడమీఁద నున్న కుమారుపగిదిఁ
దల్లియొడినున్న పాపనిఁ దనియఁ గాంచి
మరలె యతియును గన్నులదొరలునీరు
పంచి తెప్పలచే నప్పళించుకొనుచు.

౯౭

తే. గీ. తనయుఁ గని కంట నీ రెప్పలుతపనిఁ గాంచి
యేదియో కత మంచు శుద్ధోదనుండు
కాలు చేయి వడంకఁగ గద్దదన్య
రమ్ముతో నిట్లనియె దైన్యరసము గదుర.

౯౮

క. కడునదృతజన్మము గల కొడుకుం గని దేవుఁడనుచుఁ గొనియాడియు నా
కడుపు పగులంగఁ గన్నులఁ గడుకొల్పితి నీ రి దేమికతము మహాత్మా !

౯౯

మ. పలితాత్ముండను ముప్పువాడను మృతప్రాయుండ నాకుం జలాం
జలి యిచ్చుం దరియింపఁజేయు నని యుత్సాహంబుతో నున్న యా

హలపా పైల్లనుగంగలోఁ గలియ దీర్ఘాయుండు కాఁ డేమీ, కాఁ గల కార్యం బెఱిగింపఁగావలె నమస్కారంబు గావించెదఁ.

౧౦౦

క. కన్నులు తెఱవని పాపండు చిన్నారీమొగుండు గల్లుచిలుతఁడు పెంపుం
జేన్ను గను నంచు నున్నాడెన్నె చురదృష్టవంతుడను గాను గదా !

౧౦౧

మ. గుణదూరుం డగునో ! సవా పృజలబాగుం గోరఁడో ! శత్రుమా
రణభీరుం డగునో ! కరంబుఁ బరదారావిత్తుముల్ గోరునో !
పణపీరుం డగునో ! నయంబుగను విద్వాంసుండు గాఁడో ! దయా
చణభారుం డగునో ! విరాగమున సంసారంబు వర్జించునో !

౧౦౨

తే. గీ. అనుచు నశ్శీలమునకు భయంబుఁ జెందు
కపిలవస్తుపురీందుగినిఁ గాంచి మాని
‘భయముఁ జెందకు మయ్య, నృపాల !’ యనుచు
భావిగతిఁ జెప్పఁబోవు నవసరమందు.

౧౦౩

క. అంతంతం గని యమ్మహామహుని మాయాదేవి లో నెంతయు
స్సంతోషం బిగురొత్త నమ్ముని పదాబ్జాతద్వయిన్ వైచె శ్రీ
మంతుండుం గుణవంతుండు న్నిగుల ధీమంతుండు నాయుర్యశో
వంతుండు న్సుతుఁడొ నటంచు ; నటువైన న్యోగి దొడవులన్.

౧౦౪

చ. తొలగి భయమ్ము భక్తియును దోరముగాఁ గనుపట్టె నవ్వరో !
తెలియఁగలేవు గా కితని తేబము సర్వజనాభివంధ్య మి
య్యలఘుండు నమ్ముఁడెల్లరకు నారయ నీతని కెంత పెద్దవా
రలును ననమ్ములంచును గరమ్ములు మోడ్చి నమస్కరించుచున్.

౧౦౫

క. ఆతనిపాదము లుంచిన భూతలమున ధూళి హస్తమునఁ జేకొని య
త్యాతభక్తి స్థిరమున వేతాలిచె నతఁడు తత్త్వవేత్తలై నెగడన్.

౧౦౬

చ. ఎనిమిదిసార్లు ధూళి గదియించి శిరమ్మున నంతఁబోక య
య్యలఘుని యంఘ్రిలందుఁ జెలువారెడు చిన్నములెల్లఁ జూచి యిం
తని యనరానిమోదమున నమ్మహానీయు గుఱించి దైవభా
వన దనరంగ నిట్లనె నవారిములై పులక ల్బనింపఁగన్.

౧౦౭

క. బుద్ధుడ వై జగముల కవిరుద్ధ బగుజ్ఞాన మిచ్చిపోవుచును ననం
బద్ధపుమతముల ద్రుంచుచు నిద్ధచరిత నెగడఁ బుట్టితీవు మహాత్మా !

౧౦౮

క. ఏ నతివృద్ధుడ నగుటకొ జ్ఞానము నీవలన బొందఁగా నోచఁగ లే
దైనను జగ మెల్లను నిన్నుని తరించుటకు శంకయుండదు దేవా. ౧౦౯

క. తన కపాప్రయం బైనది కొనవచ్చునె, దాని కేమి ? గుణుని వగు నిం
గనుఁగొనఁ గల్గెను సంతసమును బొందితి నింతకన్నఁ బుణ్యము కలదే. ౧౧౦

ప. అని శుద్ధోదనుదిక్కు మొగం బై యిట్లనియె. ౧౧౧

క. జర తరగలుగా, మరణము యురముగ, రోగములు నురుగుచండముగా దు
స్తరముగు సంసారాబ్ధి దరియింపంజేయు తరి యితండు నరేంద్రా ! ౧౧౨

క. ప్రతములు చక్కంబులుగాఁ, బ్రతిభ జలంబుగ, సమాధి పారంబుగా
పోతమగు ధర్మనది నీ రితఁడే త్రావించువాఁడు తృప్తాదీతులకొ. ౧౧౩

క. విషమం బగుచును దత్తద్విషయావృత మైన తప్పు తెరువునఁ బడు కి
ల్పిషవంతుల కీతఁ డకిల్పితమోక్షపదంబుఁ జూపుఁ బృథ్వీనాథా. ౧౧౪

తె. గీ. విషయశుష్కేంద్రనమ్ముల విస్తరిల్లు
మోహదావాగ్నిలోఁ బడు మోఱుతులకుఁ
బ్రాణదానం బొసంగి కాపాడుకొఱకుఁ
గారుకగ్మిలైన ఘనఘనాఘన మితండు. ౧౧౫

మ నరపాలై కశిరోపతంస ! కడుధన్యం బయ్యె నీపుట్టు ; నె
వ్వరు నీకు న్నరి గారు ; నీగృహము సౌభాగ్యం బగణ్యంబు ; జ్ఞా
నరసాయంత్ర త నెల్లలోకముల యజ్ఞానంబు నోకార్ప ని
ట్టిరు తా మెచ్చటనో జనింతు చిరయాశికొ దేవతాంశంబునకొ. ౧౧౬

ప. అని వెండియు. ౧౧౭

చ. నరపర ! యొక్క కారణమునకొ భవదీయగృహం బద్ధుష్టవ
త్తర మనియు న్నవించుట కేదం గడు సందియమందుచుంటి ; నె
వ్వరికిని జన్మ మన్నది ప్రపంచమునం గడు దుఃఖదం బటం
చరసినవారికి న్నరణమన్నను జంతు జనింపకుండెడికొ. ౧౧౮

ప. అని మాయాదేవివంక జూచి కనుఁగొనలం జూచు నీ రత్యధికంబైన నరేంద్రు
హృదయంబు పగులం జేయుచు నిట్లనియె. ౧౧౯

కా. ఏతాదృశమహానుభావునకు మాతృత్వంబు చేకొన్న స
త్పాతివ్రత్యగుణాభిరామ వగు నీబాము లచ్చుతిం బొందు ఘే

కా తప్పక? విను, నేటి కేడవదినంబందుక భవత్కాయసం
పాతంబా; నిక సౌఖ్యదుఃఖముల సంబంధంబు నీ కేటికిక? ౧౨౦

మ. అని యయ్యోగి తనంతఁ దాఁ జనియె; మాయాదేవియుక యోగి చె
ప్పినకాలంబునకుక మృతిం గని జగద్యేష్ఠ్యంబుగా దేవతాం
గన లెల్లం దనుఁ గొల్ప న్వర్గమున వేడ్కల్పీఱఁగానొప్పె; స
త్యనిధి యోగులు సెప్పువాక్యము లవంధ్యము ల్గదా యేరికిక! ౧౨౧

వ. పదంపడి రాజును గొండొక విచారించి గతంబునకుఁ గర్తవ్యంబు గానక యతనిం
చెంచుటకుఁ దన ద్వితీయకళత్రంబగు గౌతమిసేర్పఱచిన నామెయుం దన
కన్నకుమారుంబరె నొడియం దిడుకొని నంత. ౧౨౨

క. జ్ఞాని యగునీతఁ డితరుల జ్ఞానం బిడి యిట్లు పోవఁగలఁ డనుగతి న
ద్దాని చనుఁబాలు బాలుని పాఠిణంబులు నిలిపి పెనిచె బలుపు మిగులఁగజ్. ౧౨౩

ప. శుద్ధోదనుండును బదియవదినంబున సర్వార్థసిద్ధుండును నామం బొనరించినఁ
జారు లండఱును నీతనిపుట్టువుకతన సర్వార్థసంసిద్ధి కాఁగలదు గాన నప్పేరు
సార్థకం బగు నని సంతసించి రంత. ౧౨౪

నీ. నెల మూఁడువానలు నియతిగా వర్షిం చెఁ బడమి సదా సస్యపూర్ణ యయ్యోఁ
గుంభప్లుతిగఁ బాలుగురిపించె గోవులు చతురంగబలము విస్తార మయ్యె
నరిరాజులకు భయంకరమయ్యె రాజ్యంబు గుర్మార్గులకుఁ బ్రోలు దూరమయ్యె
గులకామినులయందు గొఱుడలు లే దయ్యె జారచోరులబాధ సమసిపోయెఁ

తే. గీ. బాపము నశించె ధర్మంబు పాదుకొనియెఁ
గఱపు కఱవయ్యె లేమికిఁ గలిగె లేమి
కపిలవస్త్రపురేంద్రు నగారమందుఁ
బిన్న నెలమాడ్కిఁ బుత్రుండు పెరుఁగుచుండ. ౧౨౫

చ. అడిగిన నీనివాఁడు వ్రతమన్న ను జేయనివాఁడు కల్లనా
జడియనివాఁడు బందుగుల సఖ్యము గోరనివాఁడు కొండెము
ల్పొడిచెడువాఁ డనూయ మదిలోఁ గలవాఁ డొకఁ డైన భోధిస
త్వుండు గలరాజ్యమం దరయఁబోయిననుం గనరాఁ డొకప్పుడుక. ౧౨౬

క. పూవుంబోటలు నూతులు బావులు సత్రములు దేవభవనంబులు పెం
జావడులును గట్టించిరి భూవరతనయుండు వృద్ధిపాండం జనముల్. ౧౨౭

క. ధనముం దాఁపఁడు కామమునకై, ధనమునకు ధర్మముం జేయఁడు, ధర్మనిమిత్తము పాఞ్చులపైఁ గనికరముం బాయఁ బోఁ డొకండ్లైనఁ బురికొ.

ప. ఇట్లభ్యుదయోన్ముఖులై కృమకృమంబుగా వర్ధిల్లు కపిలవస్తుపురీందుని రాజ్యంబు పగిది సర్వార్థసిద్ధుండును వృద్ధిఁ బొందుచుండె. ౧౨౯

తే. గీ. అంత నెన్నిదియవయ్యేట నవనిపతీయుఁ
గొమరునకు విద్యలను గడల్కొనఁగఁజేయ
నెంచి మంత్రులతోడ యోజించెఁ దగిన
దేశికుం డెవ్వఁ డీరలు తెల్పుడనుచు. ౧౩౦

ఉ. అంతయె కాని యీతఁడు మహాత్ముఁడు వీనికి నిట్టివిద్య లా
పంతయు జ్ఞానదాయకత నందమి నిక్కము భూతపూర్వమై
యంతయు నిమృహామహునియం దలరారు నటం చెఱుంగఁ ; డా
నంతతీయందు వత్సలత సర్వమును నృఱపింపఁ జేసెడికొ. ౧౩౧

ప. ఇట్లాడయం డడిగినఁ బ్రెగ్గడ లంద టిట్లనిరి. ౧౩౨

శా. విద్యానంతులకేమి యెల్లయెడల నిచ్చేసి యున్నాడు; నం
సద్యోసామణిభూషణాయితఁడు విశ్వామిత్రుఁ డాధీరుఁ
తవ్యోగం బొనరింపఁగాఁ దగిన విద్వాంసుండు నీ వాత్మజుకొ
నద్యం బాతని కొప్పగింపు మణివాసశ్రీల నర్పించుచుకొ. ౧౩౩

చ. అనవుడు నట్లకాక యని, యానృపుఁ డాబుధుఁ బిల్వఁ బంచి, పు
తుని శుభమామహూర్తమునఁ దోరపుటుత్సవ మాచరించి, య
య్యనఘను కొప్పగించె మణిహారపరంపర లగ్రహరముల్
ధనమును ధాన్యము న్నమచితంబులు పత్రము లిచ్చిపుచ్చుచుకొ. ౧౩౪

చ. కరమున రత్నపుం బలకఁ పైకొని మేటివినీతి యొప్ప నా
దరమున నగ్రభాగమునఁ దన్నుపపుతుఁడు నిల్వ నానుభీ
షరు 'డిది వ్రాసికొ'మృనుచు వ్రాయఁగఁజేయుండుఁ బూర్వమంద తా
నరసినవాఁడువోలె నదియట్లన వ్రాసి పఠించు నంతలొకొ. ౧౩౫

ఉ. అతఁడు చెప్పుటే కొదవయా గతి విద్యలనెల్ల నాజగ
న్నేతకుమారుఁ డెక్కు డగు నేర్పలరం గ్రహియించె నెన్నఁగా

బ్రాహ్మణులై వానిసంఖ్య ! యొకభాషయొ, యొక్కొకపుస్తకంబా ! యే
రీతి గణించవచ్చు ! విసరే, మును ప్రాక్తనవిద్య లబ్బుటల్ ! ౧౩౬

తే. గీ. ఏది చెప్పినఁ దనకన్న నెక్కుడుగను
దిరిగి చెప్పటఁ జూచి యాదేశికుండు
మనుజమాత్రుండు గాఁడని మనిదలంచి
పడియె సాష్టాంగముగను దత్వాదహుగళి. ౧౩౭

న. అంతం బోక మఱియు నిట్లనియె. ౧౩౮

క. ఏ నీశిష్యుండ, నాకు ననూనంబగు మతివిశేష మొదఁగ నీవే
ధీ నెగడఁజేయ నొజ్జవు నానేర్చిన దించుకయయినను శే దనఘా ! ౧౩౯

ప. అని చెప్పి యతండు తద్వృత్తాంతంబు శుద్ధోదనున కెఱింగించి యతనిచే నుపా
యనంబుగఁ గాంచనాంబరాగ్రహారాదికంబులు గ్రహించితన యిచ్చం జనియె;
బదంపడి నృపసూనుండు. ౧౪౦

చ. కలల నఖండుఁ డయ్య మదిగర్వము చాల్చక, బల్పరాకృమం
బలవడియుం గృపాపరతనంది చరించుచు, నశ్వశీక్షయం
దలఘుతఁ గాంచి, స్వందనవిహారములం గడిదేటి, చాపవి
ద్యలఁ బ్రబలత్వ మూని, వితతప్రతిభం జెలువారె సామునకొ. ౧౪౧

ప. ఇట్లు పొగ్గనృసంస్కారవిశేషంబునం గలిగినవిద్య లన్నియు నేర్చి సవయస్కు
లగు బాలరతోఁగూడ నాడువాఁడు. ౧౪౨

ఉ. వేటకు నేగి తద్విసినవీధులఁ గుర్రమ్మరుచు నృమ గాలి శే
పాటియు గానినెట్లక యుపాయమునం గ్రహించి చంప క
మ్రేటి కృపాళుండై విడుచు ; మించినవేగమునం జరించుటకొ
ఘోటక మార్తిఁగూరఁ గృపగొల్పి వ్యథాగతి మాన్పు నిల్పుచుకొ. ౧౪౩

క. శోకము బాధయుఁ గన్నీ రాఁకలియను శిబ్బములన యతఁ డెఱుఁగుం ; ద
ధ్యాన్యతులత యించు కేనియు నాకరుణాకిరున కెఱుఁగయనఁదగ దొకటకొ. ౧౪౪

ప. ఇట్లు దశహాయనుం డగు నానర్హార్థసిద్ధుండు కృపైకగుణావలంబియై కాలయా
పనం బొనర్చుచు నొకనాఁడు దేదత్తాదు లగు తనమిత్రులతోఁ గూడి. ౧౪౫

చ ఉపవనసీమలందు సొబగొప్ప ఛిహార మొనర్చుచు నృసం
బంధమితప్రహేదమయమై యేలరార హిమాద్రిచెంత శే

గి. పులుఁగులం గనుంగొనుచుఁ గేళి యొనర్చుచు నున్నయంత వోయ్
మపథమునందు నంచలసమాజ మొకం డొకచక్కిఁ గన్నడెన్.

౧౪౬

ఉ. కాళులతీరు ముక్కులచొకారము తెక్కులసార నెమ్మదికొ
హళి యెసంగజేయ నృపుఁ డంచలబంతిఁ దడేకదృష్టిగా
లోలుపతం గనుంగొనుచు, లోఁ గడు మెచ్చుచు, బజ్జ నున్న మి
త్రాళికి వానిచిత్రముల నారయజేయుచు నున్నవేళిలకొ.

౧౪౭

లే. గీ. దేవదత్తుం డలుఁగొకండు దీసి వింటి
యందు సంధించి కరుణ యింతయిన లేక
యొక్కయంచను గొట్టి, నాపక్కి తెక్కు
లాఁగలేక భువం బడె నాక్షణంబ.

౧౪౮

క. నెత్తురు తెక్కులఁ దొరఁగఁగ నత్తెఱుగున గిలగిల మని యాహంసము పే
తెత్తిన శోకభరంబునఁ గుత్తుక తడియాఱు బడుటకు న్నృపుఁ డెడఁదకొ.

క. కడలేని కనికరము గని తొడ నిడుకొని నల్ల నల్లఁదుడుచుచు మేనం
గడులోతుగ నాటిన యలుఁ గెడలించిన నంచ మతీయు హెచ్చినయార్తికొ.

క. గిలగిలఁ గొట్టికొనఁగ నయ్యలఘుం ‘డిది యేల యిట్లు లార్పిం గను ? న
మ్ములికిం బుచ్చితిఁ గాదే, కలిగెనే వే తెద్దియేనిఁగారణ?’ మనుచుకొ. ౧౪౯

క. తనకాయమునం దయ్యలుఁగును గుచ్చియులబుచ్చియునుబుగుల్కొను నార్తికొ
దనలో నెఱింగి యనుభవమునకుం దెచ్చుకొని మిగుల మొనసిన కరుణకొ.

ఆ. పె. అనఁటిమొవ్వుపంటి యయ్యంచ తెక్కుల
నేర్పుకొలఁదిఁ గేల నిమరుచును ప
నామధీరసముల నద్దాని క్షతి కొంత
యుపశమింపజేసె నృపసుతుండు.

౧౫౦

ప. ఇట్లు సహజప్రాణిహింసాదూరుండగు సర్వాస్థసిద్ధుం డయ్యంచ కిట్లు నైక
విధోపచారంబు లొనర్చుచుండ దానిం గొట్టిన దేవదత్తుని భృత్యుండు చనుదెంచి
‘మాదొర యంచను నాచేతి కి’ మృసుటయు.

౧౫౧

క. నృపసుతుండు నల్కుఁ, బ్రాణవ్యవేత మనుసేని వాని కగుఁజు మ్మిది, పొ
ణపరీతమగుట నటు కా; దపమార్గం బేతి కైన నర్హం బగునే!

౧౫౨

ప. అనవుడు భృత్యునిచే నివేదితుండగు దేవదత్తుండును నయ్యెడకు వచ్చి 'నాయంఽ నీవు కైకొను టనుచితం' బన రాకొమరుం డి ట్లనియె. ౧౫౬

ఆ వె. ఆకసమున నిద్రియల్ల న నెగురు నే
శక్తి కతన నట్టిశక్తి మాత్ర
మీవు సంహరించి తిద్దానిజీవంబు
నెడప వైతి నీని యెట్లు లిద్ది ? ౧౫౭

ఆ. వె. దైవవిహితమైన దయ కల్మి నాకు నీ
యంచ బ్రతుకఁజేయునంతపాటి
యవసరంబు గల్గె, నక్కారణమున నా
యదియె యిద్ది యెరుల దగుట యెట్లు ? ౧౫౮

ప. అనవుడు దేవదత్తుండును 'నిట్టియన్యాయోక్తు లాడం బాడిఁను? మదీయబాణినిహి
తం బగు హంసంబు నాది యనుటకు సందేహ మేమి' యనుచుఁ గలహించు
దొడంగిన యమ్మిత్తునిమనంబు నొప్పించుటకు నొడంబడని మనంబుతోఁ బలు
కులననునయుం బుట్టిపడ నయంబుగా నాభూవరతనయుం డి ట్లనియె. ౧౫౯

క. ఇందులకు నొల్ల వేని గనందగు సభవారు చెప్పు నాయంబును జే
రందిన విద్వాంసులు సభయందుదురు పోయి వారి నడుగుట తగదే. ౧౬౦

క. అన, నతఁడీకొన నిరువురుఁ జని సంస్థానస్థవిబుధసత్త ములం బ
ల్వీనయమున నడుగ నొకరుం జన రుచితంబైనత్రోవ సందియపడుచుకొ. ౧౬౧

ప. అట్టియెడ భగవంతుం డగు నొక విద్వాంసుండు నిష్పృతపాతంబగు మతంబుతో
నిట్లనియె. ౧౬౨

క. ఈనిఖిలజంతువులకును బ్రాణము ముఖ్యంబు. దాని రక్షించిన య
వ్యానిది తదాధిపత్యం, బీనాయము నొప్పవలయు నెల్లరు సభ్యుల్. ౧౬౩

తే. గీ. అంతియే కాని ప్రాణిహింసాచరణము
కరుణలేక యొనర్చుగఁ గడఁగువాఁడు
తగునె దానికి నాధిపత్యము వహింప
ననుభవవిరుద్ధ మిది ధగ్మమగుటయెట్లు ? ౧౬౪

క. ఈసిద్ధార్థుండు దీనిఁ గృపాసహితం డగుచుఁ బ్రోచువాఁడై యలుఁగుం
దీసి తనయొద్ద నిడుకొని గాఢసాధిక మిడుట నితనిఁ గా డనఁ పరమే. ౧౬౫

వ. మఱియు 'మృగయావినోదంబునం బాణహతంబగు ప్రాణి యేదేనియుఁ బ్రాణి యున్నంతదనుక నాహతకునిది గా' దనున్వాయంబు సర్వసమ్మతంబు గావున నీ యంచ సర్వార్థసిద్ధునిదే యని నొడివిన, రాజును విని యానందించి కుమారుని కృపావశత్వమునకును విద్వాంసుని నిష్పక్షపాతబుద్ధికిని మిగుల సంతసించె.

ఆ. వె. నాటంగోలె నెల్ల నరులకు నేపాగ్రణి
నేని హింసచేయుటె గ్గటంచుఁ
దేటతెల్లముగను దెలియంగ నయ్యె; న
హింసఁబోలు ధర్మమెందుఁ గలదె!

౧౬౭

క. పదపడి యయ్యించును బూర్వదశకుఁ దాఁదెచ్చి దివికి వదలిన నది స
మృద మందుచుఁ జనె; నాతఁడు సదయత నొనరించు నిట్టి సత్కృతు లెపుడుక.

వ. ఇట్లు సకలపారస్తూయమానుం డగుచు నాసర్వార్థసిద్ధుండు సమానశీలపయస్కు
లగు బాలరతోఁ గూడికొని కృమకృమంబుగ వృద్ధిఁ జెందుచున్నంత. ౧౬౮

సీ. ఆజానులంబంబులై కరంబులు గ్రాలె వక్షంబు తులితకవాట మయ్యెఁ
గందోయి కర్ణాంతకమనీయకమ్మయ్యె నారవం బబ్బగంభీర మయ్యె
బలము సింగముతోడితులన కెక్కువయయ్యె ధైర్యంబు మదిలోనఁ దా వొనర్చె
మొగము శృక్రలమయి ముద్దుఁ జూపఁగసాగె ఫాలంబు మిగుల విశాలమయ్యె

తే. గీ. దేహమున నొక్క లవణిమ దీటుకొనియె

జంఘలకుఁ బాటవంబు విస్తారమయ్యె

నతులనుగుణాబ్ధియైన సిద్ధార్థునకును

నిండుజన్మన మది మేన నిండునంత.

౧౭౦

వ. ఇట్లు సంపూర్ణయౌవనం డగుచు నాకుమారుండు సంసారదూరంబగు విచారం
బునఁ బ్రవర్తించు చున్నంత. ౧౭౧

క. ఋతువులకు రాజు, తతదుర్గతులకు ధనికులకు నొక్కగతి సౌఖ్యమ్ముక
జతకూర్పు జాణ, కుంజవనతుల యదృష్టం బొదనె వసంతం బంతక. ౧౭౨

సీ. పండుటాకుల నూడ్చి పాదపంబులు నాఁడునాఁటికిఁ జివురుల దీటుకొనియె
నిగనిగ నెగఁదెడి చిగురులలోనుండి పసరుమొగ్గలు సమత్పత్తిఁ జెందె
నామొగ్గ లంతలో నతీశయించుచు నొకించుక్క సౌరభమ్మును జూఱగొనియె
నంతలో నఱవిచ్చి యవి పూవులై సమగృహీమణింబునఁ గ్రాలఁజొరంగె

తే. గీ. బదశడి రజఃపృసంగంబు పరిభవితై
నంతఁ దుష్కృదద్రిష్టురీం డ్రాపరించె
మలయవాయువు లామీఁద నలముకొనియె
నెల్ల దెసల నుగంధంబు నెల్లివిరిసె.

౧౭౩

తే. గీ. పట్టణముకన్నఁ బల్లెయుఁ బల్లెకంటె
నుపవనంబును మఱియు నయ్యుపవనంబు
కంటె వనమును మేటిసౌఖ్యంబుఁ గూర్చు
గలవియై యొప్పె నామని బలియుకొలది.

౧౭౪

చ. నదులతలంబులం దుపవనంబులచాయలయందు దీర్ఘికా
వదనముతండు వారినిధిపజ్జలఁ గట్టిన మేడలందుఁ ద
త్తదుచితకార్యభారములఁ దద్దయు లోఁగినవారు సంజ పెం
సాదవినవేళల న్నుదము లుప్పటిల న్నివసించు రొప్పుగఁ.

౧౭౫

ఉ. ఎల్లడ వృక్షజాతముల యేవుననో సరస్వచూరమై
చల్లనిగాలి వీచుటనో పట్టదకోకిలకీరశారికలో
కొల్లలుగాఁగఁ శ్రావ్యగతిఁగూయుటనో మఱి యేమొ తద్వసం
తోల్లసనంబు సంజలన యున్నత మై కనుపట్టు నెంతయుఁ.

౧౭౬

సీ. లతలన్నియును బుష్పవతులై నగంబుల నంచితంబుగఁ గొఁగిలించుకొనియె
మందంబులై మంచిగందంపుఁ దావితో జెలఁగెగి నునుగాడ్పులముకొనియె
దోరముగ్గినపండ్లు త్రోటిచేఁ గొఱుకుచుఁ గొదమచిల్కలదండు కూయఁదొడఁగెఁ
బండుటాకులమీఁదఁబడిన పూవులజాలు పండువెన్నెలకంటెఁ బండు వయ్యె

తే. గీ. వాలుమగ లెల్లఁడెల్లనిపూలఁజాల
లీల లొదవఁగఁ జేయు నీరాలలోన
నించువిల్కానిచెయ్య లగ్గించుకొనుచు
సంతసించగ సాగి రాసమయమందు.

౧౭౭

క. పొగడలుఁ దమాలములు మోదుగులుం దిలకాగములు మధూకంబులుఁ గెం
జిగురుంబూవులతోడ న్నగముల నింపుం దనర్చె వయనంబులకున్.

౧౭౮

సీ. అరయరక్తాశోకకరియుఁ బలాశాంఘికయును నీలాశోకకచయు నీల
నీరజసయకయు వారిజపదనయుఁ గుందద్విజయు బిల్వకుచయు మంజ

శ్రీకర్ణయును జహ్నుకాధిపతియు నీచవననాన్నితయు సింహవారసభయుఁ
గోకిలాపయుఁ గేకిలాపయు సారసస్సనిమాపు రాచయును

తే. గీ. రమ్యవాసంతికాబధరశయమును
హంసగమనయుఁ బుత్రహిణాభిధాన
లోమలతయును నగుచు నెంతో ముదిరి
సరసులకు నెల్లఁ గూర్చె నసంతలక్షిత్రి.

౧౭౯

చ. క్రమముగ కైత్యబాధ తొలగఁ బ్రజలంఘము మిదైమూలలం
బ్రమదలతోఁ బరుంట దిగద్రావియు విఁగివిలాససౌధకు
ట్టిమముల లేతగాడ్పులకు డెందము బారఁగ నన్న నన్న ప
స్త్రములను గప్పకొంచు నిదురఁ గొనసాగిరి వేగుబోకలన్.

౧౮౦

మ. మలయాంగబునఁ జందనాగముల సంపర్కంబునం బుట్టి సం
చలదూర్మిప్రకరంబులై కమలసంసక్తంబులై యొప్పు వా
గుల నయ్యెయొడ నేదఁ దీర్చుకొనుచుం గుంజమ్ములం దూఱుచుం
గలయం బామలదొడంగె నెన్నెలల సఖ్యంబొంది నునై మొరల్.

౧౮౧

తే. గీ. సదృశమగు వేడి సదృశమా చలియుఁ గలిగి
పవలు నిశియును విషమభాషంబుఁ గనక
త్రాసునం దూ గుగతి సమత్వంబు వాల్చి
తనరుచునట్టి యవ్వసంతలబునందు.

౧౮౨

ప. కున్దోదనుం డవ్వసంతర్తు విశేషంబులం జూపి కుమారుని మనంబు సంసారసక్తం
బుగఁ జేయఁ నలంచి రాజమార్గంబు సర్వంబు పంగ్వంధవికలాంగబధిరరహితంబు
గావింపించి కుమారుం గాంచి 'తండ్రి యీవసంతర్తువు మిగులఁ జక్కనిది, దీనం
గల విశేషంబు లాశ్చర్యజనకంబులు గావున నీ వొకసారి యీ సమీపహిమాచ
లోపాంతఃబల కరిగి చూడు' మని శిరంబు మూర్కిని మఱియు నిట్లనియె.

తే. గీ. 'తండ్రి' నినుఁ బాసి గడయెనఁ దాళఁజాల
వేగ రావలె' నందుఁ డెప్పింపఁ బనిచె
గింకిణీమేఖలాసమాక్షిర్ణ మగుచుఁ
గోతశ్మం గారమైన బంగారుతేరు.

౧౮౩

సీ. కమనీయతపనీయకలితసూత్రంబు లై వరుసఁ బూంచిన నారువములతోడఁ
ఁబరిమళ స్థనసూనపవమానపోతమై చుట్టుముట్టిన పూలకట్టుతోడఁ
గౌశేయపరిధానకంబై విరాజిల్లు ననగంటి సింహాసనంబుతోడఁ
జిలుముత్తి యములు చేర్చినచేర్లు గట్టి విన్ననువు చేసిన వితానంబుతోడఁ

తే. గీ. వెలయు నొక్కరధంబుఁ దెప్పించి సాది
‘దేవదేవ! సరా’ కంచుఁ చెలుపఁ చెలుప
జనకునకు మ్రొక్కి యీ రాజ్యనయఁ డేగె
నంత మిత్తులతోడ నాహ్వళికిఁ అను.

౧౦౫

క. తారాగణంబుతోడం దారానాథుండు మింటఁదరలు విధముగా
నా రాజసుతుఁడు మిత్తులతో రాజపథాంతరమునఁదొలెంచె వెనక.

౧౦౬

క. సిరికొమరునిజిగి జేజేదొరకొమరుని సొబగు రిక్కదొర చెలువంబుక
దొరయు తమదొరకుమారుని నరయఁగా నేగుదంచి రంఘు కాంతల్.

౧౦౭

మ. తవులం జాతిన కేశపాశ మొకచేతం దాల్చి డాకేల గ
త్యవరోధం బొనరించు కాలినగ లల్లార్లుచు న్వచ్చి ముం
దవనీనాథకుమారు నొక్కసతి జాలాంతఃప్రవిష్టాస్యయై
యవలోకించె గరంబు సాచి నిజకన్యాపాలికిం జూపుచుక.

౧౦౮

సీ. ఒడిఁ గ్రాలుపసిబాలువిడిచి యొక్కడుగున నచ్చి భూపతిఁ జూచె పనితయొకతె
మొలనూలి పైఁడిమువ్వలు బాటుపైనఁజూడక వచ్చి విభుఁగాంచె సకియయొకతె
పతినియోగించు నానతియును జనదాటి పోయి రాజుం గాంచెబాలఁతియొకతె
తననిశానైవధ్యమును మార్చుకొనుటయు మఱచి తేనిం గాంచె మగువయొకతె

తే. గీ. యత్తగా రొక్కదిక్కున కరయఁబోవ
నామె కను ననుభయ మెద హత్తుకొనఁగఁ
దాను వెత్తొక దెస తేగి ధారుణీంద్ర
తనయుఁ దతనయుఁ బొడఁగాంచె దన్వియొకతె.

౧౦౯

ఉ. గోడలు మేడలుం గుడులు గోపురముల్పాదలైన నెక్కి యా
చేడియలెల్ల రిట్లు తమచిత్తము లేలికమీఁద వ్రాలఁగాఁ
జూడఁ దొడంగి రయ్యనఘుఁజూచిన బారిణి యైన నెమ్మదిం
బాడి దొరంగి విక్రియకుఁబాలానరింప దదేమహత్త్వమో!

౧౧౦

క. పరిణయ మొనరింపం దగు తరుణవయోధామ లైన తమ తనయల ముం
నఱ నిడుకొని కొండలుచెలు లరిగిరి భూవరకుమారుఁ డరయు నటంచుకొ.

మ. 'కమనీయాకృతి యైన పుత్రకుని సౌఖ్యంబుం గనుంగొంగ న
య్యమకుం దుల్యభరాత్మజారమకు మాయాదేవికిం గొంతకా
లము దీర్ఘాయు వొసంగఁజాయె దన కేలాశంబు? చండాలడై
వ' మటంచుం జరతీనికాయ మొక్కచేసం జూచె వాపోవుచుకొ. ౧౯౨

క. జాలాంతర్గతలగు నాలోలాక్షుల మొగము లెల్ల లోలస్థమః
లీలాకరసరసీభవమాలాసౌందర్యమం జిమంబు వహించెకొ. ౧౯౩

ప. ఇట్లు సకలపారజనవిలోచననిపీయమానుం డగుచుఁ బుణ్యాంగనలు సేసలు చల్ల
వృద్ధబ్రాహ్మణు లాశీర్వదించ నిరుదెన పందిమాగధులు కైవారంబులు చదువ
సాదిజనసంచార్యమాణంబు లగు నుత్తమాశ్వంబులు ముందు నడువ రమణీయతరం
బగు రాజమార్గంబు గడచి చనుచున్న సమయంబున. ౧౯౪

సీ. అతితి కాయలుగాయ నవనిదున్నుచుఁ గష్టపడుచుండు కాసరద్వయము నొకటఁ
జెన్నుగా దున్నిన చేలలో విత్తులు చైచుచుండెడు కాపువాండ్ర నొకట
ఫలపుష్పవితతులఁ దులఁదూఁగి నేలకు నంటు చున్నట్టి వృక్షాః నొకట
జాని ఫలముల భక్షించి నుభయించు కీరాదికపతతివార మొకటఁ

తే. గీ. బట్టి చీమల మ్రొంగెడు బల్లిని, మణి
దాని మ్రొంగెడు పాము, నద్దానిమ్రొంగు
జైనతేయుని, జిన్న చేపలను మ్రొంగు
పెద్దచేపలఁ దిను సుక్ష్మబృంద మొకట. ౧౯౫

తే. గీ. వానిఁ బట్టి భక్షించెడి శ్వేనములను
నొకట వే టొక్కయెడ మనుష్యులనుదిను న
ఘోరులను జూచి యొక్కింతకుఁకుకమాను ము
జింత సంతాపమును కెంది నృపసుతుండు. ౧౯౬

చ. తన మనమందు నెన్నియొ విధంబుల నెంచుచుఁ 'చండ్రీ చూపఁ బఁ
చిన వివియొక్కొ! యిచ్చటి విశేషము' లం చొక్కయింత నిల్చి, లోఁ

గని 'యొక డన్యశీలమును గాగ్రముగాఁ గొను తెల్లనంగి హిం
సను నెగడించుచున్న దిది వైచితి నే దయగల్గువాడనే!' ౧౯౭

ప. అని చింతించుచుఁ గొండ్లొకనేల పోయి ముందు నడచినను నిట్టిదుష్టయంబులె
కన్పట్టు ననుభయంగానఁ గుందుడు జగం బంతయు హింసాప్రచారం బగుటకు
విచారించుచుఁ ద్రతత్వం బగు నొక్క నేరేడుచెట్టుకిందఁ గూర్చుండి మిత్రులు
వీచినను బలుకక ధ్యాననిశ్చలుండై యుండు నె. ౧౯౮

ఉ. ఉప్పరవీధి నేగు రమగోత్రము లేగుచుఁ బుష్పకంబు దా
నెప్పటియట్లు నయ్యెడల నేగమి కించుక శంకనంది చూ
పప్పురుషాధ్యుఁ డున్న భువియందు నిగుడ్పుచునున్న యంతలో
నిప్పలుకు ల్పినంబనియె నేరును శెప్పకయే దివంబునక. ౧౯౯

క. ఈతఁడు పరసందక్షణః తా జన్మంబు నెత్తి నట్టిఁడు మగుణా
స్వీకృతుఁడు మహానుభావుఁడు చేతమునఁ గరుణఁ దక్కుఁజేర్చి డితిగమున. ౨౦౦

ప. అను నంబరవాణిపల్కు లాలించి వారలాసర్సార్థసింధున కచ్చటి నుండియె నమ
స్కరించి తమయిచ్చంజనిగి; సునప నితం డయ్యెడ సంజకాలంబుదనుకఁ గదల
కుండుటయు. ౨౦౧

క. జంబూవృక్షము రవికీరణంబులు; పయి పోకకుండ నరనాథతనూ
నం చేర్చి గాదుచుండె; సుఖంబులు తమయంతఁ గల్గుఁగా జ్ఞానులకు. ౨౦౨

శా. ధ్యానై కాగ్రమనస్కుండై నృపసుతుండట్లుండఁగాఁ దక్కునృ
త్యానీకం బొకయింత లేప, దివి తానవ్వారిలో నిట్లనుక
'వీనిక' లేపఁగఁబోకుఁ డీతఁడు మహావేత్తృత్వధుర్యుండు తా
నే నేమం బగునంత లేచు' నన నాభృత్యు ల్భయభ్రాంతుడై. ౨౦౩

క. జననాథసుతుని లేపక కనుఁగొనుచుండంగ, నతఁడు కమలాపుండ్రుం
కినతోడన ధ్యానసమాప్తిని జేసి పురంబునకును విచ్చేసె నొగి. ౨౦౪

—♦ ఆశ్వాసాంతపద్యములు. ♦—

క ఆంధ్రకవిత్వాదర! నీరంధ్రయశోవిజితరాజరజశ్చగళర
త్కంధసరనీభవభవపురంద్రహీరేశ! కృష్ణరాయమహీశా! ౨౦౫

మ. కవితాలోలమతీ ! వికస్సరకృతీ ! కల్యాణభూభృతృతీ !
యవిగీతప్రకృతీ ! మనోహరగతీ ! యాంధ్రాభిధక్షాచల
త్పవిహస్తానుకృతీ ! ధరాబుధవిద్వన్నుత్యనితోన్మతీ !
యపనీమండనకృష్ణరాయ-సుధాధ్యక్షాకృతీశ్రీపతీ !

౨౦౬

మా లి ని.

సరసతరవిహారా ! సాధుచేతోజ్జ్వలారా !
కరవిలసితధీరా ! కామకామాంబాతుమారా !
తరుణవయూడాదారా ! ధర్మగోదాతటిరారా !
జ్యోరమణధృతభారా ! జాగరూకప్రచారా.

౨౦౭

౧ ద్య

ఇది శ్రీ.. తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతం బగు బుద్ధచరిత్రం బను
మహాప్రబంధంబునందుం బ్రహ్మశాస్త్రము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

— బుద్ధచరిత్రము —

ద్వితీయాశ్వాసము

క. నిటలాక్షచరణసేవాఘటనాచర ! సత్యవాక్యకల్పక ! గోదా
తటనికటరాజ్య ! శ్రీవేంకటకృష్ణారాయ ! విబుధకవిజనగేయా !

౧

తే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బచనిపాల
కాత్మజాతున కష్టదశాబ్దముల వ
యస్సు నిండుటయును దండి యయ్యవసర
మునకు ననుగుణ మైన రీతి నెదనెంచి.

౨

తే. గీ. సీతునకు వేసవికిని వర్షించుకాల
మునకు నుచితంబులై సుఖంబును ఘటించు
శుభ, సురమ, రామ యనుపేర్ల సొంపునింపు
మాడువుల గట్టబనిచె నాత్మజునికొఱకు.

౩

శా. ఆసాధన్ములచుట్టుఁ దోటలును వార్యంత్రంబులుం గాల్వలు
న్వాసార్హములు చప్పరములును గూపమ్ము ల్దటాకమ్ము లెం
తేసా రొప్పఁగఁ గూర్పఁజేసి మఱి యెన్నెలోఁగిళు ల్గట్టఁగాఁ
జేసెం దత్ప్రతిసాధరాజమునఁ బల్పిత్రావళు ల్వాప్నడఁ.

౪

తే. గీ. గడియ కొకరీతిఁ గీడలఁ గైకొనంగఁ
దగుగతిని సాధముల నొట్టుతండి కట్టఁ

జేసి కొమరుని నందు నివాసమునకుఁ
బనుచుటయు నాతఁ డా యీ భవనములందు.

ఉ. వాసము సల్పుచు నిమిలవాఃకలితంబు సరోవరంబు మ
భేసరణిం గలంచు నటులెంతయు మానసము నిచ్చారము
ల్లాసిలజేయ నెయ్యెడ వికాసము దక్కినవాఁడు వోలెఁ దా
నేనుతిముం గ్రహింపమికి హెచ్చినదుఃఖమున నిష్ఠుం డొగిన్.

ప. రాజకార్యవికారదులగు మంత్రులం బిలిచి కొమరుని విషయపరాజ్ఞుత్వంబు
వారల కెఱింగించి పీనికిం దగిన కఱదులు గజపఁ గఱుదు సుపాయంబును
నుడువుడని మఱియు నిట్లనియె.

గీ. స్వప్న ఫలము వచించు నప్పట్టునందుఁ
జండితులు రెండురీతులుబలికి రందు
మత్సుతుమనంబు రెండవమార్గమంద
నడచుచున్న దిఁ కేమి యొనర్చువాఁడ.

ప. కావున రాజ్యపాలనాధివ్యాపారంబునం దీతని మనంబు మరగునట్లు చేయుఁ
డనిన వృద్ధమంత్రి యొకఁ డిట్లనియె.

మ. మదిరాక్షిపరిరంభము లృఱియు నమ్మానిన్యపాంగంబులున్
హృదయంబు ల్గఁగించు నేరికిని; మత్తేభేంద్రకుంభస్త ను
ల్గదియన్ ధ్యానము జ్ఞానము న్నిలుచునే? కాంతాశిరోజంబున
నృదము ల్గట్టగవచ్చు సంకెలలకుం బద్ధండు గాఁడేనియున్.

క. హేలావత్యధరామృతంపుఁజవి యిం తే నీతని నోక్క వే
తేలా యయ్యది విమ్ము మ మ్మితర మెఱేనిన్ స్మృతిం జొన్ననీ
కాలావగ్యరసామృతమ్మున నిమగ్నాత్ముం బొనర్చు న్నృపా!
హేలాపానము గాదె ప్రేమనుతిము వేఱం దెందుఁ గన్నట్టునే.

ఉ. మాయలమాటలు న్వగలు మంచితనమ్ములు టక్కులు న్నోయ
ల్పాయక యిల్లు గట్టుకొని పాపముఁ బుణ్య మెఱుంగనీక నా
పాయములై సతీమణుల బంటుగఁ బూరుషుఁ జేయుఁ గావునన్
వేయును నేల పుత్రునకుఁ దెండ్లియొనర్చుము సత్వరంబుగన్.

ప. అని వెండియు.

ః 32

చ. ఒకనికి నింపుగానిసతి యొక్కని కన్నుల కందగత్తై వే
తొకనికి రంభయే మఱియు నొక్కనికి గొఱగాకయుండు దీ
నికి మదియే ప్రధాన; మదిని కొకఁ, డనుట కొక్కఁ; డింత యే
టికి మన మెంత యేరిచి ఘటించిన నయ్యది వేఱు తీరగుక. ౧౪

క. అది గాన నితని మనమే మదిరెక్షణయందఁ దని¹ మరగునొ మన నె
మ్మదికిం దెలియదు; దానికి నిది యొక్కయుపా యనుమయు నెఱిగింతు న్నపా!

క. అగుఁగాదె శాశ్వతకుఁ బండుగు, మన మానాఁడు తగు పడుమఁగన్నెల సో
యగపుగనుల రప్పించందగు బహుమానముల నొసఁగెద మనునెవమునక. ౧౬

మ. ధనమం దిచ్చునుగాని యుత్సవపు సందర్భము వీక్షించు కో
ర్కినిగానీ నృపునాజ్ఞ యేగతి నివారింపంగ నొ నంచుఁ ద
ప్పని యిక్కట్టునఁ గాని వత్తురు కనత్పద్యేక్షణ²; చాకచ
క్యనిరూఢిం దగు దాని నం దొకసతిం గామించు నీపుటఁడుక. ౧౭

వ. ఇట్లు కామించిన నక్కన్యాజనకుండును దనకొమరిత నీకుమారున కిచ్చి పరిణయం
బొనర్చు; నిట్టిదంతతుల దాంపత్యంబున కెన్నండును నెడఁగలుగ దని మఱియు
నిట్లనియె. ౧౮

క. చతురర్థివరీతంబగు క్షీతి యెల్లను నేలు నృపతిశేఖరునకు నీ
నుతునకు నుత నీ నెంచని మతిహీనులు గలరె కాక్యమనుజాధికా! ౧౯

క. అన, రా డకొని చాటించినఁ గన్నెలు మిగులఁ జెన్ను చెన్నారెడి భా
గ్యనిధులు తన్నగరంబునకును వచ్చిరి వేలకొలది కుతుకం బలరక. ౨౦

వ. పదపడి శుద్ధోదనుండును దత్కన్యాజనంబునకు బహుమతు లిచ్చుమఁ దగిన
కన్యన పరియింపు మనియుఁ గన్యాస్వయంవరంబునకై యిది యొక్కయుపా
యంబు ఘటించితి ననియుఁ జెప్పి కుమారుం దోడ్కొనివచ్చుటకై యతని
కాబాల్యమిత్రంబగు పురోహితనందను బనిచిన వాఁడును సంసారంబు కష్టబహు
శంబనియు యావనంబు జరాదూషితం బనియు మృత్యుననివార్యం బనియు
వ్యాధులనుభవనీయంబు అనియు విచారించుమఁ బరిణయేచ్ఛం దిగఁదాల్చి సన్యస
నోన్ముఖంబగు మనంబున నున్నట్లనిపగిది జడునిరీతి నున్న సర్వార్థసిద్ధు నొద్దకుం
జని. ౨౧

క. హితమార్గము గజపుటయు నహితమార్గమునంగు నడువనీకుంటయు దు
స్థితి గతియును దుర్వ్యసనావృతియును మరలించుటయు సుహృల్లక్షణముల్.

ప. కావున నీయెడం గలుగుచనవున జేసి నీకొక విన్నపంబు విన్నవించగ వచ్చితి
భవదీయపరిణయంబునకై యొక నెపంబున నకలదేశరాజకన్యకలఁ బిలిపించి యొక
పండుగుఁ గావించునుండి వాకికిం దగిన బహుకృతులు నీచే నిష్పించవలయు నని
నిన్ను రమ్మనియెఁగావున నీతండ్రిమాట వృథసేయుక వచ్చి యక్కన్నియలయందు
భవదీయమనోగతంబునకుం దగినదాని నొక్కతెం బరిణయంబు గమ్మనిన నతండు
సవినయమ్ముగా నప్పరోహితసూతి కిట్లనియె.

౨౩

క. పరిణయ మొల్లక నే నస్థిరమగు సంసార మనెడు తెరువునఁ బడ కాం
తరమగు తత్త్వజ్ఞానాంతరమునఁ జరియింతు నన నతం డి ట్లనియె.

౨౪

క. తరుణవయస్కుండవు సుందరుండవు నృపపుత్రకుండవు తగువాండవు ధీ
పరుండవు పంశము నెగడక బరిణయ మొనరించుకొనుట పాడి కుమారా.

౨౫

క. కామము పురుషార్థంబులలో మహనీయంబు దానిలోపల గృహి నెం
దేమన్నింతురు గావున నామాటలు వినుమ, రాజనయముం గనుమా.

౨౬

క. పరతత్త్వాదరమగు మదిఁ దిరమయ్యును దొంటియునులు ధీమంతులు న
స్థిరమని యెఱిఁగియు భార్యాపరిగ్రహము మానిరే, తపంబులు చెడెనే ?

౨౭

చ. కొడుకులఁగొమ్మలం బడసి కొండొకకాలము ధాత్రియేలి మే
ల్నుడవడిఁ జేసి మీకుల మలంకృతముం బొనరించి తండ్రికిం
గడుముద మేదఁజేయవలెఁగాని నరేంద్రులు చేయరాని యీ
చెడఁగుఁదనంబుఁ బూనఁదగవే, భగవంతుఁడు నైన మెచ్చునే !

౨౮

చ. అదియునుగాక కామపురుషార్థము దెచ్చు నుపద్రవంబులం
జనువులు సంధ్యలు న్నిలువఁజాలవు ; రేబవ లేండ్లకేడులు
న్నిదురయు నాకుపంటకమునేనియు మానిన వారికైనను
జ్జెదరక నిల్చునే తపము నిష్ఠుఁ గిష్టలు స్త్రీలముందఁజొ ?

౨౯

క. ఒకనాఁడు విరాగము పాయకపర్తించినను దత్ప్రదాంతరముననే
నకల సుగుణంబులకు మారక మగు మది ; దాని నమ్మరాగు కుమారా !

౩౦

నీ. జడదారిసకితోడ జతగూడె వేవేలు వెలఁదులు గలవాఁడు వేల్పుతేఁడు
జాబిలిపడఁతితో సరసంబుఁ గావించె దపసి లోపాముద్రధర్మభర్త

దె వతగురుని కాంతాలలామముతోడఁ గవగూడె శిష్యుండై కలువఁజేఁడు
జౌతధ్యబుషిపత్నియగు మరుత్పుత్రితో సావాస మొనరించె దేవగురుఁడు

తే. గీ. దాశపుత్రికతోడఁ బరాశరుండు
పట్టపవలు నదీతటిభాగమందుఁ
దగులుగావించె ; నిన్ని వింతలును చలఁపఁ
గామమును గెల్పుచును బోకమునఁగలరె !

ప. మఱియు మునిపరిష్కండుగు పసిష్ఠుం డక్షమాలయను మాతంగకన్యకయందుఁ
గపింజలదుం డను కుమారుం గనిగను. యయాతియను రాజుని ముదుసలియైన
పిదపను విశ్వాచి యను నచ్చఁమచ్చెకంటితోఁ జైత్రరథంబునం గీర్తించెఁ;
గౌరవుండగు పాండురాజు మృత్యువు నైనఁ దలంపక మాద్రీసాంగత్యంబున
కొడంబడియెఁ ; జిరకాలోపార్జితంబగు తపంబు భగ్నం బగుననియైనఁ దలంపక
విశ్వామిత్రుండు మేనకామధురాగ్రంబు చవిచూచెఁ ; గరాలజనకుం డనువాఁ
డొకవిశకన్య నవహరించి చావునకైన నంగీకరించె గాని దానిపదలుట కొడఁ
బడఁడయ్యెఁ ; నిట్లనేకు లనేకప్రకారంబులం గామపురుషార్థంబునకు లోఁబడిన
వారుకలరు ; వేయేల, యనుభూతకాంతాసంగమనుఖాతిశయం లగువారి కేనియు
నిట్టి ప్రమాదంబులు గలుగుచుండ నననుభూతవిషయోపభోగులగు నీవంటి తరుణ
విరాగుల కది యడుగవలయునే ! యనుమిత్రుని జూచి పరశ్శతజన్మసంసిద్ధార్థం
డగు సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

33

తే. గీ. మైత్రికిం దగుగతి నయమగుర మైన
సదుపదేశంబు నాకయి సలిపి తీవు
తప్పలన్నియు పైరించి దయదలంచి
మడికి నచ్చించి శాచేయుమనవి వినుము.

33

తే. గీ. ఏను విషయసుఖంబుల నెఱుంగఁగాని
యెఱుంగుదు విషయసుఖముల నెఱుంగువారి
జగ మనిశ్య మట్లన్న సంశయము కతనఁ
దత్తుఖంబుల నామది తగుల దనఘ.

34

చ. మదిమియుఁ జావు రోగమను మూఁడును బ్రాణులకుండవేని యీ
మదితల కెల్ల జవ్వనము ముందును నీగతి నుండునేనిఁ గ

ప్రదళలు మాటిమాటికిని సంసరణంబున మూడవేని నా
ముదికిని నచ్చవే విషయమార్గపు సౌఖ్యము లెల్ల నెచ్చెలీ !

31

క. నీ నుడివినవా రెట్టిరుకానీ కామాంధులనియ గణుతింపదగుకొ
మానసము విషయమగ్నంబైన మహత్త్వంబు నిలుచునా ? చెల్లికాడా !

32

తే. గీ. పద్మదళమున జలముండుపగిలె గూట
మంటి యంటని విధమున నుంట మేలు
గా గణింతురు గాని యాకామిచులను
మోసపుచ్చుటకాదె, యామోడు చెల్లిమి ?

32

క. కావున ముదిమియుఁ దెవులుం జావును గలయట్టి పాడుసంసారములో
నానంటివానిఁ దోర్నియట్లకై విజ్ఞానంపుఁదెరువుఁ గడతేర్చుమీ.

33

ప. అనుచు ననేకప్రకారంబుల సంసారనికారం జొనరించు కుమారుం గని పురో
హితసందనుండు తిరోహితతమపదేశుండై మరల నిట్లనియె.

34

చ. జనకుని కోరికకొ వృథగఁజల్పకు మయ్య ! వివాహ మీవు మా
నినను భవన్మితంబున ననేకనరేంద్రకుమారికాచయం
బు నగరి కేగుడేరగఁ బ్రభుండు నియోగము నేసె గావున
జ్ఞని, తగవారికిం బసదనంబు లొసంగఁగదయ్య మిశ్రమా !

35

క. కొడుకులు కొడుకులటంచుం గడుకొను పెనువంతఁ దపము గావించి తుదిం
బడసిన కొడుకులు తండుగిల నడలం గాఁజేయు టుచితమగునె కుమారా.

36

ఉ. ఈవు విరాగివై తివనియే మదిఁ గుందుచు నన్నపానము
లోపిడియున్న నీపిత కపూర్వములైన భవత్స్వస్యంగము
ల్నే వినిపింతునేని నశనిజ్వలితంబగు కొండమాడ్కిఁ జిం
తావశచిత్తుండై మడియుటబుద్ధిమా పృథివీంద్రపుత్రకా !

37

క. కావున నే నుడివినగతిగా వచ్చి నరేంద్రకన్యకలకు బహుమతు
ల్గావింపుము నావిన్నప మావలకుం ద్రోయవలపదయ్య, నరేంద్రా !

38

ప. అనుచు ననేకై తిహాసికగాధలు బోధించియు గారవించియు నెట్టికేల కుర్రకీ
రంబు గావించి నృపకుమారుం దోడ్కొనివచ్చి యేకతంపుం గొల్వకూటంబునం
దగిన పరివారంబుతో భనకనకరత్నచీనినీ నాంబరత్రేణి యిరుదెసలంగల యొక్క
పలుపుగద్దియపై పనియింపంజేసె సంత.

39

ఉ. చేరెడు కన్నులుం దళుకుఁజెక్కులుఁ గుల్కు పిసాళిగుబ్బ ల
జ్ఞారిని గేరుమోము కనదంఘ్రులు వింతగుచాయ నీన శృం
గారరసంపు దీవియనఁగా నొక కన్నియ నచ్చెఁ దత్సభా
స్తారులు తేటిచూడఁగ మితస్థితిభూషణ సూషితాంగి యై.

౪౫

మ. చలువంజేసిన మంచుకన్న ను గడున్ స్వచ్ఛంపు మేల్బుస్సుఁజెం
గులు పాదమ్ముల జీరువాఱు నును నిగ్గులేఱు నెమ్మోము ప
న్నెలు మైచిన్నెలు కారదాంబుదతతి నిల్చినమై యొప్పు వె
న్నెలనాఁ గొండొక దోఁప నొక్కచెలి తన్నె చూడఁ జొచ్చె న్నభక్.

౪౬

చ. గరగరలాడు గాగర ధగధగితపగ్గన లీన మేల్జీరి
హరు నలరారు రైక యొకయందముఁ జూపఁగ నన్నమైన బం
గరుచనిపైఁట యెక్కు డగుకాంతి నెసంగ మణివిభూషణో
త్కరమయ యై సభాస్థలికిఁ గన్నియ యొక్కతె నచ్చె నమృగఁ.

౪౭

మ. ‘అధరం బొక్కటిసేయు నెంతకయినఁ’ హా! వేణి సా! రద్దిరె
మధురంబౌ గమనంబు! హేనివనకు న్నాట్రొసె బంగార? మే
ల్కుధరంబు ల్లడలించు గుబ్బిలని కోర్కుల్ మిన్ను ముట్టంగఁ ద
న్ను ధరాపాలనభాసదు ల్దమినిఁ గన్గో నోర్తు వచ్చెఁ ననఁ.

౪౮

సీ. కడియంబు లంచెలుగజైగొల్లులు గూడి యడు గడ్డునకు గల్లురంచు మ్రోయ
జీరాడు మేల్జీరిచెఱఁగుఁ గుచ్చెల్ల చక్కదనంబు మీగాళ్లకడల రాయ
మడఁచి యొడ్డాణంబుమధ్యఁజేర్చినపైఁటయందు తెమ్మెరలు దూఁగాడఁజేయఁ
గబరీభరంబుపైఁగడలుకొల్పిన పూవుల దరిఁ దావులకుఁ దుమ్మెదలు గోయ

తే. గీ. విడెముతావియు రగనచ్చవియునుగలసి
యొప్పకాంతికిఁ గొంత చేయూతయొనఁగఁ
జూపఁతెల్లరునుం దనసాగనె చూడఁ
గరిగమన యొర్తువచ్చె నక్కజముగోడ.

౪౯

తే. గీ. మోహమున నిట్లు రాసుకు ముంతు నన్న
చగిది నొక బొడ్డుమల్లఁ గబరి ధరించి
చెలువు మించెడు నల్లని చీరఁగట్టి
తెలువ సారసగమనయేతెంచె నొకతె.

౫౦

ఉ. నున్నగఁ జెక్కుటద్దముల నూల్కొన దువ్విసకాకపక్షము
 ల్నున్నని వంకగా నుడుటఁ జందన మద్దిన చంద్రరేఖయుం
 జెన్నునహింప ముత్యములచేరు శిరంబునఁ దాల్చి వేడుకం
 గన్నె యొకర్తు వచ్చెఁ గనకపర్య మేనఁ దురంగలింపఁగన్. ౫౦

క. కుస్తీ చేసినగతి నతిశస్త్రమృగుమేనిచన పసందుగఁ బైకిం
 గస్తూరితావి నింప పయస్సుత యగు నొక్కచందిరానన వచ్చెన్. ౫౧

మ. నెనరుం జూపులు హారమధ్యమఘవన్నీలాశ్మరశ్మిచ్చటా
 ఘనభాస్వజ్జనితాపగం గలసి వేడ్కం బైటమై బర్య లీ
 లనుదాని న్ననరించుకొఁ గదలు కే ల్వాయుభ్యమత్త త్రిజా
 తనలభ్యాంతి యొనర్ప నొక్కరిత యంత న్వచ్చె బత్సెచ్చుగన్. ౫౩

క. కులుకుమఁ జూపఱ దృష్టికే దలఁకుచు నృపనుతుని గాంచితద్దయుఁ దనలో
 నులుకుచు నొకకన్నియ వన్నెలనుప్ప యనంగ వచ్చినిలిచెన్ మ్రోలన్. ౫౪

న. ఇట్లు స్వస్థావితభూషణములు ధరియించి తత్తద్దేశనరేంద్రకన్యకలు సభామంట
 పము దరియంజొచ్చుటయు నంతకుమున్న శుద్ధోదనుండు వారలకు బహుమా
 నంబులొసంగఁ గుమారు నియమించె గావున. ౫౫

శా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు తండ్రియానతిని శాంతాకార మేపార మే
 లా సింహాసనమందు సారలర నధ్యాసీనుడై, వచ్చు క
 న్యాసంఘంబులవంకఁ గగ్గొనకయే యద్దాని నొక్కొక్కతెం
 దా సత్కారము చేయుఁ జీరలును రత్నా ల్మున్నగా నిచ్చుచున్. ౫౬

ఉ. ఆతనియొద్ద కేగి వినయమ్మున భీతకురంగులో యనం
 గాతరరీతి సత్కృతులు నైకొని చెన్నకు నేగు కన్నెలం
 జేతము పల్లవింప నృపు చెంత పసించు జను ల్పుత్రిత్రు గా
 నీ తనచిత్త మందయిన నించుక రాసుతుఁ డెంచఁ డొక్కతెన్. ౫౭

ప. ఇట్లు తండోపతండంబులుగా వచ్చి కన్నియలు బహుమానములు నైకొనునెడ.

సీ. భ్రమరసమూహంబుపట్టి, గట్టినరీతి జడ నుడమల దాఁక సాగియాడఁ
 బడ్యేషుచాపంబుపై మణుల్లాడిన సౌరున మేన భూషలు చెలంగ
 నినుము తిన్నియలపై నివము వొల్చినభంగిఁ గటిసీమఁ బావడఁ కళలనీనఁ
 జక్కములకు నిత్యసంగతికై యుపాయ మొనర్చె నన రైకయట సెనంగ

తే. గీ. మోమునఁ బతివ్రతాత్వంబు మొలక లెత్త
సభ్యులకు మాతృభావంబు చొకలింప
ధ్యాననిశ్చలుడైన యతని యెదుటకు
వచ్చి నిల్చె యశోధరావారిజాక్షి.

౨౯

ఉ. కన్నియ సంచయాన నవకంజవిలోచనఁ గోమలాంగి న
త్యున్నతపీనవర్తులకుచోజ్జ్వలఁ జఁపకగంధి వ్రీడసం
ఛన్నముఖి న్యశోధర లనన్మృదులాధరఁ గాంచె రాసుతుం;
డెన్నఁగరాదుగా మఱయు నేరికి నేరికి ధాత వ్రాయునో!

౩౦

ప. ఇట్లు పురాకృతసంస్కారవశంబునందేసి యక్కన్నియయందు బద్ధానురాగుం
డగు నయ్యెడ.

౩౧

చ. వెనుకొనులజ్జ లో నడచి, భీతి యొకింతయులేక, రాజనం
దనునిమనం బెఱింగిన వితంబున, నందఱకంఠె నెక్కుడొ
చన వెనఁగంగఁ 'గానుక లొసంగినఁ గైకొని యేగుదాన'నాఁ
గ, నతఁ డొకింత లోన నగి కానుక లయ్యెడ లేక యుండుటకొ.

౩౨

మ. 'వనజాతేక్షణ! కానుక ల్బుగిసె నీవామాక్షులం దేరికి
యని దీకానుక చూచితే' యనుచు నయ్యబ్జాక్షితో నొక్కభం
గిని మాటాడుచు నెల్లరుం గనుఁగొనం గ్రీవాగతంబైన చ
క్కనిమేల్పచ్చలహార మచ్చెనీలగ్నంబందుఁ జాటై న్నెవకొ.

౩౩

ఉ. పచ్చలహారమిట్లు నరపాలసుతుం డవలగ్నసీమపై
నచ్చపలాక్షి కిం పొదవునట్టులు చుట్టిన యంత నామెకుకొ
హెచ్చె నృపాలసూతిపయి నింతనరాని మనోరథంబు; పే
రచ్చెరువంది రందఱు నరాధిపుఁడు న్విని సంతసింపఁగకొ.

౩౪

ప. ఆబాల్యవిజృంభమాణవిరాగచేతన్కుండగు సర్వార్థసిద్ధుం డక్కన్నియయందు
బద్ధానురాగుం డగుటకుఁ గతం బెట్లంటేని.

౩౫

మ. యమునాతీరమునందు నొక్కెడ నునందాభిఖ్య చెన్నారు నొ
క్కమహాశక్తిఁ పసింపు నాదరిని నక్కానం గనదేవదా
రుమహిజంబులనీడఁ గ్రీడలు పొనర్చు న్యన్యకన్యాజనం
బమలాత్మ్యం ధొక వేటుకానికోడు కత్యంతంబుఁ దోడ్పె తగకొ.

౩౬

ఉ. వాఁ డొకనాఁడు మేలు గలవస్తువుల న్మఱివొన్ని దెచ్చి త
క్కిండల నారి తేటిన సతీతతికిఁ బహుమాన మిచ్చుచుకొ
నేడుక నందు నొక్కయరవిందదశేక్షణ కిచ్చి డెంద, మ
చ్చేడియఁ బెండ్లిచేసికొని చెల్వీ యెసంగఁగ నుండి క్రమ్ముకొన్. ౬౭

ప. కొండొక కాలంబు సుఖంబు లగుభవించి తత్సహితమ్ముగఁ గాలమ్మునమలోబడి
కేదారంబున నప్పు డప్పుడెటుంగక పడిన బీజంబులును వానకాలంబున మొల
చిని పగిదిఁ బూర్వజన్మాద్భిత్ సుఖదుఃఖంబు లుత్తరజన్మంబున కనున్మాతంబు
లగుటఁ దదనుభవంబున కై స్వార్థసిద్ధుం డయ్యె; దత్సతీయుఁ బురాసంభృతా
త్యంతసంబంధంబున నిట్లు జనియించె; నియ్యది యియ్యరుపుర యన్యోన్యాను
రాగంబునకుం గతంబు. ఇది యిట్లుండ. ౬౮

కా. ఆసిద్ధార్థునకు న్యశోధరకు సౌహార్దంబు నన్యోన్య మెం
తే సిద్ధించుట గాంచి కొందఱది పృథ్వీకాసుతోఁ దెల్ప నే
మీ సిద్ధార్థుఁడు సుప్రబుద్ధునతపై మే లుంచెనే! యత్ను మి
ష్టే సాఫల్యము చెందె సంతసము వేఱిం దింతకుం గల్గునే. ౬౯

క. శ్రమ మెంతచేసినను సాధ్యముగాని పత్రి పట్టదగు వలతానై
యమరిన దిఁకేమి? యని హెదమునకొ శుద్ధోదనుండు తద్దయు మునిఁగెకొ. ౭౦

ప. పిదప నయ్యశోధరతండ్రియగు సుపరిబుద్ధుండు విచిత్రవృత్తాంతండ్డై సార్వభౌముఁ
డగు శుద్ధోదనుని యొద్ద కిట్లు వార్త నంపించె. ౭౧

క. మన శాక్యులలో విలువిద్యను దక్కిన విద్యలను సమధికప్రజ్ఞకొ
దనరెడు వానికి మత్కున్య నొసంగెద దేవదత్తుఁ డట్టిఁ డగుఁ గదా. ౭౨

క. విలువిద్య నర్జునునితోఁ దులఁదూఁగెడు సామునం దతులుఁ డశ్వములకొ
మెలఁకువగ నెక్కుఁ బెఱుభూతలనాధులనుతులు దేవదత్తున కేనయే! ౭౩

క. కాన నతనికిం గన్యక నీనెంచెదఁగాని యన్య మెటుంగక నిత్య
ధ్యానానంతండుగు నీ నూనునకు నొసంగనొల్లఁజుమ్ము మహాత్మా. ౭౪

క. అనువార్తను విని శుద్ధోదనుఁ డేమియుఁ జెప్పలే కెదంగడుఁ జింతం
గొనుటయు సిద్ధార్థుఁడు తన జనకుని కిట్లనియె ధైర్యసంపన్నుండై. ౭౫

క. జనకా! మత్ప్రియవస్తువుగ నున్న యిచ్చాన్య యొరులకడ కరుగునె? నా
కును నేర్పుగలదు విద్యల మనమున ననుమాన మింక మానుము తండ్రి ౭౬

తే. గీ. అనుడు సరిపతి సంతోషముండె; విదప
 సుపరిబుద్ధుడు విద్యల శూరుడైన
 వాని కెచ్చెడ మత్తుత వరగుణాధ్య
 ననుచు జాటించె నెల్లెడ ఘనులు మెచ్చ.

ఉ. అందఱు రాజపుత్రులు స్వయంవరమంటపముందు జేరి రా
 ణ్నందని నిందు విద్యలఁ గనంబడజేసి వరింతు మంచు నా
 నందముఁ జెందుచుండ జననాథుడు యంత్రమొకండు పన్ని 'దీ
 నిం దెగఁగొట్టి మత్తుత ననింద్యగుణ స్త్రహియింపఁ గావలెన్.' 2౮

చ. అనవుడు రాజపుత్రులు తదర్థమున న్నిచిత్రమయత్ను ల
 లయ్యును నటుచేయలేమిఁ దలలొయ్యన పంచిరి; యీతఁడంత నా
 నన మలరంగ సింహాసననామకచాపముఁ గేలఁ బూని య
 ల్ల నఱికి యంత్రముం దనదులావు నృపాలకు లెల్ల మెచ్చఁగన్. ౩౦

వ. పదపడి సుపరిబుద్ధుం 'డొకమాని నొకవేటునఁ గత్తిచే నఱుకవలయు' ననుడు
 నశేందుగ్రీ లందఱును యథాపూర్వ లైరి, కొందఱు నఱికి రంత. ౩౦

తే. గీ. అసికరంబునఁ బూని సిద్ధార్థుఁ డితర
 కృత్తమా పాదపముకన్న నెక్కుడైన
 లావు గల్గిన యొకచెట్టు నోవసేయ
 నది తెగియుఁ దెగనిపగిది నట్టెయుండె.

చ. అది కని యెల్లవారుఁ 'దెగ దయ్యది యీతనిచేత, నెక్కుడై
 పాదలెడి సామునేర్పుగల పూరుషుఁ డిప్పని నేయనేర్పు' నం
 చెద ముదముందుచు న్నిగుల హేళనము ల్పచరించ దేవత
 ల్పదపడి 'తెల్పుచుం గునుమవర్షము పైఁ గురిపించి రత్తఱిన్.' ౩౨

వ. అంత ఖరళియందు నితం డత్యధికం డని కృతనిశ్చయులై యశ్వారోహ
 కత్వంబుఁ బరీక్షింపం దలంచినంత సిద్ధురండు. ౩౩

తే. గీ. కంటకాభిఖ్య నొప్పు నొక్క హరి నెక్కి
 యెక్కుడగు గర్వమునఁ గడు సుక్కుమిగులఁ
 దక్కుఁగల రాజతనయుల తక్కులడఁచి
 జయము గైకొన వార లీర్ష్యకుఁ గడంగి.

వ. ఈగుఱ్ఱం బీతనిది కావున నీపండెను మేమొప్పు మని విచించుచు.

౮౫

తే. గీ. మిగుల నవలక్షణంబుల మేటియైన
దాని నొకవాజిఁ దెచ్చి, యద్దాని నెక్కి
తనపటిమ చూపెనేని యొప్పునగు ననుడు
నట్లుచేయఁగ సిద్ధార్థుఁ డనుమతించె.

వ. ఇట్లంగీకరించి యతండద్దాని నెక్కుటకు మున్ను దాని మంచిచెడ్డలు పరీక్షించు
టకై యర్జునుండనువాఁ డయ్యశ్వంబు నెక్కుటయు.

క. అది యెయ్యొడ నిలువక దుర్మదమున నవ్వానిఁ గఱచి మహిఁ బడవైచెన్
గదిసి యొకకొండ అయ్యోపదఁ దొలఁగించుటయుఁ గొంతభరమై తోఁచెన్.

మ. అది సిద్ధార్థుఁడు చూచియు న్నయము లో నావంతయున్లక దా
నిఁ దగఁదువ్వుచుఁ గల్గెమైన నిడకే కేర్పొప్పుఁగా నెక్కి పూ
ర్వదశం బందెనులెల్ల గెల్చె; మిగుల స్వారందఱు న్నన్నతు
ల్పదలింపంగను సుప్రబుధుఁడు మహామోహంబుమైబొంగఁగన్.

౮౬

చ. 'మతి మును గోరినట్టి గృతిమంతుఁడె నాఘండుగా లభించె; నే
నతిసుకృతాత్మ'నంచు ముదమంగుచు వేగ మధూకపుష్పసం
గతమగు మాల కేలఁగొని కామునికిం బయిపెచ్చువచ్చు రా
సుతు గళమందు వైచెను యశోధర యాదరమేమరంబుగన్.

౯౦

తే. గీ. అమరు లతిమోదమునఁ గుసుమములు గురిసి
రచ్చరలు నాటపాటల మెచ్చుగొలిపి
రనిలము సుఖప్రచార మై యతిశయిలై
నలయశోధర సిద్ధార్థు ననుమతింప.

౯౧

వ. ఇట్లు యశోధర సర్వార్థసిద్ధుని వరించిన పిదప జీలుఁగు బెండులు రెండు దెచ్చి
పాలలోఁ బడవైచి యవి తిమంతటఁ దాము కలసికొనుదనుకఁ జూచి సుసంగ
తంబులుగునంతఁ బెద్దలగు వార లవ్వహూవరులం గూర్చి 'మీర టివ్విధమున నెడ
తెగని చెనీమి గలిగి యలరుదురు గావుత' మని యాశీర్వదించి పరిణయం బొన
ర్చిరి. ఈక్షీరపరీక్షణంబు శాకున్య వివాహంబునకుం బ్రధమలక్షణం; బిట్లు సల
క్షణంబుగా వివాహంబు గావుటయు శుద్ధోదమేండు.

సీ. తేటిచూచినమాత్రం బేరిన మంచునఁ దగుముఖ్ చూపట్టఁదగినచోటఁ
గృత్రమన్మత్తునంక్షిరమౌ క్షీడాకుధరము దాదాపునఁ బరఁగుచోట
సత్కృష్టమగు గంగ కుపనదియైన గోహిణి యెడ నెడఁ బ్రసహించుచోట
సేకాలము సుమన్ములై న్నేనిఁ బుష్పించు సోపరిండ్లు నల్లెనఁబొదలుచోటఁ

తే. గీ. బండి తమయంతి రాలిన ఫలములు గల
వృక్షజాతు లెల్లెడలను నెలయుచోటఁ
బంకజాదీనునుమ్ములఁ బరిఃఫలె
నమలములగు తటాకన్ము లమరుచోట.

౯౩

ప. కన్నులపండువగు గతి నొక్క యారామంబుఁ గల్పింపజేసి.

౯౪

శా. ఆరామమ్మునఁ గేలికాభవన. మాహాత్మ్యంపుఁ గుడ్యంబునం
దారక వ్రాసిన బంధచిత్రములు, నాయాచోట్ల మారాగమ
శ్రీ రాణింపఁగఁజేయు కీరముఖపక్షిశ్రేష్ఠముల్, నృత్తగీ
తారూఢిం గడు నాటితేజుదగు వేశ్యలెల్ల సంధింపుచున్.

౯౫

క. అందుం గొడుకుం గోడలిఁ బొందుగ వసయింపఁ బనిచె; ముసలితనము, నా
నందాభావము, రోగ మనందగు నిమ్మాట లటఁబనక గుండంగన్.

క. పదిలపఱచి తగిన భటనముదయముఁ గాపుండఁజేసి మొగి నుతుఁ డెందఁ
గదలకయుండఁగఁ గారానిదనం బేర్పొచ్చె గేలిసదన మను మిషన్.

౯౬

సీ. లలనయొనర్చు విలాసమ్ములట్టిటఁ జననీని సంకెలలనఁగరాద ?
కను గాననీక వైకొను ననురాగంబు గాఢాంధకారంబు గావు టరుదె ?
పంజరస్థములైన పక్షులు తనసాటి బందుల దుస్థితిఁ బడయు టరుదె ?
చంద్రానిలాంగజుల్ జముదూతలంబోని యదియులౌ బంధ్రౌతులనుట తప్పె ?

తే. గీ. ప్రిణయకొపపరాజ్యుఖిఁ బడఁతఁజేర్చు
బడెడి పలుపాటు లచ్చటి పనులకన్.
నల్పములె ? యెన్నివిధములనైనఁజూడ
బంధనాగారతుల్యంబు పడుకట్టిల్లు.

౯౭

క. ఆకేళీనదనమునకుఁ బ్రాకారము లొక్కమూఁడు పచరించి యయ
శ్రీకకవాటద్వష్యావారకశిఖములుగఁ జేయునట్లొనరించెన్.

౯౮

ప. మఱియు నవలీచారీపలకు, నీపలీచా రచలకుం జనకుండఁ గాపాడుండని నేపకులకు నియమించి త్రిలోకముందరులగు పరశ్శత్రువులైనను నెప్పుగిది నైనఁ గుమారు మనంబు లోఁగొనుండని నియోగించె; నిట్లు పితృపదేష్టుండై సర్వార్థసిద్ధుం డౌకే... శ్రీ గృహంబున యశోధరతో ననవరతసంభోగంబు లనుభవించుచుఁ బురావృత్తాంతంబులన్నియు మఱచి యాపద్వార్త కలనైన నెఱుంగక సుఖాతీతయంబునం బొడలు చుంపి యొక్కనాడు. ౧౦౦

నీ వికసితప్రసవగుచ్ఛకదంబునంభోమధ్యమమధ్యభ్రాజితంబు
పల్లవగానసంప్రల్లశీతారాజవాచాలతోకిలాభానురంబు
తుహినపాతంపతెత్తుమమరందాసారపంకిలీకృతనన్ద్రప్రసవరజము
కుకముఖతుటితకంచుకపక్వఫలశ్రీజదర్శితాంతురనగాఢఫలంబు

తే. గీ. కిసలయాంతరపతితార్కకిరణజాల
వర్తల్లకారముద్రికావలయితంబు
నైన పూఁదోట కొక్కనాఁ డవనిపాల
పుత్రుఁ డదిగె ననుంగుఁబూఁదోడితోడ. ౧౦౧

క. చెలువయుఁ జెలువుండును బూవులతోటం గీర్ణసేయఁబోయినఁ గని కా
పలివా రెడనసుటయు నెచ్చెలు లందఱుఁ దోడునసరి చెలువం బొలయక. ౧౦౨

క. సరసిఁ గరిణీవృతం బగు కరిపగిది పరస్పహసకాంతలనడుమక
ధరణీంద్రకుమారుండును గరము ప్రికాశించె బుత్పకానన మందుక. ౧౦౩

క. కడుకొని విరక్తుఁ డగు రాకొడుమం గడెలోనఁ బుష్పకోచిండునికికా
బడిపిల్లనిగాఁ జేసిరి పడఁతులు చేయింపలేని పనులుం గలవే. ౧౦౪

మ. అటులాక్రమకాననంబున నరేంద్రాద్రిత్యుండుం గాంతలుగ
జటులందైన మనోజరాగమునఁ బుష్పక్రీడ గావించునం
తట శుద్ధోదనపాలితాఖిలధరోదారప్రదేశంబులం ,
బటహధ్యానము నాల్పదిక్కు లద్రువ న్వాయించె బూవిల్లుడుక. ౧౦౫

ప. ఇట్లు తారాపరివృతుండగు పృథ్వీచంద్రునిపగిది నారీపరివృతుండగు రాజవం
గుండు నిరంతరోత్సాహసంపన్నుండై క్షీణించునెడ. ౧౦౬

క. పదములు తడఁబడెనని యొక ముదిత భుజాలతలు సాచి భూపరు నరముం
గడియించె గాఢిన్యాస్త్రదవర్జులపీనమితివక్షోజములక. ౧౦౭

క. మొగమున నానవశ్రుం బుగబుగ లొలయంగ రాజుకర్ణమున నూర్పుచ్చె
న్ముగుదయొక ర్తురుకాగర 'తగవిను మిది యొక్క యొకతం' బంచ వెనక.

నీ. సహకారశాఖ హస్తంబులు గీలించి వలచగుబ్బలు చూపె పనితయోర్తు
మొలనూలు పెక్కుసాగులుకదల్చుచు బీనజఘనంబు గనిపించె సఖియయొకతె
యొకతమ్మి చేతబట్టుకొని పద్మలయాషోలె బజ్జకు నచ్చె బాలయోర్తు
నెఱిగెణవోగె వన్నెలుగుల్కర బాడుచుఁ డాళింబు వాయించెఁ డన్వియొకతె

తే. గీ. యెందఁతొందఱు కామిను ల్తందరించి
నను జలింపకయున్న మానవునిచేత
లభినయించుచు నెదుట నాట్యంబు నలిపె
శ్రేష్టుటలు మేన దిగజాఱఁ జేలియయొకతే.

ఉ. రాజకుమారు నొక్కతె సరంబాలఁ జేతులుగట్టిపెట్టె; 'నీ
యోజగణింపఁ జిట్టలయయో' యని వాయిబిగించె నోర్తు; 'కాం
తాజననిర్జితుఁడ' పని తా నెకనక్కెము లాగె నోర్తు; 'నీ
వ్యాజము నేనెఱుంగ నదియా ?' యని నవ్వె నొక్కర్తుపక్కునక. ౧౦౦

ప. ఇట్లనుక్షణోజ్జ్వలంభయిష్యమాణమదనోన్మాదులగు సుందరులు చేయు వికారం
బులకుం జొరకరంబు గల్గినచాఁడుంబోలె నుండియు నాసర్వార్థసిద్ధుం డొక్క
యశోధరయందు మాత్రము బద్ధాసురాగుండై కొంతతడవున శుక్లవహారంబు
చాలించి తెఱవలతోఁగూడ మఱి నిజసాధంబుఁ జొచ్చిన యుదంతం బంతయుఁ
బరిచారకులనలన విని శుద్ధోదనుండు సపారరాష్ట్రీయప్రజుండు ముదంబునం
బొదలు చుండె. ౧౦౧

చ. ఎలమి యశోధరాసరసిజేక్షణయు న్నహజంబులు నివలా
సలతభంగులు నితతసౌఖ్యకరంబులునైన క్రీడలం
బలుకుల ముద్దుల స్మరువుఁ బాటలతేటల నీటుల మృదుం
బొలయఁగఁ జేయుచుం దనువుచుండెఁ బ్రియు న్భయభక్తియుక్తయై. ౧౦౨

మ. అతఁ డీరీతి యశోధరాకృతివిలాసాలొండై యుండి దే
వత లష్టపు నిశీధమందుఁ డన స్వప్నంబందుఁ గన్నట్టి వి
జ్ఞతకై యాత్మ గుఱించి చెప్పు పలుకులొ స్వప్నంబుఁగా నిద్దుర
ప్రతివారం బొకభంగిగాఁ గలపరింపంబూను నుచ్చైర్భక్తిక. ౧౦౩

వ. అట్టియెడ యశోధర యుక్తిపడి యతని లేపి 'యియ్యది యేమి' యని యడిగిన
'నేమియు లేద'ని యాచెను మఱపించుచు మరల నెడనెడ నొలయు వేశ్యా
వీణాలాపాదికమ్ముల మైముఱచి మోహమ్మునం బడుచుండు. మఱియు నట్టియెడ
దేశత లయ్యెడకు వచ్చి తడేక గోచరులై.

౧౦౮

ఉ. ఎందులకుం జరించితి, మఱేమి యొనర్చుచునుంటి, వీ జగం
బంగు నహింస యెల్లెడల వ్యాప్త మొనర్చుచు, రాజ్యపాలనం
బందును నిట్టి సౌఖ్యములయందును ముగ్ధక వ్యర్థమైన వే
డ్కం దిగఁద్రావి వైశ ముపకారము లోకులకుం బొనర్చుమా.

౧౦౯

వ. అనుచుఁ బ్రతిపదంబును బోధించుచుండ సిద్ధార్థం జొక్కనాఁడు ప్రపంచవిశే
షమ్ముల నెఱింగి తదుపక్రమికి యత్నింపఁ దలఁచి చిత్రయను నొకదాని నడిగిన,
నయ్యది 'మహాత్మా ! యీయవి పచింప నాబోటి బోటి కెట్లు సాధ్యం? బా
యివిశేషంబులు దేశర చని కనినఁ జేటతెల్లంబులగు' ననుడు నతం డట్లకాక
యని చెన్నుడను సారథిం బిలిచి.

౧౧౦

క. 'ఊరంతయుఁ గనుఁగొనవలెఁ దేరాయత్తంబొనర్చి తె' మృన, నూరీ
కారం బని వాఁ డరిగి మహారాజునకు నప్పించె నది యెల్ల సడికె.

౧౧౧

తే. గీ. రాజు విని కొడుకున కది రాజ్యకాంక్ష
గాఁ దలంచి పురమృధికమ్ము గా న
లంకరింపంగఁ జాటించెఁ బొంకముగ న
లంకరించిరి పౌరు లిలాధవాఙ్మ.

౧౧౨

తే. గీ. గుగ్గిడివాండ్రును గుప్తరోగులును గుంటి
వాండ్రు రిక్తజనులు శోకవంతులది
గాఁ గలుగు వార లెయ్యెడఁగాని వీధు
లందుఁ గాన్పింపకుండ రాజానతిచ్చె.

౧౧౩

ఉ. కన్నులపండువౌ గతిఁ దగం బురమిట్లు లలంకరింప, వా
చెన్నుఁడుఁ దేరునాయితము చేర్చుచు, భానుతుఁ డంతఁ బట్టనం
బు న్నులువంకలం గనఁగఁ బూర్ణత్రయోత్సవ మొప్పు నేగి కాం
చె న్నురలంగుఁ గల్గెడు విశేషముల న్నది కెక్కినట్లుగఁ.

౧౧౪

ప. ఇట్లు కొంతవడి వీక్షించి మరలి స్వస్థానంబున కరిగి నుఖంబుండె; నాటి నిశీధమునన శుద్ధోదనునకు సృష్టమున నిట్లు కననయ్యె. ౧౨౧

తే. గీ. భానుడును నింద్రచాపంబులోనఁ గల్గు
నొకపతాక యనిలమున నొరగి నేలఁ
బడినఁ గొందఱు సన్యాసివరులు దానిఁ
గొని చనిరి తూర్పుదిక్కునకును గడంగి. ౧౨౨

క. దక్షిణఘంటాపథమున నక్షత్రగతిఁ బదిగజమ్ము లరుగఁగ నంగుం
దక్షత్రగల తొలియెక్క శిక్షించుచు నెక్కి చనియె సిద్ధాంగుండుకొ. ౧౨౩

క. హరు లొకనాబుగు గడుసత్వరమున లాగంగఁ జను రథమ్మునఁ దా ను
స్థిరుడై సిద్ధార్థుండు నుందగమార్చి ముదమునఁ జనియెఁ దనయంత వెనకొ.

తే. గీ. సాబగు చిత్రము లెందు నందులకు దనరు
గనకమయములు మాణిక్యవిత్తములును
నగునరము లొప్ప నలరు రథాంగ మొక్కఁ
డొక్కయెడ నొప్పెఁ గన్నులకక్కజముగ. ౧౨౪

తే. గీ. ఒక గిరివరంబునందుఁ బొల్పొందు నొక్క
భేరిక నయోమయంబగు పెద్దకణ్ణఁ
గరమునంగొని ధాంకృతిగడలుకొనఁగ
నట్టై కొట్టుచునుండె సిద్ధార్థుఁ డెలమి.

తే. గీ. పొడవునఁదనర్చునొక్కగోపురపు శిఖర
మందుఁగూర్చుండి పదములు హస్తములును
జూచి యొకఁడు రత్నమ్ములుచల్లఁ గ్రింద
నేటికొనుచుండి రొకకొంద టినలనవల.

క. ఒకయార్ధరుజను లొకచో వికలత్వము మొగములందు వ్రేలాడఁగఁ బం
డ్లుకొటికికొంచు నజసాంప్రకలుషితాక్షులయి యేగ సాగి రనదలై. ౧౨౫

ప. ఇట్టి యేడుకలలంగాంచి మేల్కొంచి శుద్ధోదనుండు దనకుం గీడు మూఁడునని
శంకించుచుఁ గొల్వకూటంబునకు వచ్చి సభాసదుల నవలోకించి స్వప్నవృత్తాం
తంబు వచించిన నందొక విద్యాంసుండు 'రాజా! నీస్వప్నంబులకు ఫలంబులిట్టివి'
యని కృపంబుగఁ జెప్పఁదొడంగె. ౧౨౬

తే. గీ. సూర్యబింబమువంటి సంకుద్ధుడొకఁడు
పైక్కెమునుబోలి నలైన సుక్కుమిగులుఁ
భ్రాక్షింతాచార మడచి ప్రబలఁగఁజేయు
మంచి యాచారమును భువి నంచితముగ.

తే. గీ. ఆ పదిగజమ్ములన బుద్ధికగు తెరువులు;
మొదటికరి నెక్కియేగు టప్పది తెరువుల
యందు సత్యమార్గమ్మునయందుడవెలి
యేగు నొకసిద్ధుడనుట యుర్వీశమాళి.

క. అరదమును లాగు నాలుగు సూరులం గనుగొంటి వధిప ! యవి జ్ఞానపు నె
ల్లరుఁజూపు చతుర్వర్ణము; పరిపాటిగఁజూడు దీనిభావంబెల్లకొ. ౧౩౨

క. నానాచిత్రీయతము రత్నానీకస్థగితమువగు నలచక్రం బెం
తేనీతిరీతికిఁ బ్రపంచానూనవిశేషములకు వ్యంజక మధిపా. ౧౩౩

తే. గీ. నీకొడుకు భేరిగొట్టుచు నీకుఁ గానఁ
బడుట కర్థంబుఁదెల్పెదఁ బార్థివేంద్ర !
లోకములకెల్లఁ దెలియంగ 'నేకమేవ'
యనెడి శ్రుతిని జూటించుట యరయుమెడద.

తే. గీ. గోపురము జ్ఞానశాస్త్రం, మగ్గోపురమ్ము
నుండి రత్నమ్ములం జిమ్ము టొడ్డ కెల్ల
దాని నుపదేశ మొసంగు విధమ్ము, రత్న
నికర మేలుట గ్రహించు నియతి యధిప. ౧౩౪

క. మొగములు వాడఁగ నార్గురు పొగులుట తమ మతము వోనఁ బూర్వాచారా
నుగతి జగతికిం దెల్పుచు నెగడు గురువు లేడుచుటయని యెఱుంగు మధిపా.

ప. అని చెప్పిన నప్పలుకుల చందంబు విని యాయేడుస్వప్నంబులకుఁ బర్యవసితా
ర్థంబు తనూజుండు సన్నన్యసింతుటకా యని కృతనిశ్చయంబై. ౧౩౫

క. మునుపటికన్నను నెక్కుడు జనులం గాపుంచి పూర్వసదనంబున నం
దను నుండఁజేసె; నెండుం జనకునకుం బుత్రు విడువ సమృతముగునే. ౧౩౬

కా. ఆ సిద్ధార్థుఁడు పూర్వరీతి మఱునాఁ డాచెన్నునిం గూడి ప్రో
లాసం గన్నొనుచు స్మృతింగను జమం, బాహిణంబు శేషంబుగా

గాసిం జెందెడు వానిఁ, బెక్కులగు శోగంబు ల్వ్యధం గూర్చ సం
త్రాసం బొందెడు వాని దాఁగని మనిం దాపప్రశోపంబునకా.

౧౩౯

తే. గీ. కలననున్న చెన్ను నడిగి కీడుమేలు
లాత్మబట్టించుకొనుచు నట్లరుగ నరుగ
వేటొకటఁ జుట్టు బందుగు లెక్కిచెక్కి
యేడ్వ వచ్చెడు సబ మొక్క డెమరుపడియె.

తే. గీ. కొమరుఁ డగ్గియుఁ గుండయుఁ గొని నడువఁగ
పక్కిమొక్కింత గన్నట్టి వస్త్రసంప
తంబుగాఁజేసి పాడెపైఁ దగఁబరుండఁ
బెట్టి నల్వరు వహించున నెడలె శవము.

చ. పదపడి కంకగృధ్రముఖపక్షిసమాకులము నివారవా
స్వదము ననేకవాహకశవప్రచురంబును నైన వల్లకా
టి దరినిబెట్టి యాశవము డెప్పరమైచను వహించిగాల్పబూ
డిద యగుడు స్పృహలనుతు డెందముచందము భిన్నభిన్నమై.

౧౪౦

క. వివశంబగుటయుఁ జెన్నుని నవలోకించి 'మనమిట్టులగుదుమె?' యన. వాఁ
డు వలకు సిద్ధార్థునికె గలవిధం బిప్పగిది దాఁగలంగడి మదితోకా.

౧౪౩

తే. గీ. పుట్టుటయుఁ గిట్టుటయు మఱి బుట్టుటయును
దిరిగికిట్టుట యనునది దేహధర్మ;
మేల తప్పింపనగు? జక్రమెట్టు లట్టు
లీప్రపంచమృతిరుగు భూమిశమాళి.

౧౪౪

వ. అనిన విని యది యంతయు మనంబునకు గోచరంబు చేసికొని యారుద్రభూమి
విడిచి మరలి నగరఘంటావధంబున వచ్చుచుండ.

౧౪౫

చ. సిరిచెడి బిట్టువంగిన కనేరుకయుం గనుతెప్పలుం బర
స్వరము గదించు మైవళ్ళలు పాతరలాడు శిరంబు సర్వము
స్వరసిన కర్ణలోమము లణంగిన పిక్కలబల్మి మోమునం
దొరఁగెడి ఖల గల్గ ముదితోక్కును గాంచె గుమారుఁ డొక్కడకా.

౧౪౬

క. వడవడ వడకుచుఁ బడములు తడఁబడ హస్తమున నొక్క దండము గొని యె
వ్వఁడు వచ్చుచుండు వీర డని యడిగిన నృపసూతి కిట్టులనె సారథియుకా.

౧౪౭

ఉ. రూప మడంగు బుద్ధియును రూపము దేహబలంబు శ్రుంగు సంతాపము హెచ్చు నాశలును దామరతంపర లై జనించు విద్యాపటిమంబు తగ్గు విషయంబులు బొల్పఱు దేనిప్రాపునం దాపరమయ్యె నా జరయనందగు రోగ మొకండు వీనికే. ౧౪౮

క. చవి యెఱుంగమి యింద్రియపాటపమును లేకుంటి పండడంగుటయును మున్నపు విధములు దలఁపఁగ రెండవచాట్యము సుమ్ము ముదిమి యపసంద్యమతా.

క. అన విని బుద్ధుఁడు చిత్తంబునఁ గూరిన పంత పేర్చి బోరిఁచూచి నాలోచన మొనరుచుచుం జనియె సదనమునకుం బనివి పనివి తత్తఱ మొలయక. ౧౪౯

— ♦ ఆశ్వాసాంతపద్యములు. ♦ —

క. సంతతరవికాంతియుతానంతథరామండలాపనాసక్తమృదుస్వాంతాంగ్లేయప్రభుసామంతథరాపాలలోకమానితకీలా ! ౧౫౦

ఉ. రాజతరంగిణీప్రముఖరమ్యతరాంధ్రచఃపరీబంధకరా ! జయశీల ! ముద్రితపురాతనకర్తృకసత్ప్రబంధపాలీజనితాతిక్రీర్ణవలీకృతసర్వదిగంతరాళ ! సత్తేజ ! భుజాలసద్వసుమతీ ! సుమతీ ! పరకృష్ణభూపతీ ! ౧౫౧

— ♦ భుజంగప్రయోగము. ♦ —

జగద్ధితకీర్తీ ! భృశప్రేమమూర్తీ !
నగాధీశధీరా ! ఘనత్వప్రచారా !
యగోద్ధర్మమానా ! సదాభ్యసృమానాం
హరిగీర్వాణభాషాచరాకృష్ణవేషా. ౧౫౨

గద్య

ఇది శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరప్రణీతంబగు బుద్ధచరిత్రంబును మహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పర దేవతాయైనమః

— బుద్ధ చ రిత్రము —

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీయుత ! హూణకథాధీరాయిత ! శాంత్యాదిసుగుణరత్నాకర ! శ్రీ
రైత్యుత ! వేంకటకృష్ణారాయణ ! సుకవికమలరాజ్యభిమణి !

౧

తే.గీ. అవధరింపుము పిదప సర్వార్థసిద్ధుఁ
డట్లు గృహమున కేతెంచి యంతరంగ
మెంతయు విరక్తివధమున గంతులిడఁగ
న్వాయముగ నెట్టకేల కారేయి గడపి.

౨

ప. మఱునాఁ డుదయంబునం గతిపయమిత్రసహితుండై యక్రమపనవిహారంబునకు
మనంబు ప్రేరేపఁ గింకీణీశతసమాకులంబును దంష్ట్రాభ్యాద్యమానఖిలఖిల
రావంబును సన్నద్ధపల్కాబంధంబునగు కంటకంబును వారువంబుఁ జెన్నుండాయీ
తంబు గావించిన దాని నధిష్ఠించి యెడనెడ గిరినదీకుల్యానిర రరామణీయ
కంబుఁ గనుంగొనుచుఁ జనువాఁడు.

౩

సీ. పంచాస్యనతిముఖాపాద్యమానకరీంద్రదలితకుంభస్థముక్తాఫలంబుఁ
గందరాముఖచగద్గంధేభస్మికాగవిత్రిస్తశార్దూలవిభ్రమంబు
శార్దూలఘోరదంష్ట్రాపిడ్యమానవన్యగవీమహిష్యాదిమృగకులంబు
వన్యకౌసరశృంగసంఘ్యమానోదాంతభసతి భాగితకుగంగమంబు

తే.గీ. వధయభిల్లకుమారపాస్తాగ్నివిహిత
వైణవాశుగపాన్యమానైవచయముఁ

గ తనహిమఖండమండితగండశిల మ
యిన తుహినభూధరంబుఁ గన్గొనియె నెదుట.

౪

వ. కని తత్పాదంబులం జొరంబడి ముందటి దారులు హయాధిగోహణసమీచీనం
బులుగా వని వారువంబు నటనుండ నియమించి కాలినడన నెడలి జడియకుండుఁ
డని తనచెలికాండ్రకు ధైర్యంబు చెప్పఁచుఁ బ్రాణిహింసాభోరంబు నమ్మ
హాఁగ్గంబుం దరియంజొచ్చి నృప్తియందలి వైచిత్ర్యంబున కచ్చెరువడుచుఁ
జనిచని

౫

క. ముండితశిరస్సుఁ డై యొకడండము కేలఁ గొని యేకతముగా వనమం
దుండిన మునిని గనుంగొనియెం డెందమునందు వింత యిం పెనలారక.

౬

వ. కని 'నీవెన్నండ వేమికతంబున నిట్టి వేనమాసాదించితి, వేమిచేయుచుంటి' వని
యడుగ నుద్భవిష్యమాణమహాప్రబోధోదయుండగు సర్వార్థసిద్ధంగని యతం
డి ట్లనియె.

౭

క. నేనొకసన్నాసి నరత్నానిం దపమాచరింప నరుదెంచితి నా
ధ్యానము మోక్షము చెందుటకై నావుడు రాజనుతుఁడు క్రమ్మఱ బలికె.

౮

సీ. తల్లిదండ్రులు నీకుఁ దపమాచరింపఁగ నిందుఁ బొమ్మని యానతిచ్చినారె?
వా రేమియైరి? నీపరిణయంబైన యిల్లాలి నెచ్చట డించితయ్య? యనుచు
నడుగ, 'నయ్యో! వెట్టివడుచుండ నెందేనిఁ బరిణయం పొడిన బంధముక్తి
నెనయునే! తల్లిదండ్రులెవరైనఁ గొడుకు సన్నాస్యసంబుఁ గొనుమనియంపువారె!

శ్రీ. గీ. యవని మోక్షేచ్ఛ గలవార లఖిలబంధు
పుత్రమిత్రకళతాంబుపూరితమగు
సంసరణవార్ధి బడకయే చనఁగవలయు
మగ్రకాంతారములవంక కూరు విడిచి.

౯

వ. కావున నేను మోక్షార్థినై పరిణయపాశంబునం దగులక తల్లిదండ్రుల కన్మో
ఱంగివచ్చి యీహోరారణ్యప్రదేశంబునం దిట్టివేనంబునం దపంబు చేసికొను
చుంటి' ననవుడు నరేంద్రనందనుం డిట్లనియె.

౧౦

మ. తరుణీపాశమునం దగుల్కానక సత్కృజ్ఞానసంపన్నుడై
తరణీపాశముఁ బొడఁగావలయు దత్త్వం బింతియేకాని యి

క్రూరణిం దండముఁ గావించేలములు నేకాలంబునందాల్పుచుకొ
నిరముం బోడియెనునర్పఁ గారణ మొగిం జెప్పంగదే నాపుడుకొ.

౧౮

సీ. 'సాంసారికులతోడి సావాసము ముచుత్సజనులకుఁ దగదు, సాంసారికులకు
సన్యాసులగువారి సహవాసమునుగూడ, దట్టులైన నిరుదగలడఁగు నిజము;
కావున మోక్షేచ్ఛగలవారి కడవియు, సాంసారికుల కల్ల జనపదంబు
వాసంబుగా నేటుపఱిచిరి తొల్లింటి పెద్దలు; వేషంబు వేటుగాఁగఁ

తే. గీ. బుట్టములఁ గావించును బోడితలయు
యోగులకు నిర్ణయించిరి యుక్తి చేసి
కాని ముక్తికి నిదియొక్క కారణంబు
గాదు, ప్రతిబంధకంబును గాను తలఁచు.'

తే. గీ. అనుచు నెఱింగింప మొక్కి వీడ్కొనుచుఁ గదలి
న్నే గొతులుగూడ నెంట పచ్చిన కతమున
వన్యకరిరాజు ప్రాణికి నచ్చుపగిది
మరల నగరునకుఁ గురంగమంబుతోడ.

౧9

వ. ఇట్లు సర్వాధినిధుఁ డానాఁటిపక్ష శాల్ల నగణ్యులనుం బుచ్చి నగరికిం బ్రవేశించు
నెడ భుజనబంధుండును.

౧౮

కా. సిద్ధార్థుం డీక నేటిరాత్రిమొదల లాసింపండు సంసార మా
నదృష్టానమునం జగం బఖిలమున్సంధింప సన్న్యాసమ
న్సద్గ్రంథులు వహించు నంచు బృథివిం జాటింపి యాపై నుద
న్సద్ధామస్తలకు న్నవించి పృజననా వారాశిఁ జేరె న్నడికొ.

౧౯

తే. గీ. ఎల్లినుండియు నితఁడింక నెపుడుఁ గట్టు
నట్టి వస్త్రంబులను గట్టి కట్టి పుట్టి
మాలు ధరించు నటించుఁ జెప్ప లలిదోష
నేయెడలఁ దోచె సంజకంబాయ దెనల.

౧౯

తే. గీ. పంక జాత యగుటఁ దన్నుబాసి యరిగె
రవి త్రయామయుఁ డని నని నగ నిగుడ
మగుడఁ దలయెత్త నేరిని మాడ్కి నొప్పె;
నకట! దాసఁ గేరికైన లజ్జావహంబు.

౧౯

తే. గీ. పుష్పవతియైన పద్మిని పొందుచేసి
తనదు తేజంబు క్రమమునఁ దఱిగిపోవఁ
బల్చిమనముద్రమున ముగ్ధఁ బాపమడఁగ
ననఁగ రవి క్రుంకెఁ దద్దిశాభ్యంతరమున.

౧౮

క. ఎలెడల మనపతంగుఁడు బల్లిమఁడై క్రుమ్మరు నెటఁ బట్టుచుండెనో యా
పల్లెనుఁ డగుచు నచగతిఁ గొల్లులుగఁ బతంగకులము గూయఁగఁ దొడఁగెన్.

౧౯

తే. గీ. సూర్యుఁ డనుజ్ఞాన మెందేసి జొచ్చుటయును
నలమెఁ దమము బ్రహ్మాండమునందుఁ బ్రబలి;
దానిఁ గని నైఁపలేని సుజ్ఞాను లనఁగ
మిగుల వాపోవఁ దొడఁగెఁ బక్షిగన మపును.

౨౦

సీ. ముల్లోకములఁజేసి యిల్లాలు తనయింట నెలిగించుకొనిన దివ్వియ యనంగఁ
బాగించి కేళీశయ్యపయిఁ గోల్పడిన నిగ్గుల యొంటితేజాతికమ్మ యనఁగ
నాకాశదోలాంతరాకాశమానకంతుకరవిలాసకందుక మనంగఁ
దెఱగంటివొరపట్టి పఱపుటయ్యెల మంచమునకుఁ బైఁగట్టిన ముకుర హనంగఁ

తే. గీ. జందుఁ డుదయించె, జక్రము ల్సంచలించె,
జంద్రకాపతు లెమిమై సంచరించె,
సరసక్తరసంతతి సంతసించె,
బద్ధినీకాంత తలవంచి పవ్వళించె.

౨౧

తే. గీ. అంబరము తనమణి వోవ నార్చిఁ గూరి
యెన్నియో దివ్వెలను బెట్టి యెందు వెదకి
విసివి పెద్దదీపమ్మును బెట్టె ననఁగఁ
దారలును జంద్రుఁడును గ్రమదశ నెనంగె.

౨౨

ప. మఱియు.

౨౩

సీ. తంజాపురీనీలకంజాతనయనల రెండుచెక్కులు పుల్కరించఁజేసి
కాంచీపురీదేశభువసారగంధుల పొలయల్క వెక్కుపారులు హరించి
కర్ణాటకామినీసూనశిరోరహముల కసమాననైగనిగ్ధంబుఁ దెచ్చి
కుంతలప్రాంతకర్ణాంతాయతాక్షుల చెలువలికూర్చి హెచ్చించఁజేసి

తే. గీ. యమితత్యష్టాద్ధితభుజంగసముదయ
 శ్రమదవిధానార్హకుశలసంపదలఁ బొదలి
 మలయనిలయపటిరద్రువలయనిలయ
 మారుతంబులు చెలరేగె మాసరముగ.

౨౪

స. అట్టిసమయంబున సర్వాగ్రసిద్ధుండు విశ్రాంతినామకంబగు శేలికోద్యానంబునఁ
 దొల్లింటిపగిది యశోధరాసహితండ్లె యనర్హమణికుట్టిశంబును ననేకచిత్రాలం
 కృతంబును గృతిమద్రాక్షావల్లీనుమహితోల్లొచభాసురంబును మాక్తికసరసము
 జ్వలద్భిత్తిప్రజంబును బహిస్థితగాయన్నానాగాయనీజనసంకులంబును గమ
 నీయపరిచారికాబహుళంబునునగు సాగంబున.

౨౫

సీ. జాలమార్గప్రవిష్టమ్ములొ వెన్నెల ల్వజభిత్తుల సుధాభ్రాంతిఁజేయ
 నవరత్నరచిరపాత్రోవిశేషభాస్వత్ప్రదీపమ్ము లొండొంటితేమి మిగులఁ
 దులలేకతగు హంసతూలికాతల్పంబు పఱచినయద్దంబుభాతి మోఱయ
 నుల్లొచ మయ్యెడనుండు నలంకారముల కన్నిటికి వింతపొలుపు నెఱప

శే. గీ. నలుదెసల కుడ్యముల నొప్పు నిలువుటద్ద
 ముల గుణించి పదార్థసముదియమును బ్ర
 వృద్ధముగఁ జూప నెల్లెడ వేడ్కలొదవఁ
 జాలు ననవగ్యకేళికానదననీమ.

౨౬

క. శేలీలోలతఁ గొండొకకాలము వర్తించి తత్సృజిపరసకుండై
 లీలమెయి నిద్రవోయెడివేళకు యామద్వయంబు నెడలం జొచ్చెన్.

౨౭

ప. అయ్యెడ.

౨౮

సీ. కలలోఁ బనసాటిసంగతుల నృత్యాదుల నెంచి సారె కలవరించు నొకతె
 కంకణారావమ్ము గానమ్ముగా నిటునటుఁ గదలుచు నిద్రనందు నొకతె
 వీణ మీటుచు రసవివశయై యారీతిఁ గదలక నిద్రింపఁగడఁగె నొకతె
 శృంగము ల్నుకుచునసంగమ్ముగన లేటి తనప్రక్క నొలయ నిద్రగను నొకతె

తే. గీ. పొలఁతు లిర్వ రొక పొగడపూలమాల
 గుచ్చుచుండంగ నందొక్క కోమలాంగి
 యలసి యాదండ యుపధానమగు గతిఁ బ
 శీంప నద్దానిపైఁ బవలించె నొకతె.

౨౯

తే. గీ. ఒకతె పెంపుడులేటిపిల్లకు గులాబి
పువ్వు సినిపింప నది కొంతపూవు దినియుఁ
గొంత తినుచు నిదురగొనఁ గువలయాత్మీ
తాను దినిపించుచునె నిద్ర తగవహించె.

30

మ. అలస లొక్కందఱు శేళికానదన ముల్లంఘించి పైపెచ్చు దీ
పలసత్కాంతులు రోహిణీమరుదభివృద్ధికితాచ్ఛాదనో
జ్వలదాత్మపయవాలికి న్మిగుల దృశ్యత్వంబు సంధింప నె
న్నెలలైట న్నిదురింప సాగిరి మదాంధిభూతచేతస్కలై.

31

తే. గీ. ఇట్టు లొకరీతిఁ గాక యెన్నేనిగతుల
నతుల నిదాభిరాలనలైన యావె
లందు లరవిచ్చుచున్న గులాబిపువ్వు
లనఁగ నెంతయు శోభ నొప్పొరి రపుడు.

32

వ. ఇట్టు లక్ష్మీగృహబహిష్ఠితులగు తత్తజ్జనంబు లెల్ల గాఢనిద్రానుగతులైయుండ
వెండియుఁ దత్సదనద్వారసంగతమ్మును గనకలతాచిత్రితంబును నీలవర్ణమ్మును
జందనకాష్టాపలంబితంబునగు తెర యొద్ద గంగాగౌతములను పరిచారిక లిరు
వురు పన్నుండియుండ నమేయంబును నిశ్శబ్దంబునగు నయ్యర్ధరాత్రంబున.

33

తే. గీ. ధవునిభుజదండమని యుపధానముగ ని
దురగొనుచునున్న యల యశోధర కల గని
తగని వగ నిగుడఁగ లేచి మగనికేలు
మూడుసార్లు ము ద్దిడుకొని మొనసి లేపె.

34

క. కన్నీరు కాల్య గట్టఁగ నన్నెలఁతుక పైట గుబ్బలం దిడుకొనుచున్
సన్న పుటెలుఁగున నాథుని మన్నన దనుపార లేపి 'మనవి విను' డనన్.

35

తే. గీ. ప్రార్థనాపూర్వమైన యప్పడఁతిపలుకు
విని యవరిపాటుమై లేచి విహ్వలాత్మ
యైన సతిఁ గాంచి పల్కు సద్ధార్థుఁ డబల !
యేమికారణ, మిందల కెఱుంగఁ జేపుట.

36

క. నావుడుఁ జెప్పట కానతి భావం బెడతెగక మిగుల ఎగలం బొగలం
గా విభుడు పలువితమ్ముల నావెలఁడుక ననునయించె నది చెప్పింపన్.

37

తే. గీ. అటు లనునయిచు పతి కీట్టులను మృగాక్షి
 “నాథ! నెప్పడిదేమి, యానాఁడు నాకు
 వేరకటియొడవ నదాని వెర వెఱింగి
 మించుముదమున నేను నిద్రించుచుంటి.

3౮

మ. అకటా! యియ్యది యెట్లు చెప్పనగు నాథా! నిద్రలో నొక్కపా
 డుకలం గంటి, న దెట్టి దన్ను, నిటులట్లు ల్కొమ్ములం జిమ్ముకొం
 చొకయాఁబోసు మణిప్రభోజ్యవీరితమై యొప్పారు చిహ్నంబు విం
 తకు వింత నొగమం దెల్ప నెదుటం గన్నట్టై కైలాకృతిక.

3౯

తే. గీ. ‘విచ్చలవిడిఁ దిరిగెడి యావృక్షరాజుఁ
 బట్టలేకున్నఁ బోవు మీభాగ్య’ మనుచుఁ
 బలికె నంబరవాణి; యప్పలుకు వినియు
 నెవ్వరును బట్టలేకుండి రించుకేని.

౪౦

ఉ. ఎమ్మెయిఁ బట్టరాక కడు నేపునఁ బొల్పుచునున్న యమృతహా
 త్తమును హస్తయుగ్మచున గట్టిగఁ బట్టితిఁ, బట్టినంతనే
 హుమ్మసి యార్చి పర్వతసమున్నతమా తనువు న్విదిర్చి పం
 తమ్మున నన్ను మీఱి చరణంబుల భూమితలం బదల్పుచుక.

౪౧

క. లెంకల నెల్లరఁ బొడిచి నిరంకుశగతి పరణ మొక్కయంజగఁ బ్రబలా
 హంకార మెసంగదాటి తలం కెల్లర కొదవ నేగె లావు మెఱయంగక.

తే. గీ. ఇద్ది యొకకల; యింక నొక్కఁడెట్లు లనినః
 దేవదూతలు నల్వరు తివిరి సపరి
 వారముగ నిష్వరమునకు వచ్చి వైజ
 యంతిక నొకండు నాటిన యంతలోన.

౪౩

క. రవి యుదయమండె, మఱి వాయువు వీచెక; దాన నద్దియు నిర్వరఁబాకెక
 వివిధగతి వక్కరము లున్నవి దాన” ననంగ సతికి నయ్యనఘుండుక.

౪౪

క. చుకు నిటు “లబు! విను మిక్కిల నిక్కిల శుభద, మేడ్వఁగా నగునె?” యనం
 గ, లలన ధవునకు నిట్లను బలుకులలో విన్నదనము ప్రబలింపంగక.

౪౫

తే. గీ. “ప్రాణవాధ! మూఁడవకల యవధిరింపు,
 ‘కాలము సమీపమయ్యె నింకఁ దడవేల ?

యనుచుఁ బలు కొండు వినబడె నంతట నుప
ధానముడైన నిగిడ్చితీ నేను దృష్టి.

౪౬

తే.గీ. అచట దేవర ధరించునట్టి వస్త్ర
ములు గనబడెఁ గాని మిమ్ముఁ గననైతి
మున్ను మీరు నాకిచ్చిన చిన్నిచూల
నడుమునం జూడఁబాముగా నాకుఁ బోఁచె.

౪౭

క. అందెలుఁ గంకణములు జాతెం, దెలికింపంగ శయ్య పృథ్విం బడె, నే
మందు నృర్యాదాపట మొందె న్నిధిలత్వ, ముక్ష మొక్కం డఱచెన్.

౪౮

తే. గీ. మీఁద గుండెలు జల్లన మేలుకొంటి;
నిట్టి చెనఁటి కలకు ఫలమెన్నిగతుల
మన యిరువురందు నొక్కరికిని మృతియగు
నంచు నెంచి శోకించెదఁ బ్రాణనాథ.

౪౯

మ. అను పాణిశేషరి చల్కుల న్వినుచు సిద్ధార్థుండు తా నవ్వి, నీ
కును నాకుం దొనఁ గిక్కలం గలుగ, దర్కుం బోలుపుతుగ్గిండు నీ
కు నొకం డుద్భవ మందు, నెన్నటికి నీకు న్నాకు సంబంధ ముం
డు నిటుల్మద్వచనంబులన్ హృదయమందు న్విశ్వసింపం దగున్.

౫౦

క. అని యనునయించి మఱియి ట్లను సిద్ధార్థుండు 'ద్రుళిమందు మనుఁగు భూ
జనుల కుపకారములు నా కొనరింపఁగవలసి యున్నవో గజగమనా!

౫౧

క. ఏ నేమార్గంబునకై పోనుంటి నొ యట్టిమార్గమున కీవును రాఁ
గా నయ్యెడి శోకింపంగా నేటి' కటంచుఁ బేర్చి గడుకుకొనంగన్.

౫౨

ఆ. వె. కొఁగిలించుకొని మొగమ్మున మొగమిడి
ముద్దుపెట్టుకొని నుముఖిని జేసి
కంటినిరు దుడిచి కాంతకు సిద్ధార్థుఁ
డిట్టులనియె మరల నెనకమెనంగ.

౫౩

క. 'జ్ఞానోపదేశమును నాచే నెందఱు గాంతు రట్టిశిష్యులలో ని
న్మానింతు నగ్రగణ్యుగ నీ నా సంబంధ మెందు నిక్కంబ నుమీ'.

తే.గీ. అని యనేకగతుల నాపె ననునయించి

నెను గడుకుకొని నెనకమెనంగ.

మరల నిదిగింపఁజేసి యహ్మనఘసుండు
తగని యాలొచనమునఁ జిత్తము కలంగ.

౫౫

తే.గీ. ఉండునంత మున్ను సుపదేశ మగుగతి
నమరపరులు పల్కి, రట్టి పల్కు-
లపుడు వినఁగనయ్యె; నయ్యెడఁ జందుగిండు
కర్కటస్థుఁ డగుచుఁ గాల్గుచుండె.

౫౬

మ. అపు డద్దేవత లాడువాక్యములు సిద్ధార్థుండు యోజించి స్వ
ప్నపుభంగిం దిలకించి లోకులను విజ్ఞానాపధిం బాపరో
గపథాపాక్యతులం బొనర్చు మతి సంకల్పించి పోనెంచి స్నే
హపు సంబంధము దెలిపలేక కడు మోహాయత్తుండై కర్మమృతకా.

౫౭

క. వెనుదీయఁ మనము జ్ఞానమ్మునకుం దానకము చేసి పూర్ణస్థైర్య
మ్మునుజెంది యుశోధరవంకను దృష్టినిగిడ్చి మిగులఁ గరుణార్ద్రుండై.

౫౮

తే.గీ. ఆపె యవయవసౌష్ఠవ మరసి యరసి
శనివిఁ జెందఁగలేక నితాంతరాగ
గాఢవిజ్ఞానములు మదిఁ గదిసి పోరఁ
దుడుకుఁ బోనెంచి తద్రదచ్ఛదము గాంచి.

౫౯

మ. మృదులం బంచు నెఱింగియు న్నిను సముస్మీలన్మనోజాగ్నిదా
హదక నిర్దయబుద్ధినై పృతిపదం బత్కార్తి నొందించు నా
యదయత్వంబు సహించి స్వీయమగు రాగాఢ్యత్వము న్నీడ తో
యధరంబా! నెలవిచ్చి పంపుము కృపాయత్తైకచిత్తంబునకా.

౬౦

తే. గీ. మది నహింసయ పరమధర్మం బటంచు
గుఱు తెఱింగియు నినుఁ గొన గోటిపోటు
లం గలంచితినన్న చలంబు విడిచి
నెల వొసంగుమ యోకుచసీమ! నాకు.

౬౧

తే. గీ. ఎప్పు డేరస ముచితమై యెసఁగు నప్పు
డారసమ్మున నా హృదయమ్ముఁ గరఁచు
నీకు నాకు ఋణము తీతె నేటితోఁ గ
నుంగవా! యానత్కిన్ము చనుటకునాకు.

౬౨

క. అని తత్తదవయవములఁ గనికర ముట్టిపడ నడిగి, కాంత విడిచి, శ
య్యను డిగ్గి పృథక్క్షేణముం బొనరించె న్మాఁడుసార్లు పూర్వాభిరతిఁ. ౬౩

ప. అ ట్లొనర్చి వెండియు దానింగూర్చి. ౬౪

క. నెయ్యంబునఁ దగు మామా కయ్యములం మోదపు గాఢకష్టములు నీ
చెయ్యెడ నోర్చితి విక నో శయ్యా! నిను పీడెదను నొసంగుము నెలవుక. ౬౫

ప. అని వెండియు.

సీ. అనవరతంబుఁ దియ్యని పబ్బులం బల్కి ముదముగొల్పెడి కీరముఖ్యులార!
గాఢాంధకారంబుగలఁచి సంతతదీప్తిఁ బరఁగించు రత్నదీపంబులార!
యనుపదంబును మమ్ము సంతరమ్మున దాల్చు తలతల నిల్వటద్దమ్ములార!
పరిచారికలభంగిఁ బరిచర్య సల్పుచుఁ బొల్పారు జంత్రంపు బొమ్ములార!

తే.గీ. యరమఠ యొకింత లేక కాయమున మైత్రి
దనర వాసించు మేల్కుగంధమ్ములార!
తక్కుఁగల్గిన యోపదార్థమ్ములార!
పనివి దయయుంచి నన్నింకఁ బంపుడమ్ము!

౬౬

ప. అని బయలుపెడలి యతండు

మ. ఒకకొం తేగును, సంశయించును; సముద్యుక్తత్వముం జెందు వే
టొకకొం తేగు, యథాస్థితిం గను; నిరుద్యోగమ్ము వాటించు; నె
న్నకుఁ దోతంచుట కిచ్చగించునట! సన్న్యాసార్థియే యకాసు గా
కకటా! యెవ్వనికేని శక్యమగునా? యర్థాంగి వర్జించుటల్. ౬౭

ప. పదంపడి యెట్టకేలకు నిద్రించుచున్న కాంతాజనమ్ముల మధ్యమునుండి నిశ్శబ్ద
మ్ముగ నడిచి మందవాయువులు గమనానుకూల్యంబు నూచింప మెల్లనఁ జెన్నుని
లేపి కంటకంబు నాయుతంబు గావించుమని కలతెఱుంగు పవించిన వాఁడెట్లనియె.

చ. మికిమి నెసంగు ప్రాయమును మేటిసిరు ల్గడలేని రాజ్యము
ప్రసికతయుం బసందొసఁగు రాకొమరుండవు సాధ్యమైన నీ
దునతి నకారణంబ విడి దొంగతనమ్మున రాతికివేళ
న్న స్వనము పూననెంచె దకటా! సుఖమానె విరాగ మేరికిక. ౬౮

చ. సలమునఁ బండ్లఁగావలెఁ బ్రసాదమటంచును సాధ్యు లిచ్చు భిక్షులు గ్రహియింపఁగావలెఁ బొసంగదు వేళకుఁ దిండి తిన్నచో నిలువఁగరాదు నిల్చినను నిల్చినచోటఁ బరుండరాదు నీ తల మగునే యతిత్వమును దాల్చుటయు స్మరపాలబాలకా.

20

మ. అడవు ల్పావులతోటలే? గుహలు క్రీడాగారవారంబులే? మహిఁగు ల్పావులై? క్రూరసత్వములు నమ్మన్వచ్చు బంబ్రైతులే? నడిప్రాయంపుఁ దలోదరీమణిని నన్యాయంబుగా డించి పోయెడువాని న్నిను నే మనంగలదు? మేలే ప్రియమం దిప్పనుల్!

23

చ. కొడుకులఁ గూతులం గనియఁ గొండొకకాలము వారిప్రాపు మేల్గడిచియు వార్ధకం బొదవఁ గోరికలం దిగఁబావి రాజ్యముం గొడుకుల కప్పగించి కయికొడగు సన్నన్యసనంబుకొస మిప్పుడ ప్రయతించె దక్కట! నృపుం గడు దుఃఖపరీతుఁ జేయుచుకా.

24

క. అని పలువితముల బోధించిన చెన్నునిమాట విశ్వసించక తగుభంగిని వానికి జ్ఞానమ్ముం బనుపడఁగాఁజేయ వాఁడు భయభక్తులతోకా.

25

ప. కంటకమ్మను తేనియశ్వమ్ము నాయిత మొనర్చిన నద్దాని నధిష్టించి దేవతలు ఖురధ్వానంబున కస్ఫుటత్వంబు సంధింప నవలీలఁ బ్రాకారంబులు దాటి శిఘ్రగమనమ్మున నొకమహాఞ్జమ్ము చొచ్చి దేవతాప్రభావమ్మునంజేసి వాయవంబుతోడ నడచివచ్చిన చెన్నునిం గాంచి యిట్లునయె.

తే.గీ. గాలి కెనయగు నీకంటకంబుతోడ
నడుగు వెనుకకుం బడకుండ నడిచి వచ్చి
రాజభక్తియు నీదు పరాక్రమంబుఁ
దెల్ల మొనరించి తీవు నాయుల్లమునకు.

22

తే.గీ. రాజ్య మేలఁగఁ దలఁచిన రాజతనయు
మీద భక్తియు విశ్వాస మాదరంబు
భృత్యులకుఁ గల్గఁ గాని రాజ్యేచ్ఛలేని
వానిఁ గొల్తురె నీవనితివారు తక్కు!

23

వ. మఱియు శోకత్యాగయినకై చనుచున్న నన్నుంగూర్చి శోకంబు వదలుము;
పురుషున కర్థదాయాదులుదొరకుట సుకరంబుగాని ధర్మదాయాదులు దొరకుట
దుర్లభంబు, ధర్మంబు సమయ మపేక్షించునది కాదు. అశాశ్వతమగు దేహముల
మతిమంతు లాస్థయొనరింపఁ దగదు. కావున నీ పీకంటకంబుతోడఁ బురంబు
నకుం బోయి మజ్జనకుండు నన్ను మఱచునట్లు హితోపదేశంబు లొనరింపుము.

క. పగవఁగ వల గని నొడువుము, యుగములు గతియించినను వియోగము మాన్పం
దగువారు గలరె? నిత్యంబుగ మృత్యువు వెంట నంటి మొగియుచునుండఁ. ౮౦

ప. కావున జననమరణరాహిత్యంబున కై సన్నయినించి యిక్కానలయందుఁ గంద
మూలాశనుండనై జీవయాత్రనడపుదు నని వెక్కుభంగుల నుపదేశించు రాజ
కుమారుం గాంచి సంతాపవిక్లబుం డగుచుఁ జెన్నుండి ట్లనియె. ౮౧

తే. గీ. 'సరవరాశ్మజు నొకనిఁ గానలకుఁ బంపి
చెప్పవచ్చితివా? యోరి! చెనఁటి' యనుచుఁ
జుట్టములు నన్ను బెనువంతఁ దిట్టుకొఱకుఁ
బట్టణమునకు నిపుడేల పంపె దయ్య.

౮౨

క. నామనము నాకు వశముం గామికిఁ జింతింతు ఘోటకముతోడ నినుం
గామించి ఘోరకాననసీమకుఁ బంపం దలంపునేయునె నాకుఁ. ౮౩

ఉ. దీపములేక పాడుపడి దీప్తిదొరంగిన యింటిమాడ్కి ను
ద్యాపితచంద్రబింబమయి యాఱడివోయిన మింటిమాడ్కి నీ
ప్రాపును బాసి కీడ్పడిన పాడుతురంగముతోడ నేగతిం
బాపిని బోదు శాక్యపురపాలకుపాలికి రాజబాలకా.

౮౪

సీ. తండిగ్రనేగతి వృద్ధుఁడ్యజయింపఁగాఁడలంచితివి ధర్మమును నాస్తికుఁడువోలె
వనిత నేగతిఁ బ్రతివ్రత వీడి ఘటపుఁడై కొం టుపక్రియ కృతఘ్నుండువోలె
బాంధవం బేరితిఁ బ్రాపుఁగోరినవారి వదలితి యశము దుర్వ్యసని వోలె
దాది నేపగిది గౌతమిని వర్జించితి నిండువిద్యను బ్రమత్తుండువోలె

తే. గీ. జాపుపుట్టువు గల్గు సంసారచక్ర
మునకు భీతిల్లి యివి యన్నియును నదలఁగఁ
దలఁచితివి గాని నీదు పాదములె గతిగ
మనెడు నన్నెట్లు వర్జింప మనసు వుట్టె !

౮౫

క. అనుచుఁ బెనువంతఁ బడు చెన్నుని గని శౌద్ధోదనియు మనోగతి దైర్య
ప్రణయంబుఁ జేసికొని యిట్లనియెఁ గుతుకము విరాగ మనుసంధింపక. ౮౬

ప. పృథ్విగాతులగు దేహులయందు నానాభావంబు నియతంబని యెఱింగితేని మద్వి
యోగంబునకు విచారింపకుము. ఎన్నిజన్మంబుల నెం దెండఱితో నిట్టిసంబం
ధంబు లెన్ని యెన్ని వహించితీమో యెఱుంగుదువే, నీను ముముక్షుమెయి
సన్నన్ద్రసింఁచితఁ గాని యిష్టబంధుద్వేషంబునం గా; దనోన్యవ్యవహులగు బాంధ
వుల నెన్నటికే నెడవాపుటకు మృత్యుదేవత వేచియే యున్నది; నాతోడ
నిన్నుం గొంపోయిన ఫలంబు లేదు. నేను విజ్ఞానం బాజ్ఞించిన పిదప నందు
నీకు నొకపాటానంగువాడ నీవీతురంగంబుతోడం గపిల వస్తుపురంబున కరుగుము
విచారిం పకు మనికంటకంబుం గాంచి యిట్లనియె.

చ. అడలకు ముష్టవారి నయ నాంచలపూరిత మాచుఁ జెక్కులం
బడి దిగజాఱ నాల్కదిగ వంచినదంబులు నాకఁబోకుఁ గీ
డ్వడకుము నీకు నాకు ఋణబంధము తీఱును నేటికింక నీ
పడినపరిశ్రమంబు పరిపక్వఫలప్రసూ హరీశ్వరా. ౮౭

ప. అనుచు శంఖతక్రగదాదిరేఖావిభ్రాజితం బగుకేలఁ బెక్కుసా ర్థ్యోడలంతయు
నిమిరి నాయవరాధంబు సహింపుము పా మృని యానతిచ్చి తనమేని సొమ్ములు
దులిచి వేర్వేఱ నభినుతించుచుఁ జెన్నునిం గని యి ట్లనియె. ౮౮

ఉ. ఈవలయమ్ము లెంతకును హెచ్చు లనం దగదే! పృశస్తమ
శ్రీ నెలుఁగొందు నీమణులచేరులు గాంచితె, వేయునేల నా
నావిధభూషణంబు లివి నా కిడె మజ్జనకుండు పిన్ననాఁ;
దీవు ధరింపు మీ యింక మఱేటికి నా కిట సన్నన్ద్రసింఁచితీక. ౮౯

క. పాణిమునకంటె హెచ్చిది దీనిం దీసికొని వేగఁ జెరలివను ము టం
చాన్యవనందనుఁ డశ్వముపై నెంతయుఁబేర్చిఁ జూపి పదపడి యనియెక. ౯౦

శా. చెన్నా! మజ్జనకుండు నాకయి కడుం జీర్ణించు శోకంబు నా
పన్నేరం డెటులేని శిఘ్రిముగ నేవత్తుక బరిజేయమై
యెన్నంగాఁ దగు వస్తువుం దెలిసి నీవీమాటలే తెల్పి త
ద్భన్నీరేజము సంతసంబుఁ గనున ట్లే ట్లేని సంధింపుమా. ౯౧

ప. అని యనిపిన వాడును గరభృతతిలీనం బగు కంటకంబుతోడఁ జనలేక చనలేక
వెనుకఁ జూచుచు రాజపుత్రుని చెయ్యల కచ్చెరువందుచు వచ్చినతోస
యెఱుంగక కపిలవస్తుపురాభిముఖుండై చనియె. ౯౩

మ. అటు లాచెన్నునిఁ బంపి చేరె నట సిద్ధార్థుండు స్వర్గంబు మా
ఱట నాఁ జెన్నగు బింబిసారుపురికిం బ్రాంతంబునందుం గురు
ట్పట్టలీపకవ్యథలసృనూననిచయప్రచ్ఛాయధారాలల
త్తటరమ్యాన్నతరత్న నామకకుభృద్దర్యంతరాశస్థిక్. ౯౪

ప. ఇట్లు ప్రపంచపరమార్థజిజ్ఞాసాకందళితంబగు డెందంబున నమ్మాయాదేవీనంద
నుండు సకలరాజ్యభారంబు పరిత్యజించి యతివేషమ్మున నారత్నగిరి కెలంకులఁ
దిరుగు చున్నంత. ౯౫

తే. గీ. తమమునకుఁ బ్రాణిపాక కాంతలకు జోక
పదసుమాన్విచు నైకపాపపరిపాక
మాకులత్వవిలోలైకఘూకలోక
మేగుడెంచెను నలవోక వేగుఁబోక. ౯౬

చ. తమి యను గోపకాంత భవధంబనుకుండను జ్యోత్స్న పేరి షీ
రములను దోడువెట్టి భగరావము కవ్యపుష్పాత్రఁగా నిశాం
తమున దధిన్మథించి గళితంబగు వెన్నను ముద్దచేసి త
క్రమునకు మధ్యఁ జేర్చి ననఁగాఁ దగె వెన్నెల వేగుఁజుక్కయుక్. ౯౭

తే. గీ. ఒడ్డు విటిగి లోనఁబడ్డ గంగావారి
తిరుగఁ బంక మెడలి లేటునాఁటి
చెలువు గలిగె వెన్నెలలకుఁ బ్రాభాతిక
ప్రభలు మెల్లమెల్ల బలియుకొలది. ౯౮

క. మానితమగు వేసమునఁ గళానిధియు నిశీధివీవలసినిని దమో
మానం బుడిపి కరంచిన పానుపువై వలువ యనఁగ భాసిలె నభముక్. ౯౯

చ. పడమటికొండ వేటిచెలువ ల్తమమాతులు సాచి నాకఁగా
నుడువతిబింబమందు నెలవుండిన యిట్టి సుఖించెఁ; బాగ్వియ
న్నడఁతుక భాస్కరప్రసవభాధకుఁ దాళక మూల్గుచుండెనా
వెడలెఁ గబోతహంకృతులు వీసులకుం గడుసొంపు నించుచుక్. ౧౦౦

సీ. ఎంతవానికి వచ్చె నెంతదుస్థిని కటా ! యను వెరంగున వెల్లనయ్యె దెసలు
ఇవి రాజసుతుల చేయవలసినవనులు గావు కావంచు గాకంబు లఱచె
జగములం దున్న యజ్ఞాన మింక నశింపగల దన్న పగిది జీతకట్టు విరిసె
దొలగె నీగతి సర్వదర్శితంబు లటంచు నొడువుపోలిక జుక్కలడగిపోయె

తే. గీ. దుష్టు లీగతి వాపోవుదు రనునీతి
నెనగ నుప్తోద్ధితకూర మృగరవంబు
జ్ఞాన ముదయించు నింక నీకరణిననుచు
వింట నుదయించె బిచ్చుక కుంటువేల్పు.

౧౦౦

సీ. భూసురార్హ్య ప్రదానానివిచ్చిన్నమం దేహీరుజాస్యకృద్దీప్తి యనగ
నుదయించుచున్న సూర్యుని నెదుర్కొనఁబోవు కమలినీగాఢరాగం బనంగ
జక్రవాకీ హృదబ్జమునుండి పైకి వెలిపాటు శోకానలం బనంగ
బ్రహ్మవేదన పడు ప్రాచిపై దిగఁదుడ్చి పాఱఁబోసిన రక్త నీరమనగ

తే. గీ. నబ్జవెరికి నిశికి బెండైనచోట
జంపతులకైన దేగాటనమయమందు
భూమిపైబడినట్టి బుక్కామనంగ
బొలుపువహించె జక్కఁగా బూర్వసంధ్య.

౧౦౧

చ. కలువలు నీద్రావోప రతికాంతుఁడు తూపులు మూల వైవఁ జొ
క్కలనడత్రోవ రక్తతరకాంతుల జక్కనగా పలాహకం
బులకుఁ గుసుంభచేలముల పోలిక రా వెలసె జగంబు క
న్నులకు వచింపనేరని వినోదముగా నునుసంజ తూర్పునకొ.

౧౦౩

సీ. హరిహరబ్రహ్మల యాకార మగువేల్పు వేదత్రయీస్వరూపొదయండు
ఘూర్జితదృష్టిసంకోచప్రదకరుండు కోకకాంతల పుణ్యకోరకంబు
పద్మినీకాంతకుఁ బ్రమదమిచ్చు బొజంగు పండ్రెండురూపులఁ బ్రబుజాణ
కాలచక్రమఁ ద్రిపుంగుల నేర్పు గలతొడు గగనలక్ష్మికి వింతగలుగుతోడవు

తే. గీ. ఏకతక్రరథంబున నేగుజోడు
చీకటులగొంగ కలువలసిరికి దొంగ
వేవెలుంగులదొర ప్రభువించె లోక
బాంధవుండగు నానందపైఠవుండు.

౧౦౪

చ. తననిసి నేచచబో నిరులు దయ్యముఁ దాన వదల్చి దాని ప
ద్రినివిరులం దళిచ్చులము మీఱఁ బగం దగిలించి లేచిపో
యినశశి కోపరక్తి నలినీంద్రకరాహతిఁ గ్రాగి వెల్లనై
మునిఁగె నపత్రపం దుదకు మూడిన యాపద వార్ధిలోపలన్. ౧౦౫

సీ. నలినకుట్టలశయానములైన మధువృతములు లేచి శుభధ్వనములు నేయఁ
బతులఁ గూడిన జక్కవలు విలాసరసంబుతోఁ గృతజ్ఞత మై నెదుర్కొనంగఁ
జేదోయి నాదలఁజేర్చి భక్తులు శుభస్తుతులు వాడుచు నమస్కృతులు నేయ
వారాంగనానురాగారూఢి పగిది నస్థిరమైన నీరెండఁ దెనలఁ బ్రాచ

తే. గీ. నొక్కతేజనిగట్టి రయోధతముగ
నొంటికాల్తేరు పిచ్చుకకుంటు దోల
అస్తభూధరసందర్శనైకదృష్టి
భాస్కరుఁడు మింటితెన్నున బైలువెడలె. ౧౦౬

సీ. పద్మరాగప్రభావటలిచేఁ బూయంగఁబడిన పోలిక నొప్పెఁ బర్యవృత్తములు
అరుణపల్లవవయవ్యాప్తంబులైనట్టి పగిదిఁ బెంపెనలాఁగె బాదపములు
రక్తచందనసమానక్తనీరంబుల నియతిగాఁ దనరారె నిర్ధరములు
శోణాంబరగాగ్రిమ శోభాయమానంబులైన భాతిఁ దనర్చె నఖిల దిశలు

తే. గీ. తపసునారాధనము చేయఁదగినవస్తు
పులను సమకూర్చుకొనియె నీభూపురంధి
యనఁగఁ దనరారె నివి యన్నియును దలంపఁ
బ్రబలి నీరెండఁ దిక్కుల బలియుకొలది. ౧౦౭

వ. ఇట్లు జగద్బాంధవుండు సర్వలోచనానంధకరంబుగా వెడలుటయు సర్వార్థ
సిద్ధుండును.

క. దండంబుఁ గావించేల కమండలువుం దైవమహిమ మార్గంబునయం
దుండం గని తనకై సురతండము పంపె నని వానిఁదాల్చి కడంకన్. ౧౦౮

చ. వెడలిన చిత్రభాసురుచివీచివరంపర మేనిపై వెనం
బడుటకు గాని తద్విరికిఁ బార్శ్వమునుండియు రాజువీటికై
యాడవిఁ గలట్టి యేకపదిసారయుచుం గని వీడు సొచ్చి దో
సెడు యవలం గ్రహించె నొకయింటిక యేగిఁ గముద్ధకంబుగన్. ౧౦౯

సీ. సరిగంచు నెఱిమించు చల్వవల్వలు దాల్చు లలితుండు కావిశాటులు ధరించెఁ
బైడిపాఠ్రకలందుఁ బరమాన్నము భుజించు రారాజు మాధుకరంబు గుడిచె
దూదిపాన్పులమీఁదఁ దూఁగుటయ్యెలమాఁగు భోగి తృణాంకురంబుల శయించెఁ
బాలుపారు క్రొత్తపూజాదరిండ్ల విహరించు భాగ్యశాలి యరణ్యవటలిఁ దిరిగె

తే. గీ. నెండకన్నును వానకన్నెఱుంగ కతుల
రత్న సౌధంబులఁ జరించురాచగున్న
శీతవాతాతపంబులవాతఁ బడుచు
బడుగు జడదారిరాయని పగిదిఁ దిరిగె.

౧౧౧

వ. ఇట్లు సన్నాహినియై ప్రతిదినంబును రాజగృహపురంబునకుం బోయి యొక్క
గృహంబున యాయావరంబుఁ గొనుచు రత్నగిరిగుహాముఖంబున పనియించు
చున్నంత నటఁ గపిలవస్తుపురంబున.

౧౧౨

తే. గీ. తన్ను వంచించి పతి నిశిధమ్మనందు
నెచటి కేగుటయును నిద్ర నెఱుంగనట్టి
సతి యశోధర యెప్పటిచందమునను
వేగుఁబోకకు మేల్కొంచి వెఱంగుపడుచు.

౧౧౩

సీ. జగమెల్ల సుప్రకాశము చేయఁగాఁజాలు చంద్రుఁడై బాసిన యాకసంబుమాడ్కిఁ
బనివానితనము తోఁచఁగ బిగించిన రతనంబు జాతిన వలయంబు పగిదిఁ
బ్రతిబింబమును జూపు పటిమంబుగల మించుతల్మ గోల్పడిన యద్దంబు భాతి
సెంతైన విలువ చేయింపింపజాలు నీరంబుఁ గోల్పడిన హీరంబు రీతిఁ

తే. గీ. బ్రాణనాథుఁడు లేని తల్పంబు చూచి
‘కలలు నిక్కలలా ? యంచుఁ దలఁచు నాకు
నేఁగె సిద్ధించె నీనాటి పాడుకల
ఫలంబనుచు నెంచి గుండియ ల్లలురనఁగ.

౧౧౪

క. చేలలఁ బిలీచి యడిగిన వారలు ‘మేము నెఱుంగ’ మనుడు రమణీమణి య
గ్గలమగు శోకభరంబున నలమటఁ గొని మగుడ ధైర్యమంది కడంకఁ.

౧౧౫

క. మందరలోనికిఁ జని యందుం దురగము లేక యుంట తోడ్పడ నతం
డెందేని జనుట యెఱిఁగింపం దారుణదుఃఖభరము పరవశఁజేయఁ.

౧౧౬

శా. సంసారంబు పరిత్యజించి యెటకే సన్యాసిగాఁబోయె రా
 డ్దంసంబంచును నిశ్చయించుకొని యాయబైష్టి మూర్ఖిలై; ను
 త్తీంసీభూతములైన పూవు లుపకృత్యం బాత్మలోనెంచి మేక
 హింసం జెందక యుండఁ దల్పగతిఁజెందె స్నేల నల్పిక్కులకొ. ౧౧౭

క. కర్ణాకర్ణికగా నాకర్ణించిరి పౌరులెల్లఁ గలగతి, సతీయ
 భ్యర్ణమున నుండ నృపనుతపూర్ణశశాంకుండు లేచిపోయె నటంచుకొ. ౧౧౮

తే. గీ. చంద్రుఁ డస్తావనీభృత్తు చాటుపడిన
 కాలమున భంగములు గను పాలకడలి
 రీతిగా నల్లకల్లోలమై తనరృచి
 గపిలవస్తుపురంబు తత్కాలమందు, ౧౧౯

ప. పిదప శుద్ధోదనుండును దదుదంతంబు సేవకముఖంబుగా విని సహామాత్యపురోహి
 తుండై కుమారాంతఃపురంబు సొచ్చి యద్వటి కావలివారల వడిగిన వారును
 గుమరబహిర్గమనంబున కచ్చెరువందుచు నిట్లనిరి. ౧౨౦

శా. ద్వారంబుల్ బిగియించి యున్న వెటు లీప్రాకారముల్ దాఁచెనో !
 యేరీతి నృముఁ గన్పొఱంగి చనెనో ! యేమందు మోడేవ ! దై
 వారంభంబుల కడ్డులే దనుట సత్యంబయ్యె; నాకాశసం
 చారంబుం గొని యేగె నంచు మదిలో శంకింతు మువ్వీశ్వరా, ౧౨౧

ప. అనవుడు శుద్ధోదనుండును నమానుషకృత్యంబుగాఁ దలఁచుచుఁ బురోహి
 తామాత్యుల వంకకుం జూచి 'మిరిదువురుం దగినపరివారంబుతో సకలదేశంబులు
 వెదకి కుమారుం దోడ్కొని రండు, మీవచ్చుపఱి కేనును నన్నపానంబులు విన
 జించి యీశ్వరాలయంబునం దగిన భల్వాదికాంతికక్రియ లొనర్చు చుందు '
 ననిన. ౧౨౨

క. వారుం జనిరి నృపాలకుమారాన్వేషంబునకు సమస్తదిశలకున్
 హూరారణ్యంబులకు సమీరజవంబులుగు హరులమీఁదఁ గడంకన్, ౧౨౩

తే. గీ. ఒడ లెటుంగక మూర్ఖిల్లియున్న యయ్య
 శోభరమఁ దెల్విరా నంత నుదతులెల్ల
 నూఱడించిరి మది తాల్చి నోసరించి
 పడునవస్థకుఁ దగిన సంభాషణములే, ౧౨౪

సీ. నృపతి యన్నిన యమాత్య పురోహితులు తోడికొని రాకయుందురా యనెడువారు
శాక్యవంశం బింక సరియగుఁ గాఁబోలు నంచు లోలో విలపించువారు
నింత తంద్రయొ కాని యితఁడు శేషో నేఁడో మరణివచ్చునటంచుఁ గెరలువారు
నఖిలరాజ్యముమీడి యకట సన్నాసి కాఁబోవునే యని మదిఁ బొక్కువారు

తే. గీ. అతిసుకృతవంతుడైన శాక్యనరపతికి

రాఁదగినయట్టి దురవస్థ కాదటంచుఁ

జైనఁటిదైవముచేత దూషించువారు

నైరి యాపాలగోపాల మఖిలజనులు.

౧౨౫

వ. ఇట్లు కపిలవస్తుపురం బల్లకల్లోలంబుగాఁ గుమారవిరహాయాసంబున నన్నపానా
దులు మఱచి చింతించుచున్న దివారాత్రంబు లెఱుంగఁబడకుండ నప్తదివసంబులు
గడచె; నట్లు రాజకుమారునిచే నింటి కనుపంబడిన యా చెన్నుండు. ౧౨౬

క. మును పాక నిమసంబున కేగిన చూర్ణము మిగులవంతఁ గీడ్వడుచుం దా
నెనిమిది దినములకు న్నడచెను దురగఖిలీన మొక్క చేతం గొనుచుకొ. ౧౨౭

ఉ. పూరియు ఖానముం దిన కపూర్ణముగా సకిలంచుచుం దదా

కారము లోఁ దలంచుచుఁ జొకారము వాసినమోము సారెకు

నాస్మరకుఁ దత్తప్తోవని దెస నిగుడించుచుఁ జేర సాదితో

వారువ మర్కవర్జితనభంబన నొప్పు పురంబులోనికికొ.

౧౨౮

సీ. కలనైన జంతుహింసలఁ దలంపనివాఁడు వేటాడఁ బోవునే విపినములకు ?
నున్నరాజ్యం బేనియును నొల్ల ననువాఁడు వెడలునే రిపురాజ్యవిజయమునకు ?
నందంపు మేడలయందు పర్తిలువాఁడు వసియించునే రిక్తవసతులందు ?
దలిదండ్రులందు మెత్తనిబత్తి గలవాఁడు రాకుండునే యిన్ని రాత్రులకును ?

తే. గీ. ననుచుఁ బలుపలువితముల నాడుకొనుచుఁ

దొలఁగుకన్నీరు పెక్కుకాల్వలుగ సాది

కరధృతఖిలీనమగు కంటకంబుఁ జూచి

పొరులందఱు నొకపెట్టి బారు మనిరి.

౧౨౯

వ. అంత వారాజపుత్రవిరహితంబగు కంటకంబు రాక యొకరి మొకంబున నొకరు
విని,
౧౩౦

తే. గీ. వెనుక రాఘవు నడవి కొరిపించినట్టి

స్వందనమువెంట సాకేతజనము కుగిది

‘రాజపుత్రకుఁ డేమాయెరా’ యటంచు
నడుగుచును సాది వెనువెంటఁబడిరి జనులు.

౧౩౧

తే. గీ. ‘ ఏరికేనియు నవకారమెన్నఁడేనిఁ
జేయఁ దలఁపేనిఁ బుట్టని సిద్ధమూర్తి
దేవతానన్ని భుండు వర్ధిష్ఠ వతని
నెచట వసియింపఁజేసితివేమి చెపుమ’.

౧౩౨

మ. అనుచుం ద న్నతితంద్రమై నడుగుపారానీకముం జూచి ‘హా’
యనుచుం జెన్నఁడు గద్గదస్వరముతోడై మాట తొట్టిల్లఁగా
‘మనరాచూలియె కంటకంబు గృహిధర్మంబు న్ననుం గూడ వీ
డెను చాఁ జిమలు తూఱరాని వనవాటిం గూర్చిచిత్తంబునక’.

౧౩౩

ఉ. నావుడు నెట్టకేలకు మనంబులు కుంగింగఁగ వానిపల్కు ల
ట్టే వినినట్టి పౌరులు పెరిగి మనన్ హృదయంబు వ్రయ్యలై
పోవఁగ మూర్ఛ చెంది పడిపోయిరి ; తక్కిన పౌరు లట్ల వా
పోవుచు వానివెంటఁ బడిపోయిరి శూన్యతరేంద్రియంబుగక .

౧౩౪

ఉ. ‘ఎచ్చొట్టు రాజనూతి వసియించిన దయ్యదియే పురంబు ను,
మ్రొచ్చట రాజనూతి వసియింపని దయ్యదియే వనమ్ము మా,
కెచ్చట నుండెనో యిచటి కేదెన పోయెద’ మంచు వేడఁగాఁ
జొచ్చిరి దారికడ్డమగుచు న్నతిలేనిగతిం దురంగముక .

౧౩౫

ప. ఇట్లు నమద్రంబు వెల్లివిరిసినగతిఁ దండ్రిోపతండంబులుగా నిండినపౌరమండలం
తెడమిక యుండు రాజమార్గంబునం బోవుచుండ గవాక్షమార్గంబులు తెఱచి.

తే. గీ. రాఁగలం డనువాస నిరాశగాఁగ
రాజపుత్రుండు లేని వార్వమును జూచి
యట్టై వాపోవు తరుణుల యాననములు
పట్టపగలింటి చంద్రులభాతిఁ దనరె.

౧౩౬

చ. తనయుఁడు రాగలందులకు దైవగృహంబున నొక్కదీక్ష గై
కొని తపమాచరించుచు సహోత్పులతోడఁ బురోహితుండు చె
ప్పినగతి శాంతికక్రియలు వేయువిధంబులఁ జేయుచుండె వ
ల్యని పెనువంతతోఁ గపిలవస్తుపురీంద్రుఁడుభిన్నచిత్తుఁ డై

౧౩౭

క. తజ్జాతీనిం బగ అనిజంపిన వాజిం గొంచు సాది వీటికిఁ జనుదెం
చివగతిఁ గన్చి రొలుకుమఁ జనియెం జెన్నుండు రాజనద్యంబునకున్. ౧౩౯

ప. ఇట్లు రాజగృహంబుం బ్రవేశించి కంటకంబు న్నిజాభిష్టానంబునం గట్టిపెట్టించి
సంత నదియుం బృష్ఠదేశం బదల్పుచు రాజపుత్రవిరహవేదనాసూచకంబుగ బిట్టు
సకిలించినఁ దదారావంబునకుం బంజరస్థంబులగు శుకపికపారావతాదిపక్షిగణం
బులయుఁ దక్కిన హయంబులయు హాహరవంబులు విని యంతిపురిపారికలు తమ
కాంతుండు చనుదెంచె నని వచ్చి యతిప్రహర్షంబు గుఱింబుగాఁ బరిణమింప
మూర్ఛిల్లిరి. ౧౪౦

చ. తొలకరి వారివాహములతోయము వెల్వడి యేగుదెంచు చం
చలలతేజంగునం గృహము చయ్యన వెల్వడి చెల్వ లందఱున్
బిలబిల సేగుదెంచి ధరణీవరసూనుని రామి మోములున్
వెలవెలఁబాఱ మూర్ఛిల్లిరి వేడికిఁ గంచినతీవ లట్లుగన్. ౧౪౧

చ. బుధుత నరేంద్రుఁ డిద్వేషిపోయినగాదిగ సంస్కరింపమిం
జడముడి వీడిపోయియును జందిరరేకలు కన్నుమాసియున్
గడిది వెడంద కన్నుగవకాటుక మాసియు నందమైన య
ప్పడఁతుల మోము లన్నియుఁ బ్రభాతసిఖోత్పలకాంతులం దగెన్. ౧౪౨

సీ. సహజారుణములైన చరణంబులకుఁ బాసి దొరలు బంగారునూపురము లొకట
నచ్చంబులగు చెక్కుటద్దంబులకుఁ బాసి గళితంబు లైన కుండలము లొకట
గుత్తంబులైన వక్షోజంబులకుఁ బాసి భ్రష్టంబులైన హారంబు లొకట
నందంబులైనట్టి హస్తంబులకుఁ బాసి స్థలితంబులైన కంకణము లొకట

తే. గీ. సైకతంబుల కెనయైనజఘనములకుఁ
బాసి జాతిన మొలనూల్యవణము లొకటఁ
బడఁగ విలపింపసాగి రప్పడఁకులెల్ల
మేల మాఁబోతు విడచిన యాలపగిది. ౧౪౩

మ. జననింబాసిన నాటంగోలఁ గడువాత్సల్యంబుతో నెత్తి పెం
చిన యా రెండవరాజవత్త్తియు నితాసిచ్చిన్నమైపడ్డ తే
యనఁటింబోలఁ బడెం గుమారవిరహాయాసంబుచే తేఁగకుం
దగుకుం హుడికలేని యావుగతి సత్సా యంచు వాపోవుచున్. ౧౪౪

తే. గీ. తొలఁకుఁ గన్నీరుగల వెలందుకల యాన
నముల కతమున నా రాచ నగరమపుడు
వానచినుకులు రేకులపైన జాటు
తమ్మిపూలున్నకొలను చందమునఁ బొలిచె.

౧౪౫

చ. ఎడమటి చందిరంబులయి వృత్తములై పొలకండగట్టి క
న్నడని నరంబులుకొ నగలుబాసిన వేళ్ళులు గల్గు చేతులం
దడఁబడ టొమ్ము బాఁడుకొను తామరసాక్షుల రీతిఁజూడఁ జొ
ప్పడెఁ బవమానధూతనిజపల్లవతాడితవల్లికాకృతికొ.

౧౪౬

తే. గీ. మారుతాహతకమలకుట్టులశయాన
చక్రమిథునంబు లైన నిర్ఘోరిణులట్టి
పరఁగి రిరుగేల టొమ్ములుబాఁడుకొనుచుఁ
గదలు చన్దవకలిగిన కాంతలపుడు.

౧౪౭

ప. ఇట్లంతిపురివారందరు వందురుచుఁ జింతాక్రాంతలై మందిరంబులు విడిచి మం
దురకడ కరుచెంచి కంటకంబుం జెన్ననింగాంచి పరిపరివిధములఁ గుమారుని
వృత్తాంతం బడుగుచున్నంత నాయశోధరయు

౧౪౮

సీ. కుచములమీఁది కుంకుమపూత బురదగాఁ గరఁగించి కన్నీరుకాల్చ గట్ట
నిష్కారణక్రోధనిర్వాహకము లైన కొలికికన్నులు నల్లఁగుమ్మరింప
జెనుదీయఁగారాని వేడినిట్టార్పుల వలుద చన్నుందోయి వాడుదోవఁ
బొంగుపొంగున వచ్చి పొరలు వల్చనివంత గదియించి కంతగడ్గదికఁ జూపఁ

తే. గీ. గంపమునఁ గాలుచేయు గడ్గడ పడఁక
నిముస మైనను నొకచోట నిలువలేక
కాంత లందఱు విలపించు కడకువచ్చి
కంటకముఁగాంచి యిట్లనెఁ గరుణ మొలుక.

౧౪౯

తే. గీ. ఒడ లెఱుంగని నిద్రలోనున్నవేళఁ
జనియె నాప్రాణసాధుండు నను మొఱంగి;
యీపుఁ జెన్నుండు వచ్చితి, రేలరాఁడు
నాప్రియుండు చెప్పుమమ్మా? కంటకముకాన !

౧౫౦

చ. నడినిశఁ బాన్పుమీఁదఁ గరుణామయుఁడై నిదురించువాని రా
బుడుతను బుద్ధిలే కడవి మోకలపా లానరించి పచ్చియుం
బుడిబుడియేడ్చు లేడ్చుచును బొంపిరివోవు విచార మున్నత
త్త డెవల నిత్తఱిం బ్రతిపదంబును బొత్తున మోసపుత్తువే.

౧౫౦

క. పతియెడ విశ్వాసముగల మతిగలదానవని నిన్ను మన్నించితి దు
ర్మతి నెచటికిఁ బంపిన సంగతియును నాలోడఁ జెప్పఁగదవే వాజీ.

౧౫౧

క. సకిలింపకు కన్నీరికఁ బ్రకటించకు నీదుకోర్కె పండెంగద ! నా
యకునెడపితి వింతటి కంటకమా ? నామీఁద నక్కటా, కంటకమా !

ఆ. వె. తెలివిలేని స్నేహితులు గల్గుటయకం బెఁ
దెలివిగల్గు శత్రువులను మేలు
మిత్రురూపమైన శత్రువువై శాక్య
వంశ మంతరింప వచ్చితీవు.

౧౫౪

చ. అవిరతబాష్పపాతగమితారుణభావములైన కన్నులుకొ
రవణము లుజ్జగించి నుసురాణకుఁ బాసినమేనుఁ గల్గునీ
యువిదలు నీకతంబున నలోయని యేడ్చుచు భర్తయుండియుకొ
ధవుఁడు గతించియుండిన యనాధల చందముఁబొంది రర్వమా.

౧౫౫

చ. మగఁటిమి లేని యీతెలివిమాలిన కృత్యముఁజేసి యిప్పుడి
ప్పగిది నరేంద్రసదృ మద్రువన్ సకిలించిన నేమిలూప్త ? మ
మృగల విభూషణంబు ధృతిమంతునిఁ దోడ్కొని పోవువేళ నీ
దగడలు కూలిపోయెనె ? తదా సకిలించిన మేము లేవమే ?.

౧౫౬

క. తేజవలుఁ బరిచారికలందొఱుఁ గూర్చినవేళ నామనోరథమును నొ
ప్పరికించి మ్రచ్చిలఁగ నేడైఱ నీమది కెట్లు సంఘటిల్లెను బాబా.

౧౫౭

క. అని యిట్లు గుఱ్ఱముంగని కనికర ముట్టిపడఁ బల్కఁగాఁ జెన్నుం డ
వ్యనితామణితో నిట్లని వినిపించెం గతము వినయవినమితముఖుఁడై.

౧౫౮

ఆ. వె. నేను గంటకమ్ము నిందింపఁగాఁ దగ
మమ్ము ! కేవలము నిరాగసులము
ప్రభువుదెసఁ గృతజ్ఞభావంబు గలవార
మఘముఁ జేయనోచుమమ్ము ! యెపుడు.

౧౫౯

క. అద్దమరాతిరికడ నాయెద్దకుఁ జనుడెంచి తేజకొగ్గు మటంచున్
మద్దేవుఁడు పల్కంగ నే మొద్దుగతిన్ మానుమద్ది మొట్టిడనైతిన్. ౧౬౦

ప. పదంపడి వల దని నాకుం దోచిన పల్కులు సక్కినను విసలి యమ్మహానాథ
తానసం బుల్లంఘింపఁ దగ దని యెంచి దైవశ్రేణిజంజేసి కురంగమం బాయి
తంబుఁ గావించితి, నదియు విశ్వంఖిలంబు గా ఖురంబులం బుడమి వదల్చినను
హనున్ననంబుల నాకాశంబుఁ బూరించినను దవారాసంబులు దైవబలంబునం జేసి
యెవ్వరికి నశుశ్రంబులయ్యె నంత నారాజపుత్రుండును. ౧౬౦

శా. ఉల్లాసంబునఁ దేజినెక్కి సుర లోహలో యంచుఁ బైఁ బుష్పముల్
చల్ల, న్నే నొకచెంతఁ బోవంగ, ఖురస్వానంబు లేకుండ ను
ద్యల్లిలం ద్రుటిలోనఁ జేరె నొకగాఢారణ్యదేశంబు; నా
తల్లి ! యే మని విన్నవింపఁగలఁ దదైవప్రభావమ్ములన్. ౧౬౧

చ. పదపడి మేనఁ గల్లు తనబాహుపురుల్ మొవలైన సామ్ములన్
విదిలిచి నాకొసంగి యడవిం జనుచు న్నునుఁజూచి పల్కె ' నే
పదలితి నోరి! యింక గృహివర్తనము, నినుఁ, గంటకంబునం
బదిలముగాఁగఁ బొం ' డనియె, మాటలవెంబడిఁ గన్మోఁగంచుకొ. ౧౬2

ప. అని తదియ భూషణవ్రాతంబుఁ బైఁబెట్టిన నత్తలోదరు లుత్తలపాటుమాని తత్ప్ర
భావంబున కచ్చెరువందుచు సస్వస్తుం డయ్యె నని నిశ్చయించి; రంతఁ జిరకాల
పరిపోషణానుయాతప్రేమావేశంబు మరల్పలేక గౌతమి యనురాజపత్ని యిట్లు
విలసింపం దొడంగె. ౧౬౩

ఉ. నీలము లై సమంబు లయి నిగ్గులుదేటి దశంబులై వృధ
గ్రూలములైన నీకురులకు న్నృపనందన ! మంచి గండపుం
దైలము రాచి దువ్వి పువుడండలు దారిచి మేలుసేయఁగాఁ
బోలును గాని యిప్పగిది ముండనముం బొనరింపఁ బోలునే. ౧౬౪

ఉ. మేలికడానిఁ బోలు నును మేని హొరంగు, వెడందటొమ్ము, మో
కాళ్ళల కంటు చేతులచొకారము, సింగమువంటి లావునం,
గీల నడంచు కుత్తుకయ్య, గిత్తుకనుంగవ పంటి కన్నులుం
గ్రాలు నరేంద్రనూతి కటరా ! విధి వ్రాసె వనప్రచారముల్. ౧౬౫

తే. గీ. నీవు పోవంగదగిన పున్నెంబులేమి
వసుధ నిక్కము దురదృష్టవంతురాలు
జగతి నెంతటి పున్నెంబు నలుపకున్పు
బ్రజకు వొరకునె నీవంటి రాజు కొడుక!

౧౬౭

చ. హిమరుచి గేరు గోరులును వృత్తములై తగువేళ్లు గూఢగు
ల్పములును లేత కెంజిగురు వంటి మృదుత్వము నిప్పపూవుతో
సమమగు నాకృతు ల్లలిగి సర్వనరేంద్రవతంబులైన పా
దములు సహించునే యుపలదంతురఘోరవనప్రచారముల్!

౧౬౮

క. కులమును వయసును రూపును బలమును దేజమును బాహుపాతివమును లోఁ
దలంచిన నీడగు నీకుం గలనైనను చిచ్చమెత్తఁగాఁదగు నయ్య ?

౧౬౯

తే. గీ. సర్వశృంగారితంబైన సౌధ మందుఁ
బఱపుగద్దెయ మంచంబుపై నుఖించు
రాజసము గల్గునీమే నరణ్యమందుఁ
జలికి వానకు నెండకు నైచునయ్య ?

౧౭౦

తే. గీ. అనుచు నెల్లెత్తి బిట్టురోదనముఁ జేయు
గౌతమిం గని తక్కిన కాంత లెల్లఁ
దుంగిలచ్యవమానమరందబిందు
భరితకునుమంబు లైనట్టి నృతతులైరి.

౧౭౧

తే. గీ. చక్రవాకంబుఁ బాసిన చక్రవాకి
పగిది సారెకు గద్దదస్వరము తోడ
గౌతమీరోదనంబునఁ గడుపు పగిలి
మరల విలపించె నాయశోధరయు మిగుల.

౧౭౨

తే. గీ. అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయమాడినట్టి
ధర్మపత్నిని వదలిన తపము తపమె ?
ధర్మమునఁ గామమునఁ దాటఁదగ దటంచుఁ
బలుకరే మున్ను పెద్దలు పొణనాథ !

౧౭౩

క. మీవంగడంపుఁ దొల్లెఁటి భూవరులను వినె ? రాజ్యమును విడిచి యర
ణ్యావాసముఁ జేయంగాఁ బోవుతఱిన్ సతులతోడఁ బోయిరనుటయున్.

౧౭౪

కా. శౌతస్మార్తములైన కర్మముల భార్యాయుక్తుడై గేస్తు దీ
 శాతంత్రంబు లానర్పణ బాడి యని శాస్త్రంబులో విధింపన్ భవ
 చేప్తతం బెట్లు ననుం ద్యజించె గుణవాశీ ? నాకు రా మానుసే,
 నీతో నుండని యంతమాత్రం భవన్నిష్ఠాతపోలాభములో ? ౧౭౫.

చ. తెలిసినవాడ వాడువు, నుష్కమణి వాడువు, పుత్రచింతయుం
 గలిగినవాడ వాడువు, మనఃస్థియకృత్కుడ వాడు నై చ నా
 తలఁపునఁ గల్గునందియుము దాఁడక చెప్పెద ; నిం దిలోకమం
 దలి విరిఁబోండ్ల చెల్వముఁ గనం జనినాడవు ప్రాణనాయకా. ౧౭౬

తే. గీ. అప్పరస్త్రీల సౌందర్యమరచు నింద్ర
 లోకమేగితి నంచు నాలోచనంబుఁ
 బూనఁ దగ ; దేల యన, వారలైన నన్య
 దాదివనితలకంటె సౌందర్యవతులై ? ౧౭౭

క. తపమున కేగితి వనునొక నెపమును నీయెడ విచారణీయంబు చిరా
 దుపచితమగు నాయందలి కృపయుం బ్రేక్షియును నేనగింపందరమే. ౧౭౮

క. త్రివిషోపభోగముల నా మదిఁ గోరఁబోదు సులభమార్గం బగుటకై
 బదివేలకుఁ గోరెద నీముదిత నగుట నెన్ని జన్మముల చేని సఖా. ౧౭౯

నీ. తమ్మిపూరేకుచందము గల్గి చెవి దాఁకు వెడఁదకన్తుం దోయి బెడఁగు తోడ
 నిండుజాబిల్లి వెన్నెలవంటి చిటునప్పుఁ కొలకించు కెమ్మావి కులుకుతోడఁ
 గొదమచంద్రులఁబోలెఁ గొమరారు కుదురైన చదురు గల్గిన సోగనుదురుతోడఁ
 గండుఁడుమ్మెద తెక్కుగమి చెల్వమును బిల్వ సాగు నూనూఁగుమీనములతోడఁ

తే. గీ. జక్కఁదనమున కిక్కయై చంద్రబింబ
 మునకు సహపాతియైన నీ మొగము నింకఁ
 బడయవేరని పరమనిర్భాగ్యురాలి
 తనము నేయునె దయమాలి తమ్మిచూలి ?

ఉ. భాసురశీలునిన్ మగని భావజతుల్యవిభాసరూపవి
 న్యాసుని బాసి యీనరణి నాకు ఘటించిన శోకఃపహ్నికిం
 బానటగాఁగ నామనము వ్రయ్యలు గాక మఱింతఁగాలఁగాఁ
 జేసెను రాతనో, యిహము చేతనా ? యశ దయను చేతుడై. ౧౮౦

మ. అనుచున్ మూర్ఖులు నేడ్చుచు బ్రేలు వితతాయానంబునం బొక్కు 'హా' యనుచు, 'గట్టా మగవారికిం గరుణలేదా?' యంచు యోజించు, 'నన్ననదంజేసితి దైవమా?' యను, 'దయాస్వాంతుండు గాకెంతలో మనముం దిప్పుగ నేచ్చెనో!' యను, 'మహాత్మా ప్రాసరాదా!' యనున్. ౧౨

చ. కలీకితనంబుఁబాసి యిటు కంటికి మంటికి నేకధారగాఁ గలవరమందుచున్న నృపకాంతను గన్గొని చెంతనున్న కాంతలును మఱింత గద్గదఘనంబుగ నూరడఁ బట్టి రేడ్చుచున్ దొలకరివాన తాఁకుఁగని తూలిన తమ్ములఁబోలు మోములన్. ౧౩

ఉ. ఓదన ముజ్జగించి దగయున్ విడనాడి నుతుండు రాఁగ నుగ్ధోదనుఁ డెంతయుం జపము హోమము నేయచు దేవశంబునం గాదిలీచూలి రాక తన కంటకముం దనసాది నింటికిం బోదరలించె నన్న సుతి పొల్పలుచు నివి నేల మూర్ఖులెక. ౧౪

వ. ఇట్లు మూర్ఖుల్లి కొంతతడవునకుఁ దెప్పిరిలి యొనర్చుచున్న పూజాపురస్కారంబులు మఱచి చింతాకాంతకాంతాశతయంతంబుగఁ గంటకంబుం జెన్నుండు నున్నచోటికిం బరివారపరిశృతంబుగఁ జని యాచెన్నునివలనఁ గలతేజం గెఱిగి దైవశంబునకుఁ జింతించుచు వంశక్షయంబునకు వందురు చున్నంత నాకాశవాణివలన యశోధరాగర్భంబున నొక సుతుం డుదయింపఁగలఁ డను పలుకు జీవితాశం బుట్టింపఁ దత్కాలంబు ప్రతీక్షించుచుఁ గపిలవస్తుపురంబున నుండె; నచట రాజగృహపురంబున ౧౫

చ. ప్రతిదినమట్లు భిక్షకయి పచ్చు యతీంద్రు మహాసుభాషయో గృతలను బారకామినుల కందఱకుం దగఁ బెల్పు ధ్యాననిష్ఠత గుఱిచూపు నేత్రములసౌమ్యవముం భగవద్ధనాంశరక్షితనవరోచిరాగమవిశిష్టమనోహరపక్తిభాగముకొ. ౧౬

ఉ. శాటికఁ గన్నులద్దుకొని చాఁగిలి మ్రొక్కుడటంచుఁ బుత్రులం బోటులు కొందఱంపి యతిపుంగవునిం బ్రణమింపఁజేతు; రే నాటికిఁ జేటురాకునికి నారులు కొందఱ బొసంగుచుందు రప్పటికి వచ్చువేళఁ గనఁపెట్టి తమంతటఁ నాము బిచ్చముకొ. ౧౭

మ. పురకన్య ల్తము నెట్టిప్రాయపు సురూపు ల్వచ్చి కాంక్షించినకొరికాలంబుననుండి దొందమున కాచెల్వంబు సంధింప, గ

ట్టిరు విచ్చమ్మున కప్పురిం దిరుగు శాటిధారునిం జూచి నుం
దరుఁ డంచుం బతిఁగాఁ దలంతు రటు ! తత్సంచర్య మింతింతయే. ౧౫౦

శా. బత్తింబెంపునఁ బేర్చి గౌరవమునం బల్కాఁడు దన్నుం దదా
యత్తత్వంబునఁ బూజనేయు పురిక న్యాసంఘముంజూచి త
చ్చిత్తం బేకగతిం జనింపకయ భాసిల్లుం జగద్వంద్యునం
పత్తిం బొంగుట కేమియబ్బురము తచ్చైరాగ్యధారాలతల్ ? ౧౫౧

క. ప్రత్యహ మీతేఱుగునఁ ద్రత్రత్యచిరంబీజనైకదత్తయవగ్రా
సాత్యంతవారిశత్యత్కృత్యుగదై మరల రత్నగిరి దరికరుగుక. ౧౫౨

సీ. అశనాయ నిరసించి యాహారములు త్యజించి శరీరము కృశింపఁజేయువాఁడు
రక్తమాంసంబుల రహిమించు జేహ మాత్మకు విరోధియటంచుఁ దలంచువారు
మనమున నెద్దియో మనన చేసెడిభంగిఁ దెలుపు దైన్యంబునఁ గలఁగువారు
మాంసము జ్ఞానసంపత్తికై బాధింపఁ దగిన వస్తువటంచుఁ బొగులువారు

తే. గీ. నైనయోగులఁ గొందఱు నవనిధరఁ
రీముఖంబుల నుండువారిచి మహాత్ము
లైనవారినిఁ గనియె నొకప్పు డచట
నట్టిటుఁ జరించు శుద్ధోదనాత్మజుండు. ౧౫౩

క. అవయవములు కృశియింపం జివికినకీళ్లొలయ చెండుచేతులు బోడిం
చి వినుచెన మొగంబగు యోగివరులఁ గనుఁగొనియె నొండు కెలన సతఁ డొగిక్.

సీ. ప్రవేశులు మడఁచి కేల్పిగియింప నజుచేత గోళ్లుఁదూటినవారుకొంద, తాయ
సములైన నూదుల నమరు పావాలపై నడుగుల నెలకొల్పి నడుచువారు
కొందఱు, వాఁడిరా ల్లాని ముఖోరూరస్థులముల మోఁదికొని గాయములు నేసి
కొనువారు కొందఱు, గొంతునఁ బాములఁ దగిలించుకొని కేళినెగడువారు

తే. గీ. కొందఱు శ్రుశాన మంచున్నకుమనంపుఁ
చేలికల మెడధరియించి పీనుఁగులను
జేతు లరచాఁచి కౌగిలించికొనువారు
కొందఱుదురైరి యారాజనందనునకు. ౧౫౪

ప. మఱియుం గాయమ్ములఁ గంటకంబులు గ్రుచ్చుకొనువారును శివశివా యని
యెఱుచుపాతును దండులమ్ములు జొన్నలు * మొదలగు పదార్థమ్ములు చేదగ

వనశ్రమములతోఁ గలపి నమలువారును నయనమ్ములఁ గంటకంబులఁ బొడిచి
కొనువారును నాలుకలు తెగఁగోసికొనువారును గాళ్లులు బంధించుకొనువారును
గర్జంబులకుం జేపిటితన మాపాదించుకొనువారునైన యోగుల ననేకులఁగాంచి
జేందం బాశ్చర్యరసనిమగ్నం బగుడు నికటమ్మునకుం జని యందొకవృద్ధుం
గాంచి సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

మ. బహుకాలమ్ముననుండి యిగిరిద్రోభాగంబులందుండి న
న్నహనంబుఁ బొనరించుచుంటి ఘనవిజ్ఞానాప్తికై మీరు నీ
గుహలో దేహము గాసివెట్టుటయుఁ గన్గొందు స్మృసీంద్రా ! మనఁ
బహవో వొండఁగఁ జేయుచున్నవిట మీయారభదుష్కృత్యముల్. ౧౯౫

క. మానవదేహము కడుదుఃఖానుభవం బనుభవింపనగునది, మీర
ద్దాని మఱియింక దుఃఖిరసానుగత మొనర్పఁ బాడియగునె మహాత్మా. ౧౯౬

క. అని పట్టిన సిద్ధార్థునిఁ గని తన్ముఖిరోచిరాప్తిఁగనుఁగొనుచు మహా
త్మునిఁగా నెఱింగి యిట్లనియెను మెల్లన యోగిపరుఁడు మృదుపచనములక.

ఉ. “ఇట్టి శరీరము న్నిగుల నీగతిఁ గష్టముపాలు నేయుటం
బట్టి పరంబున న్నరకబాధల నన్ని సహింపవచ్చు నాఁ
డట్టిప్రయాసము ల్మనకు నబ్బఁగఁజేసెడి వేల్పు లబ్బురం
బుట్టిపడంగ నేడ మన కొయ్యననిత్తురు పుణ్యలోకముల్. ౧౯౭

క. బాధించినఁ గాయము వడు బాధలు మానవుల పాపపటలం బడఁచుకొ
బాధ యనుకొఱవిఁ బడిన సుఖాధికఁబోకముల కాత్మయరుగుం బిడపక. ౧౯౮

తే. గీ. అనుచు మామత సిద్ధాంత మదియె మేము
నాచరించుచు నున్నార” మనఁగ ; రాజ
నందనుఁడు కటకటఁబడి నగుచు యోగి
పరున కిట్లనెఁ దత్త్వంబుఁగఱప నెంచి. ౨౦౦

మ. వెలకుం గొన్నపదార్థ మెయ్యదియు సుర్విం దగ్గిప్రోకుండ, దీ
రలు స్వర్గమ్మును దేహకష్టమను సద్ద్రవ్యమ్ముచేఁ గొన్నఁ ద
త్ఫల మెల్లనవ్యయ మైనచో మరల నేతత్పాప్తిచే ముఖభా
క్కులు గాకుండుచె నశ్వరంబులగు కోర్కు లోరఁగాఁ జేల్లునే. ౨౦౧

సీ. యోగీంద్ర ! యెవ్వఁడే నూర్ధ్వలోకంబులు పొగ్గిపించు మనుజుఁడు పడకమానఁ ;
డిందులకై యేను దృష్టాంత మొక్కటి వాక్రుత్తు నవధారుఁ వార్థిలోని
సలిల మంతయును బాష్పస్వరూపమున నూర్ధ్వంబున కేగ మేఘం బటందుగ్గి
దానినే కద, గాలితాఁకుచే నదియ చెల్లాచెద రగుచు జలముగఁబుడమి

తే. గీ. మీఁదఁబడి యేఱుగట్టుచు మిఱువల
మేకముగఁజేసి బురదతో నేకభావ
మంది వారాళిలోనిక యరుగు పగిది
నూర్ధ్వగామికి స్వస్థాన మొదవు మరల.

సీ. అన, విని యోగి యిట్లనియె, ‘ మహాత్మ్య ! నీవనినసంగతి నిజమానో యేమొ
నేనెఱుంగను ; మాకు నిశ్చయజ్ఞానంబు లేమి నిట్లయితిమి మే; మయినను
గుదికఱునలె నాత్మకును బైకెగిరిపోవ నీకుండఁ బ్రతిబంధ మెసఁగఁజేయు
నీశరీరము మాకనిష్ఠంబు ; రాత్రివోయినవెన్నఁ బలు వచ్చిన విధమున ;

తే. గీ. రొద చనినమీఁద నిశ్చబ్ద మొదవు పగిది
దేహ మారీతి మిగుల బాధింతుమేని
గష్టమెడలి పడపడి నుఖంబ యాత్మ
కొదవు నని మాయభిప్రాయమిది నిజంబు’.

౨౦౩

మ. అని యోగీంద్రుఁడు వల్కువల్కులను సిద్ధార్థండు యోజించి యి
ట్లనియె, ‘ స్మీరనినట్టి సౌఖ్యమదియు న్నాస్తిం బగున్ ; లక్షహో
యనము లోవ్వయినఁ బోవుఁగాక యెపుడే నంతంబు లేకుండు దా
నిని లోకంబునఁ జెందువార్ధ లిగిరేనిం జెప్పఁడా యొప్పుగక’.

౨౦౪

వ. అనుడుఁ, బరమాత్మ యొక్కండు నశ్వయండు గాఁడనియుఁ దదానందం బొక్కటి
కాశ్వతం బనియుఁ దదితరమ్ములు సాంతమ్ములనియు నొడివిన జడదారి కమ్ము
యాదేవేయుం డి ట్లయె.

౨౦౫

మ. అకటా, యోగివరేణ్య ! తెల్వియును ధైర్యమ్ము నృపిత్రత్వముం
బ్రకటత్వంబును గల్గుమీర లిటు స్వప్నప్రాయమై యస్థిరా
త్మకమై యొప్పు నుఖమ్ముఁ గోరి పరతత్త్వజ్ఞానసంపత్తి సా
ధకమై యొప్పు శరీరముం బ్రబలబాధాయుక్తిఁ గారించుచే.

౨౦౬

తే. గీ. ఆత్మయందలి వేర్వేరు దేహమ్మునందుఁ
గల యనిష్టత్వ మిశీతిఁగా నొనర్చుఁ
గాని మిశ్రవయాత్రకుఁ గారణంబు
దేహ మెడలినఁ దత్సంబుఁ దెలియఁగలరె ?

౨౦౭

క. ఈదేహం వీయాత్మకు నేదియొ యొక కారణమున నిల్చె యుండె ;

స్మృదనిక నొక్కయింటం బోదె యొనర్చుటకుఁ గూలఁ ద్రోతురె దీనికొం

ప. అని యుపదేశించిన యారాజపుత్రున కాయోగు లిట్లనిరి.

౨౦౮

క. ఈమార్గము మంచిదియని యే మనలంబించినార మిదికానియెడక

నీమదికి న్నచ్చిన మఱి యేమార్గంబైనఁదెల్పు మెఱుకగలిగినక.

౨౦౯

ప. నీకుం దెలియదేని మిన్నక పొమ్మనిన సిద్ధార్థుం డచ్చోటువాసి మనమ్మున నిట్లు
వివరించె.

ఉ. ఏలాకొ వీరు కష్టముల కిల్లగుదేహ మొగిల మఱిత క
మైలకుఁ బాలుచేయుటకు సన్నహసం బొనరించుచుండి యీ
కీలక మింతమాత్రం బరికింపరు బాధలుచెట్టి దేహముం
గూలఁగఁ ద్రోచియు న్నృత్యకం గోరద రక్కట బుద్ధిహీనులై.

౨౧౦

సీ. మనుజులనుఖము గన్గొనలేని వేల్పులఁ బేర్చిమై సంతోష పెట్టుకొఱకొ
యిశాలోకకష్టమ్ము లెనని నారక బాధలను సహించుట నేర్చుకొనుటకొఱకొ
తనువు చిక్కినతఱ్ఱఁ దప్పించుకొనిపోవు టాత్మకు నుఖమును నాశకొఱకొ
దయలేని తప్పవార్యతల మతగ్రంథంబులందుఁ గృతజ్ఞతఁ జెందుకొఱకొ

తే. గీ. తనువులను రోయుచున్నారు తపసు లకట !

మీకుఁ గలతెల్వి వీరికి లేకపోయె

సృక్షతతులార ! పువులార ! పక్షులార !

రోయుచున్నారె మీరు మీకాయములను.

౨౧౧

చ. పరిమలచిత్త లంఘు పశుపక్షిమృగాదులకంటె సర్వమా
నవులను, దేహ మేలాకొ వినాశముచేయఁగరా దటంచు యో
గివరులు డెందమందుఁ బరికింపరు పక్షులపాటి యైన నం
చు వికలచిత్తుడై తిరుగుచుం గిరిపై పసియించె బాగ్గతిక.

౨౧౨

చ. పనితయు నచ్చటం గపిలనస్తుపురంబునఁ జూచునింటి ప
ట్టనమునఁ బల్లెలం జను లెడందల సంతసమందుమండఁగాఁ
దనకు నుతుండు లేనికొఱతం దిగద్రావుచు కాక్యవృద్ధు నె
మ్మనమునఁ బొంగ నొక్కనిఁ గుమారునిఁ గాంచె శుభకృమంబునక. ౨౧౫

తే, గీ. పెద్దయగు పుత్రుఁ డెప్పుడు పిన్నయయ్యె
నంచు శుభోదనుఁడు కేర్పిఁ దెంచుచుండఁ
బిన్న జాబిల్లి వితమునఁ దెరుగుచుండె
రాచులుం డనుపేర నారాజునుతుండు. ౨౧౬

—♦ ఆ శ్లో సాం త ము. ♦—

క. పెద్దాడవంశజాత ! సముద్దామయశస్సమేత ! బుధదారిద్రీ
కుద్దాశీభూతసముద్యద్దయ ! కవిమిత్ర ! తిరుపతంబాపుత్రా ! ౨౧౭

మ. ధరణీదేవకుమార ! భూవర ! సముద్యద్దౌతమీతీరను
స్థిరరాజ్యాతిశయా ! పృషాదలహాశీదేదీప్యమానాశయా !
తిరుణీనానశరా ! పృషీర ! పరకాంతాసోదరా ! కీర్తిభా
స్వర ! కార్తస్వరసన్నిభాశఘన ! కృష్ణారాయఘామీశ్వరా ! ౨౧౮

—♦ విద్యున్నామృతము ♦—

విద్యాభ్యాసోపేతశ్శిద్ధా
విద్యుత్కాయా వీతాపాయా
సవ్యోమిత్రా సాధుస్తోత్రా
హృద్యశీయా కృష్ణారాయా. ౨౧౯

గ ద్య ము .

ఇది...శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరప్రణీతంబగు బుద్ధచరిత్రంబను మహా
హరిబంధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

— బుద్ధ చ రి త్ర ము —

చతుర్థాశ్వాసము

క. కొచ్చెర్లకొటకుల సంపచ్చతుర కవీంద్రచంద్రవాగమృతలల
ద్భుచ్చాతక ! నిర్మలతరసచ్చరితా ! కృష్ణరాయ ! సాధువిధేయా !

౧

వ. అవధరింపు మనంతరంబ.

ఉ. రాజగృహభిధాననగరంబుఁ గరంబు స్వధర్మవద్ధతిం
దేజము తేప్పకుండ నవనీపతియై తగు బింబిసారుఁ డెం
తే జనము ల్నుతింప లలినేలుచునుండఁ గులీను లైనరా
రాజులమాడ్కి మంత్రిలు తిరమ్ముగ సుస్థితి దెల్పుచుండఁగన్.

౩

తే.గీ. రత్నగిరి కందరమ్మున రాజపుత్రుఁ
డొకఁడు రాజ్యమ్ము విడిచి భిక్షుకునిపగిది
నణఁగి యున్నాడు, డతండు మహానుభావుఁ
డనియెడు వదంతి రాజగృహమునఁబ్రబలె.

౪

చ. అనడ యొకర్లు తన్నగరమందు వసించుచునుండు, దానికిం
దనుజుఁ డొకండు, వాఁ డుపవనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁడు చిల్వకా
టునకు గతానుఁ డై చనినటు ల్పైలికాండు రయంబ యేగి య
వ్యనితకుఁ దెల్పి ; రాపె పెనువంత మరల్పఁగలేక యెంతయున్.

౫

తే. గీ. కొడుకు పాము కతనఁ గూల నచ్చొటుఁ జేరఁ
బోయి నోరునెత్తి మోడుకొనుచు

‘నన్ను విడిచిపోతే నాకులాధారంబు
నాతనూజ’ యని మనమునఁ బొగిలి.

౬

ప. వెండియు దురంతచింతాభరం బాపలేక యుప్పాచనిసబంబుపైఁ బడి యిట్లు
విలపించె.

౭

చ. కటకట ! యెన్నఁ జేసి నొకకప్ట మెఱుంగక నీవు నామఁ గ
ల్గుటకు ననేక దైవములఁ గొల్చి జగములు మెచ్చఁ గంటి నీ
చిటిపాటిమేను గాడఁ గఱచెం దెనుభూతము వోలె నెంత య
క్కుటికము లేకపోయెఁ గొడుకా ! కడ కెక్కడి కాలసర్పమో.

౮

తే.గీ. తోడి బాలురతోఁ గూడి నేఁడు పేర్పిఁ
గేళిమై నున్నవేళ నిన్నేల కఱచె
నట్టనడి పూలతోఁట ఫణాధరంబు?
పాము గాదది నాతోలిపాము గాని.

క. కొడుకు కళేబరము పయింబడి యిటు లెల్లెత్తి యేడ్చుపడఁతిం గనఁగాఁ
దడఁబాటునఁ జనుదెంచిరి వడివడి నాయరుగుపొరుగు వాడజనంబుల్.

౧౦

నీ. గొణగొణ నేదియో గొణఁగుమఁ గేలుసారింసి మార్జనుల మంత్రించువారు
విషమువో మందులు విషపస్తవులె యంచు నూటి కల్తెము కంటఁగూరువారు
పనఁపుత్రములు దెచ్చి పసరు గిన్నెలఁదీసి ముకుఁజెవుల నొకింతపోయువారు
పురవైద్యకాలకు నరిగి భేషజనీరములు దెచ్చి గళమున నొలుకువారు

తే.గీ. ‘నెచటిప్రాణము ! లేచిపోయిన’ దటంచు
నొరులకొరులకుఁ బెదవులు విఱిచికొనుచుఁ
దుటదుట వ్రవించు కన్నీరు దుడిచికొనుచు
నరుగువారును నైరి తత్పరజనంబు.

౧౧

ప. ఇట్లనేకు లనేకప్రకారముల విషనివర్తనోపాయమ్ము లాలోచించి యొనర్చుచు
మృతపుత్రయగు నాయమ్మ నోదార్చు చున్నంత మఱికొందఱు.

క. ఈనగరసమీపారణ్యాని స్రత్సగిరికందరాంతరమున న
న్యూనానుభావుఁ డొక్క యతీసుం డున్నాడతం డతీంద్రియుఁ డెందుల్.

క. ఆయనయొద్దకు నీమృతకాయము గొనిపా మృతండు కరుణాభరణం
డాయు వొసంగ సమర్థుఁ డుపాయంబిని యనుమఁ దెలుప నాపెయ్యఁ గడఁకన్

కవిరాజ విరాజితము చాటి

బుజముపయి చ్చైత్రపుత్రకశేబరముం దగ బర్యవసాయము మే
స్త్రజగజలాడంగ గన్నుల బొప్పపులగాల్పలు భోరునఁగాఱంగ న
క్రజ మెద నించు వికారమునం 'గొడుకా! కొడుకా! కొడుకా!' యనుచుం
గుజములనీడలకుం జనుచు జనెఁ గూరిననం దిసుల్పడుచుకొ. ౧౫

సీ. కుసుమవేళలమైన పసిపాపమూపుపై జలజలఁ గన్నీరు జార్చుదాని
'నిట నన్ను విడిచి నీవేగి తే హాపుత్ర హాపుత్ర' యంచు బిట్టడలుదాని
'నాపాపఫలము ఫణాధరమై నిన్నుఁ గఱచెరా, కొడుకా!' యంచొఱుదాని
'పవకార మేమి నేనాచరించితి మాలదేవుని?' కనిసారె దిట్టుదాని

తే. గీ. 'నానుతుని బ్రతికించు పుణ్యప్రచారు
జెప్పఁగదరవ్వు వేగమో చెట్టులార!'
యనుచు నాయీనగంబుల నడుగుదానిఁ
గనియె సిద్ధార్థుఁడెంతయుఁ గరుణ మొలయ.

౧౬

క. కని 'నీ వెవ్వతె, వేకతమునఁ దనయుం డీలై, గహనమునకుం జనుఁడెం
చిన కారణమే'మని యాడిన నామెయుఁ బెట్లుగ దురటిల్లుచుఁ బలికెకొ. ౧౭

క. పసివానిఁ బాము పశమునఁ గసిమనఁగె న్నాకు వీఁడొకండ నుతుం డీ
నినువుం బ్రతికింపఁగల తపసి కలఁ డిగ్గిరి నటించుఁ బల్కిరి పారుల్. ౧౮

ప. తదర్థంబ నాపచ్చుట, యమ్మహాత్ము నెఱింగితివే నానతిమ్మని నందనశోకమ్మన
నలందురుచుం దన ముందట వ్రాలు నాతిం గాంచి భూతదయాపాఠీణుండగు
నాతం డి ట్లనియె. ౧౯

ఉ. పారులు నీకుఁ జెప్పిన రెపస్విని సేనచుమీ, మనోహరా
కారు భవత్కుమారుఁ ద్రుటికాలమునం బ్రతికింతుఁ గాని మీ
యూరికిఁ బోయి సర్వ పములొయ్యనఁ దె మ్మొకకొన్ని, పుత్రు ని
ద్ధారుణి నుంచు మేనూ నవిధమ్మన నీవయి కాచుచుండెదకొ. ౨౦

ప. మఱియు నొక్కవిశేషంబుఁ గలదు వినుము, జననీజనకపతిపుత్రాదుల మరణ
మ్మన నెన్నుండును నాపన్నులుగాని పారులయింటికిం జని యాపలు యాచించి
తేవలయుం జూమీ! యను సర్వార్థసిద్ధుని పచనంబు లమందానందసందోహంబు
దేందంబునం దుదయింపఁజేయఁ గుమారు నటించు గుతలశాయిం జేసి మరలి రాజ

గృహమున నొకగృహమున కరిగి కలతెఱంగు నొడివిన నాయింటి ముత్తైదువ
తనయొజ్జీవనత్వరాయమానమానసయగు నాపె కి ట్లనియె. ౨౯

మ. జననంబు నృణంబు జంతువులకు న్నాస్వభావిక, మే్రి కె
ల్లి నిజం నానె? నుఖంబు లెక్కడివి తల్లీ! యేటి కేడానియై
నను గాణేదు ప్రయోగకు మ్మనమందారంబుఁ కేట్లంతనా
నిని బుత్రుం దిగమింగి కాయకరణి స్త్రీవించి యి ట్లందనే. ౩౦

క. ఆసలకు నేమి భాగ్యము, కానలసినఁ గొను మటన్నఁ, గన్నీరు తుచ
ప్రావారము దడుచుగఁ జని యాపేక్షఁ గలట్టి గృహిణులందఱ నడిగెన్. ౩౧

సీ. కన్న బిడ్డలనెల్ల గంగపా లొనరించి బ్రతికినపరమనిర్భాగ్యురాండ్రుఁ
దారుణ్యమంద భర్తలు పెద్దనిద్దుర వడసిన దురదృష్టవంతురాండ్రుఁ
జీరకాలమునకు వచ్చినచూలు గోల్పోయి వంతచేఁ గుండు చూలెంతరాండ్రుఁ
బనితనమున మారికసిమసంగిన తల్లిదండ్రుల కడలు స్వతంత్రురాండ్రుఁ

తే గీ గాని యెందును నడిగినకరణిఁ దనకు
వలయు సిద్ధార్థము లొసంగువారు పురము
నల్లడలఁ గానరాఁరై నాతి కాత్మ
శిశుమగణమఖివార్ధి శుష్కింపజేయ.

౩౨

క. తనకై యావల నిష్ఠించు నడిగిన వెలంది పుత్రశోకాగ్ని రవి
లైన్లు బ్రాక్తనపారీహృదయనలకగు ప్తఘనశోకహతచూర్ణంబున్. ౩౩

క. తన్నగరనికేతనముల కన్నింటికి నరిగి నుతునకామధ మని యా
సన్నులు తా మెన్నడుఁ గాతున్న కుటుంబముల నెదక నొకరును లేమిన్. ౩౪

వ. భిన్నయగుచు రాజపుత్రాధిష్ఠితంబగు గిరికందరంబునకుం జని కని మొక్కి కడ
చిన వృత్తాంతంబుఁ దెల్పిన నాతం డల్లన నగుచు చమ్మగుఁ కిట్లనియె.

సీ. మరణంబు సర్వసామాన్యంబు దుఃఖంబు గాంచనివారు బోకమున లేరు
నిజ మిదియనుమాట నీయంత నీకు గోచరముగా నీయుక్తి సలిపినాడ
నీదృశదారుణభేదమ్ములకుఁ గతమెద్దియో తెలియఁగ నెంచి నేను
దిరుగుచునున్నాడఁ దెలియటకై ప్రాణమైనను విడుచు సాహసము కల ద

తే.గీ. టంచు బోధించి పురమున కాపె నంపి

రత్నగిరి సానువులయందు రాజమేతుఁడు

ప్రార్థిగతి వసించుచును నొక్కపరి నజావి
పటలివెంబడి జనెడు గోపకులఁ గాంచె.

౨౮

ఉ. అందొక మేఁకకూన తనయంధ్రుని శిలాహతిఁజేసి గాయముం
జేందినఁ గుంటుచు నిగ్గితజీవముమాత్రము గాక యుండ, లో
నం దలపోసె నాన్యపతి నందనుఁ డిచ్చిటికూనప్రాణిఁ బ్రో
పం దలకొంట యమ్మునులవంత లడంచుటకంటె మేలుగన్.

౨౯

వ. ఇట్లు తలపోసి యక్కొండచటియలనుండి డిగి చిటుత మేఁకదరి కరిగి తనయెగు
ఋజంబున నెక్కించుకొని గోపకుల కి ట్లనియె.

౩౦

తే. గీ. ప్రార్థు బారెడు గ్రుంకకమున్న మేఁక
మందలను దొడ్డివెట్టుదురెందు గొల్ల,
లకట ! యీవేళ మట్టమధ్యాహ్నమంద
తోలుకొని పోవుటకును హేతువు నుడువుడ.

౩౧

వ. నావుడు గోపకు లిట్లనిరి.

౩౨

క. నూటింటి నేడకమ్మల నూటింటిం బస్తముల ననూనప్రీతిన్
మాఁతొడు నేడు బలి జేజేఁతొడులకొనఁగునట ససిగ జన్నమునన్.

౩౩

ఉ. కావున మేమొ మేఁకలను గ్రన్ననఁ దోడ్కొని పోవుచుంటి, మా
దేవరయానతి న్యృథగ దేవునికైన నొనర్పరాదు, వే
పోవలె నంచు మార్వచనమున్వచియింపక యేగు గొల్లలం
గావిమెఱుంగు కన్గొనలఁ గ్రమ్మగ శాక్యకులీనుఁ డి ట్లనెన్.

౩౪

క. ఏనుసు వచ్చెద నిల్వం డానరపాలకుని పాలికనుచుం గూనం
దాన మెడమీఁద నిడుకొని పైనంటై చనియె గొల్లవాండ్ర పిఱుందన్.

౩౫

క. చనిచని సాయమ్ముఖమునకు నగరమున కజపటలియు గొట్టెలపిండుం
దనముందఱ నడువఁగ నొయ్యనఁ జనియెం జారులెల్లనచ్చెరవందన్.

౩౬

ఉ. మేఁకలపిండుతోఁ జిటుత మేఁక నొకండు భుజద్వయాభిధా
నోకహశాభికాయుగళి నూల్కొనఁజేసి పురంబుఁజేరు తం
ద్రాకృతికి న్యతీంద్రునకు ద్వారనివానులు దారి యిచ్చి, రా
ధాకకు నొత్తిగిల్లె శకటంబులు రోజపథంబు చెంతకున్.

౩౭

లయగ్రాహి—అమ్మని రయమ్మనఁ బురమ్మన కరమ్మఁ గుపి
త మ్మగువిధమ్మనఁ బధమ్మనఁ జనంబో,
నమ్మికొను కోమటిజనమ్మలు మనమ్మల ఘ
నమ్మగుచు నచ్చెరువు గొమ్మఁగఁ దులాదం
డమ్మలు త్యజించిరి; ముదమ్మలఁగఁ గ్రయికు
లు మ్మదిఁ దడంబడుచుఁ దమ్మఁ దమవారల్
తెమ్మనిన వస్తునికరమ్మలను కైకొని గృ
మ్మలకుఁ బోరు వికల మ్మయినబుద్ధిక్.

35

సీ. సామితక్షితదారునన్నద్ధమైన చే బాడిత తివియక చూడ నేగె
దక్ష యయ్యతివరుఁ; దంతువాయుండు మగ్గము వెట్టి తురిలోనఁ గండెలునిచి
తగ నేసికొనుచు నోతపోతముల నవరించి వేమమున ధట్టించుకొనుచు
మగ్గము విడిచి యమ్మహానీయుఁ గన్గొన నరిగెను ; పశ్యతోహరుండు పైఁడి

తే. గీ. తీవ కమ్మచ్చు పటకార్లు దిగవిడిచి య
తీర్చు సాక్షాత్కరింపఁబోయెను ; గులాబుఁ
డొక్కకరమున గూట మింకొక్కకేలఁ
బచ్చిపంటియు ధరియించి పరుగు నెట్టె.

36

తే. గీ. ధాన్య మమ్మెడివా రదృశము గాఁగ
నెచటఁబోసినరాసుల నచట డించి
భిక్షుకుని జూడనేగ నాఁబెయ్యలేగి
పట్టి తినఁజొచ్చె నిప్పరిబంధకముగ.

౪౦

తే. గీ. సుత్తి యెత్తిన తనచేయి సుత్తియెత్తి
నట్టె యుండఁగఁ గమ్మరి యతనిఁ జూచె;
ధనము లెక్కించుకొనుచు నత్త పసిఁ గాంచి
లెక్కమఱచెను వైశ్యకులీనుఁడొకఁడు.

౪౦

క. యతివరునిం జూచుచు బాల్పితికెం గోపాలుఁ డొకఁడు వీచ్చలవిడిఁద
న్మతి లోటా నిండిన సంగతి యెఱుంగనికతన నవియుఁ గాల్వలుగట్టెక్.

ఉ. కన్నులు చేరఁడేసి సుముఖంబు ముఖచ్చవి కంఠమేని క్రి
కన్నను మిన్నగాఁ గల దఖండ తనూరుచి కేలుదోయి య

త్యున్నత మంసయుగ్మము సమున్నత మితనిజాతి యేమొనరు
చు న్నగరాజ్యగంధు లఱచూడ్కులఁ జూడఁగనాగి రయ్యున్.

౪౩

ఉ. పంచశీలముఖాకృతిఁ బ్రపంచము సర్వము శేలఁగాలు న
భ్యంచితతేజుఁ డీయనఘుఁ డక్కట గొల్లులు వోలె నెమ్మదిం
గొంచక మేకమందలను గొట్టెలమందలఁ గాదు పేలొకో
యంచుఁ బరస్పరంబుఁ గడునచ్చెరువందిరి కొందఁ జంగనల్,

౪౪

ప. ఇట్లనేను లనేకప్రకారంబులం గనుంగొన యత్నిండుం డతిత్వరితగతిం జను
దెంచుటఁ గాంచి కొందఱు బలిదానత్వరాయమాణమానసుండగు బింబిసార
నరపాలు పాలికిం జని యిట్లనిరి.

౪౫

క. ఈ వాలభింపఁడగిన యజావికదంబంబుతోడ యతివరుఁ డొకఁ డో
దేవర ! వచ్చెడిఁ గంటె భుజావితవికలపదబన్త కాంకుం డగుచున్.

౪౬

సీ. హోమకుండాంతరాహుతఘృతజ్వలితవైశ్వానరజ్వాల లభ్రమున కెగయ
నాలభ్యమాననైకాజమేవోపసారక్తమ్ము లాపగ రహి వహింప
నైకకంఠీరీతర్క్యజనుమంత్రధ్వానపటిమ నజాండకర్పరము నగుల
బలిపీఠికావోధకులదేవతావిగ్రహచ్ఛవిచ్ఛట దెసలలముకొనఁగ

తే. గీ. సోమపానంబుఁజేసిన సోమయాజి
సంతతులు గూడి స్వస్తి వాచనము సలుప
బింబిసారధరాపాలుఁ డింబుమీఱ
వీతతబలియాగ మొకటి గావించుచుండె.

౪౭

మ. మఱియు నొకఋత్విజుండు దీర్ఘశృంగంబులుగల యొక పశువుతల నులపమయం
బగు తొట్ట నొకయూపంబునకుఁ గట్టి యేతదర్థములగు నర్థర్థములు చదివె. ౪౮

సీ. 'ఇది బింబిసారపృథ్వీశుజన్మమునఁ బ్రధానంబు దీని రక్తమును జూచి
యగ్నికుండమ్మనయందు హోమము నేయఁబడు దీని సంపక్వఫలగంధ
సార మాఘ్రాణించి సంతసమందుఁ డో దేవతలార ! యీభూవరేంద్రు
పాపములను దీనిపై వైచిత్రిమి గాన వానితోఁ గూడ వైశ్వానరుండ !

తే.గీ. పశువు నశియింపఁజేయు, మిప్పుగిదిఁ బల్కి
నఱకఁబోవుట దవ్యులనరసి వేగ

సరపతి సమీపమున కేగి, 'నజకనీకు
మయ్య.' యని కేక వైచె సిద్ధార్థుడపుడు.

౪౯

ప. ఇట్లొనర్చి సమీపమున కరిగి యప్పుడుపాశం బూడ్చి విస్తయమయ్యలై
యూరక చూచుచున్న ఋత్విక్కులం గాంచి మృదుమధురమ్ములగు వచనమ్ముల
నిట్లనియె.

తే.గీ. ప్రాణహాననంబు గడుసులభంబు గాని
ప్రాణ మిచ్చుట మనకు సాధ్యంబుకాదు;
ప్రాణరక్షణకై పాలుపడచివారు,
ప్రాణిజైవై బ్రేమలేని వారలును గలరె.

౫౦

తే.గీ. జీవములయాత్ర సగపూర్తిచేయకుండఁ
జంపువారికిఁ బాపంబు సంభవించు
జీవహింస యొనర్చెడిచేత నేయు
వారలకుఁ బాపముక్తి చేహార దెపుడు.

౫౧

సీ. దయఁగోరి నేల్పులఁదనియించు మనుజులెవో దేవతలు జంతువులకు; జంతు
వులపైఁ గరుణ మనుజులు పూనకున్న వారలపైఁగరుణ దేవతలకు రాదు;
ఇలఁగల జీవరాసులు పరస్పరము సంబంధమ్ము గలయవి; పరమనిర్ద
యతఁబూని మీరిప్పు డాలభించెడి పకువ్రాతమ్ము లన్నియుఁ బాలునొసఁగి

తే. గీ. మానవులయంద విశ్వాసమాని యున్న;
వెవ్వఁ డెనియు మృతఁడెంది మృగశరీర
మైనఁ బక్షిశరీరమునైనఁ దాల్చు;
నవియు ధరియించుచుండు మానవత మరల.

౫౩

క. మతిహీను లెవ్వరే నీగతి లంచమువెట్టి తుష్టిగామితురే దే
వతల, కయోగ్యుల దుర్వాస్యపుతులివి సంతోషమిడునె వీసం బేనిక?

౫౪

క. తనకావించిన కర్మంబున నింతయు నన్యజంతువులపైఁ బడవే
య నశక్య; మేరికే దగ్గునె తమ కర్మలబు తార కుడువక యెందుక?

౫౫

తే. గీ. వాఙ్మనఃకాయముల దేహవంతుఁ డెలమిఁ
జెట్టచెల్లు యొనర్చినఁ కెట్టిఫలము,
మంచిచెల్లు యొనర్చిన మంచిఫలముఁ
జెందుఁ గాని తదితరము చెందఁబోడు.

మ. మతియు స్నేహపుఁ జేర్చియుం గృహయు సన్మానంబునం జంతునం
తతిపైఁ జూపక హింస మున్నయిన దుస్తంత్రంబు లెన్నేనియుకొ
గతకాలంబునఁ జేసికొన్న నవి యక్కష్టాత్తులం బట్టి యా
యతియందు స్వేతఁ గుడ్డు నంచ మతయోగ్యగ్రంథము ల్చెప్పవే.

౫౭

తే. గీ. అనుచు నందతిఁడెందంబులందుఁ గరుణ
యనుగుణం బుదయింపఁగ ననుగుణముగ
విమలబోధ మొనర్ప ఋత్విక్కు లెల్లఁ
దలలు పంచిరి సిగ్గునఁ దపసిఁజూచి.

౫౮

వ. రాజును ముకుళితకరకములుం డగుచు సాష్టాంగనమస్కారంబు గావించిన నతని
దిక్కు మొగంబై యెల్లరకుం దెలియ మరల నిట్లనియె.

సీ. ప్రాణులెల్లను బరస్పరమైత్రి గనవలె మాంసభక్షణమును మానవలయు
బంగారురంగుమైఁబరఁగు చక్కని రాజనాలధాన్యము క్రింద రాలినట్టి
తీయనిఫలములు తేటయకొనీరును కాకముల్మాదలగు సకలవస్తు
వులచేత తుదాద్ధ తొలఁగింపఁజేసి యీతనువును గాపాడికొనఁగవలయు

తే. గీ. నీగతి నొనర్ప లోకమ్ము బాగుపడు న
టంచు బోధించుచున్న సిద్ధార్థ వచన
యోగమున మనముల సత్త్వముదయమందె,
దెలియును వచ్చె నచటి ఋత్విజులకెల్ల.

౬౦

వ. ఇట్లు తదుపదేశంబు మనంబులకెక్కి యాజకులు పశుహింసాకరములగు నాయు
ధములు పాఞ్చవైచియు హోమకుండంబులు చల్లార్చియుఁ దమయంత నరిగిరి.
బింబిసారుండును సాంద్రంబగు సంతనంబునం బొదలి జీవహింస చేయఁగూడ
దనియు మాంసంబు తినరాదనియు భూతదయ ప్రధాన మనియుఁ దనదేశ
మందలి సకలజానపదచ్ఛులఁ జాటించియు శిలాఫలకమ్ముల వ్రాయించియు
బలియాగములు మాన్పింపఁ దగువారి నియోగించె; బదంపడి యెల్లయెడల జీవ
హింసాప్రచారంబు శశవిపాణప్రాయమై, పశుపక్షిమృగాదులు నిర్భయముగ
మొలఁగఁదొడఁగె.

౬౧

ఉ. రాజకులంబునం బొడమి, రాజ్య మొనర్చుట మాని, తత్త్వవి
ద్యాజితమైన చిత్తమున ధర్మగతిం జరియించువానిఁగా
నాజటిలాగగణ్య మొగమందభికాంతి యెఱుంగఁజేయ స
త్తేజుఁడు బింబిసారుండు నుతించుచు నిట్లనె భక్తిపెంపునకొ.

౬౨

చ. యతిపర! రాజ్య మేలఁదగినట్టి మహామహిమానుభావసం
గతి గల మీకు బిచ్చమనఁగా నొకవృత్తియె; నాకుఁ బుత్రసం
తతి కఱవయ్యె, గూఁతు నొకతం గనియుంటిని; దాని నిచ్చి నా
యతులవిభూతి నిత్తు ముదమందుచు రాజగృహంబు నేలుమి.

౬౩

ప. అనవుడు బింబిసారుం గాంచి సర్వార్థసిద్ధుం డిట్లనియె.

సీ. రాజేంద్ర! విను, మేను రాజవంశమునంద పొడిమినవాఁడఁ బ్రభూత మైన
సౌఖ్యంబు తొల్లి సంసారంబు సేయుదు ననుభవించినవాఁడ నగును నిజము;
మునుపు వల్లని త్యజించిన సౌఖ్యమిపుడే? సన్నన్యసించితివి విజ్ఞానలబ్ధి
మనముననెంచి, రంభయవచ్చి కామించినను నింద్రభవవి వచ్చినను కొల్లఁ;

తే. గీ. దనువు గృళియింపఁ జేసెడి పనులకతనఁ
గాని శాస్త్రములకతనఁగాని యిచటఁ
గలుగు తాపసజనముల కతనఁ గాని
జ్ఞాన మబ్బు దటంచు నిశ్చయము గలిగె.

౬౪

ప. కావున గయాప్రాంతదేశంబులం గల చల్లని యడవులకుం బోయి జ్ఞానసంపా
దకంబగు యత్నం బొనరింతు; నట్టిజ్ఞానంబు నాకు లభించునాఁ డయ్యెడి నీకుం
దెల్పి కృతజ్ఞుండ నగుదు నని మఱియును.

౬౫

తే. గీ. పాములకు నైన నే భయంపడను, బిడుగు
లకును భీతిల్ల, దావపావకున కైన
భీతివడ, గాలి కైనను భీతిఁ జెంద
విషయహతకమ్ములకు బిట్టు నెఱచినట్లు.

౬౬

క. కామము లనిత్యములు మాయామయములు వానిఁ గోరినంతన విద్య
ద్దామణులకైన నొక మోహామయము ఘటిల్లు సంతతానర్థదమై.

౬౭

శా. ఆశం బోలఁగఁజాలు శాత్రువుఁడు లేఁ డాసాగరాంతం పిలక
దా శాసింపెడివాని చిత్త మునకైనం దృష్టి గానీదు, ల
క్ష్యేకుం గోట్లుగ దంధనంబగు ధనంబే కోరఁగాఁ జేయు, నా
కాశసక్రకుల నల్లుఁ దన్మయన కింకం గల్గునే నిర్వృణుల్.

౬౮

తే. గీ. నేల నాలుగుచెఱఁగులు నేనా, దీక్ష
తాపరేణ్యుని యరగద్దెపై వసించె,

వలసి కురిపించుకొనఁ బైఁడివానఁ, దృష్టి
దనరానే యట్టివాఁడు మాంధాతకైన!

20

సీ. ఆమరాధిపతియు పైతృకొంధమునఁ దొల్లి యజ్ఞాతపనతి చేయంగవలసె
మునులచేఁ బల్లికి మోయించిన మదంబునన కొండచిలువయ్యె నహుషస్యపతి
స్వర్గంబుఁ జేరి లోభమున నిరాశాఠి పైఁడిఁగోరి నశించె నేడన్యపతి
గురుని వేసంబు శుక్రుఁడు దాల్చి మాత్సర్యమున దేవతలనెల్ల మోసగించె

తే. గీ. గురుని యిల్లాలితోఁగూడి కువలయేకుఁ
ఉప్రతిష్ఠ వహించెఁ గామాతిరక్తిఁ
గాన నెంతటివారలకేని విషయ
నిగంపనము శక్య మగునయ్య మగధనాథ!

20

క. ఆకలము లేటికొని తమ యాకలిఁ బోఁగొట్టుకొనుచు సంబరములకై
మోకపొర ల్గట్టెడు ముచలే కామముఁ గెల్వఁజాలలేదు నరేంద్రా.

21

ప. మఱియు దుఃఖప్రతీకారనిమిత్త భూతంబులై దగఁదీర్చుటకుఁ దోయంబును
నాకలిఁబాపుట కన్నంబును శీతాతపవారణంబునకు గృహంబును గుహ్యప్రదేశ
తైత్తివారణంబునకు ప్రస్త్రంబును నిద్రావినోదార్దంబు తల్పంబును మార్గకమాప
నోదంబునకు యానంబును స్నానపారిశుధ్యంబునకుఁ బీఠంబును శరీరాఘోగ్యం
బునకు స్నానంబును నిర్జీతంబులైన; వివి సుఖానుభూతికొఱ కువయోగించు
నరుండు కేవలమూఢుండు.

23

తే. గీ. మంచిగండము శశియు గీర్వామున సుఖముఁ
గలుగఁజేసియు దుఃఖంబుఁ గలుగఁ జేయు
శిశిరమునఁ గాన నిజము యోజింపఁ గలదు
సుఖము దుఃఖంబు సర్వవస్తువులయందు.

24

తే. గీ. సుఖము దుఃఖము నా కేకముఖములగుట
రాజ్యదాస్యంబులును సమభోజ్యములగు;
ధరణిపతిని సుఖము నిత్యంబు గాదు,
దాసునకు దుఃఖమును కాశ్వతంబు గాదు.

25

తే. గీ. ఒక్కపుట్టను కట్టఁ బన్నుండు నొకట
నొక్కయింటన పసియించు నోరెమింత

మాత్రమే తనుఁ గాని శ్రమంబు యెక్కు-
డీజగం బేలు రాజాధిరాజునకును.

౭౬

తే. గీ. అనుభవము తుల్యమైనను నవనిపతికిఁ
దుష్టి హెచ్చనరాదు; సంతృప్తి లేదె,
కనకలోష్ఠంబు లొకరూపుగాఁగఁ బుడమి
సర్వసంగంబుడదలైన సయములకు?

౭౭

వ. కావున నన్నుఁ గామపురుషార్థంబునకై పురికొల్పక నాయందుంగల మైత్రికిం
దగినఫలంబుగ శివమార్గానుసంధానంబునకై హెచ్చరింపుము. కుటుంబకలహం
బునం గాని శాత్రుసత్వతీరస్కారంబునం గాని దుర్బరకాక్రిందించేతం గాని
వనప్రవేశంబుఁ జేసినవాఁడఁ గాను. దైవసశంబునంజేసి కనుదప్పి పాతన
కూర్మభుజంగంబు బారింబడెడు కుబుద్ధి చందంబున నెవ్వఁడు విచర్చించిన విష
యంబులం గొమ్ముఁగైకొనువాఁ? డని మఱియు.

౭౮

క. అంధు ననంధుఁడు, నిర్దమనిం ధని, యున్మత్తచిత్తునిం దృఢమతియుకొ-
సంధింపనిగతి దుర్విషయాంధులతో మైత్రిఁ జేయు ప్రాజ్ఞుఁడు గలఁడే?

౭౯

క. కావున దుర్విషయములపభావము నాలోడ నుడువవలసింక; మనో
భావములు వృష్టిఘాతలతావలయంబులుగఁ దలఁపఁదగు నగపాలా.

౮౦

వ. అని బహుమానపూర్వకంబుగా నమ్మగదనాథుని వీడ్కొని యరాడుం డను
నొకమునీంద్రుం డట కనతిహారంబున నున్న యాశ్రమమం దున్నవాఁ డని విని
యతనివలన విజ్ఞానంబు వడయు నభిలాషం జనినంత.

౮౧

ఉ. వచ్చిన రాజపుత్రుని గృహపరిపూర్ణ విలోచనాంచలుకొ
హెచ్చినభక్తితోడ నెదురేగియు నింటికిఁ దెచ్చి యాననం
బిచ్చి యనామయం బడిగి యెంతయు నమ్రత పెచ్చుగాఁగ నే
తచ్చరితంబు మాని విడితంబుగఁజేయ నరాడుఁ డిట్లనెక.

౮౨

ఉ. సంకెల లూడ్చుకొన్న మదసామజముంబలె స్నేహపాశి నూ
తంకము లేక కోశికొని దాయకాననభూమిఁ జేరి ని
ష్పంకవిముక్తి రాజ్యపరిపాలనఁజేయఁదలంచి నైజరా
జాంకము నీడి భిక్షుకుడవైతివె మేలు, నరేంద్రబాలకా;

౮౩

- క. కడు నుఖములు గుడిచి పదంచడి రాజ్యభరంబు నుతులపై నిడి యొకమీం
డ్రడవులకుఁ జనిరి గానీ, విడచితె నినుఁబోలి రాజ్యవిధి బాల్యమునకా? ౮౪
- క. మూన్నాళ్లలయ్యె నేటికి నిన్నరయఁగ వచ్చినట్టి నీమంతులు 'మీ
యున్న తపోవనమునయం దున్నాఁడా' యంచు నడిగి, యుత్తరదిశకుకా ౮౫
- క. పోయిరి; నీచుట్టంబు లలో యని నినుఁగూర్చి వగచుచున్నారట; నీ
చేయఁగలముక్తి మాగ్లోపాయం బేమిటికి? నెఱిపడుచుండ వకటా! ౮౬
- క. ఎన్నాళ్లనుండి తపమున నున్నారము మేము, నేటికొక కించిత్తుం
గన్నది లే; దిఁక నీనా! విన్నాణపుఁబదవిఁగాంచు వీరుండ వగుటల్. ౮౭
- వ. అని యుపదేశించు నరాడుని వాక్యంబు లాకర్ణించి, 'దేవా! విరక్తుండ వయ్య
నాకిట్లుపదేశించుట న్యాయంబుగాదు; భవాదృశులగు మహానుభావులు జరా
మరణోగగ్రస్తంబగు మానవలోకము నుద్ధరింపఁ దలంపవలయుఁగాని శరణార్థ
లగునంటేవానుల నిరాకరింతులే!' యని మఱియును
- క. 'ధునిఁ దరియింపఁగ వేపోయిన తఱిఁ దరి దొరకుపగిది, నినునివెలుంగుం
గనువానికే దోడగుఁగతి నినుఁ గనుఁగోఁగలిగె నాకు నేడు మునీంద్రా! ౮౮
- క. నీయుపదేశము నాకుం జేయందగునేని నేను జెందఁదగుదునే
నాయనువు నొడువుమేగతిఁ బాయు జరామరణోగభయము యతీంద్రా? ౮౯
- క. అనుఁడు, నరాడమునీంద్రుండును రాజనుతుని వినయపటుత్వంబునకున్
మనమలర నిట్లునొడివెను దనతెలిసిన శాస్త్రనిశ్చితములగు పలుకుల్. ౯౦
- వ. పృథ్వితివలన జన్మమృత్యుజరావ్యాధిపీడితంబగు నీప్రపంచం బుత్పన్నం బయ్యె;
నది చతుర్వింశతితత్వాత్మకంబు; పంచభూతంబులును బంచతన్మాత్రలును బంచక
ర్మేంద్రియంబులును బంచవాగింద్రియంబులును మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారంబులు
నుం గలసి చతుర్వింశతి తత్వంబు లనంబడు; దీనిం దెలిసి పృథ్వితికిం బరుగడై
సాక్షీభూతుండగు పురుషునిం గనుఁగొన్నవారికి జరామరణోగభయంబులు లే;
విది కపిలమహామనిప్రోక్షంబగు మార్గం; బింక బ్రహ్మమతప్రకారంబు వినిపింతుఁ
బుట్టుటయుఁ దెరుఁగుటయు ముదియటయుఁ గిట్టుటయుం గలశరీరంబు వ్యక్తం
బనియు, నట్లుకాని దవ్యక్తం బనియు ననంబడు. అజ్ఞానంబును నాశయుఁ గర్మం
బును సంసారమునకుం గారణంబు; లీమూటం దవలినవాఁ డెన్నఁడును దత్వం
బుఁ దెలియనేరఁడు; విప్రత్యయాహంకారసం దేహభిసంబ్ధవావి శేషానుపాయసం

గాభ్యవపాతంబులను నీయెనిమిదియు నజ్ఞానకారణంబు; లంగుఁ గర్త వ్యమన్యథా చేయుటయు, మంత్రవ్య మన్యథాతలఁచుటయు మొగలగునది విప్రత్యయంబు; నేను నాది యను నభిమానమహంకారం; బేకపదార్థ మనేకథా తలఁచుట సందేహంబు; భేదాభేదకూన్యంబగు జ్ఞానం బభిసంప్లవంబు; జ్ఞాన్యజ్ఞానిభేదం బెఱుంగమి యవి శేషంబు; నమస్కారపషట్కారప్రోక్షణాభ్యక్షణాదికకర్మతంత్రం బనుపాయంబు; మనోవాక్కాయబుద్ధుల దురాలోచనంబు సేయుచు విషయసంగంబు లేనిపగిది సంచరించుట సంగంబు; నే నతనివాడే, నతఁడు నావాఁ డనుకొనుటభ్యవపాతంబు. తమోమోహమహామోహతామిస్రద్వయరూపంబున నా యజ్ఞానంబు పంచవిధం; బం దలభ్యచింతనంబు తమంబు; జననమరణప్రవాహమున నిత్యత్యభ్రాంతి మోహంబు; స్త్రీవాంఛ మహామోహంబు; క్రోధంబు ప్రథమతామిస్రంబు; విషాదంబు ద్వితీయతామిస్రం; బిట్టియజ్ఞానంబునకు లోపడ కవ్యక్తపదార్థంబు నెఱుంగువానికి జరామరణకూన్యంబగు నక్షరపదంబు లభించు; నిది బ్రాహ్మమతంబని వక్కాణించు నరాడునకుఁ గుమారుం డిట్లనియె. ౯౨

సీ. ఎవ్విధి నెచ్చట నెంతపర్యంశమ్ము జరపంగవలె బ్రహ్మచర్య మనఘ!
ధర్మంబునకుఁ బరస్థాన మెయ్యది యెఱిఁగింపవే మదికి లగింపఁజేసి
యనవుడు, మానియిట్లనె, 'మొట్టమొదట గృహంబు వర్జించి సన్యాసియగుచు
నింటింటికిని విచ్చమెత్తుకొం చొకచోట నుండక పనినొండె నూరనొండె

తే. గీ. దొరకినది కొంచు, దాన సంతోషపడుచు,
దనకు వాసంబుగా వివిక్తప్రదేశ
మొకటి దొరకొని, యింద్రియప్రకరమునకుఁ
బట్టువడకుండువాఁడెపో బ్రహ్మచారి. ౯౩

వ. ఇట్టి బ్రహ్మచర్యంబున సంచరించుచు వివేకజన్యంబగు నిదిధ్యాసనంబున మలభంబగు పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారంబుఁ జెందుటయ మొక్షంబని కొందఁ టిచ్చగింతురు. అహింసయ ధర్మంబునకుఁ బరస్థానం, బిదియవేదోక్తప్రకారం, బింతకంటె మనుజుండు గృహించుట దుస్తరంబని యుపదేశంబొనరించు నరాడుని పల్కులు మనంబునంబట్టి. ౯౪

క. చనిచని యరువేలాకాననమున పసియిం చెడి గొన్ని నాళ్లు తపశు
త్తనమును పదలినది మొద ల్చనినప్పటి కెన్న నాటు సంవత్సరముల్. ౯౫

తే. గీ. రాజపుత్రకుఁ డయ్య నరణ్యమందూ
నాళ్లువత్సరములనుండి యమభవించు

ఘనపరిశ్రమమున ముఖకాంతి తఱిగె,
సంగకబలంబు నుడగె సేధార్థనకును.

౯౬

చ. ఇట్లతికృతంబగు జేహంబునఁ బరిభ్రమించుటకుం దగనివాడై మెల్లమెల్లఁ జను
వాఁడు ముందట.

౯౭

సీ. పితరులు తరియింపఁ బిండపృథాన మార్జులపగంపర చేయుచున్నచోటు
నరువలయ మృను నొకకంటకారణ్య మినుము కొండలతోడ నెనఁగుచోటు
మిన్నంటుపొడవున మించు మోకల ముండపొదలు తీవలుఁబ్రాచకఁగదియుచోటుఁ
బూరికొంపలచేతఁ బొలుపారు నేనాని యను పేరలరు పల్లె దనరుచోటు

తే. గీ. వెలయు నేయేటియొడ్డునఁ, గలయు మోహ
నయు, నిలాజనియను గొప్పనదులురెండు
నేనదీవార్హరంబున, దానిఁ గనియె
ఫల్గునీనామకంబగు భవ్యతటిని.

౯౮

క. కని యాదాపరికంపితవనజపరాగములు గలయఁ బర్వినగాడ్పుల్
తన మేనిచెమటఁ దుడువఁగఁ బనియెను నేనాని యనెడి జనపదమునకున్.

౯౯

క. చని యాలఁగాచుకొను నజ్జనపదచరులైన గోపజనములఁ దగఁ గ
న్గొనె వారియమాయికవృత్తి నితాంతము సంతసము మదికి నొనఁగంగన్.

చ. ఇట్లు సంతసించుచు నటఁ గొండొకతడవు నిలిచి తత్ప్రాంతమున నున్న మహా
రణ్యంబునకుం బోయి యచ్చట

౧౦౦

సీ. దైవవశమున నొదవు వివత్తి గుఱించి మనుజుల దుఃఖమర్మములగుఱించి
యడవిజంతువుల మర్యాదచొప్పునఁ దాను దెలిసికోఁదగిన నీతినిగుఱించి
యపరిమితమతసిద్ధాంతముల గుఱించి సర్గమరణరహస్యములగుఱించి
చిత్రచిత్రాబ్జప్రచితశక్రచాపతుల్యంబుగ బ్రతుకు కాలమునుగుఱించి

తే. గీ. మనము యోజింప ధ్యానసమాధి నూని
యొంటిపాటున నేరికిఁ గంటఁబడక
యొండుకొద్దోదనికి దాఁటుచుండె మాన
ములకు మానమ్ము లవ్వనభూములందు.

తే. గీ. దైవవశమునఁ దనకుఁ దాదాపునందు
మగ్గి రాలినఫలముల భుక్తిఁ గొనుచు

నిరుణు సుదయాస్తమయములనైన నెఱుంగ
కట్టె ధ్యానించు నిస్తంభుడగుచు నొకట.

౧౦౩

ప. నిగంతరజిజ్ఞాసావశంబగు చిత్తంబున నాహారంబు మఱచి యున్న సిద్ధార్థుని శరీరంబుమిగులఁ గృశించె, మొగంబునఁ గాంతియుఁ గనుమాసె; బడంపడి యొక నాఁడశనాయానశంబున స్మృతిఁదప్పి మృతునింబోలి మూర్ఛవొందిన నొక గోపబాలకుండు తత్పథంబునం బోవుచు నతనిం గనుంగొని వడఁదాఁకినఁచానిఁగా నెఱింగి.

౧౦౪

క. చగులం బొగులుచు, జంబూనగశాఖలు నఱకి పాఁతి నాలుగుదెసలకై
మొగముపయి నిడరా నొక్క గృహం బాకులను బఱచి కల్పించెవెనకై.

౧౦౫

ప. ఇట్లు సమాజసూతదనూపారీణుండగు నాచిఱుతగొల్లం డొకపర్ణమఝీరంబుఁ గల్పించి తాను దాఁకినఁ బాతకం బగు నని యెంచి మేఁకల నతనిపాలికిం దోలి కొని పోయి దుగ్ధంబు లమ్మహానుభావునినోటన పిదుకుచుండె; నిట్లు కొండొక కాలంబు చనుడు జంబూనగశాఖలన్నియు నిగిరించి పొదచాడ్చున నల్లిబిల్లిగ నట్లుకొనియె; నతండును దైవంబుగ నతనిం బూజించుచునుండ నొక్కనాఁడు తెలివొంది తననికటమ్మున నున్న గోపబాలునిం జూచి తత్కర్మస్థితఘటితంబు లగు దుగ్ధంబు లిమ్మనుడు వాఁ డి ట్లనియె.

క. ఈపాలు సేను దాఁకితి గోపాలుండఁ గాన నీవు గొనఁగాఁదగ దో
శాపాయుధపర యచు నప్పాపనిఁగని నగుచు భూమిపతినుతుఁ డనియెన్.

౧౦౬

సీ. నీశరీరమునందు నెత్తురు నాశరీరమునందు మంచిదుగ్ధములు గలవె
నాతల్లిదండ్రులు నన్నుఁ గాంచినరీతి నీ తల్లిదండ్రులు నిన్నుఁగనరె
నా కున్నరీతినిగాక నీకఖిలావయవముల లోప మెందైనఁ గలదె
నీకంట నుప్పని నీరుండి నాకంటఁ జప్పని రుచిగల జలము గలదె

తే. గీ. మోముపయి బొట్టు, జందెంబు బుజమునందు
వర్తిలెనె జన్మమంద యెవ్వరికిఁగాని
యీవు తాఁకినమాత్రన యేల పాలు
నేఁగొనం దగ దంటివి నిజము చెపుమ.

౧౦౭

చ. అన విని గోపబాలుఁ డివియన్నియు నిక్కమ్మ కాని నన్నుఁ బే
ర్చిని గహనస్థలంబునకు మేఁకలఁ గావఁగ నంపునాఁడు మ

జనని వచించె నిప్పగిది, స్వాములు బ్రాహ్మణు లడ్డిరేనిఁ బా
ల్చినివిగ నిమ్ము తాఁకతుము తాఁకిన పీకు మటంచు' నాపుడున్.

౧౦౯

౪. సిద్ధార్థుండును నుకృతకర్తృంచు లొనర్చువాఁడె ద్విజాండును దుష్కృతమ్ము
లొనరించువాఁడె చండాలుండుఁగాక వర్ణభేదంబు గలదే యని వానికి బోధించి
తద్దత్తమ్ములగు నవాదుగంబులు గ్రోలి యచ్చోటు విడచి యొక్కనృత్యచ్ఛాయ
నధిస్థించి యున్నంత.

౧౧౦

సీ. రదనమ్ములయు వాతెరలయుఁగమ్ములయు నవ్వలయుఁ గాంతులుగండములనుగలసి
యీరెండఁ గాయఁ గ్రొక్కాఱుకమ్ముల పరువము గల్గి బారకు బారెడైన
కురు ఓఁగ దిగజాఱు కరణి నున్నగ దువ్వి గడబుకొల్పినకీలుజడలు చొళ్ళె
ములయు దీరైన తుర్రులయుఁ బైనున్న క్రొన్ననల గండము దిగంతములఁ బర్వ

తే. గీ. సరము లల్లలనాడఁ గుచములమీఁది
పయ్యెదలు జాఱ రంగు పాపడలు మీఱ
గళ్ళుగళ్ళని గజ్జెలు కాళ్ళమ్రోయ
నడుము లసియాడ వారాంగనాజనంబు.

౧౧౧

౪. కొందఁ జచ్చటికిఁ వాఁపుననున్న యిందుని దేనాలయంబున మేళమాడఁగ
మృదంగంబు వీణియ చితారు లోనగు సాధనంబులు ధరియించి యాదారింబోవు
చుండ నం దొక్కతె వేటొక్కతె కిట్లనియె.

౧౧౨

ఉ. కామిని యీచితారు సరిగా శ్రుతిచేయుము చేసి తేని మ
న్నామము నాసిఁజెందఁగలనాట్యము సత్వియుఁ బాటపాడియున్
దామరపూవులంబలె నదన్యులడెందములం బ్రమోదకం
ధామమునందు నాపగిది నాట్యమొనర్పఁగఁజేతు నెంతయున్.

౧౧౩

క. బిగువుగ సారించితివేఁ దెగుఁ దంత్రులు, చదులు చేసితేనిని సరిగాఁ
దగదు శ్రుతి గాన సమముగఁ దగుగతి సారించుమీ చితారు లతాంగీ.

౧౧౪

క. అనుచుం బ్రశంస యొనరిచి కొనుచుం దమయంతఁ బాడుకొనుచుం జను కా
మినుల వచనములు సిద్ధార్థుని చేవిఁబడెఁ గాని వారెఱుంగరు తపసిన్.

౧౧౫

౪. అతండును దలయెత్తి యగ్గలికం గనుఁగొని మనమ్మున నిట్లు తలపోసె.

౧౧౬

ఉ. నీమలనుండియును దగిన నీతులు కొన్ని గ్రహింప వచ్చుఁ దం
 త్రిచయముం దెగించె తెగఁదీసినచో శ్రుతివోఁపుఁగనిఁ గా
 ర్థ్యచరణంబు జేహమున కట్టినవేళలఁ దత్త్వచింతయఁ
 గొంచునె? యేనెటుంగ కిటుతోరముగా మెయిం బక్కజేఁతికొ.

౧౧౭

చ. అని తలపోయునుఁ దదవ్యాన్వయంబు నొకనదేవతాలయంబునకుం బోయి యట
 నిర్వహించుచు యున్నంత.

౧౧౮

నీ. తన పేరఁఫల్లనీతటమునఁగట్టించుకొనిన నేనానియకొ జనపదమునఁ
 గాఁచుచుండు నొక్కఁడు ధనవంతుండుఁ బనుపతి ధర్మతత్పరుండు బుద్ధి
 మంతుండు విబుధసమృత్తుఁడు; వానికి రూపవతియుఁ యాస్థియు దయావతియుఁనత్వ
 సంఘరాటను మృదుసంభాషణయు సుజాతయు నగు నొక కళత్రంబు గలదు

తే. గీ. సకలజనములు దాని సుజాతయంద్రు
 మాయయను మాటయెఱుంగ దమ్మగువ తమమఁ
 గాన్పు లేననువంత యొక్కటియుఁదక్క
 నన్యదుఃఖం దెఱుంగ రహస్యముగలు.

౧౧౯

వ. ఇట్లు కొడుకులు లేమిం గడుకొను దుఃఖతచింతాఘటంబునఁ గర మృత్యుమరు
 నానుజాతయు.

౧౨౦

క. రాకారాత్రులయందు నుత్తైకోదయవాంఛఁజేసి యేకాశీతి
 పాకారప్రదక్షిణములు తేఱునఁ గావించు వివినదేవతగుడికికొ.

౧౨౧

నీ. ధ్యానంబుఁగావించి యావాహన మొనర్చి సింహాసనం బధిష్ఠింపఁజేసి
 యర్ఘ్యం బొసంగి పాద్యమ్ముచ్చి స్నానంబుజేయించి నెమ్మేను జేలఁ దుడిచి
 యజ్ఞోపవీతపస్త్రాదులను నొసంగి కస్తూరియును మంచిగంధ మలఁగి
 ధూప మాఘాగ్నించి దీపంబుఁ జూపించి పదపది మది భక్తిఁ బాదుకొలిపి

తే. గీ. వన్యఫలములు వడపప్పు వన్యమాక్షి
 కంబు శాల్మ్యదీనంబు శాకములుఁ దెచ్చి
 వేడుక నివేదన మొనర్చి పాడి యిట్లు
 లనుదినము నేవకావించు నానుజాత.

౧౨౨

క. కొడు కొక్కఁడేని నాకుం బాదమి నుచ్చిఁగ్లు తగినభోజ్యములు నేఁ
 గుడుసం దెచ్చెన నీకుం బదిబది మాయమృ పైఁడిపల్లరమందుకొ.

౧౨౩

వ. అని మ్రొక్కికొని తదేకతాత్పర్యమునం బూజించు నానుజాతకు. ౧౨౪

క. నెలతప్పి క్రమంబుగ వేవిళ్ళ లొదవెక్ నడుము ప్రబలె వెలవెలమనెఁ గ
న్నులు మెఁగమును జన్మోనలక్ నలుపొదవెక్ నీరుమోయ నానాఁటి గొగిక్.

వ. ఇట్లుచ్చాలెంతరాలు పది నెలలు నిండి యొక్కశుభముహూర్తంబునఁ గుమారుం
గనినంత సేనానినివాను లందఱును సంతోషసాగరంబునఁ దొప్పవోఁగిరి.

క. సేనానియు డెందమున ననూనానందంబుఁజెంది నూలులకొలదిక్
దానంబుఁ జేసె గోవుల మానితమర్యాదులైన మహిదేవులకుక్.

వ. సుజాతయు నన్ని సువునకు మూడవమాసంబు చనుదెంచుటయుఁ దనమ్రొక్కి
కొనిన మొక్కుఁ జెల్లింపఁ దలంచి తత్తత్పదార్థంబులు శిరంబుమీఁద నిడుకొని
యొక్కకేలం గుమారు నెత్తికొని విషినదేవతాలయంబునకుం బోవుచుండఁదదాల
యాలంకారార్థంబుగ మున్నుపంబడిన రాధయను దాసి పచ్చి యచ్చెరువుగ
నిట్లనియె. ౧౨౫

క. వనదేవత మనపుణ్యమృత నట సాక్షాత్కరించె; ముఖసౌష్ఠవ మే
మనవచ్చు, సుజనభావం దెనయించు విలోచనంబు లింతలు తల్లీ. ౧౨౬

క. అనుచుం దత్తఱమునఁ గడు వినతశరీర యగుదాసి వితమంతయు నె
మ్మనము వికసింపఁజేయఁగఁ జనియెం గుడిచెంత కానుజాతయుఁ బేర్చిక్.

వ. చని యటమున్న దేవళం బధిష్ఠించి యున్న సిద్ధార్థుం గాంచి దేవతాభ్రాంతిం
జేసి తత్తత్పదార్థంబు లతనిచెంత డించి నినువుం బావినచేతి కందిచ్చి సాష్టాంగ
పగిలిపాతం బొనర్చి యిట్లనియె. ౧౨౭

ఉ. కీకల గేస్తునింటికిఁ బ్రసిద్ధిపఱింపఁగ పచ్చి వంధ్యునై
వేకటి రాక దానఁ బలిపించుచు నీకయి మ్రొక్కుకొన్న యీ
నాకు మహోపకారము నొనర్పితి వీవు దయోదయమ్మనన్
ైకొనుమమ్మ నాయడిన గవ్యఘృతంబును బాయనంబునుక్. ౧౨౮

వ. అని వేడికొనిన నశనాయావివశుండగు సిద్ధార్థుండు మాతాడక యవియన్నియు
భుజించి తద్దత్తమ్మలగు పరిమళద్రవ్యంబు లాఘ్రూణించి తత్తత్పదార్థంబుల
కమున్ను గడపిన దివారాత్రంబు లన్నియు స్వప్నానుభూతంబులపగిదిఁ గన్నట్లు
డు నిరంతరతోత్సాహబలసంపన్నుఁ డగుచు, నాసమర్పించిన మ్రొక్కు యథో
క్తముగఁ జెల్లెగదా యను నానుజాత కిట్లనియె, ౧౨౯

క. ఈ విపుడు నాకొసంగిన యీవస్తువుచే ర దేమి యెఱింగింపుము నీ
కావించిన విధమే యని నావుడు నిట్లనియె నతివినయమున నతియున్. ౧౩౪

సీ. మామండఁ గల వంద మంచి గోవుల సుదుగ్ధము లేఁబడింటికిఁ ద్రావఁబోసి
వానిక్షీరమ్ములు పంచవింశతిగోవులకుఁ బోసి వానిపాల్పదియైండు
ధేనువులకుఁ బోసి వాని పాల్పొప్పడవమునకుఁబోసి యవ్వానిపాలు
పరిమళోద్రవ్యసంభారమ్ముతోడఁ గలిసి ఘ్రేడిగిన్నె జోనిపి పడపడి

తే. గీ. సరసచందనఁటసికావ్యములమంటఁ

గ్రాఁగఁగాఁజేసి యందు ముక్తాఘములు

వోని తెల్లనిబియ్యమ్ము వోసి పంచ

దారతో వండినట్టి యోదనము తల్లి!

౧౩౫

ప. ఇట్టిదియ మున్న నామొక్కి కొనినయని; నిక్కంబుగ వనదేవత వైతివేని దాసు
రాలనగు నామొక్కి లందికొని వన్నుం గృతార్థత్వమొందింపు మని కలతెఱుం
గెఱుంగక ఘక్తిపరవశయై ప్రార్థించు వాసుజాతం గాంచి యతండు. ౧౩౬

క. ముసిముసినగ వొలయఁగ నన్నినువు శరీరంబుఁ గేల నిమరుచుఁ దలపై
ముసుగుం దీసి 'చిరంజీవ సుఖీభవ' యంచుఁ బ్రియముపడి దీలించెన్. ౧౩౭

ప. ఇట్లు దీవించి 'తల్లీ! యేను వనదేవతను గాను; శుద్ధోదనండును నొకరాజకుమారుండ ననుచుఁ దనవృత్తాంతం బెల్లఁ దెలిపి వెండియు. ౧౩౮

తే. గీ. క్రమముగా నైకజంతుసారంబుకతన

నీపదార్థంబు రుచ్యమై యెసఁగినట్లు

నైకజన్మంబు లెత్తి యనంతరంబు

జీవుఁడును ముక్తియను ఘనస్థితికి వచ్చు.

౧౩౯

ప. అనుచు నీవలనం దెలియనయ్యె; నిట్టూరకయ జన్మంబు లెత్తుచున్నంతన జన్మసా
ఫల్యంబు గలుగునో, లేక జీవించియుండియు భూతదయ మున్నగు ధర్మంబులు
కలిగియున్నం జాలునో యనియు నీవలనం దేటపడఁచలసిన యంశంబు లియ్యవి
సావధానంబుగా నానతీయవలయు ననుడు సుజాత యతని కిట్లనియె. ౧౪౦

తే. గీ. నేను మూర్ఖురాల నీయడిగిన యర్థ

ములకు సుతరంబు మొద లెఱుంగ

నాయెఁజింగినంత నాచేయునంతయుఁ
దెలియఁజేతుఁ జేటతెల్లముగను,

౧౪౧

తే. గీ. అనుచినము వేగ లేచి, సత్యస్వరూపు
జేవుఁడెదలోనఁదాటించి, తివిరి పతికి
నలయు నఁద్రూపు నల్లుచు వస్త్రవిగుల
నిరతమొనరింపఁజేతు దానిసలచేత.

౧౪౨

ప. వాఁకీహాచతటాకమ్ములు త్రవ్వించుటయు శివాలయంబు గట్టించుటయు సగ్రహ
రంబాసంగుటయు ధననిక్షేపంబును కనఁపతిష్ఠయుఁ గృతిగ్రహణంబును బుత్ర
ప్రాప్తియు ననుచవి స్వర్గప్రాప్తి సాధనంబు లని యాగమంబుల నొడువంబడు
నట్లుగుట మత్సృతికి స్వర్గప్రాప్తి సాధనీభూతుండగు నిక్కుమాటని గాంచుటకు
ననేకజేనతారాధనంబులు గావించితి; పరలోక సౌఖ్యంబులకెల్ల కుమారుండు
మూలం బని యాగమరాధ్ధాంతంబు; జేవతలతోడ సంభాషణాదులు గలిగి
మంత్రములు నేర్చిన మహానుభావులకన్న కెక్కుడుగఁ జూచియుఁదానఁ గాని
కతమ్మున నామఁ దత్కృతంబులగు గర్వింధమ్ములయందు విశ్వాస మధికంబు;మంచి
చెట్టి లానరించిన వాడికి మంచిచెట్టలు గలుగు నని నాయెఁజింగిన తెలింగు. ౧౪౩

క. యాదృశబీజము నాటినఁ గాదృశవృక్షంబు వొడము తప్ప; కటు లనూ
యాదయలవలనన యనూయాదయ బుదయించు నేరికైనం జగతికొ. ౧౪౪

క. దైవము వ్రాసిన పగిదిం జావున్నదియే సమస్త జంతువులకుఁ గాఁ
గావించు పుణ్యపాపము లేవానికి నేని నూరకేపో వెపుడుకొ. ౧౪౫

ప. ఒక్కయవబీజంబు భూమిపై నాటిన నయ్యది నశించియు ననేకయవబీజమ్ముల
నుదయింపఁజేసిన పగిది నీ జన్మంబు నశించియు ననేకజన్మంబులకుం గారణంబు
గాఁగల; దదియుం గాక జీవించియున్నకొలది దుర్భరంబులగు కష్టపరంపరలు
తండోపతండంబులుగా వచ్చుచుండెడి నని మఱియును. ౧౪౬

క. పతిమున్ను బొంది విడచినఁ జితిలోఁ బడి యేను మేన్ ద్యజించి యతనికికొ
గతిఁ గావించెద నుత్తమగతికిం బతులకును సతులె గతులు దలంతుకొ. ౧౪౭

క. మాకన్న మున్ను విడ్డొండు చాకుండఁగ వలయుఁగాని చచ్చిన యెడలకొ
నూకొదవు దుఃఖవారిధి కేకరణిం దరణిగల్గు నిధచరిత్రా. ౧౪౮

క. కావున నామన మెన్నఁడుఁ జావునకై చెఱవ వనఁడు! సరిగా జన్మం
దీనదన దుఃఖ మేమి నుఖావిర్భావమున జరగ నయ్యెడు నాకుకొ. ౧౮౯

క. రిక్తులపై దుర్విషయానక్తులపైఁ గట్టపడెడు సంనాదలపై
నక్తందీపంబుఁ గరుకాసిక్తత జాలిండు నాదుచిత్తం బనఁఁ. ౧౯౦

క. అపకృతి యొనరిఁ పురుయును సుపకృతి యొనరించుచుంటయును సత్కృతులం
దపియిందుట యోవగు పుణ్యపరంపర నాయొనర్చునట్టిది తలఁపకొ. ౧౯౧

స. కావున నాకు నచ్చెడిదంతయు ననుకూలముగనె పరిణమించుచున్నదని నొడువు
సుజాతం గాంచి సిద్ధార్థం డిట్లను. ౧౯౨

క. నీయుపదేశము గడుభద్రాయితమై మదికినచ్చెఁ దల్లి పెరిమకొ
నీయంతవాని నన్ను జేయుము దీవించి గృద్ధిఁజెందెద వీవుకొ. ౧౯౩

వ. నావుడు నట్ల దీవించినంత నమ్మాయాదేవీనందనుండును నాయమ్మును వీడ్కొల్పి
యచ్చొట్టు కదలి శతవిటపసమాకులమ్మును నిరంతరచ్ఛాయావలితంబునగు నొక
వటవిటపి చెంతకుం బోయి తచ్చీతలచ్ఛాయ నధిష్ఠించి యున్నంత. ౧౯౪

మ. లతలెల్లకొ నెదవలై నొప్పుగతిఁ బూలకొ పవ్యసత్వంబులా
దృతి నన్యోన్యపరోధముల్ విడచి మైత్రింబూని సిద్ధార్థున
స్మృతికికొ మెచ్చి మహానుభావుఁ డిరఁడే మాన్యం డటంచుం గడుం
గుతుకంబొప్పుగ నేవఁజేయఁ దొడఁగెకొ గూరతత్వముకొ మానుచుకొ, ౧౯౫

వ. ఇక్కరణి సిద్ధార్థం డుండునెడ. ౧౯౬

క. ఆకాశ మెఱువడియె, దివాకరుఁ డస్తంగతించె, బతులు వృక్షా
నీకములఁజేరె, గ్రమముగఁ జీఁకటియు నేల్ల నాల్గు చెఱఁగులు మూసెకొ. ౧౯౭

క. తనకుకొ లోఁగక భూవరతనయుండు నిర్వాణకాంక్షఁ దపియించుచు నుం
డినఁ గన నైఁదని వెడవిత్తునకుం గడుకొనియె బిట్టుమఱిఖం బంతకొ. ౧౯౮

వ. ఇట్లు చింతించుచున్న మదసునికడకు విప్రమదర్పహర్షాభిధానులగు నతని కొడుకు
లును బ్రీతిత్వస్థావతులను గూఁతులును వచ్చి సీవికారంబునకుఁ గతంజేమని
యడుగ నాతం డిట్లనియె. ౧౯౯

మ. అకటా! యీముని ధైర్యమాని మన భృత్యనాశ్రమం గెల్పి మా
మకకీర్తిం దఱిగింపఁబూనె; నితఁ డిహ్మాడ్కిం గురుజ్ఞానవ

రక్తుడై లోకమువారి ముక్తి తరుణీరాజ్యంబు నేలించినన్

వికలంజై మనవంశమే యడఁగు నానిం గూర్చి చింతించెదన్.

౧౬౦

క. ఈతండు జ్ఞానియయి లోకాతీతుఁడు కాక మన్న యడఁపన్వలయున్

కాతాస్పదీయబాహాపాతంబున నేతదీయపట్టుధైర్యంబున్.

౧౬౧

ప. అని సాహసిక్యంబుఁ దెచ్చుకొని.

౧౬౨

మ. రతిపార్వ్యంబునఁ, గేల నితుధనువున్, రాజీవముఖ్యాశుగ

ప్రతతుల్ కక్షమునం జెలంగఁ, దరుణీవారంబు కీరంబులుక

శతసంఖ్యంబుగ వెంటరా, సాబగుటంచల్ నెమ్ములున్ నాట్యసం

గతులం జూపఁగ నేగుదెంచె నట కక్కాముండు రామాకృతిన్.

౧౬౩

క. చనుదెంచి ధనువు నజ్యం బొనరించి కరంబునం దొకుఁగాగుగముం

గాని మునినిం గని యిట్లనియెను నేత్రము లెఱ్ఱబాణి యింతింతలుగన్.

౧౬౪

కా. ఓసీ, త్నత్రియపోత! ముక్తిఁ గనఁబో నుద్యోగమున్ మాని యిం

పారం గోరు మభీష్ట మిచ్చెనను ధర్మానక్తి వర్జింపుమా

నారాచం బిది మేనిమీదఁ బడెనే నాశంబుఁ గావించు నీ

ధీరత్వంబును నై స్థికత్వమును ఖ్యాతి న్నీతియున్ జాతియున్,

౧౬౫

ఉ. పుట్టితి వార్యపూజ్యమగు భూవరవంశమునంగు ముష్టిజే

పట్టుట ఖ్యాతియా! ప్రజల పాలనఁజేయుట ఖ్యాతిగాని; యి

ప్పట్టున నైన నాపలుకు పల్కులు సుంత శ్రవోయుగంబునం

బెట్టుము, పెట్టవేని మదిబీరము ధైర్యముఁ గాచుకొమ్మికన్.

౧౬౬

క. అనుచుం బాణముఁ జూపంబునఁ దొడి కన్యలును సుతులు ముందఱ నల్లా

డ నిభృతలత్వ్యుండై పదలెను బ్రత్యాల్లిఘపాదలీనుం డగుచున్.

౧౬౭

క. పదలినశరమునకుక ధృతిఁ జెదరక కీడ్వడక వికృతఁజెందక లోసం

బదరని కాక్యకుమారుని మది కచ్చెరువంది కుంది మదనుం డంతన్.

౧౬౮

చ. పలిమలరాచబిడ్డయగు పార్వతికై మును శూలిచిత్తముం

గలఁచిన బాణమున్ సరకుగైకొనఁ డక్కట, నేను శంకరం

గెలిచినవాడఁ గానో! యిది కీడ్వడఁజేసినయమ్మ గాదో! నా

బలము క్రమంబుగాఁ దఱిగి పాడ్వడెనో! యని లోక దలంకుచున్.

౧౬౯

తే. గీ. కుసుమశరములు సరకుగాఁ గొనఁడితండు
రతియుఁ జాలదు పీచి సంరంభమునకుఁ
గాన భూతగణమునకు లోనుజేయ
గెలుచు నవి యందుఁ దన భూతములను దలఁచె.

౧౭౦

సీ. తలఁచినయంత గదాప్రాసవగళరప్రముఖునై కాయుధవాని లగుచు
నైకంబులైన యాననములు నైకంబులైన నేత్రములుచు నైకములగు
రూపులు గల్గువారునునగు భూతభృత్యులు వేనవే ల్గుచ్చి యుత్సుకులయి
కూరమ్మగంబులై కొందఱు వడగండ్ల కొండలు గురిపించి కొంతమంది

తే. గీ. కొండచిలువలుగా వచ్చి కొంతమంది
కుంభవృష్టులు గురిపించి కొంతమంది
కుజములఁ దెఱికి వైచుచుఁ గొంతమంది
యేచి బాధించి రాశాకృత్యపతనూజు.

౧౭౧

తే. గీ. ఇట్లు భూతగణంబు లనేకగుతుల
బాధ నేయఁగ శాకృత్యపాలసుతుఁడు
భయానుఁ గాంచక ధైర్యంబు పాటుచెడక
సంచలంపకయుండె గాష్టంబుపగిది.

౧౭౨

క. తనచేయు కితనమార్గంబునఁ బడని మునీంద్రుడై ర్యమున కెటు భంగం
బని యెంచు మన్మథుఁడున్ వినఁబడె నాకస్మికముగ వింటం బలుమల్.

౧౭౩

కా. ఓరీ, మార ! యిఁకేల మానుమార, నీయున్యోగ మీమాని యా
చారంబుం దెగఁదీయ నీతలమే ? విజ్ఞానంబు నానాభవో
దారంబై ఘటియించె నీతనికి ; సూర్యాచంద్రమౌవహ్నులుం
బారావారము లాఱుఁగాని చలియింపం దీతఁ డింతేటికిఁ.

౧౭౪

సీ. అజ్ఞాన మనియెడి యంధకారంజేర్చు రత్నప్రదీప మార్పం దలంచె
దుర్బోధమను రవివ్యోతంబుఁ దొలగించు పారిజాతంబుఁ గూల్చుం దరంచె
కుమతంబులను గరాజములను దెకలించు భద్రనాగంబుఁ జంపం దరంచె
జీవహంసానావపావకంబు హరించు పటువారిదంబు రేపం దరంచె

తే. గీ. నీ తలకు మించిపోయినరీతిఁ చేయఁ
బూనుకొంటివి, నీబుద్ధి బూదెగాను !

బాగ్గతంబగుకీర్తియు భంగపఱుపఁ
డగునె, చాలింపు మీపాడుతెగువ మార !

౧౭౫

శా. అంత స్మారుడు, బుద్ధుఁ డీజగమునం దజ్ఞానముకొ మాపి తా
నెంతే జ్ఞానలతకొ నిగుడ్చు, నెక నేనేరీతి నిం దెందు వ
ర్తింతుకొ ? జ్ఞానుల కీప్రచారములు విందే ? దీనికి న్నాఱు గా
వెంటుం గాక యటంచు శత్రుగణముం బ్రేరేఁపె ; బ్రేరేపినకొ.

౧౭౬

క. చెలరేఁగెడి యార్వుల నిమ్ములఁ గామక్రోధలోభమోహాదులు ధీ
లలితుఁడగు బుద్ధునకు నానలుగొల్పి కలంపఁజొచ్చె స్వస్వోచితగకొ,

౧౭౭

ఉ. కోరికపుట్టుఁ, గోర్ప మొనఁగూడు, దురాశ జనించు, లోన నే
పారు మదంబు, కైపాదవు, నంతన వంతము హెచ్చు ; దుస్థితిం
జేరఁగనీని యమ్ముహితు చిత్తమునం దిటులై న నన్యై రె
వ్వారు జయింపనేర్తు ? రరివర్గ మెదిర్చి కలంపఁ జొచ్చినకొ.

౧౭౮

క. పదపడి యాతం డిది నెమ్మది నెఱిఁగినవాఁడుగాన మఱుపుఁ గనక దు
ర్మదమగు నరివర్గంబుం దెదరించి కలంప నదియు భీతిలి యేగకొ.

౧౭౯

ప. పిదప నహంకారమ్మును మాయయు సాహసికత్వంబును జిగీషయు గర్వంబును
నవిద్యయు లోనుగాఁగల దుర్గుణమ్ములు స్వస్వరూపంబుతో నెదుటంబొడకట్టి
బుద్ధిం గాసిపెట్టినను నతండు నిర్వికారుండై యుండి.

౧౮౦

సీ. అంధకారముభంగి నావరించెడి మాయ కినుమంతయైనఁ జోటిక కలఁచి
పృథ్వీధరముభంగి పెచ్చుపెరుఁగు నహంకారంబునకు లోనుగాక మిగిలి
కారుబెబ్బులీరీతిఁ గదియు గర్వమున కావంత యేనియు లోఁగ కట్టై తఱిమి
కడలి పోలికఁ బొంగుఁగను జిగీషాపితాచము కంటఁబడక వంచన ఘటించి

తే. గీ. యధికవిజ్ఞప్తి నెనఁగు సిద్ధార్థు నెదుట
నంగనల రంగులును నయ్యనంగ దేవు
సంగతులుఁ గోకిలాలాపభంగులును బె
డంగుఁ గనలేక యూరక డంగువడియె.

౧౮౧

ప. అంత మగనుండును.

౧౮౨

చ. నుచిరకృతాంగియా నల యశోధర పుత్రునిఁ గత్తమందుఁ దా
లిచి, 'నను వీడు టొప్పుననె శి లేమ, ననాధ ననాదరింతురే ?

విచికిలగంధు లీవిరహవేదనకుం దగువారె,' యంచు నే
ద్బుచ్చుఁ దను నెంచుభంగి నృపనూనుని కట్టెదుటం గనంబడెకె.

౧౮౩

క. కనుపట్టిన నివియెల్ల మరునిచెయ్యలె యంచు లోనరోయుచు బుద్ధుం
డనుమాన మొకించుకయును గనకుండె; వికారమెట్లు ఘనులకు నొదవుకె !

ప. ఇట్లు మదనోద్యోగంబు విఫలం బగుటయు.

౧౮౪

ఉ. మాయ య దెంతకేని నవమానముగాఁ దన కెంచి మీఁడ న
త్యాయతమైన వృష్టి భయదమ్ములు గర్జితముల్ చెలంగఁగా
వాయు వమేయమై విసరఁ, బాదపముల్ ధరఁగూలఁ గల్పనం
జేయుదు నాతఁ డెయ్యెడ నసించునొ యయ్యెడ కెక్క దద్దియుకె.

౧౮౫

క. పదపడి దిక్కులు తెల్వించి బొదలెకె ధర నిర్మలత్వముం గనెఁ గడు మే
లొదలెకె సత్వములకు దివ్యదృష్టి యుదయించె సంత నయ్యనఘనకుకె.

౧౮౬

ప. ఆ దివ్యదృష్టికతన నతని కైదుపందలయేఱుది జన్మములందలి తనవృత్తాంతం బెల్లఁ
గన్నులకుం గన్నట్టుటయేకాక పూర్వపూర్వకృతమకృతదుష్కృతంబు బుత్తరో
త్తరసుఖదుఃఖ కారణంబు లని తెలియంబడియె; సంతఁ బ్రతిమనుజునకు యోగా
యోగంబులకుఁ బురాకృతంబు కారణం బని యెఱింగి సంసారంబు కదలీగర్భవి
స్సారం బని తలపోయుచు ననంతములగు లోకంబులును సూర్యాదిగ్రహమండల
విశేషంబులును వానిగతులును వీచీతరంగన్యాయంబునం బొదలు ననియు, వీని
కన్నిటికి నొకమహాశక్తి పట్టుఁగొమ్మయై యలరు ననియు, నయ్యది యిచ్చా
మాత్రంబునఁ జీకటినుండి వెలుతురును మృతినుండి ప్రాణమ్మును శూన్యత నుండి
పూర్ణత్వంబును నరూపంబునుండి రూపంబును గల్పింపఁ జాలు ననియును, నీయ
ర్థంబున కౌ ననువారలును గా దనువారలును లే రనియు, నిదియే సర్వోత్కృష్టం
బనియు, వికారశూన్యం బనియు, సృష్టిః తిలయంబులకుం గారణీభూతం బనియుం
దెలిసికొని ప్రతిమనుజుండును బ్రతికినన్నాళ్లు చిన్న పెద్దలను భేదంబును జాతి
గుణక్రియాభేదంబును దలఁపక ప్రాణిహింస వర్జించి సర్వసమత్వంబుఁ గాంచిన
సుత్తమజన్మంబు లభించి క్రమంబున నిర్వాణమచు సుత్తమపదంబు నొందునని
యుం గనిపెట్టె.

౧౮౭

క. నాలవజామున ధర్మోన్ములన మొనరించు పాపమున దుఃఖభరం
జేఁగిలఁ జెలఁగనో తా నాలోకముఁ జూచె నిశ్చలాత్ముం డగుచుకె.

౧౮౮

సీ. పెరుగుట తఱుగుట ప్రీతి యనూయాయుఁ గర్తృత దఃఖంబు గాఁకకన్య
మాదయా సంగతు లలవడునంతకు జన్మరాహిత్యంబు జనుఁడు గనఁడు;
మఱియును సుఖగుఱుమహుమగు సంపృతి య నాచు మరి తెలియంగలేని
వారికి ముక్తి చేకూరదు; మాయావిలసనంబు మొదటికిఁ గనిమనంగి

తే. గీ. జీవితేచ్ఛ ద్యజించి యాశించు ముక్తి
నెనఁడు వాని కొదవు దివ్యవృష్టి; దానఁ
జేసి యఖిలంబుఁ దెలియు సుస్థితియుఁ గల్గు
నింత నిజమని బుద్ధున కెఱుకవొడమె.

౧౯౦

వ. ఎంతదనుక మనుజుం డీమాయ జయింపకుండు నంశదనుక వాంఛామూలం బగు
తృప్తయు భోగమును స్తోత్రపీఠ్యత్వంబును యశోశీర్షయు సధికారశూరతయు
జిగీషయు నహమిది మమేషం అను నహంకారంబును బ్రతుకు దెరువునకై పడు
పాట్లును లోను గాఁగల విషయంబుల బ్రుండుడునడుచు ననుచుండు. బుద్ధిమం
తుండు పరిభ్రమింప, కనంతంబులగు జన్మంబులను పడుగులతో మనోవాక్కాయ
క్రియలను షేకమ గలిపి యల్లంబుకెన జన్మపటంబు శుద్ధం బొనరించుకొని, పూర్వ
పూర్వవాసనావశంబును సుత్తరోత్తరజన్మంబును బొందుచు, దుదకు జన్మసం
పూర్తిఁ గావించుకొని, మాయాతీతుడై, శరీరస్కంధములకు వేరై, యపాదాన
బాధంబులం బట్టుపడక, కాలచక్రాసర్తంబునందిరుగుడునడక, సుప్తండు మేల్కొను
తెఱంగునఁ దెల్పింగాంచి, యనిర్వాచ్యంబును నానంగమయంబును బాప
రహితంబును నిర్వికారంబునగు నిర్వాణపదవి బొందు నని కృతనిశ్చయుండై
పరమానందంబగు నిర్వాణపదవి యధిష్ఠించి యున్నాంశ.

౧౯౧

తే. గీ. అరుణుఁ డుదయించె, నాతని కిరణములకుఁ

దారలన్నియు నెలనెలఁ బాఱజొచ్చె,

గొండలం దెల్లయెడల నీరెండవబిబలె

గమలకుట్టులములకు వికాసమొదలె.

౧౯౨

సీ. పచ్చికపట్లవైబడు నుంచుబిందువుల్ జగత్కలపరిభ్రాంతిఁ జేసె
బృథివి నెల్లడఁ గాంతి విస్తరింపఁగఁగొచ్చెఁ గెంజాయ వేళుపజ్జి పయినెగడె.
దాశ్మద్రుపత్యముల్ తళతళమిఱు బంగారు చామరములసొరుఁ దాల్చె
హరిణంబు లాదితా నతిసాధులంతువుల్ కృమముగా మేల్కొంచఁగాఁ దొడంగ

తే. గీ. శుకపి కాదిక సర్వపక్షులును నిదుర
లేచి సూర్యుని వినుతి సల్పెడు విధమునఁ
గూయ మొదలిడె నంత నర్కండు వొడిచె
దిక్కులం దంశకంశకుఁ దెన్నెహెచ్చె

౧౯౩

క. ఆనాటి సుకృత మేమనఁ గావగు, మది నెల్లరకు వికాసము ప్రబలెక
శ్రీనెగడి రెల్లవారును జ్ఞానోదయ మశని మదికిఁ గలిగిన కతనక.

౧౯౪

సీ. వర్తకు లోక్రి సంబు వర్జించి తూచిరి వన్యులెల్లరు వొంగతనము మాని
రనినేయువారు తా మంతతో విరమించి రాధిపంతులబాధ లడఁగఁదొడఁగె,
గణికవాంఛును గత్తిఁ గడకొత్తి గజ్జానులకు నెల్ల జ్ఞానవిలసన మొదలె
రోగులెల్లరును నీరోగులై చెన్నారి రెల్లజంతువులకు నెలమి వొడమెఁ

తే. గీ. జచ్చిపోయెడి వారలు సయిత మతని
జ్ఞానలవ మంత సోఁకిన కతననో య
నంగ విస్మితచదనులై యలరి రది; యి
ది యననేటికి సర్వంబుఁ జేటపడియె.

౧౯౫

క. ఆకాశమునం దమరులు మాకార్యము ముగిసె నమచు మాటికి సంతో
మైకస్థితి వచియించుచుఁ బాకటముగఁ బూలసోన పర్షించి రొగిక.

౧౯౬

క. చిరవిరహవేదనాభరపరవశయై పగలఁ బొగులు పాపనికి యశో
ధర కానాఁడు హృదబ్బాంతరమున నామోదరసము తానై వొడమెక.

౧౯౭

మ. పులులుక లేళ్లును నొక్కచో మసలెఁ, బాముల్ కొర్రముల్ మాని యా
దలలక వంచి చరించెఁ, గొంగలకు మత్స్యంబుల్ భయంబొంద కెం
దు లలత్తుంగతరంగరింగణములందుం గంతులక వైచె, నొ
క్కగతిం దోఁచెఁ బ్రపంచ మెల్లరకు పక్కిప్రక్కీయాశూన్యమై.

౧౯౮

ప. అట్టియెడ సిద్ధార్థుండు బాధుండె.

శా. ఎన్నేజన్మము లెత్తి యెత్తినను శేరంశేని నీరీతిఁ గా
నన్నేర; నిను శేటికిం దెలిసికొన్నాడెక భవద్వృత్తిన్
యన్నా! మామకజన్మకారణ మమయాచాకచక్యకీయా
సన్నుండున శరీరలబ్ధి కింక నేనంధింతు నంతస్థితిక.

౨౦౦

ప. అని యనుకొనుచు నిర్వాణపదార్థాధుండై యావటవృక్షంబు క్రిందన ధర్మాసనంబున నాలుగుసప్తాహంబులు గడపి నానాదిగంతనమాగతులగు నంతేవాసిజనంబులకు నిర్వాణసాక్షాత్కారంబు నుడువుచు నాపరీదేశంబు కదలి సతతసంసేవ్య మానవరస్సహస్రజనసమాకులం దై యెడనెడ నగరసల్లీవనపర్వతప్రదేశంబులం బోధిసత్వం బుపదేశించుచు విజ్ఞాత లగు నంతేవాసిగణంబుల నుపదేశకులఁగా లాఁతి దేశంబుల కంపుచుం జనిచని. ౨౦౧

క. మన నగరంబున కెన్నఁడు చనుదెంచునొ, తమము నెపుడు సమయించునొకో ? యని తలఁచు బింబిసారావనిపతిపురి బుద్ధరజనిపతి యుదయించెన్. ౨౦౨

—♦ ఆశ్వాసాంతపద్యములు ♦—

క. ప్రకృతపురాతనకవిరాజకృతాంధ్రకృత్ప్రపంచసారస్యమిశ్ర
త్ప్రకృతీ! నుకృతీ! మదనానుకృతీ! కృతిమాధురీవిసోదితసుకృతీ! ౨౦౩

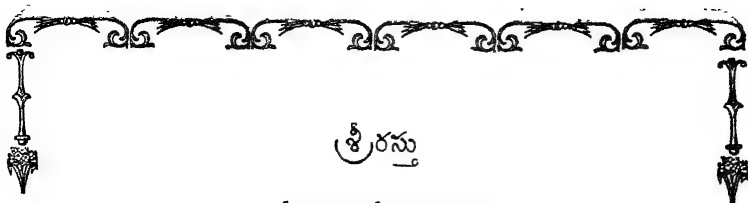
మ. కవిరాజానుమతప్రచార! లలితాకారా! గుణాపార! ౨౦
దివరాభిప్రతనైజసార! స్వకథాసీతామృతాస్వాదిమా
నవరాజౌళినుతా! నతార్తిజన! ధన్యపార్థివా! రెడ్డిపా
లసరాధీశ్వర! కృష్ణరాయనరపాలా! సత్యశీలాగ్రణీ! ౨౦౪

—♦ సు గ ం ధి ♦—

ధీరధీర! గర్వదూర! ధీవిశాల! శాంతిశూ
రా! రమాకుమారతుల్య! రాజనూయమానవి
ద్యారసప్రసన్నతాంధ్ర తత్కవిత్వకర్తృవా
రా! రసాబుధేంద్ర! కృష్ణరాయభూమిపాలకా. ౨౦౫

ఇది...శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వర చరిత్రంబైన బుద్ధచరిత్రంబను
మహాపరిబంధమునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః

— బుద్ధ చ రి త్ర ము —

పంచమాశ్వాసము

క. కాంతరసాపూరితహృదయాంతర! కాంతస్వరూపయశఃకరీతా
కాంతకృతాకించనతాకృంతన! కవిరాజగేయ! కృష్ణారాయా! ౧

స. అపధరింపు మనంతరం బట్టు బుద్ధుండు రాజగృహపురంబుం జేరియుండె; నిచటఁ
గపిలవస్తుపురంబునఁ దండ్రు శుద్ధోదనుండు. ౨

మ. ప్రతిదేశమ్మును జారులం బనిచియుం బైరాగులం గాంచిన
పుతనూజాతుండు వారిలోఁ గలసి నాఁడో యంచు వీక్షించియుం
బ్రతివారమ్మును యత్న మెంతయయినంబాటించి పాటించి త
త్సతి యొక్కింతయుఁ గానరామి మదిఁ జింతించుం దివారాత్రమున్. ౩

ప. వెండియు సిద్ధార్థభార్యయును బరమపతివ్రతామణియునగు యశోధర సార
సారెమఁ బ్రాణనాథు గుఱించి విలపించియుఁ దూరాగతులగు సార్థవాహుల నడి
గియు నచ్చటచ్చటికి వార్తలు పంపించియుఁ దరువాత నించుకేనియుఁ దదు
దంఱంబు గానరామి నిట్లు చింతించు. ౪

ఉ. ఇంటికి నెంత దవ్వయితో, యేగతి మార్పును జెందినాడవో,
కంటికి నెంత బర్వయితే కట్టిడిమాలవిధాత కక్కటా!
చంటికుమారునైనఁ గనఁజాలు నదృష్టము నోచవైతి, వే
పెంటఁ జరించుచుంటివాకొ? వేదన నే నెటు లోర్తు నాయకా! ౫

క. బ్రతికియె యుంటివా? లేదే మృతియేఁ గనినాడవో? మఱిమెరివా? నీ
స్థితి దెలియదాయె; నే నేగతిఁ బొణము నిల్పుదానఁ గఠినాత్మికిన్. ౬

క. ఈ క్షిలకస్తుపుగమం దేకచ్చతాగ్ధిపత్య మెనఁగక సన్నా
సాకులత శోకమందుట నీకెటు తగునయ్య? ధాత నిర్దయుఁడు గదా.

2

క. మీయయ్యకన్న వెండియు నాయీసుతుకన్న మఱియు నాకన్న నృపా
లా! యెంతపుణ్యకథియో మీయమ్మకు ధాత మున్న మృతిఁ గల్పించెన్.

ప. అని మఱియు దుఃఖావేశంబు పైఁపఁజాలక,

౯

తే.గీ. శాక్యవంశసంభవుడగు చక్రవర్తి
ననఘు నేమంచు నెంచి సన్న్యాసిఁ జేసి
యడవి నిడుమలు గుడిపించె దకట, ధాత!
యుచిత మనుచితమును మంత యుండవలదె!

౧౦

క. ఇటుఁ జింతించుచుఁ గడు నక్కటికం బొలయంగఁ గల్పకల్పము గాఁగఁ
ద్రుటిఁ గడపుచు నొకనాఁడెక్కటిఁ జనెఁ బూర్వోటకు మధుకాలమునందున్.

మ. అలరు ల్సారెకు నించు పూబొదలయం దందంద విశ్రాంతికై
మలయుం, దానును భర్తయు న్మృతుపు సన్మానించు వృక్షాళికిం
దలఁచున్, లోనులుకుం, దిటంబు గను, వంతం గాంచు, శంకించు, లోఁ
బలవించుం జెలికాని చెయ్యలకు నప్పదృష్టి విభ్రాంతయై.

౧౨

మ. పదము ల్లాట్రీల నెమ్మనం బవియ బాష్పపాగ్నివృత్తంబై వనం
తదశం జూడఁగనీక కన్నుఁగవ వంతం సూర్య నెమ్మే న్వడం
కఁ దదాయత్త మనస్కుయై యొకట నక్కాంతాలలామంబు గ
ద్దదకంతంబున నొక్కకాలువదరిం గాలూఁది యాలోలయై.

౧౩

క. మొగమునఁ బడు జడలం దగ నెగఁద్రోయుచుఁ గాంతి దక్కియెంతయుఁగృశ మై
పొగి రెడి చెక్కుం దాదృశమగు కేలం గీలుకొల్పి యనవతముఖయై.

౧౪

సీ. ఉత్సవం బనుచు శాశ్వలతేఁడు చాటింపఁ బాటించి నన్నేల పంపెఁ దండ్రీ?
పంపుఁగా, కందలు పడఁతులవలెఁగాక యతనిమానసము నన్నంటఁజేల?
యంటుఁగా, కాత్యవిద్యానక్తుఁ డని యెఱింగియు నమ్మహాత్ము నెనయు టి దేల?
యెనసిన నేమి, నన్నెంతేని గారవమ్మునఁజూచి తుదకిట్లు చనఁగనేల?

తే. గీ. చనిన వారలు లేరె, యీసరణి నార
యైనఁ దెలియంగ నీయని యట్టివారు
గానఁ గారారు గాని; యేఁ గడచు టెట్లు
తీవయోగాల్లి? దుర్యోగ మెట్లు తప్పి?

౧౫

చ. అని పలుమాటు నెమ్మనమునందుఁ దలంచుచు మిమ్ము మమ్ము నొక్క నియతిగా నళిందురుమఁ గాంతుఁడుఁ దానును మమ్ము పేర్చి నెక్కినఁగ వసించినట్టి సుమకుంజములం గనుఁగొంచు 'నక్కటా' యనుచుఁ బురాకృతం బనుభవైకవినశ్వర మంచు నెంచుచుకొ. ౧౬

వ. పశ్చాత్తాపాతిరేకమ్మున మణిమయమ్మును సిద్ధాంతుఁడు తనకిచ్చినదియు నగు, మేఖల కేలం గొని పతి లేచిపోయిననాటి రాత్రి నుద్దేశించి. ౧౭

మ. అకటా! కృత్రిమ మింతయే నెఱుంగ కన్యాసత్తుఁడుం గాక నిర్వికలంబైనమనంబుతో ననుఁ గడుం బ్రేమించి నిద్రించు నాయకుని న్నాదగు పక్కనుండి యెడనేయం జాలి తో రాత్రి! జాటికి దూరంబగు పేరికేనియును మేలే, చాలు మశ్వీలినీ. ౧౮

వ. అని నిందించి యంతంబోక కొమరుం డగు రాహులుం గూర్చి ౧౯

మ. కొడుకా! యెంతటి గుర్ముహూర్తమున నాకు నీవు గర్భంబునం బడితో, నాటి నిశిధమంద జనకుం బైరాగిఁ గావించి పెక్కిడుమ ల్పొందఁగఁ జేయుచుంటి పకటా! యేమందు నీచంద, మెవ్వఁడు తండ్రి న్సుఖపెట్టు వానికె గదా వర్తింనుఁ బుత్రుం డనకొ! ౨౦

చ. అని పలుమాటుఁ గల్లి వడునార్తి యొకించుకయేని బాల్సన ర్తనుఁడగు రాహులుం డెఱుంగరామి సమీపమునం దెలర్చు పూలను దగఁ గోసి తెచ్చి మిగుల వ్యగలం దగులంగఁ జేయఁ గేల నిడుచుఁ గేరుచుం దుముకులం గొలుపుకొ, శిశు వే మెఱింగెడుకొ. ౨౧

వ. అట్టియెడ వెండియు నయ్యశోధర శోకావేశంబున నలుగడలం దిలకించి. ౨౨

చ. అనని సమస్త ముం దిరుగు హంసవతంసములార! మేటి జక్కవకపలార! నా యెఱుకఁగాంచి చరించు పికమ్ములార! కీరవరములార! యెఱి దయిన రాసుతు జాడ లెఱుంగవచ్చెనే నవసరముం గ్రహించి ననునాతనికి న్వచియింపుఁ డొప్పుకొ. ౨౩

మ. నుతుఁ డేదేండ్లవయస్సువాఁ డనియు నింజూడ న్ననంబందు బల్కుతుకంబారఁగ నున్నవాఁ డనియుఁ గోర్కల్మిన్నముట్టింగ నీ సతియై నట్టి యశోధరాతరుణియుం జాలక పొణావశే పితయై యాగతి నిర్పియున్న దనియు స్పృశుంబి పంపందగుకొ. ౨౪

ప. అని యిట్లు పరిపరివీధంబులం బలవించుచుఁ గొందలమందు నయ్యశోధరపాలికి
నెచ్చెలు లరుడెంచి యిట్లనిరి. ౨౧

తే. గీ. హస్తి పురినుండి యియ్యెడ కరుగుడెంచి
నార లిరువురు వర్తకు, బ్యారిషేర్లు
త్రిపుషధల్లుకులఁట, సర్వదేశములు చ
రించునెడఁ గాంచెరట శాక్యవృషతనూజు. ౨౨

ప. వార లిరువురు మన కోట దక్షిణద్వారమున విడిసియున్నవార, లోదేవీ! యంద
మగు సరిగంచు దుప్పట్లును మంచికత్తులును బిత్తలపాత్రములును దంతపునన్న
వులును సుగంధద్రవ్యములును జిత్రచిత్రమ్ములగు పక్షులును నమ్మఁదెచ్చి రని
మఱియు నిట్లనిరి. ౨౩

ఉ. దీనికి నేమి గాని విను దేవి! భవత్పతియా నృపాత్మజు
స్మానుగఁ జూచి వీరలు నమస్కృతి సల్పితి మంచుఁ జెప్పి, రా
జ్ఞానధనుండు జ్ఞానులకు నైశము జ్ఞానము దెల్పుచుం గృపా
నూనతఁ బూని పూజ్యుడయి యున్నవిధమ్మును జెప్పి రచ్చుగఁ. ౨౪

క. ప్రకటగతి బుద్ధుఁ డను సార్థక నాముము పూని యిద్ధరక దానెంతే
నకలంకబుద్ధి లోకోపకృతికిఁ జరియించుచున్నవాఁ డట, తల్లీ! ౨౫

క. అని నెండియు నాపెకు నిట్లని 'రోషనజాయతాక్షి! యతఁ డిచ్చటికిం
జనుడెంచు నైవళ్యమ్మునియును జెప్పిరి యెంతనిక్కమోయది' యనుడుఁ. ౩౦

మ. పరమానందపరీతయై మనము డాఁపనామి వేగ స్వశో
ధర 'యావర్తకుల నృగౌరవవిధుల్ దైవాఱ నాయొద్దకు
నృరవిం దోడ్కొనిరెండు, రాకొమరు సచ్చారిత్ర మాలించి, వం
దురుకర్ణమ్ములకుఁ రసాయన మొనర్తుం, జింత లిం కేటికిఁ. ౩౧

క. వారలు కోరుకొనిన బంగారము రత్నములు గాన్కఁగా నిచ్చెద, మీ
కోరినయవియును మీకుం గారవమున నిచ్చి పుత్రుఁగా చెలులారా. ' ౩౨

ప. నావుడు నెచ్చెలు లేగి యాసార్థవాహుల రావించుటయుఁ దెరచాటుగ నిల్చి
యుండి యాయశోధగయు. ౩౩

ఉ. ఓయనఘాత్ములార పరమోపకృతిం బొనరించుచుం జగం
బేయెడ నిల్లుగాఁ దిరుగు నీనృపనందను చందమెల్ల నా

యాయెడఁ గాంచి యాయెడకు నమృహనీయుఁడు వచ్చునంచు మీ
రే యిటఁ దెల్పినార లట, యాయది సత్యమకా వచింపుడీ.

౩౪

ప. నావుడు నందుఁ దిృపుషుండమవాఁ ఁ ట్లనియె.

౩౫

కా. తల్లీ! యయ్యమలాత్ముఁ జూచితిమి, తత్పాదద్వయి నృక్తి సఁ
ధిల్ల న్మౌక్తిక్రితి, మగ్గురుం డఖిలవృక్షైశ్చ నాథమాశ్రిత్య
త్సుల్లక్ష్మీఖిలతాంగుఁడై సుఖముగా బోధ్యాహ్వానముల్ న్నము
ద్యుల్లీలములు నైన మట్టికడ బుద్ధత్వంబుఁ జెందెం దగకొ.

౩౬

ప. అవ్వటవృక్షంబు మగధదేశమున ఘట్టనీననియెడున గయానికటమున నున్నయ
ది; యమ్ముహూనుభావుం డెల్లరకు విన్నాణంబు తేటతెల్లంబుగ బోధించుచు ననేక
జనానుగమ్యమానుం డగుచు మహోన్నతానందపదవియం దున్నవాఁ; డింతయేల,
గాలివెంట జీర్ణప్రతంబులకేనియు గోపాలునివెంట గొట్టెలమంద కేనియు యుగ
శుద్ధమనం బలవడకుండుఁ గాని యమ్ముహూత్ము వెనువెంట శైలజనులకు యుగశుద్ధ
మనం బలవడకుండ దని మఱియును

౩౭

క. తొలకరినానలకు న్ముంగల నాతం డిటకు వచ్చుఁ గలకంటి! నా
పలుకులు సత్యము లిందుం గలుగ దసత్యంబు నీవు గాసిలకు మిఁకకొ.

౩౮

చ. అనుడు యశోధరాబ్జముఖి యుండనిమానిఫలంబు చేతకం
దినగతి సంతసించుచు మది నృతి కోరుకు తెన్నియేని నిం
పును ఘటియింపఁ దన్మయతఁబొంది పొరింబొరి మూర్ఛచెందె; నం
గనలకు నింతకంటె సుఖకాలము వేటొకఁ డెందుఁ గలుగే.

౩౯

ప. ఇట్లు పరవశయై తనంతన తెలిసి వారలఁ గాంచి మేదురం బగు నాదరంబున
నిట్లనియె.

౪౦

క. అనఘాత్ములార! జ్ఞానము జనియించె నతనికి నని వెనుం జెప్పితి, రే
యనువున నాసంగతి మీకు నెఱుంగంబడియె నాకుఁ గొంచక చెప్పుఁడా.

౪౧

ప. నావుడు భిల్లుకుండను వాఁ డిట్లనియె.

౪౨

చ. ధరణి పడంకె వాయువులు తద్దయు భీతియెసంగ వీచెఁ దై
నృతిదలు వచ్చె, నన్నియును జ్ఞానము నీపతి కల్పబోర్వక
మృదుఁ డొనరించు చెయ్యలని మాకు వినంబడె; దానఁ జేసి మే
కుఱి సమాధిశ్శిల్ప మహామహుఁ గంటిమి మట్టిచక్కటికె,

౪౩

ప. కెండియు నవ్వులునాడు పృథ్వితమునఁ బూర్వముకంటె శతగుణముగ లేజ
మునఁ బద్మబంధుండుడయ్యుండె; సమస్తజనులసృదయములు నమందానందకంద
భీతములయ్యె; నిది యిట్లుండ నాకాశవాణి, 'యోబాద్ధా! నీతెలిసిన విజ్ఞానంబు
జగంబున కుపదేశించి యందఱుం గృతార్థులఁ జేయ' మని పల్కుడు బుద్ధుండు
నమ్మాటకుఁ జిలువగ పంకురింపఁ ద్రత్రత్యుల కిట్లనియె.

చ. వినుఁ డొకమాట చెల్వెద, నవీనులకుం బరిపాక శూన్యులై
తనచెడివారి కెక్కరణిఁ దత్త్వము తేటపడుం ? దినేంద్రుఁ గ
న్గొనియును బూలచందమునఁ గుట్టలము బ్రేకసించునే ? పురా
తనపరిపాకపంతులగు తాత్త్వికులం గరఁగింతుఁ గావునక. ౪౧

ప. అని కొండొక యుపన్యసించి యచ్చోటు గదలి వారణాసికిం బోయి యయ్యె
డఁ గొండిన్యభద్రకాశ్వజిద్భసవమహానాము లను నేగురకు శిష్యులకు జననమర
ణములు నశింపజేయు నుపాయమును, సర్వస్మృతకుఁ బురాకృతం బగునకృత
దుష్కృతరూప ధర్మంబు గాని నేతొండు దైవము లే దనియు, సరకం బన
వారు వా రొనర్చుకొనెడి బాధయే యనియు, రాగద్వేషాదు లడఁపనేర్చినవారికి
నిర్వాణంబు కరతలామలకం బనియు, నహింసయు భూతదయయుఁ గలచారలా
నిర్వాణపదవి కధికారులనియు నుపదేశించె ; నందుఁ గొండిన్యండు చక్కగ
సంగ్రహించి పృజల కందఱికిఁ దాను నుపదేశం బొనర్ప నెంచి దేశసంచా
రమునకు వెడలె ; దక్కుంగల నలువురును గొంతకాలంబునకుఁ గొండిన్యని
యట్ల విజ్ఞానులై లాకోపకృతై పాటుపడుచు దేశములు చరియింప నేగిరి. ౪౨

క. పదపడి యశోదన్యపుఁ డేబదినల్పరుభృత్యులూ దను బలిసికొనిన న
భృదయాధి యగుచు నేతదుపదేశమును బడసి తత్త్వపారగుఁ డయ్యెక. ౪౩

ప. శుద్ధసికతాప్రదేశంబునందు జలప్రవాహంబునందేసి తృణోదయంబగు పగిది
బుద్ధుని యుపదేశంబున నారాజభృత్యులకును మనంబుల జ్ఞానాంకురములు
వొడచి ముక్తికారణము చేకూరెననుసంతసము బలిసె ; నిట్లు జితేంద్రియు
లైన యాయఱుపదిమంది శిష్యులును నానాదేశంబుల కేగి బౌద్ధమతం బిప్పటికి
నుపదేశం బొనర్చుచుండి ; లేము నమ్మహానుభావువెంటఁ గొంతదూరము చని
పూర్వజన్మసంస్కారంబు లేమిఁ దదుపదేశంబు మనంబున కెక్కక యథా
పూర్వంబగు సార్థవాహవృత్తిం జరించుచు నిట కరుడంచితమి.

తే.గీ. బుద్ధుఁడును బింబిసారుఁ డప్పుడమితేని
నరసి బోధింప రాజగృహభిధాన
నగరమున కేగి యతనికి జ్ఞాన మొసఁగె
నచటివారెల్ల జ్ఞానులై రతనికతన.

౪౯

ప. వీదప బింబిసారుండు గురుచరుండగు బుద్ధున కధికంబగు సజ్జ్య యొనర్చి. ౫౦

క. గురుదక్షిణగా ధరణీధరకందరసవిధచలనుదారసుధాః

మృగసప్రవర్ధితనగోత్తర మగు వేణుపన మొకటి దానముచేసె.

౫౧

ప. మఱియు నవ్వనంబున విశాలంబగు శిలాఫలకం బొండు స్థాపించి యం దిట్లు వ్రాయించె.

౫౨

క. “ జన్మమృతకుఁ గారణమును జన్మమృతమృతనఁ గల్గుసంస్మృతిదుఃఖం

బున్ముఁదించు విధంబును సస్మృతి బుద్ధుండు తెల్పె నదయత నాకుకా.”

౫౩

ప. వెండియుఁ బూర్వోక్తంబగుపనంబున నొక్కనాఁడు గొప్పకూటంబు గాఁచి
యందు బుద్ధుం డతిధారాశంబగు వాక్ప్రపంచం బశేకులచి త్తంబుల కెక్కునట్లు
రసవంతంబుగ నొకయుపన్యాసంబు చేసె.

౫౪

తే॥ గీ॥ ఆయుపన్యాసమును విని యందలి జను
లందుఁ దొంబదివందలమంది బుద్ధుఁ
నివలె సన్న్యాసమై నీతిసైగడఁజేయ
నేగిరి జగమ్ముఁ గుర్మర నితనియాన.

౫౫

ప. పూర్వోక్తంబగు నుపన్యాసంబు ముగించుచు నందు సారభూతమ్ములగు వాక్య
మ్ములు కొన్ని వచించె నయ్యవి వివరింతు.

౫౬

తే. గీ. ఒగి నసత్కర్మములను జేయునరు లెన్న
టికి విముక్తిని గనరు, యోగ్యకృతు లాచ
రించు వారలు వైశ్యు కాంచుదురు వి
ముక్తి నీయది ఫలితార్థముగ నెఱుంగుడి.

౫౭

స. కావున నెల్లవారును సన్న్యాసలంఘకులును జీవేంద్రియులునై యుండవలయు
నియ్యగియె మోక్షంబునకు ముఖ్యమార్గం బని విరమిం దెనటె, అని చెప్పిన
యశోధరయుఁ బరమానందభరితయై వారలకుండగు బహుమతు లొసంగి ‘యమ్మ
హనుభావుం డిపు డెచ్చట నున్నవాఁడో యెఱుంగుదురె’ నాపుడు వార లిట్లనిరి.

తే. గీ. రాజగృహ మను నష్టరరాజమంద
బుద్ధుడున్నాఁ, డివటికి నష్టరమునకును
యోజనము లొక్క యటుపదియుండు మధ్య
శోణనదమును మలలును జూడనగును.

౫౯

ప. అనవుడు నష్టతివ్రతామణియు వాయువేగమునని బోవు గుడ్డుపుర్రాతులఁ గొందఁ
ఱుం బిలిపించి వారలచేతి కి ట్లొకకమ్మ వ్రాసి యిచ్చి పంపించె.

౬౦

సీ. కుముదిని శశిరాకఁగోరెడి క్రియ నశోకలతయుఁ బ్రోడయకొకలికి కాలి
తాఁకు వాంఛించు వితమ్మున నీరాక చింతించు నామది సంతసం బొ
లయు నిట కొకసారి దయచేసి భవదవలంబితంబైన ముఖంబు నాకు
నుపదేశ మొనరించి కృపచూపదగు మహాత్ముల కనదలఁ బ్రోసఁ దలఁచుకంటె

తే. గీ. గలదె సుకృతంబు? వైశమకదలి దర్శ
నం బొసంగి కుమారుని నన్ను జనకు
నసదృశానందవార్ధి నోలార్చి మరల
నేగు నపసరమేనియు నేగు మనఘ.

౬౧

ప. అ ట్లుత్తరమ్ము గ్రహించి వార లతిత్వరితగమనంబున రాజగృహపురంబునకుం
బోయిరి, శుద్ధోదనుండు నింతకుమున్న పూర్వోక్తులగు నర్తకులవలన నీవార్త నె
ఱింగి తానుం గొందఱ సంపుచు వారితో ని ట్లనియె.

౬౨

మ. ఒక యేడేడ్లరిగె ననుక విడిచి తానొక్కండునుం దేశయా
త్రమనై యేగి, శరీర మింతదనుకం బ్రాణాపకేపంబుగా
నొకభంగిగఁ ధరియించి యుంటి, నిక నే నోపక ధరింపంగఁ దం
ఁడికి శోకం బొదవించు పుత్రమనికంటెం దుష్టు లెవ్వారిలక.

౬౩

ప. అని యతనికి బోధించి యె ట్లయిన నన్నుం జూచునట్లు సంధింపుడు మఱియుం
బురిలోఁ గలవార లాబాలగోపాలంబుఁ దనరాక కెదురుచూచుచున్నారని
పచింపుడు, పొండు నావుడు వారును కీఘ్రిగమనంబున నరిగిరి.

౬౪

క. ఈరాతులు నారాతులు నా రాజకుమారు నొద్ద కరిగెడి వఱ క
ధీరుండు బుద్ధుండు శిష్యుల కారని బోధించుచుండె నమృతమయముగక.

౬౫

ప. రాతులును నదీయమ్మును బోధామృతపవాహమ్మున కలరుచుఁ గర్తవ్యంబు
మఱియిది వృష్టిసమయం బిదో రాక్షసమయం బని యెఱుంగక పునరాసగత

మరందాభిలాషమ్మునఁ జిక్కిన తేనెటీగల చందంబునఁ దదేకాయత్త చిత్తంబు
నం బొదలుచుఁ దదంతేవాసిగణంబునం గలసిరి. ౬౬

తే. గీ. షిదప శుద్ధోదనుఁడు పుత్రువిధము నరయ
నరిగి రాతులు రాకుంట కాత్మ నెంచి
తనకు విశ్వాస్యుఁడును గుమారునకు బాల్గ
హేతుఁడునగు నుదయను బిల్చి యిట్లు వల్కె. ౬౭

క. మును పంపిన కాతులు పుత్రునివార్తం దేక యెటకుఁ చొలఁగి చనియో, నా
కనఘా! తెలియఁగరా దయ్యెను, నీ వరిగి యెటులైన నిది తేరఁదగుక. ౬౮

ప. అనవుడు నుదయనుండు చైశంబ రాజగృహంబున కరిగి యట బుద్ధుం గని తత్కా-
లంబున నతండు శిష్యులంగుఱిచి యుపన్యసించు విధంబు కొండొకవిని తనచిత్తం
బును దన్మయం బగుట కచ్చెరు వంది తత్సమిషమ్మున సన్న్యసింఁచియున్న
వార్తాహరులం గాంచి తానును నతని వాగమృతంబు గ్రోలిన నట్ల యగుదు
నేమో యను భయంబునం గర్జపుటంబున మధూచ్ఛిష్టంబు గూరుకొని యతని
సమీపంబునకుం బోయి శుద్ధోదనుండును యశోధరయఁ బల్కిన చల్క-
లన్నియు వచించిన నతండు కరంబులు ముకుళించి నభ్యులు విన నిట్లనియె. ౬౯

క. జనకుండును నర్థాంగియు ననుఁ గనుఁగొను తలఁపు మిగిలి నాయనుఁగు న్ని
త్రుని బంపిరి కావున నేఁ జను టుచితము తడ వొనర్చఁ జన దిఁక మీఁదక. ౭౦

తే. గీ. ముక్తికారణమగు దేహమునకు హేతు
భూతులగు తల్లిదండ్రులచేతములకుఁ
బ్రీతిసల్పుట పెద్దయు నీతిపథము
నాకకా దీయది సమస్త లోకులకును. ౭౧

తే. గీ. ధర్మగతని జరించుచుఁ గర్మఫలము
ననుభవించుచు భూతమ్ములను సమస్త
విధములను దుష్టిచేయు వివేకధనుల
కబ్బు నిర్వాణపదము నిరర్థశముగ. ౭౨

ప. అని యుదయను దిక్కు మొగంబై, 'యే నతిత్వరితగమనంబున పచ్చుచున్నాడఁ
బోవ్వున నతండును గపిలవస్తువురంబునకువచ్చి కడచినవృత్తాంత మెల్ల విన్నవించు
టయుఁ బొరు లెల్లరు సంతోషపంతురితాంతరంగులై తమ గృహబ్యాకంబు లలం

కరించజేసిరి. శుద్ధోదనుండును గోటకు దక్షిణద్వారంబున నొక్కవితొనంబు గట్టించి రంభాస్తంభంబులు నారికేళపత్రంబులు నాటించి నానావిధచిత్రపటములు సంఘటించి గాయకవందిమాగధగణికాబృందంబు లందంద నుచితముగ మెచ్చులానర్ప నియమించి పరమానందంబునఁ గొమరు రాక కెదురుచూచుచుండె; నట్టియెడ యశోధరయు నొకపాలకి నెక్కి యా కాయమానమ్ము దాదాపున ధవునిరాక నిరీక్షించుచుండె; జారులును నతఁ డెప్పుడు వచ్చునో యను తమ కంబున నెదురుచూచుచు.

23

క. కొందఱు గోపురములు మఱికొందఱు మాడువులు మఱియుఁ గొందఱరంగుల్ సందడి నెక్కిరి కన నానందసముద్రాంతరమ్మునం దడఁబడుచున్.

24

క. వచ్చెడి పాంథుల నందఱ నచ్చపు భక్తిమెయి 'బుద్ధుఁ డగపడఁడు గదా? యెచ్చట నేనియు దారి న్వచ్చెడిచో' ననుచుఁ బేర్చివడ్డికిఁ బాఱన్.

క. అడుగుచును, గొంతదనుక వ్పడచి కనుంగొనుచు, వచ్చునా యని లోలో నడుగుచుఁ బలవించుచుఁ నప్పడఁటి యశోధరయు నట్లపాల్పడి యుండెన్.

25

వ. ఇట్లక్కపిలపస్తుపురం బంతయు నాబాలగోపాలంబుగ నిందూదయంబునకు మున్ను గల్లోలితంబగు పాల్కడలితెఱంగున నల్లకల్లోలంబై యుండె; నచట సర్వార్థసిద్ధుండును రాజగృహంబు వదలి యిరువురం తేవాసులు దక్కఁ దక్కిన వారిం దనతోడ రావల దని నివారించి కపిలపస్తుపురాభిముఖుండై చనియె నంత.

చ. అమలు డొకండు హస్తమునయం దొక మృణ్మయపాత్రఁ బూని బిచ్చమునకు నిల్లిలుం జనుచుఁ జక్కఁగఁ బెట్టినవారిఁబోలె బిచ్చ మిడనివారి నేని నయసంగతిఁ జూచి నమస్కరించుచున్ గృహముగ రాఁగనుంగొనియెఁ గాంత యశోధర యాదరంబునన్.

26

ప. మఱియు నిరువు రాతనింబోలెఁ గాషాయాంబరధారులై వెంబడి వచ్చుచుండిరి గాని మృణ్మయపాత్ర ధరించి బిచ్చమెత్తుకొను సన్నాన్యసి ముఖసౌభ్యవంబు మహానుభావత్వసూచకంబుగాఁ గన్పట్టుటంజేసి యాతనిదర్శన మాచరించినతోడఁ బ్రతి మనుజునకు నితనికి శుక్రావ చేయవలయు నను నిచ్చ వొడముచుండె.

27

ఉ. ఆతని గాంచినంతన భయమ్ము ను భక్తియు నొప్పు బాదకం జాతము సోఁక మొక్కి నరిచర్య యొనర్చు మనంబుతోడ 'నయ్యో! తగువస్తు వీతనికి నొక్కటి యిచ్చినను గ్రహింపఁ డిట్టితని వెంటనేనిఁ జరియించినఁ బుణ్యము గల్గు' నం చొగిన్.

28

వ. స్త్రీలును బురుషులును నొకరినెంట నొక్క 'రిమ్యుహాత్ముఁ డెవ్వ కొక్కొ'యని లోలోఁ బ్రశంసించుకొనుచు నరుగుచుండిరి గాని యితఁడ సర్వార్థసిద్ధుం డని యొకండును గుర్తింపలేడయ్యె; నట్లమ్ముహూభావుండును రాజమార్గంబునం బోవుచు రాజద్వారంబు సమీపించునెడ యశోధరయన.

౮౦

సీ. సహకారకిసలయచ్చవితోడఁ దలనిండ జడలుగట్టినఁ బోజములతోడఁ
రోహిణీసహితార్కనుచిత్రప్రమమలతాగ్రంబుఁ బోలిన శరీరంబుతోడఁ
దినకరచ్చన్నుండై తేజుఁబాసిన పూర్ణచంద్రిఁబోలిన ముఖచ్ఛాయితోడఁ
జరదృప్తపతిరూపపరిశుప్తవైవర్ణ్యదైన్యసంతోషభేదములతోడఁ

తే.గీ. గూడ నేడేండ్లరోహిలుం 'డేడ కేగ'

దంచుఁ జెలరేఁగుచును జీరయంచు లాగ

నెడఁద నేజేళ భావింపఁబడుచునున్న

జీవితేశ్వరు గుర్తించి చేరఁబోయి.

౮౧

క. హా సిద్ధార్థా! యని కడు నానమెయిం గనుల నశ్రు లభ్యధికతర
శ్రీసృష్టి నేయఁ బదములు కైసేసెన్ మిగుల నెగడు కచభరకాంతిన్.

ఆ.వె. అతఁడు లేవనెత్తునంత కమ్మహిళ వి

వశమనస్కయగుచు పగ నిగుడఁగఁ

గొఁగిలించుకొనియె; గాంతలు కాంతుల

గారవించు టిట్లకాదె యెందు.

౮౨

వ. పదంపడి సిద్ధార్థుండును మొదట నొక్కయంతేవాసినిగాఁ దలంచి తత్కృత్యం బునను దదీయముఖసౌష్ఠ్యంబునను బి్రియురాలిఁగా గుర్తించి యోదార్పి జ్ఞాన దాయకంబులగు వచనంబులు కొన్ని వలికి యాపె మనంబు కలకఁదేర్చునప్పటికి గుంపుగూడి నెంటనెంట వచ్చుచున్న పురజను లందఱకు నితండ సర్వార్థసిద్ధుం డను చిహ్నంబులు వొడనూపె; నంతట మృదుమధురగంభీరసంభాషణముల విష యనివ ర్తనవిషయంబులగు నుడువులు నుడువుచున్న కుమారు నవికారు మారా కారు దవుదవులం గాంచి యాతని వేసంబు మనంబు గలంప శుభోదననృపా లుండు కోపంబు పట్టజాలక వారుసం బట డిగి డగ్గఱకుం జనుచెంగు నయ్యెడ.

క. అనఘాత్ముండగు బుద్ధుండును సంక్రికిఁ బెద్ది మ్రొక్కుడుం గోపము గ్ర
న్న న మాయమయ్యె; బుద్ధుని గనుఁగొనియం గోపముండఁగలదే యచటన్.

తే. గీ. అఖిలరాజాధిరాజపూజ్యప్రభావ

మహితమై యొప్పు తనదు కుమారు మహిమ
మరసి యాశ్చర్యమంది యయ్యనఘుఁ డిట్టు
లనియెఁ బుత్రునితోఁ బేర్చి యనువుపడఁగ.

౮౭

చ. ధర సకలంబు నేలుచు నుదారుఁడవై యశముం గడించి యె
ల్లరు నృపతల్లజు ల్పొగుతులం బచరింపఁగఁ జాట్టలెల్ల వ
హ్వారె యనఁగా సుఖింపఁదగు సంతటివానికి నింతవచ్చె; నె
ప్పరి నెటు నేయనేరవు కృపారహితమ్ములు ధాత చెయ్యుమల్.

౮౮

సీ. ఆపన్నసత్వయా సద్ధాంగి కోర్కుల నింపుమై దీర్చి మన్నింపవైతి!
పురుడు వోవకమున్న పుత్రు నెమ్మొము వీక్షించుభాగ్యంబు గాంక్షింపవైతి
నాకుమారుగ ని న్మనమ్మునఁ దలఁచు ప్రజలసమ్మతిని బొందఁజాలవైతి
ముదునలినై రాజ్యము నొనర్పలేని నాదగు నశక్తతకు లోఁ బొగులవైతి

తే. గీ. వకట యింతటిరాజ్యంబు నడవిపాలు

చేసి సన్నాహివైతి కాశ్మీరగర్భ
భము విధమున నీజాతకము వృథావి
కేషభాజన మింకేమి నేయఁగలదు.

౮౯

క. నావుడు బుద్ధుం 'డిది నాకీవేళనె పట్టువడియెనె? పరంపరగా
నే వచ్చుచున్న' దనుటయు, భూవరుఁ డిట్టులను నలుకవొంపిరి పోవక.

౯౦

క. ఎలమి మహాసమ్మతముఖులు సూర్యురు నృపులు శాక్యకులసంభవు లీ
యిల నేలి రందు నీవలెఁ గలనెనె బైరాగులం దొకంఁడేని నుతా.

౯౧

చ. ఆనవుడు బుద్ధుఁ డిట్లను, మహాత్మ? మదుక్తి మదీయజన్మన
ర్తనపర మేను మున్నును బరంపరగా నిటు సన్న్యసింతుచుం
జనకుని కుందు దీర్చితిని జ్ఞానధనం విడి పెక్కుసార్లు కా
వున నిపు డట్టిదే ధనము పూర్తిగ నీ కిడువాఁడ శాంతిక్ష.

౯౨

చ. నే నీజన్మంబున విజ్ఞానలబ్ధి పడసి పునరావృత్తిరహితశాశ్వతవిర్వాణపదవీసమా
రూఢుండనై యజ్ఞానులకు విజ్ఞానం బొసంగ జన్మించితిఁ గాని శాక్యరాజ్యం
బేలుటకుఁ గా దనుచుఁ బల్కుచుఁ దండ్రికరంబు వట్టికొని జనసంకులమ్ములగు
వీథులవెంటఁ దిరుగుచు జ్ఞానప్రదమ్ములగు పవనమ్ములు బోధించుచుండ యశోధర

యు రాహులసమేతయై సమీపవరి ని యగుచు నాదరమేదురంబుగ పక్తవ్యంబు మఱచి వినుచుండె; నట్టియొడ నంతేవాసు లిరువురియుం దొక్క డిట్లనియె. ౯౩

చ. అడుగఁగఁ గొంతుచుంటి నొకయర్థము, దేవర సన్న్యసింఁచియుం
బడఁతని బిగ్గఁ గొఁగిటను బట్టుట దోసము కాదె ? జ్ఞాను లీ
యెడఁ గడు సంశయింపరె ? సతీచ్చ యతీంద్రుల కొప్పునే, కటా !
వెడఁగుదనం బి డెట్టు లొదవె వ్యచియింపుఁ డటన్న నిట్లనుకొ. ౯౪

ఉ. కోకినమాట మంచిదియె కోరఁగవచ్చును గోరినంతనే
నేరము గల్గునే, వినుము నీదగు మాటకు మత్తరంబు, ని
మ్మరణ మేరినేనియును గానిలఁజేయుట పొడిగాదు, చే
కూరునె యింతమాత్రముచకున్నియతాత్మలకుం గళంకముల్ ! ౯౫

ప. అదియునుం గాక తదాశింగనంబు తత్కర్తృకంబు గాని యస్మదారబ్ధంబు గా;
దిక నొక్కవిశేషంబు వచించెద వినుము. ౯౬

ఉ. తాను విముక్తిఁ జెందిన విధమ్మున నొడ్లను దేర్చు నెంచు న
వానికి నేరికేనిఁ బరిభాషము నూపుట మంచిగాదు న
న్మానము చూపి వారిని గ్రమమ్మున బోధనుధారసప్రసా
రానుభవజ్ఞతావిధురితాత్మలఁ జేయఁదగున్ స్వశక్తిచేక. ౯౭

ప. ఏను గృహంబు విసర్జించి పోవునాఁ డీమెకు నానేర్చిన విజ్ఞానంబునం బా లా
సంగుదు నని వాగ్దానంబు చేసినవాడ, నీమెయు సంసారవాంఛఁ గ్రుంపలేక
పుణ్యసర్వార్థసిద్ధుడ నని యనురాగమ్మునం జేసిన పనికి నివాఠించితినేని
యంతే వాసిని యగుట తటస్థంపదు. ౯౮

తే. గీ. ఎన్నియోజన్యములకు మున్నేను సింహ
లమ్మునెడి ద్వీపమున జననమ్మునొంది
రాముడను పేరనుంటి, నీరమణి యవుదు
లక్ష్మీయనుపేర నాకుఁ గళత్రమయ్యె. ౯౯

ప. అయ్యెడ మేమిరువురమును చీడలమై యుండుకతన నెటకేనియుం జని ధనమా
ర్జింతు నని యోజించి దేశంబు గృమ్మరఁ దలంచిన నమ్ముగున యిట్లనె. ౧౦౦

మ. సదయా ! నన్నిట డించిపోవుటకు నిచ్చు జేయఁగాఁబోకు నా
మది యెల్లప్పుడు సీయధీన మిది సంశ్లావింపు మత్వంతక

ప్రదశాపాదకమైన నీదు పరదేశవ్యాప్తి కేమంచు నొ
పైద, వాంఛత్యయోగ మేరి కయినం బీతిం బొసంగించునే.

౧౦౧

క. అని యంగీకృతి చూపని వనితను విడనాడి కడలిపై నొకామ
ర్గనియతిఁ జనిచని పవవడి యనేకకష్టములు గాంచి యట నొక్కయెడఁక. ౧౦౨

క. విలువయుఁ జెలువము దళకునుగల యొక ముత్తియము దొరకఁగా నది కొనియే
నెలమిం దేశంబునకు మరలి చనుదెంచితిని మిగుల రయ మలరారాక. ౧౦౩

ప. అప్పటికిని మదీయదేశం బత్సంతతామసీడితందై గుండినకతన నన్నంబు లేమిఁ
గడుఁ గృశించి మద్యశచిత్తయై మూర్ఖవోయి యున్న జాయం గాంచి యేనును
దుఃఖాక్రాంతుఁడనై, 'యిప్పుడంతి నెవ్వరన్నం బిడి బ్రతికింతురో వారల
కీమత్త్యం బిడువాఁడ' ననుసంతట నొకండు తనయొద్దనున్న సత్త వొసంగి
యామత్తైమం గొనియె ; లక్ష్మీయు నాపేలపిండి తిని లబ్ధసంజ్ఞయై నన్న విశ్వా
స్యునిగ క్లాపించె. ఆజన్మము మొదలు ప్రతిజన్మంబునను మేము దంపతులమై
జనియించుచుంటిమి. కావున నీమెంగూడ నిర్వాణపదార్థాధం జేయుటకు
నుపాయంబుగాఁ దదాలింగనంబు నివారించునైతి నని మఱియు ని ట్లనియె. ౧౦౪

క. జ్ఞానం బొరుల కొసంగినఁ దా నెగడుం దీపమువలె ; ద్రవ్యంబిడ న
వ్యానికి లేకుంటయుఁ దెఱవానికిఁ గలుగుటయుఁ దోడదు వ్యయ మగు కతనక.

క. చెనుకక లక్ష్మీకి నాచేసిన దానముకంటె నిపుడుచేయు వితరణం
బనఘ శతాంశాధికమగు, ననుపమ మనరాదె జ్ఞాన మన్నిటికంటెక. ౧౦౬

క. తా నింద్రియనిగ్రహముం బూని యబలటకు నితాంతమును విజ్ఞానం
బానఁగఁ జేయుట పురుషుల కీనెంచుటకన్న మిగుల హెచ్చనవచ్చుక. ౧౦౭

ప. కావున నియ్యోధరకు మోక్షసాధనంబగు విజ్ఞానం బుపదేశింతు నని భార్యం
గాంచి తండ్రిదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. ౧౦౮

సీ. వినుఁ దొక్కసంగతి ఘనుఁ డొండె నీచాత్మకుం దొండె నుద్దండపండితుండు
నొండె నెవ్వండేనియును నాలుగఁతరమ్ములు దాటి యష్టవిధుల కనుగుణ
ముగను జరించుచు మొదల నెనిమిది ధర్మముల నెఱిగి తత్సమార్గమందు
దశబలంబులు గల్గి తనర నెప్పటికేని జన్మరాహిత్యంబు సంశయించు

తే. గీ. ననుచు బోధించు సిద్ధార్థ హస్తమం దె
సంగు మృత్యుత్ర యాత్మహస్తమునఁ దాల్చి

కోప మెడచేసి శాంతమ్ము కుదురుపజుచి
తాల్చె శుద్ధోదనుడుఁ దన తనయు మతము.

౧౦౯

క. అంత యశోధరయును నత్యంతానందమున మోము దైవాజగ న
క్కాంతుని మతమ్ము నమలస్వాంతయగుచుఁ దాల్చి మిగుల శాంతి పహించెన్,

—♦ ఆశ్వాసాంతపద్యములు. ♦—

క. శ్రీమత్కవితాకాంతావ్యామోహితహితమతానుయాతస్వాంతా !
ధీమణినికరనియంతా ! కామందకకుటిలశాస్త్రకలీతోదంతా !

౧౧౧

శా. శ్రీరామాకరుణాకరస్వగుణరాశి ! దూరదూరీకృత
క్రూరా ! చారుకథానకా ! కృతినతా ! కొచ్చర్లకోటాన్వయ
క్షీరాంభోధినిశాకశత్రు ! గుణలక్ష్మీభూతదీప్యద్దయా
పారావార ! యుదార ! కృష్ణధరణీపాలాగ్నిజీ ! ధీమణి.

౧౧౨

—♦ పంచచామరము ♦—

పృమోదబంధురా సుధీవిపప్నేదావృతాదరా
ప్రమాదదూర ధీర శ్రీకరా యజాతశాత్రవా
పుమగ్నిజీ మహాకపీంద్రపాషకా లలత్తురం
గమాధిరోహణప్రసక్తిగణ్యగుణ్యసంస్తుతా.

౧౧౩

—♦ గద్యము. ♦—

ఇది...శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన బుద్ధచరిత్రంబను మహా
ప్రబంధంబునందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్పురదేవతాయైనమః

— బుద్ధచరిత్రము —

షష్ఠాశ్వాసము

క. యాచకచయవిబుధద్రుమ ! మోచాఫలవిపులమదవిమోచనచణవా
చాచతుర ! తులితసుమనారాచా ! శ్రీకృష్ణరాయ ! రసనద్యేయా ! ౧

వ. ఆపధరింపు మనంతరంబు సతిశీత్యసమేతంబుగ సన్నాసియగు సర్వార్థసిద్ధుండు తన
పురంబునందలి విజ్ఞానాధికారంబుగల మనుజుల కందఱికి భిక్షువేషం బాపా
డించి తక్కిన పౌరుల కధిపతిగా రాహులునకు శాక్యరాజ్యపట్టాభిషేకం
బొవర్చి యువోచ్ఛటుఁ గదలి యశేకాంతేవాసిజనపరివృతుండై.

చ. తగుగతి శీతమారుతపదంబయి పాతెడు కోహనాభిధా
చగకు సమీపమందు సుమపాదపథాసితమై మనోజ్ఞమై
మృగముఖజంతుసంతతిసమేధితమై ఫలభారవిస్ఫుర
న్నగయ్యుతమై యెలరెచ్చి పనమ్ము కేగ మనమ్ము పొంగఁగఁక. ౩

వ. సాగరమ్మును పురమ్మునకు సమీపమ్మునం దనరు నవ్వనమ్మున హిమవత్పాదనికట
శిలాకుట్టిమంబున నొకనాటి సంధ్యాకాలంబున నానందదేవదత్తచృభృతులగు
శాక్యప్రభువులు వెనుకను, యశోధర పాదనికటంబందును, శుద్ధోదసుండు వామ
పార్శ్వంబునను జెలంగ ధర్మాననం బుండి తన మతంబు నకలదేశాగతాంతేవాసి
జనంబులకుఁ జక్కగ బోధింప వారంభించె. ౪

చ. అమృతరసంబు వెల్లివిరియంగ మహాత్ముఁడు బుద్ధుఁ డెల్లలో
కములకు జ్ఞానబోధ మెనకంబునఁ జేయుచునుండ సూర్యుఁ డ
స్తమితుఁడు గాక భూధరనితంబునమీచితలంబు లంద ని
క్కము పసియించుచు నివినియెఁగాని తలంపఁడు కాలదైర్ఘ్యముక. ౫

క. పితృదేవతలును దేవత లతిముదమున నాకనంబునంద నిలిచి య
మృతిమంతు నుపన్యాసం బితరేచ్ఛాశూన్యబుద్ధి నెనసి విని రొగిన్.

౬

తే. గీ. ఆతఁడొనరించు నయ్యుపన్యాసము వినఁ
గనో యనంగఁ దమంబు చక్కటికిరాగఁ
దాసు నయ్యది వినుచుఁ బోదలఁపనిగతి
సంజకెంజాయ కొంత మసలఁ దొడంగె.

౭

తే. గీ. తారకావళి హరవిధమునఁ దనర
నిండుజాబిల్లి తిలక మై నెగడ నీర
దములు తల దువ్వు చెలుల విధమున మెఱయ
సంజయను పోడకన్నియ చదల నిలిచె.

౮

క. తనభర్తయైన నూర్యుఁడు చనుచుండఁ గొంతదవ్వు సారెకుఁ గని సం
జ నిగిడ్చెడు నిట్టారుపు లనఁగ మలయనూరుతమ్ము లలముదొడరిగెన్.

౯

ఉ. జ్ఞానము నెల్లవారల కొసంగెడి బుద్ధిని బుద్ధుఁ డాత్మభా
షానుగతి న్నచించు వచనావళి యాదట నాలకించు నా
నానరజాతికిం దగవినంబడుచుండె స్వకీయదేశభా
షానియతి స్మహాత్ముల కసాధ్యములుం గలుగంగ నేర్పునే.

౧౦

వ. అయ్యెడ బుద్ధుం డిచ్చిన యుపన్యాసం బనేతాదృశం బగుటంజేసి యిదమిద్ద మని
యస్మాదృశులకు వివరింప నలవిగా, దైవను దిక్షాత్రప్రవృద్ధున మొనర్చెద మది
యెట్లన్న, నతండు తనచుట్టునుం బలసికొలుచుచున్న నానాదేశీయులగు ప్రజ
లం గాంచి 'యోయన్నలార సావధానంబుగ మదియొత్త లాలింపుఁ డని యి
ట్లనియె,

౧౧

క. ఎయ్యది యమేయమై చను నయ్యది వివరింపఁ దరమి ! యది యదంకక
రైయ్యమ్మున నా వినిచెడు తియ్యని పల్కులను మీమదిం బెట్టెదగున్.

౧౨

వ. అట్లు వినిరేని యయ్యమేయపదార్థంబు మీయంత మీకుఁ గోచరం బగు.

౧౩

క. తెలియని దేనియు మాకుం దెలియఁగాఁ జేయుఁ డనుచుఁ దివిరి యదంకువా
రలును న్నానికిఁ దెల్పిం దలకొను వారలును దెలివితక్కువవారల్.

౧౪

తే. గీ. అజుఁడు సృష్టికిఁ బూర్వమం దంధకార
మందుఁ దప మొనరించుచున్నట్లు కొన్ని

గ్రంథములు సెప్పఁగాని యక్కతల నిజము
తెలియఁగారాదు తెలిసిన ఫలములేదు.

౧౫

క. పాడముట గిట్టుట సుఖములు నిడుములునుం గాలగతియు నెడతెగక సదా
పాడముచునుంటయు ననునివి కడఁగాంచెడు దనుక మనకుఁ గలుగుచునుండుకొ.

తే. గీ. నదులు జనియించి పిదప వననిధిఁగలసి
బాష్పరూపమ్ము గాంచి యాపయి ధరాస్థ
లిని బడి యథాస్థితిని గాంచు లీల నెపుడు
జననమరణమ్ములకును విశ్రాంతిలేదు.

౧౬

క. ఇల మొదలుగ నా యీ మండలములు విశ్రాంతి నెయ్యెడం గనక సదా
వలీయించు పగిది జన్మమ్ములునుం భృమణంబు నెపుడు పొందుచునుండుకొ.

మ. ఉపవాసంబులు ప్రార్థనలో జపములుకొ హోమంబులుకొ వృథముల్
కృపమై నీయవి తా నెవండు గొను ? మీరీ లంచముం జేసి పా
పపథంబుం గడ ద్రొక్కనేర్తురె ? కడుంబ్రాపించు నిద్దాన దే
హపరిశ్రాంతి, వృథాపరిశ్రమమునకొ బ్రారభము లోవునే.

౧౭

క. మన జన్మపరంపరయును ఘనతయు నీచతయుఁ గర్మగతికారణమై
పనుపడుఁ గావున సత్కర్మనియతిఁ జరియించు టొప్పు మనుజుల కొల్లకొ. ౨౦

చ. మునుపటి జన్మమందు నృపముఖ్యతఁ గాంచియు నందుఁ బాపపుం
బను లానరించెనే నతఁడు పాల్పడు నేడొక భృత్యమాత్రుడై
వెనుకటి జన్మమందొకట భృత్యతఁ గాంచియు నందుఁ బుణ్యపుం
బను లానరించెనే నతఁడు పార్థివుడై జనియించు నిత్యతీకొ.

౨౧

వ. కర్మంబునకు జన్మపరంపరకును నానంత్యంబ యేని జన్మం బెల్లరకును వ్యసన
కరంబకాని యొండుగాదంట సరిగా, దేమనఁ గర్మం బనివార్యం బయ్యును
దనకరలె బలియంబగు సంకల్పశక్తికి లోనడు ; నట్టి సంకల్పంబు నమంజసం
దేని నానాటి కుత్తమజన్మంబులు దొడరు ; నట్లుత్తమజన్మంబులు కొన్ని గతిం
చుడు దివ్యజ్ఞానంబును దివ్యదృష్టియు నుదయించు, దాంసజేసి నిర్వాణపదంబు
కరతలామలకంబగు నని వెండియు,

౨౨

క. ఇది పఠకు దారి దెలియమి నెద లోకుల దుఃఖములకు నెంతే దాపా
స్వదముగ నొనరించెడి నాకిది ధృఢజన నుపాయ మొకఁ జూసేతావృశమై.

క. తనచేసిన కర్మములు తనకుం భోజ్యము లగుమఁ దనక, నృజ్జీ య
స్యని నీయొడఁ జేగ్రతుఁ డని యనవలసను తత్త్వవిధము నారయుఁ డింకఁ.

పీ. ఆద్యంతములు లేక యజులోకమునకంఁజెఁ బై నొప్పు నక్షత్రపటలి దాటి
నెలుఁగుచుండెడు నొక్కవిమలాత్మయగు శక్తి యది యెల్ల వస్తువు లందుఁ దత్
దనుగుణగుణముల ననుఘటించుచు నెల్ల యెడలను వ్యాపించి యెల్లరకును
మంచినార్దము నేమజక నూచించుచు నున్నస్థితికిఁ దెచ్చుచుండు నిదియ

తే. గీ. చిన్నిచీమలు మొదలగు చేతనముల
కును ననుఘటించు సంతానమున నమాన
రాగ, మియదెయ పయోధరములు సార్థ
కములుగాఁజేయు నినువులు గలుగునెడల.

౨౧

క. అవనికొ రత్నాదిక ముద్భవ మొందుట దందశూకదంష్ట్రుల విషము
దృవ మొందుటయును నీశక్తివలన నలవడు నటంచుఁ దెలియంగఁ దగుక.

ప. వెండియు నిమ్మహోక్తియ పెరుఁగుటకుం దఱుఁగుటకుం గారణంబగు, జీవితము
ప్రేమము ననుదారములతో మరణము బాధయుననుతురి ప్రారబ్ధాదికర్మఫలంబు
నల్లచుం బోవు, నీయది మనకు గోచరములగు పదార్థములందును నగోచరము
లగు వస్తువులందును బ్రబలియుండు.

తే. గీ. మనుజుల మనములును వానిమార్గములును
దలఁపులును నిక్కతనఁ బ్రవర్తనము చెందు
నాచరించును మనకు నహోయ మిద్ది
యిందుకయు గోచరముగాక యెల్లవేళ.

౨౨

ప. మఱియు నియ్యది యిట్టిదియని చెప్పటకు నొక్కరూపంబు గల్పించబడఁగాని
సత్యముగ దీనికి రూపంబులేదు. సర్వపదార్థంబులందు సంపూర్ణంబగు విండి యుం
డునది. దీని విశేషంబు లనంతంబు లిది యిట్లుండ మాకుఁ బ్రథమోపదేశ్యంబగు ను
పదేశంబు వినిపింతు, జన్మంబులందు మనుష్యజన్మంబు యుత్కృష్టంబు మనుష్యజన్మ
మెత్తినవాని నిర్వాణసౌధంబునకుఁ గల సోపానంబు లెక్కువనిఁగా నెఱుంగ
వలయు; నీభవమున భూతదయ యానంద్యంబు దీని నెవ్వరును దిరస్కరింపఁ
దగ దట్లు మరిభవించినవారలు మరల నభవజన్మబులం బడుదు రని వెండియును.

క. ఎవరు నటాటోపమునఁ దవులక మంచితన మూనఁదలఁతురొ యమా
నవులు మనశ్శాంతికి శాఖ్యవిధికి భాజనములగును నలరుదు రెందుక.

30

క. ఎవరు రహస్యమున ద్రోహవిధుల నొనరించి పైకి ననఘులగతి దు
ర్వ్యవసాయప్రకిర్యం దాము పహింతురొ వారి కొదవు ముప్పున బాధలో.

క. వీనుఁ డొక్కటి తెల్పెద, మన మనుకొనియెడి యముఁడు బాధలందింపక యు
న్నను శక్తి సర్వసాక్షిణి తనంత నొడఁగూర్చు కష్టదశ దుష్టులకుఁ. 30

ఉ. దానికిఁ గోపముఁ త్నమయు దబ్బుట, నిబ్బరమైన దృష్టి నెం
తేనిఁ బ్రమాదముం గనక యెల్లర కర్మములందు న్యూనతా
న్యూనతలం గగ్గిరించి నయమొప్పఁగఁ ద్రానునఁ దూఁచినట్లు లె
వానికి నేడి భోగ్యమది వానికిఁ దానొనఁగు న్నమంబునఁ. 33

తే.గీ. ఆమె తీర్చెడి తీర్పున కపలఁ గాల
దోష మనుమాట లేదు నిర్దుష్టముగ న
మ స్తకాలములందును మనలఁచుండు
వినుఁడు మఱియొక్క సంగతి వీను లలర. 34

తే. గీ. ఒరుల నఱకుట పరధనం బొడిచికొంట
యొడ్ల పంచింప దుస్సాక్ష్య మొనఁగుటయుఁ ద
నకు నొనర్చికొనెడు కీళ్లకట శక్తి
కతనఁ బరమునఁ దన కివి కలుగుకతన. 35

ప. మఱియు నీశక్తి యెల్లపుడును న్యాయమార్గంబు వదలదు, శుద్ధప్రేమం బిద్దాని
స్వరూప మిక్కతనఁ దుదకు లభియించు ఫలము శాంతియు నిర్వాణంబును గాన
నోయన్నలార ! యెట్టివి తనము చల్లిన నట్టిపంటయె పండునట్లు తనకర్మము నను
సరించి యు త్తరజన్మం బలవడుచుండు.

తే.గీ. పనికిమాలిన కలుపు నవ్వలకుఁ దోగిసి
మంచివిత్తనములు చల్లు మానవునకు
ఫలము నిరవద్యముగఁ గల్గుభంగిఁ బాప
కృతు లెడపు వారలకుఁ బుణ్యగతి లభించు. 38

సీ. తన పురాకృతగుష్కృతముల నెఱిగి యాయాఫలములను దాననుభవించు
చును సోమంతంఁడై యనవద్యుఁడై దయావంతుఁడై యెల్లర నంత లడఁప
యత్న మొనర్చుచు నపకారులకు నైత ముపకారమ యొనర్చుచుండి వాంఛ
మొదలంటి చుమ్ములముగఁజేసి కాలంబు తగుగతిఁ గడపెడి భవ్యతమున

తే.గీ. కాలఁ బ్రాకృతపాపకర్మానుభవము

తీటి సత్కర్మఫల మొకింతేని మిగులు

నిక్కతమ్మన జన్మరాహిత్య మొదవు

దాన నిర్వాణ మనెడి పదమ్మ దొరకు.

36

ప. పుణ్యకర్మంబు మిగిలిన నయ్యది జన్మాంతరమున ననుభవంపక జన్మరాహిత్యం
బెట్టువడయు నని శంకింప చలవ, దేహన్తంబునఁ దనచేసిన దంతయు సుకృత
కర్మంబగునో దానికి ఫలంబు నిర్వాణపదంబ కాని జన్మాంతరంబు గా ; ప్రియది
కర్మసిద్ధాంతం బని వెండియు

37

ఉ. దారిని బోవు పాంథులకుఁ దద్దయు మేల్చిన యొక్కచోటఁ జే

కూరు, నిఁ కొక్కచోట సమకూరు నసౌఖ్యదమైన తా, విదే

తీరుగ జీవుఁడొందు నుగతి నృతీ యొందుగతిం దనంత ని

స్కాంధ మమ్ము నంట సరిగా, దది యే మన నాలకింపుడీ.

౪౦

క. మును పొనరించిన పాపమ్మును సుకృతమ్మును గణింప మొదటిడ నవి హె
చ్చునో తదనుసరణముననే జననంబులు గలుగుచుండు జనులకు నేపుడు.

౪౧

తే. గీ. పట్టుపురువు దాను బచరించు కాయలొ

దగులుకొనెడుభంగిఁ దా నొనర్చు

కర్మజాలమునన కట్టఁగఁబడు జీవుఁ

డింత కొండుహేతు వెందుఁ గలదె.

౪౨

ప. అరయఁగ జమ్మువిత్తు లనిలాహతి దూరము వోయి యొక్కెడ

బురదను బుంగి కాలమునఁ బుట్టువెలరెచ్చడురీతి జీవుడుం

ధర నొకచోట నెయ్యెడనో తా జనియించి కర్మమమ్ముగాఁ గనుం

గరమును గర్మతాగరిమ కారకతాగరిమమ్ము లాదిగఁ.

౪౩

తే.గీ. హత్య లోనగు కూరకృత్యము లొనర్చు

వార తేతత్ఫలమ్మును వడయుపొంటె

హీనమగు యోని జనియింతు, రింత నిజము

కర్మఫల మేరిసేనియుఁ గట్టి కుడుపు.

౪౪

ఉ. ఏలు జనించి కొంతవఱకేగి యట నృతీ గానరాక యెం

తే వహి కొంతఘోరమున నేర్పడి పాపెడభంగి యొగ్గు తా

నాగలు మేను వీడియను వచ్చెడు జన్మమునందుఁ బూర్వసం
స్కారవిశేషకారణవశమ్మునఁ జెందును రుత్తమత్వముకొ.

౪౫

తే. గీ. ఉత్తమభవంబు నొందుచునుండి కొంత
కాలమునకు భవవిరతిఁగాంచి పొంద
వచ్చు నిర్వాణమును; దుష్టపర్తనులకు
నీచజన్మంబు లెన్నేని నెగడుచుండు.

౪౬

న. అట్టి నీచజన్మంబు లెత్తెడి వారికి జన్మసంఖ్య హెచ్చును గాని యెన్నటికిఁ
దగ్గదు. లోకులు తమకు మంచికర్మంబులయందు శ్రద్ధ దగులనీక నిర్వాణపా
ప్తికి విఘ్న మొనరించు నజ్ఞానాంధకారమునం బడి యీ పృపంచసుఖములు
శాశ్వతములని తలంచుచు దురవస్థలకుఁ గారణములై కాంతాకనకమూలంబు
లగు కామకోధాదులఁ జిక్కి నవయదురని నెండియు,

౪౭

తే. గీ. అమలివమనీషచేఁ దెలియంగఁ దగిన
యట్టి నిర్వాణపదమున కాసచేయు
చున్న నాయన్నలార! యభ్యున్నతిఁ
దమ్ము లీతత్వములు నాల్గుఁ దగ వినుండు.

౪౮

చ. ప్రతివరజీవితమ్ముఁ గడు బాములపా లని నమ్ము, దుష్టవ
స్థితి మొద లెన్నియో కలుగు జీవునకుం దురవస్థ, లెన్నఁడే
సతితరసౌఖ్య మబ్బినను నయ్యది పక్షివిధమ్మున న్రయో
ద్ధతిఁ గనుఁ గాని శాశ్వతముగా దది మీ కనుభూత హాఁ గదా.

౪౯

తే. గీ. శైశవంబునఁ గొన్ని కష్టములు యౌవ
నమ్మునం దొకకొన్ని కష్టములు ముది
మిని మఱియుఁ గొన్ని కష్టము ల్పనుపడు మృతి
సమయ మందలి బాధ వశమె వచింప.

౫౦

క. అది గాన జన్మ మెత్తినయది మొదలు మరణమునందునంతదనుక దుః
ఖదశయ కన్నడు సుఖమనునది కల్ల యటంచుఁ దెలియనగు నెల్లరకుకొ.

౫౧

ఘ. అనురాగమ్మునఁ బొల్పు దంపతుల కత్యంతంబు సౌఖ్యంబు గ
ల్లును గానీ యిదియు న్నతలి జనుచు నాకుం దోఁక, దే మన్న న

వ్యనితో రోజములేని భర్తృరదనపాపారతునిం జితా
ఘనవహ్నిహుతి గాంచుచో నిలువశక్యం జానె యొండ్రింటికికొ.

౫౭

క. కదన మొనర్చెడి వీరుల కదనముగా మదము గల్లు, నదియును సతమై
పొదలదు త్తణమునఁ బ్రాణము పదలుకొ దేహంబు పక్షివర్గము పాల్గొకొ.

చ. నరులును బక్షులుం బశుగణములు వృక్షవిశేషము ల్మనో
హరగతి నిండుఁ జొప్పడుట నందఱికిం ధర మోదధాతియై
కరమును సౌఖ్య నిగలుగుఁగాని తుదర్థము పొలులం బర
స్పరహననం బసూయయు నసహ్యములై పెనువంతఁ గొల్పెడుకొ.

౫౮

ప. కావున నెన్నివిధములఁ జూచిన సౌఖ్యంబుకంటె దుఃఖం బధికమృని యనుభవ
శీఘ్రముగఁ గన్పట్టినను వ్యాధిపీడితుల నొండె వృద్ధుల నొండె 'మీకు జీవనేచ్చ
కలదా' యని యడిగిన జీవనంబు హేయ మను వాఁడొక్కఁడు నుండఁకక్కటా!
యీపాడు సంసారమాహత్త్వం బిదమిద్దమని పచింప నలవికాదు. నినువులు
నైతము జీవనంబు కష్టభాజనం బనికదా పుట్టినతోడనే యెద్దుచుండురు,
ఇట్టి జీవనంబు కష్టభాజనం బని నిశ్చయంబు వడసిన వారందఱు రెండవ
తత్త్వం బాలింపుడు.

తే. గీ. సర్వదుఃఖములకును దృష్టయై ప్రధాన
కారణంబు తనంతనకల్గు దుఃఖ
మెయ్యదియు నెందుఁ గానరా దింద్రియము
లర్థములును మనోవృత్తి నలమఁజేయు.

౫౯

సీ. ఆకాశహర్మ్యంబు లల్లింపగాఁ జేయు గగనమమంబులు గలుగఁజేయు
ననోన్యవైరంబు నందించు మోహదులను బ్రతిక్షణము వృద్ధిని బొనర్చు
ద్రోహమిర్ష్య యనూయ దొలకరింపఁగఁ జేయు స్వప్నమువోలె నసత్యమైన
మిథ్యాప్రపంచంబు తథ్యం బనెడు భ్రాంతి గలిగించు నీతత్త్వ; కాన దీని

తే. గీ. జాలఁగారాదు దీని సందర్భమునన
భూమి పాపభూయిష్టమై పాలుపు దఱుఁగుఁ
గలుపు బలిసినపై నవకాశమెట్లు
ఘంచితై నమనకు లభించుఁ జెల్పఁడు.

౬౦

తే. గీ. జీవితాంతంబునం దాత్మ చెడుగులైన
తృష్ణయును చెట్టువిత్తుల నెనయుకతన
మరల జన్మించునట్టి జన్మంబునందుఁ
బ్రబలుఁ బృష్టాకుజంబు లీపలుకు నిజము.

౫౮

ప. కావున నింద్రియనిగ్రహంబును దృష్టావశ్యత్వంబును గల యోయన్నలార! మూఁ
డవ తత్త్వంబు విన్నవించెద.

౫౯

తే. గీ. ఇంద్రియముల జయించియు వృత్తులడఁచి
శాంతి వహించి మృదులభాషణము చిత్త
శుద్ధి భూతదయయుఁ గల్గునుజనులకుఁ గ్ర
మమ్ముగా జన్మరాహిత్యమమరు నిజము,

౬౦

తే. గీ. స్వచ్ఛముగ వెల్లి దీపంబు చమరుతోడ
న శమియించెడి చందమ్మునఁ గర్మమూగఁ బొ
సంగుఁ గర్మరాహిత్యంబు జన్మరహిత
తయును సమకాలమున నింత తధ్య మరయ.

౬౧

ప. మఱియు నింక నాల్గవ తత్త్వంబు నిర్వాణమార్గంబు. అయ్యది యెల్లరకు ననులభం
బని వెండియు.

౬౨

సీ. చదలంటు నొక్క రసాధరశృంగంబు నెక్కఁగ నుంకించునెడ నశేష
చార్థ్యమ్ము గల్గెడి ధన్యులు మార్గ మదెట్టిది యైనను నేగఁగలరు
గాని యశక్తులు కడుదూర మైనను సహించి మార్గమ్ము చక్కని యది
గాఁ జూచి నడుమను గా లూఁది విశ్రాంతి వడయుచు వారలు వడసినట్టి

తే. గీ. పదము కొంచెము వ్యవధిగాఁ బడయుదురు ప్ర
పంచమున నిట్లు నిర్మలభావులును ద
దితరులును గాంచుచుందు రొకింతకాల
పర్యయమ్మున నిర్వాణపదవి నెందు.

౬౩

ప. ఇమ్మార్గంబున విశ్రమించుచు మెల్ల మెల్లనఁ బోవువారికిఁ గొన్నిసోపానమ్ములు
గల వని వివరింతు.

౬౪

తే. గీ. నిర్దయ దురాశ కోప మనియెడి దుర్గు
ణమ్ముల నడంచి సర్వభూతమ్ములందుఁ

గరుణగల్గి యెపుడు సుసంకల్పులగుచు
మలయమాహతములభాతి మలయవలయు.

౬౧

తే. గీ. భూపతి పసింపు కోటతల్పుల విధమునఁ
దమ పెదవు లెల్లపుడు మూయఁదలఁపవలయు
నెప్పుడేనియుఁ దెఱచిరయేని పచ్చ
పల్కు లన్నియు కాంతిమై బరగవలయు.

౬౨

చ. తన యొనరించు కార్యము లుదాత్తములై యలరన్నలెక విశే
షనియతి నెందు మంచియొ యసత్కృతివారణమో తదంతర
మ్మున మెలఁగన్నలె, నృటికపూసలపేరున నుండు వెండితీ
పను బురణించుచుకొ గృహయ భాసిలఁగావలె నెందుఁ జూచినకొ.

౬౩

క. శేరిచిక్కినఁగోరెడి సాధారణు లన్యాయ్యకృతులఁ దవులక జనన
ప్రారంభకారణము కర్మారంభము నెఱిగి నడచు టభిమత మెందుకొ.

౬౪

ప. ఇయ్యవి నాలుగు నాలుగు మెట్లు, పారిశుభ్యంబును సచ్చింతయు శేకాంతత్వం
బును సదానందంబును నను నీనాలుగును బూర్వోక్త సోపానంబులకుం బైనుండు
సోపానంబులు.

౬౫

తే. గీ. ఆత్మ పరిశుద్ధి గనక యూర్ధ్వార్థిగామి
గాఁ జన, దదేమనఁగ వెనుకఁ జిరకాల
మనుభవించిన సంసారమునకు మనము
కాంక్ష చేసినయేని విఘ్నంబు దొడరు.

౬౬

సీ. దారపుత్రాదుల దయగల్గుటయు నాటపాటల నసురకీ బరఁగుటయును
మనమున కతిసుఖమనుభవించుట యెల్ల వారల కేది యనుభవము, యీ తె
ఱఁగున భూతములఁ గ్రమముగ సమదృష్టిఁ గాంచి హృదయము పక్ష్యంబొనర్చి
సత్యము చెలియ సత్సంకల్పమున యత్న మాచరింపఁగవలె నట్లు కొన్ని

తే. గీ. జన్మములు వోపఁ బోప నిస్సంశయముగ
మనము నిర్మలమును విషయనిగళగళి
తమునె యుత్థితిం గని తత్వసిద్ధిఁ
గాంచుఁ బడపడి నిర్వాణగమన మెదవు.

౬౭

తే. గీ. తత్త్వసిద్ధిని బొందు పిదప మనంబు
తామ్రపాటుచు విషయనిగ్రహ మొనర్చు
సేనహాయమ్ము గనక తానెత్తు స్వచ్ఛ
మైన జన్మము జీవుఁ డాపై ననువుగ.

29

క. పదపడి యీజన్మంబునఁ బొదలుకొ భూతదయ పిదప బుద్ధులనెడు పే
రొదవెడు వీరలు క్రమముగఁ దుదియగు నిర్వాణపదవి దొరకొందు రొగిన్.

23

తే. గీ. శత్రులను జంపి విజయమ్ము సంతరించు
యోధు చందంబున నసూయయును నహంకృ
తియును నజ్ఞానకామసంశయమును జ
యించి యమ్యూఁడు మెట్టల నెక్కవలయు,

24

తే. గీ. ఆద్యసోపానములు నాల్గు నల్లనల్ల
నిట్లు తరియించి పై జీవితేచ్ఛ స్వర్గ
వాంఛ యాత్మస్తుతియుఁ బొరపాటు గర్వ
మనెడు దుర్వృత్తులను వీడనగుఁ గ్రమమున.

25

చ. ఆటువయి పాఁడు దేవతలకన్నఁ బ్రశస్తతఁగాంచి యెట్టిసం
కటములఁ జిక్క, కా ప్రలయకాలమువందును హానిఁజెందఁ, క
ప్పటి కొకరీతి నొప్పెసఁగుఁ దైపదముం గనుఁ; గర్మసూత్రసం
ఘటితము దేహగేహము నికం గొనఁగాఁ బనిలేదు వానికిన్.

26

క. సేనను శబ్దంబున కొక తానే వాచ్యంబు గాక తక్కు సకలముం
గాఁ నగు భేదం దెందును బూనక చరియించు హేతువున వాని కొగిన్.

22

ప. మఱియుం గొందఱు నిర్వాణమ్మున నాత్మ నశియించు ననియుం గొందఱు
నిర్వాణమందును నాత్మ జీవించి యుండు ననియుం జెప్పవందు, తది సరిగా
జే మనఃజన్మరాహిత్యమ్ము నొడఁగూర్చునట్టియుఁ గాలాపధిశూన్యం బగునట్టియు
నానందపూయమును నట్టియు నిర్వాణమును సౌఖ్యపదవి యిట్టి దని వచింపఁగ
రాదు. కావున జ్ఞానమార్గం బవలంబించితిరయేని యది తనయంత గోచరమగు
నని వెండియు.

27

గీ. మన కసూయవంటి మునఁజుఁబుకారణం,
బరిగణంబు కంటే నధికదుఃఖ

హేతు, విందియముల కెక్కుడు మోసగాం
డెందు లే రటంచు నెఱుంగు టొప్ప.

౨౯

క. ఒక్కొక్క పాపహేతువుల జక్కగఁ దనకాలఁ ద్రొక్కజాలు నతఁడపో
యొక్కొక్క మెట్టువంతున నెక్కఁగా నేర్పు మెట్టులెల్లఁ గ్రమమునకా. ౩౦

ఆ. వె. జ్ఞానమార్గమందు సమరీతిగఁ బ్రవేశ
మల్పేనేనిఁ దృష్ట యబ్బజేయు
దాహమెల్ల నడఁగుఁ దన్మార్గమున వివృ
సమచయఁబువంటి సుఖము పొందు.

౩౧

తే. గీ. కర్మమోక్షసిద్ధాంతాఖ్యునికి నజ్ఞ
పుంగులు సాటిరా, విది పాలుపునందు
నట్టి దిట్టిది యని చెప్పనలవికాదు
దీనఁ గల్గు నానందం బుద్దీర్ఘమెందు.

౩౨

ప. పూర్వోక్తజ్ఞానమార్గానుసరణంబునకు నాచెప్పఁబోవు నీయైదుసూత్రంబు
శ్రవకంబులు.

౩౩

క. ప్రతిజంతువు మీవలెనే మితిలేని భవంబు లెత్తి మేటిదశను బొం
చి తరించుఁ గానఁ గరుణాన్వితులై యేప్రాణిసేని హింసింపకుడీ.

౩౪

చ. కలిగినచట్టు నొడ్డ కొనఁగందగు, వార లొసంగి లేని వి
చ్చలవిడిఁ జొనఁగగు, నెనం గడునానను నేరి ద్రవ్యముం
బలమున నొండె మోసములు వన్నుచు నొండె హరింపరాదు, చం
చలమగు దేహముం బెనుపఁ జక్కని భగ్యము వ మొనర్తురే.

౩౫

తే. గీ. కూటసాత్త్వం బొసంగుట మాడ, దేరి
నేనియఁ బరోక్షమందు నిందించు టొప్ప,
దనృతమాడుట తగదు, నత్యమ్ము చిత్త
శుద్ధిఁ దెలియంగఁ జేసెడి నూటిగాడె.

౩౬

తే. గీ. మతినిఁ జెడఁగొట్టు గంజాయి మద్యరసము
దరికి రానీకుఁ; డెందు శుద్ధమగు దేహ,
మనులినమనంబు గలవారి కధ్వరంబు
లనసరములు గానఁ దత్త్వగమొచ్చు.

౩౭

క. పరదారగమనము మొదలు దురితమ్ములు నలుప కెపుడు దూరవిచార

స్థిరుడై యన్యాయమునఁ జొరవడక చరించు టొప్పు నుగతికిఁ దెరువై. ౮౮

పీ. అని యిట్లు బుద్ధుండు జననీజనకదారపుత్రాధ్యత్వాదిసమూహమందు

నడచు తెఱంగుఁ, దనవలె నువ్వెత్తుగా సంసారపు నుఖంబు చాగ మొనరు

చంగ లేనివారు నిర్వాణము క్రమముగా నుత్కృష్టసంచార యుక్తిజేసి

కనియెడి తెఱంగున, దన జీవితము నరుఁ డెవ్విధమునఁ బుచ్చ సెనఁగు సుకృత

తే. గీ. మత్తెఱంగును గరుణార్ద్రుడగుచుఁ దెలిపి

మఱియు నిట్లను, నుచక్వతి యొరులకు నొన

రించు నారికి విను వొక యించుకేనిఁ

గలుగ దాయాన మింతయుఁ గడలు కొనదు.

౮౯

ఉ. తాదృశులైన వారలకుఁ దద్దయునుం గురుభక్తి భూతన

స్మాదకమైన చిత్తము సమున్నతమై తగు నోర్పు నివృ డెం

తేఁ దనివారె నేనిఁ బయినేర్పడు జన్మ మపారయోగ్యతా

పాదకమై యితోధికకృపాయితమై పాలుపొందు నిచ్చలున్.

౯౦

ష. అని యనేకవిధమ్ముల బోధించి యానాఁటి కాసఞ్చ జాలించె; బనంపడి యొక

నాఁటి యుదయంబున సింగళకుండను నొక గేన్ను స్నాన మాచరించి యార్ద్ర

వస్త్రధారియై దిక్కులకు సాష్టాంగవమస్కారంబు లొనర్చుచు రక్తమ్ములును

శ్చేతమ్ములునగు కొన్ని యక్షతలు తత్తద్విశల వెదచల్లుచుఁ గన్పట్టుటయు నతనిం

గాంచి, 'యిదియేమి యిట్లోనర్చెను' నాపుడు, 'మహాత్మా మాపెద్దలునింగినుండి

యు భువినుండియుఁ దెనలనుండియుఁ దొడరు నరిష్టంబులు వారించుపొంకైఁ

బ్రతుక్కుపకాలమున నిట్లొనరింపవలయు నని నా కానతిచ్చి రన, బుద్ధుం డల్లన

నగి యిట్లను, 'నాహా యిట్లూరక నక్షతలు చల్లుకతన నరిష్టపరిహారంబు గానేరదు

సర్వజంతువులకును గోర్ధంబు లేక దయగలిగి తత్సూచకమ్ములగు కార్యంబుల

చర్చింపవలయునని మీపెద్దల యభిప్రాయ'మని యిట్లు చెప్పం నొడంగె. ౯౧

తే. గీ. ప్రాచి నక్షతలను జల్లవలయు ననుట

లేజ ముదయించుటకుఁ దూర్పుదిక్కువోలె

సీకు జన్మకారణ మయి నెగడు తల్లెఁ

దండ్రి నెప్పుడుఁ బూజింపఁదలఁపు మనుట.

౯౨

జే. గీ. శమను దిక్కున నీగతిఁ జల్లు మనుట
తగు మలయమారుతము నిచ్చు దక్షిణదిశ
పగిది విజ్ఞాన మొసఁగించు సుగతికిఁ దెరు
వైన గురువును బూజింపు మనుట సూచె.

చ. సరసిజమిత్రు రాకఁ గని సాంద్రతరంబగు రాగమాను న
వ్యభుజుని దిక్కునం దనుట వాసిమెయిం దివసావసానమం
దరయుచు నిన్నెదుర్కొని రయంబునఁ గొంగిటఁజేర్చు నెచ్చెలిం
గర మనురాగయుక్తి గనఁగాఁ దగునంచు పవించు టొప్పుగన్.

౯౩

క. ఉత్తరనిక్కున నక్షత లితైఱుగనఁ జల్లు మనుట యెంతే విజ్ఞా
నోత్తర మది యగుగతి దయ హత్తింపఁగవలయు ననుట యందఱియొడలన్.

తే. ఓ. భూమియందున నక్షతల్ వోయు మనుట
తద్గతాశేషజీవులఁ దనుపు మనుట,
నింగిఁజై జల్లుమనుట యడంగి యున్న
తస్థినిఁజొందఁ గోరఁగాఁ దలఁపు మనుట.

౯౪

చ. అని యిట్లుపజేరించి బుద్ధుండును నిదిగృహస్థధర్మం బనియుం జెప్పి కాషాయ
భారులు వర్తింపఁదగు కీటులుం దగు ధంగిం దేలిసిన నా సంఘంబు వా లెల్లరును
దదాచారంబు పదలి ; రిట్లనేకుల దురాచారంబులు మాన్పించి జగం బంతయు
సదాచారప్రవర్తకంబుఁ గావించె.

ఉ. ఈగతిఁ బుద్ధుఁ డీజగతికెల్ల మతంబు హితంబుగాఁగ వి
ద్యాగరిమన్ వచించుటయు నందఱు నింద్రియశాత్రవాళికిఁ
లోఁగక మోదవారినిధిలోఁ దలమున్నులుగాఁగ మున్ది యా
యా గతు లెల్ల నెమ్మదికి నంటుగతిం జరియించి రొప్పుగన్.

౯౫

చ. సర్వము నెఱింగినవాఁ డగుటచే సర్వజ్ఞుం డనియుఁ బునరావృత్తిరహితంబగు
నిర్వాణపదం బధిష్ఠించిన వాఁడగుట సుగతుండనియు నహింసాధర్మంబులకు రా
జగుటచే ధర్మరా జనియు దేని నజేక్షించి తనపురంబు పదదెసో దానిం గైకొని
మరల వచ్చినవాఁ డగుటఁ దభాగతుండనియు దైర్వ్యము మాహాత్మ్యము యశమా
సిరియు జ్ఞానము వైరాగ్యము నను పడ్యర్థము గలవాఁడగుట భగవంతుండనియు
సూంధమార క్షేమాద మృత్యుమార దేవపుత్రమారు లను మారచతుష్టయజేత

యగుట మరజి త్తనియుఁ దపంబున లోకంబు జయించినవాఁడగుట లోకజిత్తు
నియు సంసారవిజయి యగుట జినుండనియు దివ్యదృష్టియు దివ్యశ్రోత్రము
పూర్వజన్మశుభియుఁ బరచిత్త విజ్ఞానంబును నప్రత్యక్షవిషయజ్ఞానంబును వియ
ద్గమనాదిలాఘంబు నను నాఁటిజ్ఞులు గలవాఁ డగుటచే పడభిజ్ఞుం డనియు
బుద్ధియు ధ్యానమును త్తోంతియు వీర్యంబును జ్ఞానంబును గృపయును శీలంబును
బలంబును దానంబు నుపేక్షయు నను పదిబలంబులు గలవాఁ డగుటచే దశబలం
డనియు బోధిసత్వసంపన్నుండగుటచే బుద్ధుం డనియు సర్వార్థసిద్ధి గలవాఁడగు
టచే సిద్ధార్థుండనియుఁ బలుకంబడు నమ్మాయాదేవీ నందనుండు తనతండ్రికి బో
ధించిన దినము మొదలు పంచవత్సరంబులు తదేకదీక్షగ సర్వభాషలయందు
సమస్తజాతులకు సకలదేశములఁ దనమతంబు బోధించి వ్యాపింపంజేసినఁ
బంచాశత్కొటిపంఖ్యాకంబగు జనం బమ్మతం బలంబించిరి.

౯౯

౩. ఆమత మిప్పటికిని నెంతే మెయి నెక్కుడగు భంగి నెనఁగుటకుఁ గతం
జేమెయిఁ జూచిన భూతదయామతి యందలరుట యని యారయుటొప్పుక.

మ. అలుకక లోఁగొని శంకరార్య లతీజీర్ణావస్థ నొందించినకొ
బలిమిం జెన్నగు నేమతంబు భువి దత్ప్రేమర్య మింతింతనాఁ
చలమే ! సర్వమతావలంబులగు మర్త్యశ్రేణితో నెంతయుం
దులఁదూఁచక ములు నూపఁగాఁ గలరు పౌద్ధుల్ నేటి కింతేటికిక.

౧౦౦

తే. గీ. బుద్ధనకుఁ గల యెక్కుడు భూతదయను
గూర్చి మా నేర్పుగతి నిట్లు గొంతదనుక
ప్రాసినారము తద్గుణవై భవంబు
సారెసారెకుఁ బ్రేరణం బారఁజేయ.

౧౦౧

—♦ ఆశ్వాసాంతపద్యములు ♦—

౧. గోదాతీరస్థితరాజ్యా ! దానీయజనశరణ ! శాంత్యాభరణా !
రూదేవత ! ధృడసత్వా ! దక్ష ! కృష్ణరాయ పనుధాధ్యక్ష.

౨. హైమదలాభవర్ణ ! పనుథామరవర్ణకృతావతారక్రి
రామ ! సుహృత్సమేతనిజధామ ! శుభాకృతిసోమ ! సామతీ
రామ ! పదాన్యతావిజితరామ ! దయాతతభూమ ! పాపహృ
శ్చామకకృష్ణరాయనరనాథమణీ ! కృతినాయకాగ్రణీ !

—♦ సృగ్ధర ♦—

శ్రీమత్కొచ్చర్లకోట శీతివిభుధమల శీరవారాశిచంద్రా
ధామోదారా జగన్నాథ నృపకుముద శీతద్యుతిద్యోతరాజ
త్కమంబాదత్తపుత్ర కలితగుణగణా గణ్యపుణ్యప్రచారా
శ్రీమత్సైద్ధాడవంశ శ్రితరసకవితా ! శ్రియతా ! కృష్ణరాయా ! ౧౦౫

—♦ గ ద్య ము . ♦—

ఇది తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన బుద్ధచరిత్రంబును
మహాప్రబంధంబునందు స్వంబును షష్ఠాశ్వాసము
సమస్త సన్మంగళావిభవంతు.

—♦ బుద్ధ చ రి త్ర ♦—

శుద్ధపత్రము.

పుట.	పంక్తి.	తత్వ.	ఒప్పు.
3	5	వింధరా	వింధరా
„	19	జగ్గయ్య	జగ్గయ
4	18	బలుగాకు	పలుగాకు
„	27	మొలగ్న	మొలగ్న
5	3	వర్తిపతం	వర్తిప్రతం
6	13	దక్కుడగు	దక్కువగు
9	1	దంతముగ	గంకితముగ
10	9	పవన	పవణ
12	10	సాధ్వీకి	సాధ్వీకి
13	6	ధట్టుడు	దట్టుడు
19	15	డాధీరుఁ	డాధీరుఁడే
25	11	మలయాంగబు	మలయాంగంబు
„	18	చునట్టి	చున్నట్టి
36	10	రైక	రైక
39	7	చినపగిది	చినపగిది
40	10	లయ్యను	య్యను
44	4	సఖియ	సకియ
47	2	మిగులుఁ	మిగులు ;
„	3	భ్రాక్సితా _{ధి}	పాక్సితా _{ధి}
48	17	పుట్టుటయుఁ	పుట్టుటయు
„	18	కిట్టుట	గిట్టుట
54	15	మల గు	ములు గు

54	23	గడఁగె	గడఁగు
55	5	వైపెచ్చు	వైపచ్చు
58	4	గట్టిపల్కు	గట్టిపల్కు
60	9	(పాపు	ప్రొపు
„	15	నధిష్ఠించి	నధిష్ఠించి
62	7	నెన్నటి	నెన్నటి
65	28	సముద్ధకంబుగఁ	సముద్ధకంబునఁ
66	3	నూఁగు	లూఁగు
68	14	సకిలంచు	సక్తిలించు
70	6	పారికలు	పాఠికలు
„	24	విడచిన	విడిచిన
„	26	సితాసి	శితాసి
78	1	గలిపి	గలిపి
80	4	దత్త్వంబు	దత్త్వంబు
85	2	త్వరాయమాన	త్వరాయమాన
87	8	మృతకు	హమృతకు
89	17	బాలు	బాల
93	5	లోష్ఠంబు	లోష్ఠంబు
94	1	యెక	యెకి
95	11	లోపడ	లోఁబడ
„	28	చనినప్పటి	చనె నప్పటి
96	14	బనియెను	జనియెను
98	9	జడలు	జడల
99	2	బిగించె	బిగించి
108	11	మమేదం అను	మమేదమను
109	8	రాధిపంతు	రాధిమంతు
111	10	యూదూ	యూదూ

119	22	ధర్మగతని	ధర్మగతిని
120	18	} మృణ్మయ	మృన్మయ
„	28		
123	2	లిరువురి	లిరువుర
126	12	నొకనాటి	నొకనాటి
127	12	నిట్టారుపు	నిట్టారుపు
128	6	గాంచి	గాంచి
128	25	గాన	గానం
131	1	జ్ఞాకృత	బ్రాకృత
131	13	నవి	నెవి
„	24	పడయు	బడయు
132	21	కష్టములు	కష్టములు
133	2	పస్య	పశ్య
„	3	మదము	ముదము
135	27	మెదవు	మెదవు
136	23	దేమనః	దేమన,
138	14	కృపాయిత	కృపాయుత
„	22	నక్షత	యక్షత
141	2	విభుధ	విబుధ

72 వ పుట 20 వ పంక్తి ఇట్లు మార్చుకొనవలెను.

మొగమున ముల్లనాటెనె ? ప్రబోధమొనర్చకపోతి మమ్ములక

ఏలా పాహాత్త్యము.

నిలామాహాత్మ్యము

ప్రథమాశ్వాసము

మరునల్కఁ బాప నడిఁజేయి శశిక్ గనుఁ గప్పి యాపెకెం
దామరమేడఁ దుమ్మెదవిధమ్మునఁ జొచ్చి త్నమింపుమంచ నా
రామపదమ్ములం బడి కరంచు లనద్రసరాజన్లభ
స్వామి దయాళుఁడై మనుచు నజ్ఞనగేయుని సర్వరాయనిక్.

ఉ. పొందుగ గబ్బిగుబ్బలకుఁ బూసిన కస్తురిపూతగా నుపేం
ద్రుం దలపోసి నెచ్చెలులు “తొయ్యలి భర్తకు మున్న లేచు టీ
చందమకా” యటంచు నెకసక్తేము లాడఁగ లోన నవ్వువా
ర్నందని సర్వరాయని నిరంతరమున్ దయఁజూచుఁగావుతక్.

౨

కా. క్షీరాంభోనిధిమధ్యభాగవిపుల శ్రీయుజ్మణీదీప్తిపక
ల్పారామాంతరచందికాధవళపర్యంకం బధిష్ఠించి ను
స్మ్రీరూపామరతక్తిసేవ్య యగుచుం జెన్నారు శ్రీదేవి స
ర్వారాయాభిధు నెల్లవేళ సుఖసంపన్నాభుని జేయుతక్.

౩

మ. “సతి నక్కుం గదియించి మోయఁదగునే సంసారి దామోదరం
డతిలోలుం” డని గేలిసేయువతి గర్వాటోపముం జూచి యే
గతి నేవేళనా దేహమందు సగమున్ గైకొన్న బోజాణ పా
ర్వతి భార్యైద్విత్వయీసమేతు నలసర్వారాయనిం బ్రోవుతక్.

౪

మ. “దలరాజుక్ హరియించియుం దుడకుఁ దాపం దాఁడఁగా లేక య
న్వలలోఁ జిక్కిరిసేనకాదె” యను నాపొలేయగోతాన్యజుక్
గిలిగింత న్నగఁజేసి “యా” ననుచు సంగీకారమున్ జూపు గు
బ్బలిరాయం డలరాజు శేఖరుఁడు సర్వారాయనిం బ్రోవుతక్.

౫

మ. చతురాస్యండు కలాకరుండు జగదాశ్చర్యప్రభావుండు సం
స్కృతభాషాపదయుఁ డుత్తమాభినుతకీర్తిపాదవోపేతుఁ డ
వృతభక్తిఁచ్యుయుఁ డార్ద్రచిత్తుఁడు గురుశ్రీకుండునా బ్రహ్మపం
డితుఁ డెల్లప్పుడు సర్వరాయనికిఁ బాటించుకొ జిరాయుష్యముకొ.

౬

మ. “అనయముకొ దనయత్తగా రొసఁగు నాయైశ్వర్యముకొ శోభిలం
గనుజేయకొ సమకట్ట దెయ్యెడల వాక్కంజాక్షి” యకొ దుర్యశం
బును వీడంగఁదలంచె నెవ్వనియెడకొ బుణ్యాత్మ్యఁడీసర్వరా
ష్టనుఁ డద్దేవికిఁ బీఠి గొల్పుతఁ గపిట్నత్కారపాఠేణుండై.

౭

తే. గీ. కాళిదాసాది సంస్కృతకవుల కెరఁగి
నన్నయాద్యాంధ్రకవులకు నతులొనర్చి
కుకవులగువారలకు శతగుణము గాఁగ
మొక్కికొందుము “మాకృతి ముట్టకు” డని

౮

ప. అనిశిష్టాచారానుసరణంబుగ నిష్టదేవతాభివందనాదికంబాచరించి యుండునెడ.

క. వీరవరగాగ్నిమణి కే దారము లారామములును దగువాఁడు మహా
దారుఁడు తోటకులుఁడు సర్వారాయఁడు పేర్ని మమ్ము రావించి యనెకొం

ఉ. తిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులార ! కపింద్రులార ! దు
ష్కరము శతాపధాన మెనకమ్మునఁ జేయుటకుం గవిత్వముకొ
సరసముగా రచించుటకుం జాలినవారలు మీకుఁ దక్క నొం
డొరులకు సంస్కృతాంధ్రకవితోచితపద్ధతి గల్గియుండెనే ?

౧౦

క. వ్యాకరణము తెలిసినఁ గవితాకల్పనలేదు నుకవితావిదుడైనకొ
వ్యాకరణము రా దీరెం డీకాలమునందు మీక యెసఁగఁ దలంపకొ.

౧౧

క. శ్రవణానందము నిజముగ నవు వేంకటరత్నమంత్ర కంకితముగ మీ
కవ మును రచించినయా కవనమొక్కింత వినిన కవయితలకహా.

౧౩

తే. గీ. ఆత్మకూరు నృపాలున కంకితముగ
శ్రీనివాస విలాసంబు చెప్పికాదె
నాఁడు జోడుమహాశ్రీలతోడఁ బవలు
నాగమండప మెక్కి యూరేగినారు !

౧౪

స. ఇదియునుంగాక.

౧౫

క. గద్వాలపురములోపల విద్వాంసుల నెదిరి రామవిభుమన్నన నే
తద్వాచకాక్షరాశీమద్వరకలభాతవిరుదమాన్యతఁ గనరే !

౧౬

క. వేదసమానము పుణ్యాపాదక మఘనాశకంబు భాగవతం బ
ప్రేదశపురాణములలో నైదవయది తెల్లసేయు టబ్బురముగదా.

౧౭

చ. మఱియు ననేక సూపరూపమున్ననమై దగు వృత్తులంది బం
గరుబిరుదమ్ములం బడసి కాసుకలం గ్రహించినార లో
తిరుపతివేంకటేశ్వరసద్దేవణులార, కపింద్రులార ! చా
తురి నెఱిమిఱు మికవిత తొల్లిటివారలఁ బోలు టబ్రమే !

౧౮

ప. అని పెద్దయుం బొద్దు ప్రశంసించి.

౧౯

క. ఏలానదివేలాభువి నీలీల నిఖిలసుఖము లెననెడి నా క
య్యేలమహత్త్వమ్మును వినఁగా లోలత మించె సుకవికల్పితకృతిగన్.

౨౦

క. ఏలానదితోఁ బెఱసదు లేలా తులఁదూగుఁ ? నొక్క యింతజలమ్మున్
దా లో దాఁపక జలనిధి పాలుం గానీక పంటచైరుల కిచ్చున్.

౨౧

ఉ. కావున నన్నదీమహిమగా నొకచిన్నికృతికై రచించి యం
దేవియునేనిఁ బుణ్యకథ లేఱిచి కూర్చి మదంకితమ్ముగాఁ
బావను నన్నుఁ జేయఁగలభారము మీయది యంచుఁ గవ్యపుం
దావి నెనంగు వీటి కలభాతపుఁ బల్లెరమందుఁ బెట్టినన్.

౨౨

ప. ఏమును దదీయవినయసౌజన్యాదిగుణమ్ముల కలరి విద్యత్రామాన్యమ్ములగు పచనం
బులకు సంతసించి యార్ద్రాంతకరణుల మగుమఁ దదంకితమ్ముగఁ దర్కభాకథ
నమ్మున కంగీకరించి కృతిపతివంశం బభివృద్ధింప నారంభించితిమి.

౨౩

అ.వె. గయుని తలకుఁ దొడవు, కలుముల జవరాలి
తొడకుఁదొడవు, వేల్పుచొరకు సిరియు
మేలుఁగూర్చు దాత, మిన్నేఱు జన్మించి
నట్టిచోటు వెలయు హరిపదంబు.

౨౪

- క. తాదృశమగు హరిపదమునఁ బొందుర్భాసమునొంది ప్రిబలెన్ శాఖా
భేదముల నొక్కవర్ణం బాదిన్ సచూర్ణుని లాద్యు లందుఁ దలంపన్. ౨౫

తే.గీ. అవనిఁ బెద్దాపురమ్మున కన్దయోజ
నముగలుగు మేర వీరవర మనునూరఁ
బాఁడిపంటయు సిరియు సంపదయుఁ జగువు
కొదవలేకుండు రంవొక్క కుదుటివారు. ౨౬

- క. ఆకాఃపువాండ్రొదోట లనేకముగా నాటి జగతి నిర్మలయశమున్
క్షైకొనిన వారి నందఱ నాకతమునఁ దోటవారటగుదురు జనమల్. ౨౭

- క. మానితధనుండు మర్యాదానిధి భూవరహితుండు దాత ఘనుఁడు వి
జ్ఞాని యుదయించె వెంకన నానాటికిఁ దత్కులమ్మునం దతయశుఁడై. ౨౮

- క. కృషివృత్తిగ నాతండొక ఋషిగతి నత్యంబుఁ దప్ప కెంతయు నతకి
ల్భిషహరులగు భూసురులే వృషవాహనులనుచు మది జపించుచుఁ బేర్చిన్. ౨౯

- క. సంతానార్థంబుగ నొక, యింతిన్ సీతాభిధాన సంతయు సాధు
స్వాంతన్ కైకొనె సీతా కాంతన్ శ్రీరామమూర్తి కైకొనినగతి. ౩౦

- కా. తాదృక్షోటకులాభిచంద్రున కనేతాదృగ్యశోరాశికిన్
భూదేవాదృతదత్తచిత్తునకు నన్యూనక్షమాకారుణీ
యాదోనాథుఁడు వేంకనాంఘ్రిజున, కయ్యబ్జాక్షికిం బుట్టెఁ దా
యాదుం డొక్కరుఁ డాత్మవంశమున కుద్యత్కీర్తి సంధింపఁగన్. ౩౧

- వ. అట్టి కుమారరత్నంబున కాదంపతులు వృద్ధానుమతంబున సర్వారాయం డను
నామం బిడిరి.

- క. సర్వారాయఁడు సర్వాం తర్వాణిహితుండు చనవు దగఁ బెద్దాపు
ర్యర్థివతి నికటమ్మున సర్వప్రార్థవము తాన నవరించె నొగి. ౩౩

- క. శ్రీరుచి దగు వేంకమయను నారిన్ బరిణయము చెంది నానాటికి న
ర్వారాయఁ డతఁడు గనె నింపారఁగ నొకతనయు వేంకటాచలనామన్. ౩౪

- క. విద్వాంసుల కాతఁడు సం విద్యుఁడై యొసఁగె ధరణి బెల్లుగ విభ్రా
బద్ధులైన యగు వెంకమ నుద్వాహము చేసికొనియె నొగి శుభ్రలన్. ౩౫

క. ఆయమయం దాపడు విపు లాయుర్భాగ్యముల నొప్పు ననఘుల సర్వా
రాయని, నచ్యుతరామున్, కేయగులు ఓప్పునాచునిన్ గనె ముగురన్. 36

సీ. తనతోడ నైరంబు గొనినహర్తుర నేల రాచినాడు ధనము దాచినాడు
అశ్రయించినవారి కభిలసంపదలీచ్చి కాచినాడు పురితిష్ఠచూచినాడు
తనవారి ఘనత నెంతయు బ్రోచి ముఖశోల చూచినాడు యంబు మోచినాడు
మహనీయులపడెక్కు చూడ్యముల నొసంగ నోచినాడు దపకిత్తిక త్రోచినాడు

తే.గీ. రావు వేంకటరెడ్డి రామన్యపతి
తరుణి శిర్దిభావమాంబిక తనహు దగు ని
యంత్రీ గా నెల్లయెడల స్వతంత్రుడగును
సర్వరాయుడు ప్రఖ్యాతి సంతరించె.

32

క. పేర్వాసికెక్కి యెల్లాడ బర్వంగ, దనయున్న మీరవరమునయందున్
జెర్వాక్కిటి త్రవ్వించె సర్వరాయుండు పుజిలు సమృదమందన్. 37

మ. కవియై చండితమండలిమృదుమనఃకంజాతకంజాతబాం
ధవుండై యచ్యుతరాముడెంతయు దయాదాక్షిణ్యముల్ గల్గి బాం
ధవవిశ్వాసము నొంది యెన్నదగు రాణాదారుడై మించి వీ
రవరగ్రామము పేరుగాఁ దగుమురా రక్షించె నిర్వైరియై.

38

సీ. ఏనాడు చూచిన నానావిపశ్చిత్ప్రసంగసంగత మగారాంగణంబు
ఏవేళగ గనుగొన్న శ్రీవల్లభశుభాభిధానపారాయణంబాననంబు
ఏకాల మరసిన సాకల్యముగ వనిపకకోటుల కొసంగు పాణీయుగము
ఏక్షణం బీక్షింప నిందిరానాధసత్కథల వాకర్ణించు కర్ణయుగము

తే. గీ. గడిగి చండితమండలి “లలితపాండి
తీవిభవమున్నవాడవు సీవు శాస్త్రీ
నాదగుదువోయి” యనుచు విజ్ఞానమహిమ
వొగడంగ యశస్వి పద్మనాథుండు తనచె.

40

క. ఒకయాత్మబోధమచు పుస్తకమున్ గృతిగాంచి యతడు దనియించెను న
య్యకలంకుని సుబ్రహ్మణ్యకవీంద్రున్ సాహితీరసాంబుధిచంద్రున్. 41

ఉ. ఏబదిమాటలేల విను “జేబదివేల వరాలమోట వి
ద్యాబలమున్న వారలకు దానము చేసిన మేటిదాత” నాఁ

గా బహుపండితుల్ వొగడఁగా వినినారము మేమకాక యిం
కేబదిమందియైన నుతియింపఁగ నేర్తురె ? పద్మనాభునిన్.

౪౨

క. ఆసర్వారాయఁడు కరుణాసౌశీల్యాది లక్షణంబులకున్ గుం
భీనుతసుతయగుచెల్లాంబాసాధ్వీన్ బెండ్లియాడె భాసురలీలన్.

౪౩

తే. గీ. ఆసతీరత్నమందు నయ్యనఘమతికి
సంభవించిరి వేంకటాచలము పద్మ
నాభమూర్తియు నరసింహ నాయఁడనఁగ
నాత్మజాతులు కూతు రమ్మాయి యనఁగ.

౪౪

క. వరహాలను వెంకయకున్ దరుణీమణియైన యమ్మనకుఁ గూతురు ము
ద్దరగడకులఁగ నాగమఁ దరుణీరత్నంబుగా నతఁడు వరియించెన్.

౪౫

తే. గీ. పేర్చి నాగమకాంతను బెండ్లియాడి
వేంకటాచలనాథుండు వెలసినట్లు
పేర్చి నాగమకాంతను బెండ్లియాడి
వేంకటాచలనాథుండు వెలయకున్నె.

౪౬

క. తాతయగు వేంకటాచల మేతీరునఁ బేరుగాంచె నేతీరున భూ
దాతయను యశమునించెనొ యాతీరునఁ బ్రబలె వేంకటాచల మితఁడున్.

౪౭

క. ఆరమణియం దతడు సర్వారాయని దాతఁడేరివరహాలను ను
బ్బారావున్ గనెఁ గూతుల నారసె నమ్మన్నయనఁగ నమ్మాయియనన్.

౪౮

క. ఆయ్యేపురపత్త్యమ్ములు నెయ్యముదియ్యమును నెఱుప నెఱిఁగాంచిరి యా
యయ్యమదిరువురు పెంచిన యయ్యన్మాయయను మేనయత్తయు మిగులన్.

౪౯

క. దూలము తిమ్మయకూతు సుశీలన్ బ్రహ్మింబ యనెడి చెలువన్ గవితా
లోలుఁడు సర్వారాయఁడు కేలంగొని సుఖముచెంది కీర్తిపహించెన్.

౫౦

క. చక్కనిసాహిత్యము నుతి కెక్కిన వాదాన్యకంబు నెఱుకయుఁ గలఁడై
ఁమెక్కువ సర్వారాయం డక్కొమరులలోనఁ బ్రబలె నతినయగతులన్.

౫౧

క. నిగమాంతవేత్త కవియునునగు నింహంపూడి కామయాంతర్వాణిక్
దగఁగొల్చి సాహితీపారగుడై యలరారె సర్వారాయఁడు పేర్చిన్.

౫౨

క. పరహాటు సహజభావముఁ బోరయఁగ జనియించినట్టి పుణ్యాత్మనకున్
నిరతాగర్భశ్రీమత్తై రసికులు వచించుటయును దబ్బుకయగునే.

౫౩

సీ. విద్యాంసుఁడనుమాట విన్నంతమాత్రేన మనమున నానందఘనతఁజెందుఁ
జేంది యాతఁడు తన్నుజేర నెప్పుడు వచ్చునో యటంచును మది నూరుచుండు
నుండి యాతం దూర దండకేతెంచిన నెదురుగాఁజను దూర మెంతయేని
చని తోడితెచ్చి వచ్చినవారితో కాస్త్రముల సందియములు ముచ్చటించు

తే. గీ. ముచ్చటించి మనమున లొచ్చుగాని
సంతసముమీఁ జారల శక్తికొలఁది
సత్కరించి వినయమున సాగనంపు
నర్పరాయండు పినతాత సాటిగాఁడె!

౫౪

తే. గీ. తాతతండ్రులమర్యాద దప్పనీక
నర్పరాయండు సోదరసహితుఁడగుచు
భూసురాశీర్వాదమునజేసి వృద్ధిఁ
జేందె జెందుచున్నాఁడు చెందఁగలఁడు.

౫౫

షష్ఠ్యంతములు.

సీ. ఏతాదృశస్థితిభూతివిఖ్యాతివిద్యాతిశయద్యోతితాంతరునకు
నాగమాదరపయస్సాగరచంద్రోదయునకు వాదాన్యకకనకఋనికి
ననుజద్యోతయమనోవనజభాస్కరునకు వేంకటాచలపుణ్యవిభవమునకు
నేరువాకలగోత్ర వారాశిభవునకు దేవతాద్విజభక్తిపావిత్రునకుఁ

తే. గీ. బుండవీకాక్షపాదసంభూతమణికి
భూవరహితున కాచారపావనునకు
నరసకవిరాజపిక పుష్పసమయమునకు
సంచితాజన్మభాగ్యవిస్తారునకును.

౫౬

క. వీరవర్రామామణి కతిధీరున కతిసాహితీకథితానికి గం
భీరునకు శాంతునకు సర్వారాయని కనఘతోట పెంశెచ్చనకున్.

౫౭

ప. ధనకనకపస్తువాహనపుత్రపౌత్రాదిసర్వాభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మా
యొనర్పంబునిన యేలామాహాత్మ్యమునకుఁ గథాక్రమంబు:

౫౮

కథాపార్వరంభము.

తే. గీ. సైమిశాఖ్యనెనగు నరణ్యమ్మనందు
శౌనకాదిమహామునుల్ శాంతిభనులు
వ్యాసశిష్యుండుఁ బౌరాణికాగ్రణియగు
సూతుఁ గన్పొని హర్షసమేతులగుచు.

చ. తెలిపితి దైవతమ్ములగు తీర్థము, లందును గౌతమీనదీ
కలితములైన శాఖలప్రకారము లానతియిచ్చి, తింకఁ ద
ద్విలసిత మేల నాఁజనునదిమణియై యొకశాఖ కొంతమం
డలము పవిత్రతం గొలిపె నా మునునింటిమి రామహర్షణి. ౬౦

క. ఏవేవి దానఁగలతీర్థాపన ? లెందుండి యెచటి కానది చనె ? నా
యావిధమంతయు నానతి యీవే, మాపాలిదైవమీవే ! యనఘా. ౬౧

శా. “పల్నా భుక్తివిధాయిని” యనుచు మున్నీశ్వర భీమేశ్వర
శ్రీలామండలవర్ధనాదృతి మతీశ్ హెచ్చింపఁగా మాకుఁ ద
త్కాలంబందుఁ దదాపగామహిమ వక్కాణింపుమన్నంత వా
చాలాతీర్థము లేకపోయెను దదిచ్చున్నేడు తీర్పందగుక. ౬౨

క. అని శౌనకాదిమను లడిగిన సూతుఁడు గురువునకెఱంగి కడఁగి కలహా
శనమునికి నజం డెఱిగించినవిధమునఁ దద్విధంబు చెప్పఁదొడంగెక. ౬౩

శా. కిమ్మిరుండను రక్తనుం డొకఁడు వేగీదండకారణ్యమ
ధ్యమ్ముక జేరి సుఖమ్ము వీడి కడుముక్తాహారందై యొక్క పా
దమ్మురీస్థలి మోపి చేనె నయుతొబ్బమ్ముల్ తపంబోలిఁ జి
త్తమ్ముక దా దరుణేందు శేఖరపదాద్వైతమ్ముగాఁ జేయుచుక. ౬౪

క. కులగిరులు గ్రక్కదలె నబ్బలు ఘూర్ణిలైకొ దిగంతములు బీటాటెక
దలకడచెక జ్వలనము చుక్కలురాలెక దత్తపోనుగతమగు వేడిక. ౬౫

సీ. తలమీఁదిగంగ కడలిరాచపసిబిడ్డ యగుచందురుని ముద్దులాడుచుండఁ
జేతిలోఁ దనరారు జింకకొమ్ములు తూఁగి జీరాడుజడలలోఁ జిక్కువడఁగఁ
బులితోలుపై వ్రేలు పున్నదండలచాలు చిలువరాతలమణులను నొరయఁ
గందోయి దొరగెడి కరుణామృతపువ్వు మిసిమినాఁ దెల్లనిమేను మెఱయఁ

తే.గీ. గొండురామాలు తనకొక దండగాఁగ
గిబ్బిత త్తడిచె నెక్కి తెలన నడచు
భృంగితోఁగొన్నిముచ్చట లెంచికొనుచు
ననునప్రొలకుఁ బ్రయత్నముయ్యె శ్రేయఁడు.

తే.గీ. ఇట్లుచూపట్టివట్టి మహేశ్వరునకు
సాగి సాష్టాంగముగ నమస్కార మాచ
రించి కృపమీఁకఁ దన్నాడదంచు నతని
యెదుట నిలిచి స్తుతించె నిట్లెనక మెనఁగ.

మ. కరుణాసాగర ! బాలశితకరచేఖాశాలిజూటాల ! ని
ర్జరగంగాతటిసిమనోహరణ ! సూర్యచంద్రమోహిని నే
ప్రారమానాభముఖామరప్రణతపాదా ! నీకు జోహారు పా
మరునిక బోధింపు నన్ను శీతనగజామాతా ! ఏయాఁభోనిధి !

క. అజగవ్యాళయ ! నగళయ ! యజగవళయ ! విమలమద్దనాళయ ! నీకు
ద్రిజగత్పాదధుర్యున కజరామరణనకుఁ బ్రణతి యర్పించు శేవా !

క. చాతవు ముముక్షుజనులకు నేతవు భూతముల కధయనేతవు నగజా
మారవు మాతవు భూమికెద చాతవు మాకెల్ల నీవ తరుణేంద్రధరా !

నీ. పోతుతత్తడితోడఁబోరాడి జడదారిబుడత కాయమోసంగి ప్రాచినావు
బాణాసురుని యింటఁ బడి వానిమొగసాలఁ గాల్చుంటునేతిగాఁ గాచినావు
పాలమున్నీటఁ బాల్పడినవినము చాచి సోకుమాఁకల దయఁబూచినావు
నినుఁగిడ్చులో నుండుమని వేడు దానపుతసువున నెమ్మేను చాచినావు

తే.గీ. నీకు భక్తులయెడఁ గల్గు నిరుపమాన
కరుణ యెదేవతలక్షణఁ గలదె శీత
గిరిసతాకలితాంగ ! చందరసితాంగ !
రాజకలితోత్రమాంగ ! ధరాళతాంగ !

క. అనివినతించిన హరుఁ డాతనిఁ గనుఁగొని “నీ యభీష్టదంబగు సరముకొ
గొనుమిచ్చెద” నన వాఁ డిట్లనియెకొ ముదిమర ముకుళితాంజలియగుచుకొ. 22

ప. “దేవా పననేక్షునారితేళకృముకరసాలాదికారామములును ముక్కారంబందు
కేదారమ్ములును నేనధిపనియు నీవింధ్యారణ్యభాగమ్మునందు సంపూర్ణములగు

టకు నిమ్మగత్తవమ్మను సాగరసంగతప్తమ్మను లేక సుప్రజలపరీవాహ యగు
నొక్కధనునీలలామక బ్రహ్మాంపజేయఁ గోరెద"ననుడు మందస్మితసుందరవదనార
విందుం డగుచుఁ జందిర శేఖరుం డిట్లనియె.

23

లే.గీ. నీవుకోరినవర మని నీక కాక
జగములకు నెల్ల సంతోషసాధకంబు
గాని యొండు వచించెదఁ గడఁగి చాని
నాలకింపుము సావధానాంతరమున,

24

క. ఏలాముని నాకై యీ లీలం దిషమాచరించు లేఖాపగతోఁ
బోలునొక పాపహరిణిఁ, గూలంకషఁ గడలి కిచ్చికోలున కెలమిన్.

25

ప. అతని కా వరంబు ప్రసాదించుతేసి భవదధిస్థితప్రదేశంబుమీఁదుగాఁ దీసికొని పో
నానతిచ్చి యేదేని నొకకపటోపాయమ్మున సాగరసంగమం బాఁగెద ననుడుఁ
గిమ్మిరుండు పురవైరి కిట్లనియె.

26

క. దేనా ! యేలామునియున్ దేవాపగవోని యొక నదీమణి నప్పా
రావారమున కొసంగంగా నలసిన కలము సెప్పఁగావలె నాకున్.

27

క. అనుడు గిరికుండు నేలామునివరుని తపంబు లోకములకెల్ల వినా
శనకర మగుగతి నున్నది, చనఁగావలె నతనివర మొసంగుటకొఱకున్.

28

ప. అని యానతిచ్చి నీవడిగిన పృశ్నమ్మున కిటు కనతిదూరమ్మున నీకెదురగు వృద్ధ
మునీంద్రుం డుత్తరంబిచ్చునని యంతర్దానంబు చెందుడుఁ గిమ్మిరుండు నచ్చోటు
కదలి వృద్ధుం గాంచి కడచినవృత్తాంతమ్ము చెప్పి యడిగిన నతని కతం డిట్లనియె.

సీ. పులిక శేరుకమీఁదఁగలతీట సేచోటఁ గొమ్ములతో జింక గోకుచుండు
నచిరప్రసూతమ్ములైన రేళ్ళేచోటఁ దపసులవీఁపులు దడవుచుండు
మొదవులేఁగలకైన బులియాండు) రేచోటఁ జనవుగాఁ బాలిచ్చి సాఁకుచుండు
సేవేశ సీవారత్యుణరాసు రేచోటఁ జిజుతేవేళలతోడఁ జివుకుచుండు

లే.గీ. లతఁ నగములతోడ మడ్చుతువులందు
నేకరీతిగఁ బుష్పఫలైకతాన
గతులఁదనరారు సేచోట గౌతమముని
యాశ్రమం బిది యొప్పారు నశ్రమంబుః

౨౦

చ. ఆచట వసించు గౌతమమహాముని శిష్యుగణముతో బళ్ల
పగిచితకుటీరభాగమున భానురవృత్తులు మానిసంఘు మీ
డ్యచరతు లేచికొల్పంగ నయముగ వారల కాగమాంతవా
గుగ్రచిరకథామృతమున నకుంతితమోక్షపదము మూపుదు. ౧౧

ప. అటు లమ్మనీంద్రుండు తదాశ్రమమ్మన సర్వోపనిషద్బుద్ధ్యమాణ బ్రహ్మ
నందపరాయణమానసుం డగుచుఁ గాలంబుగడపుచున్నంత నొక్కనాఁడు
కలహాశనుండు,

కా. కైలాసమ్మన కేగి యచ్చట నుమాకాంతమణిం గాంచి “యో
ప్రాలేయాచలకన్యకామణి ! కృపాపారీణుడై నీమగం
డాలేఖాపగ నుత్తమాంగమున నిన్నర్థాంగమం దుంచినాఁ
డాలే” యంచు నపత్ను లిద్వరకుఁ బోరాటంబుఁ గల్పించుడున్. ౧౩

క. కలహాశనమునిఁ గని యత్కులపర్వతరాజపుత్రి కోపన యగుచున్
“దలమీఁదనుండు నపతిని నిల దింపునుపాయ మొకటి యెఱింగింపు” మన. ౧౪

ప. అతండును కల్లెయని “జయావిజయలను నీనెచ్చెలుల రప్పింపుము, వారు కృత్రి
మగోరూపధారిణు లగుదు గౌతమాశ్రమమ్మనకుం బోయి తత్కృత్సనీవార
సస్యభక్షణం బొనర్చినంత భవదభీష్టంబు చేకులు” ననుడుఁ బార్వతి చెలులం
బెఱిపించి కలతెఱుం గెఱింగించిన.

సీ. కప్పవోయినయింటఁ గల వాసములేవ బక్క ప్రేవులతోడి ప్రక్కలమర
నీ రెండిపోయి వన్నియ దక్కు పెన్నూయి పోలఁగాఁ దగు వాలమాలమొలయఁ
జరకాలభుక్తమై చివికినపొకట బ్రాతిగా నీరోమవాల మెసఁగఁ
బ్రాగందపట్టెలపై నయశృంకులబొగడలునా ఖురములు చెలంగ

తే.గీ. గడియ కొకనూలుసారులు కదలి బాటు
గోమయస్రతి యొడలిపై దోమపిండు
ముసరఁ జేయఁగఁ బెంపేదు ముసలియాల
యాకృతి వహించి రంత జయావిజయలు.

౧౫

ప. ఇట్లు భీభత్సమ్మలగు గోరూపమ్మలతోడఁ గౌతమాశ్రమమ్మనకుంబని తదుత్తమ్మగు
నీవారసస్యమునంబడి చెల్లాచెదరు గావించిన గౌతముండును,

క. హుమ్మని కసరుచు దక్కాగొమ్మన నడకొంప నదియు కతముగ నొకయా
“పచ్చూ” యని యార్చుచు బుడమిమ్మలొ గని పడియె మునికమితేభయ మొదవకా

వ. రెండవయావును బలాయమానయగుచు నిటకుఁ బంచపయోజనదూరస్థుగు నేలే
శ్వరమ్మను నేలామునాశ్రమమ్మునం బడి మడియంటయు. ౮౯

తే.గీ. నెట్టపంటగ నాశ్రమనికటచునకు
వచ్చిచచ్చిన మొదవును బెచ్చుపెరుగు
దుఃఖభరమునఁ గాంచి తుందుడుకుఁ జెంది
నిన్వెఱగుపడె నేలామునిపగ్గరుఁడు.

: ౦

వ. పదంపడియొకశిష్యునినిబోచి “యియ్యదియెందుండియిం దేలేం చెనో, యేమిశతమ్మన
నిట మృతిగ నెనో సమస్తరమ్మగఁ జెలిసికొ” మ్మని పంచిన వాఁడును గౌతమా
శ్రమంబుదరికిం బోయి యట మృతగోవిషయంబగుచివారమ్మన మ్రగ్గుఋషితండ
ముం గాంచి కలతెఱఁ గెఱిగి సమస్తమ్మను దనగురువునకు విన్నవించె. ౯౦

క. “ఋషులును గోహత్యాకిల్బిషయుతు గౌతమమునిని వెలింబెట్టుచు నా
వృషహయశిరస్థస్థూలంకషనిలకుం దె” మ్మనిరి యఘ మెడలుపొంటె. ౯౧

వ. అనవుడు గౌతమండును నేలామున్యంతేవాసికతమున ద్వితీయగవీమరణమ్మను
నినుటండేసి “తద్గోహత్యాజనితంబగు కలుషం బెవ్వరిది” యని యడుగుడు ఋషు
లిట్లనిరి.

క. “ఎవని వనాంతమ్మన రెండవయావును జచ్చియుండె నతఁడ తదేనో
ర్జవపతితుఁడు కాఁగల” డనుచు వినిచెఁ దదుదంత మతఁడు సొంపుగవినియెన్

వ. విని “తదఘనిష్కృత్యపాయం బానతిం” డనుచు నేలామునియు గౌతమం బోలె
ఋషుల నడిగిన వారును నతనికిం బలె నొడివి రిట్లరువురును గోహత్యాసమా
కాంతులగుచు బ్రహ్మాద్రికడకు గౌతమండును వింధ్యగిరికడ నేలామునియు
నరిగి యచట ఘోరమ్మలగు తపమ్మలొనర్చుచుండి రంత, ౯౨

క. దేవేంద్రుఁడు తస్మాని తపోవిభవమ్ములకు దిగులువొంది తనంతకొ
భావజుఁ బిలిపించి మనోభావము తెలియంగ వినిచెఁ బదపడి యతఁడుకొ. ౯౩

వ. “ఇంతమాత్రమ్మున కింతచింతయేల” యని యచ్చరలయందుఁ బోడలగు

ఉ. అచ్చరలార ! మీ రతిరయమ్మున బ్రహ్మనగమ్మునందు మై
మచ్చికయైన లేక నియమమ్మున పర్తిలు గొతముక జగం
బచ్చెరువంద వింధ్యనగమందుఁ దపంబొనఁచు తాపసిక
బొచ్చెము కొట్టి యిరున్నరను మోచ మోచప్పుఁ దటంచుఁ బంచినక.

౯౮

శా. కొంగుల్ జాణగఁ గట్టి యాచిగురుటాకుంబోండ్లు నెమ్మెనులు
పొంగుక భూషణభూషితాంగులగుచుక భూషమణిపాళి మ్రో
యంగక జన్ములు మైటలో నోదెగి మైయంచెత్తి వోబూచులా
డంగక దగ్గఱి రమ్మునీంద్రులను గాఢప్రేమలో ముంపంగక.

౯౯

ప. అం దూర్వశి గొతమముని యెదుట హావభావోచితమ్ములగు నృత్యమ్ములు
నల్పియుఁ గర్ణశేయమ్ములగు గీతమ్ములు పాడియు మరులుగొల్ప నవశయగుచు
మరల నమరాపతి కరుగుదెంచి తదియ గాఢతపోనిష్ఠాగరిష్ఠత్వంబు దేవేంద్రునకు
విన్నవించె; దిలోత్తమయు నేలామునిపాలికింబోయి,

౧౦౦

ఉ. మాఁకులు మోసులెత్త నెలతాలు చెమగ్నఁ బజీరకోటరా
నీకనివాసమైతగు ఘణిప్రకరంబు కరంబు వేడ్కమై
నూకొనఁ గోకిలల్ ప్రతిరవోదయముం బొనరింపఁ బాడె న
వ్యాకులలీలఁ గట్టెదుట నమ్ముని యచ్చెరువంది చూడంగక.

౧౦౧

సీ. ఘస్రాంబుబిందుప్రకాండంబు మేనెల్ల ముత్యాలచేరుల శురువు నెఱవఁ
గాళ్ళగడ్డెలమ్రాత గళ్ళగళ్ళని పజ్జఁ గల యంచలకుఁ బ్రోదిగఱపుచుండఁ
జలితాంగులీదళికలితాభినయము వాక్యవరంపరకుఁ డీక గాఁ జెలంగఁ
గలితకంకణరూపత్కారంబు వనదేవతల వీనులకు నవ్వుతంబు వోయఁ

తే. గీ. గులుకు క్రేఁగంటిచూపుల నలుక కొంత
నేపు సింగార మొకకొంతి నేపు కొంత
నేపు కరుణము మఱికొంత నేపు హాస్య
మొలుక నాట్యంబు సల్పె నవ్వులుగుసాని.

౧౦౨

తే. గీ. హరిహరబ్రహ్మ లెవని దాసానుదాసు
లెవని యావేశ మెట్టిదేవేంద్రియులకుఁ
గనులు పారఁగప్పజేయు నక్కమలశరకుఁ డ
చితిగఁ బోనీక కలఁచె నేలామునీంద్రు.

౧౦౩

ప. ఇట్లు కుసుమచరిత్ర విదళితమానసుండగుచు నమ్మునీంద్రుండు తేజిమాచీ
యా రామ రామణీయకమ్మున కచ్చెరువని తపమ్ము సాలించి మనమ్మున నిట్లు
వివర్ణించె. ౧౦౪

శా. జౌరా! యీచెలి దేవతాతరుణియో, న్యాంగనారత్నమో,
చాన్ద్రీమణియో, పజోనగనీచాన్ద్రంగియో, కిన్నరాల
భోమకేంద్రయో, చాననాంగణయో! నమోమృతమ్ముమై నమ్మి
యా రామమ్మున కేగుదెంచెను మడియమ్మైన పుణ్యమ్మునకొ. ౧౦౫

సీ. వికసదించీవర్జప్రకరమ్మునకును నోనామాలు చెప్పు నీనాతికనులు
చక్రవాకఃప్రతిచక్రమ్మునకును మంద్రమువదేశించు నీతరుణిచనులు
పదియాటునన్న హూంబట్టుబొమ్మకు నైన వెలఁదెట్టినియదీ వెలఁదియొడలు
మహదంతిగమన సామంతుస్యమునకైన లెక్కరా నీయ వీలేమనడలు

తే. గీ. కొటి చంద్రుల నొకనారి గొన సమర్థ
మైన దీ రామ ముఖకాంతి యతులకేని
మాన్య మీ భామ కంకణామందరవసు
స్యంగముల బారు మీటు నీ యింతి యాట. ౧౦౬

ప. స. అంచు లేచి ఓగ్గ నత్తిలోత్తమ నాత్తి
కాఁగించుకొనియె వెగ మునియుఁ
గనుల కీంపుగల్గు కాంతఁ గన్గొనినంత
మరుబారిఁ బడనివారు గలరె! ౧౦౭

సీ. బసచేరనమ్ముకెట్టెనె శోభములభావె గోమరము కంఠాన్త్రద్రగుహలయందుఁ
గమనియఁజేరి భీకరతదజ్జీ లేజమండమండెత్తెనె స్త్రీలులయందు
వికసత్పుష్పనుపుష్పనితతశ్చయ్యాఘముఘమితలతొనిసంజములయందు
హిమ శ్రీప్రపింకిప్రమహాత్మీ వాచనీబాతతీతచ్చాయాసంబలందు

తే. గీ. గిరినదీపైకతమ్ముల కేలఁకులందుఁ
జంద్రకాలాయమానరసాధరొన్న
తేజితలములందు నతఁడు సుఖించె
నత్తిలోత్తమతో హత్తి యనుదనంబు. ౧౦౮

ప. ఇట్లు తిలో త్తమైతానచిత్తమున నత్తజన్మి యుండె; నట గౌతముం హర్ష
శికి లోబడక తనంతదను బానర్పకొనుచున్నంత బుద్ధులైరి సాక్షాత్కరించి
“నగుయు నగమ్యుఁ నోవికొను” నున్న ఒకానొకతెట్లుం గనుచు నతండ్రిట్లనియె.

తే. గీ. ఒక్కగోనార్చు మన్నని నొక్కనాడు

నెట్టపంట నన్నచ్చి చుట్టికొనియె

“శివసూర్యులు రమ్మం శివరత్నం

” న్మనిరి మాకు ఒక్కండు తెలుచునాడె.

౧౦౦

ప. కావున భూతలమున నీ దేవేరికా చాడజేయఁ దిరితి నా తో

దేవర! యగుగహింపు మిదే నర మని వేడినంబ నికుడు శ్రేష్ఠి.

౧౦౧

ప. ఒక జటాకుహరమునుండి ధారాముఖంబుగ నద్వేషునిటామంబు వదిలిన
నయ్యెన సహస్రముఖముల నున్మోషించుచు మింటికి మంటికి నొక్కపై బ్రహ్మత్వ
పయికిం బన్నుడు; బురారి గౌతమున కిట్లనియె.

౧౦౨

క. “వెనుకకుఁజూడక వేగమ చను మీ వాగరము నెంటఁజనుదెంచును నా

ర్థినిఁ గలుపు మెప్పు రేనియు నిను నడిగిన నొక్కశాఖ నిమ్మా యనుడుకొ.

౧౦౩

ప. గౌతనుండును నతిత్వరితగమనమున స్వాశ్రిమతటమున లేగుడెంచి యటనుండి
యడిగినబుఘలకెల్ల నొక్కొక్కశాఖ నిచ్చుచు రత్నాకరమునం గలిపె; నదియ
యిట కనతి దూరమున గోదావరీయను నది యని మఱియు నిట్లనియె.

౧౦౪

క. ఏలామనియుం దళముం జాలించి తదంగనావిచారవివక్షుడై

యాతీల సంచరింపఁగ నాలేమయు విడిచి స్వర్గ మరిగెఁ దనంతకొ.

౧౦౫

ప. ఇట్లు చనినంతఁ దగ్గరచింతాకాంక్షుండునగుచు నమ్మునిండుండు గోహత్యాసంభూ
తంబగుపాపము తగ్గరమ్మునఁ దాండునోగాకా మ్ము పొందుడుఁ దడేనోనివృత్తికై
మును మునులు నొడివిన గంగావతరణం బెంతయున్న నాతమకట్టితంబని
యెఱింగి యతని పాలికిం జని నవనయముగ నిట్లనియె.

౧౦౬

తే. గీ. ఆక్షపాదమునంద్ర ! త్రైయక్షమైన

వరముపెంపున గోహత్య నడవితీపు

దివిజగంగను భూమికెడెచ్చి నాకు

నిమ్మ తచ్చాఖఁ బాపనివృత్తిపొందె.

౧౦౭

- ప. అనిన గౌతముం “డింతకుమున్న యడిగితేని బుఱుకట్ల నీకునునొసంగువాఁడ సాగరాధీనమొనరించితిఁ గాన నీక నిందొకఁడువేని నాతీరా” డనిన నేలూ మునియుఁ గోపించి యిట్లనియె.

తే.గీ. పుడమి నెల్లడ హూణులె యొడయలైన
శాలమునయందు నేనది కట్టబడును
తాపకీనాశ్రమంబుచెంతను నటంచు
శాపమునొసంగి తనయంతఁజనియె నతఁడు.

- ప. ఇట్లు చని గోదావరికన్న మిన్నయగు నొకతటినిం దెచ్చునిచ్చ మరల వింధ్యాద్రి గహ్వరమ్మున ఘోరఁగు తపమ్మున నన్నవాఁ డతం డచిరంబున భవదభీష్మితంబు చేకూర్చుఁ దదర్థంబ యీశ్వరగమనం బని చెప్పి వృద్ధయతీంద్రుండు యధేచ్ఛం జనుటయుఁ గిమ్మారుండుచు దన్నదీప్రవాహమ్ముఁ ననునన్ముండగుచుఁ గిమ్మారపురమ్మున నుండె; నట నీశ్వరుండును నచ్చోటు కదలి యేలామునికి సాక్షాత్కరించి యిట్లనియె.

- క. ఎందులకై నీవు తపం బుం దగుగతిఁ జేయుచుంటి వో యెఱుంగుదు దీ
నం దీఱు నీదుపాతకముం దరలు నదిన్ గొప్పించిముదమునఁ జనుమా. ౧౨౧

- ప. అని చెప్పి జటాకుటీరమునుండి యొకవారిధార ననుగ్రహించి మఱియు నిట్లనియె

తే.గీ. ఎచట వెన్నుకుఁజూచిన నచట నాఁగుఁ
గాన వెనుకకుఁ దిరుగక కదలు మినుఁడు
పొడుపుగిరిమీఁదఁ బొడువకమునుపె వేగ
వారినిధిలోనఁ గల్పు మవారణముగ. ౧౨౩

- ప. మఱియు నిట నుండి భవదీయాశ్రమంబగు నేలేశ్వరమునకుఁ జని యట నేతదీయ వార్ధరమ్మున నేలేశ్వరు నభిషిక్తుం జేసి యట నుండి కిమ్మారసీమఁ జొచ్చి పీఠీపురమ్ముచెంతనుండి నముద్రమ్మునకుం గొని పొమ్మ పొమ్మని యనతిచ్చి యంతర్గా నంబుచెందిన నమ్మనియు హఠోపదిష్టంబగు మాగఁమ్మునఁ గదలి చనుచున్నంత.

- క. మును కిమ్మారామరునకుఁ దనయిచ్చినవరము పెంపు దలఁచి హర్షఁడు చ
య్యనఁ గోడియగుచు నది తొసినగతిఁ బీఠీపురమ్ముచెంతం గూసెన్. ౧౨౫

క. ఏలాముని యాంశం బాలించి నిశావసాన మాయె నటంచున్
గాలోచితకృత్యమ్ముల కాలోసన వెనుకఁ జూచె నాశ్చర్యమునన్. ౧౨౬

క. ముని నిలిచిన నయ్యేలా భునియునునట నిలిచిపోయెఁ దోయధికిం దో
డ్కోని పోయి సంగమింపం జననైతి నటంచు మునియు సంశయపడఁగన్. ౧౨౭

ప. ఇట్లాపగాఢురంబు నిలిచిపోయిన మునియు నిశ్చేష్టితుండగుచుఁ బ్రభాతసూచక
మ్ములగునిమిత్తమ్ములు మఱివియుం గానక యిదియెవ్వరివియో యొకకపటో
పాయంబని తలంచుచు గయపాదాధారంబగు కాసారంబు తీరంబున నటునిటు
తిరుగు చరణాయుధమ్ము గాంచి మెల్లన నిట్లనియె. ౧౨౮

మ. చిరకాలంబు తపమ్మునన్పి తుద కా శీతాంశుజూటాలు మే
ల్వరమున్ గాంచి ముముక్షుమై నఘహరైలానామకేతన్నదీ
తరుణిన్ వారిధి గూర్చ నేగుతటి నంతర్విఘ్నముం జేసి పెం
పట నాకుం బరమాపకారమొనరింపం బాడియె నీకొగిన్. ౧౨౯

ప. హరుఁ డీధనీలలామంబును నానెంటం ఒనుచుతటి వెనుకకుం జూడకు మనియుఁ
బ్రభాతమ్మునకు మున్న సముద్రముం బ్రాపించునదియనియు నానతిచ్చిన నేనును
నతిత్వరితగమనమ్మునఁ జనునెడ భవదీయారావం బాలించి ప్రభాతాశంకి
నగుచు వెనుకకుం జూచినకతన నీనది యిట నిలిచిపోయె. ౧౩౦

క. కొక్కురుకోకో యని నీ విక్కరణి నకాలమంద యిటు గూసి ననున్
ధిక్కర మొనర్పితి నీ నిక్కపుఁగత సెప్పువేని నిను శపియింతున్. ౧౩౧

క. పారావారములోనన్ జేరనినది ద్విజవరసముచితశుభకర్మ
పారంభమునకుఁ దగ దని నీరసముగ నెంతు రెంతనీరు గలిగినన్. ౧౩౨

క. నిటలాక్షున కుల్లాసము ఘటియించి కళింగదేశగతికై నది నొ
క్కటి నెలయించిన దానిం దురీటికాలములోనఁ గూల్పఁ దొడఁగితి వకటా. ౧౩౩

ప. అనుచు నిరంతరచింతాకాంతుఁడగుచు వందురు సమ్మనీందునకు నిజస్వరూప
మ్మున సాక్షాత్కరించి పురారి యిట్లనియె.

క. మున్నొక దోషాచరపతి నన్ను గుఱిచి తపము చేసినన్ దానికి “నీ
వెన్నకొనువర మొసంగిద నన్నా” యనీ నాతఁడిట్టులడిగి వరమ్మున్. ౧౩౪

క. ఏరాత్మనుండ మా కిమ్మికపురమండలంబు మేల్ మేలుగ ము
క్కాదుం బండగఁ జేయఁగ నేజొక్కఁ డనుగ్రహింపవే పురవైకి. ౧౩౯

సీ. కడగి మడ్డేకంబు కచ్చుముగఁజేయ నిచ్చుగఁగాని నలలము
మొండు పొంగఁగ జేసి నిండాచి ముక్కారఁ బండఁజేయుము ధరామండలము
సాగరసంగమ మొంగఁగానై దానల హోష ముపోటు దవుల కైత్తు
వారామములు పృథ్వింపఁగా నైన బససాగమములు రసాలాగములును

తే. గీ. నారితేళకర్మములు నాగపల్లి
కలును మొదలగు మంచి నగములు లతలు
మిగులఁ జేలువారు కతమున జగతి నెగడి
మోక్షఁగానై నయ్య కిమ్మిగ సీమ. ౧౪౦

చ. అనుచు పరమ్మఁ గోరుకొనునంతట నేనుచు పల్లెయందు నా
నిని బరితృప్తుఁ జేసి యొకనిమ్మగ కైచు చాచరించు నీ
కును వర మిచ్చి రాత్ననుండు గొన్నచుండు ఫలింపఁ జేయ నీ
ధునికి నముద్రసంగమము చూచుచు చేరితిఁ గుక్కుటంబనై. ౧౪౧

వ. కావునఁ గొండొకవిచారము చక్కిమరాజుంజేసి. ౧౪౨

క. ఈకల్లోనిని బాడగయాకాసారమునఁ గలుపు మచ్చట నే నీ
యాకారముతోనుండు నిరాకులగతిఁ గుక్కుటేశ్వరాంకం బొప్పన్. ౧౪౩

తే. గీ. గౌతమీసాగరమ్ములు కలియుచోట
నభిషపమ్ము లొనర్చినయంపఘటము
దీన స్నానంబుచేసిన మానవులకుఁ
గల దటంచు వరం బిత్తుఁ గరుణ నీకు. ౧౪౪

క. ఏనరుండైనను నిత్యం దీననియంచేని లేక యీమడుగునయం
దేనియుఁ గృతాభిషేకుం డైనంత మదియపపమ యరని కొనఁగదున్. ౧౪౫

వ. అదియునుంగాక కొండొకకాలమ్మునకు గౌతమ్మునది యగు శబరినుండి వెడలి
యొక శాఖ దీనం గలియు దానంజేయ నియ్యది భుక్తిముక్తిప్రదాయిని
యనంబరగునని వర మొనంగు ననంగఁజనుంగాంచి యేలామనియు నాల్గిగా
కల్పితంబగు కుక్కుటాకారం బప్పాడగయాకాసారతీరమ్మునం బ్రతిష్ఠించి
యాశ్రమమ్మునకుం జని సుఖంబుండె నని విరించి నారదునకుఁ జెప్పినతెఱం
గున నూతుండు శౌనకాదులకుఁ జెప్పటయె.

ఆశ్వాసాంతపద్యములు.

క. నిరుపమసాహిత్యరసాధరణ ! విరరణప్రపణ ! పండితకవిరా
ద్వరుణాలయచంద్రోదయ ! చరణోద్భవ వంశరత్న ! సఫలితయత్నా. ౧౪౪

చ. పరతరుణీసహోదా ! విభాసివిభాసిసహోదరానరా
బరహిమభూభరణభరణానక తారకభూభరణానరా
స్ఫురదురుక్తిరహర ! పరిపూర్ణతరప్రతిభావిహర ! భూ
సురచరణాబ్జరేణుపరిభూషితహరమ్రయనివాసభాసురా ! ౧౪౫

జూలిని. నయవినయవిహారా ! నాగమాంబామహారా !
స్మయనిరతవిహారా ! సాధుసత్ప్రచారా !
నియతసుకృతకృత్యా ! నిత్యసంహృప్తశృత్యా !
ప్రియవిలసితసత్యా ! ప్రీతితార్థిప్రణత్యా !

౧ ద్య .

ఇది శ్రీ * * * తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం.
సేలామహాత్మ్యమునందుఁ బ్రభుమాన్వాసము.

శ్రీ మత్పర దేవతామైనను:

ఏ లా మా హా త్య ము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. ధరణీసురసాహంబుజపరిచర్యానిరత ! పాదభజనర్యాగే
సర ! సాహిత్యవిశారద ! సరసకవివిధేయ ! తోటసర్వారాయా ! ౧

వ. ఆవధరింపు మనంతరంబు శౌనకాదులు సూతుంగాంచి యిట్లనిరి.

క. ఈయేలానదియొడ్డున నేయేతీర్థములు గలవొ యెఱిగింపుము మా
కాయాతీర్థములు మఱి యాయాతీర్థముల ముక్తి నందినవారికొ. 3

న. నావుడు సూతుండు బ్రహ్మ నారదునకుం జెప్పినతెఱుం గిట్లు సెప్పందొడంగె చ

సీ. సోమయాగము మొదల్ గా మన్ననలుగన్న జన్నమ్ము లొనరించుచున్నవారు
ఆతిథులభ్యాగతులరుడెండురే వాకికన్నదానము చేయుచున్నవారు
అన్యతంబు లేక విద్యల గోష్ఠిచే సర్వకాలంబు సుఖలీలఁ గన్నవారు
కొడుకులు మనుమలు కూతులు మొదలుగ బహువృద్ధిగను కుటుంబములవారు

తే.గీ. ఆయువు శతాధికమ్ముగ నలరువారు
భూసురోత్తము లెపుడుఁ గాఁపురము నేయఁ
దనరునేలానదీయామృతటనిఖాత
యూపభాసురమగు శాల్మలీపురంబు. ౫

వ. ఆప్సరమ్మున. ౬

తే.గీ. సోమయాజి యొకం డుండు సుదతితోడ
నతని నామంబు గణపతి యందున్ భార్య
పేరు సరసాంబ యందు రాపెయును నాయ
నయును సంసక్తులన్నదానమ్మనందు. ౭

సీ. ఉదయమ్మనలేచి యుదధిజాతకళకున్ నొండె నిటలవీతిహోతున్ నొండె
ధ్యానించి యేలానదీనిర్మలారింబుపూజాహంబులొకఁ గ్రుంకి వార్చి ప్రాత

శౌపాసనమున యథాగమైక్తమ్ముగ నన్నులఁ బూజించి యంభికామ
హామనూపాసనమ్ముచరించుచు ఛర్మపత్ని హాక మొనర్ప జైశ్వాదేవ

తే.గీ. మాచరించియు గృహదేవతార్చనము
చేసికొని బలియిడి గృహజిరమునందు
ప్రేర నిదిరించు నతిఘట లేక వారి
తోడఁ గుడుచు మృష్టాన్న మాపాదముండు.

వ. ఇట్లు భుజించి వారికిఁ దాంబూలం బొసంగి దక్షిణ వెట్టి తీర్థయాత్రామాహాత్మ్యక
థనాదికమ్ములగునల్లాపంబులఁ గొండొక నేపు గడపి వారును భోజనాయాసజని
తనిద్రాపరవశాత్తు లగుడుఁ దానును గొండొక విశ్రమించి యంచ నంతేవాసిజన
ము లేతేర నానాయంబు నకలకాస్త్రార్థ పృసంగమ్ము లొనర్చుచు సంధ్యాకృత్య
మూల దీర్చికొని యగ్నికార్యంబు నిర్వర్తించి నూర్యోఘలం గలసి భుజించుచు
ననుదినం బిట్లు యుక్తక్రిమమ్మునఁ గాలము గడపుచున్నంత నొక్కనాఁడు. ౯

ఉ. అయ్యవనీనురోత్తమనియంగన భర్తకు వేడ్కమీఱఁ దా
నొయ్యన శయ్యపైఁ బడచులాత్తుచు మెత్తనియెల్లుతోడ సా
హాయ్య మొనర్చు కంకణరుణారవ మైక్యముఁజెంద నిట్లనెన్
దియ్యఁదనం బపుత్రగతి దెల్పెడు పంతు వింతగొల్పఁగన్ ౧౦

క. “సంతానము లేదను బలుపంతక్ జిత్రంబు మిగుల పండురు దేవా!
యెంతటిసంపద గల్గిన నింతికి సంతానవాంఛ యెక్కుడు గాదే. ౧౧

సీ. సురభితైలము దెచ్చి శిర సంటి యొడ లెల్లరాసి సున్నెయు హరిద్రయును జేర్చి
నట్టిమైపూతచే నలఁది నల్లిడి మంచునులివెచ్చనీర్వోసి జలక మార్చి
తనరుపయ్యంటచే దడి యార్చి చెవిలోనఁ దిరివెట్టి మేల్మికస్తరితిలకము
జాటుగా నుదుట సింగారించి కన్నులనిండఁ గాటుక వెట్టి నెఱులు దువ్వి

తే.గీ. సరిగఁ జేయుచుఁ గడుపార స్వస్యమిచ్చి
తూఁగుటుయ్యెలనుంచి సంతోష మెసఁగ
నిసువులను నల్ల నూఁచుచు నిద్రవుచ్చు
నువిడ లేనోము మును నోచిరో మహాత్మ్య.

సీ. తొలిబామునందు నోములునోచనిసతికిఁ గలుగునే తనయుమొగమ్ము గనుట
ఘాళిచేఁ జోరయుపుత్రుని మేను దుడుమిట సుకృతంబు చేయని నుదతి కనునె

యుద్వాహాసీకపై నొలయుపుతునిఁ జూడ వఱలు నే దురదృష్టవతికి నెందుఁ
గోడండ్రతోఁ గూడి కొడుకు సుఖించు సౌభాగ్యంబు గనునె నిర్భాగ్యురాలు

తే. గీ. కొడుకులను గూఁతులను దనకొడుకు గనిన

వారిఁ దొడమీఁద నిడికొని వార్ధకంబు

నడపనేర్చునె కోటిజన్మములనుండి

యైనఁ బున్నె మార్జించని యంబుజాక్షి. ”

౧౩

క. అనుచుం దన సాధ్వీమణి కనుఁగొనలం బాటు నీరు కాలువయై చ
న్మృతలం బడఁ జింతించినఁ గనుఁగొని యాసోమపీఠి కలగినమదితోక. ౧౪

క. “జన్మము లెన్ని యొనర్చిన నన్నతగతి వృతము లెన్ని నల్పినఁగానీ
పున్నామనరక మేదగఁజన్నె యోసాధ్వీ ! యకృతసంతానునకుక. ౧౫

ఉ. మానిని ! యేలయేడ్చెదు కుమారుని నొక్కనినేని గాంచఁగా

లేని గృహస్థులందఱు మలీమనులై తొలిబాములందు నే

దేనియుఁ జేయలేదనుట తెల్లము నీబలునంతకంటె నా

లో నిరవత్యతావిధికి లొచ్చినశోకభరంబు కల్గెనే.

౧౬

సీ. ధనములేకున్న విన్ననువుగా సంపాదనముచేసి మిగుల నానందమొనఁగు
వయసంత కంత పోవఁగ మూఁడుకాళ్ళ ముసలు లైనతెఱిఁ బరిచర్య నేయు
కను మొఱంగినఁ బ్రేతకార్యమ్ము నెఱవేర్చి పలుగు పైశాచరూపమ్ముఁ బాపు
గయతేగి పుణ్యలోకమ్మురా విష్ణుపాదంబుపైఁబిండదానంబు నల్పు

తే. గీ. సుతులు లేకున్నఁ బరలోకగతులు సున్న

యనుచు ఘోషించు ధర్మమ్ము లనుపదంబు

కొడుకులకుఁగాని సెబ్రసెంచడపుఁజేత

సేసిన యధశ్యులకుఁ బుత్రసిద్ధికలదె.

౧౭

సీ. దశఁ గుం డసురాఁ జు తనయులకై పుత్రకామేష్టి యను నొక క్రతువు చేసె
నత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రుండు సుతునకై పరణుని గుఱిచి తపంబొనర్చెఁ
బరతక్తి నెదలోనఁ బాటించి వ్యాసుండు సంతకొనము పురశ్చరణసలిపె
సంతానవాంఛ మోచ్చగ మృకండుఁడు మున్ను పశుపతిగుఱిచి జపమ్మునర్చెఁ

తే. గీ. గాన నెంతటివారలకేనిఁ బూర్వ

జన్మకృతపాపపరిపాకజాతనిన

నయత పాయునె నీరజనయన ! యింత
వంత నీవంటిదానికి వింతగాదె.

౧౮

క. కావున మనమును దపముం గావించుము మనికి దైత్యగతినిధుము 'పా
గావేళితకర్మక్షతి గావట్టకై కుముదినీనబతులననా'.

౧౯

మ. అని యోదాహుచు బిగ్గెనోటికి డాయంజేర్చి యాగోమయా
జనికిన్ దొడ్లటిగాఢలం బెబ్బుమకై కేలంబు చేబూని క
న్గొనలం గాఢును నీరముం దుడుచుచుకొ శోకంబు వారించె; గా
మిని కేళోకము పోచు భర్త తగునెమ్మిక్ జూచి లాలించినకా ?

౨౦

క. ఈగతి మృదునల్లాపవనోగాధల గారవించునో రాత్రియుఁ దా
సేగె నలయవ్వరియుఁ గల్యాణమము నెఱింగి యభిషవాహులమతియై.

౨౧

ప. కాలకృత్యములు దీర్చికొని సాంతేవానిజనుం డగుచుఁ గదలే.

౨౨

నీ. మలయమారుతపోతచలితశాఖాజాతపతితపగ్నపజాలభామరంబు
చిక్కోడదంతప్రచితనారికేళేక్షుతక్షరదిక్షురసోక్షితంబు
శుకముఖితరనయ్యతరసాలాలోలవలయితగోపాలకలకలంబు
ఫలితపనసభరాజపాదజాతఫలపగ్నసార సారభయగ్నిశాతటంబు

తే.గీ. హలనమాకృష్టతరసాతలనిపతిత
వికసితపగ్నపచ్చద్రవకటపుటని
పతదమితహిమజలపృష్ఠద్వితదళన
మేతరంభానగవన మేలాతటంబు.

౨౩

ప. చేరి తీర్థముఖంబు సొచ్చి కృతాచమనుండై శిఖాబంధంబు బంధించి గ్రుంకులిడి
యఘమ్నణ ఋక్కుల జపించుచుఁ దటమ్ము చేరి పితృప్రీతిగ వాసోదకశిరోజోడ
కతర్పణంబులు గావించి శరీరసమ్పాదనంబు నిర్వర్తించి

౨౪

క. క్రముకపగ్నపదశీగత విమలతరాంశుకము దీని క్షణిహితవిధా
నముగ ధరియించి తగుకృత్యములం దీర్చికొని వేగృహమ్మున కరిగెకా.

౨౫

ప. అరిగి జాతవేదారాధనం బొనర్చికొనుచున్నంతి.

౨౬

సీ. కామయపరిధానకలితకటీభాగ మర్కబింబస్సూతిఁ నపనయిఁ
జాలు ననుణశిరోజనటానరమ్మును గొప్పినబద్ధదండోపరిస్త
పుటితెహస్తం బలాబూతలాటుకకమండలుగతేతరహస్త మలికపట్టి
కాసంగతైలాపగామృత్తిలకము సర్వాంగీణమగుభూతి యంఘ్రియుగళి

తే. గీ. మంచిపాదాలు దయకసమానమైన
నయనయంగళంబు దర్శానన ప్రశస్య
నూనక క్షాంతరా లంబమానభస్మ
గలగు జడదారి యొకఁ డింటికడకు వచ్చె.

౨౭

ఉ. వచ్చిన మస్కరీంద్రుఁ డను వార్తను శిష్యులెఱుంగఁ జేయ లో
హెచ్చిన మెప్పుతోడ నెరురేగి తటాలున సోమయాజియుం
దచ్చగణమ్ములం బడి ప్రణామ మొనర్చుచు మద్దహమ్మునకొ
బిచ్చ యనగ్రహింపఁ గడవే యని వేఁడెను సోమిదమ్మతోన్.

౨౮

ప. ఇట్లువేడి యత్యుచితంబగు సత్కారంబు నెఱవేర్చి కుశాసనోపవిష్టుం జేసి మీ
యాడనితీగమ్ములును మీగుంకని నదులును మీ చూడనిప్రదేశమ్ములునులేవు గా
యనుచు మృదుమధురనవినయనరసస్లాపమ్ములఁ గాలమ్ము గడపుచున్నంత, ౨౯

సీ. సోమిదమ్మయు వేగ సామి మాయింటి కేతెంచినా రనుచు నెంతే ముదంబు
తో రాత్రినాటి పుత్తులులేనిదుఃఖమ్ము మఱచి యేటికిఁ జని మడుపు లుతికి
పస వైదువులకెల్లఁ బంచి తా మొగమునిండఁగఁ బూసికొనుచు స్నానంబుచేసి
టెంకికిఁ జనుదెంచి టెంకాయడొక్కల నంటించి యొక్క ట్టణార్థమునకుఁ

తే.గీ. జాయసాన్నంబు మాషంపుపటకములును
మున్నగాఁ గలిగినభక్ష్యములును నాల్గు
కూరలును నాల్గుపచ్చడుల్ చారు శాలి
కొదనము నూపమును వేగఁబ్రోచిజేసె.

౩౦

ప. ఇట్లుగావించి పాకసమాప్తిం దెలిపిన నరెండును నమ్మస్కరీంద్రునకు నైకవిఘోప
చారమ్ముల నత్తాచారానుగుణమ్ముగ భోజనమ్ము పెట్టి పిదప భుజించి పాదసం
వాహనాదికమ్ములం దానును గులనతియు నతని శుశ్రూషికుంగావించుచుఁ దదీ
యముఖోదితపుణ్యకథామృతప్రవాహమ్మున నోలలాడుచు మెల్లమెల్లన నయ్యతి
తల్లజాన కిట్లనియె.

౩౧

క. “జన్నము లెన్నే జేసితి నెన్నికగలవ్రతము లెన్ని యే నొనరిచితిన్
బున్నామనరకనీరధికి న్నావ లభింపదయ్యె గృహిణగునావన్. 39

ప. కావునఁ దదర్థముగ నేత్థీర్థములు నేవింతునో యేనదులఁ గ్రుంకుదునో యేజేవు
నారాధింతునో తగినయోజయోజించి నన్నుం గృతార్థుఁ జేయఁజే”యనుసోమపీఠి
కయ్యతి యిట్లనియె.

క. ఏలైనది కెన యగు నొక కూలంకష గలచె! కోరికొనుకోర్కుల నీఁ
జాలినది పెరటిబోచె ప్రేలా మందునకు పచ్చు? గృహికుఁజతిలకా. 39

ప. అనిపెద్దయుం బొద్దు త త్తటిసేమహత్త్యంబు వాక్రచ్చి మఱియు నిట్లనియె.

క. ఒకదినమున కొకవేయిగ సికతాలింగములు కోటి చేయించి నదీ
సికతామయదేశముల సకించును నీవును బ్రతిష్ఠ సల్పుడు వానిన్. 39

తే.గీ. కోటిసూర్యప్రకాశిఁ జేర్కొనఁగఁజగిన
కొమరుఁ డుదయించునీకిఁకఁ గొన్నియెండ్ల
కిచట స్నానంబు చేసిన నేరికేనిఁ
బుత్తు లుదయింతు రయ్య! యపుత్రోమలకు. 39

ప. పదంపడి యీశాల్మలీపురంబు కోటిలింగక్షేత్రం బనఁబరఁగు నని చెప్పి తన
యిచ్చంబోయిన, నయ్యాల్మగ లిరువురును దదుపగిష్టప్రకారమున ననుదినం బేలా
నదికిం జనుచు దినమున కొకసహస్రము పంతునఁ గ్రామముగఁ గోటిలింగము
లును బ్రతిష్ఠించునంత. 39

క. శతలక్షపరిమితిగ నైతతకివలింగవ్రతిష్ఠ గావించిన య
క్రతమునఁ దనూజవాంఛాన్వితయగు నా సోమిదమ్మ వేఁకటిఁ దాల్చెన్. 39

క. నలుపెక్కెఁ గుచాగ్రములు బలుపెక్కెన్ మధ్యసీమ పాల్పడె నంగ
ముల వైవర్ధ్యము గర్భము బలిసె న్నానాట నెలలు పదియు న్నిండెన్. 40

ప. పదంపడి యొక్క శుభముహూర్తమున సోమపీఠిని యొక్కకొమారునిఁ గనియె
నన విని ఋషు లిట్లరిరి.

క. అర్థియు విద్వాంసుండు సమర్థుండును బుత్రోనంతుఁ డపరితమార్థం
డధిన్ జన్మును నేతకు నిర్ధాతుఁ డందు? భువి మునివృకరమ్మల్. 40

క. ఈసోమయాజి పుత్రుల కోసము శివలింగములను గోటి పృతిష్ఠం
జేసె నని చెప్పితివి మా కానంశయ మేదఁ జేయ నయ్యా ! నూతా. ౪౩

ప. అనిన సూతుం డిట్లు మహాత్ములారా ! నన్నొక పెద్దఁ జేసి యడిగితిరి గాని య
య్యది తమకుం చెలియని యదియే? పుత్రులయందు నొడువంబడిన యగ్న్యాధాత
కుం దగిన లక్షణములందు సమర్థత్యమును గృష్ణతేజస్వమును బుత్రవత్తయు నను
నివి శరీరదార్ధ్యాపాకములుగానివేఱగొడుగావు ధరాసురమాత్రునకు నగ్న్యా
ధానంబుదొర్బొన్మాన్యానిపృతిక్త యావర్యకంబు గావున నీసోమయాజి యపు
తృకుఁ డయ్యు నాయాకృతువులొనర్చె;నిటు లేలానైకతమునఁ గోటిలింగప్రతిష్ఠ
గామించి పుత్రనిధి వడసినకరమున నచ్చొట్టు కోటిలింగక్షేత్రంబనియు నపుత్ర
గతిక్షేత్రంబనియు నొడువంబడు నని మఱియు నిట్లనియె. ౪౪

సీ. అచటికర్ధక్రోశమగువోట నమృతపుత్రం బనునొక్క తీగ్గంబుగలదు
తదధివాసుం డమృతసుతేశ్వరుం డనుశివుఁ డెల్లవేళ రక్షించు దాని
నమృహాదేవున కర్థాంగియై యట భ్రామరి యనుశక్తి ప్రబలుచుండు
నచట స్నానము చేసే శుచియు మృతాంధ్య యగునతి యమృతసుతాభిధాను

తే.గీ. నీశ్వరుని మొక్కి భ్రామరి నెదఁదలంచి
భక్తి గొలిచిన జీవసూర్వుము సహించు
నట్లు తత్ఫల ముదినయట్టి యొక్క
చెలువ చరితంబు వినిచెదఁ జిత్త మలర.

౪౫

తే.గీ. బ్రహ్మపురమను నొక జనపదము గలదు
బచ్చవాఁడొకఁ డుండు నప్పలైయందు
వానిపెండ్లము రూపసి వయసుకత్తై
పాటలొధర పలుగు పెల్లాటకత్తై.

౪౬

ఉ. కాముని యాశుగంబన దుకాణమునం డిది గూరుచున్న “సు
తామ్రునివీటనైనఁ గనరానిది” యంచు నుతించుచున్ జల
దామకటాక్షపాతముల ప్రచ్ఛుచుఁ దన్నుకటస్థవేదికా
సీమల గాచి యుండుదురు చేరుచుఁ గోరుచుఁ గోడకాం డొంగిన. ౪౭

చ. మగఁడు సమీపమందుఁ గనుమాయక యుండినవేళ సాద్విరీ
తిగఁ దలవంచులాఁతిపయి : దృష్ట్యనిగుడ్వడు మాటలాడఁద

మృగఁ దొకకొంత మాటుపడ మానిని చంచలలోచనాంతహా
తగతి బొజుంగురాయల యెడల్ వగులన్ డమి జూచు నిచ్చలున్.

౪౦

మ. ఇటులానీలీపిసాగజంత మని నెంతే బుట్టకాలోకటం
పటయై గాటపుట్టి మార్మగల కొంభతీ మాత్రేయున్ వారి నె
క్కటి నాత్మీయగృహంబు జేర్చియును నక్కామాగమాభ్యాస మా
దటఁ జేయన్ ఒర్చియతంచు నన్తినొక వేతానంబుగాఁ జూచుచున్.

౪౧

శా. పక్షం బియ్యము నుష్వ మున్నయిన సంభారమృతం బెచ్చి పెన్
గుప్పబోవోయును వికరించుచును నందున్ పచ్చ లాసంబుతో
నప్పాపాత్మయుఁ దానును బ్రదుకు బచ్చాయీ యెడన్ బోవు నాఁ
డప్పాపాత్మిక యింట నుండును విటవ్యాసంగసంసక్తయై.

౪౨

క. తనమగఁడు కస్తీపడి తెచ్చినద్రవ్యము మాటుమగలఁ జేర్చుచు వారిన్
దనియించుచు నక్కొమటి పనజానన తిరిగె నిశాముఁ బరమున్ వెలిగాన్.

౪౩

తే. గీ. తరుణి యిల్లాల యని లోనఁదలంచుగాని
తిరుగుఁబోతని యాబచ్చు తెలియఁ డకట
తనదు నోటివాసనయును తననెలంది
ఱంకుతనమును దెలియువారలు గలారె !

౪౪

ప. అంతఁ గొండొకకాలమునకు.

౪౫

మ. ఒకనాడమ్మగనాలు మార్మగనితో నుత్సాహమేపారఁ గొం
డికవాడంచు సుతుం దలంచి యెద వానిన్ లెక్కగాఁ జూడకే
చకితస్వాంతయుఁ గాక మన్మథరహస్యప్రక్రియం దేలె ; గాం
తకుఁ బూబిల్తుసివమ్మ గ్రమ్ముతజీ నన్యం బెద్దియుం దోచునే.

౪౬

ఉ. పిల్లఁడు చూచుచుండఁ దన పెన్నిటి నేని వెలంది కూడ ది
ట్లరిచేత నేయఁ గనకాంగికి నెమ్మన మెట్టు లొప్పెనో !
తల్లి యొనర్చు నప్పనియుఁ దప్పని యొప్పనియే నెఱుంగ లేఁ
డుల్లమునందుమాత్ర మొకయుమ్మలికం బుదయించె వానికిన్.

౪౭

ఉ. కామముదీర్చి యప్పలుగుకామిని కాముకు నంపి తెల్వి రా
నేమియుఁ దోచు కీకొమరుఁ డింటన యుండఁగ నిగ్గు మాలితిన్

జీమ చిటుక్కుమన్నఁ బెఱచెట్టునికూటమి మాట దక్క ద
క్కుమటితోడ నిచ్చిఱుతకూళ వచించునో యేమొ యం చొగిన్. ౫౬

తే. గీ. మనము భయసాగరాంతర్నిమగ్నమగుమ
నని నొక్క కరాసిక నటితిఁగోసి
ప్రాతివేళినియింటికిఁ బజ్జ నొక్క
దరము గావించి యంతరస్థగితుఁ జేసె. ౫౭

తే. గీ. కన్నకొమరుని గాసంత కరుణ లేక
బైసిమాలిన పరమనిర్భాగ్యురాలు
గొంతు తెగఁ గోసి చంపినవిత యింటి
యతఁడు పెంచిన సారమేయంబు చూచె. ౫౮

ఉ. కోమటియున్ నిశాంతమునకుం జనుదెంచు పథమునంద ల
భ్రామయమట్ల నాల్క ననయమును సాచుచు మాటిమాటికిన్
గోమటిదాని కృత్యమునకున్ బెగఁడొందుచు నోరు లేని య
క్కిమలసారమేయము దిగుల్ వడి చూడఁ దొడంగె నాతనిన్. ౫౯

ప. వాఁడును సంభారము లమ్మకొని యింటి కరుదెంచుచు మధ్యేపథమున మఱి
భ్రష్టండునుం బోలె ననుదినాగమ్యమానంబగు మార్గంబు వదలి మాటుదారి
మారు నేరినంత.

ఉ. “బాలుని కేల యీనగలు ? పాణిము సైతము దక్కనీని దు
మ్మలము వచ్చె” నంచుఁ బలుసార్లు వచించుచు మొత్తికొంచు “నీ
పాలికి నీదుసాములె యపాయము దెచ్చెనురా కుమార ! యే
పాలనునింటి కేగితివా ? పార్శ్వకశీతకరోపమాననా ! ౬౦

తే. గీ. రాకుమారులకైన నీరామణీయ
కంబులోన శతాంశముఁ గలుగఁబోదు
మరల నీనగుమొగ మొక్కపరి గనుంగొ
నంగల యదృష్టముండునే నాకుఁ గొడుక ! ” ౬౧

తే. గీ. అనుచు నెల్లెత్తి యింట రోదనమునేయు
చున్న పక్షిబ్రువం జూచి కన్నుగొనల

సీర మొకయేటుగా బచ్చు బారుమనుచు
దాను రోదన మొనరించె దనయగుజీచి.

౬౩

వ. ఇట్లు గొంతవడి చింతించుచున్న యయ్యమాయికున కష్టమాలాడి యిట్లనియె.

ఉ. పొగ్గిద్దట జరిగొంత దిని పోయెను గాత్తికైన రాఁడు నీ
ముద్దులమూట యే తులుప మోసము చేసెనో సొమ్ముకోస ? మే
నుద్దులురానివాని కిటు చూరలుగా నగ లుంచిపుచ్చు నీ
గొద్దరి యూరివాండుగ్రి మనకాపురముకొ దుదముట్ట నిత్తురే.

౬౪

తే. గీ. తోడిబాలకు లాటల వాడ రమ్మ
టంచుఁ బిలిచినఁ దిన్నఁగా నన్నమైనఁ
దినక పరువెత్తై వాండు గుర్తింపలైరి
మాయమాటల మనయిల్లు మాయ నయ్యె.

౬౫

వ. అనుచున నేకభంగుల నిజముగ విలిపించునదియుంబలె దుఃఖించుచు నమ్మగనితోడఁ
బ్రతియింటికేబోయి యడుగుచుఁ గృష్ణవేణీతటమునకుం బోయి యచటి
కాశవనమున నరయుచుఁ గుమారకా ! యని తద్దణము లుగ్గడించుచుఁ బూర్వ
జన్మ సంచితంబగు పుణ్యవశమునం జేసి.

౬౬

తే. గీ. పతితపావన మను పేరఁ బరఁగునట్టి
కృష్ణవేణీనదిగత త్రేత్రమందు
నొయ్య నొయ్యన నడుచుచు నొడ్డువిరిగి
బోరగిలఁబడి తర్పురంబున మునింగె.

౬౭

వ. ఇట్లు పడి మృతిచెందిన కులటం జూచి యక్కిరాటుండు గోరుచుట్టుమీఁది
రోకటిపోటు చంపమునఁ బెచ్చుపెరుఁగు శోకభరమున వందురుచున్నంత సార
మేయంబు చిరకాలంబు తన్నార్థమధ్యముననుండి బచ్చురాకుంటకు విచారిం
చుచు నింటికిం జనుదెంచి యెచ్చటనుం గానక కృష్ణాతటమున నున్నవాని
జనకోలాహలమున గుఱుతెరింగి చని యర్థనూచకములగు శిరఃకంపమ్ము లొన
రించిన వాఁడును దానివెంటపచ్చి ప్రతివేశిసీగ్ధమానికటగర్తాంతరస్థగితంబగు
కుమారకేశేబరముం గాంచి మరల సంజ్ఞాముఖమునఁ దన్నుడిగిన నాసార మేయంబు.

క. తనయింటికే జేరిచి శయ్యను విటపరిభుక్తమైన యంబరమును బా
లుని కంతము దునిమిన కత్తినిఁ జూపెన్ జనములెల్లఁ దెలిసి నుతింపన్. ౭౦

- క. ఇతని వెలందుక యొక యువపతితోఁ గిగ్గడించె; దాని బాలుండయ్యున్
సుతుఁడు గనె నంచు వాని యతితిఁ గోసెనటంచు నిజమెఱింగిరి జనముల్.
- వ. ఇట్లెఱింగి యతనింజూచి యేల శోకించెద వియ్యదియంతయు నీభార్య యొన
గ్గిన దుష్కృత్యంబనుచు నోదార్చుటయు. 22
- క. అమ్మాటలెల్ల నమ్మా నమ్మక యావర్తకుండు నాతివడినక్షే
త్రమ్మనఁ బడి మృతిఁగనె శ్వాసమ్మును విశ్వాసమును గనంజేసె నొగిన్.
- వ. ఇట్లమ్మవ్యధుఁ బతితపావనక్షేత్రమ్మనంబడి మృతిచెంది రందుఁ గిరాటుండు సార
మేయంబుతోఁ బరమపద మలంకరించె; నక్కులటమాత్ర మేలాతటభూషణమ్ముగు
భస్మాపురమ్మును జనపదమ్మున మాధవశర్మయను నొక్క భూసురాగ్రాణి కడు
పునఁ గణ్యకామణి యై జనించె నన మును లిట్లనిరి. 23

తే.గీ. పతితపావనతీర్థసంపాతమృతుల
కెల్లఁ బరమపదం బున్నదేని ముగుర
యందు నిర్వరు మోక్షమ్ము చెంది వైశ్య
తరుణి చెందని యానిమిత్తంబు చెపుమ. 24

- వ. నావుడు సూతుం డిట్లను; నాగామిసంచితప్రారబ్ధమ్ములు నాఁ గర్మమ్ములు మూఁడు
తెఱింగు లందుఁ దీర్థయాత్రాదికమ్ముల నాగామిసంచితమ్ములు నశించుఁ గాని
ప్రారబ్ధం బనుభవైకనశ్వరంబ యని మఱియును.
- క. మును చేసిన దుష్కృత్యమ్మునకుం బారంబు గనక పూర్వముకన్నన్
ఘనమగు భూసురకులమునఁ బునరుదయము చెందఁ దీర్థపుం బుణ్యమునన్.
- వ. ఇటు భూసురయోనిం బుట్టిన యక్కిరాటి కపవిత్రంబగు శ్వేత్రంబు పురాకృత
కర్మపరిపాకంబునంజేసి మేనెల్ల నలముకొనె నట్లు దశహాయనం బులు గడచు
టయు.
- క. పరిణయమగుటకు నే భూసురుఁడును నొడఁబడకపోయె సుకులీనుఁడు, దు
ష్కర మీ తనూజ కింకన్ బరిణయ మని తండ్రిమదిని వంతయుఁ బ్రబలెన్.
- క. ఇహపరముల నెలి యట యుద్వహాసము లేకుంట యదియుఁ దగఁ గా దట శ్వే
త్రహతి గల్గె నేనియు దుస్సహ మగుఁగద దేహ మెంత చుక్కని చైనన్.

ప. పదంపడి జాహ్నుత్ర్యేషణమ్మునకుఁ బాటుపడుచుఁ బడుచునకు వివాహంబు
సేయలేమిం దన కేలానదీప్రవేశంబ శరణంబని విచారించుచు మాధవశర్మ యొక
నాటియువకాలమ్మునం గుప్తగోగ్రస్తుండును పోహళహాయనుండును నగు
నొకధరాసురకుమారునిం గాంచి నీవెందుండి యిందు వచ్చితి చెవ్వరివాడ వని
యడిగిన సతం డిట్లనియె.

సీ. మాది బ్రహ్మ పురంబు మా శాఖి యాజుషీ కులము భూమిజేవకులము పేరు
కులశర్మ కాశికగోత్రంబువాడ నాతేలిదండ్రు లటఁ జిన్నతనమునంద
స్మరణీయు లైరి; యామయ మిది ఘటియించె బ్రాతబ్ధ మైనకర్మంబుకతన
నన్నోదకమ్ముల కాసించి మీషంటి యూతిధేయలయింద్ల కరిగి యచట

తే.గీ. వారు పేర్మి నొసంగినవంటకంబు
దైవసంప్రాప్తమనుచు ధద్దయు భుజించి
భవనముల నొండె రచ్చసాపడుల నొండె
సధివసిగచెద మదుదంతమంత యిదియ,

ప. బ్రాహ్మణుండును దనకన్యక నతని కీడలించి గృహమ్మునకుంవోడ్కొని పోయి
పుత్రి నేకతమ్మునఁ బిలిచి యిట్లనియె. ౮౩

క. బుతుమతియగు కన్యకయున్కి తగదు బ్రాహ్మణులయింట, గృహీనగు నాకీ
గతిగఁ బదియెండ్లు దాటిన సుతకుం బరిణయములేమి చూచుట తగవే. ౮౪

క. శ్వేతిణి వటంచు నిను సుచరిత్రులు ధనవంతులే దరిద్రులునే నో
పుత్రి! ధరిత్రీనిర్జరపుత్రులు పరియింప రేమవుదువో తలఁపక! ౮౫

క. ఇతఁడు స్త్రీవరఁగుస్థాన్వితుఁ డగుటకై ఒరిణయంబు నేరఁడు నాకై
మతిమంతురాల యితనికై బతిగా పరియించి వంశపావని వగుమా. ౮౬

ప. మనోవాక్కాయకర్మమ్ముల నితనియెడఁ బతిభక్తి నెఱపితివేని యైహికాముష్మి
కమ్ములు రెండును నీకు నమకూరు నిదియునుంగాక.

క. పతినొక్కని పరియింపక సతి యతిగతి నుండి సర్వసంగమ్ములు వీ
డి తనరె నని యెచ్చటనుకై గత లెఱుఁగుదుమే పురాణగాథలయందుకై ౮౭

క. బలవంతము లిందిరియములు, పలుగు సుమీ మదనుఁ డెంతవారగు విద్వాం
సులకేని లోఁబడఁడు, కాంతలకుం దల మానె, మితి తల్లి? యెంచుక.

క. పాతివ్రత్యభూత్యము చేతకా సావిత్రీయనెగి చిన్నది మును దాఁ
జేరెనయగు నాయకునకుఁ బరేతాధిపునలన నాయు విప్పించెఁ జుమి. ౯౦

ప. కావున నీనతీత్యముకతన నితండును నిర్గతతోగుం డగుచు నీ కనుకూలుండైన
నగునని చెప్పిన విని జనకున కక్కుమారి యిట్లనియె, ౯౧

తే.గీ. తగిన మగవానితోఁ బొందు తగునుగాని
తగని మగవానితోఁ బొందు తగదు సతికిఁ
గాన శ్రితిణి నగు నాకుఁ గమలజుండు
కుష్మరోగిని బతిగాఁగఁ గూర్చున్నె! ౯౨

ప. అని యట్లుండె.

ఉ. రెండవబ్రహ్మ పీఠని యెఱింగి భవన్మతు నిమ్మహాత్ము నే
నిండుమనమ్మతోడఁ బరిణేతగ నిక్కము చేసికొందు న
న్యం డిక్కఁ గాముఁ డైన మది నొల్ల నటంచు పచించె, సోదరీ
మండలి నవ్వ నొప్పక సమాప్తతదన్యవరాభిలాషయె. ౯౩

క. అనుఁగునతపలుకు లన్నియు విని ధరణీసురుండు మిగుల వేడుకపడి యా
తనిఁ గనుఁగొని యల్లన నిట్లనియెకా మదిఁ బాడుకొనుభయం బెడలంగక. ౯౪

క. శ్విత్రహతావయవయగు మత్పుత్రిక గల దొకతె నాకుఁ బూర్వకృతైనః
పాత్రికృతకుష్టమయగాతుని కిచ్చెదను నీకుఁ గైకొనుమ తగక. ౯౫

క. సుతకు వివాహము నేయక ఋతుమతి యగు దానితోన యేలాతటిని
పతనము మాకును, దిరిపపు గతి నీకును దప్పు దీనిఁ గరుణించంగదే! ౯౬

ప. అని యథార్థముగఁ బార్థింపుచు బ్రాహ్మణున కప్పరదేశి యిట్లనియె. ౯౭

క. శ్వితిగిణి యగు మత్పుత్రిక నత్రత్యుండవై గొఱింపు మంటివి మృతిభీ
తిత్రస్తండఁ గుష్టమయగాత్రుండ నా కేటి పెండ్లికతలు మహాత్మా! ౯౮

ఉ. కాటికిఁ గాళ్లు సాచికొని కాలుపురమున నిల్లు గట్టు నా
కేటి వివాహ, మేటిసుఖి? మేటికి నిచ్చిన మేలుఁ గాక, నా
బోఁటికిఁ గన్యనిత్తురె ? నృభూతరుజాన్మతమైన మేనితోఁ
గూటి! గుడ్డకుఁ బడతా? పడుకొనుటకుఁ బోయెదవాని కక్కటా. ౯౯

క. మీ యావజ్జీవమ్మును మాయాయతనమ్ము నంద మన్నించుచు నే
యేయెడైనను బోషణ చేయును నని సంత నొప్పించెట్లునె నాకుకొ? ౧౦౦

సీ. సంపాదకుఁడు గాక శ్వశురగృహమ్మున ననియించువాఁడు జీవచ్ఛవంబు
వెలఁది జంకుతనంబు దెలిసియు దానిఁ జేపట్టువాఁ డొక్క జీవచ్ఛవంబు
సంపాదకుండయ్య నతికిఁ దై త్తనమిచ్చి వజలువాఁ డొక్క జీవచ్ఛవంబు
పూవులమ్మనచోటఁ బుల్లలమ్మంగఁ బాల్పడినవాఁ డొక్క జీవచ్ఛవంబు.

తే. గీ. రసికులగు భూపతులు గానరాని కాల
మందు నరసంపుఁ గవియయి యలరునట్టి
పండితుం డొక్క జీవచ్ఛవం బటంచు
బుధులు పచియింతుగాదె యోభూనురేంద్ర ! ౧౦౧

ఉ. అంటిమి మున్నటంచు మరియాదకు లోబడి గాని, లేక నా
వంటి కురూపి కామయికిఁ బాతకి కామయనోపమెల్ల మై
నంటిన పుత్రినిచ్చితి మటంచును గాని ఖరింతు మీర, లే
యంటును సొంటు లేని భవదాలయగామిను లాదరింతురే. ౧౦౩

ఆ. వె. ఎచట నేని బిచ్చమెత్తుచు దొరకినఁ
దినుచు దొరకకున్నఁ దిండి మాని
పాదలు ననద కకట, గుదిగోల నాకేల!
గొంతు నందుఁ గట్టికొనుట చెపుమ. ౧౦౪

వ. అనుచుఁ బ్రత్యాఖ్యానంబొనర్చు భరాసురకుమారు మాటలకుఁ బ్రత్యుత్తరం
బీజాలక పురాకృతపాపపరిపాకమునకై పండురుచు నప్పుడమివే ల్పతని కతిథి
సత్కారంబు వెఱపి యానాటిరేయిదనుకఁ దనయింట నుండుమనిన
నాతండును వలె యని యంగీకరించె; నప్పలాకు లన్నియును నక్కన్నియ
యేకాంతమున విని తనలోఁ దానిట్లు చింతించె.

తే. గీ. కుప్తనోగిని సైతము కోరికొనినఁ
గూళవిధి గూర్చలేడు గాఁబోలు నాకు
నెన్ని భవములనుండియొ యేమ జేసి
కొనిన పాపమునేటికిఁ గుడువ పలనె.

క. తల్లిందండ్రీయు నానిమిత్తము మనస్తాపమునకొ బొక్కగా
నుల్లాసం బొక యింత లేక వితతాయుర్రాయనై యేను సంత
పల్లాభం బొడగూర్తునే జగతి? కీహ్నిము లేలానదీ
వేల్దావ్విగిరుంబు పాలుగ ముదావిర్భావముం జెందెదకొ. ౧౦౭

క. అని మనమున నిశ్చయముం బొనరుచుకొని రాత్రివచ్చుపాంఘే దపింపకొ
ఘనతరగ జ్ఞేరపుదనినదంతై మబ్బు మూసె నింగికి దొడవై. ౧౦౮

క. జలధార లేన్గతోండంబులకెక్కుడుగాగ నొక్క మొగి గాలాభ్రం
బులు గురిసె జలమయంబుగ నిలాతలము వెల్లిరిసె నేలయు బొంగెకొ. ౧౦౯

సీ. నీరదధారావినిర్మిన్న భూధరస్సరదస్పక్ష్మమహార్థరంబుతోడ
నాకాశవాహిన్యూపాలంభనాట్టిహాసస్ఫురజ్జ్వేనపుంజములతోడ
జీరకాలగోధృప్రచితతాభిమానానుయాతభూజప్రచయముతోడ
స్వాంబుప్రవాహసంవర్ధితారామభూజసమర్ప్యమాణపుష్పములతోడ

తే. గీ నుభయతీరస్థజనపదక్షుభితజాన
పదసమారోహితోన్నతపనుమతీవి
రచితపర సౌధభూమికానిచయమగుచు
మింటికిని మంటి కేక మై మించె నేల. ౧౧౦

ప. ఇట్లు జగదుపద్రవకరంబుగ నయ్యాపగార్పురంబు విజృంభించు నంత నన్యల
కెఱుంగబడకుండ దానంబడి తత్ప్రేనాహవేగమునఁ జనిచని. ౧౧౧

చ. అటకొక కోనుదూరమునయం దలరారెడు తద్ధనీమణీ
తటగత మాదితేయరచితం బులిమేశ్వరు నాలయంబు మీఁ
దటఁ దగుపైడికుండ దన దాపుగ దానికి గేలు సాచి సం
కటపడుచుకొ గ్రహించె నల కన్నియ పున్నెమునేతపెంపునకొ. ౧౧౨

క. అట మూన్నాల్గొకగతిఁ దన్నిటలాక్షునియందు మనము నిలుపుచు నవిశం
కటగతి జలమంగోలూచుఁ బటగతమగు బొమ్మరీతిఁ బాల్పడి యుండెకొ. ౧౧౩

ప. ఇట్లు మూడు దినము లయ్యుత్తరవాహినీమధురోదకపానభవభిషవతదధినా
భారాధనములం జేసి. ౧౧౪

- క. బంగారుం బురణించుచు సింగారముఁ గుల్కజేయు సిరి గలెని సహ
స్రాంగజనతులకు నెనయగు నంగనయై మిగుల విస్మితాంతర యయ్యెన్.
- వ. ఇట్లు దివ్యమంగళం బగు విగ్రహంబు ధరియించి యక్కన్నియ యటనుండ
నేలానదియుఁ గ్రమమృన జానుదఘ్నప్రవాహమ్ము మిగిలి చెలువారె. ౧౧౬
- క. ఆనాటిన తమ కన్నెం గానక తలినండు లిండ్లు గాలించిరి; యెం
లేనియుఁ గురూపమగు సంతానమ్మును ప్రేమ కాన్పదంబగుఁ గాడే.
- వ. ఇట్లు గాలించి యెటచుం గానక యేటం బడిపోయెనని పండురుచున్న జంపతులం
గాంచి వేదికానుత్తుండగు ధరాసురకుమారుండు “తనయనాదరణంబు కతంబుగ
నక్కన్నియ కేలాపాతంబు ఘటిల్లె” నని విచారించుచు నవ్వారి నొక్కింత
యోదార్చి మఱునాఁ డుదయమ్మున లేచి యేలానదీతరణమ్మునకు సాధనంబు
గానక యాయెడ్డునన చనిచని యొక్కరసాలభూరహచ్చాయం బభిశ్రమాపని
సీమన్ బ్రక్కకునిరిగి కనుమూయునంతఁ గాలప్రేరితంబై యొకమహాస్వంబు
వానింగఱచిన దదీయాయానవివశీకృతుండగుచు నాయురుపాలంభనావరత్నమ్మున
నయ్యేటంబడి తదాలయమున కొక పక్కకుం జేరి యట రెన్నాళ్లండి తస్మాహా
త్మ్యమ్మునంజేసి వినిర్దు క్కుఘ్నండగుచు నదృశ్యతంబువడి యయ్యాలయం బల్లన డిగి
యటనుండు జనపదమ్మున కరిగి యొక యాతిధేయున కతిథియై తనవృత్తాంతంబు
నవిస్తరం బానతిచ్చిన నాగృహమేధి యిట్లనియె.
- సీ. త్రేతాదియందుఁ బ్రతిష్ఠించె నీలింగ ములిమేశ్వరుండను యోగివర్యుఁ
డిచట నర్హకోశ మేలానదియును నుత్తరవాహినీత్వంబుఁ దగ భజించెఁ
గాళికతో సాటిగల తీర్థ మిదియు విశ్వేశ్వరుడే యులిమేశ్వరుండు
క్షేత్రోపసానంబునేయుచు ములిమేశ్వరస్వామి భక్తి నెరంగినయేని
- తే. గీ. యెట్టియామయ మేనియు నెడలిపోవు
ననుచుఁ బెద్దలు వచియింతు రక్కతమునఁ
ప్రాగ్భవార్జితమైన పాపమున నీకు
సంభవించిన కుఘ్నను నెడలె ననఘ.
- ౧౧౯
- వ. అనుచుం దీతీర్థమహాత్మ్యంబు నవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన నాధరాసురకుమారుం
డును నట సంతోష్టాంతరంగుం డగుచుఁ గొన్ని నాళ్లు వసియించె; నిట దేవాలయ
శృంగంబున బంగారుం బొమ్మవోని, దళాధికవర్షియయగు నక్కన్నియం

జూచి పూజారి నిశ్చేణికామార్గమున దింపి “నీవెవ్వరిదాన వెందుండివచ్చితి వేకతమున దేవళంబధిష్ఠించి” తనవుడు నక్కన్నెయుఁ గల తెఱం గెఱింగించి నంత నతండు భస్మాగ్నిపురమున కొక్క శక్తిగిం బంపించిన మాధవశర్మయు సంహృష్టాంతరంగుం డగుచు నటు కరిగి బంగారుప్రతిమవోని కూతుం జూచి కాఁగిలందుకొని యిట్లనియె.

క. అమ్మా ! వేగమున గేహమున కేతెమ్ము సంచిత్తార్థముగు పుణ్యమున నీదేహముఘనమ్ముగు రోగమును వృజిసమును బాసెన్. ౧౨౧

ప. అని తోడ్కొనిపోయి నుండరాకారున కొక ధరాసురకుమారునకిచ్చి పరిణయం బొనర్చనమకట్టిన నక్కన్నియ యిట్లను. “మున్నొక కుష్మిరోగియగు ధరణీసుర కుమారకునకు నన్నీదలంచినతఱి మన్మథము తదధీనంబు గావించినదాన నతండు నన్నొల్లమింజేసి యేలఁ బడిపోయినకతెమ్మన నులిమేళ్వరండు నాకు శరణంబయి మరణంబు పూజుగ దివ్యదేహం బనుగ్రహించె; గావున నెప్పటికేనియు యతండ నాకుం బతి” యనిన మాధవశర్మ డిల్లవడి యిట్లనియె. ౧౨౨

క. బంగారుబొమ్మవగు నీకుం భుక్తియతండు కేలఁగొన నర్హుండే నిం గొనుము నాగవల్లకకుం గాదంబరికిఁ బొత్తు కుతుకం బిడునే! ౧౨౩

ప. అను తండ్రిమాటలు విశ్వసింపక యచ్చాలికాచూళికారత్నంబు తండ్రి కిట్లనియె.

క. దౌడవ్వుల నుండును నతఁ డేదెనకుం జనఁడు మీర లేగి కడంకణ దోదోడితెచ్చి పరిణయ మాదట నొనరింపుఁ డతని యనుమతి గొనుచున్

ప. అనిన మాధవశర్మయు నొండాడక తదన్వేషణమునకై కదలి యులిమేళ్వరమ్మను జనపదమ్మనకుం జని యేలాతీర్థమ్మనఁ దానమాడు బాడబు నొక్కనిఁ గని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. ౧౨౪

క. నేటికి నాలవనాఁ డొక పూట భవత్సదనమందు భుజియించితి నా నాటితమి మీ కుమారిక యేటం బడిపోయె ననుచు నేడ్చితి రనఘా! ౧౨౫

ప. అని యభిజ్ఞానంబు నెప్పి మఱియును. ౧౨౬

క. ఏనును స్వస్థత మీకుం గానక యటనుండి కదలి కాననసర్వా ఘానమవధగ్ధదేహుఁడనై నదిలగ్గిఁ బడితి జీవితాశ వదలుచున్. ౧౨౭

వ. ఆనదీప్రవాహం బొక్కత్రుటికాలమున కీయుల్ మేశ్వరు డేవేశముపైఁ బెట్టినదదా
ధారయు మరల జీవితాశం బుట్టింప నట నెన్నువచ్చు నాంతరీయకతాసిద్ధమ్మగు
నుపవాసం బొనర్చుచుఁ దన్నుడిజలంబు హోదంబులు నిలువఁగ నిటనుండిన
కతన నాకామయంబు నదల్చి యిట్టి రూపంబు తటస్థించె మీరును భక్తత్కన్య
కోదంతం బెఱింగితిరే నావుడు భూసురుండు స్వస్థాస్థైర్యంబునఁ దగుచు
నమ్ముమారున కిట్లనియె.

క. మీవలె మాకన్యకయున్ జావున కాసింపి యెట్టిపురమునఁ బడి యీ
దేవళమునకుం జేరి శుభావహముగు రూపుఁగాంచె నా భక్తకరుణన్. ౧౩౧

క. మీరిరువురు నుల్ మేశ్వరు కారుణ్యము వడసి యొడలి కలుష మెడలి మే
ల్తారుణ్యము గాంచితి రింక ధారుణికిన్ మేలుగాదె దంపతులైనన్. ౧౩౨

వ. అని ప్రార్థించి యింటికిం దోడితెచ్చి శుభముహూర్తమున నల్లునిగా నొన
రించుకొనియె; నంతఁ గొండొక కాలమ్మునకు నక్కన్నియ బుతుమతి యగుడు
గర్భాధానంబునీసి యద్ధరణీశ్వరకుమారుం డుల్ మేశ్వరమ్మునన వసించుచు
నుఖములు కైకొనుచున్నంత నబ్బాలామణియుఁ జూలాలై యొక్కబాలునిం
గనియె. ౧౩౩

క. చేరెడు కన్యలు, ముద్దుం గారెడు నెమ్మొము, సొబగుగల యరమున్, యెం
పారు నెఱులును దనరఁగఁ గుమారుండు నెన్నప్పము వలె మలయుచు నుండెన్.

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షశశికాడ్చున దినదినప్రసద్ధమానుం డగుచున్నంత. ౧౩౪

క. నాలవసంవత్సర మాబాలునకున్ వచ్చె మరల బ్రాస్మాణసతియున్
జూలాలై పది నెలకు బాలునొకనిఁ గనియె విమలభాభాసురునిన్. ౧౩౫

వ. శత్రుమారశీర్షోదయకాలంబునన ప్రసమపుత్రుండొక్కొకంబగు వాతకోగం
బున మృతఁజెందె; పిదప ద్వితీయుండును ద్వితీయముండయి నంత నామె యిం
కొక కుమారుం గనియె; నంత ద్వితీయుండును మృతఁజెందె; నిట్లుకొక్కొక్కని
జన్మదినం బొక్కొక్కని మరణదినంబుగ నెనమండ్రి మఱిసిరి. పదంపది
నవమపుత్రునొకంబును ఏకమపుత్రసంఘటించునగు గర్భంబు సంఘటించె. ౧౩౬

క. పది నెలలు నిండు నవ్వుార్జ్జదినమునం బ్రసవవేదనావశయగు నా
నుదతి పుష్పించె బ్రాణము నదలిన యొక విసువుఁ బాపపరిపాకమునన్.

వ. తత్త యంబ నవమకుమారుండును మృత్యుచెందిన నిరువుర నేలానదీవేలాసీమకుం గొంపోయి బ్రాహ్మణుండుశోకం బాగరామి నిట్లు చింతించె. ౧౩౯

మ. అకటా ! పుత్రులఁ బద్ధరక గునుమబాణాకారులక నిర్దయా తృకుడై యేటికి నప్పగించె విధి, యీదక్షరాని సంసారదు గృకరాగారమునకొ మునిగితి వృథా, మాయామహాత్తవమ్ము యా గికులేనిం దెలియంగలేరు గుణర క్తిభూతచేతన్ములై. ౧౪౦

క. దశసుతులు గల్గియు ననుతదశ సంప్రాప్తిచె నింకఁ దనయులకొఱకై పశువుల గతిఁ “బతిమేకాదశం కృధి” యటన్న చదువు గాఁటందగునే. ౧౪౧

తే.గీ. మఱియు నింకొక తరుణినిఁ బరిణయించి
తనయులను గాంచవలె నని తలఁచికొనినఁ
గాఱుపులీవలెఁ బెనువార్ధకమ్ము దొడరె
ముసలికిం జిన్నిపెండ్లము మొసలి యనరె !

వ. అనియింటికిం జనుదెంచి బాలెంతరా లగువత్సకిఁ బుత్రశోకంబు మఱపింప వివి ధాగమేతిహాసంబు బుపదేశించుచు నాదినమ్ములు గడపి పిదప నేలాతటినికిం బోయి స్నానం బొనరించి త త్తీరగతుండగు నీశ్వరునకుం బ్రణమిల్లి నుతియించె; బ్రాహ్మణియు నేలానదిం గుఱించి నుతించి యీశ్వరునకు మ్రొక్కిడుచు నిట్లనియె ౪౪౩

అ నె. కడుపు వగుల నింత కానుపు గంటి నా
కొకనినెని నిడక యకట ! మంటి
పాలుగా నొనర్పఁ బాడియె యందఱు
మహిత తేజ ? యో మమరజనక. ౧౪౪

వ. అనుచు విలపించుచు మనంబు తదేకాయత్తం బొనర్చినంత మహాదేవుండును దయాంతఃకరణం డగుచు నెగుటఁ బొడనూపెఁ దన్నికటవర్తిని యగు నేలానదియు దివ్యరూపమ్మున నిట్లనియె. ౧౪౫

తే.గీ. నీవు తొలిబామునందు గణించినట్టి
పాతకమ్మున నింతటి పనులు పుట్టె
నవనిఁ బార్థిబ మనునది యనుభవంప
కేరికొనను చీజ దోనీగజాక్షి. ౧౪౬

క. ప్రారబ్ధకర్మమునన కుమారులు పదుగురును గూడ మడిసిరి నీ ప
వ్వారలకై పగవకు మ త్కారుణ్యం చొకని నీకుఁ దగఁ బ్రతికించుక. ౧౮౩

చ. నీవు మరల నిచటికి సార్థకోశమున నున్న త్రైత్రంబునకుం బోయి యచట స్నా
నంబొనరించి యొక్క శిష్యంగముఁబ్రతిష్ఠించి యార్ద్రప్రస్థముతోన మృతకు
మారగర్తాంకితంబగు నీభూమికేతెంచి తద్వాసోదకం దీగర్తముపైఁ జీడిన వాఁడు
బ్రదుకు ; నిది మొదటికతమున నాత్రైత్రం బమృతపుత్రంబనియు నమృతాదేవుం
డమృతనులేశ్వరుండనియు నొడువంబడు నచట స్నానంబొనర్చి యద్దేవు నారా
ధించిన వారెన్నఁడును బుత్రశోకంబు గాంచరనియు నొడివి యయ్యాత్మరు
తోడన యంతర్ధానంబు చెందుటయు. ౧౮౪

క. ఆ విప్రసతియు స్నానము గావించి మహేశు నిల్చి కడు ముదమున నీ
రావసితం బగు పసనముతో నెడలక బ్రాణనాథుతో వేగమునక. ౧౮౫

చ. నెడలి మరలఁ జితాభూమి కరిగి పతినీర్దిష్టముగు గర్తమునఁ దద్వాసోదకంబు
చిలికిన మారసదృశాకారుండగు నొక్క కుమారుండు బ్రదికె ; నిది యమృత
పుత్రత్రైత్రమాహాత్మ్యం బనిన విని శౌనకాదు లక్కఱకున కిట్లరి. ౧౮౬

సీ. కోటిలింగత్రైత్రపాటవం బమృతపుత్రత్రైత్రమహిమంబు తదధినాథుఁ
డమృతనులేశు మహాత్త్వంబు వినిపించి యులిమేశ్వరస్వామియునికపట్టు
నలకేశదిక్పవాహము గల్గుచోటును నగు సర్వరోగాపహాభిధాన
తీర్థ మందలి విశిష్టార్థంబు వినిపించి నలిపితి కర్కరసాయనంబు

తే.గీ. మఱియుఁ ద త్రినీపూజ్యమానతీర్థ
రాజములమహిమమ్మును బూజనీయు
లగుచు నటముక్తిచెందిన యనఘమతుల
సుచరితలు సెప్పవే యన నూతుండనియె.

సీ. శృంగారవల్లభశ్రీకుండు వారాశిపుత్రికతో నుండు పుణ్యభూమి
కల, దటకొక సార్థగవ్యూతి దూరమ్మునందు నుత్తరతీరమందు మఱియుఁ
దత్తాలకుండు చంద్రవ్రతిస్థితుఁ డగు శంకరస్వామిభద్రంకరుండు
తిరుపతియందుఁ త్రైత్రనామము నూటయెఱిమిగె తిరుపతులను ఘనంబు

తే.గీ. సేతమాదేవులను గొల్చు నీతిపయన
కాయురారోగ్యపుత్రపాత్రాభివృద్ధి

గలిగి తామరతంపరగా నెనంగు
సంపదనజింపఁ దుదకు మోక్షంబు దొరకు.

౧౫౨

తే.గీ. ఆమయాపహతీగ్ధ సమక్షమందుఁ
గాండ్రకోటయనెడి పురి కలదు మున్ను
తత్పురము రాజధానిగ భర్తకేతు
వేలఁ గిమ్మారమండల మెనకమెనఁగ.

౧౫౩

వ. ఆధర్మకేతునృపాలుండు చంద్రవంశభవుం డతండు మణిద్వీపాధివాసిని యగు పర
శక్తి నర్చించి తత్ప్రసాదంబున నూకాంబయనా శక్తింగొని యాపె సహాయగఁ
గిమ్మారమండలంబుఁ ద్రొక్కినియె నని మఱియును.

తే.గీ. మఱియు నొక్క విశేషంబు మఱచిపోతి
నామయాపహతీగ్ధమునందు భాను
వారమునఁ గుంకరేనిఁ దత్ఫలము శతగు
ణం బగు నటంచు మానిజనంబు లండు.

నీ. శృంగారవల్లభక్షేత్రమునకు నాల్గుకోసులు గలయెడఁ గుంతిమాధ
వస్వామి, కుక్కుటేశ్వరుండును, బురుహూతికాశక్తియును, బాదగయ యనునవి
గలుగుక్షేత్రము పీఠికాపురి యలరారు దానికిసరియగు స్థలములేదు
పితరులు తరియింపఁ బిండపర్యదాన మార్చులపరంపర చేయుచున్నచోటు

తే.గీ. పాదగయయన గయుఁ డనువాని మున్ను
జలజనేత్తుండు వరమిచ్చి సమయఁజేయఁ
ఫల మగధదేశమందుఁ, బాదమ్ము లిటఁ
గాఁబడియెఁ గాన నిది పాదగయ యటండు.

౧౫౬

వ. కుక్కుటేశ్వరుని యుత్పత్తిప్రకారంబింతకునున్న వివరించితి, నింకఁ బురు
హూతికామహాత్మ్యంబు వినిచెద ననిన విని ఋషు లిట్లనిరి.

౧౫౭

క. మును గుప్తరోగియయిన యపనిసురపుత్రకు చరిత్ర వచియించితి వా
తనికాయమయ మదిప్రబ్బినకారణ మెఱుంగఁజేయవే యనఘమతీ.

౧౫౮

ప. నావుడు నూతుం డిట్లను మత్స్యనయవ్యమాణపురుహూతికా మహాత్మ్యమును
మీ పోశ్చమ్మున మత్తరమ్మును నొక్కటియ వినుడని యిట్లు నెన్ను దొడఁగి.

నీ. పుత్రపూతిని యైన పూఁబోడి చరితఁ జెప్పితి మును న ద్దానివింటిరి కద
నాఁటిదినం బలనాతితోఁ గ్రీడించినట్టి నాఁడొక్క ధరామరుండు
నదిలోనఁబడి బచ్చనాతి మ్రగ్గినవిచారమున నతండు దేశములుఁ దిరుగఁ
జని మంగళాఘ్ని రసాఘరమునకేగి ఘనుడైన నారసింహునకు నక్షి

తే.గీ. మొక్కి యటఁ బావకము వోసి ముక్తిచమగు
విజయవాటిక తేగి యప్పీటనున్న
కనకదుర్గాంబ కెరఁగి యావెనుక ఛరణే
సురవరాగ్రహారములు చూచికొనుచు.

౧౬౦

వ. క్రమక్రమమ్ముగఁ బురుహూతికాధిష్ఠితుమ్ము నీపీఠికాపురమ్మున కరుదెంచి యట
నొక సభాపతి భవనమ్మున విడిచినె.

౧౬౧

తే.గీ. ఆసభాపతి కలరారు నమలమతికి
వెకఁగిగుణములు గలుగు పుత్రకుఁ డొకండు
చిన్నతనముననుండి యచ్చెనఁటి చదువు
సంజలను వీడి లంకెలకుం జరించు.

౧౬౨

తే.గీ. వాని కప్పరదేశి కనూనమైవ
మైత్రి వాటిలైఁ దొంటికర్మంబుకతన
దాన మఱియింత ప్రియలె నవ్వానికుమతి
దుర్జనన్నేహ మేరికి దొనఁగొనఁగదె!

౧౬౩

మ. ఇటు లా పాపి ఘృతాభిషిక్తమగు బర్హిక్కుమ్మ చందమ్మునన్
విటనద్యుక్ బరదేశి భూమినురు నేవేళన్ విసర్జింప కె
ప్పటిరీతిన్ నెలయాండయిండ్లకు మదిక్ బాంపించుచున్ గాసు ము
న్నటికంటె గడువెచ్చఁబుచ్చు చొగినుండన్ జూచి పొరుల్ నెనన్.

క. “పరదేశి నవులఁ బంపి కొమరునకుఁ గల్గిన యపథ మాన్వింపుము భ
ట్టకా” యని తెప్పినను గర మాతని భూసురుండు గరుకాచ్యప్రేక్ష ౧౬౪

డ. చూచుచునుండుఁగాని తననూనుండు నాతనితోడఁ బోవఁగా
జూచునొకో యటంచు నొకసుంకయుఁ గోపమునెయఁ డెన్నఁ
నీచునిఁగాని యొగ్గుకరణిక్ జరియించెడివానిఁగాని పోఁ

౩. అనుభ్యాహ్వాము స్వస్తి వాచనము నేయక గ్రామమందున్న య
య్యైమాన్యాత్మ్య యిండ్లలోని యటఁ దా నాజ్ఞించు ద్రవ్యంబు నే
శ్యామానివ్యధరావృతంబులకు నై యప్పించుపురుగ్గో దురా
యాముక గాదనఁ డేకపుత్రపక్షయంత్ర మించు ప్రేమమ్మునక. ౧౬౭

౪. చిన్నతనమ్మునుండియును జేసెడి చేష్టలు నన్నుతించుచుకొ
మన్ననఁజూచు రెల్లియుఁ గుమారుని కట్టిన పాడుబుద్ధికొ
గన్నులనీరు కాలగలకుఁ గాలునలై చన నేడ్పుఁ గాని యే
యున్నతఁ దేక కూళగతి నున్నను వీడ దడెట్టి పేర్కయో ! ౧౬౮

౫. ఇట్లక్కులపాంసంనుం డప్పరి జేశింగూడి యిహపరమ్ములకు వెలియగుభంగి సంచ
రించుచు నచిరింబునుండి తన లెండ్రి యార్జించిన ద్రవ్యం బొక వత్సరమ్మునకు
వమ్మొనర్చియున్నంత. ౧౬౯

తే.గీ. తనధనముతన్న గణికలందఱుఁ గృతఘ్న
లగునుఁ దమచేమఁజరకుల కప్పగింప
సాగఁ దోలిరి యమ్ముదిసాను లటక
తోరగద్గదవాక్కులు బోరుకలఁగ. ౧౭౦

౬. ఇట్లు వృద్ధవేశ్యాపరభూతు లగుచు నయ్యిరువురు ధనార్జనోపాయంబు గానక
తీర్థాటనమిషమ్మున నెటకేనియాం బోదలఁచి యొకనిశీధమ్మున నేరికిం దెలి
యనిగతిఁ గదలి రాజపీఠం జనుచున్నంత. ౧౭౧

౭. కదలికాసుమవశీకల్పమైన నయనద్వయము రక్తప్రభాపటలి నీనఁ
దైనండి క్రిందకిఁ బడు మట్టియూడల పోలిక నిరువగిభుజము లాలయ
నానాభి వేలుచున్నట్టి పున్నలదండ రత్నహారముల నొరయుచునుండఁ
దారకాపాళీయతం దైన మిన్న నాఁ జెలువారు గువకన్నుచీర మెఱయ

తే.గీ. శాకినిలు డాకినిలును విశాచములును
దోడఁ జనుదెంచు చతులనుతుల నొనర్చు
సుప్రసయము మీఱ నూరేగుచ్చిన్నదానిఁ
గసిరి పురుహూతికానామిక యగుకై. ౧౭౨

మత్తకోకిల. కాంచి యెంతయు జంకులేని వికాసమొప్పుఁగ నిరుగర

నెంచి శేల్లన నాదలక గనియించి నైకటికశ్వాసుక
గాంచి యిట్లని నన్ను తించి యిట్లుండవాగ్గరి మించగలక, ౧౭౩

ఉ. తల్లి! జగత్రయభరణదత్తకటాక్షకలాపిణి! యః
త్పల్లనముల్లసత్కమల తుల్యముఖే! ప్రకృత్యోష్ణయాశీనీ! ౧౭౪
పల్లవపాణి! నిత్యకలభాగ్నవిధాయినీ! పద్మయాశనం
వేల్లితదేహ! దివ్యపదవీపరిభాసిని! మత్తకాశీనీ!

వ. ఇట్లు నుతించిన దేవియుఁ గరుణార్ద్రయముచు “మీరెప్పు డెందుఁజి యేటకేగద?”
రని యడిగి కలతఁజెంగేసి “యేను మరల నచ్చుదనుక మడియాలయమ్మన
నధివసించుట” డని యానతిచ్చి తనయిచ్చుంబోవుటయు వారలును దదాలయమ్మన
కరిగి యమ్మనాఁకి శక్తి శక్తి మగ్గడించుకొనుచుండి రంత ౧౭౫

తే.గీ. ఏచట నుండెడిపరవార మచటికేగ
మరలఁ బురుహూతికయుఁ దనమందిరమ్ముఁ
జొచ్చి కూర్చున్నయట్టి భూసురులఁగాంచి
యిట్లనియె మేదురాదర మెనక మెనఁగ.

వ. ఏనూరెగురేళ నెప్పుడేని నాకెదురై మద్భిషజాకారమ్మన కడలి గతాసులగుట
నిక్కం బట్లుగాక మీరలునిర్భయులై యంతఃబోకనన్న నుతించితరనినెండియు.

క. కావున వ్రేలేమ మీకుం గావలసినదముఁ గోరఁగాఁ బగు నని యెం
తేవేక్కఁబున్నశక్తి దయావసితమనస్కృత కెద నచ్చుతపడుచుక. ౧౭౬

క. ధనకాంతల కెల్లరకుం దనిపగ ధన మిచ్చి పొందఁ బలఁచుచు వా ర్థం
ధనముక ధనముం గోరిరి తనతనపాపములు సమయుతటి యందైనక. ౧౭౭

చ. ఇట్లు కోరుకొన నవ్వరుహూతికయు “నేతన్నగరీయామృదిశాభాగమ్మన నొక
నిత్యేపమ్ముగల దదిమాకు దొరకుఁబొం” డని దానిం గాచు పిశాచికొకకమ్మలిఖించి
యిచ్చిన నదికైకొని పరిహృష్టాంతరంగు లగుచు నచ్చొటుచేరి తదక్షతి యగు
దయ్యమ్మన కాశక్తియిచ్చినకమ్మ నొసంగి యానిధినిఁ దప్పియైతె కైకొని యిరు
వురకుం దోయఁదగిన యొక గోవుస్థానమునండాఁచి యెప్పటియట్లు కోవెలందుల
పొందుపట్లపం బనుచుఁ బూర్వాచారము నిర్వర్తించుచున్నంత. ౧౭౮

నీ. అప్పుడప్పుడు కొంచె మర్థిమిచ్చుచు దియాపరుఁడైన యాధిరామరకుమారుఁ
డనుపఁగఁవెలయాండు రనుభవించగలమి ఘటచేటికలతోడఁ గలయునట్టి

పర జేశియును గరుపంబు హెచ్చి ధనంబదంతయుఁదాఁ దెచ్చినట్ల వెచ్చఁ
బుచ్చుచు నతనికిఁ బుచ్చినవక్త్రైన నీయకయుండు నుపాయ మొకటి

తే.గీ. చేయఁ దలఁచియు నూరవనించునట్టి
పాటు లందఱు నతనికిఁ బట్టు గాఁగ
లా రినుచు నెంచుకొంగుఁ గాలంబుగడపు
చుండె మూషకమార్జులయుక్తి తవర.

౧౮౧

క. “ధనమెక్కడెదిర! మీ” కనుచునాగరులు తమ్ముడిగినచో “సాసులె మా
కనయమ్ము ధనమొసంగుదు” రనుచుకొ జెప్పుదురు వార లవ్వారలకుకొ.

నీ. కూర్చుండి తిన్నచో గుళ్ళు గోపురము లాగ వటన్న సామెత గాఁగ వార
లాధనం బంతయు నాయూరి వెలయాండ్రొపా లొనరిచి పదంపడి ధనంబు
లేమి లంజెలు సుంతమోమోటమియు లేక యిటు వెడలంగఁ ద్రోయింపఁ గన్పి
పడుచు ధనముగడింపఁగఁ గొండొక యుపాయ మేమియుఁగానక యెన్నఁడేని

తే.గీ. గలదు ద్రవ్యంబు దొంగఱికమ్మునంద
యంచు యోజించి ధనవంతుడైన యొక్క
గేస్తు గృహమేగి తప్పితికి నొకటను ను
రంగముం దగిల్పివేగఁ దదంగణంబు.

౧౮౩

ప. చొచ్చి లోనికిం బ్రవేశించి చతుస్సహస్రరూపికా పూర్ణమ్ములగు నాల్గుసంచులు
దొంగిలించి మరలి యహ్మర్థమ్మునన వెలికివచ్చి యథాపూర్వమ్ముగ నాధనమ్ము
దాఁచి యుండునంత.

౧౮౪

క. ఒరులధన మిట్టులు హరింతురె యనుకోవమునఁ బోలె దూరుపు దెసయం
దరుణుండై కనఁబడె నంబరమణి యగు నర్వసాక్షి పృథ దైవాఱక.

౧౮౫

తే.గీ. నాటిదినమున నచటికి నాల్గుత్రోసు
లందుఁ జెన్నారు తిరుపతి యనెడి యూరఁ
బరగు శృంగారెల్లొనర్పామియుత్స
పంబనుడు నేగి రాయూరివారలెల్ల.

౧౮౬

ఫ. ఆయ్యోడ.

క. పరదేశితోడ ధరణీ, సురనుతుఁ డిటు వచ్చె “గొంతసామ్య మనము రో
తరుణుల కొనగినచో వా ర్తిరుణాశ్శకుఁ బోవుదు రట తిరుపతి” కనుడుకొ.

ప. అతండును గొన్ని దినములదనుక సీధనంబు ముట్టితిమని యీచార్యంబన్మత్స్యతే
మ్ముగాఁ బరిణమించెడినని చెప్పియాధనంబు ముట్టుచిక పడంపడి రేయి నిదుర
మానినకతన నిదురించు నవాని నవలోకించి పీని నియ్యెడంజంపితినేని యీ
ధనంబెల్ల నాయదియ యగునని తలంచి. ౧౮౯

క. మిత్రస్నుఁడు పరదేశి ధరితీనుఁడ డధముఁ డత్యుచిత్వము వోఁపకొ
జిత్రముగ గృహచ్ఛాదకవత్రిముల నిప్పువెట్టి పడపడి భీతికొ. ౧౯౦

ప. తిరుపత్సత్వపంబు కనుఁగొను నెవమునఁజనియె; నంతఁ దద్గృహమును క్షణా
ర్థమునకుఁ దద్ధరణీసురకుమారుతోడన భన్త్రంబగుడు నిరుగుపొరుగునా రుత్సవ
దిదృక్షాగతుండగు సభాపతికి నయద్యదంతంబుఁ దెల్పి రతండును జయ్యనఁ జను
దెంచి పోయిన యింటికై వందురుఁ గాని కుమారునిమృతి యెఱుంగఁ డిది
యిట్లుండ. ౧౯౧

ఆ. ఇంటి కగ్గివెట్టి యేగినపరదేశి చంద మెల్ల నొక్కశస్త్రీ చూచి
వెంట నేగి వాని విఱచి కట్టించె గారాగృహమునఁ గల తెఱంగుఁ దెలిపి.

క. తనయింట నుంచుకొని మే పినకతమున వాఁడేనేడు విషమై యంటిం
చెను నిప్పు భూమిసురునింట నటంచుకొ జెప్పికొనఁ గడంగిరి పౌరులొ. ౧౯౩

సీ. భూసురోత్తమఁడును బొగులుచు నవ్వార్త దెలిసి యాతనిఁ బట్టి తెచ్చి కలిత
కారాగృహాచారు గావించి రనియును నెఱిఁగి పుత్రునిచంద మెఱుంగరామి
నచోచ్చటి కరిగి ‘మదాత్మజాతుం డేడ’నని యేడ్వ సాగిన నతఁడు మొగము
వంచి యే నెఱుంగ నవ్వాఁ డలవారకాంతలతోడ స్వామియత్సవము చూడఁ

తే.గీ. దిరుపతికి నేగెనని యేను నరుగుచుండ
బొంచి యీభటుఁ డొక లేనిపోని నింద
మోషి తోడైచ్చెఁ గాని యేమోస మెఱుంగ
నంచుఁ గన్నీరు కాల్యగా నట్టెయేడ్చె.

క. కరములఁగతలం గొని భీకరమగుగతి భూలు పొడువఁగా నొగి నతఁడే
నెఱుంగనను మాటదక్కు నితరవచనము పలుకఁ డెంతదైర్యము గలఁడో. ౧౯౪

తే.గీ. భటుని సాక్ష్యము కఠమునఁ బ్రాడ్వివాకుఁ
డాతతాయితయును నద్దరామరసుత
ఘాతుకత్వము నెఱిగి యక్కడనె మరణ
దండనము విధించె నా దుండగునకు.

- క. పురుహూతికకుం బ్రతివత్సరమగు నుచ్చవమునందుఁ దగ నొక్కరునికొ
నరుని బలియిచ్చుచుండెడి మరియాద యొకండు గలదు మనుజుల కందున్.
- క. పురిఁ బ్రాడ్వివాకుఁ డెవ్వరి కురిశిక్ష విధించు వానినొకచో నిడి య
పురుహూతికకున్ బ్రతివత్సరముం బలియిత్తు రచటి ధర్మజ్ఞుఁ ఁగిరి. ౧౯౮
- వ. తదర్థంబ యప్పర దేశింగూడఁ దాదృశులగువారుగల యొక తమోగృహమున రక్షిం
చుచుండి; రిట్లు కారాగృహమునందుండి యతం “డత్యుత్కృతైఃపుణ్యపాపై రిహై
వఫలమక్తు తే” యను వచనముం దలపోసికొనుచుఁ బురుహూతికాబలినిమిత్తక
పాణిణత్యాగంబునకుం గొంత సంతసించుచు మనంబున నామె నిట్లని నుతించె.

పట్టనాశస్త్రము.

రాజాధిరాజో త్రమాంగస్సరదృత్తు రాశిప్రభాపూజితాంఘ్రిద్యయా ! నీ
తేజం బనేతాదృశంబై జగంబందు దేదీప్యమానంబు మాధుండను మ్మే
నీ జన్మమం దించుకే బుణ్యహం జేయ నీ నన్ను నీవెట్లు రక్షించెనో! దే
వీ! జాగ్రదుగ్రప్రతాపా! మునీత్పితృవీధీనివాసా! నమస్తే నమస్తే ! ౨౦౦

- క. అనుచు నుతించుచుఁ బురుహూతిని హృత్ప్రీతమున నిల్పి తిన్ననిభక్తికొ
దనియించుచు నతఁడుండఁగఁ జనుదెంచెకొ బలియొసంగు శక్తుత్సవముకొ.
- వ. ఇట్లుజగ దేక నేత్రపర్వంబుగఁ బురుహూతికామహోత్సవంబు చనుదెంచె నంతఁ
గారాగారనివాసియగు నయ్యపరాధిందోడి తెచ్చి హరిద్రాకుంకుమాదికంబుల
నలంకరించి నింబపుత్రంబులు మెడకుంగట్టి యూరేగించి పదంపడి యహరవసానం
బగుడు ధూపదీపనైవేద్యంబు లయ్యంబ కర్పించి పౌరులందఱును దదాలయ
గర్భాగారంబునం బెట్టి కవాటంబులు ఘటించి తమతమసౌందుపట్లకుం జని రంత
- క. తనబలికై నాగరు లిచ్చిన వానికొ భక్తుఁ గాంచి చేతము దయా -
ఘనముగఁ బురుహూతికయు నతని కిట్లనె మోమునకొ స్మితం బొలయంగకొ.

వ. నీచేసినదుష్కృత్యంబులు నిన్నింతకుం దెచ్చె నేరికేనియుఁ బ్రారబ్ధం బనుభవైక
నశ్వరంబుగాని యూరకతోదు కావున నీవు త్తరజన్మమునఁ గుహమయచ్ఛలమునఁ
గొండొకకాలం బేతజ్జన్మకృతపాపఫలం బనుభవించి పదంపడి నుంచరకాకారుండ
వగుదుఁ గొంతకాలంబు కడపి తమత్తరజన్మమునఁ జంపదవంశమునఁ బుట్టి
మత్స్యాహార్యముని నీచేరం బేలఁగల వని మహాయు నిట్లనియె. ౨౦౮

క. ఆవిముక్త క్షేత్రంబున నెవరించుదుఁ గొన్ని నాశ్శూనమహిమ నా
ధవనిన్ నేపింపును కొంచవజ్జమఁ బ్రార్థ మంత వలెయిందు నోసికొ. ౨౦౯

ప. అని చెప్పి యొక్కడఁజార్థమున నరసి వారణాసిం జేర్చిన నతండును నచటఁగొన్ని
నాశ్శూనమిచ్చియుం బురాకృతమునంజేసి కాలవ్రేరితుండై తన మూరికివచ్చి య
య్యెడ నొకనిమిత్తమున దేహంబువిడిచి మరలనాబ్రహ్మపురమునకు యొకధరాను
రున కుడయించి తనకుం గులశర్మయను నానుం బిడకమున్న తల్లిదండ్రులు గలిపి
నొడ్లచేఁ బెనుపంబడి కొండొక కాలమునకుఁ గుహమయంబు నంప్రాప్తంబగుడు
దిక్కులేక దేహాటనకృమంబున నేలారడితీరమునకుం జనుడెంచి యయ్యెడఁ
బూర్వోక్తక్రమమున నిర్గతరోగుండును నుంచరాకానుండునై యక్కన్నియం
దెండ్లియాడి నుంబుండునని చెప్పి పోయెను. ౨౧౦

క. ఇటు లెంచుటందచో మిక్కుటమగు పాపములు వాని కోర్కెలుగొని దు
ర్గుటమగు మోక్షము గొని రిత్తటిని మహత్త్వంబుఁ జెప్ప; ఏర మేర కగున్,

క. ఈయేలామాహాత్మ్యము వార్యుజనులకున్ బరించువారికి మోక్షో
పాయము ఘటించు నానాపాయములున్ వీడు యశము భాగ్యము గలుగున్.

క. అని చతుర్వాన్యండు కలహాశనునకుఁ జెప్పిన విధమున సరసంబుగ శాం
తినధి యితిహాసఖని యయ్యనఘులు మానులకు కామహర్షణి తెలిపెన్. ౨౧౧

ఆశ్వాసాంతపద్యములు

క. సర్వాంతర్వాణిహృదంతర్వాణితశారదా ! పృథానతర శుభా
కిర్వాడప్రాప్తయశా ! శర్వపదాంబుజవిభేదా ! సర్వారాయా ! ౨౧౨

ప. కవిరాజానుమతస్వభావ ! నమఃకారుణ్య ! సంప్రాప్తభా
రవిమాఘాదికపింద్ర కర్తృకకృతిద్రాఢిష్ఠ పారోస్థ ! హం
ధవసంఘప్రవణా ! సదానుజనతా తాత్పర్య సంస్తుత్య ! వీ
రపర్కగామనివాస ! తోటకుల సర్వారాయధీరానితా !

భుజంగప్రియాతము. సదాభోగశాలీ ! భృశత్యాగశీలీ !
 హృదుస్తాబ్జహాళీ ! కవీంద్రాబ్జహేళీ !
 గదాహస్తనామప్రకాండదరా ! వి
 ద్వదీశాదృతిస్మాప్తభాస్వద్యుతస్మా-

-౩౧౨

గద్య. ఇది శ్రీకింకవీంద్ర ఘటాపంచానన విద్యత్కవి బాలకలానిధి బాలసరస్వతీ
 శతావధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతంబైన
 యేలామాహాత్మ్యమునందు సర్వమును
 ద్వితీయాశ్వాసము
 ననున్న సన్మంగళాని భవంతు.

—♦ వ లా మ హా త్మ్య ము. ♦—

శుద్ధ ప త్రము.

పుట.	పంక్తి.	తప్ప.	ఒప్పు.
౩	10	నూర్య	నూర్యా
౩	14	త్రిజగత్పాన	త్రిజగత్పాన
11	26	తోడగౌత	తోడగౌత
22	21	జేత	జేత
24	7	నూన	నూన
30	12	యతండు	నతండు
40	13	నేత్తుండు	నేత్తుండు
45	20	డేడ్ నని	డేడ్ నని
47	17	కెప్పు;	కెప్పు
47	23	కారదా ! ప్ర	కారదాపు
47	25	కారుణ్య ! సం	కారుణ్యసం

పాణిగృహీత

పాణి గృహీత

ప్రథమాశ్వాసము

దుం డాప్తుడు, గౌరి భార్య, యచల శ్రేష్ఠమ్ము వాసమ్ము, వి
ఘ్నాదుల్ వాడెడివాడు పుత్రుడు, కుంభం బర్పించు శబ్దమ్ము శే
రై దైవారెడివేల్పు, నిత్యకరుణావ్యాప్తుండు పుచ్చాన్వయం
దాదాత్పర్య మెలర్పఁ బ్రోచు నల సీతారామనామాంకితుం. ౧

చ. గురువగు బ్రహ్మపండితునకు న్నుతిసల్పి జగత్ప్రసిద్ధవా
గురులగు సంస్కృతాంధ్రకవియోగుల మొక్కియు నేటి మేటులకొ
గరము బహుకరించి యింకఁ గాకవితాభువనైకరాజ్యభా
స్వరులగు నామమాతృకవిచంద్రులకుకొ బొసరింతు మంజులల్. ౨

తే. గీ. లజ్జగల్గిన పూర్వకాలమ్మునందు,
గోటి కొక్కఁడు గల్గెఁబో ! కుకవి, నేటి
కాలమందేమికర్మమో కవుల నూటఁ
దొంబదులు కుపదమ్మునఁ దూఁగుచుండున్.

ఉ. కైత యొకండు గాదిపుడు కాలము సర్వము మాటె; వ్యర్థపుం
జాతురి పాచ్చె; నల్పమగుసాహితీతోఁ దెడపెద్ద పాత్రముల్
చూతురు, తప్పుదిద్దురు; శూరత చచ్చె గవీందులందు ; నీ !
మాతులు గట్టివైచికొనఁ బోలెదె? సత్కవులైనవారికికొ. ౪

చ. తగుదుమొలేదో యంచు మదిఁ దత్తరపాటొకయింత లేక “మీ
దగు కయితమ్ము నూచితమి యందది యిం దిది” యంచుఁ బదైముల్
దగులుతు; రందుకోసమే మొదల్ దమ రంపుదు టక్కవుల్; వృథా
యగుఁగద పీరినప్పుడు, లహా! లేగువారి కివేల, కాల్పనే? ౫

తే. గీ. అన్ని పాత్రములకు మొదలెన్ని పుటలూ
నిండు నభినందనములతో దండుగకట !
యొక్కడేనియు నిజమగునూహవ్రాయఁ,
డట్లువారిని నద్దాని నడఁతు రొకట.

తే. గీ. భారతముపై నెవరి యభిప్రాయముండె?
మనుచరిత్రమొదలెరిగెనపుడునులిపె?
దీపిలేని ఫలముపై దేనె చిలుక
నేమియగు? దీపిగలదాని కేమిపలయు?

తే. గీ. చేతఁగాని శతవధాని చేతనిండ
'సర్పిఁకెట్ల' కట్టలే, నహజశక్తి
గలుగువారల కవియెల కాల్పనే స్వ
తఃప్రకాశుండు గోరునే తనకు దివ్య?

క. "సంగీతసాహిత్యము వాగంగనకు గుచము" లనుట "హాస్యాస్పద" ముం
చుం గన్నటుగా దిద్దెడి శృంగారవిదుల్ కవీంద్రు లిక్కాలమునక.

ఉ. ఇంతకు నింత మాట నిక నిన్నయనంబులుగూడఁ జూచనా
క్రాంతము లౌట మోటునుచు గాళ్ళుగ మార్తురొ, వేర్లెట్లందురో !
తింతిరిణికాఫలము లనఁ దీడె? పూర్వకవీంద్రు లక్కటా,
యింత వివేకముం దెలియరే? యది దిద్దెడిపాటివారమే!

క. స్రవశల్యపరీక్షకు బోయిన ఫలముం గలదే! వాని నిటుపోల్చిన య
య్యనఘనభావము నెఱిగిన జనుడేగతి దిద్దు? నది రసం బెటు లిచ్చుక?

తే. గీ. ఇంతమార్దవ మెఱిగియు నిహిహి! వీరు
బాలకుల కంచు జేసిన పాతపుస్త
కమున సుఖిరోగములగాధ నిముడఁజేసి
రట్ల సుపాద్యాయు లెటుచెప్పనగునో? యకట.

ఉ. కంకురుకుంకలైన పలుగాకికలార్థల కెట్లు పాత మీ
ఱంకుపురాణమున నయభరత్రవమంచు వచింపనొప్పు? నా

శంక యొనర్చలే? నగరే? “సర్వము నీతికా” యందులేని మీ
నాంకుని చెప్పు నా రతిరహస్యము పాకమువెట్ట రావొకా! ౧౩

తే. గీ. తగినసామగ్గి నొరకైన ధార లేదు
ధారగల్గిన సామగ్గి దనరచోడు
రెండుగల్గిన వారితో నొండుగల్గు
వారు దీక్షించ నవి నగునాటు నాచెలి

ఉ. కొంచెము గొప్ప సంతసము గొల్పిన జూడుడు చించినేయఁ జే
మంచియు లేనిచో, నివియె మా నమనమ్ము లనుగ్రహించి మ
న్నించుడు; కాశినాథబుధనేతపిధాన వృథావివాదముల్
పెంచకు: డాగ్రహించకుడు “పెప్పెపె” యందురు మే మెరుక్కొనక. ౧౪

చ. పరిణతకృష్ణులైన యల భారతపుం గవు లట్టులుండ ము
క్కురు: డనిపించుకొన్న కవిసామజసింహము రామకృష్ణు వా
గ్విరచనగూడ జూడుడు, ప్రవేశఫలమ్ములు చిన్నచిన్న వ్యా
కరణపుఁ బొత్తముల్ గొణిగి కయ్యముఁ జెంచకుడయ్య, వాగ్విదుల్! ౧౫

క. తొలిబాసయందుబలె నీ తెలుఁగుంబాస నెలయించుచీరము లేమి
విలువ గల కవుల లక్ష్యమ్ములె తా మీభారమెల్ల మోయంగ వలయుకొ. ౧౬

క. ఈభాగము మే మల దేవీభాగవతమ్మునంద వివరించితి మీ
క్షోభ యిటు మరల నేల? పరాభవ మందకుడు, మైకిరాకుడు కుకవుల్! ౧౭

ఉ. కాలముబట్టి దేశమునుగాంచి ప్రభుత్వమునెంచి దేశభా
షాలితాంగి మాటు టది సత్కవిసమ్మత మాట, నన్యదే
శ్యాలును నాంధ్రభాషఁ గలవౌటను నాచితీబట్టి మేము క
బ్బాలను వాడుచుంటి మవి పండితు లేగతి నొప్పకుండునో! ౧౮

మ. అగుఁ గావ్య మ్మిది, యైననుకొ బ్రహ్మసనసార్యమ్ము; హిందంధ మా
దిగ చీనకొ బుచుచోటులకొ బాసగు నెంతేనికొ రసాభాస, గో
మసుకొ నాయక చేత, దుర్నిటుల నెక్మర్యాదవాక్యమ్ము లొ
ప్పగ దానికొ శ్లాఁకముఁ బండితులు తప్పుల్ దీతురేషాకదా? ౨౦

లే. గీ. కవితయన్నపు డెవరి వాగ్గృహనయెట్లో
చాని కనుకృతినేయుటే తగిన ఫణితి;
అంతియేకాని యెట్లెడ నననుగుణపు
క్షైలి గల్పించు టది యేటిచంద మగునో!

లే. గీ. మాలపల్లె వర్ణించునో మహినురులను
జెప్పగతి దుర్విటులువాడు తప్పకూత
లెంతమృదువుగా మార్చిన గొంతయైనఁ
బచ్చియుండక మాన దప్పట్ల నిజము.

క. అనరాదుగాని యప్పకవిని “గనులుకొ జనులు మొదలు వేయఁదగని”పం
చనియె; నివి భారతాదులఁ గనుఁగొనెనో, లేదో శతము గన్పడు నకటా. ౨౩

ఉ. తా నొనరించు కట్టునకుఁ దప్పినచో త్రము లెన్నియెన్నియో
మానుగ లక్ష్యసంగతుల మన్ననచేసి యదేమిపాపమో!
మానెను బోతరాజకవిమండను వాగ్మృతంబు గోలలే,
క్షై నను దోసముల్ గలవె యయ్యెడఁ ఒక్కఁగఁ జూచువారికికొ? ౨౪

ఉ. తాకును రేఫకుకొ జెలిమి రాదని పెద్దవివాదపెంచెఁ; దా
నేకశనుండివారినో కవీంద్రుఁడు నన్నయ! కల్పమానినా
రే, కవులొక్కరే? సుభయరేఫలెయ్యి? నణల్, శసల్, లడల్,
గాక యభేదమొయొకటి కా తగకుండుట? మేలు మేల్! బలీ! ౨౫

కా. శ్రీనాథానుల లేనిలోపములు వర్ణించెకొ, లలాభేద సం
ధానంబుకొ దెగఁద్రొంచె దిద్ది, యదిగన్నకొ నప్పరే! శాబ్దికుల,
తా నేయేయవి లేదనెకొ దనకు సంతర్వాణులొ సత్కవీ
శానుల్ వాడిరి; విస్తరించుటకు శాస్త్రంబెట్లు వీ లియ్యెకొ.

క. ఎఱిగి ప్రయోగించిననో, యెఱుఁగనినో తెలియవలయు; నిచ్చో సలవ్యా
కరణపు భాష్యములో వ్రాసిరి చీవాటిజిరి లక్ష్యసిద్ధి డెలుపుదుకొ. ౨౬

క. ఎన్నెన్నిపాల్లములు కవు లెన్నెన్ని విధాలజెప్పి రెన్నెన్ని విశే
షోన్నతు లయ్యెడఁ గన్పడు, నన్నియుఁ దెలియంగ శక్యమా, యొక్కనికికొ?

తే. గీ. వాదిదౌర్బల్యమేకాని లేదు వాద
దుర్బలత్వము, లత్యముల్ దొరకవనుట
బొత్తిగాఁదస్సు, తేలుఁగున బొంకిరిట్లు,
సంస్కృతమున నింతగా సాగదాట.

ఉ. ఇంతకుఁ బోతరాజకవి సేతఁడు దాఁ బహివఁడై దానిచే
నింత లిఖింపఁగావలసె నిందుకుఁ దిమ్మకపింఁద్రుఁడేమి, ను
స్వాంతులు తక్కులాక్షణికు లందఱునేమి, యెదిర్చి యక్కఱి
గాంతికిఁ దెచ్చి; రప్పకవి కాదను మాత్రములోనఁ బోయెనే. 30

మ. యతియో పాగ్నియో తప్స్వ ఔరికిని రాదా? దానఁ బాంక్షిర్యవి
స్తృతికిఁ లోపమె? భ్రాంతి పండితులకే, “యేవార్థమప్యవ్యయ”
మృతి పూర్వోక్తి డలంపుఁ, డెందఱును దా మీపూర్వపుం బొత్తముల్
మతిమన్ముఖులు దిద్దకే కలిగెఁ బ్రామాణ్యము, యోజింపుఁడి. 31

ఉ. వారికి నిచ్చవచ్చుగతి వారును వారును విప్లవేని యా
భారతమాదిగాఁ డెలుఁగు దానను సంస్కృతమందు నొక్కతే
దానినిబోవు పాఠములు, దానికిఁ గారణమేమి? యిష్ట ము
దొరచనాలయములను దప్పల కుప్పలు కొన్ని చొప్పడుకొ. 32

మ. అని శిష్టాచారచ్చలమ్మన సూత్రప్రాయమ్ముగ నించుక చచ్చించి
యొక్కెడఁ గార్యవశమ్మున బృందావనపురమ్మున కరుగుటయు నయ్యెడ నా
బాల్యమితుగిండును ననాది పవిత్రతర పుచ్చావంశసంభూతుండును గానరనకోవి
దుండును గవితామాధురీధురీణుండునునగు నీతారామనామకవిప్రధనదతనూజం
దొక్కనాఁడు. 33

ఉ. తానొక ‘హర్షనిక’ శుశ్రిసుతారముగాఁ దగుదాని నూని డెం
దానకుఁ ద్రీతి గొల్పుగతిఁ దానముఁ బల్కుగఁ జేయుచుకొ మఱి
దానికి వేఱుగానిగతిఁ దంబుర మీటుచుఁ గొంద, “కైల్ల “కా
నా” ననునీతిఁ బాడ నది హయగ విండుఁ దడేకనిత్తుఁడై. 34

న. కొండొకనేపు విస్తృతకలహప్రపంచందై కాలక్షేపమొనరించి చిఱునవ్వు
నవ్వుచు భక్తిపురస్సరమ్ముగా నిట్లనియె. 35

చ. “తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు తియ్యనిమాటలతోడ సూరిపా
మరులకు మెచ్చుగాఁ గవిత మంచిగఁ జెప్పెద” రంచు వించు సం
బరపడుచుంటే కాని యొకపాటి ప్రబంధమునైనఁ ద్రొక్కొనక
జిరముననుండి యత్నుమును జేసియుఁ గానయితికొ గృతార్థుడకొ. 36

తే. గీ. ఆత్మకూరున్యపాలునియట్లు మిమ్ము
నేనుఁగంటారి నెక్కింప నేమొకాని
తక్కునమ్మాన మొనరింపఁ దగినపాటి
సిరిగలనునుండు నాకు లచ్చిపతికరుణ. 37

చ. అన విని “నీకొసంగు టొక యబ్బురమే! మఱి విపులించు మేల్
ధనమున దాతృతాగరిమఁ దక్కుప్రళంసల నూటనాటఁ ద
క్కిన గలరే? నినుకొదొరయు కీర్తిపరుల్; కయికో వృత్తశ్యముకొ
మనమున కిష్టమైన కృతి మాన్యతకుకొ దగుదాని” నాపుడుకొ. 38

ఉ. ఇప్పటి కెంత లే దనిన నిర్వదికికొ బయినుండు వికృతుల్
తప్పక నేయు నాశతవధానపుఁ బదైములుకొ నృపాళిపై
గుప్పిన పద్యముల్ గలవు కొల్లలు, భాగవతంబు దీనిలో
గొప్పది, దాని నేను మును గోరితి, నీయకపోతి రెందురో? 39

మ. ఋతువుల్ పర్వతముల్ సముద్రములు నీరేజాకరముల్ శత
కృతుముఖ్యామరసంఘముల్ తఱచుగాఁ గబ్బమ్ములం దల్లెడకొ
శ్రుతులకొ దన్నుచునుంటఁజేసి యింకనే జోడ్యమ్ముగా నూత్నపుం
గృతి నిర్మింపఁగఁగోరెడకొ నయమునుకొ శృంగారముకొ మీఱగకొ. 40

చ. మనుజున కెద్దియోయొకతె మానినియుండుట యొప్పునో? కుల
మ్మున కనుకూలమైన విరిఁబోజియె యంచొక నేమమో? యిటకొ
మనమున నెంచిచూడ నెట మంచి యిహమ్ము బరమ్ము వాయదో?
విసవలె దీనికెంతయును వీలగుగాధ రచింపుఁ దొప్పగకొ. 41

న. అని సకర్పూరతాంబూలము వెట్టి యంబరాద్యర్పణముల సంతృప్తిగావించు
టయు నలరి యతని డెందమ్ము చందమ్ము గుఱుతొఱింగియు మఱింత విశదీక
రింపఁదలంచి యతనికొగూర్చి. 42

ఉ. పాణిగ్రహీతి యందురు వివాహీతయైన సతిక, దనంతఁ దాఁ
బాణిగ్రహించి యుంచుకొను బానిసతోత్తును శాస్త్రీకాగ్రణుల్
పాణిగ్రహీత యందు రొక వర్ణమునందునెకాక యెన్నియో
పాణిగ్రహీతికి గలవు పాణిగ్రహీతకునుక బ్రభేదముల్. ౪౩

ఉ. దున్నయు నేనుఁగుక సరిగఁ దూఁగునె? యంచయుఁ గొంగ యెందునే
నెన్నఁడుగాని సాటిగనునే? మఱియెక్కుడి కెక్కు, డక్కుటా!
వన్నెయు వానియుక నుపధవర్తనముక జెలువారు భార్యకున్
మున్నటికంపుఁ చొత్తునకు మూఁడు లెఱుంగఁగ లే రహా! విటల్. ౪౪

వ. అన నతం డిట్లు.

చ. విటులకు బుద్ధివచ్చుగతి వేశ్యలకున్ దలవంపుగా విశం
కటపదగుంధనములను గాక కడున్ సులభంపుకైలె నొ
క్కటిరచియింపుఁడీ కృతిని నైకొనఁ జిన్నటనాటనుండి మి
క్కుటముగ నన్ను నెక్కొలుపుకొరిక లిప్పటి కీరికల్ గనన్. ౪౫

వ. అనుటయు.

ఉ. ఇందుకు గృంధజాలము లనేకము టున్నవి; దుష్ప్రవర్తనం
బందుఁ బురాకృతంపు సుకృతాతిశయమునఁ గాలువెట్టికే
డెందము తక్కియుండవలె డెప్పురమై యటుగాక తక్కినక
విందుమె? యెందునేనియును వెన్నకుఁ దీయఁగ జేయుకబ్బముల్. ౪౬

చ. సుకృతపుబుద్ధి మూలఁబడు, సుందరియే గురువంచుఁ దోచు, దు
ష్టకృతులె యాగమమ్ములగు, జావళులే నయబోధకమ్ములౌ
నకటకటా! యొకానొకని కగ్గలమై తగు జవ్వనమ్మునం,
దొకనికి బుద్ధిమార్పడకయుండుఁ బురాకృతపుణ్యసంపదక. ౪౭

వ. అయినను బొటించువార లందని నీతి బోధింప మానదగదుగాన నీ మనోరథంబు
చొప్పున నట్లన చెప్పెదమని యంగీకరించి యాచారమ్ము కతనఁ గృతినైత
యగు నతని వంశమ్ముకింత వర్ణించెదమ్ము. ౪౮

బ్రహ్మముఖోత్పన్నులై యెక్కుడు ప్రళస్తి కెక్కు నాదిమవర్ణంబునం దొక
యవాంతరకాఖయగు వెలనాటి పంగడమ్మునందు గౌతమసగోత్రమ్మున
పుచ్చానామకపంశమ్మున నశేకులు మహామహు లుద్భవించి యశమును
గాంచి మించిరి. అందుఁ గాలక్రమమ్మున విశ్వనాథభొట్లను ధన్యుం డుదయించె,
నియ్యనఘునికి విశ్వేశ్వరసోమయాజులు జనించి యఖండపండితుడై ప్రళస్తి
నందుటయేకాక దంతులూరను నొక యగ్రహారంబు సంపాదించె. ఈమహాసీయు
కొమరుండు లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి. ఈతనికి వెంకటసోమయాజియు,
విశ్వేశ్వరసోమయాజియు, శీతారామసోమయాజియు, లక్ష్మీపతిసోమయాజియు,
కామేశ్వరసోమయాజియునను నేగురు సార్థకనాము లుదయించిరి. అందుఁ
గనిష్ఠునకు శీతారామశాస్త్రి, రామయ్య, రాజయ్య అను సుతత్రితయ మావిర్భ
వించె. వీరిలో రామయ్యకుఁ బూర్ణయ్య, లక్ష్మీనారాయణ, కృష్ణయ్య,
శ్రీరాములు, విశ్వనాథమునను నేగురు సుతు లుదయించిరి. ఈయైదుగురును
సుప్రసిద్ధులేయైనను నిందు ద్వితీయుండగు లక్ష్మీనారాయణాహ్వయుండు
స్వాధీతాఖండసంపత్సంపన్నుండును నిరతాన్నదాన నిరతుండును మహావదా
న్యుండునునై మిగుల యశమునందె, ఈయన్నదాతయే బెజవాడలో సత్ర
ముంచిన పరోపకారి. ఈతని యన్నదానమహత్త్వముంగూర్చి యేమి యితర
యోగ్యులను గూర్చియేమి యెంతయైనను వాయవలసియే యుండును. ఈతఁ
డనపత్యుం డగుకతనఁ దన పిన్నతమ్ముండగు శ్రీరామునికుమారుని దత్తుఁగాఁ
చిన్నఁటినాడ నైకొనియె. ఆతని పేరు శీతారామయ్య, యాయనకుఁ గన్న
తల్లి జోగాంబ, పెంపుడుతల్లి లక్ష్మింబ, ధర్మపత్ని లక్ష్మీదేవి, వీరలండఱును
సద్గుణసంపన్నులు. ఈపంశము వేదవేదాంగాది విద్యలకు నాకరమనియుఁ
దద్విహితకర్మానుష్ఠానమునకుఁ గుదురనియు నిందలి మహాపురుషుల
నామములే కొన్ని సహస్రముఖముల వాక్రచ్ఛటంజేసి యావిషయమును మరల
విస్తరించుట పునరుక్తియని యాజోలికిఁబోక యీయన్వయమునందెల్ల నెక్కుడు
త్యాగభోగరాయుండని లోకులచే నెన్నఁబడు శీతారామహ్వయుండీకృతికి
నధినేతకావున నా రసికునకు నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మాయెనర్పకొ
బూనిన పాణిగృహీతయను కల్పిత ప్రబంధమ్మునకుఁ గథాక్రమంబు.

కథారంభము.

—:0:—

ఉ. పుట్టిన మొక్కచొప్ప “హరిపాదకమఃభ్యుదయోదలోకనం
పత్రులకెల్ల నొక్కయెడఁ బుష్పధవుం దీరవొందు చేయఁగాఁ
జిత్తమునకొ దలంచి యిది చేసె నిజ” మృతి యెల్ల పొండితీ
వేళ్లు చున్నతింప నరవిందమాట్యుఁ బరీమళించుచున్.

౫౩

మ. నదికిం దాటట చుట్టుపట్టులను నానందమృత పుట్టించు చె
ల్వోదవకొ పల్లిలు తోటలూపునట, వాయురేరణకొ సారభా
భ్యుదయం బెప్పటికప్పు డుండునట, యే యువ్యోగము న్లేక శా
ఖ్యదశకొ జీవనమయ్యెడకొ గలవఁ టన్యం బట్టి దొండుండునె?

౫౦

ఆ. వె. లచ్చి యెల్లవేళలను నందుఁ గాఁపుర
ముందుకతన కాని కొదవునట్టి
సేరు సార్థకంపుఁ బెంపునదగ్గ నేతి
బీజకాయకీటి నీరనిలక.

౫౨

తే. గీ. వెండికొండల మాదిరి వెల్లడివు
లవిధమున మల్లెపూలరాశి వడుపునను
సంతోషనుధామహోల్లాసత్సౌధపటలి
కనులనుండువు నేయఁ నక్కటకసీమ.

మ. కనకమృన్నును లోప్తమన్న సరిగాఁ గన్దొంచు నన్యంగనకొ
జననిం గాఁ దలపోయుచున్ నిగమవిశ్వాసము పోనీక నె
వ్వనమెల్లప్పు విరాగమంద యిది భర్తప్రకీర్తియన్ బొల్చి తా
మనసూయాపరులొట పత్రులునుమీ! యాపోలి విప్రోత్తముల్.

౫౪

చ. అరిమదభంజనమున నయగ్రహ, మాగ్రహ మబ్బినప్పుడుకొ
శరణునవారిఁ బ్రోచుట యశమను జ్ఞానపు మేలిగుర్తు, సం
సరణ మసారమం చెఱుక, క్షత్రియజాతికిఁ దెచ్చెసాము. ల
ప్పురమున, నేల శూన్యమయి పోవు నిహమ్మఁ బరమ్మ వారికికొ.

౫౫

తే. గీ. సాధుసజ్జన నామముల్ సంతరించి
నట్టి తమపూర్వ పురుషుల యశము చూచి

కాని క్షత్రియక్రిత్యమ్మ కైకొనంగఁ
దనుచు రహస్యరీతితోమటుల్ ధనమినుములు.

౫౬

ఉ. ఎండలనేళ దున్న రది యెద్దులగానికి హేతువంచు, బి
హ్మండము క్రిందుమీదయిన నాడినమాటకుఁ దిద్దలేదు, ప
ట్కండలు రామునచ్చరిత గాక యనేకపురాణజాలముల్
మొందుగఁ జామెతంగన సుమేధను లప్పుర నున్న పాదజుల్.

౫౭

తే.గీ. పూవులమ్ముటఁ గని పుష్పలావికలని
గుఱుట పట్టుదురే కాని గొనబుడనపుఁ
బలుకుచును వేనితల్లకులుఁ గులుకుఁజూపు
లెర! వారాంగన లటన్న యానగొలుపు.

మ. ఎలసేటిక బురణించు నీర్థిగె తా మేకాలమం దింక, క
ష్టలతోనిండియు నూరకే యెవరినిక బోసక, పంకమ్ము లో
పలనుక దాల్చుక రెహగిచిత్తములకేవక బొల్చు నవ్వీటి బా
వులు గన్పొన్న నుకెట్టి పాంథులకుఁ బోవున్ మేని యాయాసముల్.

౫౮

తే.గీ. కాలియార్జించుపాంఠె వేదాంతములను
యెవ సేటికి? క్షుదుకునై జపతపమ్ము
యె సేటిక? సచ్చరినున్న మత్త
గొముల పగ్గనముగన్నఁ గలుగవొక్కొ.

౬౦

క. తమఃపాకఁ కుచ్చపపివిక గొమరారట తాముక్రిందఁ గ్రుమ్మరుటయు నై
పమి నెట్టి కైంధవములు నశము పయికిక దుముకు దపుడువారెడిపట్లక.

ఉ. తాళి యొకండు లేదనెడి తప్పద మొక్కటితప్ప గేహిసీ
లీలలఁ దమ్ముఁజేకొనిన లేదబోఁగంగులఁ దన్వచుక గృహ
కాలిను లొటకుక ఘల పసత్యము దూరముచేయు తద్దన
ప్రేక్షణ నిర్మల 'బంజల' 'పిత్త' లన్న హతేమి దోసమి.

౬౨

ఉ. అందొక భూనుయందు నకలాగమవేత్త యనాదిమపగ్గసి
ద్ధిం దగువంశమున్ మజియు దీప్తికిఁ దెచ్చెడి సర్వజ్ఞవ్రజం
బంది చెలంగువాఁడు నిరతాన్నవిత్తిర్ణికి నాటపట్టు న
స్పందించితన ర్తనాఁడు భాసిలు శంకరుఁ డన్న పేరునక.

౬౩

మ. పరకాంతాపరకీయవిత్తపూరణపొగంసముల్ నేయు ము
 ప్కరులకొ పీనులఁబెట్టఁ డొక్కయెడఁ బాగ్గక్కమ్మునకొజేసి ద
 గ్గతినకొ విన్నను హా! శివా! యనుచు లోఁ గంపించుటే కాక య
 దురితంబుకొ బెడఁబాపఁ జేసికొను నెందుకొ లేని సత్కర్మముల్. ౬౪

ఉ. జైదికుఁడయ్య శోకితపు వస్త్రసమందున ప్రియశ్రీ
 వాదనచేసె లక్షలకుఁ దైఁ గడు పెచ్చుగనుమిచ్చెను, విద్యో
 శ్రీవత నిట్లు కాంచియును బిత్తజ్వాలకే లోఁగెయెంద్రే. శే
 తేదియునేని దుర్వ్యసన హేర్పడియెంద్రే చ్చయింపఁ గొంచయుకొ.

నీ. కట్టించె మిగులఁ జక్కనిరీతి నన్నదానము నల్లుచట్టి సుప్రియమి. నుల
 చేయించె నెందతో చేసాచి యడిగిన బ్రహ్మచారిలకు శివానామః
 శివతేజవులకు హెచ్చినభక్తి నూరూర నమరఁగాఁజేసె దేవాంబుముఖ
 వేయించె ధర్మార్థమై యింపుసాంపారునట్టి తోటబు గాటికన్న పెచ్చు.

తే.గీ. యజ్ఞములు నేయఁజేసెఁ బైనఁడె గృకుల
 నగ్రహరమ్ము లొకకొన్ని యాచరించె
 చక్కువికలేడు సప్తసంతానములను
 నొక్క సంతానసే లేకయుండె గాఁ.

౬౫

ఉ. ఆతనిభార్య యందులకె యాత్మ సదా దిగులొందుకొ బర
 రాతికి గారికిఁ సిరికి రాక్షసహరికి వాణికిఁ చరా
 ధాతకుఁ దక్కువేల్పులకెదకొ ముదమిచ్చునొలమ్ము లెన్నియె
 చేతికొలంది దానములు నేయుచుఁ జేసెఁ బిరియందు పెచ్చుగకొ. ౬౬

ప. ఇట్లప్పటివ్రత యనేకకాలమ్ము నానావ్రతమ్ము లొనర్చియు వివిధనదీనదమ్ములఁ
 గ్రుంకులిడియుఁ దుదకు వినుచుటయు నతఁడు ౬౭

క. “అన్నతనూజనకును దాఁ గన్నతనూజనకు భేదిగల్గెనె?” యు
 చున్నతనూజవిశాలు లనన్నయుఁ దనయన్న కొడుకు సాఁగఁచు నెంచెకొ.

తే.గీ. ఎంచి తనభార్యఁ గన్నెలి యిట్టులనియె
 “గలిక! యెన్నాళ్లుగిం: కష్టగతిక నొర్చి
 కల్పములనున్న వ్రతములు కడగఁచెతు
 విది పురాకృతకర్మమ్ము నెట్లులడిగెను?

౬౮

- ప. సంతానము లేకయిండుట యిహలోకానందమునకే కొంతతగలిగించుఁగాని పరమమున కించుకయు భంగము గానేరదు. “అపుత్రస్య గతిర్నాస్తి” యని శేషలకర్మఫలము చెప్పదురే కాని యదైవాని హాను లొప్పుదు.

తే.గీ. ముక్తినిండడి వానికి ముఖ్యమొక్క
జ్ఞానమగుఁ గాని యితరముగూడ; దాని
సేనయలేమఁడు నొకపాటి హీననరుల
కియ్యరియు నొక్కతెరువని యెఱుఁగు మబల!

- సీ. భీష్మన కెందరుబిడ్డలు పుట్టిరి? శుకయోగికెందఱు సుతులుపొడమి?
రల యాంజనేయున కాత్మజులెందఱు? గణపతీచేపాటి కాన్పుగలదు?
వైవారలందఱు పడిరె దుగ్ధతుల? సంతానముగల్గు నెందఱు మనుష్యు
లిపుడు పికాచాదిహీనజన్మముల నెట్లుటలే దింతయేల? పుత్రుఁ

తే. గీ. డెంతయును యోగ్యుడగునేని యిహమునందుఁ
దమకుఁ బరివర్త్య నలుపుట దక్కఁ బరము
సందోకింతుఁడు గాఁడు సహాయుఁ డొక్క
యెడల నగునందువేని నీవిదియు వినుము.

23

- ప. పుత్రునివలన ముక్తికలుగుననిచెప్పెడి పురాణములే వారు పదితెఱంగులనియు నందు దత్తుండును బరగతికి సాధనమృగుననియు ఘోషించుచున్నయవికావున
- క. నాయన్నకు సుతులెందఱొ శ్రీయుతులున్నారు మొన్న చిన్నసుతుఁడొకం
డాయుర్భాగ్యసమన్వితుడై యుద్భవమందె వాని నగుఁ గైకొనఁగజ్జ. 24.
- ప. ఉదారుండను వేరున నొప్పు వానికిప్పుడు వయస్సు మూఁడునెలలగుటయుఁ గర్మ పశ్యమునఁ దలిదండ్రి లిరువురు గతించుటయు నీవెఱుంగనిదికాదుగదా! అట్టి శిశువుక బోషించుటయే మనకు నిహవరలోకములకు సాధనంబగునప్పు డెవ్వనికి మన సకలసంపత్తునుంగూడ నొసంగుట యెట్టి నుకృతం బొనఁగూర్చునేరదు? మఱియు నొక్కవిశేషంబు గల దాకర్షింపుము.

- చ. కనుఁగవతీరు నెమ్మొగము కాంతియుఁ జెక్కులసౌరు నాసయె
ప్పును నళికంబు చందమును ముద్దులుగుల్కెడి లేలనవ్వ పా
ల్పును వెడఁదైన పేరురము పోడిమియుకొ మిసిమికొ జెలంగు మే
నును గన వానిఁ బ్రాకృతజనుండనఁ బోల దొకించుకేనియుకొ.

25

జి. జె. : ఎచట రూపమబ్బు నచటన గొనములు
సంభవించు' ననుచు శాస్త్రవిదులు
పల్కుచుందు రింకఁ బనిలేదు యోచింప
వాని స్వీకరింపవలయు ననుడు"

చ. పతిగని యిట్లుపల్కు నలపాదని " యోయనసూత్ర ! మీర లా
నతియిడినప్పుడే యదియు నాకును సమ్యక్తమైన నిండులో
నెతకిన దోసముల్ గలవు విజిడులై యెరుసాకి వారిచే
సతమును గుందుచున్న మనుజుల నెందఱు జూడ విచ్ఛరక.

౭౯

చ. కలిగినవాఁడు యోగ్యుడగుఁ గాక యయోగ్యుడై యానుగాక తా
మలుగరు తల్లిదండ్రు, లతఁ డాడిన చాటఁగ సాఁగఁజేతు ర
న్యల నినువన్న భేదమొకఁ డుండుటచే మఱియెంతమంచియో
కలిగినమీఁదనైనఁ దమ కానుపునుకలఁ జూడఁదవ్వరక.

౮౦

చ అమలినయిద్దితోడఁ దను సత్యసురాగము మీఱఁ జూచినక
గరిమముగ నత్తువాడొకఁడు గన్నడఁ దేగితిసేని యేరిలో
వసుననొ భేదమబ్బుట భ్రష్టం, బటుగావున దత్తపుత్రశో
కమునకు నగ్గలం బగుటకన్నను వేతొకనెట్టి యున్నదే.

౮౧

ఉ. వాడొకవేళ నత్తినను వానితలోదరి యత్త దేగతిక
గూడెడిసొఖ్య ? మెట్టులొనఁగూడెడి ? సంసరణమ్ము, లేనిచో
లేడనువంతయొక్కటియె లేదితరం, బిటులైన సంస్కతుల్
పాడగుఁ బెల్లుగల్గెడి వివాదలు స్తీడరు లుబ్బి యార్వరక.

౮౨

లే. గీ. ఎందఱు జమీనుదారులు హీనులైరి
యెందఱు అగ్రహారస్థులు కుందువొంది
రెందఱు ధనాభ్యుదయ్యెడ నింపుచెడిరి
గాన దత్తుని గొనుట దుఃఖంపుఁ డెరువు.

౮౩

మ. కులవిభింశకు లెందు, ముండల ముటాకోరుల్, స్వకర్మస్థితుల్
దెలియక జాలని మాటుబాసమొఱుఖల్, పీడించుచున్నారు పు
త్రులు కాలస్థితిబట్టి, యిట్టి వెడఁగుందొకమ్ముతో నేమి ? ఏ
రలు నేవఱ్ఱ పానరింతురో ! మఱి గయాశాస్త్రములక జేతురో !

ఉ. ఈశాంకాలమందు “ సుతులే పరస్పాన ” మంచు నెంచు వా
రేకడు మూర్ఖునిట్లు, లదియే మొక యెవ్వని నోటజూచినక
వాకు “మిత్రుల తనైనము? వైదికకర్మము లెందు?” కంచు నే
సోడు; నెవండో యొక్కరుండు చూడబడుకొ శుచియుకమహాత్ముడుకొ.

చ. కితరులనద్దతికొ గుటిచి పెండుకొనం దగునెవ్వని నే
టి కుండునాలకున్ నలుపు తీవుల నెడుతరమ్ము త్తటలున్
గతిచెడి ఘోరమైన నరకమ్మునం గూలుట నిష్కలంబు, నం
తతికిధలమ్ము వోపుతటి దాపరసుయ్యె నికేటి స్ఫుటలున్”

చ. ఆన నరక డిట్లుపల్కు “నెపుడైనను గొందఱు యోగ్యు లన్యరీ
తిని మఱికొంద టుండు టది ధీరహితం బిపుడందు నెప్పుడై
కననగు దుష్టపద్ధతులు, కాదగు కార్యము కాకతీజ ద
వ్వని వశమో యుగానుగతి వచ్చెడి చెట్టలనమ్ము నాంగంగన్.”

తే. గీ. ఇంతనందియవేల? యే నెపుడు మన ప
లమ్మనం చెన్నియేని గలమ్ములాయెం
గాని నేటి కయోగ్యుడొక్కడును బట్టి
నట్లువిన నిష్పక్షిజేలయగున్, చెపుమ?

చ. మనుజుండు మంచికార్యమును మానుగజేసెడి ఒట్టి హనిప
చ్చు ననుచు జంకంగూడ; దొకచో నయినకొ జెడుకార్యమాని దా
న నగును మే లటంచును మనంబిడ రా “దిది శాస్త్రునోదిరం”
బని మన హుచరింపుడము హాని యిటన్ సమకూర దింతయున్.”

క. అని పలువిధముల బోధించిన నామెయు నొప్పె నంతల జిన్ని శిశువుల
కొని తల్లిదండ్రులై హెచ్చిన ప్రేమము మీఱు డెద్దజేసిరి, కడకకొ.

తే. గీ. ఎనిమిదవయేడు దాటకమునుపె యుంపన
యనము గావించి బ్రాహ్మణజనములకును
నిత్యమును గావలసినంత నిగమభాగ
మధ్యసింపంగ జేసి రయ్యార్మజాతు.

తే. గీ. అగ్ని కార్యమ్మునల్లు సంధ్యనొగివార్పు
బడికిజని లౌకికపుష్కల బతననేరూఁ

“దేవునికొప్పును నిటువంటి పిల్లవాడు
చొరకవలె” చంచుల వస్తు నెల్లరు నుతించ.

౯౨

క. ఆకారము, నైర్వృత్యము, శ్రీ కిలయును నొక్కరూపు చెంది కరణిన్
లోకోత్తర గుణగముల కాకరమై పొల్పు నయ్యుదాకం దెందున్.

౯౩

ఉ. పెద్దలయందు భక్తి మఱి పిన్నలయందు నరక్తి నేమపున్
సుద్ధులయందు సక్తి దెడసోయగమందు విక్తి యెంతయున్
హద్దు సతీకమించు కృతలందు సత్యయుఁ గల్గి యెందునున్
ముద్దునుతారపున్ గొనపు మూలభనంబు యథఁ దొప్పెనున్.

౯౪

ఉ. అంత పయన్మవచ్చుటయు నాకృతీకిన్ సమమైనదాని ర
వృంతయునేని లోటు నొకయందునులేని నుశీల బంధుతా
క్రాంతఁ గులాభిజాత ననఘమ్మగు లగ్నమునన్ వివాహమున్
సంతసమొప్పఁ జేసితి పనందని యెల్లరుఁజూచి మెచ్చుగన్.

౯౫

ఉ. నాటి నదస్యపున్ దినమునన్ వెల హెచ్చుగు నేలుజోడులున్
నూటపదాటులున్ మఱియు నూతనస్త్రములున్ వరాలు నే
పాటికలాధ్యుఁడేనియును బంచ నుదారుని తండ్రి, ద్రవ్యమున్
గోటులు నేర్చుగాక బుధకోటికి నీగతి నీయవచ్చునే.

౯౬

ఉ. అపయఁ గొంతకాలమున కాంతికిన్ పయనంబుంబ నా
యేపున నిర్వృత గలిపి యింపులు సొంపులుఁగుల్కు దంపతుల్
గాఁపుర మాచరించుగతి గాంచి కుతూహల మంది “పీరికిన్
బూఁపలు గల్గఁగా వలయుఁబో” యని నెమ్మది నెంచుచుండగన్.

౯౭

మ. తనకుం గాలము చేరువొటయును నాతం దంత నాత్మీయమా
ఘనపుణ్యమున నాత్మనామధరు లోకంబైన కైలాసమున్
గననెగెన్ దదనంతరంబునను దత్కాలోచితంబుల్ కగ్ని
మృగ గావించి యుదారుఁడెంతయును సొమ్మున్ వెచ్చఁబెట్టెన్ వెనక్.

౯౮

చ. విదళ నొకింతకాలము వివేకులు మెచ్చెడి సత్ప్రవర్తనం
బొడవగఁ “దండ్రీకన్న నితఁడొక్కటలోగఁ” డటన్న భ్యాతీకిన్
గురురయి తల్లిగారి కనుకూలుఁడునై సతికిం గుతూహలా
చ్చదుఁడయి జాగరూపఁడయి సంస్కరఁ జక్కఁగఁబెట్టె నొప్పుగన్.

౯౯

సీ. అగ్రహారమునుండి యరుదెంచు రైతులఁ గని వారి కష్టసుఖము లడుగు నడిగి వారలు నెప్పు నాయాయు నఁగతుల్ విని శిస్తులోఁ గొంత వినిచిపెట్టుఁ బెట్టి యింకను గనిపెట్టఁగానలినఁ బెట్టుఁబడికిఁ గొంత విత్తమిచ్చు నిచ్చి యయ్యై పంట పచ్చు కారున నొండొరులను బంపక తాన రూఢి నరుగు

తే. గీ. సరిగి దాదాపు భూము లేమైన నమ్మ
కమునకరుదేరఁ దప్పక క్రియమొనర్చు
నిచ్చు నార్జించునకలమ్మ “నిచ్చనికన్న
జాగరూకులు లే” రని జనులు మెచ్చు. ౧౦౦

తే. గీ. ఎవ్వరెవరికిఁ దండిరి యేయేవిధమున
వార్షికములిచ్చుదాఁ బ్రతిపత్సరంబు
మఱియు నెవ్వరి నేరీతి మనుచు నితఁడు
నంతకెక్కుడుగాఁ జూచు నన్నియెడల. ౧౦౧

మ. వ్యవహారమును జక్కఁబెట్టుకొను, భృత్యవ్రాతముక బోయి, న
భ్యవహారమొనరింపఁ డెన్నఁడును దేవార్చావిహీనముగా
నవముల్ నేసెడివారికిచ్చు, మఱియుక సత్యములంగల్గు లో
పవిధుల్ దీర్చు, బుర్రాణముక విను మదప్రాగ్భరదూరాత్ముడై. ౧౦౨

కా. “ విశ్వర్యమృధికమ్ము గల్గియును గర్వాంధత్వముక లేక యీ
విశ్వమెల్ల సుతింపముక బ్రవరుఁ డావిరూఢతనస్కీర్తియై
శశ్వత్కర్మవిధాతయై నెగడఁ దత్సామ్య మ్ముదారుండు దా
విశ్వాసమ్మునఁ గైకొనంగలఁడు ” నా వేత్తుత్వపర్యాప్తఁడై. ౧౦౩

చ. మెలఁగెడి యయ్యదారునకు మేటిగఁ జిన్నతనమ్మునుండి యిం
పులు గులుకంగఁ బాడునెడఁ బూరుషులైన వెలందులైన మి
క్కిలిగను నాదరించు టది కేవలముక సహజప్రచారమై
యలవడి యంతకంత కది యంతునుబంతును లేక వర్ధిలెక. ౧౦౪

సీ. “బెంగుసూరున నుండు భీమసానికొమార్త వీణలో నెంతేని జాణ” యనుచు
“మచిలీపురమునఁ బెమ్మా సానిమనుమరా లభినయమ్మునఁ గడునధిక” యనుచు
“గర్జూలిలోన వెంకాసాని చెలియలు సాహిత్యమున మేటిపతుర” యనుచు
“బళ్ళారిలోనఁ బాపాసాని ఛదరంగమున జూదమునఁ బేరుగేసిన” యనుచు.

గీ. “కామశాస్త్రప్రసంగము గాత్రప్రసంగము
చెన్నప్రసంగములకు వన్నెచిన్నె” అనుచు
దత్తమ నాభానరసింహు లాతని నమింప
మునఁ జొగడుచుండు గానంపువలెఁగఁ దెలిసి.

౧౦౬

చ. వినివని నాఁడునాఁటికిని నెట్టి కిరమునకెక్కి యేడియో
పని నెవఁడని వాండు గలపట్టణములో గలనూహనేయో, నం
తన “నననేల యియ్యెడకె తాఁ దెలిపించిన రాలె” యంచు నె
మ్మననున నెంచు “నట్లయిన మాత కనిష్ట” మటించు లోగఁగుకొ.

౧౦౭

మ. అతఁడీతని గానమందు ఘనమా నానక్తి పిపింప చా
త్మ తడియంబుగ బానికై యధికమా దృశ్యము నెచ్చించుచుకొ
గుతుక మెప్పుప్పుగ నభ్యసించుచును చక్కంగల్గు కార్యములకొ
మతి పోగీయక తన్నయందుగనుచు నున్నట్లాత్మలక్షణై న క్తిలుకొ.

౧౦౮

గ ద్య.

ఇది శ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర పరీక్షితం
దైన పాశిగృహీతయందు
బ్రహ్మశాస్త్రము.

పాణిగృహీత

ద్వితీయాశ్వాసము

పుచ్చామలదీపక!

కోపాదికదూర! గానకోవిద! సుయశః

ప్రాప్త! దాతృత్వగుణ

శ్రీశ్రీ! నిత్యసయ! సీతారామా!

తే.గీ. అపరిచిత మనంతరం ఒంత నకల
కుసుమసంపత్తులకు మేలికోర్కె యగుచు
బసెగలుగు ఏంపతుల నాటి పంట యగును
నలనె నెల్లయెడల సంతాగమమ్ము.

శా. అక్కలమ్మన నాటఁ దెచ్చుచెయ్యె కార్యం బుండుటంబట్టి తా
నక్కార్థమును దల్లికిం దెలిసి యా యంగీకృతిం బొంది యె
ష్టక్కుం బాంధవ ముద్దరాల్చి దనభార్యన్ మేల్మీనొప్పించి తా
నొక్కండున్ దన భాగధేయపుర మత్స్యత్సాహపర్యపుండ్రే.

ఉ. ఆపురిలోన నాటకము లాడెడిశాలలు పెక్కులుంటు దా
నేపని కేగె నట్టిపని యెల్లను దీరినమీఁదనైన బో
నోపక నాటకమ్ములను నొప్పగఁ జూచుచు గానపుం జపుల్
గాపుర! యగుచు మెచ్చుచును బాడెడివారలఁ గూడిమాడుచున్

౪

మ. తనయూరిన్ దనయిల్లు వాకిలియు నాత్మద్రావ్యసంపత్తియున్
దనయిల్లాల్లిని దల్లినికొ దనను భృత్యవ్రాతముకొ జిత్తమం
దుననైనన్ దలపోయ కెల్లపుడు సంతోషప్రదంబైన గీ
తనినాధామృతవాణ్ణిలో మునిగి యీదన్ జొచ్చె నకాంతమున్.

౫

క. గానంపువినికి నెపమున మానము మర్యాద యనఁచు చుటి నెంచక యా
యానీచులతో వేళ్ళలపైన గృహమృతంబు నేను నహరహ మతఁడున్.

మ. ధనవంతుండట! మానవంతుండట! విద్యావంతుఁ జావాడఁ జే
ధననామిమణి వానిఁ జూచి నువ్వెలాఁ గార్తవ్యముకొనూన! పై
నను నానం జొకకొంతకాల మటు గానం నానుకొనెను య
క్రమకాంగీకరణంభనంభృతులకుం నాడయ్యె నోటాత్మకై.

నీ. “ఎత్తఁడబ్బువో నాదునుతకు నెట్లుంకితే చేయింపు లేదా? కాంక్షింప
మతిపురాతన మైనయట్టి నాయలు మేడ గాకండునా? యెందు కన్నెకైన
నీ యమాయికుఁడు మాయేణాక్షి నెనసిన మఱునాడు గొరవచ్చు మాన్యభూమి
ధనమునకేమి యీతం గొప్పకొన్నవో నారకనాకూతుఁ యెఱుగరాన్”

తే.గీ. నెట్లు పుష్పచేర్చులం రచయెడలండు
“నెవ్వఁడెగ్గవచ్చు నోచెనో యిట్టిభాగ్య
మున” కటంచు మాఁచెడి బ్రాహ్మణుని గొనవచ్చు
దిరుగు నాతఁడు మిఁకులఁ బడచుచుడి.

ఉ. మున్నటికయ్యునుకొ వయసునుర్వును మేనిహారంగు వేరపుం
జెన్నును గాంచి యెంతయును జిన్నెలు వన్నెలు పొల్పునోగవుం
గన్నెలు “పీనివంటి యెనకమ్మనఁ బొల్పెడి కోడెకాండ్రు లే,
రెన్నఁగ దేనికల్పనోకొ యిట్టి బాజంగులఁగూడు భాగ్యునుల్!

ఉ. పాడుకొలమునకొ బొడమి మైక మొసంగినవానికెల్లఁ గా
నూడిగముల్ బొనర్చుచు నయోమయ మైనమనముఁ బాల్చు నో
చెడెల పుట్టువుల్ ఫలముచెందఁగ నెక్కడనో యొకండు చే
కూడు విటాళిలోఁ గొలము గొప్పసిరుల్ గల యిట్టివాఁ డొగికొ.

నీ. గానమునం దింతకాంక్షగల్గిన వాని కేల లేకుండుఁజో యింతటిబంగు!
లేకేమి, యేలేమలీల లాతని మదియందు నచ్చెనో యెట్లు లరయకన్ము?
ముందేమొకాని యేపూవుఁబోఁడికిని నిప్పటికిఁ జిక్కినటుంచుఁ బలుకరాదు
గానాభినయము లాకాంక్షించినంతవే వ్యభిచారి యనఁబయు వలసఁడును

తే.గీ. బిల్లకీకనంతనే నుడు నెట్టులగును?
నాదగింజను నరభాగమైన గాద.

విందుమో, కందుమో! వీనివిధము నేట
రేపటను, డాంగునే? లంజెకాపురములు.”

ప. అనుచుఁ బ్రసంగించుకొను చుందురట. ఇది యిట్లులుండ,

చ. “నిను మదిఁగోరి యుంటి నిదినిక్కము నము” మటంచు నెన్నియో
తనమదికోరికల్ వృదుపదములతోడ లిఖించి యంతలో
నన తెలివొంది “యేకొలము నాతికి నియ్యది గొప్పతప్ప, గా
నను జెడఁబుట్టి రిక్కొలమునంగల యంగన లిట్టిపట్టునక.” ౧౨

ఉ. నా కితఁడే పశుండయిన నాకొలపుం గొనముల్ త్యజించి యీ
పోకడలెల్ల బోకడచి పూవిలుకాని ఋణుఱ్ఱు దీర్చుచుక
రాకలు పోకలుక మఱచి రాణిగఁ దద్వహమంద యుందు నీ
చాకలి మంగలిక దనుపు చావునకుక దుది గల్గజేయుచుక.” ౧౩

ఉ. ఈగతి నుల్కనట్టి తరశేక్షణయక, మది నుల్కి యాతనిక
లోఁగొను నట్టిమార్గమును లోఁ దలపోయని చారుగాత్రియుక,
సాగ దటంచుఁ జింతిలని చానయు నొక్కతెయేని లేదఁ లే
రాగము లేనిమాను లనురాగము గాంచరె? యొక్కపట్టునక.” ౧౪

ఉ. అం దొకనుందరాంగి జలజాక్షి యనక జనువన్నెలాఁడి తా
నెందు స్వవిద్యలందుఁ గడు నెన్నికగాంచిన యెమ్మెలాఁడి వా
నిం దనపిధి నేగుతటి నిక్కికనుంగొని లోఁగొనంగ నెం
చెం దననీచజన్మ మది క్రేష్ఠత కాకరమై చెలంగఁగక.” ౧౫

తే.గీ. ఎంచి తనమదిలోన యోజించి తనకుఁ
దగినమేటి యుపాయ మొదవమి జాణ
గానఁ దనకెంతయును వశుఁడైనయొక్క
విటునితో మంతనమునఁగా నిటులువలికె.

ఉ. కన్నెఱికమ్మ గాకనును కామ మొకించుక లేనియప్పుడే
పిన్నతనమునకొ మిగులఁ జెంకెతన మృలరారనన్న లోఁ
గొన్న విటాగ్రగణ్యుడవు కోటు లొసంగియు నాఋణుఱ్ఱు నీ
నెన్నఁడు దీర్పనేర, విటు లెవ్వతె నిన్ను గణించు? జెప్పమి. ౧౬

క. వగలా! వాణెముఁ! యే వగలాఁడికి నైనఁగాని వలపు నిలుచునే?
మగనాటికన్న హీననె? నగరే నను నాకొలమునం గలకన్నెల్?

౧౮

ఉ. పిన్నటనాట నన్నఁగొని పెంచినతల్లి బాణము దీర్చితో!
కన్నెఁజీకమ్మునాఁడు నొకకానును గొంతున గట్టనేర్పితో!
వన్నెలుఁ జిన్నెలుక గలుగ వచ్చెనె భాగ్యము? తేరికాండ! ని
న్నెన్నఁ బడేమి? నాదుమనసే కడుమెత్తని చెన్నినఁకులకొ.

౧౯

ఉ. తల్లియుఁ దల్లితల్లియును దజ్జనయిత్రియు నెన్నికొంపలో
గుల్లులుచేసి గుట్ట లిడికొన్న ధన మృది యెల్ల నల్లముం
దెల్లముగాక నీకతన మెల్లఁగ డొల్లఁగఁజొచ్చె; నింతకున
దల్లికిఁగాని పోకిళ్ళుల దా జను రోచెలి పేరుదెచ్చునే!

౨౦

శా. “అమ్మా! అంతుమగండు వీవుమను దా నావంతయన్ మల్పుఁడే
నమ్మంబోకుము రాజునైన నొరు నైనఁగాని నీచేతిలో
సొమ్ము దెట్టికనాఁడు దక్క మొగమున్ జూపెట్టకే” యంచు నే
ర్చె మ్మాయల్ చెవి నిల్లు గట్టుకొని పోరెక దల్లి నిన్నాపఁగకొ.

౨౧

ఉ. అయిన నదేమొ నీ వనిచ నావల వేలకువేలు వచ్చినన్
గాని పృథ్వాప్రయాస మిటఁ గన్నడినకొ మన మింద చచ్చు, బో
నీ నెల కొక్కరూపికయు నీ విడనెంచ విఁకెన్నినాళ్లు ని
న్నాని చరింతుఁ? దల్లియును మన్నకుటుంబముఁ దిట్టిపోయఁగకొ.

౨౨

ఉ. ఈపురిలోని మాకులమునింతులయం దొకవిద్వఁ గాదునూ.
రూపమునందు నేరుపున రూఢిగనా కెనయైన చాన నీ
వే పరికింపు మందఱును వేలకువేలు ధనమ్ము గూర్చి రే
నే పదదైతి నీకతన, నీవును రావిఁకఁ గొన్నినాళ్లుకుకొ.

తే.గీ. జనని నానంద మొనరింపఁ జాలనైతిఁ
గొలమువారలలోఁ దెదకూళ నైతి
వేలనై సరివారలఁ బోలనైతి
నేల వేయును? నీకె యిల్లాలనైతి.

చ. ఇతరకులమునం బాడమునింతులఁ దిన్నటినాఁడ తేచ్చి పెం
చి తగిన విద్వఁ బుద్ధియును శిష్యయు నొంకొకజాతిపుర్వ యిం

కృతుల నభుల్ స్వజాతి నలరించినభంగిని సానిఁ జేయ నా
సతి తమ కత్త డెంతయును సానులకుఁ దలవంపు నింపుచుకొ.

౨౨

చ. అనుచు నొకప్పుడుకొ వినిని యప్పలుకుల్ చెవి సోఁకివంత న
వృనితకు గానుఁడైన విటవల్లభుఁ డల్లన గుండె జల్లనకొ
గన లుదయించ నాచికొని కా దని యా నని పల్కునేక లో
ననుకొనె నిట్లు “నీ! పడపుటంగన లిట్టిరె యేకేనియుకొ.

౨౬

చ. ననుఁ గనికాని భోజన మొకప్పుడు న నివినికాని యగ్గూకుకొ
విన దొకవేళైన నను వీడి యెఱుంగదు గర్వ మన్న చూ
టన వినరాదు దీనిస్మాదయం దిపు డెంతటిఁగోన మాతొ, “ఁగో
వనితల పేర్చి కల్ల” యనువార్త లనత్యము తెట్టులొ భువికొ?

చ. జనని యొనర్చు భోధములచందము వాఁ దలకెక్కి యుండునా?
తన చెలికత్తియల్ సలుపుతంత్రము లాత్మఁ గలంచి యుండునా?
ననుఁ దలదాటు నింక నొకనాయకునికొ దగియించి యుండునా?
కనికర మితలేక యిటు కాకులు ప్రేలుట లేమిహేతువో!

౨౮

చ. తన పసిప్రాయమందు విటు చైవముగాఁ గనునవ్వెలందియే
చనఁ జన మోటువాటి యొకచందమునకొ గనుఁ, జుల్కుఁజూచు, లొం
గిన కొలదికొ మఱింత పణకించుచు, నేపకుకన్న హీనుఁగాఁ
గను నిది తుచ్చజాతులకుఁగాక మహాకృణఁటఁ గల్గ నేర్చునే”

౩౦

వ. అని యచ్చెలి నుద్దేశించి.

తే.గీ. అడిగినను వచ్చు దృశ్యము లడుగకున్న
రాకపోవునె? మర్యాద రాదుగాని
మగున! “యేడ్చినదానికి మగఁడువచ్చి
యేకులాడికిన దానికి రాకపోడు.”

తే.గీ. మొదలఁ దా నెంతచేసినఁ గుదకునొక్క
మాటతో నదియెల్లను మట్టుపడును
వినవె? యీసామెతను నీవు పనజనయన!
“నూలునోములు అంక్కుతోఁ దీటిపోవె”

౩౧

చ. ధన మనుమాట వేళ్ళయనుదానికీ వోడన నీవవోలె నుం
డినయదియే నయంబుగ గడింపవలెన్ నమయమ్ముచూచి, యీ
నినయపు డాపు పాలిడచె? నీటి నొసంగివె నర్చ కాలమం
దున జలదమ్ము? లింత మది వోడని దానికీ శేష్ప నేటికన్? 31

క. అన జలజాక్షీయు మోమున నునునగవు కెలంగ “నే యనుంగుఁడొకఁగా!
నిను ధన మిమ్మునుటకు పట్టినె! యెక్కడకెట్టు? ఇది యెఱంగింపు మొగిక్.

ప. ఇట్టిపట్టునఁ గృష్ణునకు నొక గొల్లచేడియ చెప్పిన సమాధానమ్ము గల దా
కర్ణింపుము.

మ. జనన మృదిగఁ బొట్టనించితివిగా చార్యమై కార్యముగా!
ధన మొక్కింతయు నీయకే వ్రజసతీదాంపత్యముల్ గొన్న నీ
జననంబుల్ పదికొటు లీబుణము దీర్చ న్నేర్చునే? యట్టి నీ
కును నేమున్నది? యేమొనంగెడ? వహా! గోపాలచూడామణీ.” 32

ప. అని యాజలజాక్షీ యతనికొ గొంతబుజ్జగించి మఱయును.

మత్తకోకిల. “గాన మకొ మిషచేతఁ గొందఱు గన్నెలకొ వలపించి యా
పైని నాట్లమటంచుఁ గొందఱు బాలలకొ గికురిందియుకొ
నూనబాణకళాప్రక్షిణతఁ జూపి కొందఱు బోధింపలకొ
మానభంగ మొనర్చు నీవును మా కొనంగెడి దేమిటో! 33

ఉ. కావున నిన్ను నేను ధనకాంక్ష మెయికొ జననాటనుండియుకొ
బూనిలుకానిముచ్చటలఁ బొందగలే దిది నిక్కువంబు, నే
నేవిధివైన జన్మ మిది యెంతకు నుండునో యంతవట్టు నీ
తో విడకుండుటే నిజము తొంబదివిన్నము లిందు వచ్చినకొ. 34

క. మనచెలిమికి భంగ మొందును గల్గకయుండునట్టి తోవను ద్రవ్యం
బును నార్జింపఁగవలె; నేమన, ద్రవ్యము లేమి నెట్టులగుఁ బోషణములో?

ఆ.నె. “కూరుచుండి తినిన గుళ్లగోపురములు
నాట”; వెన్ని నాళ్ల కగును నింట
సున్నద్రవ్య? మింక నొండొక్క సదుపాయ
మెద్దియేని జూచుటే హితంబు.

క. ధన మెంత నీవొసంగినగొన, నది యేమంటివేని, గూఢమృగు వ
స్తనగల్గె ప్రియునిచై మన మెనసినగత నుంచుకొనిన నెనయుదు వింటే.

ఉ. ఎంతధన మ్మొసంగినను నెన్నిదగల్ మెయినిండ వైచినక
గాంతుఁ డొకండు వేటొకఁడు గావలె నిష్ఠుఁడు రోవెలంది కీ
యింతుల మర్మకర్మము లొకింత యెఱుంగ రహా! జమీనుదా
ర్లంతిపురములం నిడుదు రందును మానవు మాప్రపరైనల్.

౪౨

తే.గీ. అభినయమటంచునో గానమనియె వైద్య
మనియె మఱియెద్దియోమిష యనువుపఱచి
తనకుఁ బ్రియుఁడగువాని నంతఃపురమున
కళ్యాణమున రప్పింతు రబ్జముఖులు.

౪౩

క. అది యేమికర్మమో! తొంబదిలక్ష లాసంగేసేని మదనుండేనిన్
గురురెదు మన మిక్కాంతల కద నెఱిగినయట్టి విటునియందుం బోలెక.

మ. ఇదియే నిక్కముగాకయున్న విను మీ వీయూరనేకాదు తొం
బదియూళ్లక గనుఁగొమ్ము ద్రవ్యమహితుల్ మాజాతి పూఁబోలులక
బదిల వక్కాగతి నుంచుకొంటయును నవ్వద్వాత్తు లింకొక్కనిక
గదికిక మాత్రక నంపి తెచ్చుకొనుటే గన్నట్టు నీ కల్లెడక.

౪౪

ఉ. కొండలునెఱ్ఱు లయ్యెడలఁ గొండొకనూనిసి ద్వారమందుఁ గా
పుం దగువీత మిచ్చి యిడిపోదురు; వాని కొకింత యిచ్చినక
జంపనగంధికిక విటునిఁ జయ్యన వాఁ డొనఁగూర్చు; గొన్నిచో
ట్లం దగ వాఁడె యా విటుఁడు; లంజెలనైజము లెన్న నేటికిక.

౪౫

ఉ. నవ్వువుగాని నీకు నొకనాతి చమత్కృతి చెప్పుదాన మా
యిమ్మున కావలకగల మృగేక్షణ నాథుఁడు శయ్య నుండఁగా
నవ్వుకఁచెల్ల! యింకొకని నచ్చటనే రతిఁ దేల్చె; నిద్ర వోఁ
డవృహితుండు దీపమును నాజుదు కాంతల కెంత లిప్పనుల్.

౪౬

చ. ఒక వెలచానలేయనుచు నూహయెనర్పకు స్త్రీలజాతికే
మకరము మాయ, యందు నెలనుందరు లిందులకై జనించుటకై
బ్రకిటనకెక్కెనేనియును బాధయు నంతగలేమిఁ జేతు రి
ట్టి కుటిలకృత్యముల్ విటు నటంపగఁ జేతురు కీలుబొమ్మగక.

౪౭

ఉ. నావుడు నాతో దీట్టులను నాతిలో! పిన్నటినాటనుండి మో
లోవలయుల్ సానార్లు పలుకోలెలు నేను నెఱుంగవాడ నీ
వేవిధి బోధచేసెదవో యేర్పడఁ జెప్పఁడు దీర్ఘ మాగతం
పొడల, నద్ది యెట్టిదియునైనఁ బొనర్చెద శంకఁ బక్కచుక్క.” ౪౯

క. అన జలజాక్షియుఁ మఁమునఁ దనకోరిక నెల్లనని ముదం బందుచు నే
ర్పున నిట్టులనియె దాని కనన నేమిట నన్విధాత లిలెక ఒకే! ౫౦

చ. “అరసితిఁగాదె! నీ వలయుదారుని, నాతఁడు మేటిసంపదక
ధరణిపునంతవాడట! యదారత నామమె చెప్పఁచుండ నొం
డొరులు వచింపనేల? యతఁ డొక్కొకనాఁ డొకనాతియింటి వే
గి రహిని గానముకొ విసెనీ కీలప నీవు నెఱుంగ మందువే. ౫౧

తే. గీ. ఇప్పటికి దేనియందు నయ్యెమ్మెకాని
మది లగింపమి నిక్కువం బదియు నొక్క
నిముసమున నేను లోఁగొందు నీకునాకు
దగినదగ్గవృమ్ము నార్జింతు దానఁజేసి. ౫౨

క. కావున నాతనితోఁ జన వేవిధముననైనఁ జేసి యియ్యెడ కతనికొ
రావింపుము తక్కినదని నీ వేమియుఁ జేయవలదు నేనయెఱుంగుదుకొ. ౫౩

ఆ. వె. అలనితగలు గాంచి యామీద నీమీది
పెన్మి విడుతు నంచు భీతి నీకు
లేళమైన వలదు లేచాఁదామనునఁ దగు
ల్కొన్నవాని విడుచుగోలఁగలదె!

చ. అతఁ డొకవేళ నన్నుఁ చన యంతిపురమున నుండఁజేసి భృ
త్యతతులఁ గాపుకెట్టినను దప్పక నాదగు నేర్పకల్మీ నీ
కుతుకము నెట్టులేని నమకూర్చెద వేయనునేల? వాని “నా
ప్పితి” ననిపించెదక వలపుఁ బెంచి క్రమమ్ముగ నీదురాకకుకొ.” ౫౪

క. అనవుడు నాతఁడు తనదు వదన మిందుకఁ జేసికొనియు ధన మీలేమికొ
దన కది యాగతికికొ నొక్కనఁ గక్కదొంచు నేని కీ లెఱిగి యొగి. ౫౫

ఆ. వె. అది యక్కత్యమగుట నాత్మ నెఱింగియు
దానివలన గలుగు తగులు తగ్గిష్ట

కొనంగలేక “వల్లె” యని యొప్పుకొనియె నే
వనికీ దుచ్చువెటలు పాలుపడరు!

౫౭

తే. గీ. రాణి నొరలగుచ్చ మున్ను భక్తానినృపతి
తననతికి దాన మాతయై చనియె నలుడు
కురు గవయఁ జాండుఁ డిడె నాజ్ఞభార్య, కంత
కన్న ఘనుడెనె? యిది భార్య గాయ నాట.

౫౮

క. అవి మనము సమాధానంబును బొందంగఁ జేసికొని నుముఖుడై మెలమె
ల్లనఁ జని యొకదినమున నిట్లనియె సుదారుఁ గని మైత్రియలవడుకతనకా. గీ

మ. “తమ రీయూరికి వచ్చుకార్యమది సాంతం బాయెనే? యేవిశే
షము లీపత్తనమందుఁ గాంచిరి? వానమ్మిచ్చటకా మీకు సా
శ్వముగా నున్నదియే! యిటకా దమరు నింకన్ గొన్ని నాళ్లుందురే?
తమ రేగకా మచుబోటి మిక్కిలకుఁ జింత తప్పఁగా శక్యమే.

౬౦

కా. గానమ్మకా వినుచుంటి రొంగద! నమగ్గిపల్లె యద్దాన నే
మీనాక్షివణి కొప్పు? నాట్యముననేమి యన్యమందేమి యే
యేవాళికముఖుల నుతింపఁ దగువా రివీట! మీతీటిలో
సీనాట్యాభినయాదికమ్మలకు హాయికా జెందువా రుందురే?”

౬౧

చ. ఆనవుడు “దానమందుఁ గల రంగన లయ్యెడ నెందఁ తెందఁతో
యనుకృత్తికైన తే దభినయమ్మున కొక్కలై మాపురమ్మునం
దున నన నేల, చేతమని దుర్గతిభాజన; మొక్కదీనికే
వీనికియెకాని యియ్యెడ వేవేకిని గవ్వడ దందు నెందునకా.

౬౨

క. నెలనుండి యెందఁ తెందఁతో యెలనాఁగలఁ జూచుచుంటి నించుక గానం
బలవడుటె కాని యభినయ మెలయదు మాదేశ మిదియు నొక్కటె తలవకా.

క. వినీయుంటిఁ బ్రసంగముఁగమున మును నీకుట్టిణమున ముగుద యొకలై చ
క్కనిరీతి నభినయమ్మునఁ బనినేయు నటంచు దాని వలయుకా జూడకా.

తే. గీ. దాని వామము వణుచితిఁగాని యంత
నుపగ్గిసిద్ధకుఁ జేరేల? సాగసునకును
వదియె తగినదియట, యిండుకంత కవన
ములునట, ధేమంతసిజమె యాయుంకములను?

౬౩

క. మారపుఁ గొండలు నునుపను తీర్చో మఱియేమొ యానతికి నభినయమం
దేరాములు సరిరారని, శేరు గలదు దానికనటఁ దెచ్చగ ననుడుకా.

క. విని వెదకఁ బోవు తీవ్వియ దన కాళ్ళకుఁ దగికిన ట్లొడలు సంతోష
మును గని యది యొక్కటయే చను నీ పులిలోని సానియాతికిఁ దొడవై.

తే.గీ. అందమునకిక్క మరెచుడలందు కెక్క
యల్లెనయపుదీపి వడివయనముఁకీ
గానమునపీఠ మేల్కొననానజాణ
సంపదకుమేటి దాని తేచాన సాటి?

క. చిన్న పుట్టినుండియు నక్కన్నియ నెఱుఁగుదును శేను గలికి లఁగఁగఁ
తెన్నగు నెఱ్ఱమున కొక వన్నెయిదుకొ మృదులవధుఁగచనపురచునల్.

తే.గీ. బాల్కమాను మెట్టి మెడఁబట్టి కైటఁగొట్టి
యోవనమరా భయమున ననఁగఁజెలికి
చనులు చంకలదూతెను గనులు చెవుల
దూతె నడు మెఱుకెగనో నోచ వహనా!

సీ. ఘనమేఱఁగ నొక్కమాటు చూచిన గండ్లొల్లకైనను గండ్లజల జవించుఁ
జనపుమీఱఁగ నొక్కసారి ముట్టిన నుక్కుకంబాలకును బులకలు పొసంగుఁ
గులుకును నొకసారి పలుకరించినఁ బిచ్చవానికైనను గచ్చ వడలిపోవుఁ
బదనుగా నొకమాటు భావమృతూచింప జన్మకైనను బుట్టు కిమ్మ జెవులు

తే.గీ. మురువుమరిసిన ముద్దులు మాటగట్టుఁ
బలుకువలికినఁ దేనెలవాన గురియు
నవునవ్విన నోట రత్నాలు రాలు
కలితలావణ్యపేటి యక్కాముఘోటి.

30

సీ. విబోధకవతి గల్గిగుబ్బదోయినఁ జూడ మతిమాలి జలిమలు యతియు రతికి
ఉరురాజముఖి కంటఁబడి దానిజడఁజూడ జడదారి పెడదారి జనఁగఁ దివురు
కన్నెమిన్న తెడంగుకన్న సన్నలుగన్నఁ గన్న వాడును చాత్రి నున్నతేయుఁ
గల్గిముద్దులుగుల్క చిల్కచల్కలకుక్క పల్కరింపఁగఁజూచుఁ గల్గియైన

తే.గీ. నొంటిపాటునఁ జెలి కడనుండేనేన
దత్తరమున వేదాంతి మెత్తవడును

జెలికీరమ్ము కొకపది చే స్పృశింపఁ
బుం స్వ మొదవింపఁజేయు నపుంసకునకు.

20

ఉ. చామనచామనమునకు మిగులఁ జక్కనిచక్కప లేడిగూఢుల
క్యామునీ సైవనఁకొ విక్రమ గల్పనఁజేకాడి సోయగమ్ము లీ
లామధురొత్తిచాతురి కలాకలనమ్ము బెడంగుఁ బ్రాయమునకు
మోము వొయారమునకు భువనమోహనమై తగు నవ్వలందికికొ.

23

తే.గీ. జేరు జలజాక్షి యది నేతివీణకాయ
గాదు జలజమ్ములను దెచ్చి కమలనూతి
తాపడమునేయు శిల్పివిధమ్ము దోఁచ
నతికె మోమున ననుటొక్క యక్కజంబె."

24

తే.గీ. అన నుదారుండు లల్లు "నీ యక్షరములె
మున్ను నేవిన్న యవియు నక్కన్నె కడకు
మనము పోవచ్చునో? దాని ఘనుఁడెవఁడును
బెట్టికొనియొండఁదో? వాని కట్టులేదో?"

చ. అన నతఁ డిట్లువల్కు "నది యాకొలమందునఁ బుట్టదగ్గజ
వ్వని యని యెంచఁబోకుండు ధ్రువమ్ముగఁ బూరుకుతోటలోని చంద
దనలతయునొ గలంజపువనమ్మున నాతులనీమతల్లి, దా
ని నడతచందమున వినుతు నెక్కము మీమన మక్కజంబడకొ.

25

ఉ. కన్నెటిక మొక్కానొకఁడు కైకొనె వాని యదృష్ట మెట్టిదో
చెన్నఁటివాదుతప్ప నలచేడియ యెవ్వరొ వాఁడెఱుంగఁ; దా
చిన్నియొయారి యాపయిని నీ! యని యెందులకో విరక్తి లోఁ
గొన్నదివోలె కైకొనదు కోటు లొసంగెడివాఁడు వచ్చినకొ.

26

ఉ. దానికె బ్రాయ మియ్యెడల దగ్గఱదగ్గఱ నిర్వచేఁడు. లే
మానిని యుండు నిట్టిక్రియ మానవలోకమునందుఁ? దన్మనం
బేనరసాభసూనుపయి నేర్పడియుండెనో? యెందుకోన మీ
మానము తాల్చెనో? యెరులమాచన మేగలిఁ గాననయ్యెడికొ.

27

సీ. ప్రార్థనరీతిగాఁ బద్యమ్ములనువానినీ "వాయుమీ బా" బందుఁ బంపువారు
యుత్తరమ్మును వ్రాయకుండి యెచ్చటనైనఁ గనుపట్టఁ "గడ్డులే" దనెడివారు

లేనిపోనిపని గల్పించుక యింటిచుట్టును బడి తిరుగాడి చసేడివారు
అంగీకరింప లేదనెడి కోపముచేత గోడకు గాకితాల్ గొట్టువారు.

తే.గీ.- ఇంటిపై బెడ్డలను నైచి యేగువారు
గొట్టినలెనంచు లోలోన నోలుగువారు.
నై తునకు దానిపొందు చామంచలేక
విసివి వచలిరి యాబోలి వీటినిములు.

౭౯

మ. ఎవనికొ ధన్యుని కేయసున్నదియో, తానెవ్వని తారుణ్యముకొ
గవివస్థ్యం చొసరింపనున్నదియో, యే కాంతాశిరోరత్నముకొ
నవతాతై యుడికింపనున్నదియో, యేసారజ్ఞ సుసారసా
రవిహీనత్వము వాపనున్నదియో! సేరంబోల దూహించుగకొ.”

౮౦

క. అనవుడు “దాద్యశగుణగణ ఖనిఁ గనుఁగొనుటయును గొంత గణనీయమె నె
నెనునెంట నెప్పుడేనియుఁ జనుడెంచెదఁ దెల్పు తగిన సమయ” మ్మనుడుకొ.”

౮౧

క. “కనుఁగొని తెల్పెద” నని యా జనఁబఁచుకొ డరికి; దాని చక్కదనము నె
మ్మనమున నాటుకతన నూతనమాంద్య మ్మయుదారు దరి కయడెచెకొ.”

౮౨

క. దానియిటు సేరిన ట్లదానికొ గనుఁగొనినయట్లు దానిచతురతకొ
దా నోడినట్లు మనమున దానింగను దానినెంచు దాని నుతించుకొ.”

౮౩

తే. గీ. మునుపు వినినప్పుడే కొంత మొలకగనిన
వాని యసురాగవృక్ష వివ్యానికతన
నిపుడు తిరిగియు వింటచే నెదిగి వింత
సరణి నొక్కింత శాఖోపశాఖ లలమె.

౮౪

మ. అట్టియెడ నింతకుమున్ను జలభాషీ గుటిచి పశ్రంసించిన పంచకున కొక్కింత
తరువునగు మఱియొక్క విలుం డిట్లను.

౮౫

తే. గీ. “ఎవనితో నెవ్వఁడేనిఁ దన్నించుకంత
యడుగకున్నపు మంచియే యగునుగాక
చెట్టయగుఁగాక తనయంతఁజెప్పదొడఁగ
నానికన్న నుచేతయెద్దైనఁ గలఁడె?

క. అయినను మీ శ్రేయస్సు ప్రధానముగాఁ గోరి మీదుతలఁ పెక్కంగా
నా నేర్చినంతలో మీ కేనొక సంగతిని జెప్ప నెంచితినిజాడీ. ౮౭

క. విటవ ర్తనలోఁ జిన్న ప్పటినుండియుఁ దిరిగి దానఁ బడుపాటుల నొ
క్కటియును దక్కక యెఱిగిన పటుమతి నని నన్నెఱుంగవలయును మీరలో.

క. విధవల సేకులు గల రా విధవలో నధమయైన వేశ్యఁ దగులు దు
ర్విధము గలవాఁడె మొదలిటి విధవ మదీయానుభవము విని చెదఁజూడీ!. ౮౯

క. ప్తేమ మొకించుక లేకయె కామముగల వనితవలెనె కాసునకై తా
నొమునుతు నైక గూడెడి సామాన్యం గూడువాని జన్మము ఘనమే! ౯౦

లే. గీ. ఇహపరమ్యుల నెఱుంగని హీనమతులు
కష్టసుఖముల నెఱుంగని కఠినమతులు
మానమర్యాదలెఱుంగని మందమతులు
తక్క వెలవెలదుల పొందు దలఁపరెందు.

ఉ. దండుగ్రహమాది నిజధర్మములు విడనాడి బోగవుక
ముండలతోడఁ బోవుటకు బుద్ధిని బ్రేరణ చేయుచున్న యా
రండలకొడ్డు దానికి సరాసరిగా ధనమియకున్న బ్ర
హ్మాండము మునిపోయినటు లాపయి నేడ్చును నర్వశాన్యఁడై.

అ. వె. ఉండఁ గొంపలేక, పండఁ బానుపులేక
ముండకిచ్చుటకును ముడుపు లేక
మొండితనముపూని దండివార ముటించు
బండవిటులు దిరుగుచుండఁ గనమె!

కా. వేసారుల్ పచరించినక మనము తృప్తి జెందఁగాఁ బోదు, ప్య
త్యాసమ్మల్ ప్రబలించు, బుద్ధి చెడు, నాయాసమ్మ మెంతోను, వి
శ్వాసమ్మక జెడిపోవుఁ, గోప మొదవుక, వాంఛల్ తుదల్ ముట్ట; ఏ
స్త్రిసాంగత్యముకన్న బాడుపని వేతేలేదు చర్చింపఁగక ౯౪

కా. వైకుంఠమయి శంభులోకమయి దేవజ్యేష్ఠునావాసమై
నాశంబై సరలోకమై నరకమై యానాటికిఁ దోచునీ.

రాకాచంద్రముఖీ సమాగమమునక బ్రాజ్ఞేతరుల్ వోలెను
శ్లోకుల్ పండితులుక భ్రమింతు రిది యిత్తుపాయ మూహింపఁగన్. ౯౫

తే. గీ. మొదల సంసారమే కడుమోహమయము
గాన దానికె యొప్పు రఖండమతులు
దానిలో లంకెపలని యందైన నులుము
చెప్పనా! శత్రునకును నీచేటు పలచు.

క. తలిదండ్రులు మోదింతురొ! కులమునను బ్రతిష్ఠగలదో? కులకామిని లో
నలమటు గాంచదో? యేమిటఁ గలుగుకొ సౌఖ్యమ్ము లంకెకాపురమందుకొ?.

క. తనువుచెడు మానమహంగుక ధనముడుగుక కుచికి దనకు దవ్యగుఁ బాన
మ్మును నబ్బు జూద మెనయుకొ ధనకాంతలు సేర్పనట్టి తవ్వలు గలవే?.

క. 'మనతలన పుట్టెనే? యిప్పును' లని యొకవేళ మీరు పరీక్షింతురు, కై
కొనవలె నటులేనియుఁ దాఁ దనకన్నకొ జిన్నదానిఁ దగియెడిదానికొ.

క. "వచ్చియు రాని కుచమ్ములు వచ్చియు రానట్టి ముద్దుబాటర పలుకుతో
మొచ్చగు మోదమునిప్పును" నచ్చును రసికులకు నవియే నవనవగరిమన్.

క. ఒఱఁగిన చనుఁగవ గలిగిన తరుణిం గవగూడుకన్నఁ దఱచై కడుఁ గిరి
క్కిరిసిన చనుఁగవ గలిగిన తరుణుల పదతాడనము శతగుణము మెఱుంగొ.

ఉ. గిల్లినఁ బాలుగారు కలికికొ గవగూడిన సౌఖ్యముమ్ముఁ గా
కెల్ల విటాగ్రగణ్యులును నెల్లరతత్రుఱ చేసినట్టి యా
యల్లరిబోటిఁ గూడ మఖమమ్మునె! మాటలతేలు దక్క మీ
యుల్లమునందుఁ జూచికొనుఁ దూరకవాఁగెడివాడఁ గాఁజాడీ. ౧౦౨

ఉ. పున్నమనాటి చందురుని పోడిమి మంచిది గా దటంచు నే
నెన్నఁడుగాని కల్పనిక నేమన, వద్ది కృమకృమమ్ముగా
నన్నగిలుకొ; ద్వితీయ నగు చందురుఁ డన్నఁ! గ్రమక్రమమ్ముగా
నున్నది యెందు భేద మిదియొక్కటి ప్రాధకును న్నవోధకుకొ. ౧౦౩

తే. గీ. అందులో మీర లెద్దానిపొందు నేయ
సెంచుచుంటిరా యదియు మీకేడుగాదు

దానికిం గూర్చి వాడిట్లు దారి వేసె
బోటి యద్ది యిత్వాకులవాటి దపుర!

౧౦౪

తే.గీ. ఇపుడు మీతోడఁజెప్పిన యీపృబుధుఁ
డెలమి నివ్వన్మెలాడికి నుపుమగఁడు
వేరుగుచ్చంగనేల? యాయూర దీనిఁ
జూడకున్నట్టివార తెచ్చోట లేరు.

౧౦౫

క. భనవాంఛలేకయే యివ్వనితామణి యీడు పచ్చవలకే విటులకొ
గని పిల్చి కూడఁజొచ్చెను దన కొలమున కన్నెల్లెల దను నవ్వంగక. ౧౦౬

ఆ.నె. “మాఱుమనువు దానిఁజేరంగఁదీసిన
మొదటిమగని సోదె మొదలుపెట్టె”
నన్నరీతి నిది రసాభాస మందును
నెక్కుడనుచు మీర లెఱుంగవలయు.

౧౦౭

క. చాతుర్మాస్యలలో యతు లేతీరున బొంకెదరొ యదే తీరున వే
శ్యాతేరుణులు వయసు గడుకొ దాతురు తలక్రిందుచూడఁడగు నట నిచటక.

ఆ.నె. తనకుఁ బెద్దయైన తరుణితోఁ గూడుట
యాయు వణఁగఁజేయు టట్టులుండ
“దాని కేటి వీనితగు! లేడకే!” డంచు
నగుదు రెల్లవారు నగడుచేసి.

౧౦౮

తే.గీ. కడగి “కడవంత గుమ్మడికాయ కట్ట
పీటకగు లోఁకు”వని యట్టి బోటి నొప్పు
టొప్పిదంబేనియును దీని నొప్పుబోకుఁ
డింతకన్నను జపలురా లెందులేదు.”

౧౦౯

క. అన నరెడిట్లును “నేమములును గలవే” చెప్పవచ్చు లోబడియెడి యు
జ్జనములు దొరకరుగ వేశ్యా జనులకుఁ గలదొనఁగు లితరజనులకు లేవే. ౧౧౦

తే.గీ. జేనియందైన ననుభూతి దీటుపడవ
దాని నిరసించువాడంత జ్ఞానిగాఁడు
మొట్టమొదటన నిరసించు నట్టివాని
నెన్నఁగాఁడగు వారలనున్న జగతి.

౧౧౧

క. అనిపలక నాతఁ డంతటఁ జనియె నుదామఁ జలులొనఁ జర్చించె “నాకం
డనుమోదించిన వస్తువు జనుఁ డింకొకఁ డొప్పు నీదియ నహజం బెందుకొ.

క. చందురుకాంతిం గని లో నెందటు సంతోష మొందె యెప్పుడలను? దా
మందునె పంకజములు? జగముఁబటికికొ ముద యెప్పుడునె లేడెందుకొ. ౧౧౪

ఉ. దాని ప్రియమైనకొ గుఱివి తప్పయు నాతఁడు సచ్చతెప్ప న
డేనలునైన నయ్యతివ యేలికొనకొ గమకింప దన్న మా
టే నిజ, మక్కతమ్మునన యీతని కాతరుణీపతంసమం
దూనె ననూయ నిక్కమది; యొక్కఁడు సెప్పెడిబుద్ధు లొప్పునే? ౧౧౫

ఆ. వె. దాని వినినదాడి తస్మయంబయి చిత్త
వృత్తి విస్మృతాన్యవృత్త మయ్యెఁ
గనిన యప్పు డేమి గానున్నదో
బుద్ధి కర్మ మనుసరింపఁగాదె! యెందు.

నీ. కాంతలతోఁ బొందఁగారామి నిక్కమా! యటలైన నేల పెండ్లాడవలయు?
అన్యకాంతలఁ గూడు టనుచితంబందుమా! యటలైన నిదియుఁగా దన్యకాంత
వెలయాండ్రఁజెల్పి తప్పదహానటందుమా! యటలైన వీండ్రెందు కపనియందు?
నత్కుఁగినులకు నాచారంబు గా దందుమా! యింతలోన నేహాఁ గులమ్ము?

తే. గీ. కలియుగమ్మున నీరీతి కట్టుఁబాటు
గాని మున్ను శకుంఠల గాదె? వేశ్య
యాపె గొన్న దుష్కంతున కందునిందు
నేమి లోపమ్ము గల్గె? సిందేటిశంక?

చ. పలువురు నొక్కచేడియకుఁ బాల్పడు టొప్పుదుగాని నేమముకొ
వెలసెడి యిట్టియుగ్మలిని వీధి మొగమ్ము గనంగ నీక తాఁ
గులనీఁబోలె నుంచుకొనఁగూడదె? దీన మతేమిలోపహాఁ?
గలిమికి నెందునుకొ ఫలముగావె, మహాన్మతభోగభాగ్యముల్?

ఉ. భోగమునందు నిచ్చలను బొందనివా రిల లేరు; దానికికొ
ద్యాగము ముఖ్య, మందులకు ద్యవ్యము గావలె; దానిలేమి న
య్యాగమవేత్త లీనుతిము నందఁగలేక స్వరీతి నెల్లరక
భోగవిహీనులకొ నలుపఁ బొత్తము లీక్రితవానిని రీనునకొ. ౧౧౬

క. ఒకని ధనమాటచేఁ బరమకాంక్షాజాక్షి సెనయవిధ మది దోసం
బింక నకలజనులకుచు చా నొకగతి ధనమగుట వేశ్య నొందందగదే.

౧౨౦

క. ధననాశన తనునాశన భునతానాశనము లిందుఁ గలుగుట భువమై
నను నెల్లదకును నయ్యవి పనుపడు ననరాదు భాగ్యవశమగుకతనక.

తే.గీ. ఎందునెనియఁ నందియ మెనయకుండ
మనుజుఁడు పగిలర్చనమ్మును గొనఁగలయుఁ
గాని దీర్ఘయోజన కొఱగాదు “సంశ
యాత్మనకీయించు” నని పెద్ద లంద్రుగాదె.

ఉ. సారవిహీనమైన భవసాగరమందుఁ గురంగలోచనల్
సారము, తెల్వి తేటలును జాణతనమ్మును నందుముఖ్యు, మీ
తీరు స్వశంత్రులైన నుదతిమణులందుఁ బొసంగు, వాం డ్రహ్మా!
జాణింపలించు మానుకొనఁ జాతురి యింకెటఁ జూడఁ గల్గెడిక.

ఆ.వె. దొసంగు లెన్నియేనిఁ బొసంగుఁగా కెందును
గలలఁ గానవిద్య కన్న లేదు;
అంగనాజనమ్మునందు రూపాజీవ
కన్న మనము దనుపుకన్నె నున్న.

చ. అదెయ్యనుఁ గాక వస్తుగుణ మారయనెంచిన బేసికెందు నె
య్యవి సహజంబో దానిఁ గనశానట, వేటొకచోట నించుమిం
చు దనకు నట్టిసంగతియె చొప్పడినక సహజప్రచారమై
యొదవమిఁ దెచ్చి పెట్టినటు లుండకమాన ద దెన్ని భంగులక.

౧౨౧

క. ఆమనిఁబొడము రసాలము తో మఱియొక ఋతువునందుఁ దొడరునదియ తా
నానాగురియ మిడఁగెను పో! నుసా నది మేనమామపోలిక యగుటక.

౧౨౨

క. ఇటు పలువిధముల యోజిం
పుట కారంభించునంత మొట్టమొదటి య
వ్విటుఁ డేగుదెంచి “యటకే
గుట లే” పని చెప్పటయు రగుల్కానుకోర్కె

తే. గీ. అందులకె సిద్ధమైయుంట నతఁడు “పల్లె”
యనియె; నంతట మఱునాఁడు నరుగుడంచె
నర్మసఖుతోడఁగూడి యన్నాతిమిన్న
సదనమునకేగె నభినయానక్తి నతఁడు.

౧౨౦

౫ ద్య.

ఇదిశ్రీ... పిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం
జైన పాణిగ్రహీతయందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

పాణిగృహీత

తృతీయాశ్వాసము

రసతరుచిరగీత

స్వరసాఽర! లక్ష్మణాగ్రజన్మగృహీతా!

గురుతరభాగ్యసమేతా!

చిరకీర్తిప్రాప్తికామ! సీతారామా!

తే. గీ. పుష్పరింపు మనంతరం బాలతాంగి

యెప్పుడును గనుమాయక యెనక మెనఁగు

తనదుదేహమ్ము శేహమ్ము దదధికమగు

సాంపుగులుక నలంకృతుల్ చొనిపి పిదప.

౨

క. తత్తదుపాంగమ్ముల నత్యుత్తమగతి నలవరించి యొక్కయెడఁ దదా

యత్తమ్ముగు చిత్తమ్మున నత్తరుణి గవాక్షనిహితమగు చూపాలయన్.

౩

తే. గీ. ఎదురుచూచుచు నున్నంత నిరువురచటి

కేగి రేగుటయును దరుణేందువదన

దవులన కాంచి కేళీనదనములోని

కంతలోఁ జనె సిగ్గున్న యబలవోలె.

౪

తే. గీ. అయ్యుదారుని నొక యుచితాననమున

నుండఁగాఁజేసి నర్మసఖుండు లోని

కరిగి “యిదియేమిపాపమో యబల! యతని

దీసికొనివచ్చినప్పు డీతీరు తగునె?”

౫

ఈ అన నా టక్కురికరిగమన యతని కీట్లను.

ఉ. దూరమునందు నున్నయెడఁ దోయజనేలైల కెంతయేని వా
గ్ధోరణి యుష్మత్తిల్లు మదిఁ గొం కొకయించుకయుకొ జనింప వా
ధీరతయుకొ గగ్ధీరయఁ దెంపును దెంపును దగ్ధకైన య
భూరువుపాము గన్గొనినఁ బోవు వదెంపటి పోహోనియుకొ. ౬

క. సమ్మెడవో, లేదో! యాతని నెక్కొగముం గనినయంతనే మనిలో నొ
ట్కుమ్మడిగ లజ్జపొడమెకొ జమ్మిన నని కదలి చుడు చేడదగులుటకొ. ౭

క. పనితనమునుండి నన్నుకొ గునుమరణహరిములఁ దిగుల్కొల్పిన నీ
దు సమాపమ్మున నితరుని దెన మొగమెటు తిక్కి నిలువఁ దేకుదగులుకొ. ౮

క. పూవురు ప్రియురొండొక్కట గలనభఁ బురుషుండు నిలువఁగలఁ దెరిసముకొ
దొలఁగింపదు; కామిను లటు నిలుచుటకుకొ దగరు రసము నీరసము నగుకొ. ౯

ప. అను నక్కలికి ప్రసంగమ్మున కడ్డుగా ననఁ జిట్లను.

క. “అతఁ డచట నే నిచట నుంట తగదు నే నెఱుంగనట్టి టక్కరితనమా?
యతివ! యిది, సిగ్గు మీజాతి రహఃబలకు నున్న యింత తేల్లం బెన్నకొ.” ౧౦

తే. గీ. అని యతందరుగుటయు నయ్యతికమిన్న
యల్లనల్లన వారుండునట్టియెడకు
నదిగి యటఁ గంట మొక్కింత యడ్డుగాఁగఁ
నోరగానిల్చి కాంచుచుండునంత. ౧౧

క. తనమది నద్దానినిఁ గనుఁగొను టెప్పుడటంచుఁ గోర్చె గుబ్బుతిలగఁ జిం
తననేయు నయ్యుదారుండు పనితబెడంగంతఁగాంచి వహ్వర! యనుచుకొ. ౧౨

తే. గీ. మెచ్చి “యిచ్చపలాక్షి నామేడనుంచ
నేర్చితినయేని నాకు వన్నెయును వాసి
కలుగు జన్వన మిది సార్థకత్వమంచుఁ
గలిమిగలుగుటకును సుంతగలుగు ఫలము. ౧౩

క. తగు కాంతతోడఁబొందుకొ దగులని మనుజునకునైన ధనధాన్యముల్
సొగసును జాణతనమును భగవద్వంచితము లధికపాపాస్పదముల్. ౧౪

ఉ. ఈతరుణిమణికొ గలసి యించుక భేదము లేక యుండఁ దా
నీతరుణుండు కామకల రెవుండు చింతనసేయుచుకొ అశ

దీతవినిోదముల్ గనుచుఁ గేవల మోదమయాత్ముడై పయ
స్నిహితికి సాగకత్వ మొదవించునొ, వాడుగదా! గృతార్థుడొ.” ౧౫

క. అని యూహనేయు దానికొ బునరాలోకన మొనర్చి మురియు ముఱియు న
వృనిత కిలసాటి లే దని తనలో నానందమందుఁ దనియు నెడందక్ష, ౧౬

తే. గీ. అట్టియెడ నర్మసఖుఁడిట్టు లను “జగాన
నభినయమ్మున నీపాటి యందకత్తై
గానఁగారాదు, గానముఁ గవనశక్తి
దానికొ దోడు దీని కేతరుణు లీడు?” ౧౭

క. ఎదుటకొ జెప్పిన నుతియని మది నమ్మదపతికిఁ దోచు మాటలిఁకేలా?
గుదిగూర్చె నన్నిసంగతు లిది తావుగ నెంచి ధాత యింపెనలారకొ.” ౧౮

క. అని జలజాక్షిం గనుగొని “ననఁబోజిరొ! సిగ్గు వారనాతికిఁ దగునే?
కనుగొన వచ్చినవారల మనమెక్కొ మెలఁగకుంట మరియాదటవే?” ౧౯

క. సిగ్గుగల వారకాంతయు సిగ్గెడలు పులాంగనయును జెడుదురు; నీవీ
యెగ్గెఱుంగ నేర విదియొక పెగ్గెయనుచు గునినె దిందుఁ బెంపుగలుగునే. ౨౦

తే. గీ. “సగముచచ్చి యంతయుఁజచ్చి జగతి గాన
హాస్యములు నేర్చికొనవలె” నందు రందు
నభినయమ్మును నట్టిద యదియుఁగల్గి
యింత సిగ్గుండఁజనునె? యో యిగురుఁబోజి. ౨౧

క. నీ తెలివితేటలకు సంగీతాభినయపున క్తికికొ గైతకుఁ బ్ర
భృతిఁ జెడఁగొట్టెగద! లోకాతీతంబైన లజ్జ యలవడి యబలా.” ౨౨

క. అనుమాటకుఁ బ్రత్యుత్తరమును జెప్పక యంతకన్న మొగ మించుక వం
చి నగుదు నా జలజాక్షి యభినయపుఁ బాండిత్య మెల్ల నెల్లడి చేసెకొ. ౨౩

తే. గీ. తెచ్చి పెట్టిన సిగ్గయ్యు ధీర యగుట
నూజ నైఖరిఁ గనఁజేసి చలదపాంగ
వీక్షణముల నొక్కింత పెల్లగొలుప
నిండుమరులెక్కి యయుఁదారుండు పులుకు. ౨౪

తే. గీ. “ఏటి కిద్దాని నీవలయించె దింక?

నీవు చెప్పిన దంతయు నిక్కమయ్యె;

‘వఱలు లంజెలలోఁ బతివ్రత, కులాంగ

నాజనముల లంజెయు’ నాఁగవినమె.

౨౫

తే. గీ. నీవు చెప్పినయట్లన యీనెలంది

యేదియోకారణమున నిక్కలమునఁ

బొడమెఁగాఁబోలు వయసునఁ బ్రోడయయ్యె

నింతబిడయ మిక్కులమున నెందుఁగలదె!

౨౬

తే. గీ. అభినయమ్మది చూచినయట్టులయ్యె;

గాన మిరీతి చక్కనికాంతి గలుగు

పలువరుస గలకలుకుల కొలయు టరుదె!

కవన మిరెంటికన్నను గవ్వమగునె?”

౨౭

క. అను నాతనిపలుకులు విని తనపై నవ్వానిమనము తగులుట నిక్కం

బని యెంచి యంతలోఁ దీఱని చింత వహించి యిటు కరమనూహించుకొ.

౨౮

ఉ. చక్కనివాడు మేటి సరసమ్మగు వర్తన మొప్పువాడు బల్

టక్కురి గానముఖ్యకలలకొ గడునేర్పరి దృశ్యవంతుఁ డ

మ్మక్క! యితండు నాకుఁ బ్రియుఁడౌట పురాకృతపుణ్య, మైననుకొ

జిక్కినపూర్వపుంబ్రియుని స్నేహము నేగతి మాననేర్చెదకొ?

౨౯

క. ఇతనికొ గాంచిన దాదిగ మతి నీరై యంతు లేనిమరులున కెరయై

నత మైన చింతబడి విస్మృతసకలం బయ్యె ముందు మెలఁగుట యెట్లో!

30

చ. ఇతని వరించి యెల్లపు డహీనసుఖమ్ముల నందుచుకొ రమో

న్నతి కధికార మూనినమనమ్మునఁ దకొ దలపెట్టనేని నకొ

మతిఁదలపోసియుకొ వినివి మాటికి దూఱియుఁ ద్రోవగాన క

చ్చుతురుఁడు కాయముకొవిడి యశ . మ్రొటువంటిది నాకుఁ గూర్చునో.

31

మ. ఎపుడో యేమగునో యటంచు మదిలో నెంచంగ నేలా! యితం

డిపుడే తా మొగ మింత చేసికొని యేదేఁ బెద్దయాపత్తు నె

త్తిపయకొ వ్రాల్చినయట్లు చింతగొనుచుకొ ధీరత్వముం బూనుటకొ

గపటానందము ప్నేకై జొప్పడుగతికొ గవ్వట్లుచున్నాడెహో.

32

సీ. ఏకర్మ మెఱుంగని యెలబ్రాహ్మమున నేను కసరికొట్టి నొకింత వినుపడయ్యె
నెఱిగియు నెఱుంగని చిటుతగుబ్బలనాటి పరుసదనానకు వెఱువడయ్యె
నెట్టికేలకు నాడుగుట్టు కైకొని వృష్ట యాడిపోసినదాని కలుగడయ్యె
నాకారణమున దనకుటుంబమున గల్గుకలహమ్ములకు భీతి గాంచడయ్యె

తే.గీ. నన్నిటికినోర్చి ననుబ్బియుగాలా లేక
దైవమో యనుబుద్ధి నెదందలంచు
చున్నవాని పృథా ద్రవ్యమన్న కార
ణమున విడనాడు నాకు జన్మమును గలదె?

33

తే.గీ. దౌత్యమంగీకరించె నాతనిగరంచె
నంతబో కియ్యెడకుంచెచ్చె జింతగలిగి
యును మదుపకారమునకు దాని నెడజేసి
యీను దిగమింగె నింతవిశ్వాసి గలడె?

34

చ. ఇటుపయి నీతనికొ మఱువకే యొకభంగిని గారవించి య
క్కిటికము చూపి నేను గలకాలము సౌఖ్యము నందజేసినకొ
గటకట! తొనెడకొ మఱుచుగాక యిదెల్లను గామియాట, నా
కెటు మఱువంగవచ్చు నిది యెన్నిభవమ్ములకైన బాలదే.

35

చ. “తనప్రియుఁ డైనవాడఁ ట్టొక్కప్పును నాతనియందు లేదఁ టే
పనయు నొనర్చువాడఁట! నెబ్బాను! ధనమున కాన చెంది య
య్యనఘుని నీచకృత్యమున కాస్పదుఁగా నొనరించె నొక్క రో
వనిత” యటన్న దుర్యశమువాయఁగ నాకు నుపాయ మున్నదే.

36

తే.గీ. పెండిలిని నాడకుండిన నుండెగాని
వార కామినియైనను వరు నొకానొ
కని వరించి తదనుగతిగా మెలంగ
వలయు ననుకట్టుబా టుండవలదె జగతి.

37

ఉ. మాలతకన్న హీన లగుమానవతులే వృధ్ధిచారవృత్తికికొ
జాలక కట్టుబాటునకు జంకుచు నొక్కొకనికొ వరించుచుకొ
గాలము పుచ్చుచుండ గణికాజనమంతకు నెంతహీనమో!
హాశతనమ్మునకొ బహుమకొ ధటుకు రోయ దొకించు కేనియాకొ,

38

తే.గీ. ఒకడు వోయినవీడ వేతొకనిఁ గట్టి
కొంట యాచార మొకకొన్ని తొలములందు
నందులోను జేగదీ యధముతులము
ధార పుచించె నీజాతి తలిరువొండ్ల.

3౯

క. అని తనచునమునఁ జింతిలు వనితామణి సారెసారె; వార విడువురుక
దనరన కనుగుణ మగునీతని డింతం గాంతు కనుముఁ చెబుచుక పశమే!

తే.గీ. ముగురు నీగతి నొందోరు మొగముగనుచు
నెడతెగని చింతయను సందర్శి మీఁదునుండఁ
దరణి యంతట వారికిఁ దరణియగుట
కో యనఁగఁ బశ్చిమాంబుధి డాయఁజనియె.

౪౦

క. అంత సుదారుం డచ్చెలి చెంత న్నిలుపోవలేక చేతోజాత
శ్రాంతికి వకుండై చనియెడి చింతక రేచుటయు నతని చెలికాఁ డనియెక.

ఉ. “గానమువొంటిమో కవనకౌశలముకొ దిలకించివారమో
మానమునందుఁ గల్గు నసమానపుఁజాతురి దక్కఁ బంకజా
తానన యించుకే నభినయంపుఁ బ్రసక్తియుఁ జూపదయ్యె మీ
రీ నలినాక్షిపై నలిగి యిక్కరణికొ జనుటెట్లు లావునుకొ!”

౪౩

ఉ. నావుడు నాతఁ డిట్టులను “నాదుమనమ్మునఁ గోప మంచు నీ
వేవగ నిశ్చయించి తిది యెక్కడిచాతురి? యింతమాత్రోనే
యావగలాడి నమ్మునె? సఖా! యొకవిద్దియఁ గాదు దీని కే
తోగ్రుల నే లతాంగి నవతుం గనఁజాలు? నెబాసు! వహ్వరే!

క. కనుగొనినమాత్రనే మనమున మోచం బుప్పతిల్లె ముహూర్తకి నీ
క్రమకాంగి కింక శ్రమమిచ్చిన దాసంజేసి మనకు జేటుగుఁజుమ్మా.

౪౫

చ. ఇదిమొద లిత్రలోదరికి నెవ్వరియొద్దను విద్దెమాపు నీ
చదశఁ దొలంగజేయ నుమచావుడు యత్న మెనర్చుఁగాక! యి
మ్ముదవతి సిగ్గునం దిటులు మత్తెడుమనెండుట చూచి యాత్మనం
పద నెగడింపఁజేయు చెలిమీటైన నాతఁ డనుగ్రహింపఁడే.

౪౬

తే.గీ. మరలరావచ్చుఁ గనవచ్చుఁ దగ్గయడేల?

మభేనయం యేందుః? మృ? నెంబడంగుగాన
మగునె యారంభశూరత జగతి నెందు.”

౪౭

క. నావుడు నర్మసఖుం డుప్పువుంబోడింగని పల్కు “బాలతిరొ నీమై
గావలసి నంతకోరికచే వచ్చినవారి నిట్లు నేయం దగునే? ౪౮

క. సుమగాతిని! వారి మంచితనమున నీ లోటు దా గనంబడదయ్యెన్
దమలపుటాకులకున్ నోచుమె? యెటుంగజె? యిదియు సానిచంద మ్మగునే?”

మ. అన నచ్చేడియ భూషణస్వముల పొల్పవ్వారిగా నల్ల గ
క్కంగ గోళిభవనమ్ముచెంత జని యాకుల్ పోకలున్ దక్కంగ
ల్లిన మేల్ పన్నులుగూర్చి పల్లెరమునన్ గీల్కొల్పి యెయ్యారమె
ల్లను రూపై చనుచెంచెనే! యనంగ మెల్లకొవచ్చి యచ్చేరువన్. ౫౦

తే.గీ. వినయభయసంభ్రమములు వెల్లిగొనంగ
నిలువబడునంత నద్దాని నీటాకింత
యడ్డులేమిని గనులార నతడుగాంచి
నిలువునీరయి యట్లన నిలువబడిరెను.

తే.గీ. అంత నచ్చెలిమిన్న కరాగ్రాకిలి
తమ్ములగు నాగవల్లిదళమ్ము లతని
హస్తముననుంచి పల్లెర మచట డించి
చని యథాస్థానమున నిల్వె జవులుగులుక. ౫౧

ఉ. అంత నురారుం డొక్కగతి నచ్చొటువీడి తడేకచిత్తుడై
యింతివిలాసముల్ మగున యెమ్మెలు పైదలి మేల్ హారంగులున్
గాంత యెయ్యారముల్ కనులగట్టిన యల్లెదుట న్నటించ న
క్కంతుండు లేనిమేళ మట గల్పననేయంగ జూచుచున్ జనెన్. ౫౩

చ. ట. చనును నర్మసఖుని గని యిట్లువల్కు “నో
చెడిమికాడ! జగతి గలుగు పట్ట
ణముల మాపురమునంగల చోద్యముల్
గానరావు వేరొకంట నెందు. ౫౪

చ. అట గులకామినుల్ పడపుటంగనలున్ ముటివేసేటేమి
మృతమగు రూపమున్ హోయలు కొల్లులుగా గలవారలుండుగి హ

కట నిటువంటిచానఁ గను తెన్నఁడునుకొ లభియింపదయ్యె; ని
చ్చట భవదీయసంగతివశమ్మున నింతటి భాగ్య ముట్టెఁగా!

౫౫

క. నాతోడ నీవుసెప్పిన యాతరుణీమణియె యిది? యభా! యది గాదో?
యీలీచెక్కడ? నీసను నాతీరెక్కడ, శతాంశ మంతరముగదా.

౫౬

ఉ. చూడకచూచు నేర్పు వినుచుకొ వినకండెక్కెలమ్ము నా
టాడకయాడు బాణతన మన్నిటికేమి? యొకింత బోనఁ బో
రాడుట కమ్మునోభవు విటాలిపయికొ బురికొల్పుచుల్పు పూ
బోడికి దేనికొ గలుగఁబోలదు దీనికిఁ గలుచున్ననకొ.

౫౭

తే.గీ. గుబ్బులబెడంగు పిఱుఁదుల గొప్పతనము
మేని తళతళలును మోముమీసమీసలును
గలికయైనంతమాత్రని గల్గు నిక్క
తమున మెచ్చిత నం చెడఁ దలఁచువేఱు.

౫౮

చ. పలుకులువేయునేతి? పరభామ లనకొ గను లెత్తిచూడ; నే
వెలవెలదుల్ సుఖమ్ముగను వీనులుచల్లఁగ నెంతపాపినకొ
గలఁగదు మానసం; విచట గానమటుండ మఱింపటండఁ బ
ల్కులును వినంగలే దకట! కోరికలీరిక లెత్తనేటికికొ?

౫౯

చ. తరము లవెన్నియో జరిగె దాతలతాతలు వారితాతలుకొ
మఱియును వారితాతలును మాకొలమం దిటువంటి కొర్కెల్లకొ
మరగరు, దానికేమి, కడు మన్ననకెక్కిన పాండితీధురం
ధరు లటువంటివారి కింక నాకతనకొ ద్రిదివస్థితుల్ చెడకొ.

౬౦

తే.గీ. ఏమయినఁ దప్పదింక నీయింతచెలిమి
యయ్యదియు నీయధీనమై యలరుకతన
నచిరకాలభగ్నంబని యాత్మ నెంతు?
ననుడు నతఁడిట్టులను నుదారునికొ బేర్చి.

౬౧

ఉ. చెప్పిరిఁగాదె! మున్రసికకేఱర! యాలలితాంగి చంద, మ
య్యెప్పును గొంత మీ కనుభవోచిత మయ్యెఁగదా! తనంత న
య్యెప్పులకుప్ప యొప్పికిను టొక్కటిదక్క నుపాయ విందుకుకొ
జొప్పడ దగ్గ, మేమంబున నుండురి డెంజును ఘోరితెచ్చెదకొ.

- చ. ధనమన లెక్కలే దొకట దానికి లోగిన వేలసంఖ్య న
 చ్చును, నదియేని దజ్జనని చూపునకున్ భ్రమగొల్పు నేమొ, య
 వ్గనజముఖీలలామమును పంచననేయగ నేయపాయముం
 బనుపడ, డైన యత్నమును మానగరా; దెపు డెట్లు లుండునో! ౬౩
- చ. నినుఁ గనుంగొన్న మాత్రముననే వెలచేడల లెక్కయేల? యే
 షనజముఖీలలామములు వాంఛ యొనర్చక మాననేర్చ? యై
 నను నిట యత్న మేల యన, నాయనుభూతినిబట్టి చూడ ని
 క్కనకనిభాంగి యోగినిగఁ గాలముపుచ్చెడుసంచుఁ దోచెడిక. ౬౪
- ఉ. కాని సమంజస మృనుచుఁ గన్పడ దిప్పటి యూహాయున్ సదా
 గానమునందర క్తి వెలగల్గు నలంకృతులందు సక్తియున్
 నూనశరప్రచారములఁ జొప్పడు కబ్బములన్ బ్రసక్తి య
 చ్చానకు మెండు, తద్విధము చంచలతఁ గనఁజేయు నియ్యడన్. ౬౫
- తే.గీ. మునిగిపోయినదేమి, యమ్ముగుద తల్లి
 తోడ మీమది నున్న సంతోష మెఱుంగఁ
 జేసి యామీద దానికిఁ జెప్పఁజేసి
 యేనునుం జెప్పిచూతు నిం దేటిచింత? ౬౬
- ఉ. నావుడు నుత్సుకత్వ మెదనాట నుదారుఁడు పల్కు “నెప్పుడో
 నీ విటు నేతు నన్న నెటునే నీలుపోవుదు? నేటిరేయ నా
 కావగలాడి, యాయతి, యాచెలి, యాచిగురాకుబోడి, యా
 కావరపుం జనుంగవ జొకాటిపుటిక్క, వశమ్ముగావలెనో. ౬౭
- క. రేపేమో మనమేమో యాపూవుంబోడియేమొ యన్యమదేమో
 నే పా మ్మిప్పడ నానంతాప మ్మెడఁబాపు మింకఁ దడయకు మిచటన్. ౬౮
- తే. గీ. చందరుం డర్థముదయించె జడల వెన్నె
 లయును బర్వంగఁజొచ్చెఁ దొలంగెఁ దమము
 మందమాదత మదె చూడు కుందముల ప
 రిమళమ్మును వెదఁజల్లెఁ రేగె మరుఁడు. ౬౯
- ఉ. తల్లికి నేమిచెప్పెదవో? దానికి నేమని విన్నవించెదో?
 పల్లవపాణి తోడియఁ గృష్ణ గర్భిణిచెదో? నన్నుఁ దన్నునో?

వల్లభఁ జేయు భారమది పైనిడికొ మ్మెటు నీ వొనర్చినన్
జెల్లు నటం చెఱుంగు, మొకచేడియ వానిఁగ నన్ దలంపుము. 20

చ. కలదు ధన మృనంతముగఁ గంటికి మింటికి నంటుమాడుగుల్
గలవు సమ స్తమం గలదుగాని యొకించుక లేనివారిలో
పల నొకరుండ నియ్యలఁ బాణిగ్నకేతగఁ జేయనేని, గో
ర్కుల కెనగాని సంపదలు కుంకుమలేని కులాంగనాచుఁబల్. 21

ఉ. ఏ నని తా నటంచు నొకయించుక భేదము లేకయంట న
చ్చానకుఁ జెప్పఁగాఁ దగిననంగతు లేమని బోధనేతు నీ
చే నెఱిగింపఁగావలయునే? యదిగాక, పురాకృతంపుఁ బు
ణ్యానఁగదా! లభించితివి నాకొకదూతగ నీవు నెచ్చెల్లీ. 22

చ. అన “నిదె సోయి వత్తు” నని యాతఁడు వెన్నకు నేగె, మీఁద మె
ల్లన బనకేగి మిక్కిలి యలందురు నెమ్మదితోడ భోజనం
బొనరిచి మిత్రురారాకకయి యొక్కెడ నొక్కఁడఁ గూరుచుండి తా
గనుఁగొనుచున్ దుర్గిటి యుగముగా గణించుచు మారు ధూటుచున్. 23

ఉ. చెప్పఁగరాని వేదనలచే నలచేడియ నాత్మనెంచి “నీ
గొప్పపిఱుందులన్ వలపుగొల్పెడి మేల్ పలుచాలు లక్ష్యమున్
దప్పని చూపుకోపులును దామరతంపర లైన లీలలున్
ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముంచెఁగదే? జగదేకచందరీ. 24

ఉ. చందరుబాధకే నయిపుఁజాలుదునో, మదనాగ్ని కాఁకకే
కందకయందునో, ప్రళయకాలునిజో దలచల్లగాలికే
వందరుకుందునో సకలవాంఛలకున్ గురులైనమనస్తన
శ్చందనవల్లి! నీదయన సంస్కరణాశయె మ్మానుకొందునో? 25

మ. అకటా! నే నెటు తాళువాఁడ, నట నీవాకంబపుం జాటునన్
వికచాబ్జమృ లిరుంగెలంకులను వావిర్భావమున్ జెంద మి
న్నక పీక్షించుచు లజ్జ కొజ్జ వయి యానందించఁగాఁ జేయు నా
పృథ్వితిన్ లోనఁ దలంచినంత మది నీరంపాఁ గురంగేక్షణా! 26

క. అని తన్నయ్యమగు మనమున ఘనతర మగు రాగ మెదిగి బాలూన సతం
దనుమెన్నవృత్తముఁ దైత్తినియ్యమ మురైవైష్ణవీతి అత్త నూహించు నవమా! 27

తే. గీ. అట్టు లొకకొంతనేపు మిన్నరసే యచటఁ
గలికి గోరులసాంపు నచ్చెలియమోము
పెంపు నొకకొంత గని యంతఁ బెదవి విటిచి
నర్మసఖు నాత్మనెంచి తన్నాయకుండు.

2౮

మ. “ఇదిగో! వచ్చెద” నంచు నేగి చనుఁదేఁ, జేణాక్షి యేరీతి మ
న్మదముఁ గాంచెనో? యెట్టియుత్తరము నన్నంగూర్చి తానంపెనో?
యదనుఁ వమ్మొనరింప నెంచడుకదా, హా! దైవమా! యిట్టి క
ష్టదశాపాకము మితుఁడొప్పికొనునే, చాతుర్యముఁ జూపఁదే?

2౯

ఉ. ఎక్కడిమిత్రుఁ! దేనచటి కీతని సంపుట గొప్పతన్ను “తా
నక్కనకాంగి కీతఁడు ప్రియంబడువాఁ”డని వింటిఁగాదె? నీ!
మక్కువ యెంతచేసె! ననుమాన మొకించుకయేనిఁ గాంచ కా
దిక్కున కట్టివాని చెనుదీయక పంపితి నెంత చెట్టినో!

౩౦

తే. గీ. తెలివితేటలు గలవాఁడు ధీరుఁడితఁడు
చనినచోఁ గార్యసిద్ధియకా నని తలంపఁ
గూలిపాలి సామెతయొనఁగూడ దాని
నొగి నధమనాయకఁ జేయుచుండె నేమొ!

౩౧

ఉ. “కుంటెనకాఁ డొకింత కొనగోటనునైనను మీట కెందు వా
ల్లంటిని నాయకుఁ గలుపఁగా గమకింపఁ” డటంచు మున్ను నే
వింటిని వేయిసార్లు, విధి! వీఁ డిఁక నచ్చెలిమిన్నలోడ నా
యంటును సాంటునుం దెలుప కాడుచుఁ బాడుచుఁ గూడుచుండె బో!

౩౨

గీ. తనదుచి త్తమ్ము నేనియుఁ దగినసాగను
గలుగుచెలిమిన్నకడ కంపఁ గదలిరాదు;
అట్టిచోఁ గేవలఁశృంగల పంపనగునె?
దౌత్యమునకన్న సతిపొందు తప్పిదంబె?

౩౩

క. పురుషుండు పురుషుని దరుణియుఁ దరుణిని బంపంగఁదగదు, తరుణి పురుషునిం.
బురుషుండు తరుణి దౌత్యము విరచింపఁగఁ బంపుటయ వివేకము తలఁచన్. ౩౪

మ. అని మిత్రుం గడుదూఱుచుకొ మనమునం దాలోచనలో నేయుచుకొ
ననితఁ లోడలఘోని యుల్కిపడుచుకొ వైరాగ్యముం గాంచుచుకొ.

దనకై తానటకేగ నూహగొనుచున్ దర్శించుచున్ దాపమున్
గనుచున్ గుందుచు నుండునంత హితుఁడున్ గన్పట్టె దొడవ్వులన్ ౮౫

క. కని “యతఁడగునో కాఁడో”, యనియును “కార్యమృత ఫలమయ్యెనో లేదో”
యనియును “నిష్కారణ మియ్యనసూత్తుని దూఱినాఁడ” ననియును వగచున్.

తే. గీ. అంత దగ్గఱకేతెంచి “యనఘ! నీదు
పనుపునన్ జని యాశతపర్యనేత్రఁ
గాంచి మెల్లమెల్ల నీప్రసంగమున డించి
తెలిసికొంటిని మదినున్న తెఱఁగుకొంత. ౮౬

క. అంగీకృతి నూచింప దనంగీకృతి తెలుపదెందు నతిపలు లేరే!
రంగైన మిమ్మువంటి భుజంగుల పిలుచుంది యిట్టిచందము కలదే! ౮౭

చ. అయినను నాలతాంగిహృదయం బొకకొంత భవత్సమాగమ
ప్రియమని కొన్ని చెయ్యుల నెఱింగితి; నంతఁ దనంత నెమ్మిద
ద్వయుఁ గఠినాత్మ యయ్యతివత్తియు నయ్యెడ కేగుదెంచె నా
శయమొకకొంత దెల్ప నది నమ్మతి గన్పడఁజేసి యిట్లనెన్. ౮౮

ఉ. ఏయెడనైన “నీయతివ యెవ్వరిసాని?” యటన్నచో “ఫలా
నా” యని చెప్పికొఁదగిన నాయకుఁ డబ్బిన మాకుఁ గీర్తియా;
“నీయనసాని యెవ్వతయె, యెట్టిదియో?” యని నప్పడో “ఫలా
నా” యని చెప్పికొఁదగిన నాయక గల్గిన మీకుఁ గీర్తియా. ౮౯

తే. గీ. ఎట్టులేనియు మర్యాదయే పృథాన
మనుచు వర్తింతునేకాని ధనమదెంత
వచ్చినను వేఱురీతుల కెచ్చునేయ
నెఱుంగరే? మీరు నామనోవృత్తిరీతి. ౯౦

చ. ధనికుఁడు రూపకాలి గుణధన్యుఁడు మాన్యుఁడునున్ వదాన్యుఁడున్
జనవయ సావ్యవాఁడు నెటుచెకుఱు? దాదృశుఁ డెట్లకేలకున్
దనకు లభించె మికృపకతమ్మున, నియ్యెడఁ దక్కుఁజెల్లునో?
యనువగువాని మానయగునా? మనకెల్లపు డిట్టి డబ్బు నో? ౯౧

ఉ. కావున మీరు చెప్పు రసికప్రవరున్ గని శంకఁదక్కి నే
నీనిధిఁ జెప్పినట్లు వచియింపుఁడు “నాచునేనూజుఁడె గడున్”

భావము మీకుఁ గల్గుటది భాగ్యమ కాని సదా కళత్రసం
భావన దీనిఁజూడఁదగుఁ; బ్రాయము శాశ్వత మానె? యేరికిఁ.

క. విడువవలసినచ్చిన లోఁగడ నిచ్చిన పట్టులుండఁగా దానికి ము
మ్మడు గధికమిచ్చుటకు నిప్పుడ చత్రము వ్రాసి కొనుఁడు పూవుంబోడి.

క. మోమోట మించుకయు లే కీముసలిది యిట్టులనియెనే యనకుఁ డహా!
కాముకు లెక్కడ? సత్యము లేమాడ్చివి? నాకుఁ గొత్తలే! యివియెల్ల.

లే. గీ. మొదల నేర్పాటొకం డిట్టులాడవేనేని
మేమె మీరయి మీరలే మేమునగుచు
నుండఁగావచ్చుఁ; గూడునే! తిండిపట్ల
మఱియు వ్యవహారపుంబట్ల మాటకుఱుచు.

గీ. అందఱంబోలె బలువుర నాశ్రయించి
యొకరికనుబ్రామి యొకరితో వికవికలకుఁ
బోవుటలు నాగృహస్థున పూవుంబోండ్లు
నేర రిదిమీకుఁ బదపడి నిక్కమగును.

చ. వలపు గలన్ని నాళ్లు మగువా! చెలియా! సకియా! తలోదరీ!
చిలుకలకొల్పి! యంచుఁ గడుఁజేరికచేసి సమస్తవస్తువుల్
వలుమఱు తేచ్చియిచ్చి యటుపై నది కొండొక తగ్గెనేని య
క్కరికి మొగమ్ముచూడ; రిది కాముకధర్మము నేనెఱుంగుదు.

చ. కలసిన కొన్ని నాళ్లొకటిగాఁ గనుపట్టెడి మేనులై దినం
బులు చనుమీడఁ రెండునయి పోవఁగఁ బోవ మగండు నాల్గునై
వలపు క్రమమ్ముగా నుడుగుపట్టిన సానియవస్థ చూడఁగా
వలయు మఱొక్కఁ డట్టియెడ వచ్చునో? యచ్చునో కామితార్థముల్.

చ. వదలిసఁ జచ్చిపోదు మనువైతిరి యిర్వరయందు సెందుఁ బా
మొదలఁ గనంబడు బిడప మోహములగ్గియొ; జ్ఞానమబ్బియొ.
మదవతికన్నఁ బూరుషుని మానస మొండొక చుక్కఁబాటున
య్యది గనిపెట్టలేని వెలహుండ్రుకు నేగతి ముప్పునగ్గడినో?

చ. తగినవిటుండు చేతులుండఁ తారనమెన ధనమ్ము నీడూ పో
యగమును నీగియొగంబు నట్టిడయ్యె యతండు నిర్భయం.

డగు మన మిచ్చువారు కలువా? ధనమిచ్చెడి వారెకాని, యే
మగువకు నేని సౌఖ్య మనుమానము మా గణికాకులఘ్ననన్.

౧౦౦

తే.గీ. “సానులను జేయుటుడిగి బోకానుగతిని
బెండిలి యొనర్చుకొనగాదె వెల కలంబు”?
లంఘన గొందఱు బోధింతు రనియు నంత
మంచితోనియ యటంచు నా మనకి రాదు.

౧౦౧

కా. త్రాగుంబోతులు జూచగాండుని పనితార్థప్రపకుల్ సోమరుల్
బోగంపుంగొలమందుఁ బుట్టుపురుషుల్, పూఁబోండ్లు విద్యావతుల్
యోగోదేకిను లుక్కులార్హ లెటు లీయోపామఘట్ నీచులన్
భోగింపం దగువార లిట్టులయినన్ బోకున్నె? మర్యాదయున్.

౧౦౨

ఉ. సానిగ జేసెనేనియును కాన్పులుఁ బంతులు మంతులున్ ధరే
కానులు వైశ్యరత్నములు సంపద గల్గెడి యెల్లవారు సం
స్థానము గాచునేవకుల చందమునం దనయిలు గాతు, రిం
కేనరినాక్షికిం గలవె? యిట్టి మహాన్నతభోగభాగ్యముల్.

౧౦౩

నీ. “ఏకలెక్టరుకు లేదంత వ” ర్కనుభంగి నుత్తరస్మృతును బ్రీక్టుత్తరములు
“ఏడాక్టరుకును లేదంత యల్లడి” యన్న చందాన నిలుగాచు సారటులును
“ఏజసానాకు లే దీచంద” మనుభంగి నూడిగం బొనరించు చేడియలును
“ఏచేవతకును లే ఏకాన్కు” లనులేవ ఫలపుష్పముఖివస్తుపటలములును

తే.గీ. తనకొలమ్మునఁ బొడమిన మనుజు నొకనిఁ
గట్టికొని కారపురమునేయు కలికి కెట్లు
గలుగ నేర్చును? సానియై వలచి వలపు
గలుగఁజేసెడి కలికిమిన్నలకుఁ దక్కు.

౧౦౪

తే.గీ. జగతి “వాణిజ్యకృషిశర్మజనవర్యా
సేవసమ్మల సంపదల్ చేతులు” నని
చెప్పదురుగాని తగినట్టి యొప్పుగలుగు
సానిగడవకు నవి కతాంతములుగావు.

౧౦౫

తే.గీ. నీచ మిదియంతఁ గొందఱు నీతివిదులు
సర్వమును సత్యమే యట్లుజూచువారు

నలుపువ్వుతల్ల పిట్టిసైచ్యం బొకింత
లేద? యొక గొండాకరి నెంచలేకపోరు.

002

కా. ఉద్యోగం బని పీడనీ యనియు నెంతోమంది శ్లాఘింతు రా
యద్యోగంబు శ్వస్పత్తి, రెండవది తా నొక్కొక్కడన్ మాచునిన్
హృద్యంబౌ ననిపించు, లాభమది యెంచే గల్గు నావృత్తి సం
పాద్యం, బయ్యది పూజ్య మెల్లరకు, నీచానీచులౌ చూచిరే! 003

క. ఏకారైకారము లొకటే కడపాటను న్వవృత్తి సేతద్వ్యక్తి
దాచు నసత్యమిది వేశ్యాకాముకులైన రసికు లారయరు మదిన్. 004

క. ఏవృత్తిఁ నలచి చూచిన నావృత్తికే దగినకష్ట మందుండెడు వే
శ్యావృత్తికి సెజ్జవయిన్ గావలసినయంత పసిడి గలిగడిగాదే? 005

తే.గీ. అయిన నే, మిట్టి మేలైనయట్టి వృత్తి
కిప్పు డెన్నెన్నియో సంఘటించె ముప్పు;
లక్కతమ్మునఁ దగినంత యట్టికట్టు
దిట్టములు చేసినన్ గాని దీఱిదింక. 006

తే.గీ. అనుచు నేమేమియో చెప్పెనన నుదాహరణ
దాననము వికసించ “నో యనఁ! వృద్ధ
గోరు టది తప్పుగా దిది కొత్తయగునె?
యెవరుగోరరు కూతులు నిచ్చుపట్టి?

క. వారలు గోరిన నది యొక తీరుగఁ గనుపట్టుఁ దగమతిన్ దలపోయన్
ధీరులకు, నదియు నితరము నారూఢిగ నొక్క విధమయగుఁ దుద కెన్నన్.

కా. ఇంతకు నేటిరేయి నను వేణువిలోచనతోడఁ గూర్చు నా
యింతి యనుగ్రహించెనో? మఱెయ్యదియే నిదిగాక యడ్డు నొ
క్కింత వదించెనో? నొడువు మిచ్చుట కెన్నడు నెన్నఁదీయ నే
యింతికి నేనిఁ దప్ప దిది యేటికి నాకడఁ జెప్పఁగావలెన్” 007

క. అనవుడు నతఁడిట్లు “నేనును విట్లన చెప్పి తన్మనోగతిఁ గల వ
ర్ణవ తెఱిగితి నంగీకృతి కనుపట్టెన్ జనుటె తడవుగా మన మింకన్.”

అ.నె. అనుచు నయ్యదాడు నచ్చెలిమిన్న వే
 లీ గృహమ్మునకుఁ జెలిమిదలిర్చు
 వెంటఁ బెట్టుకొనుచు వేఁ డినికొనిపోనె
 నర్జునశిరఃకు కామధన్యవేది.

౧౦౦౮

౧ ద్య.

ఇదిశ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర చరిత్రం
 నైన పాణిగ్మహీతయంతుఁ
 దృతీయాశ్వాసము.

పాణిగృహీత

చతుర్థాశ్వాసము

గర్భశ్రీసుంభిత
జోగాంబారామయార్యసుచిరకృతతపో
యోగపరిణామ! లఠిత
శ్రీగాంధర్వాభిరామ! సీతారామ!

లే. గీ. అవధరింపు మనంతరం బత్తలోద
రీక్షణి నుదారుఁ గల్పి యాకాముకుండు
చిన్నవోయినమోముతోఁ జెలియ మనము
నందుఁ బలఁచుచుఁ దనయింటికరిగి పిదప.

౨

మ. అకటా! పిన్నటనాటనుండియును నాయానంద మానందమై
వికలత్వమ్మును దాదృశంబయి దయావిర్భూతిమై నెందు భి
న్నకృతుల్ నేరకయున్న నెచ్చెలికి నన్యత్వంబు నేఁడబ్బినక
వకలికాజేసెగదా వృథా వెలచెలికఁ బ్రేమించి కామించితిక.

౩

ఉ. నావలనకఁ గ్రహించె లలనామణి బాహ్యరతాదినర్వసం
భావన లక్కటా! యది సెబా! సని యన్యఁడు మెచ్చనయ్యె; గో
దావరి పుట్టుటొక్కయెడ దానిప్రయోజన మింక నొక్కచో
నీవిధి గ్రొత్తయే! యెఱిగి యియ్యెడ నేడపియింప నొప్పనె?

౪

కా. నాకన్నకఁ గడులేతప్రాయమును విన్నాణమ్మునకఁ దేజముక
శ్రీకులంకవభోగభాగ్యములు వాసికబొల్పు నవ్వానితో
నేకీభావము నంది యియ్యబల నన్నేమందుఁ గామించు? నే
నీకారతామణి కింక నీవ్విధుచు నై యెచ్చుంగి యుత్తమ్మునక.

౫

౪. అరమరలేక చిన్నతనమాదిగ నొక్కటియై పరస్పర
స్మరణముదక్క వేటొకవిచారము దూరముజేసి విపరీతం
భరణము వెళ్లబుచ్చుచు బ్రపంచమెఱుంగని యట్టియుగ్మముక
నిరహముపాలు నేయు నెవ్వరికి ధారక జన్మమున్నదే!

౬

౫. సానులులేరె. యీజగతి? జాణలు గారె? మనమ్ము కిరె? యే
సానికి నేబాజుండునకు సన్నియు లీగతిగల్గె? గల్లెబో!
యీనియతిక మఱొక్కనికి నింతిని దానయి కూర్చి పొక్కునో?
మానము దక్క దెందు నెలమానిని నమ్మిన యెమ్మెకాండకుక.

౭

నీ. కలికి యింతకు వానికలన నల్లననిల్చి యొయ్యారముగ వీడె మియ్యకున్నె?
యబల యింతకు వాని యక్కు చక్కంగజేరి మద్దునద్దులుమించ మురియకున్నె?
వెలది యింతకు వానితలచల్లూరంగ జెక్కుగొట్టి నెట్టిన మద్దు వెట్టకున్నె?
గరిత యింతకు వాని మరుకేలి గరగించి గరువంపు లిరుదంబు గాంచకున్నె?

తే. గీ. ఆలలన లేనిపోనిదైనట్టి యలుక
గాంచి యింతకు నాయెమ్మెకానిచేత
ననునయమ్ము లవెన్నియో గొనకయున్నె?
చెనఁటిదైవమ్ము నన్ను పంచిచె నకట.

౮

మ. పలికెంబో! చెలినన్నుగూర్చి “యొరునిన్ బ్రాణేశుఁ గావింపు” మఱ
చలుకక లోంగనియున్ వెలిం దెలియనీ కంగీకృతిన్జూపి ని
ప్పులుపంపా మదినూని వాని నతివన్ గల్పంగ నా కొప్పునే!
తెలియంజాలక మోసపోతి నిట నీతిన్ బూసఁగాఁ జెల్లునే.

౯

చ. వెలచెలిగూడు టొక్కయవివేకము కూడినవా రసత్యముం
బలుకమి గొప్పతప్పిదము, పామునెడన్ బుజువర్తనమ్ములూ
నలుపుట? దేవుబట్టి సదృశంబగు ప్తతిరిగూర్పు; టొప్పు హా!
నలపున మంచి మించి విటు వాతులు గోతు లొనర్తు రక్కటా!

౧౦

తే. గీ. అనియెంబో! లంకెయాటఁ దానట్టిమాట
నాదుయోగ్గలె యెయ్యెడఁబూదిగలిసె!
జేయుజేటికి వెలయాండో, డాయవారి
కంతకన్నను దుర్బుధులబుద్ధు నిజము.

ఉ. దాసునిరీతి దాని పదతామరసమ్ముల నాశ్రయించుటం
జేసికదా, మత్తెవ్వరును జేయని దుష్కృతి నేర్పుకల్ప న
న్నాసతి చేయజేసె నకటా! యిటు లెప్పుడు చెప్పె నప్పుడే
కోసిన నేమిపాప మగున? గోమలినాలుక యంతయంతగన్.

౧౨

తే. గీ. నన్నుఁ బిననాటమండియు నమ్ముఁ జేసి
తుదకు నీగతి దుర్గతిఁదోసి యెరునిఁ
గలసి మలుకుచునున్న యక్కలికిమిన్న
కేల తగులదు? నాయును రిహమునందె.

౧౩

ఉ. ఇంత యపాత్రురా లగుట యెల్ల నెఱింగి యదేమి పాపమో
యింతిపయిన్ పునంబు పరువెత్తెడి, నుత్తలపాటు జెండెడిన్
గాంత దలంచి, యార; “విటకాండ్రకు నెక్కడిమాన” మందు సి
ద్ధాంతముగా వచించు కవితల్లజు లూరక వాఁగువారలే?

౧౪

ఆ. వె. నిష్కళంకులైన నీటు కాండ్రకు మనం
బీయ, కిచ్చినట్టులే నటింతు
రకట! వారకాంత; లద్దపూల్లో మోము
దెట్టులుండు నిదియు నట్టులుండు.

౧౫

తే. గీ. ముచ్చిబంగారమున కాదిమూర్తియైన
వెలవెలందులప్రేమ లోనలముకొన్న
యట్టివిటులకు ద్రవ్యక్షయం బటుండ
బలువురును నవ్వు టియ్యది నైనికొనరు.

౧౬

తే. గీ. తనువునందలి సారమంతయు సయితము
నల్లనల్లన లాగి పారాంగనాజ
నంబు తమవిటులను, గుబుసంబు భుజగు
లును వెడలఁదోరు రిదిగనుఁగొనరు విటులు.

౧౭

చ. కొలమునఁ బుట్టినట్టియొకకోమలఁ బిన్నటనాడ పెండ్లియై
కలిగినయంతలో నుమముగాఁ దలిదండ్రులు నత్తమామలు
బలుముఖ దన్ను మెచ్చు గులపాపనుఁ దన్న యశమ్ము లోకమం
నల్లన జరించువారివికదా! నిజమైన సుఖము తమెప్పుడు

౧౮

క. అని యీతఁడు పలువిధముల మనమునఁ దలపోయుచుండె మానినియు నుదా
రునిఁ గలసి కులుకుచును నొయ్యన నాలో నితనిఁ దలచి యాత్మగతమునఁ.

మ. అకటా! నన్నెడఁబాసి యెన్నఁడెటుగం డవ్యాజరాగాశ్రయం
డొకరిం బోలెడివాఁడు గాఁడతఁడు నన్నులమ్మునం దెంచి యే
మికతలో నేయఁగ సానునించెడినో? నామేలెల్ల నమ్మయ్యె; న
మ్మిక నాపై నికనైననుం జెడచె? యేమీ, వాని తప్పెట్లగుఁ? 20

ఉ. వేడుకఁగాఁడటంచు మది వెక్కన మించుక లేక “యెండొరుం
గూడఁగఁ దెమ్మ” టంచు ననఁగూడునె? విత్తము కారణమ్ముగాఁ;
జూడనిచూడ్కిగా మఱి బొజుంగులఁ గూడినఁ గొంతఁ గూడుఁగా
జేడవి యిట్టిసర్తనము? లేమనిచేసితి? నేరు, మెత్తురో? 21

క. నాకారణమునఁ గులమున కే కానికళంకుగల్గె నిహిహీ! యిటుపై
నాకత విన్న ను రోయక యేకాముకు లిచ్చసింతు! రిల వెలచెలులఁ. 22

ఉ. ఎంతటి మానహీనులూ! మఱెంతటి యేవము లేని చందలూ!
యెంతటి బుద్ధిశూన్యులూ? మఱెట్టిరోకో? విటకాండుక, బోగపుం
గాంత లొనర్చు హేయములు కన్నులనిండఁగ నెట్లు చూచుచున్
బంతమొకింత పూన రిది బాలిశవృత్తిగఁ జూడ రక్కటా! 23

క. తొగ్గుంబోతుల బుద్ధిహీనత గదా! దృష్టమ్ము సారాయికిన్
రాఁగా హేతు, వదెంత కట్టుచెడినన్ రాకుందురే? వా రహో!
బోగంపుంగొల మట్లనే విటులదుర్బోగా ప్తి దుశ్శీలమై
బీగం బూడ్చినపెట్టెయై యిటుచెడన్ బెంపేది నానాటికిన్. 24

క. ఇక్కరణి నన్యయోజనఁ జిక్కియు నవ్వానిమనము చెయ్యులఁ దనసుం
దక్కించుకొనియె; విటులకుఁ దక్కిన సంగతులపైని దలఁపుం గలదే? 25

ఉ. పువ్వలవిల్లు పోరఁ గలపోడుములెల్లను నొక్క రాత్రికే
యవ్విటుఁ డవ్వలందియును నాని నుఖించి, ర విట్టి వట్టి శుం
చువ్వగఁ జెల్పనొప్పగు? నదేమిటి, కింత కెఱుంగనట్టి వా
రెవ్వరు? పక్షులున్ బతువు లీనుట మందచె? యంత కమ్మదే? 26

ఆ. వె. కుమ్మటమ్ములంత గొక్కురుకోయనె
నెఱుంగుదొడఁగఁ జెల్ల నెవఁగారి 27

చుక్కవొడిచె దమ్మరిక్కలు తటిగె
నబ్బరి వెల్లనాయె జాతె రేయి.

28

ఉ. అంత నుదారుడచ్చెలి యెయారముగాఁ దను సాగనంప న
య్యింతిలిసముల్ హృదయమెల్లడ వేళ్లు ఘటింప నంతట
ధ్వాంతమడంగియున్ దనయెదం గలధ్వాంత మనంతమై తగ్గె
జింతమటొందు లేక యలచేడియ నెంచుచు నింటికిం జనెన్.

29

తే.గీ. సారసమ్ములు వికసింపఁ జక్రవాక
జంపరుల కింపు జనియింప జగములెల్ల
నంధతసుబాసి మోదింప హాయిబెంప
రవి యుదయమందె గుముదినీచ్చవులు డిందె.

30

చ. అటు లొక కొంతకాల మలయబ్జముభీమణి పొందు సందుచున్
విటకులశేఖరుండయి వివేక మొకించుకలేక స్వీయమా
కటకము మాటయే తలఁపఁగానక యుండెను; నంతఁ దల్లి య
ప్పటి చరిత్రమ్మొకింత విని పంపె దదానయనార్థ మాపుటక.

31

ఉ. శంపినెట్టులో చెలియఁ బాయఁగలే కడఁబాసి “యుత్తరం
బంపుచునుండుమా?” యనుచు నాదర ముట్టిపడంగఁ బల్కి నై
లింపనినానముం దొఱఁగలేక యలందురు నప్తపుణ్యకా
ర్య్యంపుటవస్థయెల్లఁ దనదై చనె నీగతిఁ జింతనొందుచున్.

కా. “అయ్యబాననఁ గన్నకన్నులనె భార్యక జూడ నేతెంచుటల్
నాయజ్ఞానమె రాజుఁగన్న కనులన్ నాథుక విలోకించినక
హేయపక్రియఁ దోఁపకున్నె? యదిగా కీలోకమందెన్న నే
స్వీయారత్నము వారకామినులవాసిం జెందఁగా నేర్చునో?

32

మ. అదుగున్ వెన్నును లాగినేయుటకు నయ్యబ్జాక్షి సాంగత్యమే
కడు సామర్థ్యముఁ జెందియున్న పుడు వెన్నున్ దోడు నీవేల? యో
గొడుగా! యీనుడిగాలిఁ గూడి నను జమ్మల్ వెట్టుటల్ మాని ము
దదుగుక సాఁగనిమ్ము నామనవి నీవాలింపు మిప్పట్టునక.

33

ఉ. ఈవును గాలియుం గలిసి “యేబద్ధకన్ విడనాడి యెగు బొ
న్నే? వల” దంచు నన్నిపుడు వెన్నుతోఁ ద్రిప్పఁ దలంచిన రఘో!

దైవబలమ్ము చాలదది తల్లిగఁ దా నవతార మంది న
న్నీవిధి లాగుచున్న దిపు డేమియు నేయకు మాతకుత్రమా.

35

మ. జడ మీ వయ్యు, జగమ్ము లెక్కతన నుచ్చాన్నసమ్మునం బొల్పు న
ట్టిండు నీమఁక సహకారి యాట నను బోటి జేర్చునుంకించి నా
యడుగుల వెన్నమఱియై డీ వారుల తాపాత్మక హరింపఁగదా
పుడను బుట్టితి వాచకుత్రమ! నినుం బోలుకొ డలకొ బాల్కుగఁ.

36

స. పదపడి ధూమక కటం బాఠోహించి యశండు.

ఉ. తల్లిని దుష్టురా లను చెదకొ దలపోయుచుఁ డండ్రి యోగ్యతా
భ్యుల్లసనంబు నూరక యహో! యని మెచ్చుచు సారెసారె క
ప్పల్లవపాణి చెయ్యల జపం బొనరించుచు నేగె నున్నవా
రెల్లరు సంతరాయమగు తెంతయు శత్రులు కోడెకాండ్రుకు.

37

క. రై లేదేఁగారణమున జాల మ్మొనరించి వెనుక జరగినచో నా
వ్యాలోలుఁ డదియుఁ దన కనుకూలించెడి జాలి యనుచుఁ గొండొకయెంచుకొ

ఉ. చిక్కినమేనితో వగపుచెందెడి డెందముతో స్వతఃపరిగఁ
దక్కినమోముతోఁ దనదుదాపునకుఁ జను పుత్తుఁ డల్లి దా
మిక్కిలి గారవించి మునుమించిన దెంచక, పై నొకత్తు పెం
పెక్కినఫక్కి నీతి జనియింపఁ బ్రసంగ మొనర్చె నీగతికొ.

38

చ. మునుపెటులై ననుకొ గృహము మోపిక నీకికఁ గాలినంకె లా
టను దెలియంగదన్న! కడుఁడక్కరులకొ దరిజేరసీకు మ
న్న, నయముచందముకొ దెలిసి నాయనకుఁ యశ మబ్బుజేయు మ
న్న, నెనరుగల్గు మన్న, ద్రవిణంబు వ్యయింపకు మన్న, వమ్ముగకొ.

39

ఉ. ఏపని కేడకేనియును నేగిన నయ్యెడ గేహవిస్మృతికొ
గాఁపుర మాచరించు టది గాదు గదన్న, కళత్ర మెంతయుం
దాపము నందు దుష్కృతులఁ దారకుమన్న, యుకింత పూర్వులకొ
దాపసచర్యులకొ దలంచి తద్గతి నిల్వఁగదన్న! మేటివై.

40

ఉ. వచ్చెడి రైతులకొగని జవా పెవరిత్తురు! సాహుకార్లకు
న్నచ్చెడిదీర్తిఁ జెప్పఁదగు నాయకు లెవ్వరు! తండ్రినాడె తా

నిచ్చినసొమ్ము పుచ్చుకొను తెవ్వరు? కోరెడివారి కప్పు లి
పైచ్చుటదా? ఇక్కడికి వేసిన నక్కడ కాపురములా!

౪౦

లే. గీ. ఎన్నిజన్మలుంటేసి? రెన్ని యగ్ర
హములు తెచ్చి చెదలు కన్నమిడిరి
భూము తెదలు కెచ్చిరి? పూర్వ
లందు గర్వయింపింతలేదు తుంగుడును చనునె?

౪౧

లే. గీ. ఎంతద్యోగముందు నీవింటనుండీ
తీసికొనిపోతి? వామోద దీగెకతన
మరలబంపినయెంతె? రిలుకుగజే, కు
మర! యిది యెల్ల నెయ్యెడ మణిగిపోయె.

౪౨

ఉ. ఈగతి కెల్లతేయ మన మెక్కడిలెక్క! ధరాపురందరుల్
జోసులుగానె? యానృపుల జూచుటలేదె? యి దిట్టులుంచు మే
నాగు సహింతురా! సకలలక్షణముల్ గలభార్య యుండగా
బోగవుదొత్తులక మరగబోయెడి నీకత లాలికించుచుక.

౪౩

ఉ. పత్నమైనగాదు జనవంద్యుడు తండిగి గతించి, నీకు నే
తెన్నమనుచున్న నిష్కమెయి చాచ్చుటమాని యయోగ్యతాఖినుల్
కుత్సిత లగ్నబాతులకు గూడనిచీడలు లంజెముండ లం
దుత్సుకతాభరంబు గొనుటోప్పునె? కర్మము కాలిపోవగలక.

౪౪

ఉ. వింటిని నీదుపైపులు వీనుల నూములు నూడినట్టు లే
యంటును సొంటు లేని కల మక్కట! గంగను గల్ప నిన్నునై
కొంటిమె? కొంటె మొప్పెలను గూడుక గాడిదరీతి బోగవుం
గుంటుయిండ్లు దూతుదనె? కూళనె, గోలనె, బేలనె నుతా!

౪౫

శా. అన్నా! నైనట గ్రాందియంట విసికీయం టక్కటా! నీకు నీ
విన్నాణం బెటులబ్బెరా? ద్విజకులావిరూఢియుక బాసముక
మున్నెచ్చో వినలేదు నీదుతలనే మున్నె మహాపాప, ము
చ్చిన్నంబయ్యె గులమ్మ నీకతన చీ! చీ! గోత్రవిధ్వంసకా!

౪౬

చ. నయము భయమ్ము నెమ్మదికి నాటంగ దల్లి యొనర్చుబోధ య
మ్మెయి విని మోమువంచి పథుమిక్కిలి యుత్తరమిక “యెన్నో డ

ప్రయనములోని చెయ్యలను బాయక యియ్యెడఁ దెచ్చి నందుఁ జ
ద్దయుఁ దనలోన సిగ్గిలు నుదారుడులో మఱియొండు వోఁపుమిన్. ౪౨

తే.గీ. అట్లు వినియంపుగనియయి యన్నఁచాఁ
ములకు నయితనులే ని ముగ్ధఁ గాంచి
లోన నించుక చింతించి లోలహృదయ
యగుచు నానతి దానట్లు లనియె మఱియను. ౪౩

చ. ఎఱుంగక చేయకార్యముల నేమి యిఁకేనియె బుద్ధిగల్గి య
ద్వరితము వాయుపాంతు గురువోషనివాణి గంగ చేని య
క్కఱమెయిఁ దండ్రికిం గతులు కల్పనచేసి పురమ్ముఁ జేరు
త్సరమును గాకమున్న యిటునల్పుట యొప్పగునంచు బల్యుడున్. ౪౪

చ. ఒడవిన సిగ్గఁజంప నిది యొక్క యుపాయము గల్గె నంచు నో
ప్రదముగఁ దల్లియాజ్ఞ గొని పెద్దలఁగొంచు నామె తోడుగా
నడమలబుద్ధులన్ బనుప సాయముగాఁ గొని యాతఁడేగె న
మృదనహారాలయమ్ము పరమప్రధితార్థపురాశి గాశికిన్. ౪౫

సీ. అడుగడ్డునకు వింతలై స్వాంతమును దన్ను దేశముల దీప్తు బాపహిం
నిరుపగ్గలను నభోంతరము దాటిన మేటి మేడలసారు నిర్మిట్లుగొలుప
నెటఁజూడ నచటనే యింత యాచార్యదనంబును లేని లింగాల పాలుపు లెనఁగ
నాటుకాస్త్రములు నభ్యయనంబు నొనరించు విద్యార్థు లెల్లడ వేక్క నింప

తే.గీ. నెన్నియో దేశములనుండి యేగుదెంచి
నట్టితొరిక జనము లెప్పట్లునడగ
నూత్రిపట్టినగతిఁబొల్పు సురనది పరి
సరమునందొప్పఁ గాశికాపురవరంబు. ౪౬

తే.గీ. ఎన్నియోఘట్టములు, నట్ల నెందఁజెంద
రోమహాత్ములు సన్నానము లామహాను
భావులను గొల్చి జ్ఞానమ్ము వడయు నేస్తు
లెల్లయెడనొప్ప నవ్వరం బింపు నింపు. ౪౭

కా. గంగాస్నానము నాచరించి పిదపం గాశీకు నేఱించి మీఁ
దగ గామామరకల్పవృక్ష మగు తద్భార్యన్ వికాలాక్షి భ

క్షిం గేల్లోడిచి మొక్కి మాధవముఖాదిత్యార్చనలో నల్పు పూ
తాంగుల్ వేలకువేలు వొల్తు రట నిత్యంబు విముక్త్యర్థులై.

౫౪

ఉ. తాదృశమైన యష్టరముగనృత సెవ్వండు సెప్పఁజాలు? బ్ర
హ్మదులు లోకజాలము లయంబగునష్టంబుగూడ దాని గౌ
రీదయిఁగొండు హుం మలరించి తదగ్రమునంగు నిల్చి నిం
దేదగు దాని సాటి? నుతియింపఁగఁ జెల్లఁచె కాశికాపురిక !

౫౫

ఉ. ఆపురిఁజేరి యాతఁ డట నాచరణీయము లైనకృత్యముల్
నే పచరించి దానములు వేలకువేలుగ నిచ్చి భూమిచే
బాపలఁ గొందఱు దనిపి వైగయకేగి యటఁ బితృప్రియా
కాపరిపూర్తిజేసి యట సాగి స్వదేశము వోనదెంచుచుక.

౫౬

చ. తిరిగియుఁ గాశికేగి యట దేవళముల్ మఱికొన్ని చిత్రముల్
పరిపరిగాంచి గంగ నటఁ బట్టఁ బ్రయాగకు నేగి తత్సరి
త్సరసముఁబట్టి యష్టరిని సొంపగు కోటఁ గలట్టి మేటియ
బుద్ధరములు నూచి యేగెఁ దనప్రొల్లికి నాపులతోడ వేడుక.

. 2

తే.గీ. జనని కభిషేక మొనరించి సతియుఁ దాను
నమ్మహాంగఁ బూజించి యగణితముగ
విపులకు నన్నదానంబు విస్తరించి
తల్లి సంతసమంద నుదారుఁ డంత.

౫౭

క. సంసారసితఁ జక్కఁబెట్టుకొనుచుక జాయకదగఁ జూచు చా
శంసాహిత్రముగాఁ బ్రవర్తనము మెచ్చుక జేయుచున్నంగ మీ
మాంసఁజేయక తల్లి యాతనియెడఁ మర్యాద నీక్షించి “ప్ర
ధ్వంసప్రక్రియ తగ్గె ” నంచుఁ దలఁచెఁ దత్త్వంబు నూహింపమి.

ఉ. “అచ్చెలిఁజూచుటెట్లు? లింక నయ్యెడ జేగు నుపాయ మెద్ది? యే
యొచ్చెముచేసినక జనని యొప్పెడి?” నంచుఁ దలంచునంతలో
నచ్చసలాక్షి యయ్యెడకు నాత్మపురస్కృతు వీడి మున్నె తా
వచ్చుటఁజేసి కమ్మఁ దగవ్రాసి తనంతన యంపె దూతిక.

౬౦

ఉ. వచ్చిన దూతిచేతి “కిదె వచ్చితి” నంచు లిఖించి యిచ్చి పో
నిచ్చి మనమ్మునకఁ బెరుగె నిచ్చుట మోమునఁదోప నంతభో

హెచ్చెడి యుత్సుకత్వమున కెదియుఁ బాఠము గాక యేగఁ దా నచ్చపలాక్షిఁ జూడఁగ నుదారుఁడు లోన భయస్కు గృమ్మఁగఁ.

ఉ. “ఉత్తరమైనవాయ విది యుక్తమె? నీ” కని యింతి వల్కున్
నుత్తరసేమి చెప్పుదు నహో! మది నెంతటిసేర్పి లేనిదో
నత్తరశాక్షి తాన యిట్లకై చనుదెంచునె? యెంతదూర మ
పుత్తన! మంబహేతువునఁ బంకిలినీత్తుడనైతి నక్కటా!

౬౦

ఉ. అంబయుఁగాదు హేతువు రహస్యమునం దొకయుత్తరంబు నే
నంబుజనేత్రకుఁ బనుప నాపె నివారణచేసెనే? నిమి
త్తం బిట వేటుకా దొకస్వతంత్రుఁ లేమియె; కాదు కాదు డెం
దం బదియేమొ! యెప్పనికె దార్చిన సేగదు నాటనుండియుఁ.

౬౧

చ. కలికియె కారణంబిచటఁ గాదగు నత్తరశాక్షి వీడి నే
నొకరుడెంచు టాదిగ నవినవిధం బొడఁగూడె; నేమియెం
దలఁపదు చిత్త, మేమిటికతం బని చింత యొనర్పఁ దాను నం
దుల జొరఁబాటు దిప్పటికె దోచె నిజ మ్మిది” యంచు నెంచుచుఁ.

౬౩

ఉ. నేరమునేయుమానవుఁడు నేతకడఁ జనుపోల్కె మోమునం
దీఱని దెన్యముఁ మఱి మదిఁ గడుభీతియుఁ గొంతలజయుఁ
వారక తోఁప నచ్చటులవారిజలోచన యున్నచోటికిఁ
దారె నుదారుఁ డట్లయగుఁ దన్మలపట్ల గృతాపరాధికిఁ.

౬౪

క. నలుగడలుగాంచి పదపడి జలజముఖి వసించుగృహముచాయఁజని యటఁ
గలకలికి గాంచిసంతన పులకలు గనుపట్టె మేను పొంపిరివోయెఁ.

౬౫

చ. తనుఁ గని మాటలాడ దొకదండము వెట్టదు మోము నెత్తద
వ్వనరుహనేత్ర యంచు మది వంత యొకింతయుఁగాంచ కల్లన
ల్లనఁ బ్రియురాలి డగ్గటి విలాసగతిఁ జెకు గీటి మోము నె
త్తిన శతపత్రసేత్ర యొకతీరున నశ్రులు జాలువాఱగఁ.

౬౬

ఉ. కొండొకనేపు నేర్పుమెయిఁ గొంతెత్తనమ్మున మిన్నకుండి “నీ
నిండతనంపుఁ జందమిది మేలుగనున్నది, యిట్టివాడనా!
నెండియు రేపె నత్తునని నెల్లినదే యొకసండు చేసి రా
కుండుట నీకుఁ జెల్లె నిటుఁ భాండ్లొరు లెప్పుడు నేర్పుతే బహి!

౬౭

చ. ఇరువదియేండ్లస్థాయి మదియేగెడునంతకు మిన్నకుండి పై
 “నరువదియేండ్లయపు చదు” వన్నటు లే నినుఁ గట్టికొంట యి
 క్కరణి విచారమందుటకే కాక సుఖమ్మునకా? నిజమ్ముగాఁ
 బారుపలనమ్ముమానినిఁగి బొమ్ముటదక్క- మఱిందు గల్గునే.

౬౦

మ. మఱు లేకీకరణమ్ము గాంచకయ్యె, నమ్మ న్నన్వికల్ చాలకో,
 కుతుకంబుల్ నెఱవేఱకో, సిరులు లేకో యేదియో మాఁడియో,
 సతికిఁ భర్తకు నర్త దొక్కయెడ సీసఖ్యమ్ము చేపాఱు దు
 ర్మతియై దానికి దైవ మెయ్యగియ్యె సంపాదించుఁ బ్రత్యూహమున్.

౬౧

చ. నినుఁ గనుఁగొంట కిక్కరణి నేనయి వచ్చితి నన్నమాట యే
 పనితయనేని మాకొలయు వారలలో వినెనేని నన్నకుం
 డునె! యెటనేని సానుల కిటుల్ చను టొప్పునె? దానిచేని, వీరి
 తినిగనఁజేసి తిట్లరుగుచెంచు శ్రమఃపూర కోర్చి యెమ్మెయి.

౬౨

ఉ. “లంజెగదా!” యటంచు మది లక్ష్యమెంతయన లేని వీడితే
 నిం జనుగాని యొక్కచెలిసీతి యొక్కొక్కొక్కఁఁగ నొప్పు “నీ
 మంజులవాణి యిట్టి” దనుమాదిరి నిర్ణయ మాచరింప న
 క్కంజభవుండు నేరఁ డనఁగా నొకపాటి బాజం గెలుంగునె!

౬౩

చ. నెలచెలియై జనించి కనువేదులు చెందినపట్ల దానికి
 గలుగుట యబ్బరంబై పలుకప్తము,! లొడ్డ ననంగనేల? చం
 చల మగు నాదు నెమ్మనముచందము నింప యొనర్తుఁగాక యే
 లలనలుగాంచిగో సుఖములక? పలపుల్ తలకెక్కుపిమ్మట.

౬౪

చ. అని పలుమాటు దూఱు చెలియక దగుమాటలునెప్పి కొంత సి
 గ్గున కగు చెయ్యలక గొలిపి కొంత క్రమమ్ముగ సుపరిసన్నఁగా
 నొనరించి మించుపేర్చి దభుకొత్త “సఖీ! నినుఁ బాయు టాదిగా
 మనమని యేమొకో! పనికిమాలినదయ్యె నిజమ్ము నమ్ముమి.

౬౫

ఉ. ఇంతియకాకయున్న నిక నేపనినేనియు మాను టొప్పుఁగా
 కింతిరా! నీకు నుత్తరమునేనియు వాయినె! యంత పందనే
 కంతునిసాక్షి నేఁడు నినుఁగాంచితి నెవ్వన మెప్పటట్ల ని
 శ్చింతగాంచె నింతయును సిద్ధము నమ్మన నమ్మకుండినక,

౬౬

ఉ. వచ్చిన తత్ తుణంబ మగువా! యలకాళికి నేగినాడఁ బై
నచ్చుగఁ యాత్రఁజేసికొని యక్కడనుండియు మొన్నవచ్చితిన్
బచ్చనివింటిజోడుకృప వచ్చితి పంతున నీవు, యాత్రోకున్
వచ్చెఫలంబు, నిక్కమిది వంచనసేయఁడు దైవమెవ్వరిన్.

౭౪.

ఉ. ఈవును నేనునుం గలసి యియ్యెడ హాయిగ నుండవచ్చు నా
ఖ్యాపహా మీపురంబు, మనకన్నియు మంచివెకాని తల్లిగా
రీవిభమొప్ప, దామె కిది యించుకయున్ దెలియంగరాదు కో
పావిలయైనచో మనకు హాని ఘటించుట నిక్క మెమ్మెయిన్.

౭౬.

ఉ. కావున నీవు గోప్యగతిగా పసియింపుము నాదునాను మెం
దే వచియింపఁబోకు వచియించినమాత్రిన యేమిగాని యే
యేవిధిక్తన గోప్యగతియే కడుశ్రేయము, డాగునంచునున్
గేనల మెంచఁగూడ దపకీర్తియుఁ గీర్తియు రెండు పట్టివే.

౭౭

ఉ. పేరగుదాన వీవు కడుఁబెంపుగఁజేటిది మాకుటుంబ, మీ
కారణమై రహస్య మది గావలనెన్ మఱియొండురీతియే
నే రెటు నంచరించెదరో యేరికిఁ గావలె! నింతవీటిలో;
నూరనుగాని యిట్టిపురి నొక్కని నొక్కనిజోలి గల్గునె.

౭౮

క. మీపురము లొక్కపదియో మాపురి విడఁదీసి కట్ట మానిని! దీనన్
గాఁపురము నేయుగేస్తులు దాపునఁ గలవారిపేరె తామెఱుంగరునూ!

౭౯

తే.గీ. అట్టిసంగతిలో నిట కధికదూర
ముండు మావీధి, యియ్యెడనుండు నిన్ను
నెవఁడుగు ర్తించి మాతల్లికెఱుంగఁజెప్పు?
'నట్లయిన భయమేలన, నదియు వినుము.

౮౦

ఉ. మీపురిలోన నే నెఱుపు మిక్కుటపుం బను లట్టు లుంచు మే
యేపను లేను నీపడకయింట నొనర్చితి వాని నన్నిటిన్
దాఁపక చెప్పినారెవరో, తల్లి కిదెక్కడివెంత! జారతా
వ్యాపృతి తానయై జగముపై కరుగున్ నిజ మింత కోమలీ."

౮౧

క. అనవుడు జులూక్మీయు బగ్గన మండిన పగిదిదోఁచు "గులపనితగ న
న్నును జూచెదనను టది యెల్లను బోయెనె? యెంతలో, గులటనైతిఁ గటా!

క. జారుడను దుర్యోము పరనాటల జోరగతిఁ గూడు నాయకునకు నా
మారమణిఁ గొనిన నీయప కీరితి లేదిపుడు నీదుకృప వింటి నిటుల్.

క. ఏలంజె వచ్చు? దానై వేలకువేల్ మైశులున్న వీటికి నీ కి
ల్లాల ననుకొంటి “గలదే రై” లను మ్మలైనఁ దనకు రానేల? యిటుల్. 35

క. యోగినిగతిఁ గాలమును నే గడపుచునుండ నీవు నేరుపుమై నక
భోగినిగఁ జేసి చింతాభాగినిగాఁ జేయుంటి పాడయితిఁ గటా! 36

తే.గీ. మొదల మాతల్లిమాటల మోసపోక
పురుషసాంగత్యమున బుద్ధి పోవనీక
యుండ నాముండ యొక్కనికొప్పుఁజెప్పె
వాని నానాడ పోఁగొట్టి పృథముగొంటి. 37

ఉ. దానికి నంతరాయమయి దాపర మైతివి దానికేమి నా
మాన మెఱుంగకే కడుసుమాళమునకొ దగునిన్నఁజూచి మా
యానిధిగా గణింప కకటా! తుద కెందుకుఁగాని పందనై
బానిసతోత్తనై చెడితి భారము నీకయితికొ వృథాగతికొ. 38

ఉ. ఎందుకు సృష్టిచేసెఁ బరమేశ్వరుఁ డీచెడుగుంగొలమ్ము? పై
నరదముఁ జందముకొ గలుగునట్టు లొనర్చఁగ నేల? చేసెఁ బో
పందల కెల్ల విందొనరుపకొ విధియింపఁగ నేల? యూరకే
కుండఁగఁజేసి యిక్కరఁజిఁ గుత్తుక గోయఁగనేల? యొక్కటా. 39

ఉ. అందముఁ జందముం గనియె యాదరము న్నిజమంచు నమ్మియో
పందలు వేలు నీయఁదగు వాఁడనియో యొక మాయకానికికొ
డెందము నమ్మి వానికిఁ గడిందిగఁ బ్రాయము ధారవోసి యం
తం దనువీడ నేడ్చెడి యనాథకులమ్ముదఁ బుట్టఁ జెల్లునే?

ఉ. కలుగుట దుర్లభం బొకఁడుకల్గినఁ బెద్దరహస్య మందుకుకొ
దలరక యొప్పుకొన్న దుదిదాఁకను నెగ్గదు వానిచెల్మి యే
వెలచెలియేని యొక్కయొడఁ బ్రీతియొనర్చుట తప్పిదంబు పం
దలయినఁ దప్ప నొకఁడుగతితన్ములు దీన జన్మించు తొప్పునే. 40

చ. కలిమిని లేమి నొక్కగతి గారవమున్ బచరించుచున్ దళ
త్రళ గల జవ్వనమ్ము దిగఁ ద్రావిన పిమ్మటనేనిఁ బూర్వపుం
జెలిమి యొకించుకేని యెడనేయని నెన్నిటి గల్గునింతి కం
జలి యొనరింప నొప్పు దివిపత్పతి యుంచిన హియేనియున్.

౯౦

సీ. తగినసంతాన మ్ముదయమన “నాయనా!” యని వాచి లెవ్వని ననఁగవలయు?
అన్నదమ్ములు గౌరవార్హు లుండిన వారు తల లేమనంచు నెత్తఁగవలయు?
తనుఁ గన్నతండ్రి యుత్తముఁడేని యతని మొగ మ్మేమిగతినిదాఁగాంచవలయు?
ఏదేని శుభకార్య మేతేర నెవనితోఁ గాఁక్షమైఁ మీత మెక్కంగవలయు?

లే.గీ. నక్కటా! తాను బాడగు టట్టులుండ
వెనుకముండటివారల వెలికిఁ దార్చు
రోపలందుల పుట్టువుల్ నోతగావె
యెఱుంగనేర రీయర్థమ్ము హీనమతుల.

౯౧

ఉ. అట్టికులమ్మునం దెటులనైన మఱేమి పురాకృతమ్మునన్
బుట్టినదానికొన్ వగవఁ బూనిన లాభము గల్గఁబోదు, తాఁ
గట్టినకర్మముల్ కుడుపుగాంచక తీటునె? యిప్పుడేని యీ
గుట్టు నెతంగి యొక్కొరునిఁ గూడి దినమ్ములు పుచ్చఁజెల్లదే?

౯౨

ఉ. ఒక్కనిఁగూడి కాఁపురము నొప్పుగఁజేసెడి చానపాండు లే
ఫక్కిని జారుడన్న దురుపద్రవమున్ గల్గించు, వింటి నీ
చక్కినిగాక సర్వజనసమ్మతమై మళయాళమందుఁ బే
రెక్కెడి సగ్రజాతులకు హీనమూంగనతోడి కూటముల్.

౯౩

ఉ. కావున నన్ను జారగతిగాఁ గయి కొందువయేని నొల్ల “భా
ర్యావిధిఁ జూచుకొ” మ్మనుచు నప్పుడచెప్పె మదంబ, దానికి
న్నీవెటు లొప్పికొంటి? పదిసేడిటులకొ గికురింతె? మాకొలం
దేపగడైన మాసరణి యేవము పైఁత దదెన్నిభంగులకొ.”

౯౪

క. అనవుడు నుదారుఁ డచ్చెలి కను “నే లోకొక్తి నంటి, నది నీకింతకొ
మనము నలయించెనే! యే మని భార్యగ నిన్నుఁ జూడననుకొంటి? చెల్లె.

౯౫

ఉ. చక్కదనమ్ములేదో? గుణసంపదలేదో? పయస్సలేదో? బల్
భక్కులపూరిగావో? వివిధమ్ముగు విధ్దలు నేరవో? నినుకొ

జిక్కుని కౌగిటకొ జనవు చేసినపిమ్మట భార్య గీర్వయుకొ
మక్కునెక నె? యేల యనుమానము? మానుము మానినీమణి.

౯౭

ఉ. నమ్మవుగాని నీవు మనినాటిసదాదిగ భార్యఁ జూడఁగా
నెమ్మది నమ్మతిం గనదు నేరము, లూరక తోచు దానిపై
నెమ్మయిఁ బూచు నీగుణములేకడ! యింతకు కారణమ్ము, నీ
సొమ్మనుకొమ్ము నన్నును ద్రిశుద్ధిగ మాటలు వేయునేటికిక.

౯౮

గీ. విప్రులకు నాల్గుజాతుల నెలఁచులందుఁ
గలదు స్వాతంత్ర్య మది నేటి కలయుగమునఁ
గాడనుచుఁ గొందఁ జడ్డిరిగాని యింత
మాతృమునఁ బోయెనే? పూర్వమతము సకియ.

౯౯

సీ. బ్రాహ్మణుఁడైపుట్టి పరమచందాలితో సంసారయైన విశ్వాసి యొకఁడు
ముగర ముకొ జంపినముండమోపిని గట్టికొని గృహస్థయైన నుగ్రుఁడొ డొకఁడు
ఐకమత్యమున కియ్యవి ముప్పనుచుఁ గులాచారముల్ వదలినజాణ యొకఁడు
“సింగాలిచిప్పకు వెండిగిన్నెకు భేదమున్నదే!” యనియెడి యోగ్యుఁడొకఁడు

తే. గీ. పీఠ లేకడ సభలలోఁ బెద్ద లిపుడు!
మనకు మర్యాద పీఠలేమని యొనర్చు?
రింతకును ద్రోహుఁడును కెవనితోడ
నేమిపని? వెలి యాతని నేమి నేయు?

౧౦౦

చ. జనని గిరించుదాఁక నొకచందమునకొ జననిమ్ము; మీఁద ని
న్నను స్వగృహమ్మునం నిడుచు నూతనబుద్ధి యొకింతలేక నా
జన మదియెల్ల నీకు నుపచారము సల్పెడు నట్లానర్హ; న
న్ననియెడి వాఁడొకఁడు గలఁడా! మఱి తల్లి కొకింత జంకెడక.

౧౦౧

ఉ. దాఁచుగనెల? విన్ను, మును తండ్రి గతించెడువేళ ద్రవ్యముకొ
జూపి మదంబతో “నిది త్రిశుద్ధిగ నీ మరణంపువేళ నీ
వీపసివాని కిమ్మిచట నించుకయేని వ్యయింప కందులో
నోపినమాత్రముం గలేప యుచ్చగతికొ బొనరింపఁగాఁదగుకొ.

౧౦౨

తే. గీ. యావనము ధనసంపద యాధిపత్య
మవట నవివేక మియ్యభి యడఁచు నొక్క

టొక్కటియొ మానవుని నివియొకట నన్ని
యునుబాసఁగెనేనిఁ జెప్ప నేముండు సాధ్య!

౧౦౩

చ. నవనవయాననుండయిన నందనుఁ డొప్పుగఁ గ్రాగి చల్లనా
రి వెలయుపాలకొంగి నొక నీతికి వచ్చెడునక్క బాగనూ
కవిధిని సర్వముం బయినిగాంచుచు దృశ్యము చేతి కేక పై
వ్యవహృతిశాలి యైనయపు డంతయు వానికిఁ జెందజేయుమో.”

౧౦౪

చ. అని పలునీతులకొ దెలిపి యాపెను పర్వము నప్పగించెఁ; గా
వున మన కామెనమ్మతిని బూనకచెల్లదు; దానఁజేసి నీ
న్నునిచెద వేఱుగాఁ, బిదప నోపిక వెట్టితివేని యెల్లరక
బనిఁగొనుదాననై మెలఁగవచ్చును బొచ్చెములేనితీరునకొ.

౧౦౫

చ. అనవుడు నచ్చెలఁచి యను “నక్కట, యెందులకింతసోచె? నీ
జనని శతాబ్దముల్ సుఖవశమ్మున నుండెడుఁగాక, నీధనం
బును సుఖముండుఁగాక, నను మోనముచేయక భార్యగాఁగఁ జే
కొను టది చాలు; వచ్చెఁ బదికోటులు దానన నిక్కమింతయుకొ.

౧౦౬

చ. ధనము గడించియుంచి యది తాము గతించెడివేళ నెవ్వరే
నినిఁ గొనిపోయిరే? జగతి నీతి యనీతియుఁ గీర్త్యకీర్తులుకొ
దనచనువేళ వెంటఁబడుఁ దక్కినదంతయు దూరదూరమై
చనుపడు; దీనికేమి, పదిపాళ్లు నికృప గాంచఁగల్గితొ.

౧౦౭

ఉ. పిన్నటనాటనుండి కడుఁబెంకెతనమ్మున నుండెకాని మా
కన్నెలఁబోలె నెల్లరకుఁ గాల్గకు మ్రొక్కెడి దానఁగాను; నా
మున్నరికంబు సాగుటకు మూలమనై ననుఁగొంటివీవు; లే
కున్న మఱేమిలే ధనము, లుల్లము చల్లఁబడె న్నిజమ్ముగకొ.

౧౦౮

ఉ. ఏమనఁ, చెల్లుదాన విను మే మొడ లీకొలమందుఁ బట్టలే;
దేమనుజుండు నన్దనెనొ యెవ్వతె తల్లియొ యే నెఱుంగ న
న్నే మెయిఁ దాను గైకొనెనొ! యియ్యది పెంచియుఁ దెద్దఁజేసి బల్
నేమము లోలి నేర్పెఁ; గులనీతికిఁ దావలమై చెలఁగఁగకొ.

క. అనీతులు నామది కింతేనిం బొఱఁబాఱ; వేగతిన్నేర్చును? చి
త్తై నగఁడనిపక్షికి భాసనియతి న్నేర్పరి, గులభు భను ముఖ్యుండై.

౧౦౯

క. సంగీతము సాహిత్యమును గొమరగు నభినయము ముగుదలకెల్లఁ
సంగతములగుట నాకుఁ బొసంగుక దగుపాటిపృజ్ఞ జగదీశుకృపక.

ఉ. ఇంతకు నాకొలఁపు మొదలెయ్యెదియో వినవైతిఁ దల్లివోఁ
బంతము పట్టికోరినను “బ్రాహ్మణకన్య” పటంచుఁ బల్కె-; నే
వితఁ విధమున న్నను వివేకవిహీన మదంబ గాంచి ని
శ్చింతమెయిక్ ద్యజించెనో, యిసీ! పడుపుంగల మాశ్రయించితిక్.

ఉ. కోపముఁచ్చ మికనుచుఁ గొంకక పల్కెద మీకొలఁపునం
దేపగుచున్న దీయధమశ్రుతి యదేమనఁ, బెద్దవృద్ధు తా
నేపసిపాపనో ధనముగిచ్చి కొనుక్ గనునంత మృత్యు, వా
పాపిని మమ్ముబోటుల నపారముగాఁగని యిట్లొనర్చెడిక్.

౧.3

కా. పోనీ, స్త్రీలు పునర్వివాహమునకుఁ బోరామి వాదించు వి
జ్ఞానుల్ పండితు లేమిపాపము! ధనాశక్త గూఁతు నృద్ధాశ్వుఁడౌ
వానిక జేర్చునపాతుఁగి ‘గూడి’ దన; రవ్వాడిచ్చు నన్నోదకా
లానం దమ్ముమెయిక్ భుజింతు రిది యన్యాయము గాకుండునీ.

౧౧౪

కా. కన్యావిక్రయ మాఁగలేని యల విజ్ఞానుల్ మఱేమంచుఁ దా
మన్యాయముగ స్త్రీ పునఃపరిణయవ్యాపార మాచంగ వే
డ్చు న్యోజింతురు! చెండునుం దగనివే కాబట్టి యందొక్కటక
మాన్యత్వము మఱొక్కటక దొనగ దేమాడ్కి బొసంగింతుగో.

మ. పతితోఁ గొండొకకాలముక్ సుఖములక్ బ్రాపించి పై వాడు వో
పుతఱిక్ మేటివిరక్తిమై నకలమా భోగములక్ వీడి బో
డితలక దాల్చి యతిసితికగుట పాటించక దగుకాని చి
న్నతనమ్మందన నాలుగేడులపుడేనా, యిట్టివై రాగ్యముల్?

౧౧౬

ఉ. అట్టిపయస్సనక్ విధవయై యది యించు కెఱుంగనప్పు డా
బొట్టెను గాంచి కొంద “టిది పూర్వమునం దిటు పెట్టిపుట్టె” నం
చెట్టులొ పల్కుదుర్; మఱి యదే పయి నొక్కనిఁ గట్టుకొన్న నాఁ
డిట్టులు పల్కురాదె? యపు డెక్కడికేక బారాకృతం బహో!

౧౧౭

తే.గీ. స్త్రీపునఃపరిణయములు నేయవలయు
నంచుఁ దర్కంపఁగాని యాయబలైను

బాలవిధవలపట్లనా, పండితులకుఁ
గల్గు పాండిత్య మెల్లఁ గన్గనడచట!

౧౧౮

శా. సంజక్ష మొక్కరు కాన్పునేని గడుగ్ శౌచం బటుండంగ లో
నం జంకర్ మన మిట్టులుంటి మిది యంతర్వాణు లీక్షించిరే
నిం జాలక వెలియా నటంచు నొకరేనిక వారి వారింప రి
క్కుంబాక్షుల్ తమధగ్గుశాస్త్రములకుఁ గన్నట్టి రెప్పట్టునన్.

౧౧౯

ఉ. మాలల నంటుకొని జనమామ్యులు, తుదుర్లు చేసి తెచ్చు భ
క్ష్యులు భుజింపనట్టి గుణగణ్యులు, మికులమందు నేడు లే;
రీలలి సంచరించు ఘనులెల్లరుఁ బంక్తి కి నహ్మలై పతుల్
గూలఁగఁ బెండ్లిచేసికొను కోమలు లెట్టు లనన్వ లౌదురొ!

౧౨౦

శా. ఆయాస్కూర్మను బండితుల్ గలరుగా! యందెందు విద్యాగ్ధు లే
వీ యేర్పాటుగ నుండిరే? యచట లేరే? దుర్గులున్ మాలుకు
నీ! యియ్యెల్లర కందు వేదమయినన్ జెప్పంగఁ దామొప్పు వి
ద్యాయత్తుల్ కలవతులై విధవ పెండ్లాడక గులంబూడెనే?

౧౨౧

ఉ. కావున నేను నీపిదపకాలమునందలి విప్రజాతిలోఁ
బావనురాలనై మెలఁగవచ్చును సంశయమేల? భార్యగా
నీవు పరిగ్రహించుటకు, నీతులు జాతులు నానకట్టుకు
గావలెఁ బూర్వమందెపుడు కైకొనువారెవ రాప్రచారముల్?

లే.గీ. ఎవరు పూర్వపుటాచార మెఱుఁగువారో
వారలకు శాస్త్రము తర్రవాది యిచటఁ
దక్కువారల కీజోలి తగుల దెవ్వ
రేని నడిగిన నోరెత్త రిట్టులినన్.

౧౨౩

ఉ. నావుడు నవ్వి “మాకొలమునంగల వైఖరు లిట్టులుండుటక
నీ టటు లగటి తప్పిదమె? నీమఱి మాన్యత గాంచఁబట్టి యా
యీవిధు లిట్లు లయ్యె; నిదియే మన పూర్వపుఁగాలమైనచోఁ
బావనపుం గొలమ్ము టిటుపాడయినన్ బుధు లూరకుందురే!

౧౨౪

మ. సరసంశౌగఁది బక్తితీవు బలవత్సన్నాన మన్నట్లు ని
ఘరమా జవ్వనమందుఁ గాంతలకు నెట్లుల్ గూడు వైర గన్తు? మె

వ్యతిక్రే జంకి యొనర్చు నేమములు నిల్వన్నేర్చునే? జన్మమే
బరువైతోచెడు భర్తచేసినతికి, బైమాట లింతేటికిక.

౧౨౫

మ. పతివోపక బలనద్రతిక సతినీ దప్పిర్తంగమందుంచి వే
చితి నంటించెడు ఘోరపుంగుతిని వాసిక గట్టిపెట్టిపది న
మతిమంతుల్, తగవార లిన్యబలలక “భాగ్యమృతందే వివా
హితలం జేయగరాదటం” చనిన నీహీనస్థితుల్ తగ్గిడిక.

౧౨౬

మ. “పదియేడుల్ చనుమీదఁ జేయఁదగు నాపై రెండు నాటంగరా
దిదివో! ప్రీతికుఁ బెండ్లికిం దటి” యటం చేర్పాటు గావించుచో
ముదితల్ నృద్ధులఁ బెండ్లియాడుటలు తప్పక; గానిచే దగ్గఁ దొం
బిపాల్లీ దురుపద్రవం, బదియు విద్వత్సమృతిక గాఁదగుక.

౧౨౭

తే. గీ. ఈడువచ్చినకన్నియ నెన్నఁడేని
పృథ్వి నకు నమ్మజూప నెవ్విధినిసాగు?
నక్కటా! యెన్నినృత్తులలో యననినుండఁ
బంద లీనృత్తి కతన జీవనముగొందు.

౧౨౮

తే. గీ. ఆప్పదీక్షితు లొక్కప్పు డాత్మజాత
కిట్టి దురవస్థగల్గఁ దానెఱుకకల్మ
స్త్రిపునఃపరిణయములు నేయఁబూని
యను వెనుకదీసెనట తల్లి యొప్పుకునికి.

౧౨౯

ఉ. ఆప్పటికాలమందు నెటులైనను నిప్పటి విప్రజాతికిక
దప్పని దోచ దిప్పని, వృథాగతి వారలగోడు వోసికో
నొప్పుటకన్నఁ బండితుల కొండొకగోసములేదు; పెక్కులొ
తప్పల కొప్పి యాయొకటి తాము సహింప రదేమి పాపమో!

౧౩౦

తే. గీ. అరయఁగాలేక మిము వెలయాండ్రటందు
గాని యాయధ్ధమది నేటికాలమందు
ద్యిన్యమిడి పెండ్లియాడిన ధన్యతముల
భార్యలకు నెల్లఁ జెల్లఁగావచ్చుఁగాదె.

౧౩౧

సాంకర్యము తటస్థమాననుచు విశ్వస్తావివాహము వి
ద్యాంకుల్ పెద్దలు గాదటం చూచి సత్యంబే, యిదొక్కండ్రె యీ

పంకంబున్ ఘటియించుచో నిటులనన్ బాగో; దనంతన్ జగం
బింకం బాటెడిపట్ల నీనియమ మిందెవ్వఁడు పాటించెడిన్.

౧౩౨

ఉ. భూతిమొగమ్మనంగలుగు పుణ్యుఁడు ప్రొద్దుట స్నానసంధ్యలన్
జేతము జొన్న వైదికపుఁ జెయ్యులమానిసి నూటి కొక్కఁడే
నీతటిఁ గానరాఁ, జిపు డివేటికి? బూర్వపుగాధలేల? వి
ద్యాతిశయంబు మాని బుధు లందఱు దీనికి నొప్పరాదొకో.

౧౩౩

శా. వ్యాసాదుల్ బుష్పలై నిజమ్మ లయి తద్వాక్కుల్ భవిష్యద్గతన్
బూసన్ గ్రుచ్చినరీతిఁ జెప్పటదియున్ బోకుండి యారార! వీ
రే సారజ్ఞులు? వీరికయ్యెడల లేనేలేదు విశ్వాస, మీ
యా సళ్లే నెటు లుండు? భగ్గులగుచారే తన్మతోద్ధారకుల్."

౧౩౪

తే. గీ. అనుచు నాయాయిగోష్ఠిని నతఁడు నదియుఁ
గొంతతడవు వాదమ్మ దమంత సల్పి
“మనకు నీగొడవేటికే! ఘనులు దీని
విందు” రని విరమించి పై వేడ్క దనర.

౧౩౫

తే. గీ. తమకు ననుగుణ మైన వర్తనలఁ గొంత
తడవు గడపి యామీద నుదారుఁ డింటి
కరిగి పొత్తిదిన మీరీతి నతిరహస్య
మైనగతి దానిపొందు దా నందుచుండె.

౧౩౬

గ ద్య.

ఇదిశ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రశీతం
బైన పాణిగృహీతయందుఁ
చతుర్థాశ్వాసము.

పాణి గృహీత

పంచమాశ్వాసము

స రసాంతఃకరణా! సు
స్థిరగానాభరణ! నిత్యచింతితభగవ
చ్చరణ! కవితాదరణ! సురు
చిరవితరణ! తీర్తికామ సీతారామా!

తే.గీ. ఆనధరింపు మనంతరం బట్లు కొంత
కాలము రహస్యపర్తన గలుగుమీఁద
వారి నోటను మఱియు నవ్వారి నోటఁ
దల్లి యెల్లసంగతి విని తల్లడిల్లి.

మ. అకటా! పుట్టినరోగముకొ మొదటనే యంతమ్ము గావించి పు
త్రకు యోగ్యుం బొనరించి నాననుచుఁ జేతంబందు నూహించి యీ
సకలమ్ముకొ వెనఁ జేరికిచ్చితి నినీ! చండాలుఁడై వీఁడు దు
ష్టకృతికొ మానఁడు పైఁచు తెట్టు లిఁక? నింటకొ వంట లే విప్పనుల్. 3

తే.గీ. వేదశాస్త్రమ్ములందు వివేకులైన
రాజమణుల మెప్పించి మర్యాద మిగుల
నార్జనముచేసి రీయగ్రహారములను
బూర్వ లివి పీనికతమున బూదెగలియు.

వ. అని చింతించి యొక్కనాటి భోజనసమయమ్మున కొమరున కీట్లను.

శా. అన్నా! చిన్నతనమ్ము మంషియును సంధ్యావందనాసక్తి నీ
కెన్నంగాఁ గడు నెక్కు డిష్ట గడతా నేనుయ్యో? బ్రాహ్మణ్యపుం

జేన్నే నిన్విడుచున్న దేమిగతి? నీచెయ్యల్ వినకొగ్గొత్తలై
నన్నుకొ గాల్చుచున్న విట్టిపనులుకొ నాయంబె? నీబోటికికొ.

౫

చ. ఎఱిగి యెఱుంగకొ, మొదట నేపపుఁ గార్కము సల్పితీపు పైఁ
దిరిగియు శుద్ధిబొందితి నతీమణియా కులకాండయుండ నె
బ్బెఱికమునూని యపుడుపుబి త్తరి నిత్తటి గుత్తగొందువా?
సిరిగల కొంపకుకొ శలిగెఁ జేటిక మాటలు వేయనేటికికొ.

౬

ఉ. ఎవ్వరిఁ బంపినా వచటి కీచ్చెడుముండకునై తనంతఁ దా
నెవ్వగవచ్చు? “నెయ్యెడల కెందుల లేగదో?” యంచు నెంచితికొ
ఱవ్వగదా, దినమ్మునన రాతిరి చెయ్యలై! నీమవర్తనల్
నవ్వరె యెవ్వరేనియు? వినాయకుఁ జేసినఁ గోఁతి యయ్యెనే!

౭

క. ఏమేమి నగలు నాజెము లామాదగముండ కిడితి? పొడొకారా!
నీ! మూర్ఖ! నిన్ను నీపయి నేమియెనర్చినను బాప మించుక గలదే?”

౮

క. అని యేమేమో యొడ లుడికినగతి కనుగుణముగాఁగఁ గెరలి పలికినకొ
దనుఁగానియట్లు వినియును విననిగతికొ జెవి నొకింత పెట్టక యతఁడుకొ.

ఆ.వె. భయముదీఱి పట్టపగలును రేయును
దాని యింటనుంటఁ దక్క నన్య
మించుకయునులేక యిల్లాలి మాటయే
తలఁపకున్నఁ దల్లి తల్లడిల్లి.

౧౦

తే.గీ. “అంతకంతకు మొరడయ్యె నహహ! పీడు
భార్యఁజూడఁడు వ్యవహారపరతఁగాంచఁ
డేమిగతి?” యని యెంచి తా నేమియనక
తగినవారిచే జెప్పింపఁ దలఁచె నపుడు.

౧౧

చ. అరమరలేక యింటివ్యవహారము లన్నియుఁ జక్కఁజెట్టుచుకొ
జిరముననుండి స్త్రీయగృహసీమకు సాశ్రితుఁడైన యోగ్యు నొ
క్కరుఁ గని “పుత్రు నీతిపరుఁగా నొనరింపు” మటన్న నాతఁ డు
ద్ధరమతి యొక్కనాఁ డతనితోఁ దగ మంతనమందు నిట్లునుకొ.

౧౨

మ. కులవిద్వంసక మైన కార్యము వివేకుఁ నేయఁగాఁ బోరుగా!
కులమన్నకొ. గులమా, ద్విజాతి! యది చేపూరకొ పశంబే? తదు

జ్వలతః బ్రాగ్జనిభాగధేయమున సంపాదించి ప్రియంపు దు
శ్చలముంబూని యథోగతిం బడు టిదే చందంబు? నీబోటికికొ.

౧౩

ఉ. యన్నములకొ బానర్పుటా! విశాలయశమ్ము గణించుటో! సదా
మన్నన కెక్కడ పండితుల మన్నుటో! చుట్టల నాదరించుటో!
ఓన్నదనమ్ము రాదె? సువివేకము పోదె? పురాకృతంపు భా
గోన్నతి మన్ను గాదె! యిటు లుంపుడుకత్తెలఁ గూడఁ బాడియే.

౧౪

సీ. ముక్తికామినీతోడ ముచ్చటించిరిగాని నెలనెలందులఁ గాంచి కులుకరైరి
ఉపనిషత్సంతల నుంచుకొనిరిగాని పడుపులొత్తుల యానఁ బాఠరైరి
సాహితీసతితోడ సరసమాడిరిగాని కులవిహీనలఁ జేరఁ దలఁపరైరి
కీర్తిభామినులకు మూర్తినిచ్చిరిగాని గుత్తలంజెలసాందు గోరరైరి

తే.గీ. తరతరమ్ములనుండి యిందనుక మీ కొ
లమ్మువారలు నేటి కీలనకలనఁ
గొలయునకు నీకు నిహపరమ్ములకు నొక్క
కెట్టఁజెడఁదగినంత యిక్కట్టువచ్చె.

౧౫

తే. గీ. ఇహమునం దట్టులుండ మీయింటిపూర్వు
లసానా! పరముననేని వారాంగనాజ
నమ్మునకు నేనకుడియె జన్నములు కోర్కె
యించుకయులేక చేయుట యీవు వినవె?

౧౬

ఉ. ప్రేమికజాతిలోఁ బాడమి వాదనికన్మికి నెల్లచె యని
రేపదమనమ్ముతో నిటు వివేకము దక్కి కళత్రయావన
శ్రీదిగులాంజల బాడునెలచేడియ నుంచెడి నిన్ను బోటికికొ
మాదిరినేయ నీ భుజనమండలి నొండొకఁ డుండఁ బోలునె?

౧౭

మ. తిరుగుబోతులు లేరె! వారిఁ గనియుకొ ధీజాడ్యమే లేనిచో
నరుగొవ్వాడె డిల వాగకామినులు సౌందర్యమ్ము నానించు? నీ
పరు నొందెట్టిని? నేటి నీనకత తేపాగ్జ్ఞాండు లోఁగుండు? డొ
ప్పరికింపందగునె? కనుంగొనుచు మీప్రావండు మాబోంట్లకుకొ.

౧౮

కా. దారిద్ర్యమ్ము జనించు, మై నీరి వృథా దైన్యమ్ముపాలె, సదా
చారం బాఱడినూ, యశమ్ము మొదలే సన్న్యాసముం గ్రాంచు, సం

సారంబెంతయు నాటు, నెల్లెడల నిస్సారత్వమేతోచు, నీ
వారస్త్రీసురతప్రశంస దగునే? వర్ణిల్లు సంసారికిన్.

౧౯

క. అని యేమేమో తా నేర్చిన విధమున బోధనయై ఔనిదక యతం
డనయము ననయం పుణ్ వర్తన మాతడ విటాలమునము తరనే ప్రియన్? ౨౦

ప. ఇట్లు పలువురు నెప్పందోడంగుటయు.

మ. ఇదిగాదంచు మనమ్మునం దలచి యయ్యేజాక్షితోఁ “గార్యమి
ట్టిది” యంచున్ దగఁదెల్పి “మంచి” దనుడున్ దెందమ్ము నొంగార ౩
క్కదినం బాపురి వీడి యిరువరును దుర్గాపట్టణం జేగుడం
చి దిగుల్ దక్కి యటన్ వసించిరి ఘనశ్రీ వింతు సౌభమ్మునన్. ౨౧

ఉ. ఆపురి వీరి పూర్వులకు నాకరమాటను దండ్రె యచ్చటన్
గాఁపుర మాచరింపఁ దగఁ గట్టెను సౌధము, దానిలోనఁ దా
నీపురుషోత్తమండు వెలయింతి నొకర్తుక నుంచె; జచ్చెఁగా
కాపురుషుండు నైఁపఁగలఁడా? యిది దాఁగనులారఁ గాంచెయన్. ౨౨

ఉ. జ్ఞాతులుఁ దక్కుబందుగునుఁ గాంచి “యహా! యిది యేమివంత! దు
ర్నితీ నహింపఁగా వశమే? నేరుపుమై మరలంత” మంచుఁ బో
నాతఁడు వారి వచ్చుటకె యాజ్ఞనొసంగఁడు లజ్జ పుట్టకు
న్నే! తగు బంధువర్గ “మహిషీ!” యని యగ్రమునంద నవ్వినన్. ౨౩

ఉ. నవ్వుదు రెల్లవా రని మనమ్మునఁ దా నెఱుంగఁడో? యెక్కుడో
అవ్వకు నాకరంబగుట ప్రిజ్ఞతనం దగదం చెఱుంగఁడో?
యవ్వకుఁగాక భార్యకును నంతకుమున్నె పరుండునై బుధుల్
ప్రవ్వగఁ దిట్ట దుశ్చరిత రోయని యాయన నేమనన్ దగున్. ౨౪

కా. ఆనీటున్ వెడగుంబొజంగు భవనమ్ముం దెల్లెడన్ గాయనీ
గానానూన రసమ్ములా! యభినయత్కాంతా వినోదమ్ములా!
నూనాస్త్రాగమ చర్చలా! మిగుల మెచ్చుంగల్లఁగాఁజేయు లా
స్యానందానుభవమ్ములా! యెలయు నీయావేశనా కెప్పుడున్. ౨౫

ఉ. తిట్టఁగనిమ్ము తల్లి, సుదతీమణి బోరున నేడ్వనిమ్ము, బల్
బట్ట జనింపనిమ్ము, ధనరాసులు గవ్వలుగాత చెల్లని

వట్టి యఖండ సౌఖ్యముల నందుచు గట్టమెఱుంగనట్టి యా
పుట్టువుకన్న మిన్నయగు ముక్తి విరక్తి యొసంగ నేర్పునే?

౨౬

శా. ఇచ్చుకొ మద్దలగొట్టువారలకుఁ, చా నిచ్చుకొ ఓగకొ బాడుచోఁ
గొచ్చెంబింతయులేని స్నేహితులకుకొ బూఁబోండ్లలో యిచ్చు; రా
నిచ్చుకొ బండ్రికి నెంతమంది నయినకొ, పీషింపఁ డావంశయే
నిచ్చుకొ “ఖర్చిది యాయమింత” యని, వాఁ డేమింకఁ గానుం డెనో?

౨౭

ఉ. తల్లికిఁ జిక్కు ద్రోష్య మది ఓక్క నమస్తము నాలుగేండ్లలో
దొల్లఁగఁజేసి యాపయిఁ గడున్ విలువై తగు నగ్రహారపుం
బల్లెల సిన్దు' చాల కవి బంధకనుంచి ఋణమ్ముఁజేసి భాఁ
జెల్లఁగఁజేయుఁ బల్వగలఁ జేతికి నెమ్మొక యింత యుండమి.

౨౮

తే. గీ. తనదుపంక్తిని నన్నసత్కృష్టు బరుగఁ
గామసత్రమ్ము గణికలకడఁ జెలంగ
నయ్యదారనిఁ గొల్పుచు నెయ్యరెంద
శెండునో సోమరులు నొల్తునెకమెనఁగ.

౨౯

ఉ. గాయనగాయనీమణు లొకానొక వేళను బాయకుండుటకొ
జేయని చేర్చికై యతని చేతికి నాటవెలందివోలెఁ దా
హాయిగ జంత్రపుం గల యెయ్యార మెసంగఁ బొసంగి లొంగె నా
తీయదనంబు మెచ్చు వెనుదీయక గాయకుఁ డెట్టిఁడేనియుకొ.

౩౦

తే. గీ. గాయకుఁడు వచ్చెనేని యక్కలికిదాను
శిష్యభావమ్ము గైకొని జెలిమికలిమి
దానఁగలుగు విశేషముల్ తగినకొలది
నార్జనముచేసి కాని యయ్యనఘు విడరు.

౩౧

శా. దాతృత్వమ్మన మించియుకొ మిగుల విద్యాసక్తి రాణించియుకొ
మాతృద్వేషము దారదూరగతియుకొ మాన్యేతరుంగా నవ
ఖ్యాతుంగాఁ దనుజేయ నాతఁ డది లోఁగాంచంగ లేకపు లీ
లాతాత్పర్యపరీతుఁడై కడపుఁ గాలంబెల్ల పేలాగతి.

౩౨

క. ఆకలికి వర్తనంబది లోకుల కొకరీతినైన లో నతనికిఁ ద
ద్వ్యాకులచిత్తుఁడగుట నాహా కలిగించి “యది భార్యయగు” ననిపించెకొ.

తే.గీ. “వీనితోనన్వె మొన్న, నవ్వానితోడ
నొక్కటేశయ్యఁ గూర్చుండె నూరకుంట
తగవె?” యని యెవ్వరేనియుఁ దనకుఁజెప్ప
వినఁడు వినెనేని నవ్వుఁడప్పిధము నుంత.

38

తే.గీ. గాగరా గట్టమాని యఖండనీతి
కాకరంబగు కులకాంత యట్ల నన్వె
లంది వేషభాషాదుల నంది పైకి
సంచరింఁగఁ గులాచార సరణు లుడిగి

39

మ. ధనమందిచ్చును గాదుగాని యల కాంతారత్న మడ్డపు నా
భునిఁజూడక గవిగాయకుల్ చనుడు నందుక నన్వవానిక దనం
తన యేవేళనొ వక్యఁ జేసికొని విత్తంబిచ్చు భర్తక జయిం
చనొకో నాఁగను జిత్తమిచ్చి కడు సంభావించు గూఢస్థితీక.

3౬

ఉ. ఆచెలి రేమిపాపమొకొ హాయిగఁ బాడెడి వానికన్ననుక
వాచవిగాఁ గవిత్య మొక వైఖరి నుంత రచించు వానిపైఁ
బూచు మనంబు తాదృశుని పొందునకై మది నూరుచుండు నా
లోచనసేయుఁ దన్మయత లోలవిలోచన సారెసారెకుక.

32

తే.గీ. రాజు సంతసమందిన గామమిచ్చు,
బద్దెమిడుఁ గవి, బచ్చు దావైచు ముప్పి,
యెవనిమెచ్చునొ కాంత యయ్యె మ్రొకాని
తనుపట్టాభిషేకము నాచరించు.

3౮

ఉ. ఈగతి నప్పుడప్పు ప్రియుఁ డెవ్వరి మన్ననసేయుచుండుఁ దా
నాగజయాన వారలకె యాశ్మసతీత్వము వెల్లడించు నా
చా గదియెల్ల నల్లరిగఁబైవినువారలు నవ్వుచుంద్రోహో!
బోగముదాని నుంచుకొనఁబోలునె? యెంతటి పుదకేసియుక.

3౯

ఉ. పోయినఁ బోవుఁగాక వెలబోటిపయిక మరులూన నెన్నఁజే
నీ యది యంతగాఁ దనకు నెగ్గు భుటింపదుగాని యొక్కతె
“న్నా” యని యుంచుకొన్న వెఱనాయనకన్నను పీహ! డున్నె? యే
తాయి సహింశసేర్పు నది అంతు లొనర్చి యమర్చు సేవముల్!

40

మ. వ్యభిచారంబన వారకామినుల కాపంతేని లజ్జాకరం
బభిమానభ్రుము నంచుఁ దోచె, దది గోప్యంచేల కావెందు”
న్న భృతిక, దెచ్చియొసంగు నాగుఁడదివిన్నక జీవనంబుడు నం
చు భయనక; గులకాంతరీతు లెటుపచ్చుక? నాండు సెట్టుంచినక.

చ. సరసతగల్గువాఁడు గడుసంచు మోలెడివాఁడు నూతన
స్మరుడన నొప్పువాఁడు మదమత్తుడు నొ విటుఁ డబ్బియుక దరి
దొరతికి నాన చేయునట తా వెలయా! లిది స్త్రీలజాతికే
పరిచితి గన్నదోన మొకబానిసలక వెలిజేయనేటికిక?

౪౨

మ. “ధవమేలా? సాగనేల? చక్కని కవిత్వం దెవ్వఁడే నేర్పు వా
నిని మెచ్చకదగు మాటలాడఁ దగు వానిక బిల్చి యవ్వనికిక
జనవీయక దగు వానితోడ విధిగా సభ్యుంబు గూర్చకదగుక
వనితాచిత్తహయండు వాఁ” డనుచు నవ్వామాక్షి లో నెంచెడిక.

౪౩

ఉ. ఏగతినైన మేటి సుకవీంద్యునిఁ గొల్చి కవిత్వ మల్లు నా
యాగతిఁ జక్కనేర్చుకొను నాన దినములను వృద్ధిబొంద నా
బోగముచాన పూర్నిమెయిఁ బొత్తములెల్లను జూచుచుండు నా
లోఁ గననయ్యె నాత్మకులలోలవిలోచనలక గవిత్వముల్.

౪౪

తే.గీ. రాధికాసాంత్యనమ్మును రచనఁజేసి
పేరుగను ముద్దుపశని లెల్వియును, విజయ
నగరభూపాలుఁ డుంచిననాతి చాటు
పద్యములు గాంచి యాకీర్తి వడయనెంచి.

౪౫

మ. ప్రియునిక గాంచి కవిత్వపుం గరిమముక వేనోళ్ళ శ్లాఘించి త
ద్దయు నావిద్దియయందు నెమ్మనము శృద్ధాబద్ధమై యుండుఁ జె
ప్పియు “వారిం బిలిపించి నాకు నది చెప్పింపకవలె” న్నాఁగ నా
దయితుం డాపియురాలి కిట్టులను విద్యావితృవ మొప్పారఁగా.

౪౬

మ. కవనంబన్నను మాటలా? యదియుఁ జక్కకజెప్ప శాస్త్రాధికం
బసలోకింపవలెక బురాకృతపుఁ బుణ్యంబున్నపైఁగాని యా
చవి శాస్త్రజ్ఞులకేని గల్గ దడియానక బొందఁగాఁ బోకు మే
దినదినగలనా; యటక గలనా నాభేదమ్ములెల్లక జెరి?

౪౭

సీ. చదువఁగావలె శబ్దశాస్త్రాదికమ్మును వీక్షింపఁగావలె విద్యలెల్లఁ
జూడఁగావలె రాజచూడామఃఁబల సగ్గల్ పొందఁగావలె మహాభోగములను
దిరుగఁగావలె దేశదేశాలవెంబడిఁ బడవలెఁ బడరానిపాటులెల్ల
వినఁగావలెను బూర్వవిద్వచ్చరిత్రముల్ దర్శింపవలెను ఛందఃప్రశంస

తే. గీ. కవులు కవులన్నమాత్రని కవులుగారు
ఎంతభారమ్ముగలదో కవీశ్వగులకుఁ
దెలిసికొంటివే? యిదియ విద్వలకునెల్ల
ఫలము; దీనికి యత్నించు టలఁజియగునె.

౪౮

క. అన నదియిట్లను “నంతటి ఘనమగు కష్టమ్ము దానఁ గలదేనియు నె
క్కిని యిపుడు కవిత నెప్పెడి జనులకు మీచెప్పినట్టి శక్తులు కలవే? ”

తే. గీ. దేవభాషాకవిత్యవిధికి విశేష
శాస్త్రవిజ్ఞాన మది యవసరముగాని
దేశభాషాకవిత్యవిధికి నిదేల?
యెఱుంగనని చెప్పటో? నాకు నిదియునెల్ల.

౫౦

చ. మునుపటి నాటకమ్ములును మున్నటి మేటిప్రబంధముల్ తెనుం
గొనరుచు నేటికైసరుల కున్నవే? శాస్త్రపరిశ్రమమ్ము ల
య్యనఘల సత్ప్రబంధముల నందఱు మెచ్చుటలేదే? ధారయుం
డినయెడఁ జెప్పనొప్పగుఁ గడిందిగఁ గబ్బము లెవ్వరేనియున్.”

౫౦

ఉ. నావుడు నాతఁడిట్టులను “నాతిగో! నన్నయభట్టుఁ డాది వి
ద్యావిదులెల్ల నాంధ్రమున యందుఁ గవిత్యము చెప్పి రాఁగదా,
యా విదితాత్మలొక్క తెలుఁగా! తమ రభ్యసనం బొనర్చు, టా
దేవవచఃకలాపములు తెల్లమునేయవె వారిపాండితికా?”

౫౨

తే. గీ. తెలుఁగుతెలుఁగని యద్దాన దిగుటెకాని
సంస్కృతమ్మునకన్నఁ గష్టమ్ముపొచ్చు
ఒక్కదానఁ బరిశ్రమమున్నఁ జాలు దాని,
కిద్దానికో! రెంటఁ దగులవలయు.

౫౩

ఉ. ఇప్పటి కైతగాం ద్రహహా! యింగిలిషీ సౌకయంత నేర్చి పైఁ
జెప్పెద. రాంధ్రపుంగయిత, నీ! యవి పండితు లాదరింతురే?

తప్పులకుప్పు లక్కతులు తంపటపెట్టుట కేనినెవ్వరే
నొప్పిరే? వీరిజూచియొక్కో, యూరక నీకుఁ జనించె వేడుఱుల్? ౨౪

ఉ. తప్పని యెవ్వరేని విదితం బొనరించిన నొప్పుకొంటయే
తప్ప నదెందుకో యెఱుఁగు దాగ్ధ్యము లేకొక ధార యూతగాఁ
జెప్పగ నొప్పునే కవిత? చెప్పినచో నది మూసివెట్టుచే
యొప్పును గాని పై విడుచు టొప్పునె? లజ్జ గలటివారికిఁ. ౨౫

చ. మునుపు మహాకపిందుర్జులు సముజ్జ్వలఘక్తి నొనర్చు కబ్బిముల్
వినుతికి నెక్కిఁగాని యవివేకుల కూతలు తాటియాకులం
దునె నశియించె; నోటఁబడు తుంపురులేనియు నిప్పు డచ్చు వ
చ్చినకతనక జగాన విలసిల్లెడి మేటికృతుల్ నశించెడిక. ౨౬

ఉ. ధార వృధారసమునకు ధారయిడక మనసెట్టులాప్పునో
వీరికి! నెక్కడెనియు వివేకులు గల్గిన వారిఁగొల్చిత
త్సారము గుర్రెఱింగి తగు శాస్త్రమునేనియు నభ్యసించి యా
పై రచియింపరాదొకొ! ప్రబంధము, లేటికి వెఱ్ఱి యల్లికల్? ౨౭

తే. గీ. కాలమహిమమ్ముగాని యేకాలమందు
వచనము రచించువారు కననమునందుఁ
చేరుగాంచిరి, యెంతటిపేదతనము
వచ్చెఁ గవితాలతాంగి కివ్వారికతన! ౨౮

క. అపశబ్దమ్ములతో వచనపుంగవితలు మొదలువెట్టి వారాయణ! మూ
ర్ఖపు మనుజు లక్కటా! కవితపదమ్ములు విఱుగఁగొట్టెదరు నిర్దయులై. ౨౯

తే. గీ. సంస్కృతాంధ్రమ్ములందు వచనకవనము
మున్ను రచించువారలు నున్న వార
నర్థమగు పాండితియును బద్ధకవనము
గలిగి విద్యావిదుల మెప్పుగాంచువారు. ౩౦

తే. గీ. పాలనుభవించువారు యవగు మొక్క
యపుడు దాగిన రిక్తులంచనరు వారి;
నేరికదా, వారి కదియు యశము ఘటిం గ
భేమ నది దాగివువారి కాలీయెట్లు? ౩౧

చ, ఇపు డేకనొక్క కర్మమది యేమన? సేర్పినయంతలోనఁ గ
బృపుఁబను లాచరింప నది పండితులౌ కవులొప్పజూచి “యా
కపితము నెప్పునేల!” యని గాఢముగాఁ దలవాయఁ దిట్టి దా
నివయి విమర్శనం బొకఁడు నింపుదు రంతకు ముమ్ముడుంగగఁ.

౬౨

తే. గీ. కుడిచి కూర్చుండి యొక్కచో నడఁగియుండ
లేక నీకేల యీనెట్టి? లేమ! యంత
వలనెనేనియు గానమందలి పరిశ్ర
మమ్ము హెచ్చించి యటఁజేరుఁగొమ్ము, కొమ్ము.”

౬౩

చ. అన నది యిట్లుపల్కు “నిజమాడితి, రైనను గానవిద్యలోఁ
బని యది యెంతచేసినను బాడెడి శక్తియె తక్కు నర్థముఁ
గనెడితెఱుం గొకింతయును గల్గదు దాని విధమ్ము లేనిచో
జననము వ్యర్థ మయ్యది పాసంగెడి విద్యయె విద్య యెమ్మెయిఁ.

౬౪

తే. గీ. అన్నివిద్యలఁ గలుగు సారాంశములును
గవితలో నలరాఁడెఁగాన పమ్ము
గాక, రాకుండుఁగాక యక్కలకు యత్న
మును బొనర్చెదఁ బ్రాప్త మెట్లనువుపడునో.

క. పదకవిత మొదల సేర్పితి నది నామది కంతకప్త మనిపించద యే
రాదవింపలేరు వచనము! గదియింపఁగ నెంతుఁ బద్యకవన మ్మింకఁ.

౬౫

క. “ముదివిటులు విధవలంజలు పదకవిత” లటంచుఁ దిట్టె బహుశాంధ్రవతో
భృద్దయఁడు శ్రీనాథుం డది చదివితె నాపైనఁ గోర్కె చదికిలబడియెఁ.

తే. గీ. కడుపు చెక్కలుగా నవ్వుగలుగు నకట!
వేణుగోపాలశతకమ్ము వింటిరికద!
“ద్విశదకావ్యమ్ము ముదిలంజె దిడ్డిగంత”
యనుచుఁబడెదట్టె నతని నేయమ్ముగనెనో!

౬౬

ఉ. కావున మీర లొక్క కవికంజభవుఁ బిలిపించి యాయనఁ
జీవనవేనాదుల పశిక్తులుగా నొనరించి నన్ను వి
ద్యావతిగా నొనర్చు టది తప్పదు; మాకులమందు ముందు వి
ద్యావతు లాంధ్రపుం గవిత లట్లు యశస్వీను లుంటెఱుంగరే.”

౬౭

చ. అన మనమందు దానిదగు నాస్తికు సంతసమంది “మంచిదే”
యని కడుబుజ్జగించి తగునట్టి కపింద్రుని రాక గోరుచుకొ
దినములు పుచ్చుచుండ నుదతీమణి యొక్కడఁ గోరెనాతనికొ
దనపురిఁ దత్సమేతముగఁ దాఁ జనఁగా నతఁడొప్పె నందుకుకొ. 20

వ. పదపడి యప్పాణిగృహీతతో సపరివారముగ భాగభేయపురముచని యయ్యెడ
నొక్క చక్కని బాడుగుమాడుగున వసియించి నిరంతరసఖముల నోల
లాడుచు సంగీతాది వినోడములఁ దేలు ననసరమున. 21

చ. కన్నడనీమనుండి యొక గర్భదరిదుగ్గిడు సుంత కైత దాఁ
బన్నఁగ నేర్చువాఁడు నొకపాటిగ గాన మెటుంగువాఁడు రూ
పోన్నతి లేనివాఁడు పయసాప్పెడి వాఁ డొక బ్రాహ్మణుండు వ
చ్చెన్ని జశక్తి జూపి నిరిఁజెంద నుదారనిఁ జూచు వేడుకుకొ. 22

మ. పదపద్యములు కొన్ని చెప్పి తనదోహాదీనియందు జూప “నే
మిది నీవుకొ గవనము చెప్పఁగలవా? యెందెందుఁ బాండిత్య ము
న్నది?” యంచుకొ శ్రుతపాండితీగరిమ నాయాయావిశేషములకొ
గదలింపకొ వెఱఁగంది యక్కుకవి రిక్తత్వము సూచించుచుకొ. 23

ఉ. “స్కూలున నింగిలీమ నొకకొంత పఠించితిఁ దెల్ల దానితో
లీలగ నభ్యసించితిని లేమిమెయికొ బయిరెండు సాగమికొ
జాల విచారమంది నెన యంద మొకించుకొ చూచి గానపుం
జాలది పూర్వమే కలిగి సాయ మొనర్చు గతల్ రచించితికొ. 24

చ. హరికథలుదుకొ గృహమునందలి రిక్తత వాసికొంచు నేఁ
దిరిగెద దేశముల్, తగు నుధీమణి శిక్షయొకింత లేమి సు
స్థిరగతిగాఁ గవిత్వ మది చెప్పఁగఁజాలఁ గటాక్షముంచి మ
త్సరిచితమైన యట్టికతఁ బాడఁగ నాజ్ఞయొసంగ వేఁడెదకొ.” 25

చ. అన జలజాక్షిఁ గాంచి “చెలియా ! కనుఁగొంటివె యీతనికొ? గుటుం
బ నియత్తికొ ధనాధ్యులను వంచనసేయఁ గవిత్వమంచుకొ గై
కొని వెళిమొట్టి పద్మయునుకొన్ని రచింపఁగఁజొచ్చె నేను జె
ప్పినయదియెల్ల సత్యమనిపించుట కీతని రాక యుగ్మతీ! 26

తే. గీ. ఎందులోఁ జేరకుండెడి హీనులెల్లఁ
గవులలోఁపల నియ్యొడఁ గలియుచుండు
ఎల్ల వర్ణములునుగూడి యించుకంత
యంచరములేక తురకలయంగుఁ గోయు,

22

ఆ. వె. ఇంగిలీషు చదివి యీకవిత్వమునెప్ప
నేల? దానఁ జెప్పనేల రాదు?
ఉభయభ్రష్టు లిట్టులానరింతు కీనాటఁ
గవుల కింక నేటి గౌరవంబు?”

23

చ. అన నదయాంతరంగయ్యి యచ్చెలి పల్కు “విశేష పాండితిఁ
గను కవించుదుర్తి లిక్కరణిగాఁ జనుదెంతురె యెల్లవోట? కి
య్యనఘుని వాక్యమాధురి సహస్రమునేయఁగఁ జాలు మీకు న
చ్చిన కవి కాకపోయినను జెప్పఁగనేర్పుఁ గవిత్వమెప్పుగఁ.

24

చ. చదివెడితెలి గానపుఁబసం దనరారుటజేసి చక్కఁగా
మదికి ముదం బొసంగఁదగు మంజులమైన పదములుంటచే
బొదలు రసంబు, నేరుపును బొల్పెడి, దప్పలకేమి? రక్షిం
పద నడఁగింపనేర్చునె? చమత్కృతిమత్కృతియందు దోసముల్,

25

తే. గీ. దోషముల్ గల్గుఁగాక నిర్దోషమయగుఁ
గాక రసహీనకృతికన్న ఘనరసాస్ప
దంబగు కవిత్వమెందు ముదంబొసంగు
నంకయుతుండయ్యు జాబిల్లి హాయినిచ్చు.”

26

కా. ఆమాటల్ విని యయ్యుదారుఁడును దా నంగీకృతిం బూని న
ర్యామాత్యాదులలోనఁ జేర్చికొని యాయావేళఁ బాడించు చే
మేమో యల్లక లల్లఁజేయుచును నాయేజాక్షియుం దాను ని
త్యామోదమునఁ గాలముం గడపుచున్నంతఁ దుదిక్ వానికిఁ.

27

చ. ఎరు సొకయింత లేక చరియించుటచే నలకాంతపై మనం
బరిగి యదెంత దిగిప్పినను నట్టిటు తా ననుదీయదయ్యె; న
త్తరుణికి నంతకుఁ మునుపె ధన్యులమయ్యె మనంబు, దాన నా
యిరువుర లోఁపఁజేమి? యట నీతనిదే యభరాధ మెమ్మెయి.

28

కా. దానిక భార్యగ నుంచుకొన్న యతఁ డంతస్థాపితఁ జేయ క
వ్యానిక నీనిని గోప్యమం చెఱుంగ కవ్యామాక్షి కేళిగృహం
దేనిక జేర్చునె? యిట్లులైన నదిగాడే, నత్సతీరత్నముక
మానం బూడ్చుదె? నిత్యసంగ మడి 'యున్మాదంబు గల్పింపదే? ౮౪

ఉ. “స్త్రీలకు గోప్యతాగరిమ చెప్పెడివారలు వెఱు” లంచు మూ
ర్ఖాళి వచింతు రిప్పు డిటు లంగనలక సభ కెక్క నిచ్చి యా
మూలమునక జెడక మొగము మానుక మిచ్చక లోనఁ గుందు జ్ఞా
నాలసు లెందఱో యిల స్వయంరచితాగను లుండి రక్కటా. ౮౫

క. మను పూర్వ లెంతయనుభవ మునఁ జేసిరో! కట్టు బాటు; మూర్ఖులు దానిక
గననేరక యిహిహీ! యనఁ జనునే? తమకంతకన్న శత్రులు కలవే? ౮౬

మ. కలుద్రావక జన దంచుఁ జెప్పటకునై కల్లిచ్చు నాచెట్టునా
కులుగూడక గలుషమ్ము లంచుఁ చమవాక్కుల్ శాస్త్రముల్ గా జగం
బులకు బోధ యొనర్చినట్టి నుచుహాత్ముల్ కడ్పు కై లానమా
ఖిలులక బోలఁగఁ జాలరో? పశమొకో ఖండింప నక్కట్టులక. ౮౭

తే.గీ. తమరు విధిలేక చేసెడి తప్పులన్ని
కడుపున కటం చెఱుంగరే ఘనులు, వాని
నొప్పులని చెప్పనొప్పుట యొక్కతప్పు
పూర్వులను దూఱిదియఁ దప్పవయితప్పు. ౮౮

తే.గీ. స్త్రీకి స్వాతంత్ర్యముండుట చెల్లదంచుఁ
జెప్పు మను వంతపెట్టియే! చెడి కొలమ్ము
నెల్ల గంగను గల్పదే? యెఱుంగనేర
కూరకయ శాస్త్రకర్తల మీఱనగునె? ౮౯

ఉ. బోగముదాని కింత తలపోయఁగనేటికి? గుక్క గోవునుం
గాఁగ నొనర్ప శక్యమె? యగాధము లేగతి నుంచెనేనియుక
స్త్రీగతు, లందులోఁ గఱకు చేయనివాఁడు ధవుండు గల్గఁ దా
యోగిని వంటిదైనఁ గను నొక్క క్షణమ్మున భోగినీగతి. ౯౦

ఉ. అగతి నిర్వరుక మరుని కగ్గలమై మనమంద మృగ్ధుచుక
సాగఁగఁ తొక్కు “చింఘకయ్య సందగ్ధునే?” యని దేవు వేడుచుక

రాగమే రోగమై తగఁ గరమ్ము నలందురుచుండి రంతలో
నాగజయాన సాహసము నంది కృతార్థునిఁ జేసె నాతనికొ.

౯౦

క. సామాన్యయయ్యఁ బరకీయామాన్యతఁగాంచి వాని నహమో నిశయో
యేమూలనో చరితార్థుంఁగా మన్నననేయు నతని కనుఁబ్రామి యొగింక.

౯౧

ఉ. నాయకు పక్కలో నిమిడి నాతి యెటుల్ కనిపెట్టునో యతం
డాయతమైన నిద్రగను నయ్యెడ మెల్లనలేచి “రాదుగా?
“ప్రేయసి” యంచు లో నొగులు ప్రేముడికాని యరమ్ము చేరు నా
మాయలమారి, యయ్యతివ మానస మేమిట ధాత చేసెనో!

౯౨

ఉ. రూపవిహీనుఁ డవ్విటుండు రూపసి, చీకటి నెల్లు, స్థండిలం
చే పట, పూరకుండుటయె యింపగు పల్కులు, ధూళి గంధ, మే
చాఁపయునేని దుప్పటిగఁ జాన కృతార్థతఁ జెందు; నేపముల్
దోఁప వొకించుకేనియును దొయ్యటికికొ బ్రియుఁ డబ్బుపట్టునకొ.

౯౩

మ. తనకై భార్యఁ బరిత్యజించెనట! మాతృవీడి యవ్వాసమై
నను గాదంచును రోసెనట! యొక్కడై జ్ఞాత్యాభిభవప్రజం
బునకుకొ దూరగుండై నెలిబడిన చొప్పుకొ గాంచె నం టటివా
నిని దా నిట్టులానర్ప న్యాయమగునే? నీచాత్ర కాకుండినకొ.

౯౪

ఉ. ఆతనియందుఁ జేగిమ మొదలంట నకించియొ? కాదు; లేక ద్ర
వ్యాతిగమైన చిత్తమున నాశ జనించియొ? కాదు; రూపసం
ప్రీతియొ? కాదు; కొండొక కవిత్య మదింతకుఁ దార్చునొక్కొ! దు
ర్జాతికిఁ గల్గు చంద మనరాదె? వికల్పము లిన్నియేటికికొ.

౯౫

మ. మగనికొ రూపమునకొ ధనమ్మునను సహృదాతిరేకమ్మునకొ
దగు విద్యత్తను దక్కుభంగులను మందప్రజ్ఞఁగాఁ జేయు మేల్
సుగుణుల్ లేకయె యొక్కరిట్టిమెయి నించుకొ మించు గాకుండ మే
టిగుటికొ గొల్చునె సాధ్వి? మానవతు లీతీవుల్ బ్రహ్మసింతురే?

౯౬

ఉ. “వీడగు వీడగు గాకునికి వేటొకఁడొ” నను నట్టి బుద్ధి దూఁ
గాడెడి యందకత్తెఁ గొని యంతటఁ బోవక పంజరంబునకొ
గ్రోడకుఁ గాకి నుంచుగతి గేహమునం దిడ గేహినిగతుల్
ప్రాధుకొలమ్ము కొమ్మలకుఁ బట్టునె! ప్రేమయి నన్ని యన్నకే!

౯౭

మ. తనకు బ్రాహ్మణ లేచుటాదిగ నిశీధంబైన యందాఁక న
మృను బిన్నమృలఁ బెద్దయఁబ్బలను బై మార్మవ్యస్థాప్తమము
దన తోఁబుట్టువులకు మరుల్ గొలిపి విత్తమిచ్చి భోగించు దు
ర్జనులకు బుట్టినదాని చూచు చెడికిక సాధ్యమైనదెట్లుబునో?

౯౯

ఉ. ఉంచుకొనంగనేల? నెల యూడిగవుం జెలులకు జనుల్, నయో
దంచితమైన వర్తనకు దార్పణనే? పయికు దదన్యధా
భ్యంచనలైన వారలకు నల్లగనేల? కటా. భుజంగులకు
వంధనజేసె ధాత, యొకపాటి వివేకము గల్గజేయమికు.

౧౦౦

ఉ. ఆచెలి వానిఁ గూడి యిటు లాఱడిపోకలు వోవుచుక బ్రయా
గోచరమైన ఘక్కి నటు కొన్ని దినములు వుచ్చె; సంత నా
యీ చతురశ్వమెల్ల దరి నెయ్యెడలకు వనియించు నెయ్యురే
చూచి క్రమమ్ముగా “నిజము ను” మ్మిది యందుఁ దలంచి యుంధోరుల్.

౧౦౧

చ. కలసి యొకానొకప్పు “డివి గాచది యా” నని సుర్పజేసి “యీ
తులున కిదేమి మూఁడెనొకొ? తోచదు, కుద్దవరిద్రు డిక్కతల్
తెలిసినఁ గోపదారి వెనుదీయునె? చంపుట కారఁ డక్కటా!
కలిగెనొకొ? దుంతున్నకు గాలము డగ్గఱి యిట్టి దుర్మతుల్.

౧౦౨

ఉ. విప్రులలో జనించును వీరుఁ డితండు దుపాకులకు గటా
న్ద్రప్రతిమానముల్ గృహమునం దెపుడుక గనుమానునీయఁ డా
ర్తిప్రదమంచు నెంచక పారికబారి వేటుకు నేగి కాన జం
తుప్రకరమ్ముఁ జంపు మన దుండగుఁ డిప్పకువుక సహించునే?”

౧౦౩

చ. ఆనవుడు వేటొకండును “నహ! యతఁ డేమి యొనర్చు, నట్టి చ
క్కని విటుఁ డబ్బి సర్వవిధకామములకు దన కున్నయప్పు డే
మని యిది గోరఁగావలయు నా యధముకొ? పరియించినట్లు కా
దని వెనుదోయువారు గలరా? యిదియాతని దోసమెట్లుగకొ?

౧౦౪

తే. గీ. అక్కలికి భాగ్యరేఖ దానట్టిదగుట
వెలికిరాకుండెగాని యీవకలీతనపుఁ
బోడ యిటువంటి యతిథులఁ గూడ దింత
కొందోరదట? నిద్ర పున కేటికొత్త?

౧౦౫

చ. ఇది బయలెక్కులే నిబంధనయను నాతనిఁ గలవనెల? య
ముదిత వధింపు టొప్పుగును, మూర్ఖుఁడు గానియెడక వివేకసం
పదకలిమిక జెడిక గృహము పాయఁగఁజేయుఁ జే మెటితెల్వ, కు
క్క దినకమానునే? తనదు గ్రామము లేనపు మిచ్చి పెంచెడిక. ౧౦౬

చ. అనుకొన రాదుగాని మన మాతఁజ ద్రవ్యముఁ దిన్ననుండి, యే
మని వరియించె నంతక సహస్రము చూచిన యివ్వెలని? నే
మని సతి వీడి యీతులువ కబ్బరపుం జువిచ్చె? వీని ని
వ్వనిత యదెట్లు చేసినను వహ్వర! మెచ్చఁగవచ్చు నెమ్మొయిక. ౧౦౭

సీ. తను దత్తుఁగాఁ గయికొనినరెల్లి “యలోపాలో” యటంచునుదుఁబ మొందుచుండ
తనకుఁ గన్నియ నిచ్చు ననఘలై నత్తమామలు లోన మలమలమఱుఁగుచుండ
తనుఁ గట్టికొన్న యుత్తమురాలు భార్య సంతతధారవృష్టి నేత్రములఁ గరియ
తనయవత్యపు టానఁ దలకిందుగావ్రేల పితరులెల్ల నిరాశఁ జెట్టు దిట్ట

తే. గీ. నెందుకీ మదితొత్తుతో నిటకు నటకు
గాలిఁ దిరుగాడు నొకయుఁగాక సారె
బయనము లొనర్చుచును దనవైభవమ్ము
గుఱు లెఱుంగనివీని జేర్కొనఁగవలయు? ౧౦౮

ఉ. మాడుపులెన్ని ? పూవులనుమాళమునం దగు తోటలెన్ని? పై
నీడువచింపరాఁ దగని వెన్నిసిరులో? తన కేమివచ్చె న
వీడ్డు విడక? విడక నరయ, వెన్నటి యాత్మపురమ్ము జేరుటక
బూడిద! యేటికిప్పురిని బోవలె నర్జన మదై కొంపలక. ౧౦౯

శా. అప్పులో నేయుటతప్ప వేఱెఱుంగఁ డీయాశ్యతరం డెల్లరక
బప్పుంగూడుగ మ్రింగుచుండి రిపు డిప్పాపాత్మురా లెట్టులేక
దప్పుంగాక యదృష్టమే యిదియు, నీతం డింతలోనైనఁ దా
విప్పు స్నేత్రము, లున్న మట్టుకయినక విక్షించి రక్షించెడిక.” ౧౧౦

చ. అన మఱియొక్కఁ డిట్టులను “నాతని కెవ్వ రెఱుంగఁ జెప్పు వా!
ర్విసఁ జెవరెన్ని చెప్పినను వీఱిఁడి, యంతటఁ బోక చెప్పు వా
నినె వెలిఁజేయు; నయ్యతివ నేరుప దెట్టిదా! యింత పెంకెవా
నినిఁ దన ధానుఁ జేసికొని నిక్కడి నీల్గడి విజ్ఞప్తఁగడిక. ౧౧౧

ఉ. ఎవ్వనిసేని లెక్కయిడ దెంతటి వానికి సేని మొక్క దీ
క్రొవ్వడఁవలెవలె మనసుకోరిక దీఱఁగ నంచు నెంత సే
డివ్వగ చేతులొక దగినదే యిది యైన మఱేమి లాభమా?
నవ్వడఁగుం బొజుం గిది యథార్థమటంచు దలంపఁ డెంతయున్” ౧౧౨

చ. అన మఱియొక్కఁ డిట్టులను “నాచెలిజోలికిఁ బోవసేల? యా
యనకును దానికిన్ గలసె నాక్రియఁ, దప్పు లొనర్చుఁగాక యా
తని కవి యొప్పులేయగు, వృథా మనకేటికిఁ గంతశోప! యే
మని “తగువార” మంచు నిది యాతనితో వచియింప నేగుటో! ౧౧౩

క. అది వేశ్య, యితఁడు విటుఁ డియ్యది తప్పెట్టులగు? భార్యలైన వనితలే
వదలంగనేర రీ దుర్బుదపుం జైదముల నొరులమా పేమిటికిన్? ౧౧౪

క. మన మేల నిమి త్తత్వము గనవలయున్ దీనఁ బాపగతి దాఁగదు పైఁ
జనుఁ దనయంతన యది, యయ్యనువున దోడ్పడఁగరాదే? యంతపలసినన్.

క. “ఏకజ్ఞుని నిప్పుండిన, నాకజ్ఞయై కాలు” నన్య మనవసరం బీ
పోకలు తగు యోగ్యులకున్ వాక్రువ్వఁగ రాని వింత వంలేమిటికిన్.”

క. అనిమిన్న కుండి రంతటఁ జనియెన్ మఱి కొన్ని నాళ్ళు చయ్యన నక్కా
మినికి వినాశనకాలమ్మును మూఁడెన్ లేనిచో నుబుద్ధి వొడమదే?

ప. ఇట్లు దినదినమ్మును గోరిక లీరికలెత్త నత్తలోదరి చిత్తమ్మున నుత్తలపాటు
దక్కి యక్కుకవి యక్కున కెక్కుడు మక్కువఁ దక్కుచు సొక్కుచు
నున్నంత నొక్కనాటి రేయి యథాపూర్వమ్ముగ గానాదివిసోదమ్ములఁ గాల
హరణం బొనరించి నిశీధ మృగుటయు. ౧౧౫

చ. తన వయితుండుఁ దాను మఱి దక్కిన నెయ్యరుఁ గొత్త భర్తయున్
బెనుగది నందు నందిమిడి వేఱగు శయ్యలఁ బవ్వలించి యుం
డినయపు డెమ్మెకానిపయి డెందము నాఱుడు సాపాసించి “యా
జను లెవరేని గండు” రని చాన మదిన్ దలపోయ కొప్పగన్.

కా. అందె చప్పుడుసేయ కుండుగతి నొయ్యారమ్ముగా లేచి దీ
ప్రిం దెల్వొందెడిదీపమార్పి గుఱిచేఁ బేమాస్తయం జూచి “ప
చ్చుం దవ్వంగి” యటంచు మేల్కొనిన యా చోరప్రియంజన్ జేరి యా
నందింపన్ బొడంగన్ దదీయ ముగుడెందం జెంతపాపాణమో! ౧౧౬

ఉ. ఆలలియెల్లఁ దాఁ గని యుదాచుని స్థాలకుఁ డెంతయేనియున్
బాలకుఁడయ్య లోనఁ “దన బావకు నప్పకు దూర మాటకున్
మూల మిదే” యటంచుఁ దలపోసి “యి నేగతిసైనఁ బోయినన్
మేలగు నప్ప” కంచు మితి మీఱిన రోషముఁ వోషమున్ దగన్. ౧౨౧

ఉ. అల్లన లేచి దీపము గృహమ్మున వెల్లఁగఁ జేయునంత కా
హల్లకపాణి మున్నె తనవో శయనీయుఁడై “యింక నే
కల్ల వచించినన్ మఱుంగు గాదిది వీనికి స్పష్టమాయె, పీఁ
డల్లరినేయు” నంచు మది నల్లలనాడి దిట్టము గాంచెయున్. ౧౨౨

ప. ఉపాయమ్మున నప్పిల్లవానిం బిలిచి మంతన మ్మగునెడకుం దీసికొనిపోయి వెల
వెలం బోవుచు దీనమ్మగు చందమ్మున మెల్లన నిట్లను. ౧౨౩

ఉ. తమ్ముడ! నన్ను నప్పగ నెదం దలపోయుదు, వేసు నట్టి చం
దమ్మున నిన్నుఁ జూతు నొక తప్పినరించితి నెట్లు గడ్డులోఁ
బమ్మినపేర్మిఁ బెట్టికొని బావ యశ మ్మిఁక రక్షచేసెనో,
కప్పువలెన్ స్వబుద్ధితత్కార్యము గాదిది మోస మయ్యెఁజూ! ౧౨౪

ఉ. ఈవిధి దాఁచ నేమిగల? దేనొక నిద్దరవోయి లేచి మీ
బావయటంచు డగ్గఱితిఁ బాపి యతం డెటు లూహ చేసెనో,
భావజూ మర్మకర్మముల పాటానరింపఁగఁ జొచ్చె నింతకున్
జీవము నీదుహస్తమున జిక్కిఁ గృతాగసురాల నెమ్మొయిన్. ౧౨౫

ఉ. పాపపు నిద్రమత్తు పొరఁబాటానరించెను గాక లేనివో
“రూపసి” యంచు వానిపయి రోకు జనించి స్వయంపరమ్ముగా
నావగిదిన్ బయిన్ బడితి నా! యిపుడేమన నేమి లాభమా?
దీపము కొంపదీసెఁ దన తేజము నంతకె పాయనేటికిన్. ౧౨౬

మ. అది గా కెన్నివిధాలఁ జెప్పినను నీ యామూఁక దానెందు కీ
గదిలోఁ జేర్చవలెన్? వినండు కద! యీకర్మమ్ము నేడెట్లు; వాఁ
డుది యంచున్ మగవాఁ డటంచు నొకకట్టుంబాటు లేకున్న సి.
గ్గది దక్కంగలదే? యి కేమనుచు నే బ్రాణమ్ముతో నుండుదున్.

చ. అరహరలేమి సిగ్గువిడి యంతయుఁ చెల్వెద నంతలోన నే
నరసితిఁ గొన్ని సంగతుల “నాయన కా” రని, యప్పుడేని డు

శ్చరీతుఁడు 'పోవని' యనిన సమ్మతి చెందఁగ వచ్చునా, "యిదే దొరకెను సం" దటన్న గతి దుండగుఁ డయ్యె నికేమి నేయుదుకొ? ౧౨౮

చ. ఎవరిని బట్టినకొ విడువ, రేను వచించితినేనిఁ గోపముం
దవులు, నొకప్పు చూచితినె, "ధర్మమె భార్యను వీడు?" టందు నే
మివిలి వచించుచున్ గనిన మిక్కుటపు మరియాద, వేఱ చె
ప్పవలయునే? యెఱుంగనివి బావగుణములు నీకు నున్ననే? ౧౨౯

ఉ. ఎన్ని విధాలఁజెప్పినను నించుకయుకొ విన రేమినేతు? 'నా
మె న్నను జూచుకన్నఁ గడుమేటిగఁ జూడకయున్న దుర్యశో
భ్యున్నతి మిమ్ముఁ బొందు టటులుండఁగ నెల్లరు నంతకన్నను
న్న న్ననువార' లన్న "నిను నాలుక గోనెడ" నందుఁ బైఁబడుకొ. ౧౩౦

ఉ. దగ్గఱుండు నీ పలుఁగుద్రాగుడుఁబోతు లదేమి చెప్పిరో?
యగ్గికి దోసమబ్బినను నబ్బెడిఁగాక వచింపఁజెల్లునే?
మగ్గి గృహముల్లో నిముడుమానపతీతిలకంబుపట్ల నే
యెగ్గను, నెంతకుం దగరె? హీనులఁ గొంపలు గూల్చు కూళలుకొ. ౧౩౧

చ. నిజమగు నోసముకొ గనియు నిండుగృహములు వృద్ధికాము లా
ర్యజనులు చూడకున్న యటు లగ్గడనే ముఱుతు?; దురాత్ముల్లో,
ప్రజలకు గీడునేయుటయ వర్తనమూట నసత్యమేని దా
ని జగతి కెక్కఁజేయుదుర; నీచులఁ జేర్చికొనంగఁ జెల్లునే? ౧౩౨

ఉ. పుట్టెడు పేర్మితోఁ బతికి భోయన నాయమ యెడ్వ దాగముకొ
గట్టిన యాపెకన్న నను గాదనరాదె? యెటుల్ వచించినకొ
బట్టినపట్టు వీడఁదని బావ నెఱుంగదు కాదె? యింతకుకొ
గట్టిడిదెఁ మామె నటు కాటియనెట్టెడి నేమినేయుదుకొ! ౧౩౩

ఉ. ఆయమ మేటియై గృహమునందు సమస్తము చక్కఁజెట్టి నే
హాయిగ నాపెచాటున విహారపు భార్యగ నుండి యిరువ్వరకొ
బాయక కొల్లఁగఁగఁ దలఁతు; బానిసతోత్తును భార్యలౌదురే?
వేయికి నుండునే యనుము వీరపతివ్యస దాన నే మగుకొ. ౧౩౪

చ. పతిరత యుండెనేనియును వారవనూమణి, దానికెట్టుల్లో
ప్రసరిన చెడ్డుకొ, గుటుంబినికి రావటు దుస్థితు "లేమి" యంటివా?

సతి గల యింటి కిక్కరణి సంఘముచేరదు; చేరనేని యు
న్నతగుణులుందు రం; దవగుణమ్ముల కుప్పలు ముప్పనర్పరే?

౧౩౫

చ. తనుఁ బతియన్న భాగింతిమెయి దగ్గఱ జేరిన దుర్జనుండు గా
కునికిఁ బయిం బడంగలఁడె యోస్యోధు? కొండొక్కనాతి యెట్టిదె
నను దసత్త్విగాఁ గనఁడె? న్యాయము దుగృతి కేలనోచు? నె
వ్వని నననేల? నాదు తలవ్రాతకుఁ యుజుము నందఁగావలెకొ.

౧౩౬

చ. అని తనదైన తెల్వి యచి యంతయు నుట్టిపడక బతివ్రతాం
గనయును బోలె నీతులను గల్గుననేయుచు నప్పగారిపై
ననుమతి చూపు టాదిగల యావిధమంతయుఁ జూచి వాని నె
మ్మనము గరంగి నీరయి సమంజసమై కృప దానికిట్లనుకొ.

౧౩౭

అ. నె. ఇంత చెప్పనేల? యే నేటి కాయన
తోడఁజెప్పవాడ? దుడుకు చెంద
వలదు, తెల్లవాఱ వచ్చె నిదిగింతయు
పోద మదిగో! చుక్క వొడిచె ననుడు.

౧౩౮

తే. గీ. చేతిలోఁ జేయి వేయించి చెలియఁగొంత
యంతరంగమ్ము విశ్వాసమందఁ బోయి
యల్లఁగనుమాసి నిదిగించునదియపోలె
నభినయించుచునుండె నయ్యవసరమున.

౧౩౯

ఉ. వాడును “దీన నేమగునో వామవిలోచన” కంచు లోన న
జ్ఞాడుచు “దాటుకోఁ గలిగి నంతటిదే చెలి” యంచు మెచ్చుచుకొ
“గూఢిక కంతరాయ మొనఁగూడునొకో” యని చింత నొందుచుకొ
వేడుకదక్కి “యెప్పుడిక వేగునొకో?” యని యెంచుచుండఁగొ.

౧౪౦

క. కాకమ్ము లఱచె, మున్నే “కోకో” యని కోళ్ళు గూసె, గోకమ్ములు ను
శ్రీకలిమి విట్టివీఁగె, దివాకరుఁడుదయించెఁ దెల్వి వఱలె జగమ్ముల్.

౧౪౧

గ ద్య.

ఇదిశ్రీ...తిరుపతి వేంకటేశ్వర పరీక్షితం
బైన పాణిగృహీతయందుఁ
బంచమాశ్వాసము.

పాణిగృహీత

షష్ఠాశ్వాసము.

కపటహృదయాంతర్వి
త్యక్తకలతనాదస్వరూప! బాత్సత్వశ్రీ
ప్రకటితయశస్సు! బాభా
సికలాజాలాభిరామ! సీతారామా!

లే. గీ. ఆవధరింపు మనంతరం బయ్యదారుఁ
డిందుకేని యెఱుంగని నెప్పటట్లు
సత్తలోదగితో మాటలాడుఁగాని
యబల యొక్కింత మది సందియమునఁ బలుకు.

౨

మ. తనమర్మం బది గుర్తెఱుంగు ననుచుకొ దన్వంగి యబ్బాలునికొ
గన, మాటాడఁ, దదగ్రమందు మనలంగా సందియం బందు; నూ
తనుడొ ప్రేముడికానిమోము గని తంద్రక జెందు వేయెల? జీ
వనమే బర్హగ నెంచు; దుష్కృతి దురభ్యాసంబులఁజొగదా.

౩

ప. అట్టియెడ నుదారం డచ్చెలిమిన్న చిన్నవోయిన విధమ్మున నున్న తెఱంగునకుఁ
దన కన్నులు బన్నమ్ము గన్నయట్లు చింతించుచు సంతాప మృగలమ్ముగ డగ్గఱఁ
జేరి బుజ్జించి యిట్లను.

౪

క. తెలవాతిన మొద లెప్పుడు కలికిరొ? గ్రాసమ్మ లేక కవితయు కృషిలో
మెలపుచుఁ గలకలలాడెడి తలఁ పేమిటి కీదినమునఁ దా పగచెడియెక్క?

మ. కవి యేమయ్యెను? కౌతయెం దడఁగె? జోకల్మాతె నే మింతలో?
జవి నానాటికి హెచ్చెనో? యుడిగెనో? చంద్రాస్య! పద్యమ్ము లె
య్యెనియెనికొ రచియించితే! చదువు మేదీ? చూత మందెందు నె
ట్టిదోషమ్ములు గల్గెనో? ఇడఁగబోటి! ఎంతెంత సంతోషింకొ.

ఉ. వచ్చిన నాటంగోలె నిటు వామవిలోచన ! యొక్క నాడునుకొ
ముచ్చట దక్కి యుండ వరమెమయి యీగనియంత పంతలో
జొచ్చినదానిబోలె నెటు చూచిన నొక్కవిధాన నుంటి; వే
పొచ్చెములేనిదాని కిటుపొలునె ? నీకు విసీలకుంతలా.

2

క. చెప్పు మది యెట్టిదైనకొ గప్పక తీర్తు ననఁ దరుణి తడవికొనుగుఁ దాఁ
శెప్పఁదగిన దొం డుండమి నప్పటికికొ బొసఁగుపేతు పది కళ్ళెంచెకొ.

క. కల్పించి మిగులనేరుపు జల్పనత క్తియును గల్గునఖి గానఁ దగకొ
బొల్పి యది యక్కతమున దిగుల్పనిన యదియఁబోలె గోమలి పలుకుకొ.

ఉ. మాటల కేమి లోపమగు ? మాననవైఖరి మాట, గానిచో
నేటికి దాచి పెట్టితిరి ? యే గనకుండఁగ నిన్న జాఁ; బిదే
నాటను జూడ లే దొకట నాకును మీకు రహస్య మున్నదే ?
చాటొనరింపఁగాఁ దగినసంగతి నా కడుగంగ నేటికికొ ?

క. మిము నమ్మికాదె ? నాచుట్టములకు దవైవ్వితి నెంతటక్కరులూ ? కటా !
క్రమముగ నను వేచొక టగు కృమమునఁజూచెదరు తప్పగలిగెనె ? చెప్పఁడి.

క. మీయాజ్ఞ మీఱితివో ? మీకామానకరమ్ము లెన యామాకోర్కూల్
పాయక కోరితివో ? నన్నీయెరుసునఁ జూడనేల ? యే లాఁతివోకో ?

ఆ.నె. మొదలనుండి నన్ను నెద నిట్లు భావించు
రేని యింత చింత పూనకుండుఁ;
బూవు లమ్ముచోటఁ బడక లేగతి నమ్ము
దాన ? మీరెఱుంగని ధర్మమున్నె ?

౧౩

క. ఇక మిమ్ముఁ గొల్చున్నహితు లకటా ! నను గారవింతురా ? వినరే ? నా
యకుఁ డొకటి గొట్టినను మాధుకరేపువాఁడొకటి గొట్ట దొరఁకొనకున్నె ?

ఉ. కేరిమి దస్వచో నిచటఁ బెండెలు పట్టుక వేలి నేల ? యిల్
చేరుదునా, యటన్న మది చెల్లదు; పంజరమఁగుఁ గొన్ని నా
శ్మీరము దా వసింఁగి పంపలేచి చనంగ న్వజాతి దానిపైఁ
గారము నూలుఁగాని తగుగారముకొ శ్మరణించి మేలునె !

- క. కొలమునకుకొ వెలి యంటికి బులంతపుబాగ్గొనొగ్గవైఖరి మీకుకొ
జూలక నగుదాన నైతిక దలతాతకుఁ జింతినేయఁ దగదే? నాకుకొ.” ౧౬
- క. అని బుడిబుడిగుఱుమ్మునఁ గనుఁగన నకుచ్చులు గొంగుఁగా గడ్గదని
స్వన మొలయ మాట లాడఁగ ననువుననునిలిఱుము నోచు నది విరమింపకొ.
- చ. “ఇది యొకపాత్రు పానె చెలి యింతటింతకు? దాన నేమి యు
న్నది? యడుగంగనేల? కనకంతన నేమయనాడె? జూడు మ
య్యది యటఁ బెట్టియున్న” దని యాతఁడు తెచ్చి యొసంగునంత న
మ్ముడిత పరింప, దించుకయు మో మటు తిప్పదు బాగజమ్మరియై. ౧౭
- క. దాని కతఁ డెంతయేనియు లోనిగిలి తదంగనాతిలోలుండగుటకొ
“మానిని! విను వినిచెద నీనానేరయ నైచ్చు” మనుచు నారంభించెకొ.
- క. కిర్రన్న చిరంజీవి యుదారునకుకొ దల్లి శోభనావాప్తిగ నా
శిరాదిపూర్వకమ్ముగ మీతిన శ్రీమయున వాగ్గియుమే లేమనినకొ:— ౨౦
- మ. కనువారెవ్వరొ నీవెఱుంగవు, నినుకొ గన్నట్టులే పెంచి పె
ద్దను గాఁజేసి గృహస్థుగా నడిపి సంతానాధ్యుఁగాఁ జూడకే
చనె మీతఁడొ, యభ్యాస్యురాల నగుటకొ జాయాచ్యుజాదూరు నికొ
గన జీవించితి నేటి కీబ్రతుకు? పొక్కుగ్గుమ్ము నిండాన్వమే? ౨౧
- క. కడచినదానిని సారెకుఁ దడవిన లాభమ్ము గలదె? దారకు నీకుకొ
బడదగ్గుఁ; బురాకృత మియ్యెడఁ దా నిట్లుండె దాని కెవ్వరు కర్తల్! ౨౨
- క. ధనమును చెచ్చించితి వని మనయున దిగులొందఁ గలరె మనుములు? దీనికొ
దినఁగ, మనమూఁడుపాట్టలు చనకుండునె? చాఁచ జిబ్బగఁ జదరయుఁగాదే!
- క. చెప్పితిఁ జెప్పించితి నీ యొప్పమియును చెలిసికొంటి నూఱుట గన లే
కిప్పు డిఁక నొకటి వ్రాసెద నప్పా! యిద్దానికైన ననుమతి గొనుమా! ౨౩
- ఆ. వె. పయను కొద్దియైనవాడవు గాన నీ
కిప్త మైనకన్న నేటి తెచ్చి
కొనుము పెండ్లిచేసి ధనమెల్ల మీ కిచ్చి
సంతసెంటు మేను నలియుఁ గాంచి.

తే. గీ. ఇంక నొకమాట భార్యయం దెట్టుచుంగు
కయను లేదేని యివెండిగాని నులును
ఖాల మేమిట్టు లొప్పుట గాదునుమ్ము
గేస్తు వగు కైక్కరణి నైనఁ గీర్తికరము.

౨౬

క. నీయిష్ట, మెట్టులేని సతీయుతుడవు గమ్ము నీకుఁ దీపి గలుగు నా
రోయవిద యంటివా, యచి పాయనిదే మేము చెప్పవారమె యచటకొ. ౨౭

క. అని వినిపించిన విని యవ్వనజాక్షియు నతనిఁ జూచి “వయసుకొమరుకొ
గొనములు గలనతి యుండఁగఁ జనునే? నీ కిట్లు మమ్ముఁ జక్కకొబెట్టకొ. ౨౮

తే.గీ. నీవు బాగుగనే యుందు నింద నాది
యెందు కీఱవ్వు? నీకు నే నెప్పుడేని
“భార్య పదలు” మటంచుఁజెప్పునుగదా, వి
వేకవంతు లెఱుంగని విధులుకలవె!

౨౯

క. అని తనమనమునఁ గలవిను వుననో యిచ్చకమొ కాని పొలఁతి తగుగతికొ
దనకుకొ బోధించిన నాతనిమనమును గొంతకొంత దారకొ మరగెకొ. ౩౦

తే.గీ. ఉత్తరమ్మును వినిచిన యువతి దానఁ
గొంతశాంతించినట్టుల మఱిలుడతఁడు
తలఁచె, నాజలజాక్షి యట్టులనె యభిన
యించె మదినున్న తెఱఁగది యెటకుఁబోవు.

౩౧

క. ఆగతిఁ గొన్నిదినమ్ములు నేగుటయును నెప్పుడేని యింతిమనము దా
బాగుపడదయ్యెదాని విరాగపుగతి గాంచి దాఁ గరము శంకితుడై. ౩౨

ఆ. నె. ఒద్ద నుండువారి నొక్కొక్కరిని నల్ల
నల్ల నడుగుటయును నందఁతఱిఁగి
యున్నవారలైన నూరకయుండి; రె
వ్వనికి వలయు నిట్టిపాడుగొడవ!

౩౩

క. స్థాలకుని నట్టి యడుగుడు బాలకుఁ డగుకతనఁ దగినపడువున బొంకకొ
జాలక యున్నది యున్నటు లాలలన మఱియెల్ల నతనికొజెప్పెకొ, ౩౪

క. దానిపయి దానిదగు కవితానూనాసక్తియును సహాయముగా “నీ
బానిస తొత్తిటు చేయుటయే నిజ” మని కనలు గదుర నిటు లెడ నెంచెన్.

క. ఎవడేనిఁ జెప్పినను నమృతశము గా, దించుకయును మాయ యెఱుంగఁడ
యుద్ధవిదనె యక్కఁగఁగను పీనివిషయమున దోసమెట్లు నేనూహింతున్ 36

క. అని వచ్చెడికోపమృత దవమది మను పాఁశుకొన్న తాత్పర్యము గృ
క్కున మ్రుంగఁ గొన్ని నిమసము లనయము నితికృతీవిమూఢుడైమాన్పడియెన్.

ఆ. వె. ఎనిమిదేండ్లనుండి యేకశరీరమై
యున్నవన్నెలాడి యొక్కయింత
లోన శత్రువయ్యె, లోమాట వెనుకటి
చిన్నెలెన్నబడునె! చేటుదక్క.

37

వ. అట్లు మాన్పడి యతండ్రికింత తడవునకుఁ దెలిసి

తే. గీ. ఎఱుంగ కుంటిని గాని యీహీనబుద్ధి
యెల్లపుడు నిట్టిదే, దీనియెడల నిట్టి
చపలభావమృగలదని సారె నొక్కి
చెప్పఁడే? మొట్టమొదలొక్కన్నహితుండు.

38

మ. అకటా! పిన్నటినాట నుండియును నన్యాస క్తతన్ సుంత గా
నక పేర్చిన్ భయభక్తులన్ గొలుచుధన్యన్ మాన్య నిల్లాలి నూ
రక యీతొత్తువలన్ దగుల్కొని విచారమృందు ముగ్ధంగఁజే
యు కుచేష్టున్ దగినట్లొనర్చె; నిదియే యుక్తంబు దా నెమ్మెయిన్. 39

చ. ధనమును వమ్మొనర్చితిని, దల్లికి దవ్వయి తాగుఁబోతులం
దును నొకపద్దు కైకొని యధోగతికిన్ దగువాడ నైతి, నీ
యనుచితకృత్య మంతకును నక్కట! యయ్యది కాదె హేతు? వే
మనుకొన నేమి లాభ మగు? నన్నియు నింతకుఁ దీఱం బూర్తికిన్. 40

ఆ. వె. ఏ నెఱుంగనైతిఁ గాని యీదుష్టురా
లింత కెంతమంది నిచటఁ జూచి
“ఇంతకన్న బుద్ధిహీనుఁడు లేడను
తనము నాకుఁ జగతికంపెనొక్కొ.

41

క. అని పశ్చాత్తాపమును, గని హితులకుఁ జెప్ప రండగర్భ మగుటఁ గా
దని యటునిటునుకొ దోపక, తనలోఁ దా నిమిడి యయ్యుదారుం డుండక.

చ. కృమముగ శంకఁ దక్కి యలకంజవిలోచన “నాఘ స్థాలకుం
డమలినచిత్తుడే” యనుచు నాత్మముదం బొకయింత గాంచుచుకొ
“రమణుండు తన్నుఁ జూచుటకు రా కెటు తక్కునో?” యంచు నేలిన
దృఢము విడి వచ్చె నచ్చెలి యుదారుండు చింతిలుచున్నచోటికిక. ౪౪

ఉ. వచ్చెనుగాని రాత్రి యొకవైఖరి స్వప్నము గాంచి యుంటుచే
నచ్చపలాక్షి యందుఁగల యాత్మమృతికొ దలపోసి “నిక్కమా
తెచ్చటఁ గాని యేమె విధి యెట్లొనరించునో” యంచు సంశయం
బిచ్చఁ జరింప నగ్రముననే యొక భంగిని నిల్చె రిత్తగక. ౪౫

చ. నిలిచినయంత నచ్చెలికి నేత్రము దాఁ జలియించె దానికిం
దలరక దక్షిణంపునయనంబగుటకొ మఱియొంత సందియం
బాలయఁగ “నూరకే యిటుల నుండుటయుకొ గల” దంచు దాని లో
దులుపుచు లేనిలోన మలతోయ్యలి దాల్చుచు నట్ల యుండఁగక. ౪౬

ఉ. ఎవ్వఁడు దేనిగాలి యొకయించుక సోకిన దుగ్ధి చూచు నిం
కెవ్వఁడు దేనిరాక కెదు రేగి యెడన్ దమిఁ గొఁగిలించు నిం
కెవ్వఁడు భార మం చెఱుఁగ కెప్పటి కంకమునంద నిల్చు వాఁ
డవ్వగలాడి వచ్చుటయ యాత్మ దలంపఁ దుదారుఁ డయ్యెడన్. ౪౭

క. అటు నిలువం బడి చింతా జటిల మృగు నతని చిత్తసరణిన్ గల దే
మిటి యొకొ ? యిటు లింతటిలో మటమట యీతనికిఁ గల్గు మర్మ మదేమో ?

క. స్థాలకుండు తంపి వెట్టెనో ? బాలకుఁ డతఁ డేటి కట్టి పని యొనరించున్
గూళ్ల లెవరేని వానికి నీల యిడి వచింపఁ జేసి రేమో ? మరలన్. ౪౮

ఉ. ఏనొనరించుచేప్త యది యీచినపేఁ దొకరండె కాక యీ
వానరనేన కెట్లెఱుఁగ వచ్చు ? నెఱుంగక యేమి, పిల్లి దాఁ
గాననికన్నులన్ భయముఁ గంపము నొందుచు బాలు ద్రావ నే
ర్గానక ? కొంపఁ దీయుటకుఁగాఁ బ్రయతించిరో యేమె ? యీనునన్. ౪౯

చ. ఎటు దొర్లకున్ ? ధనాంగనకు నిట్టికొలమ్ము పయస్సు రూప ము
క్కటికము పేర్చి గూర్చి గలకాముకుఁ డేటికిఁ బోతి వానితో ?

గుటిలూడు వానికైతె యది గొంతుక గోసె, దరిదుఁ డేటికి
చ్చటి కరుదెంచె, గూళవిధిచెయ్యము లెవ్వరి నెట్లు నేయవే ?

ఉ. హాయిగఁ బద్దెముల్ చదివినంతట వానికిఁ జిక్కెఁ గాని యీ
కోయనికోత దాఁ దెలిసికో గమకించెనె ? పాడుబుద్ధి, చీ!
చీ! యని యీతఁ డింక నెడఁ జేసినఁ “జాలుదు” నంచు జీవమున్
రోయక యెట్టులుందు ? సరిరోయువిదల్ ననుఁ జూచి నవ్వఁగన్. ౫౩

ఉ. ‘ఎంతటిభాగ్యమే’ యనుచు ‘నెంతయదృష్టమే’ యంచు ‘నెంతబల్
వంతలె’ యంచు ‘నెంతపారలీనతలంపులె’ యంచు ముక్కుపై
నింతులు కేలు నెట్టికొని యెల్లపుడు న్నుతీయించు నాకు నీ
వంతయె నిక్కమైనను రవంతియుఁ గూడవు జీవనస్థితుల్. ౫౪

తే.గీ. ‘మరుగు కాలుచబాతిలోఁ బొడముచలుగు
లేడ, సంసారిణులతోనలేడ ? కుక్క
కిందుసే నేయి ?’ యని మోము నెదుట నెల్ల
వారు నిందింప బ్రతికినభాగ్యమేమి. ౫౫

చ. పాడుమతి నేకొలమ్ముననొ పొందితి మిక్కుటమైనభోగముల్
కడపితిఁ గాల మెల్ల వృధ గాక నుబుమ్ముల కెల్లయై చనన్
దొడిగితిఁ గట్టితిఁ గులముతోయ్యలెల్ల నెబా సనంగ ని
య్యెడ నింక నేమియైన నగు నెంతకు శాశ్వత మీశరీరముల్. ౫౬

ఉ. ఐనను నాత్మహత్య యది యంత శుభప్రద మంచు నెంచమిన్
‘నాశైఖణ్యచెయ్యముల నాయకుఁ గా దని నమ్మఁ జేసి నా
పై నెన రిట్లు చెప్పిరొ, కృపారహితుల్ కపటాత్ము, లిప్పు డ
క్కాని దురాత్ములన్ వెడలఁగా నొనరించెదఁ గాక’ యంచొగిన్. ౫౭

ఉ. చిత్తము గట్టి చేసికొని చిన్నె లెటింగినభాణ ‘గాన లో
నుత్తలపాటు లేనిచెలియుం బలె డగ్గఱఁ జేరి నెన్నయై
యత్తలిరాకుబోఁడి కను లల్లనఁ జేతుల మూసె నంతలోఁ
దత్తఱమంది “యెవ్వ” రని తత్కరకంజసమాగమమ్మునన్. ౫౮

క. మెత్త పడెడి చిత్తమ్మును నొత్తిగిలన్ జేసి, చేతు లొక్కింతన దా
నెత్తి వెలి జమ్మి “నీ! నీ! తొత్తా! నను మట్టఁ బోకు తొలఁగు” మటన్నన్.

ఆ.వె. డిల్లవోయి తనదు డేందమ్మ చటియై
కట్టు దప్ప “గలలు కల్ల గావు
శకునములును గావనత్యముతో నిజ” మని
మనసు మరల ధైర్యమునకుఁ జొనిపి,

౬౦

క. “పరకీయచందమునకున్ జొరబడితింగాని సుంతసొమ్మునకై క
క్కురితిం బడనుగదా ? యే తరుణులకున్ లేని విట్టి దళ” అని వగచున్. ౬౦

ప. అని త్రాడువాటి యవ్వారిజాషీ చురచురఁజూచుచు.

ఉ. ఎప్పుడు లేనిరీతి యిది యెట్టిది ? యింతటితిట్టు తిట్టు, నే
త ప్పొనరించితిక ? వెనుక దారి యద్దెలును దప్పె నింతలో
నెప్పులుగులో మఱేమి పచియించిరి ? నవ్వుల కిట్టు లాడుటో ?
చప్పుడు గాక యుండ నను సాగఁగఁ దోలు నుపాయమో కదా! ౬౧

తే. గీ. భార్యఁ బాలింపుమని నిన్న వచ్చియున్న
యు త్తరమ్మునఁ జిగురున నున్న యట్టి
తల్లిమాటను బాటింపఁ దలఁచుటొక్క ?
యే నెచటికేగుదాన ? నిన్ని పుడు విడిచి. ౬౨

తే. గీ. వయసు దార దోసి వచ్చినయప్పటి
నుండి నిన్నుఁ గొల్చి యొకట నైన
భేద మింత లేని పేర్ని మెలంగిన
దాన, నెటకు నిపుడు తలఁగుదాన ? ౬౩

తే. గీ. పంటబ్రాహ్మణుతోఁ గాని బట్టలుతుకు
వానితోఁగాని బంధ్రైతువానితోడఁ
గాని లోకమ్ముతోపాటుగా నొకింత
మరికితినో, యెందుకింతోమీకులికిపాటు ? ౬౪

ఉ. ఇంతకుఁ దప్పులేని నను నిక్కరణిక్ జనునే, తిరస్కృత
స్వాంత నొనర్చ ? నొక్కయెడ పచ్చుటయున్ గలుగున్ దొసంగు; ర
వ్వంత విచారణలో పలయునా ? “యదె దున్నకు దూడ పుట్టె” న
న్నంతన “పల్పదె” మృతంగ నానె ? భవాదృశుడైన మేటికిక్. ౬౫

చ. అని నిలుపోపరామి నయనాంచలసంచలద్రశుమాలికల్
పెనఁగొని గద్గదస్వరము పేరి వచస్సుగ్రతి దప్పజేయ నా
తనిపదముల్ శిరఃస్పృశకుఁ దాఁకఁగ నొయ్యన వ్రాలి యేడ్చె న
క్కనకనిభాంగి యాతనికే గంటఁ దడిక జనియింపఁ జేయుచున్. ౬౨

క. విరిసెడికోపము సారిఁబారిఁ బురికొనఁగాఁ జేసికొని నపుంసకుగతి ద
త్తజపాటు దక్కి యింపుక తరలి మరలఁ బల్కు నయ్యుదారుఁడు దయఁగోన్.

క. “ఎక్కడి నీ, నెక్కడి నే, నెక్కడినమ్మికలు ? వలపు లెక్కడ ? కొన్నా
ళ్లక్కఱ పడి తిరిగితి మా మక్కువలన్నియును నాటిమాటలు చెలియా ! ౬౩

క. అప్పటిసీపును వేఁతే, యప్పటి యాసేను వేఁతె యప్పటికాలం
బిప్పుడు రమ్మన వచ్చునె ? యిప్పటికిన్ దగినరీతు లిప్పుడు వచ్చున్. ౭౦

ఉ. రొక్కము లేక కాదు, నిను రోగియుఁ గాదు, మఱొక్కలేమకున్
దక్కియుఁ గాదు చెప్పెద యథార్థపునంగతి చిత్తకార్తిలోఁ
గుక్కలరీతి నొక్క వెలకొమలికై పలుమంది చేరనన్
జిక్కులనేకముల్ గలుగు ఛీ యనిపించి విరక్తి చెందితిన్.” ౭౧

క. అని యట నిలువన్ జాలక చని వేటొక్కెడకుఁ గొంత శాంతించియు న
స్వనితన్ గుకవిన్ సహితముగనె యిలువెడలింప నెంచి కఱకు వొడమఁగన్.

అ. వె. తగినమిత్రు నొకని దగ్గఁగాఁ బిల్చి
కార్య మిట్టిది యనఁగా నతండు
సంశయించి పిదపఁ జాన యున్నెడ కేగి
యిట్టులనియెఁ జిన్నయెలుఁగు దోఁప. ౭౩

చ. వెలఁదిరో ! యుగ్మఁడై యతఁడు వెల్లుచునుండఁ దటాల్చి నియ్యెడం
దొలఁగుము లేనిచోఁ గలుగు దొందర లెట్టివియేని యింకఁ బైఁ
బిలువఁగ నచ్చు, నీవపుడు పేరిమిమై నిట రాను వచ్చు; నిన్
దలఁచిన నీరు గాఁడె ? యిటు తా వృధగా వెడలింప నేటికిన్. ౭౪

క. అని యెన్ని చెప్పినను నవ్వనిత వినదు దానియెడల భయభక్తులతోఁ
జను నాతఁ డేమి సేయు ? నెననివశమగు ? దాని ననొటు వాయన్ జేయన్.

క. పదపడి లోతుప యగుటకొ గదలించెకొ గుకవి; నిల్లుగదలి చనెడియా
తృదయితు చందమ్మునకుకొ మడిఁ దనదశకన్న నెలఁది మలమల మఱుఁగుకొ.

క. అటు లొక్క రెండుదినములు 'కటకట' యని యెల్లరనఁగఁ గలికి యనశన
స్ఫుటకఠినోపొషణముల పటఁ గదలక యతని కరుణకై కాచునెడకొ. 22

తే. గీ. కరుణ యొదవియు నాతఁ డక్కలికి యెఱుఁగ
కుండువిధమున డాచి " యిట్లొంటినింట
విడుచుపిమ్మట పలసిన విడిది కిటకు
రమ్మనిన బుద్ధిగానుండు రమణి " యనుచు. 23

క. లోనెంచి దాని నానానూనవిభూషణకదంబ మొకటియుఁ గొనక
మ్రానిని యిటు చేర్చించియు దానిజనని కిట్లుచార్త దా నంపించెకొ. 24

క. నీకొమిరె దుర్మదంపుం బోకిళ్లకు నాకు రోతపుట్టె " జను " మనకొ
వే కదలదు రెన్నాళ్లై శోకించుచు లంఘనముల సుక్కుచు నుండెకొ. 25

తే. గీ. దానియాస్తి యాపత్తు నీదగ్గఁ కిపు
డంపితిని నీవు పచ్చి నీయాత్మజాతఁ
దీసికొనిపొమ్ము రేనివో దీనిని బల
వంతముగ నిల్లు వెడలింప పలసి వచ్చు. 26

క. అనుమాట వినినయంతన చని తా నవ్వేళ్ళమాత జామాతను నే
ర్చినరీతి వేడికొని యాతని చనవుం గాన కంతఁ దనయకొ గనియుకొ. 27

క. మెలమెల్లన బోధించియుఁ జలమున రానొల్ల చనెడిచానకొ బలిమికొ
వెలికికొ గొని చనె; నది యవ్వలఁ దనయిలు నేరి లోన పగచుచునుండెకొ. 28

క. ఇదియంతయు విని " దైవము బ్రతికించెకొ నన్ను నాదు పట్టయి " యని య
మ్ముదిత యిలుసాచ్చెఁ గవ్యపక్షదుఁ "డదియేమనునొ" య నెడిశంకచెనుబడకొ

చ. కళశశమందుచుకొ వెతలఁ గందుచుఁ గుందుచు నున్న బోటి య
వ్వల పలపుకొమగండటకు వచ్చినయంతన తేటిచూచి వె
ర్వల దిగఁద్రొవి యాతనిచవికొబడి కుల్కుఁగ సాగె నద్దిరే!
తెలచెలి కబ్బునవ్విరహవేదన తీర నశక్య మెట్లుగకొ. 29

ఉ. “ఏమిటికై వరించితిన్, యివ్వెడఁగుంగవి దీరఁగాదె! యా
యామువమెల్ల, నింకయిన నవ్వలి కంపక కొంప తేమటం
చీమెయి దూర్చెదే?” యనుచు వృద్ధ నెనకదలనోరు మొత్తుకొఁ
గోపులి లెక్కనేయకయ మాటములకొ గరఁగించు నక్కవికొ. ౮౬

ఉ. ఆగతి నిర్భయంపునుఖ మందుచు నాగజయాన లోన నా
నాగతి “నాస్త్రియం డిటకు నాకయి తొఁ దనయంత వచ్చు బ
ల్లోఁగినవాఁ డేటుల్ దలఁపులో ననుఁ బాయఁగలండు? దుర్మతుల్
వాఁగెడికూతలకొ విడుచువాఁడె! యతం” డని యెంచు సారెకుకొ.

చ. అచట నుదారుఁడుకొ దరుణికై వగఁ జెందుచు నెప్పుడేనిఁ దా
న చని వెలందిఁ జూచుటకునై మది నెంచియు నట్టులెనచో
“నవివులు భృత్యులుకొ మిగుల జౌకఁగ నెంతు” రటంచుఁ గొంకు “న
వ్విచికిలగంధిసాటి పనివేలను లే” రని లోనఁ జింతిలుకొ. ౮౭

క. డోలాయమాన మగుమనితో లీలలు దక్కి యతఁడు తొయ్యలి ‘ఘోటో’
లాలోకించుమఁ గుందుమఁ గాలమ్మును గడుపుమఁ డెఁ గళివళిపడుమకొ.

క. ఆరీతియెల్లఁ గని యవ్వారాంగన యిటకు మరల వచ్చుట తగ దం
చారూఢి నతనిమిత్రులు వారించెడివలను జూచువారయి కడఁకన్. ౮౮

తే.గీ. దానియప్పటివర్తనఁ దధ్యముగ నె
టింగి “యిప్పటికేని యారంగులూడి
వాని వదలదు నీకు నీవంత యేల?
కావలసెనేనిఁ బట్టియిఁగలము మేము” ౮౯

క. అనుడు “నటులాచరించునె? పనితమఁ బొరపాటు మొదల వచ్చెనుగా క
ప్పని బుద్ధికృతము గా” దని తనమదిలో నున్న తెఱఁ గతండు పచింపకొ.

క. వారును నొకసమయము గని యారామామణికిఁ గవికి నగుచేరిక క
న్నారంగన్ జూపంగ నుదారుని రాగాంకురము మొదటికి నశించెకొ.

క. తనతప్పిదమును బ్రయోజే కనులారఁగఁ జూచుటయును గాంత యొకవిధం
బున నపుడు బొంకి నమ్ముమ ననరాని దురుప్తులెల్ల ననిపించికొనెకొ! ౯౦

చ. పదపడి యింక నాతనికృపకృ గడియించుట దుర్లభం బటం
చెడఁ దలపోసి యాన మొదలే నశియింపఁగ ధైర్యమంతయున్
వదలి “యికేటి బెట్టునరి ! వైఖరి బొత్తిగఁదప్పెనంచు న
మ్ముదిత “యుపాయ మిట్టి” దని మూఁటికి నెంచి కృతప్రయత్నయై. ౯౪

మ. తనకున్ దానయి యొక్కరెయి యతనికృ దర్శించి దీనాస్యయై
యనుమాన మొక్కయింత లేక చరణమ్ముందున్ శిరంబుంచి, పే
ర్చి ననున్ వే గరుణింపఁ దప్పదనుచున్ మేలెంచు మంచున్ వచిం
పనిదయ్యున్ స్ఫురియింపఁ జేసి కిరుణన్ బాటెంపకున్నంతటన్. ౯౫

ఉ. కుందుచు నింటికేగి దనకుంగల తెల్వి యడెల్ల దైన్యపుం
బందమునంద చేర్చి యొక జాబిటు వ్రాయఁగఁ బూనె, నద్దిరా !
చందనగంధు లెట్టి ఘనసాహస మైన నొనర్చి బొంకి నా
భంం ఏమచెయ్యులన్ నెనుకఁ దొక్కఁగఁ జేయుదు రెట్టి కృద్ధునిన్ ౯౬

క. ‘యమ్మారైవై’ గారికి నమ్మినమీదాసి చరణనతముఖియై దం
డమ్ములు సారెకు మ్రొక్కుచు నిమ్మెయి వ్రాసికొను మనవు లియ్యబియ్యయ్యున్

చ. ఎనిమిదియేండ్లనుండి మిము నేక్షణమున్ బెడఁబాయనైతిఁ గా
దని తమ రూరికిన్ జనినయప్పడు కాలము రెక్కపెట్టుచున్
దిసములు పుచ్చుదాన నిదె ! దేవునిచెయిని నాటునాళ్లమం
డి నెనరుమాలి మీరు కరుణింపమి నీగతి నుంటి నొంటిగన్.

క. ఇక నుండఁజాల నాచేయు కుంటిలచేష్ట లవి యెన్నియో మనమున రె
క్కకుఁ దా మెఱింగి యోజించి కరుణ నిల్పఁదగు నాదుజీవము తఱిఫోన్.

క. పేరేల చెప్పవలె నన్ బ్రేరేపించి రిటుమీకుఁ బ్రియము గలుగువా,
రారయ కాదురోబ్ధకు ధీరత్వము గోలుపోయితిన్ జెడితి నిటుల్.

క. నాకర్మమ్మునఁ గలపని యేకారణమైన నేమి, యిటు లొకపరిఁ దా
జేకూరె నిక్కమిది పై శోకించితి మొదలఁచెలివి చొప్పడదయ్యున్. ౧౦౦

చ. తదుపరి యెంత యేడ్చినను దాఁ “జెయి గాలినమీఁద నాకులన్
నెదకుట వంటి దయ్యె; నను వీటిఁడిగా గణించి యిట్టిబె
ట్టిద మగునంతకున్ జొనుపుటే. యొకయూటగ నెంచి వారు న
న్నది పొనరింపఁజేసి రెపరైనను గర్మము దాటుపూరమే? ౧౦౧

క. ఈగతి నాతల వ్రాసె వృథాగతి విధి, తలఁపు మిమ్ముఁ దగులమి నొరుపై
రాగిల్లి మనఃపూర్వకభోగము గావింప లేదు పారఁబడి చెడితిన్. ౧౦౩

ఉ. ఏకీలమందుఁ బుట్టినను నిన్నిదినమ్ములనుండి మిగ్గుహం
బేకనివాస మాట నిఁక నిప్పుడుపుంగొలపుంగృహమ్మున
న్నాకుఁ బదమ్ము లాఁగవు, ధనమ్మును వద్దు మనమ్ము వద్దు నా
రాఁకకు మాత్ర మొప్పుము కరమ్ములు మోడ్చితి నేడ్చితిన్ సఖా.

చ. కడుపున కింత యన్నమును గట్టుకొనంగను బ్రాతఃచీరలే
నిడుఁ డిది చాలు; నాయనుపు లెంతకు నీచెడుమేన నుండు న
క్కడదనుక భవచ్చరణకంజములన్ గనిపెట్టుకుందు నిల్
దుడిచెదఁ బ్రక్కలన్ బఱతుఁ దొలఁదికర్మము నెంచుచున్ బిర్యా.

ఉ. ఇచ్చక మంచు నెంచకుఁ డిఁకెన్నఁడు నన్నును గూడవద్దు పై
రచ్చను వ్రాసి యిచ్చెదను రాగి దుగానియుఁ గోరకుండ, లో
నచ్చదు నాకుఁ దలికిని నాథ! యెటుల్ వసియింతు నింట, నా
ముచ్చ టిదొక్కటే, చిగురుము ద్దిటు చెల్లఁగఁజేయు మెమ్మెయిన్. ౧౦౬

ఉ. మీ రెటు నేయు మన్న నటు మీఱక చేసేదఁ, గన్నులార మి
మార్తయు టొక్కటే వలయు నన్యము గోరను మీదుదాసి కీ
చేరిక నిచ్చి పాదములఁ జేర్చుడదే పదివేలు; దీని నిం
కేరికి జూపకే పనుపుఁ డించుకవార్త, తుమింపుఁ డన్నియున్. ౧౦౭

క. ఇచ్చయె యనిచ్చయో మిరిచ్చపలప్పాంత కిపుడ యేర్పఱుపవలెన్
బొచ్చెమ్ము వలవ దది మీ యచ్చరములతోడ వ్రాయు టభ్యర్థింతున్. ౧౦౮

క. అని వ్రాసియంపుటయు దానిని గని యాతండు మనము నీ రగుటయు మా
నినిఁ దలఁచి తలఁచి తనలో ననుకొను నిక్కరణిఁ బ్రేమ మగ్గుల మగుడున్.

మ. అకటా! యంతటివాని కిక్కరణి దైన్యం బింత వాటిల్లునే?
వికలత్వం బవురా! నృపాంగనగతిన్ వేమంది నేవించుదా
నికి దాన్యం బుచితంబె! యెంతవగపున్ జిత్రమ్మునన్ లేనిచో
సకి యాసీచత కొప్పునే! చెలిరా! పశ్చాత్తాప మిట్లున్నదే?

క. కానిమ్ము నిన్ను మరలన్ బూనికమై గొన్న మొగముపాంతనై లోకుల్
“చీ! నింద్యుఁ” డనుచు నుమియరె? నాసేరం జేమి యిడబ? నారీమణిరో.

ఉ. నీటును గోటునుకొ దగిననేరుపు నోరుపు వన్నెచిన్నెలుకొ
దేటయుఁ దెల్వీయుకొ గలుగునెయ్యపుఁదొయ్యలు లెందఁటేని నీ
పాటివెలందు లొదురె ? సెబాను ! బళా ! వహవా ! వహవ్వ ! నీ
మాటలసౌరుతీరు గలమానిని నేను జగానఁ గానఁగా.

చ. గజగజలాడు గాగరలు కంగులు రంగు లెసంగు రైకలుకొ
హరువును ముర్దునుందగు పయంటలు 'పోడరు' లత్తరుల్ విరుల్
గర మలరారు భూషలును గాక వెలందు లటంచుఁ గల్గితే ?
సరసిరుహాక్షి ! మీకొలముచానలలో నినుఁ దక్క నొక్కెడకొ. ౧౧౩

చ. అగుదువు సోయగమ్మగలయట్టి విలాసిని వైన నేమి, నీ
సాగసును జూపుకోపులును సుందరి ! వృద్ధము లంచుఁ జెప్పఁగాఁ
దగు; నది యేమనకొ వినుము తన్నిరొ ! యోగ్యత లేనియప్పు డ
మృగువను బొందువాఁ డనఁగ మాటఁడొ ? మాదిగవాఁడొ ? గాఁదగుకొ. ౧౧౪

తే.గీ. ఎంతసౌందర్యముండెన నేమిఫలము
యోగ్యత యొకింతగలుగని యాపతిమణికి ?
నెన్నిచగ లెట్టిహృదయేకుఁ డెట్టితెభుకు
లుండినను బొట్టులేకున్న ముండయనర ?

తే.గీ. నన్ను నిందించుకన్న నన్ను నేన
నింద యొనరించు టది మంచిచంద మతివ !
కాన నాపంటి విశ్వాసహీనుఁ డెందుఁ
గానరాఁడు జగమ్మునఁ గలికిమిన్న.

ఉ. ఎందఱునైనఁ జూచితి నికెందఱునైనను జూడనుంటి నో
సుందరి ! నీదుచందమును సొంపును నింపు దలంపు నింపు నే
మందు నవారవిందపదనా ! పద నాయెద నాటఁబోకు నీ
కుందగు నందకానిఁ గయికొందువు నా కయి కుందనేటికికొ.

క. అని యచ్చెలి తనయెదుటకొ గనుపట్టినభాతి దోఁచఁగాఁ బల్కెడి యా
తనిచందము గని దూతిక యను, "నయ్యా ! నన్నుఁ బంపరా ! యికవైనకొ".

క. దానఁ దెలివొంది తన యజ్ఞానభరం బని యెఱింగెఁగా ! యని లజ్జన్
హా నొందునుఁ "జను ముత్తర మే నీ-తే" ధని వచింపు మేటికిఁ దడయకొ.

చ. అన నదియేగె, నంతవఱ కాజలజాక్షియుఁ బోయి దూతి రి”
దనుకొను, “లేఖ తెచ్చుకొకొ” యంచుఁ దపించు నొసంగకుండునే?”
యని ధృతి గాంచు “వట్టియడియాసలె” యంచు నిరాశ నించు, “జే
నిని దిని పొగొముల్ విడుతు నే” ననుకొంచు గణించు మందులక. ౧౨౦

ఉ. నేర్చియె నేరకో యిటుల నేనొనరించితిఁ దప్ప, దాన బల్
నేర్చిన యాగ్రహమ్ము మెయిఁ బ్రేమయొకింతయు లేక యింత న
న్నేర్చునె ! భార్యనే, పడపుటింతిని గానె ? యిదెంత దోస మీ
చర్చ యదేల ? యాతనికె జచ్చి యశ మ్మునఁగూర్చు టొప్పదే. ౧౨౧

క. అని కృతనిశ్చయయై విషమును సిద్ధము చేసికొని యమోఘ వ్యవసా
యనిబద్ధచిత్తయై యుండునెడక దటి కేగి యయ్యనంగుక జెలియుక. ౧౨౨

క. “ప్రత్యుత్తర మీ లే” దన నత్యంతామర్షఘర్షితాంతరయై “ప్రా
ణత్యాగమె వర మింక సంస్తుత్యననుగుణంపుబ్రతుకు చొప్పడనేలా ? ౧౨౩

క. మును వేశ్య లొక్కొందలు తనువుక విటుతోడ వీడి తద్దయుఁ గీర్తిక
గొని, రేను విటుని యపమతీ కని, ప్రాణం బూడ్చి సుచిరయశముక గొందుక”

క. అని మరల మనము వెనుదీసినఁ దత్తటపాటు దక్కి చెలి సంత్రేప
మ్మునఁ దనయుద్యమమును నాతని కీగతి వాగ్నిసఁ దెగువ దైవారంగక. ౧౨౪

ఉ. “ఇంతకు మున్ను మీకు లిఖించిన కమ్మప్రకార మేను మీ
చెంత భవత్పదాబ్జములనేవకునై బ్రదుకక దలంతు నో
కాంత ! బహూత్తులేల ? యిది కష్టమొ, యిష్టమొ ? నేటిరాత్రికే
వంతము మాని తెల్పుటది బాగని యెంచి నమస్కరించితిక”. ౧౨౫

క. అని వ్రాసి మరల సంపివఁ గనుఁగొని లోలోన నతఁడు కరుణ వొడమియుక
వెనువెంటఁ గోపఁ ముబ్బగఁ దనలో దానిట్లొకింత తల్లడ మందుక.

ఉ. చచ్చట నిక్కమేయగు వికాలవిలోచన, చాక యుండుఁగా
కిచ్చట కెట్లు రాదగు ? నిహీ ! యని యెల్లరు నవ్వరే ? సరే,
యచ్చటలాక్షి యీవయిఁ గులాచరణం బొనరించి కాలముం
బుచ్చటకన్నఁ జచ్చటయె పో ! కడు మేలగు నెన్నిభంగులక. ౧౨౬

ప. అని యట్లానిం దలంతుకొని.

ఆ. వె. ఇపుడు చావ నేల ? యింతకు మున్ను చ
చ్చితివి ; నీవకాదు చెలియమిన్న !
వీడు నట్టివాడె, భేదమ్ముగల్గునే ?
మనకు నెన్నడేని పనజనయన.

౧౨౯

ఉ. పుట్టరె, గిట్టరే ? జనులు పుట్టిన నేమగుఁ ? గిట్ట నేమగుఁ ?
గట్టగువ ర్తనమ్ము చెడి కాపశు ర్తనలైనవారి కె
ప్పట్టిన సౌఖ్య ముండ, దధవా యొకపట్టునఁ గల్గుఁగాక దా
నిట్టినయా నీనీ ! చెడితి వెమ్మెయి నక జెడఁగొట్టి తంగనా !

౧౩౦

మ. గృహిణీవ ర్తనమందు నీకుఁ గలర క్షిణ్ గాంచి నీహేతువై
బహుదుశ్శీలము మీకొలమ్ము గుణముం బాటించు నంచెంచితిక
మహిళారత్నమ ! యన్నియున్ మృషలె నీమాటల ; సెబా సంతకున్
బహి నెట్టక బడి ప్రాణ మూడ్చు మనుచున్ వాసెన్ విధాతృం డహో. ౧౩౧

ఉ. ఏనును జీవ మూడ్చుకొఱకే ప్రయతించునో, దాన నేమగున్ ?
మానిని ! యాడుదాని కది మన్ననఁ దెచ్చెడునట్లు పూరుషుం
డేని నొసంగఁ, దెక్కరణి నిక విడియుండుదు ? నేమొగమ్ముతో
నే నినుఁ బూర్వమున్ బలె గణింతు ? ఘటింపవు రెండునుం జెలి. ” ౧౩౨

క. అని యత్తుదిజాబునకును దనప్రత్యుత్తరము నిడక తరుణీమణి దూ
తిని నంపుడు దా నచ్చెలి విని యాపై నొడలు వీడ విసమున్ మెనవెన్. ౧౩౩

క. అక్కతన నత్తలోదరి మిక్కుటమగు నార్తిగూరి మృతి గనుటయు నీ
వెక్కసపువార్త విని ఁది నెక్కుడు చింతించె నాతఁ డిది యొప్పుదొకో. ౧౩౪

ఉ. అయ్యది యెట్టిదైన హృదయంబు సదా తదధీనమాగతిక
నెయ్యముమై మెలంగు నల నీటునెడంగుబోజుంగు నేటి క
త్తోయ్యలి యాత్మ హేతువున దుడ్చుమెయిన్ మృతించెంద నెంతగా
దయ్యమునేతకై వగచి తాళఁగలే కెడఁగుండఁగావలెన్ ! ౩౩౫

క. పగవారల మృతికైనను దగువారల హృదయమునకుఁ దాపము దవులున్
మిగులఁ బ్రియమైన యాసోయగపుంగని కతఁడు శోకమందుట తగదే ?

చ. అరసితిరే ? యుదారు గతి యక్కట ! యెంతకు వచ్చె ! దృష్టమా ?
సురింగె, యశంబు గంగఁబడె, జొక్కపుమేని పసందడంగె, దు

ర్భరముగు పాతకం బొకటి పైబడె, దుఃఖముతోడిపాట హా !
 సుదీతపునంత వారసతితోఁ దగునే ? తగునాట మేరికి ?

౧౩౭

వ. పదపడి యయ్యుదారుండును.

ఉ. దానిపని క్రియెల్ల దిగఁద్రావి స్వకీయపురమ్ముఁ జేరి యా
 పైని స్వభార్య దాను నొకసాటి గృహస్థులపోల్చె నుండి, ర
 జ్ఞానమదెల్లఁ బోయె, భవసాగర మెందు నసార మంచ లో
 లో నెఱిగెన్ మఱియొడల లోలుండు గామియు దానఁ జేతుఁటెన్.

క. ఆశయి వేశ్య లనినఁ దద్వ్యాప్తుతి గలవార లనిన నత్యధికానూ
 యాపరవశుడై చూచు స్వలోపము లన్నియును దలచి లో లజ్జించున్.

చ. తనభయ మింత లేమిని యదాయదలౌ నలయగ్రహారముల్
 గనుఁగొని వానిపై ఋణము గల్గుటకున్ మది రోసి వానిసె
 ల్లను వెనఁ దీర్చి తల్లి తనలక్షణముల్ గని సంతసెంప నీ
 తిని గనె నెల్లభంగుల నుద్దీర్ణయశం బనిశంబు గ్రమ్ముగన్.

౧౪౦

గ ద్య .

ఇది శ్రీకింకపీంద్రోఘటాపంచాసన విద్యత్కవిబాలకళానిధి
 బాలనరస్వతీ శతాపధాని తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
 రచియింపఁబడిన పాణిగృహీతయందు
 సర్వమును

మ. పా శ్వా స ము .

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సంపూర్ణము,

— పాణిగ్రహీత —

శుద్ధపత్రము.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఓప్పు.
5	5	దాబహివెట్టె	దాబహివెట్టె
23	27	మెద్దియేని	మెద్దియేని
30	13	దోహమాది	దోహమాది
40	2	వెలువడయ్యె	వెలువడయ్యె
45	13	రాకకయి	రాకకయి
45	18	జగదేకమందరీ	జగదేకమందరీ
58	27	నాటంగదల్లి	నాటంగదల్లి
62	2	నరువది	నరువది
68	18	దోసగ	దోసగ
76	17	యెయ్యార	యెయ్యార
78	2	కావింతు	కావింతు
78	3	న్నభృతి,	న్నభృతి
86	14	దరిద్రుడి	దరిద్రుడి
90	19	భోరున	భోరున
93	10	జా;	జా;
96	23	దీతం	దీతం
100	14	చీ	చీ
107	15	నొసంగ	నొసంగ

బో బ్బిలి పట్టాభిషేకము.

శ్రీరస్తు:

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః:

శ్రీ బొబ్బిలి పట్టాభిషేకము

పృథమాశ్వాసము.

క. 'సిరియును సంపదయును దా
మరతంపరగా నొసంగి మనుతురెపుడు శం
కరమాధవాబ్జులుఁ ద
త్తురుఁబలు శ్రీరామకృష్ణధరణీనాథున్.

మ. శుభవర్గోదయమై యనేకన్యపతిస్తోమాత్మభూషాత్మభూ
ప్రభుతాపాదకమై కఠింద్రతురగేంద్రస్యందనేంద్రప్రభా
రభటీప్రాపకమై కవీశ్వరవచనప్రఖ్యాతికావాలమై
ప్రభవాబ్దం బలరాఠ సంతతసుఖప్రసాదభూయిష్టమై.

చ. ప్రతిప్రభవాబ్జమిట్లురె స్వభావశుభాస్పదమై యెసంగి యీ
క్షీతినలరించెనో, యిదియె కేవల మీనల నిట్టిదయ్యెనో
గతము నెఱుంగుచారలకుఁ గాక తదన్యుల కస్మదాదిపం
డితులకు నెట్లు వేద్యమగు నేటిది సాఖ్యద మెల్లభంగులన్.

ఛ. గతమునుగూడ నిట్టిదనఁగాఁ దగు; నేమన, బ్రహ్మస్పష్టికీ
క్షీతిఁబ్రభవాబ్జమే మొదటఁ జెన్నసలారెడఁ దయ్యెనేని యీ
గతినలరారుటే భ్రువముగాఁడుగ్గు మంగళమాదియందు సం
గతమగు పెందునొప్పుఁగద! కర్జము లార్యులొనర్చు పట్టునన్.

క. ప్రభవాబ్జ మఖిలసస్య
ప్రభవాబ్దం బగుచు మిగులఁ బ్రభవైవారె
ప్రభవవచన మఖిలమునకున్
ప్రభవరబను శర్థముననే ప్రశ్నితంబుగదా.

శ్రీబొబ్బిలిపట్టాభిషేకము

ఉ. అందు వసంతమున్ దపము నభ్రసమాగమ మంబుజప్రభా
కందము హైమమున్ గడచెఁ గంజముభీకబరీభరోత్కరా
నందదమ్మె యనంతరమునన్ శిశిరర్తువు తారసింఁచెఁ జ
ల్లందన మాప్యమున్ సరితులన్ విభజించినచొప్పు చొప్పడన్.

క. రవి'యుల్లే రాయణమ్మనఁ
దవిటి వెలుంగందొడంగెఁ దత్కాలమరు
ద్భవగుణము రాల్చె నాకుల
నవపల్లవజాలములు గనంబడె లతలన్.

2

ఉ. పేదకు సాదకున్ సుఖము పెంపాడఁగూర్చుచుఁ బ్రాణితోటికిన్
ఖేదము సుంతయున్ గలుగు కృత్యము గన్నడనీక భూజనా
మోదము పూర్తిగాఁగొని ప్రభుత్వముతా శిశిరర్తువేలె మ
ర్యాదకులోఁగియేలెడి ధరాధిపతిన్ దలసింపజేయుచున్.

మ. భవుకంబై శిశిరర్తు విట్లలరు నప్పట్లన్ వినాహాదివై
భవముల్ వడ్డెలు శోభనంబులు కృతుల్ పట్టాభిషేకమ్ములున్
శివవిష్ణుదిమహోత్సవంబు లెలమి నైనైన సేయూరిలో
నవలోకించిన సంగతప్రకృతికళ్యాణమ్ముగా నెల్లడన్.

3

ఉ. రాణ నిటుల్ ధరావరపురంధ్రిక చెన్నెసలారె నిత్యక
ల్యాణముఁ బచ్చతోరణముపై; చెళపిళ్లకులుండు సత్కవి
ప్రాణము వేంకటేశకవి యాత్మగృహమ్మున నాప్తబాంధవ
శ్రేణిహితున్ ద్వితీయసుతుఁ జేయఁదలంచె నవోపనీతుఁగన్.

క. సుతునుపనీతికి బంధు
ప్రతేతిన్ బిలువంగ వారు వా రుండెడియీ
శ్లోతిముదమునఁ జని పిలిచియుఁ
గృతి వేంకటసుకవి యింటి కేతెంచె నొగిన్.

౧౧

మ. "పరమోత్కృష్టముగాఁగ బొబ్బిలిపురిన్ బట్టాభిషేకంబు మీ
రరుదేరిన్ వలె రాజుగారు భవదీయాశీస్సు వాంఛించుచుం
డిరి; యేమో లిఖించినాఁడ నని దీనిన్ మీ రుపేక్షింపకుం
దురుగా" కల చొక్కకమ్ము యింటికడకు స్మృత్యుచ్చి నిల్చెన్.

చ. అది లిఖించినట్టి సుగుణాత్మకుఁ డుల్మిరి రామలింగన
ద్విదితుఁడు రాజచంద్రునకు దేశికుఁ డాంగమునందు, తేని య
భ్యోదయము గోరుచుండు పరమోత్తముఁ డీయనతోడ తేఁడు నె
మ్మరిగల యూహఁదెచ్చి భృతిమై లిఖింపఁగఁజేసెఁ బత్రిమున్.

౧౩

ఉ. ఇంటికివచ్చి కమ్మఁబఱియించి కవీంద్రుఁడు “రాజగారిలో
గింటను మంత్రియింట నెనఁగెన్ సమకాలమునఁ దెంచెన్” య
చంట కిదేగదా! తగు నుదాహృతి యందు మనెన్ దలంచి రా
వంటయు మంచిగామి వివరమున్న నట్లు లిఖించెఁ బత్రికన్.

ఉ. నారెండ తేఁడుచూపిన ఘనంబగు కేర్తికి స్వస్తిగల్గఁగా
కీయెడ మత్తనూభవునకే నుపనీతియొనర్పఁ జుట్టలన్
బాయని వేడ్కఁబిల్పితిని బాధివు రాజ్యమహోత్సవంపు ను
క్రియిదియున్ గడున్ దరిగఁజేన్నెసలారెడి నెట్లునచ్చుటలో?

౧౪

ఉ. వచ్చిన వెంటనే నెలవు పాధివు లిచ్చుట కల్ల; యట్టిచో
వచ్చి యనుజ్ఞఁగైకొనక వారక వత్తునయేని మిక్కిలి
న్నొచ్చుకొను స్మృపాలుఁడు మనోగతినందుఁ దలంతుదీని మీ
యిచ్చగణించి నన్ను త్తమియింపుటకే ఘటించు నంజలిన్.

మ. ఆని వ్రాయంగను రామలింగవిబుసం డారేట భూనేతరున్
వినిచెన్; తేఁ “డటులేల సందియమహో! వెన్నంటినీ వారి నం
చను యత్నింతముగాక వచ్చునటులన్ వాయుండు” నా రామలిం
గన వాసెన్ జనియెన్ గవీశ్వరుఁడు శిష్యవాక్రముల్ గొల్వఁగన్.

ఉ. ఏ యిలుచూడ మంగళసమేధితమై మఱి యేవితరీయున్
గాయనగాయనీజనవికాసితమై మఱి యేవ్రతోళియున్
శ్రియుతమై యెటంగనినఁ జేతము పల్లవితంబుగాఁగ శ్వ
శ్శ్రియసమాలకందమయి చెల్వన బొబ్బిలి వొల్చె నయ్యెడన్

చ. కవివరుఁ డప్యరంబెలమిఁ గన్నులపండువుగాఁగఁ జూచి “భూ
ధవునెడఁ బోలిమానిసులు తద్దయు రక్తులుగావుటంగదా!
భవుకవిధానిధానముగ. భాషిల్లఁ బ్రభోభివలంకరించి రు.
త్సవమున కెల్లవారు” నని సంతసమంది నీతించె భూవంశన్.

౧౫

శ్రీబొబ్బిలిపట్టాభిషేకము

౧. వేదాధ్యేతలు శాస్త్రవేత్తలు జగద్విఖ్యాతులౌ సత్కవులౌ
సాదబ్రహ్మము లైనగాయకులు నానాగాయనీరత్నములౌ
ప్రోదింగూర్చు మహోత్సవంబులు కడుం బొల్పార నయ్యుత్సవం
బానర్శమ్ముగ నయ్యెఁ జూచుటలు 'పహ్వో' యంచు నగ్నింపఁగఁ ౨౦

౨. పలుగతులకౌ మనంబలరఁ బార్థిపురాజ్యమహమ్ముగాంచి య
క్కడిమికి సంతసించి నృపుకాంతుని స్వీయకవిత్వసంపదా
కలితు నొనర్చి యాతఁ డిడు కానుకలకౌ గ్రహియించి సమ్మదం
బలరఁగ వేంకటేశకవి యాత్మపురమ్మున కేగఁజెచ్చెరకౌ. ౨౧

౩. అంతట బంధువర్గములు నావ్తజనంబులు శిష్యసంతతులౌ
సంతస మొప్ప వచ్చుటయుఁ జయ్యనఁదా నుపసీతుఁజేసె న
త్యంతముదమ్ముతోఁ గొమరు ; నమ్మహిమం దొకనాఁడు బందుగులౌ
స్వాంతమునకౌ హాశాసాళిని జల్పెడికోర్కీనిదెల్పి రీగతికౌ. ౨౨

౪. భవదాత్మజు నుపనయనం
బవలోకించితిమి మోద మందితిమి భవ
త్కవితామృతాప్తికై మా
చెవులూరుచు నున్న జేమి నెప్పుడు మనఘా. ౨౩

౫. గద్వాలాదులలోనిముచ్చటలు వక్కాణింపఁగా వింటి మో
విద్యత్సత్కవి ! మొన్నబొబ్బిలికి మీ ర్విచ్చేసి నారాఁగదా !
తద్వార్తలౌ విన వేడుకయ్యెడిని స్వాంతమ్ముందు మా కంచు నా
ర్జుద్యేగంబు వెలార్చ వెంకనయు నామోదంబు దీపింపఁగఁ. ౨౪

౬. వినఁదగునట్టిసత్కథయె .వృచ్చయొనర్పితి వీరు వేడ్కమై
వినఁచెదఁగాని దాని నుకవిప్రవేద్యముగాఁగఁ గావ్యముం
బొనరుపుడంచు నల్లపుడె బొబ్బిలిక్కిఁడు వచించెఁ జేయుచుం
టిని నెలలోపలకౌముగి నెడికౌ వినవచ్చు ననంతరమ్మునకౌ. ౨౫

౭. ఇంక నొకమాసత్రితయము
నకుఁ బెండియగునుగాదె నాపెద్దకుమా
రకునకు నయ్యెడ మీకో
రికి నెఱవేర్చుంగలఁడ .ముతకుగ ననుభుక్తి, ౨౬

ఉ. వారలు సంతసించి మది వారక వెంకనపుత్రుడెండిలిన్
గోరుచు “నెప్పుడెప్పు” యనుకొని చుడివోపని వేడ్కనుండి రెం
తే రహి స్వాధికారమునఁ దేల్చి భువిన్ శిశిరర్తురాజుసా
ధారణమైన గేస్తుబలఁ దానురీగెన్ విగతాయత్తిశితన్. 22

కా. అంతకు వచ్చె పసంతమెల్లడ ననేకానోకహామోదమై
కంతుం డెంతయు వింతవింతరుచులన్ గల్పించి స్త్రీపుంజన
స్వాంతముల్ గఱగించి యాత్మప్రభుత్వ-సాగింపఁగాఁజొచ్చెనే
ప్రాంతముందునఁజూచినన్ శుభములై భాసిల్లె నాకాంతముల్. 23

ఉ. నీలగిరింద్రసానుగతనిర్మలశీతలతానుభూతికై
వ్రాగెడి కోర్కెలున్నతీలఁ బల్కిముఖిండనివాసులేగి రి
క్కాలము నాత్మ రాజ్యమునఁ గడ్వఁగఱిజ్జీమిసుదాద్లు వోఁ
గా లలిమై గతానుగతికమ్మయి కన్నడె వారివర్తవల్. 24

చ. నవనవపుష్పిణుల్ లతలు నవ్యకిసాలయశాలిభూమిరు
ట్పిరవరములన్ స్వయంవరవివాహవిధిన్ పరియ్యంచె దన్వహా
త్మవము మదిం దలంచుకొని స్వైరీలు-లాత్మమనోమహులుగన్
సవనమై స్వయంగ్రహణసంగతులన్ దనియించి రయ్యెదన్. 30

మ. వివిధంబుల్ ఫలజాతులున్ వివిధముల్ వింతైనపుష్పములున్
జవిమెచ్చుం దగులేనియల్ -పశిలసచ్చంద్యులల్ యామినుల్
చెవికింపైన వనప్రియప్రముఖపక్షిధ్వజముల్ తద్వసం
తవిభూతిన్ వెలయుంచె జిహ్వనకుభృగ్సంజాతచాతములున్. 31

మ. విభవాఖ్యం బగువత్సరమున నిటుల్ విశ్వానుభూతిముగ్ధుఁ
బ్రభుడై వార వసంతసంగతి దివారాస్త్రములన్ శోభన
పరిభవంబుల్ పలువాద్యముల్ ప్రవీలనద్యా రాంగనానుభూతిముల్
నభమున్ భూమియు నిదిగె వైదికులనిన్నాణంపు వైద్యులన్. 32

ఉ. అంతట వేంకటేశ్వర యాత్మజు డెండిలి శారసిం చెను
స్వాంతము బంధునుల్ ముఖియు బుండ్లితులున్ గల్గులేరుడెంచి ర
త్వంతముదమ్ముల్ ముహుః ప్రహస్తమమై మృసలార నొక్కనాఁ
డంతకుఁ బూర్వముం బలికె యాత్మని గోటి వార లానటన్. 33

ఉ. కోరినయంత వెంకటయుఁ గోవిదులకొ గడుగారవించి యో
ధీరవరేణ్యులార ! భవదీయసమాదృతి కెంతయున్ ముదం
బూరెడి నామదికొ వినుతు నుత్తమనాయకుఁ డైనభాబ్బిలి
శ్రీరమణప్రకాండునభిషేకము నర్చిలి నాలకింపుఁడీ.

33

ఉ. భారతవర్ష మొప్పెనఁగుఁ బండితమండలి కాలవాలమై
చారుతరమ్ములౌ నదులు చక్కనిపర్వతపంక్తులుకొ మహా
దారము లైనపట్టణవితానములుకొ జరకీర్తినొప్పకా
సారములుకొ నిలింపులకు పైతము కన్నులపండు వెనటకొ.

34

మ. నవవర్ష మ్ములలో విశిష్టధనధాన్యశ్రీలతోఁ గర్మభూ
మివిభాగమ్ములతో వివేకులగుభూమిపాలకశ్రేణితోఁ
గవితాధూర్వహులైనపండితులతోఁ గల్పాంతసుస్థాయివై
భవమై భారతవర్ష మొప్పెనఁగు గీర్వాణాలయపూర్ణయమై.

35

మ. ప్రతిగేహమ్మున దేవతార్చనలు శాస్త్రప్రక్రియావాదముల్
కృతహోమానలఘూమముల్ నిగమవాక్కేదారులౌదారకుల్
సతతాతిధ్యవిశిష్టభోజనములుకొ సంపన్నముల్ గాఁ దృణీ
కృతతద్భగ్నాపురందరుల్ ద్విజులు వర్తింత్రైధరామండలికొ.

36

శా. ఛందస్సుల్ కనిపెట్టినట్టియుషులుకొ సర్వసహచక్రమె
ల్లందోర్విక్రమమొప్పనేలిన మహాలక్ష్మీకులౌరాజులుకొ
బృందారణ్యములోనుగాఁగలుగు నుత్కృష్టంపుఁ దీరమ్ము ల
స్పందుల్ సర్వమతప్రసర్తకులు నిచ్చల్ వొల్పిరిచ్చటనే.

37

క. ఈవర్షమునందలి వి

ద్యావై భవనాగరికత'లాదృతిమై నా

యీవర్షములు కైకొని

ప్రపీణ్యము మెఱసిరిప్తు పరమోన్నతులై.

38

వ. ఇహనుఖమందుపట్టుననె యిందలి సంగతులకొ గృహించి వా
రహరహముకొ బ్రభూతనుఖ మందఁగ నేరిచిరంతెకాని ధూ
ర్వహులయి పారినుర్ధిక్కు పై భవమందఁగ నల్లవారికికొ
దూరహ శేష శిశుమును దద్దరి వారికి లేదు నేటికికొ

39

ఉ. ఇచ్చటి విప్రులేమి మఱి యిచ్చటి క్షత్రియజాతియేమి యిం
కిచ్చటి వైశ్యులేమి పయి నిచ్చటి పాదజులేమి యైహికం
బెద్దునుబంబుగాఁ దలఁప, రెంతకు నప్పరలోక సౌఖ్యమే
హెచ్చని తద్విరుద్ధముఖ మేలవముకొ గొన రచ్రమత్తులై.

౪౦

శా. చాతుర్వర్ణము లెక్కయేమి యిచటకొ జండాలుముఖ్యుల్ నుదు
ర్జాతుల్ గూడ నిహంబుకన్నఁ బరమే శ్వశ్చేయసాపాదిగాఁ
జూతుచ్చేయును నేల ? జన్మమది యిచ్చోబూర్వపుణ్యాప్తిసం
భూతంబౌ నని యేకవాక్యముగఁ జెప్పం బూర్వపుకొ గగింధముల్. ౪౧

శా. ఈవర్షమున నున్న పర్వతములం దెంతేని వింధ్యాద్రి స
ద్దాహోపేతము నున్న శోన్నతమునై రాజిల్లు నమ్మేరువక
గ్రానముందలి యీసుచేత నిదియే కాదా ! త్రిలోకములుకొ
భీవిభ్రాంతములౌ నటుల్ కలఁచి ముకొ బెంపొందె నత్యుద్ధతిన్.

మ. అలవింధ్యాద్రికి దక్షిణాశఁగల వత్తైశ్వర్యపర్యాప్తితో
భిలు సంస్థానము లెన్నియేని మఱి తత్ప్రశ్నోశసంస్థానపం
క్తులలో నొంటఁ గలింగచేశమున నెంతోకాంతిఁ జెన్నారు బా
బ్బిలిసంస్థానము శూరతాగరిమకుకొ బేరె యశఃకందమై.

౪౪

తే. గీ. “అచటఁబుట్టిన చిగురుఁగొ మ్రొనఁ జేవ”
అనుచుఁ బెద్దన మును చెప్పినట్టి విధము
బొబ్బిలిపురమునకు సరిపోవుఁగాని
అతిశయోక్తి వేటొక్కట నతుకుపట్ట.

౪౫

ఉ. ఇంతకు హెచ్చురాఁబడికి నెంతయుఁ దావలమై చెలంగు భూ
కాంతుల రాజధానులను గంటిమికాని యొకంట నిన్ని శీఘ్ర
మంతము లైనసాధముల మన్ననకెక్కిన కోటచూడలే
దంతును భాంతునుంగలదె ? యన్నరపాలుని సాధరాజికిన్.

౪౬

తే. గీ. ఆంధ్రదేశమునంగల యఖిలరాజ
మణుల కోటలయందలి మాడుగు లవి
యెల్లనొకతల యిందలి వెల్ల నొక్క
తలగ నిడి తూఁప నీవియె హెచ్చులుగఁ దూఁగు.

౪౭

ఉ. అన్నియు నభ్యుచంబనసమర్థము అన్నియుఁ జిత్రచిత్ర సం
పన్నము అన్నియుఁ విమలభాకమనీయము అన్నియుఁ జమ
తృన్న శివాకరానిలసమృద్ధము అన్నియుఁ దన్నుపాలున
భృన్నతి దెల్పఁగాఁ దగిన పొల్వెనలారెడి వల్లసాధముల్. రూ

చ. వెనుకటి విన్నియున్నను నవీనముగా మనరాజచంద్రుఁడే
పున మఱికొన్ని సాధములు పుణ్యయశోనిధి తండ్రిగారిపే
రున వెల్లయించుపూనికయి రూఢిగ వింటిమి; కేండ్లకెందుఁ దృ
ప్తి నగనరామి దెల్పుదురు పెద్దలు ; వార లసత్యవాదులే? రూ

ఉ. ఇప్పటి బొబ్బిలింగుడిచియే యిపుడెంచుక సంగ్రహించినే
జెప్పితి వెన్న బొబ్బిలి విశేషములం దిలకింప నొక్కనాఁ
డప్పుడే తూర్పునందు నొక యర్థపుఁగ్రోశముఁ బోయినార మం
దిష్టదక్షిణాతికంబమొకఁ డెత్తెయినట్టిదే చూడనయ్యెడినో. ౫౦

క. * వెనుకటి యాధ్యక్షునకుఁ జెం
దిన ముఖ్యులగుమును దానఁ దేటతెల్లకు బా
సన్న పోయెఁబడిన పున్నవి
మొనమొన్న నె జ్ఞాపకార్థము నలిపి రదియొక్క. ౫౦

* ఈ స్తంభము బొబ్బిలికోటయందు స్థలమందు గుఱుతునకుఁ గట్టెంపఁబడి
నది. యమ్. బుస్సీని సహాయము చేసికొని విజయనగరపురాజుగా రగు విజయ
రామరాజుగారిచేత 1757 సం. జనవరి నెలలో నదరుకోట ముట్టడింపఁబడినది.

ఆప్పటిరాజుగారగు గోపాలకృష్ణ రంగారావుగారు 8 గంటలసేపు యాధ్యక్షము
చేసిన పైని తోడుకోటను కాపాడికొనుట తాసాధ్యమనియు, మానముకన్న పొంగిము
విడుచుటే ముఖ్యమనియు తలంచి అంతఃపుర స్త్రీలను పిల్లలను చచ్చుపెట్టి
చంపించి పిమ్మట యాధ్యక్షులలో తమ వీరభటులతో వీరస్వర్గమందిరి. తన ప్రభువు
నందు విశ్వాసముగల తండ్రిపాదయ్యయను సరదారుడు రాజామసుండి వచ్చి
మాడవవాటిరాత్రి జాగరూకతగల పాహరాలను సేర్పనదాటుచు డేరాలలోఁబోచి
విజయరామరాజుగారిని పొడిచి చంపి చగదిర్చి కొనియెను.

ఇది 1891 సం. క్రితాజ్ఞా క్రితేదికటక్యేతాచలవతి రంగారావుగారి వలన
కట్టెంపఁబడినది.

తే.గీ. దాని నిల్వినయట్టి భూజానినేటి
తీనికిఁ బితామహుండు విజ్ఞానఘనుఁడు
అంతటి ప్రయోజకుండు ధరాధిపతుల
యందు నెందులేడని చెప్ప విందు మెందు.

౫౨

ఉ. బొబ్బిలివారికిఁ మిగులఁబొంపిరివోవు యశంబునిచ్చి వే
రబ్బరముఁ ఘటించునల యల్లడి యుద్ధము కారణముగాఁ
బొబ్బినకన్తి నన్నగరి పాడటి చాడటి కాడువాటియుఁ
దిబ్బగమాటియుఁ బ్రతితదృశ్యములందొక దృశ్యమైతగన్.

౫౩

చ. అది గనుఁగొన్నమాత్ర విజయావనిపాలుని దుర్నయంబు దు
ర్మదులు పరానుపైన్యముల రాయిడి దుష్టతురుష్కుపైన్యరా
డదయత నెల్లశూరుల నయాంచితబాహుపరాక్రమస్ఫుర
త్కదనము నొక్కపెట్టుగను గన్నులఁగట్టిన యట్లు వ్రేలడిన్.

కా. వీరక్షేత్రమటన్న పేరుగనుటఁ విశ్వస్తుతిఁ బొలుటఁ
శూరశ్రేష్ఠుల సచ్చరిత్రములచే స్తుత్యర్హ మాటఁ సమి
ద్ధిరాగ్రేసరులైన నెల్లల యస్మకేజంబుచే నానుటఁ
శ్రీరంజిల్లని తత్ప్రేరేక మఖిలప్రేమాస్పదం బయ్యెడిన్.

౫౪

ఉ. ప్రాత్ర యయోధ్యకుం బిదపఁబట్టణమొక్కఁ డయోధ్యపేరనే
రీతిగఁ బూర్వమేర్పడె నిరీతికమై యటులేయిటఁ సుఖ
ఖ్యాతికిఁ గ్రొత్తబొబ్బిలియు నాకరమై చెలువారె రావణా
రాతికుటుంబముంబలెనె రాజకుటుంబము నిల్చె నిచ్చొటన్.

కా. ఆసంస్థానపుఁ బ్రాకృతి ప్రథమం బాలింపుఁడామిఁదటఁ
క్రిసంపన్నముగాఁగఁ బ్రస్తుతకథఁ జెల్వరవిన్వించు స్వ
ర్వాసుల్ పైతము పాద్యమందఁగల దుర్వారప్రతాపాభ్యుదయ
ర్విసాధ్యమణి భర్త వేంకటగిరి శ్రీనాయకుండొప్పునున్.

౫౫

మ. పెదరాయం డనుపేర నొప్పెసఁగు నా పృథ్వీసుఁడే రాజ్యపుం
బదవిన్ దూరుపుడేశమం దలమి సంపాదించి యచ్చ సుతుఁ
ముదమొప్పారఁగ నుంచె నీతఁడు యశఃపూర్ణుండు లింగాహ్వయుం
డుదితార్థప్రభతోడ నేలఁ బితృవత్సర్వస్థలిఁ బిమ్మటన్.

౫౬

చ. జనకునకుఁ జమినెవఁడొసంగెనొ యట్టి తురుష్కుఁగూలి పెం
పున నొకరాజకార్యమును బూని యిటఁ జనుదెంచి వేటఁబో
యిన యపు డాత్మజాతు నరులేడైఁ బట్టుకపోవ నప్తుచే
యునదియు లేక శింగన నృపాత్తము సాయము వేడ వేడినన్. ౫౯

మ తనసేన న్నడిపించి ఖానుకొమరుఁ దదైవ్విబంధమ్మునుం
డి నిమేషమునఁ దెచ్చియిచ్చుటయుఁ దద్ధిరత్వముఁ జాలనా
యన జేనోళ్ల నుతించి పూర్వమట మున్నర్పించురాజ్యమ్ముగా
కనఁకుం డింకొకకొంత యిచ్చిచనె స్వీయంచైన దేశానకుసే.

తే. గీ. అలతురుష్కునిశేరు బెబ్బులికి వాచ
కంబయి తురుష్కుభాషలోఁ గ్రాలుకతన
బెబ్బులి యనంగ నొకకోట పృథివిపతియుఁ
గట్టె నాతనియెడఁ గృతజ్ఞత యెనంగ. ౬౦

తే. గీ. బెబ్బులియె నాఁడు నాటికి బొబ్బిలి యయి
యెల్లఁ దనలఁ బేర్కొనఁబడె; నిమ్మహిళఁ
డాత్మజులు లేమి దత్తుఁగా నల్ల వేంక
టగిరి వంశమ్మునుండి తాను గొనెఁ గొమరు. ౬౧

ఉ. వెంగలరాయనామమున విశ్రుతుఁడౌ నలదత్తుఁ డెంతయుఁ
రంగుగ రాజ్యపాలన మరాతిభిదాభిదురంబుగా నొన
రెప్పం, గవులఁ బుణ్యేంద్రుల భరించె, జరించె జగమ్ము “వీనికి
మంగలదే” యటంచును గడుంగడుఁ దన్నునుతించి మ్రొక్కగన్. ౬౨

చ. అతనినుతుండు రంగపతి యన్నిట నన్నరనాథుకన్న ను
న్నతిఁగని రాజ్యమేలే; సుగుణంబులపోవు తదాత్మజుండు భూ
పతి నలరించి మించెను బ్రజల్ జయవెట్టి తనున్నుతింప న
దృతుఁ డితఁ డొప్పు రాయఁడవరంగధరారమణాభిధానుడై. ౬౩

తే. గీ. అతఁడు గోపాలకృష్ణరంగావసీంద్రు
దత్తుఁగాఁగొనె; నీరంగ ధరణినాథు
కాలమునయందె విజయనగరపు టేని
తోడ యుద్ధపసిక్తి ప్లిస్తతమునయ్యె. ౬౪

ఉ. ఆకదనమ్మునం దతని యాపులు నాతఁడు సోదరుండు ని
ర్భీతుఁ డపారకౌర్యనిధి వెంగళి రాయఁడు చూపినట్టియు
ద్రేకము నేటికిఁ సకలదేశమువారలు చెప్పికొండ్రు త
త్పాకమె సెల్పవానికి నపారయశఃప్రదమయ్యె నెల్లడక్ష.

౬౬

క. గోపాలకృష్ణరంగ
త్వాపతికొమరుండు నినువు గాక కడమవా
రాపన్ను లగూతు సురపురిఁ
బ్రాపించిరి జెలమవారు పటుకౌర్యమునక.

౬౭

తే. గీ. అతఁడు వేంకటరంగరాయావనీంద్రుఁ
డల పరీక్షితుబలె వృద్ధినంది తనకుఁ
గలుగుండమ్ము లెల్లను గడచి గోల
కొండపురికేగి ఛాదుమా కొలువుఁ జొచ్చి.

౬౮

ఉ. ఆయన ప్రీతి కై కొనెడి యంతకుమున్న స్వదేశమెల్ల నాం
గ్లేయుల యేల్పడింబడియె; గీ ర్తిధనుండగు బొబ్బిలిప్రభుక
శ్రీయుతుఁడేసి యాంగన్యపశేఖరు లెంతయు గారవించి రా
ప్రాయితఁగా నొనర్చె విరుదావళు లిచ్చి నిజాముభూపుండ్రున్.

౬౯

తే. గీ. యుద్ధపుంజోటఁ గాకిపుడున్న ప్రాత
కోట శ్రొత్తకోటలపేర నేటి వారు
వాడికొను కోటలం దల ప్రాతకోట
యీవిభుఁ డిటివలను వెలయించినదియె.

ఉ. ఈయన రాజ్యకాలమున నెంతయు రాజ్యము వృద్ధిచెందె బా
లీయపుధర్మమల్ బుధనుతింగనె విపుల కగ్రహారమల్
శ్రీయుతముల్ సొనర్చె సుతు స్వీకృతుఁగా నొనరించె నారస
శ్రేయము లేమి రాయఁడప శ్రీనరపాలుని రావుపంజాన్.

౭౦

ఉ. రాయఁడపప్రభుండు తనరాజ్యపున్నధికి నేమి, స్వప్రజా
శ్రేయముపట్ల నేమి, కవిశేఖరసత్కృతికేమి, మేటిదే
వాయతనాదుల నిలుపునట్టి ప్రసక్తికి నేమి తండ్రీ వై
చేయయి తద్దయున్ యశముఁజెరిది ప్రభుత్వ మొనర్చెఁజక్కఁగన్.

ఉ. ఈసరపాలుకాలముననే కడుఁబొంపిరివోయె నాత్మగం
సానమునం దనంబ్బముగ ధర్మము లయ్యవియెల్ల సత్కృపీ
శానులు పూర్వమే వినుతినల్పి కృతుల్ గచియించి రందుచే
నేనిట విస్తరింపక గణించి స్మరించి యుదాహరించితిన్. 23

చ. ఆనఘుఁ డితండు వైష్ణవమతాన్ధ కడుకొ జెలువారఁ దన్మత
స్థనియతసంగతుల్ గొనుచు ధన్యుఁడు భక్తికి నాలవాబుమై
వినుతికి నెక్క; నీయన వివేక మమేయము పుణ్యక్షీర్తిసం
జనకము వర్ణనీయగుణసంగుఁ డితండు సమస్తధంగులన్. 24

చ. నలుపురు పుత్రుగ్రీ లీయనకు నల్వమొగంబులువోని యుత్తముల్
గలిగిరి వారలెల్లరును గణ్యాయశుల్ నుగుణాలపాలులుల్
కలికలుపాపహర్తలు జగన్నతు లందుఁ బ్రభుత్వమూనె ను
జ్వలమతి శ్వేతశైలపతి వారల కగ్రజుడై చెలంగుటన్. 25

కా. శ్వేతాద్రిప్రభు రంగరావు ధరణిక్ శిక్షించుచుం దండ్రీ సం
ప్రీతిం బూనిన ధర్మకార్యములు పేర్చిఁ బూర్తిఁగావించి ప్ర
ఖ్యాతిప్రాపకుఁడయ్యె రాజ్యమునకుఁ గల్పించె బల్ వృద్ధి శ్రీ
సీతారాముని దేవళమునకు నిచ్చెన్ వృత్తి సంశ్లేషిగన్. 26

ఉ. ఇతఁ డనపత్యుఁ డాకతన నిద్దవరిత్యునిఁ బీఠికాపురి
క్షితిపతి పుత్రుగ దత్తునిగ స్వీకృతిఁజేసె; సతండు సర్వపం
డితహితుఁడై నిరీతిగ మనీషిహితముగ రాజ్యమేలి యం
చితమగు కీర్తిఁగైకొని ప్రసిద్ధికి నెక్క వహస్యమాళియె. 27

సీ. ధర్మాత్ముఁ డితఁడు సీతారామకృష్ణ రాయఁడవరంగారావటన్న పేరఁ
బరఁగి నృపాచితబహువిద్యలే కాక విప్రోచితములగు విద్యలందు
నైతము నైపుణి జనకు పర్యుత్సము కారణముగను సంగ్రహమొనర్చి
చక్కఁగా రాజ్యము శాసించి పెక్కులు ధర్మకార్యములు తగ నొనర్చి

తే.గీ. యును బురాకృతకారణమున నపత్య
భాగ్యమును నోనకే స్సగ్గనడవిఁ జెందె;
బిడపఁ ధర్మార్థ తద్రాజ్య సదవి నూని
లక్ష్మి చైట్లయాంబికయై లక్షణముగ; 28

తే.గీ. ప్రాత్ర క్రొత్త బ్రమ్మల వ్యవహరింపఁ
బడెడి యారెంట రెండవ వరణమునకు
లలి మొదలు పెట్టినట్టి దీ లక్ష్మిచెల్ల
యాంబికయె యవ్వయపున్నట్టి నాత్మగోరి.

౩౯

తే.గీ. స్థలశిలాభోగమహిమలు దైవమునకుఁ
గాక మనుజుల కెటు లెఱుంగంగనగును!
గ్రొత్తకోటఁ గట్టినమీఁదఁ గొనలుపాఁగెఁ
దనగు వంశము తామరితంప రగుచు.

౪౦

చ. అటువయి నియ్యెడంబొడమి యన్యులవంశము నిల్పుపొంటె నే
గుట ఘటియించెఁ గాని తమకోసము వేటొకచోటినుండి యి
ప్పటికి మచొక్కఁ డియ్యెడకు వచ్చుప్రసక్తి ఘటించలేద; య
చ్చొటుమహిమంబ యిట్టికులశోభకుఁ గారణ మెన్నిభంగులన్.

౪౧

ఉ. స్త్రీలనుగూడఁ గొందఱు పతివ్రతలొక్కొక చిక్కునందు ని
ర్వేలమనీష వంశ మభివృద్ధికి రాదగునట్టి తంత్రముల్
పాలకసత్కుటుంబినులు పాడిగఁజేయుట మున్నవందు మీ
శిలవతీలలామ మిటఁ జేసిన సత్కృతి కవ్వి లొచ్చునుక.

౪౨

క. ఏమయిన నేమి వంశం
బీమెయినభివృద్ధిగొనుట కీమెయె మూలం
బీమెయివె యెల్లకాలం
బీమహి పులవంశవృత్త మెదిగెడుఁ గారక.

౪౩

ఉ. ఆగతి నేలియేలి పతియాజ్ఞయొసంగిన కారణమున్నక
శ్రీగణనీయు వేంకటగిరి ప్రభుపుత్రిని దత్తుఁగాఁగఁ దా
నీగుణపేటి గైకొనియె నీయన పూర్వుల కన్నమిన్నయై
బాగుగరాజ్యమేలి బహు భంగులఁ గీర్తిగడించెక్కులక.

౪౪

నీ. క్రియుత వేంకట శ్వేతాచలపతి రంగారాయనాముఁ డీశ్వరపూజి
నెనుకటి రాజుల కినుమడిగా రాజ్య మభివృద్ధిచేసి ద్రవ్యార్జనము
నడిపి సర్వవిధాల ఒనుమెచ్చుచు గొనఁ బుణ్యవిద్యారహస్యము లెఱింగి
తనయల సనయల మనుమభి ఘనములు మునివంశములు సైతము మాదమలరఁ

తే.గీ. గనియు వారల యభివృద్ధి గన్నలారఁ
గాంచి యిందిఁగూడ సమంచితాప
నీపతులజేసి తన నేర్పు భూపులెన్న
సుకవినుతిఁగ నెఁ గడుఁబ్రయోజకత నలరి.

౧౫

క. ఈరాజమాళి మఱియు మ
హారాజను బిరుదమంది యాంక్షేయ మహా
ధీరుల గౌరవమునఁ దాఁ
బారమ్యముఁ గాంచి మించెఁ బరమొన్నతుఁడై.

౧౬

తే.గీ. తెలుఁగు 'యూనివర్సిటీకి' దేజుదెచ్చెఁ
దాసు "ప్రొచాన్సులరు" పదమాని నిలిచి
అంతియేగాక యద్దాని కవుల స్థూల
లక్షుఁ డీతఁడొసఁగె నొకలక్ష ధనము.

౧౭

తే.గీ. ఈయన ప్రయోజకత్వము నెన్నవశము
గాను; కృతకృత్యుఁ డీతఁడు భూకాంతులందుఁ
గొమరు లిరువురు గలిగి రీకుపలయేకు
నకు సుకవివర్ణనీయగుణగణములు.

౧౮

చ. ఇరువురు యోగ్యులే యిరువు రిద్దచరిత్రులె యిర్వరుకొ మహా
సరసులె యిర్వరుకొ గవిప్రశంసకు నర్హులె యిర్వరుకొ మహా
స్తరణులె యిర్వరుకొ గడు సుదారులె యిర్వరు రామలక్ష్మణ
స్మరణులె యిర్వరుం గరుణఁ బొంపిరివోయెడివారె రాసుతులొ.

౧౯

తే.గీ. అట్టి యిరువురలోన రెండవ కుమారుఁ
డైన శ్రీరామకృష్ణ రంగావనీంద్రు
నకుఁ గుమారకు లిర్వరు నొక కొమార్త
యును జనించి రత్యంతసద్విసుతగుణులు.

౨౦

తే.గీ. అందు రెండవపుత్రకు నాత్మజనకు
తమ్ముడగు జటప్రోలు సంస్థానపతికి
సుకభి పేకటలక్ష్మరాధారణివిభున
కిడియె చిత్తుఁగ శ్రీరామకృష్ణవిభుఁడు.

౨౧

తే. గీ. ఇంకఁ బ్రకృతంబు వివరింతు నీన్యపాలు
నన్న గా రన్నివిధముల నన్న గారి
యెలమిగల వేంకటసుమార కృష్ణరంగ
రాయ బహదూరు ప్రస్తుతరాజ్యనకుఁడు.

౯౨

చ. మనకృతినేతయైన జనమాన్యచరిత్రుఁడు రామకృష్ణరం
గ నృపతియుఁ జనార్దననృకాంతుఁడు నాఁగఁ గుమారులిర్వరుఁ
వినయవివేకమాన్యలయి విశ్రాంతి కెక్కిన కూతు లిర్వరుఁ
మన నృపుతండ్రి వేంకటసుమారనృకౌరికిఁ గల్గి రొప్పగఁ.

౯౩

తే. గీ. ఇట్టికొమరులఁ గూతుల నెలమిఁగాంచి
యంచితమ్ముగు సంపత్తి నధిగమించి
రాజ్యపదమాని సత్కీర్తిఁ బూజ్యభావ
మంది భగవత్పదంబున కరిగె నితఁడు.

౯౪

చ. పదపడి తాతగారు గుణభవ్యుఁడు సర్వవిధాల నేమ మొ
ప్పదముగఁ జూచుచుండ మనవృద్ధివిభండు స్వకీయరాజ్యపుం
బదవిని దాల్చి భూజనులు బాగని మెచ్చ నృపాచితంబులై
పాదలెడి విద్యలందుఁ బరిపూర్ణత గాంచి రహించె నెల్లడఁ.

౯౫

చ. నృపులకు నుండుసద్గుణములే యితనిఁ వరియించెఁ గాని త
న్నృపతుల కుండుదుర్గుణము లేవియు నీయనఁ జేరలేదు పు
ణ్యపుమహిమంబగాదె యిది! యహంసముఁ ధన మాధిపత్యముఁ
రిపునవివేకముఁ సఖునిరీతిగఁ జేర్చుట యెందుఁజూడమే!

౯౬

చ. అది యిట్లేద; యీతఁడు పరాంగనఁ దల్లిగఁ జూచు భూప్రజిత
ముదముగ నుండుటే యితని ముఖ్యమనోరథ, మల్లవారి సం
కద కెదహర్షమందు; నివి పార్థివులందుఁ బ్రయత్నలభ్యములే
ససయత దాతృతాదిగుణ సత్తయు నీయన కుగ్గుతోడివే.

౯౭

చ. వయసునఁ బిన్నయయ్య గుణవద్గుణనీయతఁ బెద్దపెద్దలై
జయముగ రాజ్యమేలిన రసాతలనేతలకన్న మిన్నయై
స్వయముగ రాజ్యతంత్రములఁ బాలనఁజేయుచు నచ్చక్షీర్తి యె
లయెడల నించి మించె కుభలక్షణుఁ డిన్నరపాలమాళియున్.

౯౮

సీ. ఈనరపాటున కెల్లదేశములఁ బ్రఖ్యాతులౌ నూజివీళ్లే తలందుఁ
బొగడొందు నల తేలప్రోలి శ్రీశోభనాద్ర్యప్పరాయని కూతు రనఘచరిత
జటప్రోల్విభుండు లత్పెర్రావు దౌహిత్రి పత్నిదైవత సుగద్ర పట్టమహిషి
గాఁగ నిందిర యనఁగాఁ దగు నొకకూతు, రొక కొమరుఁడు నిప్పటికి జనించి

తే. గీ. రితనిపేరు శ్రీగోపాలకృష్ణ వేంక
టయుత రంగరావని ప్రకటగతి వెలసె
భావి యుపరా జితనికి శోభనము లెల్ల
గతుల సమకూర్చుగాక శ్రీపతి కృపాభి.

౯౯

క. ఇది బొబ్బిలి నరపాటుర
సదమలవంశక్రమంబు చదివిన విన్న
ముదమొనఁగు నాయువిడు సం
పదలక బొదలించు నృపనభల నలరించున్.

౧౦౦

ఉ. నావుడు సభ్యులిట్లని రనంత ముదమ్ము ఘటిల్లె బొబ్బిలి
శ్రీవరువంశముకొ వినికిజేసితి రయ్యనఘాత్తు రాజ్యము
శ్రీసరియించునట్టి యభిషేకకథాక్రమముకొ వచించి ము
మ్మావలరింపఁజేసి కృతకృత్యత నొందఁగదయ్య సత్కవీ!

౧౦౧

చ. అనవుడు వేంకటేశుఁ డను నార్యవరుల్! వినుడయ్య! యిప్పుడే
వించెదఁగాని సూర్యుఁ డదె వే చరమాదికి నేగుచుండె న
య్యనునకు నర్హమిచ్చుటకు నేగెద రిందలివారు కొందఱుం
దున నిపు డాపి తేపు వినుతుకొ మఱినావుడు సభ్యులాదటన్.

౧౦౨

క. మంచిదని లేచి రంతట
నంచితగతి సూర్యుఁ డరిగె నవరాభీకి గా
వించిరి సంధ్యాకృత్యము
లెంచిరి ప్రకృతనరపతికి నెల్ల శుభంబుల్.

౧౦౩

గద్య. ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతమైన శ్రీబొబ్బిలి పట్టాభిషేకం
బను మహా పృబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్స్వరదేవతాయైనమః.

శ్రీ బౌద్ధ లి పట్టా భిషే క ము

న్వీ తీ యా శ్వా స ము

క. మణుచటి యుదయమ్మున నం
దఱు స్నా నాద్యుచితకృతులఁ దనరి విడిదిమం
దిరమున సభతీర్చిరి శ్రీ
నరపతి చరితంబు వెంకన వచించె నిటుల్.

౧

ఉ. స్వస్తి నృపాలసూతికిఁ బ్రశస్తతరస్త వనీయనీతికిఁ
బ్రస్తుతమాలకింపుఁడు సభానదు లాప్రభవాబ్ధిమాగతిఁ
నిస్తులశోభనాప్తి కమనీయముగా విలసిల్లె సత్కవీం
దగ్రస్తుతమాచు మాఖము పదంపడి మాసమువచ్చె జెచ్చెరక.

౨

క. పదునెన్నిది పందల నలు.
పదిలోమ్మిది లెక్క శాలివాహుళకమునక
బదియును దొమ్మిదినుర్లి
ర్వదియెన్నిది సంఖ్య హూణవత్సరమందుక.

౩

ఉ. శ్రీయుతమైన ఫిబ్రవరి రెండవతేదీని ద్వాదశీమరు
న్నాయకమంత్రివాసరమునక సితపక్షమునక మఖ్యముం
బాయనిరాకఁ జెన్నలరు మాసమునం దగుమీనమందు శ్వ
శ్రేయసమూలమైన మృగశిర్షమునక సితభానుడున్నెడక.

౪

ఉ. ఉంచె ముహూర్తముక బ్రభునకున్నతిగోరి పురోహితుండొ ని
ర్వంచితఘక్కి- ఖేటబలవైఖరి నారసి: మున్నె శోభనో
దంచితమైన లేఖల యథావిధిగా చెన ముద్రణంబు గా
వించి నృపాలకుం డనిచె విక్రతిగాంచిన్ యెల్లవారికిక

౫

క. సుముహూర్త వార్త విని గ్రా
మమువా రెల్లరుఁ బ్రమోదమగ్నులగుచు గే
హముల కలంకృతిసేయుచు
యమితోత్సాహమునఁ బొదలి యనుకొని రిట్టుల్.

౬

ఉ. ఈతని యోగ్యతాగరిమ మెంతయు భూజనవర్ణనీయమై
చేతము దన్ను శుంచిపరిశీలన నెమ్మది సన్ననీష పృ
ఖ్యాతియెడంగుహతూల మహంకృతిలేమి మొదల్ గొనమ్ము లీ
సేతకు వన్నె వెట్టు గణనీయుఁ డితండు నృపాలకోటిలోకా.

౭

చ. వయసునఁ జిన్నయయ్యుఁ గవివర్ణ్యములైన గొనమ్ము లూప్పి మేల్
జయము నయ మ్మయమ్ముఁ దను సంశతముంగని కొల్వ నెంతయున్
దయయు సుచారతాగుణ మతంద్రములై తన కగ్రమందుఁ ద
ద్దయును మెలంగ వర్తిలేడి ధన్యుడు మాన్యుడు సర్వభంగులన్.

౮

వ. ఇట్లు పలువిధంతుల విసుతించుచుండిరి మన నృపాలుండును దమ యనూ
చానాచారప్రకారంబున.

౯

క. ప్రేమక సీతారామ
స్వామికి శుభలేఖనిచ్చి పంపెన్ సీతా
రామపుగవాసునకుఁ దమ
సేమం బెల్లపుడుఁ గోరు శ్రీవాసునకున్.

క. శివకరునకు జాబ్బిలిపురి
నివసించెడి వేల్పునకు మునిగణుతునకున్
బ్రవిమలమతి శుభలేఖన్
గువలయపతి పంపె వేణుగ సాలునకున్.

మ. ఇట్లు లాచారము నిర్వహించి యటుపై 'నింగీషు గౌర్యెంటు'కు
త్కటవిశ్వాసు మెలర్చ లేఖ ననిచెక; దర్వాత మైనూరి, కం
తలు శ్రీకేశవ సేత, కాపిదప భూదారుండు తానంపె వేం
కటగిర్యాఖ్యప్రసీదకేంద్రునకు సత్కారంబు తోరంబుగన్.

సీ, ఆమీఁదఁ బీతపురీమహారాజున కలజటపోలి శూతలవిభునకుఁ
దేలప్రోల్చు పతికి నోలి వెంట్రుకగడనఁచేంద్రునకు విజయనగరేశు
నకు జయపురనాథునకును గిర్లమపూడిశేత లో నైన మన్నీల కవలఁ
దకిన బంధుమిత్రవాత్రమునకుఁ జేరైన విద్వత్కీతానులకును

తే. గీ. గాయకులకు గాయనులకుఁగడుఁబ్రయమున
వేణువేణుగ లేఖ లంపించె ట్టేఁడు
తనదు పట్టాభిషేకంబు దశదిశలను
స్వాప్తిగనఁజేయు కోరికి యాత్మ నొలము.

౧౩

ఉ. ఈగతి నెల్లయెల్లలకు నేర్పఁటగా శుభలేఖలంపి యా
భోగమహేంద్రుఁ డాత్మశ్రుతిబొల్పలరారెడి మేడలన్నియుకొ
బాగుగ నేత్రవర్మమగుభాతి నలంకృతి బాదుకొల్పఁగా
నాగరులైన శిల్పిలకు నానతి యిచ్చె ననంతరమునన్.

౧౪

సీ, కొర్రత్తకోటనెలర్చు కొర్రత్త మేడలు పాఠశ్రకోట మేడలు నీటుగులుకఁజేసి
శీర్షవేణుగోపాలుదేవళమును దానిపాఠికారమును గోపురమును జక్కఁ
గా నలంకృతిఁజేసి ఘనమగు హైస్కూలు బాలికల్ చదివెడి పాఠశాల
యును నలంకృతములై యొప్పారఁగావించి రాజధానికి బాహిరముగనున్న

తే. గీ. మేడలన్నియుఁ బాలుపుమై మెఱయునట్ల
లంకృతములు గావింపఁబొంక మెసఁగి
పాలనంద్రమువలెఁ బోలు పరిధవిలైఁ
గనుఁగొనెడివారి కానంద మినుమడించు.

౧౫

సీ, ఎచటఁ జూచిన సొంపు లింపునించెడి కాయమానముల్ తక్కివిమానములుగ
నెలఁగన్నఁ గైలాసశృంగము దలపించు మేటిమేడల సొరు మిన్నముట్ట
నేయెడఁ గనుఁగొన్న నింద్రధనుస్సులో యననొప్ప “నార్పు”లాహ్లాదమొసఁగ
నెందుగాంచిన లచ్చికిరచైనచెట్టు చెఱ్ఱారు తోరణపు సింగారములర

తే. గీ. నెచట నీక్షింపఁ బెండ్లియిండ్లే యటన్న
భ్రాంతిగల్పించు శేషవిభ్రమము లొలయ
శుభవరంపరాకలితమై సొబగుమోటి
బొబ్బిలిపురము చెన్నారె నబ్బురముగఁ

౧౬

మ. ధనురాకారముగాగ ద్వారములు సంధానించి యందందు మే
ల్కనకంపుంగళలీను నక్కరములకై గల్పించియుకై “స్వాగతం”
బని యాకారణముం బొనర్చె బ్రతివీధ్యంతఃప్రదేశములకై
గన నేతెంచెడి వారి కందఱకు సత్కారము తోరముగన్. ౧౭

మ. తన బాహుత్రభిషేకదర్శనంతాంతప్రీతితోఁ దేలపోల్
జననాథుండు సదారుడై ససుతుడై సప్రేమ్యుడై ముందుగాఁ
జనుదెంచెక నృపచిన్నముల్ వొలయ నాశ్చర్యజాని మానించి యొ
య్యనఁ దోడ్డెచ్చిరి వాద్యధోషములతో నానందసాంద్రముగన్. ౧౮

తే. గీ. ప్రాతఃకోటనెసంగు విస్ఫీతమైన
సౌధ మతనికి విడిది నొసంగి రెలమి
ఘనుఁ డటులె వచ్చె చెంట్రిపగడ నృపతియు
నటులె తోడ్డెచ్చి విడిదియు నటులె యుడిరి. ౧౯

తే. గీ. తేల పోలనృపాలుఁడిత్రైజుగన మను
ముందుగాఁజచ్చి యభిషేకమునకు వచ్చు
భూపతులకెల్ల సక్రమముగను వలయు
సత్కృతు లొనర్చునట్టి పృథక్తినుండె. ౨౦

తే. గీ. శోభనాద్యుత్పరాయణీయపునఁ దన
యల్లు నభిషేకమునకుఁ దోడ్డెనకతన
బంగదోకుఁ దావి యబ్బినభాతి మిగుల
నలరెఁ బట్టాభిషేకమహామహంబు. ౨౧

మ. తన పెత్తాతకుమారుఁ డాత్మజులతోఁ దత్తత్కూమారాబ్రథృ
త్యనికాయములతోడ వేంకటగిరిశ్రౌధీశుఁ డాంజ్ఞేయవ
ర్ధనజాన్తిప్రభుగౌరవార్చిత మహారాజాంకుఁ డేతెంచె స
జ్జనసంఘస్పృహణీయసద్గుణజాంచదృగ్దేయందొగిన్. ౨౨

మ. ఘనుఁడా భూవరుఁ డిట్లు వచ్చి యల జెంఖానాఖ్యబంగళయం
దునఁ దా డిగ్గియు విందుఁ గొంచెముగ నంబుం గుడ్డి యున్నంతఁజే
ర్చినితాంతం బిగులొత్ బొబ్బిలిపురీ శ్రీనాథుఁ డాశేనిఁ దో
క్కినిరా నేగె నశేషజ్ఞానముతోఁ గొంగొత్తవాద్యులతో. ౨౩

ఉ. నాలుగు గుఱ్ఱముల్ కడుఘనంబుగఁ బూన్చిన మంచి “సార్వ”పై
భూలనామనోహరునిఁ బుత్రులతో విడియించి వ్రేల్చిడిన్
బోల్కికిఁ దెచ్చి యుత్సవము బోరన నేగఁగఁ జేసి సద్యశ
శ్శాలిని గొల్పి కోటగల సౌధమున న్నిల్పె న్నృపేంద్రుడున్. ౨౮

క. అది శ్రీకృష్ణమహానాఁ
బొదలెడి సౌధమ్ము, దానిపొంతకు తేడే
గఁ దగన్ మ్రోసెను దుందుభి
మొదలగు వాన్యములు నేన ముంగల నిలిచెన్. ౨౯

తే. గీ. మేడ పైభాగమున యందుఁజేడఁడు విడియ
మఱి తృతీయచతుర్థకుమారులకును
గ్రిందిభాగము నొసఁగి రమందముద మె
సంగ వార లందుండి రభంగురముగ. ౩౦

తే. గీ. మఱియు వేంకటగిరి శ్రీకుమారవిభున
కతని పెదతమ్మునకుఁ “బ్రాజ్ఞ హలు” విడిదిగ
నొసఁగి రవ్వార లందుండి రెనక మెనఁగ
స్థితసజ్జనగోష్ఠీసమేతు లగుచు. ౩౧

సీ. ఘనఁ డిసుగంటిప్రకాశరాయనికుమారకుఁడు వేంకటరామప్రభుఁడుఁ గూడ
వేంకటగిరిమహావిభుల కత్యంతసన్నిహితబంధుఁడయి నెగడు కతనఁ
బ్రీతిచెన్నార నానేతలతోడనే చనుదెంచి యువరాజునునితోడఁ
“బ్రాజ్ఞ హలు” సంగౌరవంబొప్ప నివసించె రావు గంగాధర రామరావు

తే. గీ. నెలమి శ్రీవేంకటకుమార కృష్ణయాచ
భూపతియు నేగుడెంచిరీ శ్రీచతులకు
నెదురుగా రాజచిహ్నములెల్ల సంపి
గారవించిరి పేర్ని యాప్యారిగాఁగ. ౩౨

క. తురగద్వితయముఁ బూన్చిన
కరమరుదగునట్టి మేల్ శకటమున వారిన్
బరివేష్టించించి వెన న
గరికిన్ రప్పించి రథక గౌరవ స్థానంగన్. ౩౩

శా. సీతారామవిలాసనామకము సుక్షేమంకరంబౌ “మహల్”
చేతోమోదముగాగ వారి కిడి రాశీమంతులచ్చెట్టు తా
మేలేరంగ “సిపాయి దండును “గడుక్వాద్యమృతౌ” వాద్యముల్
ప్రీతిక్ గౌరవభావముపుటిలఁగావీతెంచె నత్యున్నతిన్. 38

మ. సకుటుంబముగ నంతఁ బీతనగరీసామ్రాజ్యధారంధరీ
వికచాంభోరుహలోచనావిభుఁడు దా విచ్చేసె నాఁతీని రా
కకు బల్మోదమునంది భూవిభుఁడు డంకాలోనుగాఁగల్గు రా
జ్యకళాధాయకమైన చిహ్నములు తానంపించె సంరంభియై. 39

క. తురగచతుష్టయయుతమై
పటలెడి సారటున భూమివరు సుతసహితుక్
గరమాదరమున విడియిం
చిరి యూరేగింపుతోడఁజేర్చిరి నగరిక్. 40

తే. గీ. నగరిదరి కేఁగునంత నేనానిపహము
“బ్యాండు” వాద్యంబు తనరఁ దత్ప్రభున తుచిత
గౌరవాతిశయములు గడలుకొలిపి
మిగుల మన్నించి రానందమగణితముగ. 41

క. మఱియుక్ తోనికి నెదురుగ
మరియాద గడలుకొనంగ మహిపతి వారాం
బురుహాక్షుల మేల్మును
మఱి కొన్ని సువాద్యములు నమర నంపించెక్. 42

క. మఱి వీరి మహారాజ్ఞికి
నరపాలుం డనిచె దా “జనానామోటా”
రరుదగు సుత్సవ మలరంగ
సిరికిఁ దగిన గౌరవంబుచేసి కడంకన్. 43

తే. గీ. ఇట్లు లెంటేని గౌరవమెలమిజేసి
తాను స్వయముగ రైలునొద్దకు నెదురుగఁ
జని కడుంచేర్చిఁ జూపి యసశ్శరముగ
నగరికిఁ దోడి తెచ్చెనిన్నాణ మెనఁగ. 44

తే. గీ. లక్ష్మికి నివాసమై సర్వలక్షణముల
నలరు లక్ష్మివిలాసమన్నట్టి మహాలు
నమ్మహారాజునకు నిడి యతనిరాణి
కమ్మహాలు నంటియున్న హర్మ్యము నిడిరి.

32

తే. గీ. ఈమహారాజు బాబ్బిలి కేగుదెంచు
టిదియె ప్రథమంబు గానఁ బోల్లెల్ల నిక్కు
హీకళత్రున కెదురుగానేగి దర్శ
నంబుఁ గావించి కాంచి రానందగరిమ.

33

తే. గీ. పేరు మహమత్పురీజమిందారుఁడైన
యలఘుఁ డల్లభానోజిరా వరుగుదెంచె
రహి విడిదిగ నొసఁగిరి “దర్బారుమహాలు”
గౌరవం బెంతయేనియుఁ గడులుకొనగ.

34

మ. చెలికాన్యన్వయుఁ డైనగోపధరణీశ్రీకాంతుపుత్రుండు ని
ర్మలసత్త్వికరుండు వేంకటగిత్తానేతడాహిత్రుఁడు
న్నలినాక్షాంఘ్రిసరోజభక్తుఁడు జగన్నాథప్రభుండోలిబా
బ్బిలి కేతెంచెను గారవించె గడుసుర్వీనేత యీభూపతికా.

35

క. తనజనకుమేనయత్తుకుఁ
దనయుండగు నీన్యపాలుఁ దద్దయు సమ్మా
ననమాచరించి “బ్రాహ్మ”
లాసర విడిది యొసఁగె భూపరోత్తముఁ డెలమికా,

36

సీ. ఘనుఁడు ‘జిల్లాకలెక్టరు’ సభార్యుండయిచనుచెంచె నిమ్మహోత్సవముజూడఁ
బోలీనుకాఖిలోఁ జాలపెద్దధికారి యేతెంచె నీవేడుకెలమిఁ గడఁగ
జెండి శ్రీ “నూపరిం బెండింగు నింజనీయరు” తాను వేడుకనరయవచ్చె
గడఁకమై “డిప్టింగు మెడికల్ ఓఫీసరు” భార్యతోవచ్చె వైభవమునూడ

తే. గీ. అంధ్ర “యూనివర్సిటీ” మహాధికారి
“వైసుఛాన్సలరు” పదవివఱలుమేటి
రెడ్డిగా రేగుదెంచి రరీణ కట్ట
మరించి వంశముక్తాఫలత్సాంభుతుండు.

37

తే. గీ. “రాజ మహా” లిచ్చి రవ్వారికోజ విడిది
భోజనాదిసౌకర్యముల్ పొందుపఱుపఁ
జెన్నపురినుండి పిలిపించె నన్నరేంద్రుఁ
డల “బసోటాబ్రదర్స” బొబ్బిలికి నెలమి.

౪౩

తే. గీ. శ్రీకరంబగు పట్టాభిషేకమునకుఁ
గొంతవ్యవధి యుండంగ నే కువలయాధి
పతులు నుద్యోగులును మహాపండితులును
గవులు గాయకులును ఖురిగడలుకొనిరి.

౪౪

క. ఇరువదియేడవ దగు జన
వరి తేదీనాఁడు తేడదుస్వామి నెలవు ప
త్వరముగఁ గొన నీతారాం
పురమున కేతెంచె మేటిమోటారుపయికి.

౪౫

తే. గీ. దేవళము నొద్ద మోటారు దిగకమున్న
మేళతాళము లొప్పారనోలి నర్చ
కుండు శతగోపనహితుఁడై కొండొక యెదు
రుగను గోత్తరముదరికరిగి కడంక.

౪౬

తే. గీ. పంచళతగోపములను సమంచితముగ
నొనఁగి “తొమాల” లూకఁచెడు వసుమతీశు
గళమున నలంకరించె భూకాంతుఁ డప్పల
స్వామి దర్శనమునకు దేవళము సొచ్చి.

౪౭

ఉ. దేవరకుఁ సభ కిగ నతింబొనరించి “మహానుభావ! యో
దేవ! భవత్ప్రభుత్వము నదివనభూద్రవతుస్సముద్రము
దాగినధికంబుగా జగమునంతయు నిండి వెలుంగు నిట్టి నీ
సేవకులండు నేనొకఁడఁజేసెడి విన్నప మాదరింపుమో.

౪౮

చ. వెలసెడి నీదుతేజము విపీలికదోష్టియు నాగజంబు, నీ
కళగనరానిచో టూకటిగాని జగమునఁ గానరాదు రా
జునియు భృత్యులంకునియుఁజొప్పదు భేదము నీదు లేజపు.
నగలనపు శాచుత్యులని పాక్షమతుల్ వెనరింతురో! చభూ!-

౪౯

శా. మాపూర్వలో భవదీయపాదముల సామాన్యస్థమైఁ గొల్పుటకై
నీపేర్పికై మిగులకై గడించెదది భూనేతృత్వముకై వారికికై
బ్రాహ్మణులు ఘటించె నయ్యదియుఁ బారంపర్యతపోవృత్తి మై
నాపాలై నది నేఁడు నీసెలవుకై నారాక విశ్వపృథ్వా.

౫౦

శా. ఈవుకై రాజవు మేము రాజుల మటంచేమాత్రముకై శంకలే
కేవాక్రుత్తుము పర్వతంబయిన యట్లే తాఁబదార్థంబగుకై
దేవా! యవ్వరమాణువుకై మనకు నింతేవాసి మాసర్వముకై
గావ న్నివ కలాడవెప్పటికి నాకల్పం బనలోన్నతిన్.

౫౧

శా. ఎంత ప్రభుత్వమబ్బినను నెల్లపుడుకై భవదీయసేవయం
దంతము లేని యాదరము, నాద్యుల మన్యుటయందు నాన్య యే
వంతయు లేని జీవిత, మవంధ్యముగాని ప్రవర్తనంబు, ను
స్వాంతము శాకొసంగి ననుసాకుటకే ఘటించు నంజలిన్."

౫౨

ప. ఇట్లనేక ప్రకారముల భక్తిరసప్రమరంబుగ నద్దేవుకటాక్షంబు నర్పించిన
యనంతరంబు.

౫౩

క. పరివారదైవతముల

దరిసెన మొనరించి ముద మెకం బొదలంగ భూ

వరుఁ డల్ల రాజ్యలక్ష్మిని

దరిసింఁచెక స్యావివాహిదయితకై బ్రీతిన్.

౫౪

శా. అమ్మా! సర్వనియంత్రితవయని వేదాంతములం దెల్లడక

నమ్మక బల్కుటాచిందు వట్లగుట నీనాథుండు మమ్మెప్పుడకై

ర్మి మృన్నించునటాలో ఘటించువని నీపేర్మనంబు నర్థింతు రా

జ్యముకై మేము శవత్కృష్ణార్థమై నున్నా! రాజ్యలక్ష్మినికా! ౫౫

మ. ధరణీపాలుఁడు భక్తిలోలుఁ డిటు సీతారాములకై వేడి యా

ద్ధురభక్తికై శతగోపతీర్థముల నెంతో నమ్రతకై స్వీకరిం

చి రహిత వోపిలియొగ్గి యోజ్ఞగోనియెక జేతోమదంజూపున

త్వర మాత్రీయధరాధిరాజ్యపదవిపట్టభిషేకార్థమై.

౫౬

మ. ఇటు లాచారము నిర్వహించి నృపుఁ డెంతేవేడ్కమై నొబ్బిల్లి.
కటకంబుం జనుడెందు నప్పటికి నాకాశమ్మునందెందు, నె
క్కటిసంచారమొంద్ది తా నలసి యక్కంజాతబంధుడు పి
మ్మట విశ్రాంతిని కేటొనక వరుణస్వామ్యాజ్యంబుఁ జొచ్చె న్నెనక. ౧౭

తే. గీ. సంజ చెన్నారె రాఁబోవు సద్విభుపయి
రాత్రి కామిని నిగిడింగు రాగమనఁగఁ
గ్రమముగా నంతఁ దమము నల్లడలఁ బర్య
నాపెటోనండి యులుగు మోహం బనంగ. ౧౮

శా. రాజల్లంత ననంతరాజ్యపథస్వామ్యాభిషిక్తుండు గా
నోజకదిక్కుతు తెత్తు నారతులు నానొప్పారె నందంద న
ద్రాజుల్ తద్విత్తనద్రవికలన నాస్థానంబు శోభిల్లె న
ద్రాజిందక్కు మతోక్కుటంగలుగునే ? రమ్యత్వమాస్థానికిక. ౧౯

క. జనవరినెల యిటు ముగియఁగఁ
జనుదెంచెక బిబ్రివరి వెనక భూపతిమ
న్నన వేణుగోపదేవుని
గని యాజ్ఞను స్వీకరింపఁగా మడెనెంచెక. ౨౦

తే. గీ. కంఠమున వెండిమువ్వలు గాగ్గులుగొలును
కాళ్లకును మంచి మువ్వల కడియములును
వెండిముత్యాల బావలీ ల్వీనులకును
వెండి విల్లలజూల్ మెడ వెలయనించి. ౨౧

తే. గీ. మొగమునఁ “బహుయ” మఱిమార్దమున “శిథాను
చంద్రవంక” లోనుగ గలసకలవిధము
లగు నలంకృతు లొనరించి నగవిరోధి
యేనుఁగుంబోని పట్టపుటేను నెలమి. ౨౨

ఉ. ద్వారమునందు నిల్చి “హవదా” పయి జొప్పడఁగట్టునంత భూ
దారుడు స్వామిదర్శనవిధానము నెమ్మదిఁ బొదుకొల్చి యా
స్వారికి “రామమోహన” గజమ్మునయం దొగిఁ గూరుచుండె సొం
పారఁగఁ జామరల్ వినయనట్టి భటద్వయి సృక్కలక దగక. ౨౩

తే. గీ. పిబ్రవరి యాదీనినమునబృథివివతింఱు
నబ్బరంపుంబొసత్తి తాబ్రబ్బికొనంగ
నిబ్బరంబైన వేడ్కమైహొప్పిపుర
ముబ్బి వాఱ్ఱొలి నెడల నోహో? యనంగ.

౬౪

నీ. వెల్లజెండాతోడచిరుగొందు నొకయేరుఁగాన్పాపమున కగ్రముందు నడిచె
రమణీయముగు నగారామోత కిరనైన నాగంబు వేటొందునడిచె నడల
బసపడి నొబ్బునొచుల సింగారంపు నకుతో గజమొందునడచుచుండె
డంకాఘనులు “డమ్మడమ్మ డ”మ్మని మ్రోయు వాయన మ్మొండు తర్వాతనడచె

తే. గీ. జాను మీతెడి వేటుజెండాను దాల్చి
తురగ మొక్కట నడిచె నుద్ధరత బిగులు
నెగడ నొకవాణి రాజాతీరుగసు నడచె
నాచయిని సొపు నవ్వాతు లెలరనడచె.

౬౫

తే. గీ. ఆచయి బదాతివర్ణము “బ్యాండు” నడచె
బిదప “దాష” ధ్వనులు మీఁద భేరికాన్వ
నములు శంఖరవములు వారమ్మగనేత్ర
లాడు లాన్వమ్ములును జోటుపారే మిగుల.

౬౬

తే. పట్టుపు లేన్గునన్న కిరుప్రక్కలమేటి తుపాకులూని బల్
దట్టులు జోదులుక మిగులదత్తులు మేల్ “సరదార్లు” బల్లెముల్
దట్టుకకొందటుక గనులపండువుగా రజతంపువేత్రముల్
దట్టుక “నోపుదారులు” ను వైభవమొప్ప మేలంగి రయ్యెడన్.

౬౭

తే. గీ. సూర్య చంద్ర బింబమ్ములసొంపుగలుగు
రాజచిహ్నమ్ములనుదాల్చిరాజభట్టులు
నడచి రిద్వరు పట్టంపునాగరాజు
మునకు జేరువ గఘపారు ముడమ చెంద.

౬౮

చ. మకరపుం దోరణమ్ము గరిమం జెలువారంగ నుత్సవమ్ముతో
బ్రకటతరమ్ముగా సపరివారముగా “దరబా” రనక బ్రసి
ద్దికినేలపైన యమ్ముహుడే కుప్పమై విడి రాజు రాజు
ద్దికినొగివచ్చు జూపఱు లజేచనిగాఁ దనుఁగాంచుఘఠిధిగఁజే.

౬౯

చ. అట్లు చనుదెంచె టిండనయావులలోఁ గడుచుఖ్యులైన వేం
కటగిరిరాజు నయ్యనఘుగాదిలిపుతులొఁ బేర్చిమిఱ నం
తట వెనువెంట నాగజరధమ్మును సొంపెనహర నెక్కి యు
ద్భటమగు నుత్సవమ్ము నెడఁబొల్లొని రారయవారు మేలనన్. 20

మ. అవుదా యేను నొయారపు న్నడలతో నత్సంతమాంద్యమ్ముమై
గవివర్ణమ్ముగు నీవితో నడచె వెన్నెక్ దుర్బుసవ్వార్థభూ
ధవు దాదాపున నేఁగుచుండి రిటు తద్రాజేంద్రుఁ డేతెంచె ను
త్సవ మెంతే నలరారి దైవతగృహద్వారప్రదేశానకుఁ. 21

క. నరపరుఁడు దేవళపు గో
పురపునమీచమున కిట్లుచూడమొదవఁగఁ దా
నరుదెంచి గజముడిగి బం
గరు గిండియలోని జలము గైకొని పిదపన్. 22

క. పాదక్షళన మాచరించి యెదురై వాద్యాలతో వేదపు
న్నాదం బొప్పఁగ శంఖపుఁకరవముతో నవ్యోత్సవశ్రీదగం
గాఁ దొలెంచెడి స్వామిపాదుకల నగ్రంబంద వీక్షించి యా
మోదం బొప్ప నమస్కరించి వదిలోఁ జొంగారు భక్తున్నతిఁ. 23

క. నవరత్నఖచితమగు కే
శపు శతగోపమ్ము పుష్పసహితమ్ముగ భూ
ధవుఁ డైదుసార్లు గైకొని
శివకరములు మాలికలును జేకొని పిదపన్. 24

తే. గీ. ఆలయములోనికరిగి యందందుఁ బోలుచు
నట్టి పరివారదేవతలందు నొక్క
రొక్కరిని వేటువేటుగా నక్కజంపు
భక్తి రరిసించి నుతియించె బాధిపుండు. 25

మ. గరుడాశ్వారికిఁ మ్రొక్కి వాయుసుతు భక్తగాఁగఁగి నెక్కి బేర్చిమై
మఱియుఁక భక్తి నమస్కరించి యు నమ్మాశ్వారి నేవించి న
త్వర మన్వేటిని బాసి యేఁగి యట నీతారాము దర్శించి యా
భరణిభర్త నమస్కరించె నల రాధాశ్వులన్. 26

క. శ్రీరామానుజు వలగొని

రారాజద్రాజ్యలక్ష్మి రహి మ్రొక్కి ధరా

ధారుండు వేణుగోపా

లారాధన పొరిటె నభిగె ననుచునున్నాన్.

22

తే. గీ. పూర్ణభక్తి నదేవుని పూజనలుచు

తేసి మంత్రపుష్పంబు విశేషముగ న

మర్పణ మొనర్చి యామీద మహిమ డచిగె

డనదు పట్టాభిషేకవిధానమునకు.

23

తే. గీ. వినతి నంజలి ఘటించి పెక్కుగతుల

మతులొనర్చియు భక్తిమై నతు లొనర్చి

స్వామి ! నీకృప కల్పి నిచ్చలును మాకొ

లమ్ము రాజ్యమ్ముఁ బొని చెలంగుచుండె.

24

ఉ. ఎన్నటి కిట్టి సత్కృపయె యీభవదంఘ్రిరజోనుషక్తిసం

పన్నులమైన మాయెడలఁబాఱగఁజేయుము మేము మావృజా

భ్యున్నతి నెట్లు గోరుదుమె పూర్తిగ నీవును మాకునై మహా

భ్యున్నతిఁగోరి పూజ గొనుచుండుము రావుతులంబు వధిలన్.

25

కా. యావట్లోకము నీయధీన మిది పాల్గొనెట్టులా వొడ్లకో

దేవా ! నీదు ననుజ్ఞ గైకొనియె మాద్యక్షుల్ ప్రజాపాలన

శ్రీవోధ్యత్వపదమ్మునైకొనుట నీచిల్లెల మేమాత్రమో

మావంకక బ్రసరించుటం జామి ! ప్రజామాన్యత్వమబ్బెక బ్రభూ.

26

చ. ఎఱుగనివారు “మేమె పరమేశుల” మంచనుకొనిచుగాని ధీ

వరు లటు లెంచబోరు భగవంతుడె సర్వవిభండు వానిదొ

కరుణకుఁ బాత్రులై ధరణికాంతపదమ్మున కర్హులైదు రం

చరమి ప్రజానురంజనమునం దిసురక్తిపహింతుగో ప్రభూ !

27

చ. అని బహుభంగులక దనదువాత్మయలట్టి వివేక మెల్ల దే

వున కతిభక్తిమై వినిచి పూర్వపురాణాల యట్ల యమృతా

త్మని దన భావిరాజ్యపదధూర్వహాణంబున కాజ్ఞయిమ్ముటం

పు నశిగి యచ్చొట్టు నిష్ఠుమహిమో గడుఁ బొంపిరినోపు భక్తితోకొన్.

28

చ. మఱియు నశ్వేంద్రుండు హనుమంతుని రాజతశిల్పకల్పితం
సారిది నొనర్పజేసి మధుసూదనుడౌ నలశౌరికి మహా
త్తరమును పేర్చితో నొనంగఁ దా మది నెంచియు దానిఁగూర్చి యు
త్తరువు నొనంగ నంత తిలదారునకుఁ బనికై కడంగఁగన్.

౧౪

తే. గీ. ఇట్లు దేవుని దర్శించి యెలమి నాల
యము వెడలి మహాత్మనం బరర త్తేఱుడు
కోటలోనికిఁ జనియె నెక్కుడు ముపమునఁ
బిడప జరిగిన వేడుక వినుతు వినుడు.

౧౫

కా. అంతకు సూర్యుండు లోకమెల్లడలఁ దానాత్మీయ లేజమున
త్యంతముఁ బ్రసరింపజేసి తమముఁ ధ్వస్తంబు గావించి యే
కాంతం బించుక విశ్రమించుటకునై కాంక్షించుచుక బశ్చిసా
శాంతస్థాయినముద్రపుక గృహము డాయుంబోయె నల్లల నక.

౧౬

ఉ. శ్రీశున కా నిసిక గరుడనేవ నొనర్పఁగ నెంచి త్తేఱుడు వృ
ధ్వీశులఁ దాను గాల్పడలనే భగవంతుని వెంటనంటి ర
బ్రాహ్మిని దుల్యమై జనపరంపర లెల్లడ నండె భూమి యా
కాశము నొక్కటై దెసల గ్రక్కడలక నినదంబు గ్రమ్మఁగన్.

౧౭

కా. శ్రీమద్వేంకటగిర్యధీశ్వరుండు దత్తధ్వజీశుపుత్రుల మహా
ద్దామశ్రీకుండు తేలప్రోలి విభుండుద్యతీర్తి. సింహాద్రిరా
దూర్ణమీశుండును లోనుగాఁ గలుగు భూపుల్ దోడ రాఁ గాల్పడక
స్వామిక గ్రాంచుచునుత్సవము నడపెక హృదయాంతం డుట్టానియై.

౧౮

తే. గీ. డాలు తరవారు గొని మహాపాలుఁ డెట్లు
వేణుగోపాలదేవుని వేడుకతఱి
బాదచారియై చరియించు భావ మెంత
యేని గవివర్ణ్యమై ముదమెసఁగజేసె.

౧౯

నీ. నాబత్తు జెండాఁయు నలువొన గారాయు నొక గజేంద్రముపై నోవ్వగులుక
బ్యాండు తాపాశంఖ పటసముల్ వీరకాహళులును బటురావముల నొనర్ప
“శ్రీచిహ్న మొదలుగాఁ జెలువారు వాద్యవిశేషముల్ శ్రుతులకఁచెరువునింప
శేష్యులంబు శృత్యవిన్నూర్తి గానంపు పెఱుంగు లొప్పెడిరీతి మేలమాడ

తే.గీ. వెండి గరుడవాహనముపై వేణుగోప
బాలుఁడు సరుక్మిణీకుండై బయలువెడలె
భక్తిమై తోఁడు బందుగుల్ బలసికొలువఁ
గనుఁగొనెడివారి కానంద మినుమడించు.

౯౦

తే.గీ. వెండి గజవాహనముపై వేడ్క మెఱుఱు
నెలమితోడ నీతారాముఁ డేగుదెంచెఁ
జక్రనారాయణస్వామి సర్వవాహ
న మృధిష్ఠించి వేంచేసె నలువ్రమిఱు.

౯౧

ప. ఇటు తిరువీధు లేగుతఱి సేమని చెప్పదుఁ జిచ్చుబుడ్లు ను
త్కటపు మతాబులుకొ గడుసుదారములైతగు మంచుగుండ్లు నొ
క్కట దివిఁ బర్వఁగ్రా నిసి పగల్ ఫగిదికొ వెలుఁగొంద దేవుఁ డం
తటఁ బురికేగుదెంచెను ముదంబున తోఁడును వోడ రాఁ దగన్.

౯౨

తే.గీ. తొమ్మిదిన్నఱ కుత్సవం బిమ్మమిఱు
గుడి బయలుదేరి భూజాని కోటచుట్టు
గలుగు తిరువీధు లమ్మెయిఁ గలయఁదిరిగి
యర్ధరాత్రమ్మునకు గుడి కర్చుదెంచె.

౯౩

మ. అలదేవోత్సవముం గనుంగొనుచు “లోకారాధ్యుఁడైనట్టి తి
ర్మలనాథుండు సభార్యుండై నృపుని సామ్రాజ్యాభిషేకమ్మునం
దలి తాత్పర్యమునం గృహపరతమై నాడట్లు వేంచేసె బొ
ద్బిలి కంచుక మదిఁ జూపఱుల్ వొగడి రుద్రేంద్రప్రహేదమ్మునన్.

ఉ. దేవునిదర్శనము సరదేవునిదర్శన మొక్కమాత్రం యి
ట్టివగఁ జేకుఱుకొ బ్రజల కెక్కుఁడు మోదము సంఘటిల్లె; నా
నావిషయాగతుల్ శుభలు నాఁటిదినమ్మున వేనవేలుగాఁ
బ్రోవయి పట్టణంబున కపూర్వభృశోభ ఘటించి రామ్మెయిన్.

౯౪

తే.గీ. రాజు స్వయముగఁ దగినయేర్పాటు లొప్పుఁ
జేసి విక్రీంచు కతనఁ గించిత్తుగూడఁ
బ్రజల కయ్యుత్సవమ్మున బాధ గలుగ
దయ్యె నెయ్యెడ శాంతియే యుత్థయిల్లె.

౯౫

తే. గీ. ఉత్సవంబైన పిదప రాజోత్తముండు
కోట కేతెంచియును నిద్రగొనక తనదు
భావిపట్టాభిషేకసంభారవిషయ
మందు నిర్మగ్నుడై కృత్య మరయించుండె.

౯౩

ఉ. అంతటఁ గొంతసేపునకు సారవముల్ పచరించెఁ గోళ్లు సు
స్వాంతులు వృద్ధులెల్ల భగవంతునిపైఁ బదపద్యముల్ విని
శ్చింతలు పాడఁజొచ్చి రభిషేకముఁ జూడఁగ నేగుదెంచు త
త్పాతపుటూళ్లమానిసుల రాయిడి హెచ్చుగఁజొచ్చె రచ్చలకొ.

౯౪

చ. ఇటు తెలవారె దూర్పుడెన యించుక యెఱ్ఱపడందొడంగె ని
ట్టటు మెలమెల్లఁగా నడువనయ్యెను శీతలవాతపోతముల్
బొటబొట మంచుబిందువులు భూరుహశాఖలనుండిరాలె ను
ల్కటములు పక్షిరావములు కర్ణసుఖమైనరించె నయ్యెడకొ.

౯౫

సీ. వందిమాగధులు “దేవరతు జయబగుఁ గా” కంచుఁ బద్దెముల్ వాకొనంగ
రాజచిహ్నము నగారా కోటద్వారాన “గణగణ”యనివ్రాతగడలుకొలుప
గాయకుల్ కురితీనగతి మేలుకొల్పుల నతిమృదువుగఁ బాడిహాయినింప
వైచితుల్ చక్కఁగా పీణలుకురితజేసి భూపాలరాగవిన్నూర్తి నెఱుప

తే. గీ. నృపతి శయ్యాతలము డిగి నిత్యకృత్య
మలను ముగియించి యభిషేకమునకు ముందుఁ
గాఁడగిన మంగళస్నానకార్యమునకు
సిద్ధముగనుండెఁ దన మహిషీయును దాను.

౧౦౦

చ. రవి యుదయించె నంతటఁ గరంబును మంగళవాద్యఘోషముల్
భవించును నాకసం బలమి భీరున మ్రోయఁగ స్నానశుక్లమహా
త్సవమునకైన పస్తునముధాయము నాకసు లేగి తెచ్చి రు
త్సవ మది చోలవర్ణ్య ముగఁ జక్కఁగఁ జూచియొ తీరఁగావలెకొ.

౧౦౧

ఉ. సానులమేళముల్ గడఁబసందగు బౌద్ధు నివాదముల్ శన
ద్దానపురస్సరమ్ములు నగారలు దానజనప్రతాపజా
సీనికరమ్ములుకొ మఱివిశిష్టపురోహితు లింద్రశ్రీగీర్ధా
నూనెయు లోనుగాఁ గలుగు నొత్తనపస్తువు లాహరింకుఁగొ.

౧౦౨

తే. గీ. నలుగుఁబిండియు నీకాయ నవ్యసురభి
శంబు గుంతుమపనపు నిలాధపునకుఁ
బట్టమహిషీయుతునకు నభ్యంజనమ్ము
పొంటెఁ బరిచారికలు తెచ్చియంటి రంత.

౧౦౩

ఉ. అంతిపురమ్ము తేఁడును యథార్థముగా నొగిఁ దానమాడి శ్రీ
మంతములుకొ బురార్జితసమర్చితముల్ ధరణీతనూభవా
కాంతుని రాధికాహృదయ కాంతుని పాదుకలకొ యజింపఁ ద
త్ప్రసంగమునం దెలర్చు నలయర్చన గేహము వంకకేగుచున్.

౧౦౪

తే.గీ. ఆఱిముఱి “బ్రపన్నపాడి” యనునాఖ్యచేఁ బ్ర
సిద్ధమైన శ్రీమార్జనముచేఁ దిలకము
నెలమి దిద్ది పీతాంబరములు ధరించి
పూజ “మహాతుకు” విచ్చేసె నోజమెఱయ.

౧౦౫

మ. చిరకాలమ్మననుండి పూర్వ లెటులాశ్రీపాదుకాపూజ న
క్రమమైజేయుదు రట్లే సర్వమును వేడ్కొ నల్పి యోపాదుకే
శ్వర ! మారాజ్యము మేము సర్వము భవచ్ఛశ్వద్దయాశీఃపరం
పరకుకొ తోగినవార మాజ్ఞ యిడుమా ! పట్టాభిషేకానకున్.

౧౦౬

తే. గీ. ఇట్లు పాదుకలకడ నశేష్యరుండు
తనకు నిష్టకామ్యార్థసిద్ధిని గుఱించి
పార్థివము సల్పె మఱియు నీపాదుకాప
రిత్ర మొక్కింత నిట విస్తరింతు వినుఁడు.

౧౦౭

ప. ఈ శ్రీసీతారాములయు రాధాకృష్ణులయుఁ బాదుకలు మున్ను వీరిపీతా
మహునిచే శ్రీబృందావనక్షేత్రమునుండి సప్రయత్నముగను సభక్తకర్తులగు
నానీతమ్ములై కోటలో గృహదేవతార్చనార్థముగ నొకమహాలలోఁ బ్రతి
ష్ఠింపఁబడి నాటనుండి యింతదనుకఁ బ్రతిదివమును బ్రాతస్సాయంకాలముల
యందు ధూపదీపనైవేద్యాదిషోడశోపచారవిధులచే నర్చింపఁబడుచున్న
యవి. ఇక్కతమ్మననే యమ్మహాలునకుఁ “బూజామహ” లను నామము
నాటనుండియుఁ బ్రసిద్ధమ్మయ్యై, మఱియును.

౧౦౮

క. ఇరువురు సపర్యకును నొ
క్కరు వంటకు వైష్ణవప్రకాండు లచటనుం
దురు సార్లు లిరువ్గుట శ్రీ
పరు గానమునేయుచుండ్రు భక్తి యెలర్పన్.

౧౦౯

ఉ. ఇంతియకాదు శూద్రు లొకయిర్వరు నొకరు లుందు, రందు శ్రీ
మంతులు బొబ్బిలీపురరమాధవులౌ మనరావుతోడు ల
త్యంతము భక్తితో నహరహమ్మును నందుఁ బ్రసాదతీర్థముల్
స్వాంతమెలర్పఁగొందు రిది సర్వజనస్తవనీయమాఁ గదా !

౧౧౦

క. ప్రతి శుభకార్యమునకు ముం
దతిభక్తిని బాదుకలకునర్చాదిక మా
దృతిసలిపి కాని తత్త
త్కృతికి మొదలిడరు వీరొగిన్, వినుఁడార్యుల్ !

౧౧౧

క. ఇది పాదుకలచరిత్రము
తదుపరి సప్తాంగవృద్ధిదమ్ముగు లక్ష్మీ
హృదయేకుడు సారాయణ
సదమలపూజయును సలిపె త్కృత వెనకన్.

౧౧౨

ప. రక్తమృత్తికచే జక్కఁగా నలుకఁబడిన పవిత్రభూమియందు శ్రీరాజ
సంస్థాన పురోహితుఁడు కొటికలపూడి చినకోదండ రామయ్యుండు పరి
శుద్ధతండులములచే నాచార్యబ్రహ్మమండపములు నిర్మించి యందప్రదిక్పాల
కావాహనమును దన్మధ్యభాగమ్మునఁ బుటపాక పరిశుద్ధమవర్ణ మయమ్ముగు
శ్రీలక్ష్మీనారాయణ ప్రతిమయుఁ బ్రతిష్ఠించె.

౧౧౩

క. పదివిధముల యోషధులును
బదివిధముల మృత్తికలును బంచవిధములౌ
సదమలపల్లవములు నఱ
శుద్ధభూజత్వచము లచట భద్రపఱచియున్.

౧౧౪

క. తొమ్మిది ధాన్యమ్ములు, ౪
త్నమ్ములు తొమ్మిదియు, మూడుధాతు లయిదు గరి

ధములు దూర్వాక్షతలు ఘ
లములుఁ బుణ్యౌపగాజలములు విరులున్.

౧౧౧

క. పంచామృతములు మంత్ర స
మంచితముగఁ గలశముల యథార్థముగఁ బా
నుంచియు ప్రస్త్రములు సమ
త్పించి పురోహితుఁడు కడు వివేచన యలరన్.

౧౧౨

క. ప్రతిమాదిశుద్ధి కావించి
చి తగఁ బ్రాణప్రతిష్ఠఁజేసియు లక్ష్మీ
యుతు నారాయణు దిక్పా
లతతిక్ గూఢింపఁ జేసె లలి నృపవరుచే.

౧౧౩

తే. గీ. ఇట్లు పూజించి నరపతియొఱగి భావి
కార్యసంసిద్ధికై పలుగతులవేడి
మదిని నదేవు పాదపద్మములు నిలిపి
ప్రాశ్నహలుకడకేగె సంభ్రమ మెలగ్గు.

౧౧౪

గద్య. ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం యైన శ్రీ బొబ్బిలి
పట్టాభిషేకం బను మహాప్రబంధమునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సరజేపతాయైనమః.

శ్రీ బాబ్బిలి పట్టాభిషేకము

తృతీయాశ్వాసము

మ. ప్రమదోద్రేక మెలర్చ నంతట మహాపట్టాభిషేకం పుల
గ్నము దాదాపుగవచ్చె భృత్యజనసంఘంబులో దనుంగొల్వఁ బ
ట్టమహాపీఠ మెలర్చు 'హాటునకు' వేడ్కొకొ ఊడు దాసేగ న
య్యమరేంద్రుం బురుడింపఁజేసెడి యనర్థాలంకృతుల్ భాసిలన్.

సీ. "నేడ్లు, లస్తర్లు" వాసించు జవాదిబు డ్లత్తరుబుడ్లు 'రా' నద్దములును
చన్నీరుబుడ్లు తివాసీలు నిల్వటద్దములుఁ జిత్రములు జంత్రపుంగీలు
బొమ్మలు మెఱుంగుదీపములు "లాంతర్లు" సౌరు నిండాదుమేల్ తోరణము
ఛాలరంగులకన్మి నోలిమైఁ జెన్నారు డాలుదైవారు జెండాలుగములు

తే.గీ. మఱియుఁ జిత్రవిచిత్రవిస్ఫురితవివిధ
నూత్నవస్త్రపులలర ననూనమైన
సిరికిఁ దాపయి పట్టాభిషేకహగ్ర్య
మల సుధర్మోపమాలభి ననుకరించె.

తే.గీ. మఱియుఁ బట్టాభిషేక సన్మంటపమున
కెదురుగా "జుల్మితీ" తోడి యేనుఁగులును
నట్టి గుఱ్ఱములును గడునంద మెసఁగఁ
బాగ్ధవపు సౌరు మీఱి దైవారుచుండె.

క. "చెమికి సల్మా చెతురం
జి" మెఱయు నలుకంబములను జెన్నా రెడిబల్
"చెమికి సల్మా" పని గల
"సమేన" సమకూర్చి మఱియుఁ "జెతురంజి" పయిన్.

క. బౌదుబరదారుమయం

బై దీవ్యత్కనకమయమునై చూపఱ కా

మోదంబు గలుగజేసెడి

శ్రీ దనరారు నొకమేటి సింహాసనమన్.

౧

తే. గీ. దాని చెంగట బంగారు గాన మర్ప

బడిన పాదపీఠమును గడుబసందు

గా నమర్చి శింగారంబుగడలుకొల్పి

రట్టి సింహాసనపు దక్షిణాశయందు.

౬

తే. గీ. నలుపురు కుమారులును దనకెలన నలర

వేంకటగిరిశ్వరుండు గోవిందయాచ

విభుండు గూర్చుండె దశరథప్రభుండె యీతఁ

డని తనుం గాంచు చూపఱు హర్షమంద.

౭

నీ. కొమరు లిద్దరతోడఁగొమరారె నీతికాపురమహారాజు బల్ సిగియెలర్చు
మఱియుఁ గిర్లంపూడిమహిపాలుండచట నేయింపుసంపులుగల్గునెనక మెనఁగె
సిరిపురంపుఁగుమారసింహుండిన్ద్రవంశోద్భవుం డచట నేయొఱపుమెఱసి
సంగమువలన “నెక్కుబీ” జమీందారు శ్రీకృష్ణరంగరాజ్ఞేఖరుండు

తే. గీ. నచటనె తనచ్చె “షేరుమహమ్మదు” పుర

పుంజమీదారును “గలక్ష్మరింజనీయ”

రాంధ్ర “యూనివర్సిటీ” మహాధికారి

మొదలుగాఁగల మేటులు పొదలి రచట.

౮

ఉ. అంతిపురంబువారిమరియాదకు లోపమురాని ఘక్కి నా

చెంతనె ప్రస్తుతంపు మహిషీమణి లోనగురాణివాసపుం

గాంతల కాననంబులు తగంగ శమర్చుబడెన్ విశుద్ధము

స్వాంతలు గూరుచుండి రటనందఱు రాణులు రాణమీఱఁగన్.

౯

తే. గీ. మఱియు సింహాసనంపు వామదిశయందుఁ

దేలప్రోల్ టేడు శోభనాద్రిపృథుండు

“వెంట్రుపగడ్డ” సింహాద్రిపృథ్వివతియు

మొదలగు జమీనుదారులు వొదలి రెలమి.

అం

ఉ. మేధమెయిన్ బృహస్పతిసమీకృతుడౌ నలవీతికాపురీ
నాథుని దత్త పుత్రకునినందనులం బ్రథమండు మేటి గం
గాధరరామరాయనృపకాంతుడు పాములపాటితీడు పృ
థ్వీధవువామభాగమునఁజేకువమై జెలువారె నయ్యెడన్, ౧౧

తే. గీ. రాజమన్నురు బహదరురాజమాళి
యును నటనె యాసనమ్మన నొప్పుమీతె
మఱియుఁ జెలికాని గోపాలమహిపునుకుడు
శ్రీజగన్నాథరా వందె యోజమోహనె. ౧౨

ఉ. తక్కిన రాజబంధుసముదాయముగూడ యశోచితంపుమేల్
ఫక్కిని దత్త దాసనములక జెలువారెను సింహాసీతికిక
ముక్కుకు నూటిదిక్కునఁ బ్రహదముమై నృపమంతులుక యశో
భాక్కులు పండితుల్ కవులు భాసిలుచుండిరి పెద్దరై తులుక, ౧౩

కా. ఈరీతిక గమనీయశోభ కిరనై యేపారుపట్టాభిషే
కారంభంపుమహాసభాభవనమం దయ్యైప్రజల్ తేని సిం
గారంబుక గనుటెప్పు డెప్పు డని వేడ్కల్ నేయుచున్నంత బల్
ధీరస్వాంతుడు ప్రస్తుతంపునృపుఁ డేతెంచెక యథాగ్హోన్నతిక, ౧౪

సీ. నవరత్నాభిచితనుందరకంకణమ్ములు హస్త చట్ట నముల నవఘళింపఁ
బచ్చలహారమ్ము లచ్చంపుటాణిముతైంపుహారము లెద నింపుచింపఁ
గనులకు మిఱుమిట్లు గడుఁగొల్పి హవళింను “జరమైమరపు” మేనఁజొకలింప
హీరాదిమణుల నిగారమ్మున కగారమైన “నల్లేఘ”, సౌరలమివెలుంగ

తే. గీ. మెగి నహర్మృఖికమలంపు జిగిని దెగడు
సాగను మొగమునఁ జిటునగ విగురు నెఱవ
హితపురోహితమంతిసకైతుండు రామ
కృష్ణ రంగరాయుడు సభకేగుదెంచె. ౧౫

ఉ. అంతకుమున్నె తల్లియగు నల్ల ‘డవేజరు’ రాణిగారి య
య్యంతిపురాన కేగి యట నాయమ కెక్కుడుభక్తి మొక్కి “శ్రీ
మంతుడ వాయురున్నతిసమన్వీతిమంతుడవై యశమ్ము గొ
మ్మంతయు” నరఁకుదీవన లశేషము కైకొనెతీఁడు పొడిగిన్. ౧౬

వ. అ ట్లాశీర్వదించి యామె వెండియు ని ట్లనియె.

౧౭

తే. గీ. నాయనా ! నీమనంబు విన్నాణమునకు
నిలయమని యే నెఱింగియు నీకుఁ గొన్ని
చెప్పఁదగు నంశములను స్పష్టీకరించి
చెప్పఁచుంటిని మదిఁ దెట్టఁ జెల్లు నివియు.

౧౮

మ. నృపతిత్వమ్ము వహించు దంట ! మది కెంతే నోరుపున్నేరుపుకొ
గపటంబుకొ బుజుభావముకొ మృదుతయుకొ గాఢస్యముకొ లోసుగా
సుపమాతీతము లైనమే ల్లాసము లెన్నో చెన్నుమీఱ న్వలెకొ
రిపుషడ్వర్గజయంబు ముఖ్యమగు సుర్యసేత కెప్పట్టునకొ.

౧౯

క. అంతశ్శత్రువిజేతకు

నెంతయు బాహ్యరిపువిజయ మెల్లిదమగు ధీ

మంతు లటులొట దీనికె

యింతగఁ బ్రాముఖ్యమిచ్చి రెఱుంగంగఁ దగుకొ.

౨౦

తే. గీ. ఆత్మదృష్టాంతమున నృపుఁడన్నియెడలఁ
జనఁగరా దొకకొన్నిటఁ జనఁగవచ్చు
విస్తరింప సంగ్రహముగ వినుము నకల
కృతుల జాగ్రత్తవలయు నరేంద్రునకును.

౨౧

చ. మునుపలకృష్ణరాయనృపముఖ్యుని మంతిరి సింహపీఠమం
దున నెలకొల్పి యాపిదపఁదొల్లి వచింపఁగ విస్తరించిన
ట్టినయ మొకానొకం డెటు పఠింపఁగఁజేసెనొ నీకు దేశికుల్
వినిచియె యందు రెండుఁ బృథివీపతి సర్వమెఱుంగు టొప్పునన్.

౨౨

క. ఇటు తల్లిగారు నొడివిన

పటుతరమగు నీతులను నృపాఱుఁడు విని పి

మ్ముటఁ బరిమళ మలరారిన

పుటపాకపుఁ గనకమనఁగఁ బొలుపున మించెన్.

౨౩

సీ. పిమ్ముట నల్ల “డబేదారులును సుబేదారులు” మఱి “హాసల్ దారులును” “
మేదారు” లెఱమి “తాణేదారులును సముద్ధారు ఖిలేద్దారు” బాధుగట్టి

నడువ 'సిఫాయీలు' నెడనెడఁ 'దురుపు సిఫాయీలు' దోతేర బల్లెమువరు
దార్లు చోటేపరుదారులు' వివిధాయుధములు దాల్చి యధాక్రమముగ రాగఁ

తే.గీ. బండితులును గవీందులు బందుగులును
గాయకులు కడు డగ్గజగా మెలంగఁ
బ్రతిపదమున 'సలా' మని పలుకు 'చోపు
దారు' లగ్రభాగమ్మునఁ దనరుచుండ. ౨౪

క. మఱియు 'బయాస్కొప్పిలుముల'
నఱిముఱిమే దీయు శిల్ప లాద్యశితోడక
బరిజేష్టించుచు రా నృప
వరుం డరుగుదెంచె నల సభాస్థలి కెలమిన్. ౨౫

క. పరిహాసకులును మాగధ
వరులును "ఫోటోలు" దీయువారును దత్త
త్పరిసరముల నరుదేరగఁ
బురందరుఁడు వోలె నవనిపుఁడు చనుదెంచెన్. ౨౬

క. 'నాబత్తు నగారా డం
కా బిగులుకొ బ్యాండు' శంఖకాహళులును భే
రీబృందములు మోగఁగ
సాబొబ్బిలిన్మపతి సభకు నపుడరుదెంచెన్. ౨౭

తే.గీ. అందక త్తియలైన పణ్యాంగనలు ను
మాళముగ మేలమాడ సమంచితగతిఁ
బసపుఁ గుంకుమ మత్తరఁ బల్లెరముల
వెంటఁ బుణ్యాంగనలు దేగ వెడలె విభుఁడు. ౨౮

క. బంగారు కలశములతో
రంగారు జలమ్ముఁ బూసరములు ఫలమ్ముల్
మంగళకరమగు తీవి చె
లంగగ నంగనలుదే నిలాపతి వెడలెన్. ౩౦

సీ. సరదారు రావునంశభవుండు శ్రీశోభనాద్రి సూర్యారాయుడన్వయశ్రీ
మాగతవీరఖడ్గాంచితహస్తైః గౌరినిమై మార్గముచూపుచుండ

ఘనుఁ డినుగంటి వేంకటభుజంగవిభుండు చెలికాని శోభనాచలనృప్తుఁడును
విచ్చుకత్తులతోడ వెరవుమైఁ జక్రరక్షకులయి యుభయపార్శ్వముల నిలువ

తే. గీ. రమణ నినుగంటి గోపాలరావును జేలి
కాని చెల్లరావును గరకలితరజత
వేత్తులై తన్ను నేవింప విభుండు వెడలె
నపుడు పట్టాభిషేకమండపము దరికి. 30

తే. గీ. రావువంశస్థుండు గోపాలరావు దామె
రకులజుండు బుచ్చివేంకటరావు వీర
లిరువురును బార్వములనుండి యెలమిఁ జామ
రములు వీచుచునుండిరి రాజమణికి. 31

తే. గీ. మఱి “హుజూరు హుమేజుదార్” సిరుగుడుకుల
భవుండు శ్వేతాతపత్రమ్ముబట్టై, రంగ
శాయకులు ముద్రికను శ్రీజనార్దననృప
వరుండు భూజాని యనుఁగుసోదరుండు వట్టై. 32

ఉ. బంగరు పల్లెరమ్మున నభంగురశోభ యెలర్ప తేని య
య్యంగరమంచి పట్టుకొని యోజ జనార్దనకృష్ణరంగరా
యాంగజుఁ డేగుదేర నృపుఁ డత్యధికాంచితలీల సింహాక్షి
తాంగగసీమకుఁ మదగఁజాధిపయానమునఁ జనెఁవెనె. 33

శా. నేనాబృందము తేనిఁగాంచి వినయశ్రీ మేరమిఱంగ న
త్యానంద మైనఁగఁ యథోచితపు పుర్యాదాకృతుల్ సల్పఁగా
భూనాథుం డతి స్వీకరించి యటువైఁ బూజాదికం బావృపా
స్థానస్థమ్ముగు సింహాక్షి కలమిఁజల్పించెఁ జల్పించియు. 34

తే. గీ. మూఁడుసార్లు ప్రదక్షిణము నొనరించి
సరిగ నుముహూర్త వేళకు జనవరుండు
భూరిమంగళవాద్యముల్ భోరుకఱిగ
తీవి సింహాననమ్ముధిష్ఠించె నెలమి. 35

వ. అట్టిధిష్ఠించుటకు మున్న యన్నరషరుండు. 36

మ. వినుడీ నాచ్రజలార ! మీయెడల నే విశ్వాసి నైయుందు మీ
రనయ్యున్ నుఖమందఁగల్గుటకె యేనత్యంతమున్ యత్నమున్
బొనరింతున్ మిము నాకుఁ బూర్వులగు మాభూపాలురేరీతి మ
న్ననమై మన్నిరొ యట్టులే మనుతు నంతఃపేమ దీపింపఁగన్. 3౮

చ. ఎఱుంగుదు “ రాజభావమున కెన్నియొ రెట్టులు సౌఖ్యదంబుగాఁ
బరగుఁ బ్రజాత్వ ” మన్న నుడి; పాలకవంశమునందుఁ బుట్టి భూ
భరము పహింపకుంటయును భావ్యముగామి యెఱుంగుదున్; క్షీణీ
శ్వరపద మక్రతమ్మునన సాధుహితమ్ముగఁ దాల్చ నొప్పితిన్. 3౯

మ. గురుభావమ్మున కన్న శిష్యపదమే కూర్చున్ ముదంబంచు ను
ర్వరనెవ్వార లెఱుంగ ? రక్తైతీగి భావ్యంబౌ గురుత్వంబు నె
వ్వయ వోనాడరుగా ? పరంపరగ భూపాలాన్వయస్థుండనై
నెఱవన్ భూభరణప్రయాసమునకున్ విందైవఁ గాకొండినన్. ౪౦

క. విగుణములయ్యు స్వకులధ
ర్మగతుల్ శ్రేయస్కరములు; మఱి యెంతగ భూ
రిగుణయుతములై యొప్పియుఁ
దగ వొగిఁ గై కొనఁగ నన్యధర్మానుగతుల్. ౪౧

చ. అని భగవానుఁ డాడునుడి యార్థహితం బగుటకై బ్రజానురం
జనమున బుద్ధి నిల్పి యిదె నజ్ఞనసమ్మతి సింహాసీతి నుం
డ ననుమతిగించుచుంటి క్షీణినాథుని నన్నును మిమ్ము స్పృహిచే
సిన భగవంతుఁడే మనకు శ్రేయముఁ గూర్చుత సర్వభంగులన్. ౪౨

క. ఈరీతి సంగ్రహమ్ముగ
భూరమణుఁడు వలికి తూర్వముఖవాద్యమ్ముల్
భోరన మ్రోయఁగ వేడ్క ను
దారమ్ముగు సింహాసీతి నారోపించెన్. ౪౩

తా. ఆరోపించెనో లేదో భూవిభుఁడు సింహాసంబు లోడ్రో శిరం
గీరావమ్ములు మ్రోసె, భూనభము లేకీభూతముల్ గా సభా
స్తారోదంచితహస్తతాళరవముల్ దైవారె, మేల్ “బాణసం
ఘా” రావమ్ములు మిన్నముట్టెఁ గడునుత్సాహమ్ము దీపింపఁగన్. ౪౪

చ. పృకటితమంత్రపూతములు వారిధిపుణ్యనదీజలంబు లం
తకుమును తెచ్చి బంగరుకవత్కలశంబుల నించి యుంచి రు
త్సకతఁ దదంబువుల్ నృపతిసోముని మూర్ధమునందుఁ బంచక
నృకతును శాస్త్రాణ్విజ్ఞు లుదంచితవైఖరి నొక్కర మ్మెయిన్. ౪౫

చ. అభిషేక మ్మిటు శాస్త్రవోదితముగా నాభూమిశృచ్ఛాభికిన్
బ్రభదైవారి నొనర్చునంత ధరణీపాలా త్రమండున్ మహా
ప్రభుతాళోభియునైన వేంకటగిరిస్వారాజ శ్రీహృద్వి
పృభుహస్త మ్ముననుంచె ముదిగ ననర్థంజైకభిష్టమృతో. ౪౬

క. ముదిక నర్పించుటకు న
ముద్రాదిగ్రుతిత్వ మేతముగ రాజ్యం బ
చ్చిద్రగతి నేలుకొనుము భ
వద్రాజపదంబు నుకవివర్ణ్యము గాఁగన్. ౪౭

చ. అనియును, ఖడ్గమిచ్చుటకు నర్థము దూరిపువర్గ మెన్నఁడే
నని మొనఁ దారసింపఁ దునుమాడుచుకాక యటంచు నింక నా
మనిశితఖడ్గ మన్వయపు శూరపరంపర తాల్చినట్టి దౌ
టను దొలివారిఁబోలి పృకటమ్ముగ నేలుమటంచుఁ దెల్పఁగన్. ౪౮

చ. అనుచుఁ బితామహగ్రజుని యాత్మజుఁడౌ నృపమాళి మేలి దీ
వన ధ్వనితంబుగా నొనఁగ వానికి రెంటికిఁ గూడ శాస్త్రనో
దన కనుకూలమాగతి ముదమ్మనఁ బూజయెనర్చి రాజమం
డనుఁడు ధరించి మించె నికటస్థితబంధువృషాలు రుబ్బఁగన్. ౪౯

చ. వెనుక నుదాహరించిన పవిత్రతరద్విజకన్య లా నృపేం
దుని మహిషీమతల్లికి మనోహరసద్గుణవల్లికిన్ గన
త్సకనకఘటమ్ములం గొని యథావిధిగా నభిషేకమున్ ముదం
బునఁ బొనరించి రందుఁగల భూపకళత్రము లోలి మేలనన్.

సీ. పరమపవిత్రులౌ బ్రహ్మచారులకుఁ గన్యాదానములు గొన్ని యధిపుఁ డిడియెఁ
బాత్రభూతులకు వీరప్రస్వాములకుఁ గొన్ని భూదానములను భూభుజుఁడొసంగె
గృహవిహీనులకు నాశ్రితులకు మఱికొన్ని గృహదానములు రాజబుచ్చభుడిచ్చె
నతియోగ్యులకు నుసంతతికొలుపుటకై గొన్ని గోదానములు రాజగోవుఁడొసంగె

తే.గీ. మొగి నువర్ణదానంబు శ్రీమూర్తిదాన
మాది పదియాఱుదానమ్ము లర్హులైన
విచగిన త్తమలకుఁ బృథివీమహేంద్రుఁ
డొసఁగెఁ దనదు పట్టాభిషేకోత్సవమున.

౫౦

చ. ఆటుపయి “రామమోహన” సమాఖ్య నెసంగెడి పట్టపేర్లు కు
త్కటమగు పూజనల్పియు నుదారము “నీల్వరుమోరు” నాఁగబల్
దిటమగు పట్టపుకాసారికిఁ దేవతపఁ బూజనొనర్చి దాని పి
మ్మట వృషపూజయుకొ రధసమర్చనముకొ చొనరించె తేడొగిన్.

౫౧

ఉ. ఆపయి బ్రాహ్మణోత్తము లహర్నతి తేజాని బొబ్బిలేవగ్రభు
త్వోపయమోపశోభితు నితోధికవృద్ధియుతుం బొనర్పఁగా
నోపిన మంచివాక్యముల నుచ్చతరస్వరయుక్తికల్పి ను
ద్దీపితుఁడేసి రాద్విజాల దీవనలకొ గ్రహియించె భూపుఁడున్.

౫౨

క. ముదమలర ద్విజులకు ఫల
ప్రదానములు నలిపి తేడ దవారిగఁ దృప్తికొ
బొదలించె; నంత సోదరుఁ
డెద భక్తి యెలర్ప మొక్కెఁగృష్ణవిభుఁడొగిన్.

౫౩

తే. గీ. రహి జనార్దనశ్రీకృష్ణరంగరాయ
నృపతి తను మ్రొక్కినంత భూమిపతి యనుజు
నెక్కుడగు పేర్ని నాశిస్సులిచ్చి గార
వించి మోదాబ్ధి నోలలాడించె మఱియు.

౫౪

సీ. బొబ్బిలి నగరికాపూర్వజన్మార్జితఫలభూత ! నీకు మంగళము నృపతి !
రావునత్కులపయోరాశి రాకాచంద్రమఃప్రాయ ! నీ కిదే మంగళంబు
నుకవిపండితగేయవికళంకసద్యశఃకలితచ్చారిత్ర ! మంగళము నీకు
దానధారాధాతదశదిగ్విభూగండఫలక ! నీకిదిగొ మంగళముతేడ!

తే. గీ. పరమపాద్మిలలామకుఁ బట్టమహిషి,
కలఘసంతానసోభాగ్నోక్తిరీత, కఖిల
దేవతాద్విజపూజసాధనమతిశి
మంగళము మంగళము శ్శుభమంగళంబు

2010

చ. అనుచు నువాసినిజనము లారతులైత్త నృపాలుఁ డా నువా
సినుల నుదారతాగరిమ చెన్నెసలార బహుకరించి హే
చ్చిన బహుమంగళధ్వసు లశేషదిగంతము లాక్రమింప నా
ననమున నుండి “ప్రాజ్ఞుహలు” చయ్యన దా దయచేసెనంతటన్. ౫౭

క. ఇనుఁడు నభోమధ్యంబున
ఘనతేజశ్శుటలు దెనలఁ గలయంబాఁం
గను వెలుఁగఁజొచ్చె నభ్యులు
చనిరి నిజనివాసములకు సంతసపడుచున్. ౫౮

క. ద్వైతాద్వైతవిశిష్టా
ద్వైతమతస్థులగు విప్రతులకు, భటరా
జ్ఞాతికి, రిక్తక్షత్రియ
జాతికి సంభావనల నొసంగితి పెలుచన్. ౫౯

తే. గీ. మఱియుఁ ద్రిమతస్థులైన బ్రాహ్మణులు మొదలు
కొని యశేషజాతులకు నకుంతితగతి
నాఁడు మొద లాటుదినము లన్నప్రదాన
మాచరించిరి సుకవివర్ణమగునీతి. ౬౦

ఉ. నాటినిసిక నృపాలున కనంతముదమున “మేల్ పురివిహా
రాటనపుక మహోత్సవ” మఱించు జనుల్ వినియుంటఁ జేసి “యా
పాటికిఁ గుంకరాదె వెన భాస్కరుఁ?” డంచు తుణతుణమునన్
బోటులుఁ బూరుపు ల్పూరి నభోమణి దూఱఁదొడంగి రీనునన్. ౬౧

చ. అది గుఱితించియో యన నహస్కరుఁ డస్తగిరీధ్వనాంతసర
పదఁ గనఁ బోయె రిక్కలు గ్రమమ్ముగఁ దోవఁగనాయెఁ జందురుం
డుదయమహాద్రిశృంగమున నొప్పులుగుల్మవెలుంగఁజొచ్చె న
య్యద నల బొప్పిలీట్రజల కభ్యుదయప్రదమయ్యె నేడ్డెఱన్. ౬౨

తే. గీ. “రామమోహన” మనుషేర రహి నెసంగు
నల్ల పట్టపుపేనుఁగు నెల్లగతులఁ
గడు నలంకారకలతమ్ముగా నొనర్చి
సిద్ధపఱచిరి తద్దుల శిల్పివరులు ౬౩

ఉ. చారుతరంపు వెండిచయిఁ జక్కని బంగరుపూత నొప్పునం
బానిని బర్హతాభమగు పట్టపుటేనుగుమీఁదఁ గట్టి రం
భోరుమామిత్రుఁడో యనఁగఁ బొల్చెడి బాబ్బిలిఁజేడు దాన సిం
గారముగా నెసంగెఁ దనుగాంచి పురిజను లుల్లసిల్లఁగెన్.

౬౪

చ. గజరథమందు వాద్యము లఖండగతిం జేలువార నెల్లడం
బ్రజ లతివేలరీతి గనుపట్టఁగ నైకవిధములై ధరే
ద్విజయముదెల్పు మందుపని విన్ననువో నలబాణసంచనం
చు జగదతీతమై వొలయ శోభిలె నుత్సవ మగగణ్యమై.

౬౫

కా. భేరీవాద్యపుటేన్దు ముందు నడువన్ బృగ్భీశు నప్పట్టపున్
గారాబంపుగజంబువెన్గుఁ గడు మందంబొగతిన్ రా మహా
దారప్రక్రియ నుత్సవం బలరె దూరాయాతనానావిధ
శ్రీరాజజ్ఞనవేషభాషలఁ బురశ్రియించి రాజించఁగెన్.

౬౬

ఉ. మేడలనెక్కి కొందఱును మిట్టప్రదేశములెక్కి కొందఱున్
గోడలనెక్కి కొందఱును గోర్కదలిగ్న యథార్హ నీతిమైఁ
జూడఁదొడంగి రాన్వృతతీనూను గజోపరిసంస్థితున్ ధరా
ధేందుపరిసీతుండగు దిసేందుగ్రిఁ జూచెడిపోల్కి నయ్యెడన్.

౬౭

౬౮

ఉ. రాముఁడు గృష్ణుఁడుం గలిసి రా జితఁడై జనియించెనంచుఁ ద
న్నామమె తెల్పుఁగాని సుగుణంబులలో మఱి యందు నేకప
త్నీమహితప్రతాభిగమదీక్షయెడన్ ద్రుప మల్ల రాముఁడే
యీమహిషాలుఁ డింకొకటఁ గృష్ణుఁడుగాఁ జేలువారనెనియున్.

౬౯

మ. అనుభావము పురమునం దఱచుగా నాబాలగోపాలమున్
జనవిఖ్యాతమయాటఁ దన్నుపమణిన్ సౌందర్యరాశిగనం
గొను నారీజనమీల్లఁ దండ్రి యనుచున్ గోవిందుడంచున్ గనం
గొనిరే కాని మఱొండు బుద్ధిని గనుంగోలేద యెదిక్కునన్.

౭౦

ఉ. దేవునికన్న నుందరులు దేశమునందు మఱొందునుండ ర
దేవునిఁ జూచుపట్టనఁ బరివ్రతమాటలులులంత మెట్టి దు
ర్భాషపుసోయగంపు నెఱఱఁగవ నేనియు బుద్ధి నవ్యధా
భావము పుట్టదట్లే మనపాధీవుఁ జెంత యదృష్టవంతుడో.

సీ. దయకు నింతటివాని ధరఁజూడనేర మీతనికి నీతఁడెసాటి యనెడివారు
ఔదార్యమునకు నీయనఘఁజెప్పిననోట నన్యఁజెప్పటదోస మనెడివారు
ప్రజలకష్ట మెఱింగి పాలించు ప్రిభు వీతఁ డన్యులమాట కే మనెడి వారు
నరపాలకుల దుర్గుణములం దొకటిగూడ నరయలే మీతనియం దనెడివారు

లే.గీ. రాజ్య మున్నంతమాత్రన రాజుగాఁడు
రంజనయెనర్చిగద ? పొందు రాజశబ్ద
మట్టియోగ్యత యితనియం దలరుకతనఁ
గాఁడు ఘృతకోశ మీతఁడు నిక్కమనువారు.

౩౨

ఉ. మేఁకలవంటి భూప్రజలమీఁదఁ బ్రభుత్వ మొనర్చుటన్న ను
శ్రీకులకెల్ల సాధ్యమగు చెయ్యియె చేతను గత్తిగల్గుటకై
లోకుల యంతరంగములలో నిముడందగు తేఁడె తేఁడు దు
ర్భీకునిసైతముం బయికి దేవుఁడె యందురు భీరులౌప్రజల్.

౩౩

ఉ. అందుకె పూర్వరాజులు రహస్యమునం దమ మంచిచెడలకై
సందులు గొందులుం దిరిగి చారులచే విని మాఱువేసముల్
వొంది గ్రహించియుకై బ్రజల పాత్తునకై ప్రయతించువార, లే
చందముచేతఁగాని ప్రజ సంతసపెట్టిన రాజె రాజగున్.

౩౪

క. సతి మనములోన నిమిడిన
చతురుఁడె చతురుండు ప్రజల స్వాంతమునం దా
దృతిగలిగింపఁ గలుగు నర
పతియే నరపతి యితర నృపతులు నృపతులే.

౩౫

ఆ.వె. ఇట్టిప్రభువు మన యదృష్టవశమునఁ
దారసించె ననుచు ధన్యవాద
మొలమిఁ జేయు ప్రజల కెంతేని యానంద
మినుమడింపఁ బురము నేగె నృపతి.

౩౬

ఉ. ఈగతిఁ బట్టణంబెలమి నేగి క్రమముగఁ గోటయొద్ద నా
నాగము డిగ్గి యాధరణినాథుఁడు నేపకు కేలువూని లీ
లాగమనంబుతో స్తుతికళావిదు లంచితగద్యపద్యముల్
బాధలరకై బలింపఁగ నభాసలికెకై జనుదెంచె నేడ్వెఱన్.

తే. గీ. అప్పటికిఁ దెల్లవారె మున్నరుఁ డుదయ
మందె నినుఁడును నుదయాద్రి యనెడి సింహ
వీరముననుండి దై దికవిఠలి యొసఁగు
వర్ణములు గొనుచుండె నయ్యవసరమున.

౭౮

క. జనపతియు రాజబాంధవ
జనమంత్రీపురోహితాదిజనయుక్తిఁ గడుం
దనరెడి యానభ సింహ
సనమునఁ గూర్చుండె బాకశాసనుఁ డనఁగన్.

౭౯

క. ఇరువురు నేవకు లపుడ
న్నరపతి కిరుప్రక్కలందున న్నిలిచి వెనక్
నురటిలు వీచుచుండిరి
పరమోత్కృష్టప్రభుత్వభావము మెఱయన్.

౮౦

క. పారిసడుముల గట్టుక మేల్
తరమగు నుద్యోగులుక్ బ్రధానులు రాడ్బం
ధురబంధుజనులు వీరక “న
జరులు” గొని నరేంద్రునెదుట సభనిలిచి రొగిన్.

౮౧

తే. గీ. నెండిబెత్తములను బూని వేడ్కఁ “జోపు
దార్లు” గద్యపద్యము లుదారఘటితిఁ
బేర్కొనుచు దారిచూపఁగఁ బృథివిపతికి
“నజరు” లర్పించి రపుడు విన్నాణమెసఁగ.

౮౨

ఉ. అటనివేడ్కమై “నజరు” లర్పణసేసెడివారివేళ్లు శ్రీ
వారి “హుజూరు” రైటరు” సభాసదులెల్ల వినక్ వచింప శ్రీ
వారభినీతిమై వినినవైఖరి నూచనసేయుచుండ శ్రీ
వారికరమ్మనం దిడిరి వారు “నజరు” విస్మృతిమంతులై.

౮౩

తే. గీ. అటు సమర్పించి రా జన్యునంద దృష్టి
నిల్పి వెనుకకు నడచుచు నియమితమగు
నాసనముల “నజ” రిచ్చినట్టి యెల్ల
వాడఁ గూర్చుండి రాసభవార లలర.

౮౪

ఉ. ఆదిని రాజబంధువు లనంతరమం దల “మేనెజ్జ” నా
మీఁదట “భిల్లెదారు” లటుమీఁదఁ “గచేరికి” ముఖ్యులై నృప
శ్రీదళకుఁత్రావాయు శుభశీలురు మేల్ గణకుల్ “నజర్లు” భూ
మీదయితప్రకాండనకు మేలుదలంచుచు నిచ్చి రచ్చగన్. ౩౫

ఉ. ఇచ్చట తప్పఁ బుచ్చుకొనుటెన్నఁడుగాని యెఱుంగనట్టి యా
యచ్చపురావువంశజుఁ డహర్వతీతేజుఁడు కాన్కలన్ మహీ
భృచ్చతురుండు కైకొనియె నిచ్చినదానికి వేయిరెట్లు తా
నిచ్చుతలంపుతో; నదియె యేల నృపాలుర ధర్మహా గదా! ౩౬

తే. గీ. “నజరు” లిటు “దాఖలెన” యనంతరమనఁ
గుడికెలన రాజబంధువుల్ గూరుచుండి
రెడమకెలనఁ దక్కిన సభ్యులెల్లఁ గూరు
చుండి రిడిరి తాంబూలము లొక్కొక్కరికి. ౩౭

తే. గీ. పదప “దర్పార్” నిలుపుచేసి పృథివిపతియొ
రాజచిహ్నముల్ దైవారఁ బ్రాప్తహలుకు
సెలమి దయచేసి విశ్రాంతినించుకంత
కైకొనియె గార్యభారవిక్లాంతి తొలగ. ౩౮

ప. పదపడి పిఠ్రవరి మాఁడవనాటియుదయమున నవళుంటాపరిమితమగు
కాలమున. ౩౯

సీ. వేణుగోపాల “బేబీవెల్లుఫేర్ సెంట” రన్న పేరొప్పఁ బట్టాభిషేక
మునకు స్మారకచిహ్నముగఁజేఁడు గట్టించె జంటిబిడ్డలకు మేల్ సరవిగూర్వఁ
బ్రతిదిసంబచట ముప్పదిమంది శిశువులకెలమి బాల్వోయుటకేరుపాటు
నరుసా క్కరితయటఁ బెరిమపై శిశువులయారోగ్యమునుగూర్చియరయచుండు

తే. గీ. నల్ల భవనంబు తెఱచుటకై వృషాల
పరుఁడు వేంకటగిరిమహాప్రభుసమేత
ముగఁ “గలెక్టరు” నద్దొరమగున “సీప్”
“సాటరు” దొరసానియు రాగఁజవయె సైలమి. ౪౦

సీ. నరపాలుఁ డటులేగిగరిమమై “సౌటరు” దొరసానిఁగని మహాదరమెలర్పఁ
బలికె “నోసాధ్య! బిడలపోషణార్థమైయేర్పడినట్టి యిగ్గుహము తాళ
మీవు నడల్పుటయెంచేని శ్రేయస్కరంబు” నావుడును నారముణి పెలుచు
నరపతి కభివందనం బొనర్చుచుఁ గడు వినయము నెఱపి యాభీగమపుడు

తే. గీ. తెఱచె; నరపాలుకొండు గవ్వరపు హార
మాపె కర్పించె గౌరవంబుఘటించు
నెసఁగెఁ గరితాళరవమెల్లయెడల సగిను
గలజనంబుల యామోదగరిమ దెలుప.

౯౦

సీ. నరవి నీ “యొక్క స్త్రీతేషను” జూపకారమై “మోస్కూలు” ప్రక్కమహాముదమునఁ
గట్టింపదలంచిన ఘనతరంబైన “హోస్తలుతుఁ” బునాదిరా యెలమినపుడు
వేయింపఁగానెంచి శ్రీయుతుండగు తోడు సపరివారముగఁ జక్కనటకు
నల “శలెక్తరు” మఱియూతని దొరసాని తక్కునుద్యోగులు పెక్కుమంది

తే. గీ. బలసి వెంబడి రాఁజని పరమగౌర
నంబు చూపించి కోర “గవర్నరుకుఁ” బ్ర
తినిధిగానున్న యాదొరి ఘనుఁడు వెండి
తాపితో నున్నమును రాయి దాపె నచట.

౯౧

ఉ. అంతట చూపుఁ దాదొర కనంతముదమ్ముఘటిల్ల సమ్మద
స్వాంతముతోడఁ గవ్వరపు హారముఁ గంతమునంగు వైచె; న
ల్లంతఁ దదుత్సన్నాగము సమాగతులైన జనుల్ వెనకొదిశా
ప్రాంతములెల్ల నిండుగతి హస్తరవంబు లొనర్చి రేపునన్.

౯౨

ఉ. తోనికిఁ దాతయుఁ గుణగరిష్ఠుఁడు శ్వేతగిరీంద్ర రంగభూ
జాని యనేకముల్ బిరుదశబ్దము లాంగ్లనృపాలరాజ్యమం
దూనిన మేటి తానొసఁగె “యూనివర్సిటీ” కొక్కలక్షగో
దానము తెల్లబాస వెసఁ దామరతంపరగా నెలర్పఁగన్.

౯౩

ఆ. వె. అట్లు లొసఁగి మఱియు నయ్యెడఁ “బోర్నిఫాన్స
ల” రను పదవిసూని గరిమ మెఱపె
దాని “రోబ్బు” తోడఁ దనరు “పోటోగ్రాఫు”
స్కూలుభోన నిలిపె నోలి తోడు.

౯౪

అ. వె, దాని లోకులకుఁ బ్రదర్శించుపాఁటె శ్రీ
రెడ్డిగారి గోర తేఱుడు పేర్చిఁ
గట్టమంచులుఁడు భునుఁడు శ్రీ, రెడ్డిగా
రట్టొనర్చి రెలమి యవఘోష.

౯౬

చ. పిదపఁ గళిత్రయుక్తముగఁ బేర్చి “గలెత్తరు” గారి గౌరవా
న్పదమగు కీతి “రాణ్యపాలు” చక్కటికంపియుఁ దాను గోటపక
బదిలముగాఁగఁ తేఱుడు పరివార సమేతముగాఁగ నేనె; న
ప్పదపడి వార్ధకత్వమున భానుఁడు వేల్చుకొడంగె వాచుజీన్.

౯౭

ఉ. అసమయమునకొ మరల నంచితవేషముతోడ తేఱుడు నిం
హాసనమెక్కె; మంత్రులును నాచులు బంధునృపాలురుకొ యథా
ర్హాసనసంక్రీతిక జెలగి; రట్టియెడకొ సుకవీంద్రులుకొ బుధా
గోసరులుకొ యథార్హముగ తేనికి దీవనలిచ్చి రచ్చుగన్.

౯౮

శ. తాతా రాయఁడుశాస్త్రిగారు విబుధాధ్యక్షుండు పట్నాస్త్రి
స్థాతుండుకొ విజయాఖ్యపట్టణవిశేషఖ్యాతిమత్సాశా
లాతిస్ఫీతమహామహోత్త మతమోపాధ్యాయశబ్దాంకితుం
డేతద్రాణ్యణి కిచ్చె దీవనల నెంతేఁ బేర్చి దైవారంగన్.

౯౯

చ. తిరుపతి వేంకటేశ కణిధీరులలో నొకఁడైన వేంకటే
శ్వరకవి యొక్క శ్లోకమున సర్వశుభములు నేకరించి భూ
వరునకు దీవనలో నలిపి వ్రాసిన తక్కిన పద్యముల్ సువి
స్తర మవకాశ మబ్బమిని “దాఖలు” చేసె నృపాలు పన్నిధిన్.

౧౦౦

— ♦ ఆశీర్వాచన శ్లోకము ♦ —

శ్లో. శుభమస్తస్త్వవిఘ్నమస్త
శ్రీరస్తు చిరాయరస్తు విజయోస్తు
అస్తు గనధాన్యరాజ్య
శేంయోవిద్యాయశఃప్రజానిధి.

౧౦౧

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

సీ. అకల్ నూర్యనారాయణశాస్త్రి గార్హస్థ్యినిసంస్థాన పూజ్యమాన
సారభాషాపాతశాలా పృథానపండితుఁడు దీవించె భూపతివతంసు;
హైన్యులు తెలుఁగుపాఠ్యాయుండుబుజ్జాకులుండు శ్రీ బాలకృష్ణుండుశాస్త్రి
బిరుదాంకితుండు భూవరు నాయురారోగ్యవిభవాన్నితునిగ దీవించెమఱియు

తే. గీ. నెలమవారును బాబ్బలి వీటనలరు
జనులు 'నాఫీసరులు' రైతు లెనసి తేని
కంత నభినందనము లిడి యలరఁజేసి
రథిపుఁ డయ్యవిగొని మోదమంది పిదచ.

౧౦౨

సీ. "విమండయ్య! మీరు మీ రనుచైన భక్తితో నొసఁగెడి యభినందనోత్పలకును
సంతసించితిని బ్రజాహితార్థము నేను రాజ్యభారంబు నిరంతరంబు
వహియింతు మీ సౌత్వ్యవైభవం బది నాదునుఖమని మదిసదా చూచువాఁడ
మీరు కన్తి పడంగ నారూఢి నదియెల్ల నాదు కప్తమ్మని నమ్మువాఁడ

తే. గీ. రాజశబ్దార్థమరయఁగ రాష్ట్రజనుల
రంజనమ్మునఁ గాని సార్థకత గన ద
టంచుఁ జెద్దలు నెప్పేడి యర్థమెఱిగి
సర్వగతుల శర్తింతు నిస్సంశయముగ. "

౧౦౩

క. ఇటు నొడివి పొజ్జ హల్లకం
తట విజయము నేనెఱిఁడు; తదనంతర మ
ప్పటి కాశభయము ముగిసెను
దటుకున రవి యస్తమించు తఱియెను దరిసెన్.

౧౦౪

వ. మఱియు నానాఁడె యంత కొక్కింత యనంతరంబున.

ఉ. గాయనులందుఁ జేర్గలిగి గౌరవభాజనమాటెకాక మే
ల్లాయకవర్గమందును జగమ్మునఁ గీర్తి గడించినట్టి ను
స్త్రి యల నాగరత్నము "కచేరీని" గాన మొనర్చె నెల్ల రా
స్థాయనమంది సంతసిలి రాసభఁ బండితపామరుల్ దగ్గఁ.

౧౦౫

క. అని నొడువుచున్న నెంకనఁ
గని సస్థులు పల్కి "రోసుకవివర ! నీ చె

ప్సిన తక్కినపద్యములవి
జనపాలుని కెప్పుడు వినకినలిసితివా ? మఱిన్.

౧౦౬

క. కల దింక నొక్కసందియ
నులఘులు బొట్టిల్లనృపాలు రందఱకును జె
న్నలరెడి “రంగారా” నని
తలకముగాఁ చేరితుద నదియు నెందులకో !

౧౦౭

తే. గీ. వేంకటగిరి ప్రభులకెల్లవెనుకనుండి
వెలయు “యాచేంద్రు” అనుమాట పేరి తుదను
దాని కొక సంప్రదాయము తనరు నది యె
ఱుంగుదుముగాని దీనికెఱుంగ మనఘ !

౧౦౮

క. ఈరెండు విషయములు చెప్తు
లారఁగఁ జవులూరు వివఁగ” ననుటయుఁ గవి య
వ్వారలఁ గనుఁగొని మది పొం
గారఁగ వచియించె నిట్లు లాదృతి మెఱయన్.

౧౦౯

తే. గీ. ఇందు మొదటిది క్రమముగానేను జెప్పు
చరితమున మిరడుగకున్న నెఱుకపడెడి
యంశమేకాని మఱచినయట్టిదానిఁ
గూడ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుటకు ముదమయ్యె.

౧౧౦

తే. గీ. శ్రద్ధగా విను శ్రోతలచంద మింత
యొప్పునే యని నూతునికున్నయంత
శక్తి నాకున్న లేకున్నకౌవకాది
మునుల కీర దీటని పల్కిముదముమీఱ.

౧౧౧

క. కత మొదలువెట్లై బంకజ
హితుఁ డటు లస్తంగతింపునెడఁ జల్లఁగ ని
ర్జితనాకలాకవారయు
జ్జిత యారత్నము పాట పార్థివుఁ గఱచెన్.

౧౧౨

తే. గీ. మంగళోదగ్రముగఁ దుదమంగళంబు

త్యాగరాయకృతిం బాడి నాగరత్న

మంత విరమించెఁ జందురుం డెంతయేని

గళలతో నత్కవియుఁ బోలెఁగ్రాలఁ దొడఁగె.

౧౧౪

గద్య. ఇది శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీతం యైన శ్రీ బాబ్బిలి

పట్టాభిషేకం బను మహాప్రబంధమృతనందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

శ్రీ బొబ్బిలి పట్టాభిషేకము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శుభమస్తు ! వినుఁడు సభ్యులు!
సభ బిట్టు లహర్నిశంబు జరుగఁగ విద్యా
పృథ్వయును నైశ్వర్యంపుం
బ్రథయును నొక్కడఁకుఁ జేరి భరముగ నలరెన్.

౧

శా. ఈరీతి న్నరపాలచంద్రునకు నాయీగోష్ఠి రేయుంబవ
ల్లారూఢిఁ క్షణమైన తీరని గతిఁవ్యాసంగ మొప్పారి ని
ద్రాదారహిత్యమెకాదు, జగికి నలబ్ధబయ్యెఁబో ! కాల; మా
యారీతిఁ గని వేంకటేశకవి యిట్లాత్మక విలొకించెడిన్.

౨

చ. సృష్ట డతిశాంతచిత్తుఁడు బరేంగితవేది మహాసుభావుఁ డి
ట్లపరిమితంపు టుత్సవములందుఁ దగుల్కొని విశ్రామంబులే
క పనలు రేయు నొక్కగతిగా శ్రమనేయుచునున్నవాఁడు లే
దిపుడు కవిత్వపుక వినికి కిమ్మగు నయ్యవకాశ మెమ్మొయిన్.

౩

మ. మఱియుం గొన్నిదినమ్ము లున్నయెడ సహ్యానమ్ముమై సత్సభాం
తరమం దస్మదుదీరితంబగు కవిత్వమ్ముక వినుంగాని యా
వఱకు న్నిలుచుట కాశ్చర్యజోషనయనవ్యాపార మంగీకృతిక
దొరకో నీ దటుగాన నేగువనికే తొల్దొల్తయత్నించెడిన్.

౪

మ. ఉపనీతిక వెసనిప్పు డాపునెడ నెష్టోగాని వీరౌ ముహూ
ర్తపు లగ్నమ్మది చిక్క; దిచ్చనియు, సంధానంబు నీరెంటికిక
నుపరీక్ష్యంబులు లగ్నముల్ తఱచుగాఁజూపట్ట వెట్లైని యే
గుపనికొ జూచుట కర్జ మాత్మజాని వధుకజేయు సత్సన్నితో.

౫

క. తేనికి మనవిం జేసెడి

మానిసియుం గానరాడు మనుజేశునితోఁ

దానెంత చనవుగల్గియుఁ

బో ననసర మెఱిగికాని పోరాడుగదా !

౯

క. మనకుఁ గలకార్యభర మా

దిసె మనవి లిఖించి తన్ని దేశమున వ

చ్చిన సంగతి నరపాలుని

మనమం దుండినను స్మృతి సమయ మిది యెటుతొ.

౭

తే. గీ. ఎంతమంది దేశాధీశు లెంతమంది

రాజబంధువు లెందఱార్యమణు లెంద

ఱాంగిలేయఘనోద్యోగు లవుర ! యిట్టి

సందడిని తేని కెట్లు విశ్రాంతి కలుగు?

౮

చ. అని మది నెంచి తేని మది కత్తెడు నట్లుగఁ దేటతెల్లమై
పనుచును రీతి దీర్ఘమగు పద్యము నొండు లిఖించి 'పోష్టు' లో
నినిచి నృపాజ్ఞఁగై కొనకే నేర్పున నూరికి నేగనెంచు న
య్యనువున నీయుదంతము ధరాధిపు నన్నిధి కేగెనెట్టులో.

౯

చ. జనపతి రాత్రికాలమని స్వాంతమునం దలపోయ “కాన్య జు
త్రుని యుపసీతి హేతువునఁ దొందరగాఁ గవివర్యుఁ డేగుతే
యనువగు నిప్పుడే పిలిచి యాయన వాగమృతంబుఁ గ్రోలి నెం
టనె నెలవిత్తుఁగా” కని తటాలునఁదాఁ గబురంపెఁ చేర్చితోకో.

౧౦

ఉ. ఇంగితవేదియైన నృపుఁడి ట్లనురాగముఁజూప నెంతయున్
బొంగి కవీశ్వరుండు తనపుత్రుని యయ్యుపసీతికార్యపున్
సంగతి తేని నెమ్మది నెసంగుటకున్ గొనియాడి శిష్యులం
క్షిం గొని తేని దర్శన మొగిం బొసరింపఁగ నేగె నా నిసిన్.

౧౧

క. జనపతి తేంకటగిరి నృప

తనయులు దాను నొక సభను దగఁదీరిచి యె

య్యనఁ జంద్రకాలఁ బద్యము

లను ధిని యానందమున నలరి కడుమెచ్చెన్

తే. గీ. మెచ్చి “మామది కెంతయు మేలుగొలిపె
హి కవిత్వప్రసక్తి మేల్మేలు ! మీకు
నిచట నుండుట కవకాశ మెంతగదా ?
తెల్పుచు డన వేంకటేశుండు దెచ్చి నిట్లు.

౧౩

క. భృగువార మ్మీనాడు ప
యి గణింపగ రెండు నాళ్ల కెక్కుడుగా నే
నిగ నిచట నిల్చు టదియు బో
నగ దాత్మజు వడుగు దరికి జనుడెంచె నృపా !

౧౪

తే. గీ. ఇందువారమ్ము నాటి కెట్లేని యేగు
నట్లనుగ్రహించినయెడ నాత్మజన్ము
వడుగు రేపనగా నేగ వలనుపడెడి
ననగ నృపుఁ డట్లే సెలవీగ ననుమతించె.

౧౫

ఉ. అప్పటికి న్నిశీధనమయమునుగూడ సతిక్రమించె ; నిం
కిప్పటి కాజ్ఞయం చడిగి యేగెఁ గవీంద్రుగ్రేడు ; తేఁడు శయ్యపై
తొప్పలు మోడ్చునంతఁ జెలరేగెను గుక్కుటరావముల్ ముదం
బొప్పగ వందిమాగధజనోక్తమృదూక్తు లుపాంగమై తగన్.

౧౬

శా. పాఠికాలము వేటయాకాతన భూపాలుండు తత్తద్భట
వ్రాతంబుల్ గొలువంగ దోడినృపవర్గం బుత్సుకత్వమ్ముపై
నేతేరక మఱి గొంద టున్నతులు సత్కృత్యర్థు లుద్యోగుల
శ్వేతాస్యుల్ వెనఁ దోడరా నరిగె నుద్వేలాటవిభూమికిన్.

౧౭

శా. కాంతారమున కట్టులేగి మృగయాకాతూహల మ్రొప్పుఁగా
జంతువ్రాతములందు తేని కెలమిన్ జంపంగ నర్హమ్ములై
క్షుంతవృక్షములుగాని కొన్నిటి నొగిన్ కాసింపి భూపాలు డ
త్యంతక్రాంతిమెయిన్ బురం భరిగె మధ్యాహ్నమ్ముగా వేగమే.

౧౮

గీ. డౌల నానాడు సాయంకాలమందు “జింఖానబం గాకా” మఁగరితురంగ
నేనానమేతుండై భూనాథుఁ డనుగుభూవతులతో హితులతో స్వారివెడలి
‘పోలా’యనెడి యాట పొల్పుమైనాడి పోరుల బందుగులగవీంద్రులను సంతి
పురమువారల మహత్తరమైన యానందమున ముగ్ధి తేల్చి నట్లొనరఁజేసె

శా. ఆగుష్టములజోరు నారపుతులందల్లారునాతీరు నా
యా గడ్డందటు లందు వార్సలుపు నాయా తాటుమాలోపు నే
లాగుకొ వర్ణననేయనాఁగవుల ? కేలా శిల్పి చిత్రింపసా?
'బాగుం బా' గని చూచి మెచ్చుటయె సంభాష్యంబు నాచుష్టికిన్. ౨౧

ఉ. అందును బొబ్బిలి ప్రభునియాట విచిత్రపుటాట, సవ్యసా
చిం దలపించు గందుకముఁ జే లగుడమునఁ గొట్టునప్పు డా
చందము నడ్డదిడ్డముగఁజూచి యొకప్పుడు చెండుగొట్టు నా
చందము వర్ణనీయము లసాధ్యము లొండొక యాటకాండ్రుకున్. ౨౨

చ. ఇతఁడు కృతీశ్వరుం డనియు నిట్టులు మెచ్చిన మెచ్చుచే మహా
న్నతముగ నన్ను గౌరవమునం గన వీలగు నంచునెంచి యీ
గతి ననదౌ గొన మైటులూ కల్పితముం బొనరించినట్లు మీ
మతిఁ దలపోయరాదు ధృతిమంతుఁ డిట స్మరపాలుఁ డన్నిటన్. ౨౩

ఉ. వేంకటరామరాయపుణివీరనాటయు బొబ్బిలీంద్రుఁ డే
పొంకముఁజూపుఁ దాదృశపు బొంకముఁ జూపెడు నట్టిడే, జనా
హంకృతిఁబొల్చు నశ్వములయందుఁ దదేతదధీశులుండి రే
జంకును గొంకునుం గనక నల్పిరి యాట విచిత్రపుం గతిన్. ౨౪

ఉ. ఆటలు లేవో ? తాదృశపు టాటలు నాడెడి యాటకాండ్రులే
రోటు ? జగమునందెట నొహో ! యిట నశ్వములందుఁబాటుగా
దాటులెకాడు ప్రాణములుదాఁటెడునట్టి ప్రసక్తి గూడ రా
నాట శుశ్రంబగుక ; సమరమా నిది యిప్పటి నేలకేండ్లకున్. ౨౫

శా. పేలూకీతిదీర్ఘదండకరులై యిర్వాగు నబ్బుంతి న
'గ్రోలుం' దాటుఁగఁజేయ సారెకును మ్రొగ్గు న్నిగ్గు గుఱ్ఱాల ను
య్యాలకొ దూఁగుచు మధ్యనాఁగుచును ఘర్మాంభస్సునందోఁగుచుకొ
'పోలో' నాడిరి రంగభూతితరజఃపుంజమ్మునం దోఁగుచున్. ౩౦

క. ఏడున్నట నిమసమ్ములు
పోడిమిమై నాడి శ్రమయు పొంపిరివోఁగా
నాడక యెదుని మేషము
ఈడొడ న్నిటలమచుండు రెడిటెని సొకజేట.

చ. రవి యుదయించె మిత్రములు రాజులు బంధుగు లెల్లవారు రా
జవరునితో వినోదములు సల్పుచుఁ గొండొకనేపు గడ్డి; రం
త విభుని నాంగిలేయజనతాఘనతాస్పదులొలిఁ జూచి “చూ
పవలయు నేఁడు మాకు నొగి భాతులవేట ” యటంచు వేడఁగఁక. ౩౯

మ. అలయాంగ్లేయులతోడ బంధుగులతో నానందమొప్పార బొ
బ్బిలికిం గొండొకదవ్వునక జితమహాక్షిక్తికమై రంగరా
యలపేరక జెఱవారు నాప్రాదము డాయంబోయిజేఁడ దందు బా
తుల వేటాడి తటాలునం బురికిఁ దాఁ దోతెంచె నవ్వారితోక. ౪౦

మ. ప్రమదంబొప్పుగ నాఁటిరేయి చవులారక తెంగుసూర్యుగర
త్నము పాడక దగు రాజబంధువులతో నానాన్యప్రశేణితో
సుమనోవర్గముతోఁ బురిజనులతో సొంపారు నాస్థానమ
ధ్యమునక భూపతి పింహషీతగతుఁడై యాలించె వాలాయముక. ౪౧

ఉ. ఆమఱునాఁడు తోడినృపు లాదృతిపాతుగ్నిలు రాజబంధువుల
క్రిమిఱయంగరా నృపతిశేఖరుఁ డేగె ననేకదుర్మృగ
గ్రామసమాకులమ్మును నగమృధరాధరసంవృతంబు ను
ద్దామనికుంజపుంజకలితంబునునా వనసీమ కేడ్డెఱక. ౪౨

క. గిరులక దరులక గిరిని
రరులక వనపంక్తులక గరము నెమకి మృగో
త్కరముఁ బొరిఁ జంపి నృపతియుఁ
బరివారముగూడ నలసి, బడలిరి పెలుచక. ౪౩

క. ఇటు వేట సలిపి రవి పడ
మటిగిరిదరి కరుగునంత మహిషాలుం డు
దృటభటులతోడ భూభృ
దటతో వెస నరుగుదెంచెఁ గటకమ్మునకుక. ౪౪

తే. గీ. ఘనుఁడు తనతండ్రియైన వేంకటకుమార
కృష్ణరంగరాయనిపేర “గెష్టహళాసు”
నొక్కదానిని గట్టింప నూహచేసి
ముఱువటిదినమ్మునందు యుమ్మనిభుండు. ౪౫

ఉ. ఆపురీ నెల్లు భూవిభుల కందఱకుం దలమానికమ్మలై
యేవలరారు రాపు పరమేశుల యెల్బడి రాజధానియై
కాపురమయ్యె లచ్చి కలకాపురమైతికీ దావలమ్మనై;
ధీవరమాఽభుల్ మిగుల ధీరవరేణులు తత్పురిద్విజుల్.

౫౨

ఉ. ఈపురిరాజులందుఁ బదియేనవ పూరుషుఁడుకొ నవస్థిరా
స్థాపకుఁడుకొ బరాక్రమ కథాప్రశ్నితుండగు పెద్దరాయపు
ధీవతి సచ్చరిత్రమును వినియె యుంటి నొకింత రాజ్యసం
స్థాపకుఁ డీతఁ డీదిశను దక్కిన పూర్వులతోఁ బనేమిటన్.

౫౩

తే. గీ. ఎంతరాజ్యము నేలిన నేమి, మనకు
‘యాచ’ శబ్దంబు వదలక యట్టై నిలిచె ;
‘సోమయాజిత్వ మార్జింప నేమి, నంబి
శబ్ద మది వీడ లేదన్న సామ్య మిదియొ.

౫౪

చ. అని మది నెంచియో యనఁగ నార్జనచేసె నితండు తూర్పునం
దున నొకరాజ్య మయ్యెడ ఘనుండలరాయపగారు పుత్రు లిం
గననరపాలునుంచి చనె నాత్మపురమ్మున; కంతమీఁద లిం
గనన్యపమాళి నూత్న బిరుదార్జకుఁడై యశమందె దిక్కులన్.

౫౫

తే. గీ. బిరుద మార్జించినట్టి వివరము సర్వ
మిచటఁ బ్రస్తుతమాట మికిపుడు వినుతు ;
నే తురుష్కుని మెప్పించి యితని తండ్రి
యిట జమీకొ గొనె నల ఖానుఁ డేపు మిగిలి.

౫౬

క. శ్రీకాకుళపట్టణమున
వీరకొ దననేనతోడ విడిసి యెదోకా
ర్యాకులత నుండుతఱి గొడు
కా కటకము విడిచి దూర మరిగె మృగయక్త.

౫౭

తే. గీ. అట్లు లరిగి ‘పశాస’ యన్నట్టియూరి
కనతిమారాన ‘రంగహుఁ’ కనెడిచోట
వేటలూడుచును రంధంగ వీరుఁ డొక ‘పి
తూరి దారుఁ’ డివ్వానిపై వెరఱువాని.

౫౮

ఉ. ఏయదిగాని యాత్మ నలయించిన యప్పుడు గాని నమ్ముఁగా
గోయుదు; రిపు నేనొక తురుష్కుఁడ నయ్యు శ్చవస్థతస్థరా
మాయణగాఢ నమ్ముఁగలయట్టిఁడనైతి; సముద్ర మడ్డటక
బాయని బల్ వెదుర్పొదలు బాటకు నడ్డిట సేమిసేయుదున్?

౬౬

చ. అని దురపిల్లు భానుని దురార్తికి మిక్కిలి నొచ్చుకొంచు లిం
గననరపాలుఁ “డెంతపని యవ్వనపాలుని క్రొవ్వడంచి గి
క్కున భవదాత్మజాతు నిదిగోఁ గొనివచ్చితిఁ జూడు” మంచుఁ బ
ల్కిన వీని కుందుదక్కి మన లింగనకుఁ ఘటియించె నంబలిన్.

౬౭

క. ఇచ్చటన యుండుఁ డీరని
హెచ్చరికం బలికి నృపతి యేగెన్ దన నై
నోచ్చయముతోడ నచ్చటి
విచ్చవిడి త్రోవలెఱుఁగు వెరవరి యగుటన్.

౬౮

ఉ. వీగియ “రంగవాఁక” కొక యిండుక దవ్వన నేన నిల్పి భే
రీగుణ మావరింపుట కరిందముఁ డాజ్ఞ యొసంగె; నంతలో
రేగి “పితూరిదారులు” కరిం గని మోగెడి కుక్కలట్లు య
వ్వఁగు మరల్పఁగాఁ దఱుదు వాఁగులతో నెదిరించి రేడెఱిన్.

౬౯

క. ఇరువాఁగున కట నమరం
బఱిముఱి నయ్యెన్ ధనుస్సు లంపగములు మేల్
పరశువులుఁ జంద్రహాసము
లరివిజయపుసాధనమ్మలై యెసలారన్.

౭౦

తే.గీ. కొంతనేపట్టు పోరి యక్కొండముచ్చు
వాఁగు లిన్నరపాలుని వాఁగుబారి
కాఁగఁగా లేక సహజమైనట్టి చాటు
యుద్ధమునకుఁ గడంగి రెందో యడంగి.

౭౧

ఉ. అంతట టేని సైనికుల కయ్యనకాశము లాకళించు నే
రెంతయునున్ని నయ్యెడల కేగి వలాయితలం బొనర్చు వా
వరత్తులు నీల్వరామి వెన నాత్మనివాసములం దృజించి యా
జంతువు లేగి రయ్యచలజాలనికాలవనాళి వెంబడిన్.

౭౨

ఆ.వె. “రంగవాఁక” యొద్ద రణమున నరిచోలి
నాదు కొమరుఁ డెచ్చి నా కొసంగి
నట్టిపనికి జ్ఞాపకార్థము రంగరా
వసెడి బిరుదుదాల్పు మవనినాథ !

౮౦

క. అని సంతోషాతిశయం
బున ‘ఖానుం’ డొసఁగినట్టి ముఖ్యుడెరుదు యా
చన్దపాలురలో బొబ్బిలి
జనపాలుర కెల్లఁ గులవశముగ నెగఁడె.

౮౧

క. ‘పోటుకొ’ గ్రామము’లను పే
ర్నాటం గోలె గడియించె నాజనపదముల్
నేటి కవియు నాపేరుఁ
బాటించంబడుచునుండె బండ్రొండూళ్లు.

౮౨

క. మీ యడిగిన ప్రశ్నమునకు
నా యెఱిగిన యంతలో వినం జెప్పితి న
య్య! యుత్తరము బొబ్బిలి
శ్రేయస్సున కిక్కయగుచు జెలఁగుత మెపుడు.

౮౩

మ. నెల వర్షములు మూఁడుగాఁ గుఱియుట న్నిండారు సస్యంపు భూ
ములతోఁ బాయని యన్నవస్త్రములతో బొల్వారు గ్రామస్థితా
భిలత్తద్గుహమేధివర్షములతోఁ గీర్త్యన్నతికొ మించి బొ
బ్బిలిరాజ్యం బధి నేతకు నుఖదమై పెంపాఱి సొంపారుత.

౮౪

మ. చలనం బించుక లేని సంపదలతో సంతానసౌభాగ్యముల్
గల శుద్ధాంతముతో నితాంతవిజయాఖండప్రతాపాత్మకీ
ర్తిలతానాలములై న బందుగులతోఁ దేజస్సుతో నేటి బొ
బ్బిలిరాజన్య డెనంగుఁగాత నుతదోర్విర్యప్రతాపముతో.

౮౫

శా. రంగద్యాచనరేంద్రవంశమణియై రంజిల్లి యా “రంగవాఁ”
కం గీర్తికొ గడియించి యుద్ధమున రంగారాయనామాంకితుం
డుం గల్పంతవిభాసిరాజ్యవిభవండుకొగాఁ బ్రభంగించు నా
లింగన్నకొ బురణించి శోభిలెడి దోర్లొక్క విభుం డొచ్చుత.

౮౬

చ. తన పానరించు సత్కృతులు తద్దయు భావినృపాలుకోటివ
ర్తనకు నిదర్శనములయి దారినిజూపంగ శాశ్వతముగా
నునుపంగఁ జాలు కబ్బముల నోలిరచించు కపింద్రు లెల్లడఁ
దనపురి నుల్లసిల్ల మహితముగ రంగనృపాలుఁ డేలుతఁ.

౯౪

శా. జారుల్ చోరులు దుర్మదాంధులు దురాచారపరిచారుల్ నిరా
ధారుల్ ధీరులుగాని పాటులు వృథాదంభప్రతుల్ హాసులే
వారఁ మందునకేని లేక నుఖవిభ్రాజిష్టువౌ రాజ్యవి
స్తారం బేలుచు బొబ్బిలీంద్రుఁడు మహేంద్రశ్రీకుఁ డొప్పారుతఁ.

౯౫

మ. రజనీనాథు జిగిఁ నగించు తురగవ్రాతములుఁ జూపఱ
క్కుజమందంగల బల్గజములు ధరాకాశమ్ము లొక్కుమ్ముడిఁ
బ్రజకుఁ జూపెడి మేటిసాధముల సాభాగ్యము శోభిల్లు వీ
రజయశ్రీకము బొబ్బిలిఁ సాబగుమీఱఁ రంగరా వేలుతన్.

౯౬

శా. పాతవ్రత్యమెలర్ప భూసతి తనం బ్రాణము పొణముగా
సాతత్యదృతినాదరింప బహుశాచ్చప్రస్ఫురచ్చంద్రికా
జ్యోతిర్ద్యోతియశోభిశోభి యగుచుఁ నూర్యగ్రామిల్ మెచ్చఁగా
నేతద్బొబ్బిలి నేలుఁగాతఁ జిర మా యీరంగరావర్తిలిన్.

౯౭

శా. ఐశ్వర్యంబది యెంతయుండినను విద్యాగోష్ఠి లేకున్న నీ
విశ్వంబుల్ దలక్కిందునేయంగల నువ్వీనేతయేయైన స
ద్విశ్వాస్యత్యములేమిఁ జూడ రతనిఁ విద్వాంసు; లట్లెట వి
ద్యైశ్వర్యంబులు గూడి బొబ్బిలి నృపప్రాసాద మందుండుతన్.

మ. నిరతంబుఁ దమ కోటలో నిలిపి నిర్దిద్రాస్థ సేదేవతా
వరుపాదూద్వయి బొబ్బిలిపరిభులు దివ్యస్వర్ణపుష్పములఁ
బరిపూజింతు రతండు శ్రీహరి కృపాపర్యాప్తి శ్రీరామకృ
ష్ణరసానాథు సతీసనాథు మనుచుఁ సంతానసంయుక్తునిన్.

శా. పూతమైన మనమ్ముతో వితతమా పున్నెమ్ముతో విధ్యను
న్యూతాచారముతో మహామహిమతో నూర్యగ్రామీనత్కవి
వారితస్సీతనభావిభాసినుచరిత్రస్తోత్రపాత్రముగా
నేతద్బొబ్బిలి రంగరాట్మభువరుం డేలంగ దివించెదన్.

